

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE METİNLERİ
ÇEVİRİSİNDE YORUMLAYICI ANLAM KURAMI: *LES*
GOÛTERS PHILO [ÇITIR ÇITIR FELSEFE] DİZİSİ
ÖRNEĞİ

Dilara PINARBAŞI

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Nesrin TEKİN ÇETİN

DOKTORA TEZİ

MÜTERCİM VE TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI

ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR BİLİM DALI

ARALIK 2024

ÇOCUKLAR İÇİN FELSEFE METİNLERİ ÇEVİRİSİNDE
YORUMLAYICI ANLAM KURAMI: *LES GOÛTERS PHILO* [ÇITIR
ÇITIR FELSEFE] DİZİSİ ÖRNEĞİ

Dilara PINARBAŞI

DOKTORA TEZİ

MÜTERCİM VE TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI
ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ARALIK 2024

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Dilara PINARBAŞI

26/12/2024

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı Çeviri ve Kültürel Çalışmalar Doktora Programı öğrencisi Dilara PINARBAŞI tarafından hazırlanan “Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisinde Yorumlayıcı Anlam Kuramı: *Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]* Dizisi Örneği” Başlıklı tez çalışması 26/12/2024 tarih ve 13.30 saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile DOKTORA TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan Doç. Dr. Cevriye DEMİR GÜNEŞ: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐
Danışman Dr. Öğr. Üyesi Nesrin TEKİN ÇETİN: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐
Üye Prof. Dr. Nezir TEMUR: Gazi Üniversitesi	☒	☐
Üye Prof. Dr. Aslı Özlem TARAKCIOĞLU: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐
Üye Doç. Dr. Onur ÖZCAN: Gazi Üniversitesi	☒	☐

Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisinde Yorumlayıcı Anlam Kuramı: *Les Goûters Philo*
[Çıtır Çıtır Felsefe] Dizisi Örneği
(Doktora Tezi)

Dilara PINARBAŞI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Aralık 2024

ÖZET

Çeviribilimde, çocuk yazını çevirisi alanında birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen, bu alanda yeterince ilgi göremeyen ve diğer metinlerden farklılaşan “çocuklar için felsefe” metinlerinin çevirisine ve bu metinlerin çevirisinin incelenmesine yönelik yöntem ve uygulamanın bütünlleştirilerek, ampirik ve bütüncül bir yaklaşımla ele alındığı çalışmaların eksikliği söz konusudur. Günümüz eğitim anlayışındaki paradigma değişikliği nedeniyle, çocuk yazınında ve bu alanın çevirisinde yer alması gereken çocuklar için felsefe metinlerinin önemi dikkate alındığında, bu metinlerin çevirisine yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, “çocuklar için felsefe metinleri çevirisi” kapsamında felsefi söylemin aktarımına odaklanarak ilgili metin türleri bağlamında ve çeviribilim odağıyla çeviri incelemesine yönelik bir yöntem önerisinde bulunmaktadır. “Çocuklar için felsefe” etiketiyle sunulan ve kaynak metin olarak seçilen *Les Goûters Philo* dizisinde 50 kitap bulunmaktadır ancak bunlardan 33’ü *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisi adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Bu doğrultuda, bu çalışmanın inceleme nesnesini Türkçeye çevirisi yapılan 33 kitap oluşturmaktadır. Söz konusu dizinin, Fransızcadan Türkçeye yapılmış çevirileri, dilsel ve kültürel unsurları da barındıran felsefi kavram, tema ve söylemin aktarımı bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. İnceleme sonucunda elde edilen veriler, çeviriyi “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” aşamaları olarak tanımlayan çeviribilimin Paris ekolü *Yorumlayıcı Anlam Kuramı* ışığında değerlendirilmektedir. Alan yazınında bu metinlerin çevirisinin neden ve nasıl farklılaştığını irdeleyen bu çalışmada, nitel bir inceleme yöntemi olan durum çalışması kullanılmıştır. Bu bağlamda, “Çocuklar için Felsefe Metinleri Çevirisinin İncelenmesine Yönelik Yöntem Önerisi” genelden özele bir örüntü içinde tasarlanmıştır. İlk aşamada, dizinin kaynak ve erek dizgeleri arası karşılaştırmalı genel bir incelemesi yer almaktadır. İkinci aşamada ise, dizideki kitaplarda yer alan felsefi söylemin aktarımı incelenmektedir. Dolayısıyla, öncelikle felsefi söylemin arka planındaki problem saptanarak detaylandırılmaktadır. Sonrasında, bu problem bağlamında tema ve kavramların aktarımı incelenmektedir. İnceleme sonucunda, dizide yer alan felsefi söylemin aktarımında; düşünsel, kültürel, kavramsal ve dilsel bazı tercihlerin bulunduğu saptanmıştır. Çalışmanın sonuçları, kaynak metnin anlamına, içeriğine ve felsefi arka planına odaklanan ve erek metinde anlamın aktarımına ve erek okur olan çocuğa göre, onun gerçekliğine ve bakış açısına yönelik kararların olduğunu ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla bu çeviri tercihlerinin, kaynak ve erek dizgenin okur kitlesine, felsefe geleneğine ve çocuklar için felsefe yaklaşımına bağlı olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Bu çalışma, çeviri incelemesi odağında çocuklar için felsefe metinleri çevirisini bütüncül ve işlevsel bir bakış açısıyla değerlendiren yeni bir yöntem önerisiyle ve bu yöntemin uygulanmasıyla alana katkı sağlamaktadır. Çalışmanın alan yazınındaki söz konusu boşluğa dikkat çekmesi ve bu konudaki gelecek çalışmalara ışık tutması beklenmektedir.

Bilim Kodu : 30501
Anahtar Kelimeler : Çocuklar için felsefe metinleri, çeviri incelemesine yönelik yöntem önerisi, Yorumlayıcı Anlam Kuramı, *Les Goûters Philo*
Sayfa Adedi : 387
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Nesrin TEKİN ÇETİN

The Interpretive Theory of Meaning in Translation of Philosophy for Children Texts: The
Case of The Book Series *Les Goûters Philo* [*Çıtır Çıtır Felsefe*]
(Ph.D. Dissertation)

Dilara PINARBAŞI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE PROGRAMS
December 2024

ABSTRACT

In the field of Translation Studies, extensive research has been conducted on the translation of children's literature. However, there is a notable gap in the studies that integrate the method and practice of translating philosophy for children (P4C) texts as well as the empirical and holistic analysis of such translated texts. Moreover, considering the paradigm shift in the contemporary understanding of education, the significance of P4C texts in both children's literature and their translations have become increasingly recognized. Accordingly, there is a growing need for research in the translation of these texts. In this respect, this study focuses on the transmission of philosophical discourse within the scope of P4C texts and proposes a methodology for translation analysis in the context of related text types. As for the translation of P4C texts, this comparative study examines the translations of the philosophical book series *Les Goûters Philo* [*Snacks of Philosophy*] from French into Turkish. The 33 books in the *Les Goûters Philo* book series have been translated into Turkish by Azade Aslan under the title of *Çıtır Çıtır Felsefe*, which originally consists of 50 books in French. Therefore, this study focuses on the analysis of these 33 books and how philosophical concepts, themes, and discourse including linguistic and cultural elements have been conveyed. The data of the study are evaluated through the lens of the Interpretive Theory of Meaning, which defines translation as a process involving understanding, detaching from words, and reexpression. A qualitative research method, specifically a case study, is used to reach profound analyses and understanding. In this respect, "A Method Proposal for the Analysis of the Translation of Philosophy for Children Texts" is proposed. The initial stage of this method involves a comparative analysis of the source and target texts as well as the identification of overarching categories. It is essential to identify and elaborate on the issues addressed within the concept of philosophical discourse during this stage. The second stage focuses on the translation of philosophical discourse within the selected books. The examination in this stage includes an analysis of the transfer of concepts and themes within the relevant philosophical context. The findings revealed that there are conceptual, intellectual, cultural and linguistic challenges faced by the translator when translating philosophical concepts, themes and discourse into Turkish. It is important to consider not only the meaning, content and philosophical background of the source text by the translator but also the translation choices regarding the transfer of meaning in the target text by taking the perspective and understanding of child readers into account. As a result, it can be inferred that both the source and target texts are likely to be influenced by the readership, philosophical tradition, and the approach to philosophy for children. The present study also contributes to the field by proposing a new method that assesses the translation of P4C texts from a holistic and functional perspective, and by the application of the method empirically. Furthermore, it aspires to draw attention to the gap in the literature and shed light on the relevant future studies.

Science Code : 30501
Key Words : Philosophy for children texts, method proposal for the analysis of
translation, Interpretive Theory of Meaning, *Les Goûters Philo*
Page Number : 387
Thesis Advisor : Asst. Prof. Dr. Nesrin TEKİN ÇETİN

TEŞEKKÜR

Bu tez, yalnızca benim bireysel çabamla değil, hayatıma dokunan ve bu süreçte bana destek olan pek çok kişinin katkılarıyla ortaya çıkmıştır. Bu yolculuk, sadece akademik bir çalışma değil, aynı zamanda sabrın, dayanışmanın ve minnettarlığın önemini bir kez daha anlamamı sağladı. Burada, bana güç veren, ilham veren ve her anımda yanımda olan herkese içtenlikle teşekkür etmek isterim.

Öncelikle tez danışmanın Sayın Dr. Öğr. Üyesi Nesrin TEKİN ÇETİN başta olmak üzere bu yolculuğumda bana yol gösteren ve desteklerini esirgemeyen değerli hocalarıma teşekkür ederim.

Dayanışmanın ve dostluğun ne demek olduğunu bana bir kez daha gösteren, her anımda yanımda olan meslektaşlarım ve dostlarım; Betül KOÇER GÜLDAL'a, Gülşen KOCAEVLİ REZGUİ'ye, Nazan İŞİ'ye ve Gökçe Mine OLGUN'a da teşekkür etmek istiyorum.

Ailemin desteği olmadan bu yolculuk nasıl geçerdi tahmin bile edemiyorum. Gücümün tükenmeye başladığı anlarda gösterdikleri destek için minnettarım. Sevgisi, ilgisini ve desteğini benden esirgemeyen eşim Utku PINARBAŞI'ya da teşekkür ederim. Hayatı daha anlamlı kılan, ailemizin haylazları kedilerime de teşekkür ederim.

Bu yolculukta son olarak da kendime teşekkür etmek istiyorum. Birçok aksiliğe, soruna ve özellikle kendime rağmen, bazen bırakma aşamasına gelerek ancak pes etmeden bu süreci sonlandırdığım için minnettarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLoların LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xiii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	21
2.1. Çocuk Yazını ve Çevirisi.....	23
2.1.1. Çocuk Kavramı ve Çocuk Yazını İlişkisi.....	24
2.1.2. Çocuk Yazını.....	32
2.1.2.1. Çocuk yazınının tarihsel gelişimi.....	34
2.1.2.2. Çocuk yazınının tanımları ve kapsamı.....	36
2.1.2.3. Çocuk yazınının niteliği, sınırları ve işlevleri.....	54
2.1.2.3.1. Çocuk gerçekliği.....	60
2.1.2.3.2. Çocuğa görelik.....	73
2.1.3. Çocuk Yazını Çevirisi.....	76
2.1.3.1. Çocuk yazını çevirisinde etkili aktörler.....	82
2.1.3.1.1. Yayınevi.....	84
2.1.3.1.2. Çevirmen.....	87
2.1.3.1.3. Diğer aracı gruplar.....	91
2.1.3.2. Çocuk yazını çevirisinde kuramsal yaklaşımlar.....	92

2.1.3.2.1. Çocuk yazını metinlerinin alıcı kitle sorunu: “çoklu okur” alıcı kitlesi.....	94
2.1.3.2.2. Erek kültür bağlamında kabuledilebilirlik: yerleştirme ve yabancılaştırma çeviri yöntemleri.....	97
2.1.3.2.3. İdeolojik manipülasyon	103
2.1.3.2.4. Metin ve imge etkileşimi	108
2.2. Çocuklar İçin Felsefe Metinleri.....	111
2.2.1. Çocuklar İçin Felsefenin Tarihsel Gelişimi, Tanımı ve Kapsamı.....	122
2.2.2. Çocuklar İçin Felsefe Metinlerinin Özellikleri	131
2.2.3. Çocuklar İçin Felsefe Metinlerinin Çocuk Yazın Dizgesindeki Yeri	140
2.2.4. Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisi.....	143
3. KURAMSAL ÇERÇEVE	153
3.1. Çeviribilimde Paris Okulu: Yorumlayıcı Anlam Kuramı	153
3.1.1. Anlam [Fr. Le sens]	160
3.1.2. Anlama [Fr. La compréhension]	162
3.1.3. Sözcüklerden Sıyırma [Fr. La déverbalisation]	164
3.1.4. Yeniden İfade Etme [Fr. La réexpression].....	166
3.1.5. Yorumlayıcı Anlam Kuramı Bağlamında Çeviride Sadakat Kavramı	167
3.2. Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve Felsefi Boyutu	170
3.3. Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve Çocuk Yazını Çevirisi	179
3.4. Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve Çocuklar için Felsefe Metinleri Çevirisi ...	183
4. YÖNTEM.....	187
4.1. Araştırma Tasarımı.....	188
4.2. Araştırmanın İnceleme Nesnesi.....	192
4.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi.....	193
5. İNCELEME NESNESİ	199
5.1. Kaynak Metin: <i>Les Goûters Philo</i>	199

5.1.1. <i>Les Goûters Philo</i> Dizisinin Yazarları, Resimleyeni ve Yayınevi.....	200
5.1.2. <i>Les Goûters Philo</i> Dizisinde Yapı ve Tema	203
5.1.3. <i>Les Goûters Philo</i> Dizisinde Dil ve Anlatım	210
5.1.4. <i>Les Goûters Philo</i> Dizisinin Fransız Çocuk Yazını Dizgesindeki Konumu ve İşlevi.....	211
5.2. Erek Metin: <i>Çıtır Çıtır Felsefe</i>	215
5.2.1. <i>Çıtır Çıtır Felsefe</i> Dizisinin Çevirmeni, Yayınevi ve Editörü	215
5.2.2. <i>Çıtır Çıtır Felsefe</i> Dizisinde Yapı ve Tema	224
5.2.3. <i>Çıtır Çıtır Felsefe</i> Dizisinin Türü, Dili ve Anlatımı	229
5.2.4. <i>Çıtır Çıtır Felsefe</i> Dizisinin Türk Çocuk Yazını Dizgesindeki Konumu ve İşlevi.....	232
5.2.4.1. <i>Çıtır Çıtır Felsefe</i> Dizisinin Erek Dizgedeki Alımlanma Süreci: Muzır İlan Edilen Kitaplar	236
6. BULGULAR VE TARTIŞMA	241
6.1. Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisinin İncelenmesine Yönelik Yöntem Önerisi: <i>Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]</i> Dizisi Örneği.....	241
6.1.1. Felsefi Söylemin Aktarımının İncelenmesi – Dizi Geneline	244
6.1.1.1. Yayımlanma sıralaması	244
6.1.1.2. Yanmetinsel unsurların aktarımı	247
6.1.1.3. Başlıkların aktarımı	249
6.1.1.4. Kişi adlarının aktarımı	251
6.1.2. Felsefi Söylemin Aktarımının İncelenmesi – Dizideki Kitaplar Özelinde	252
6.1.2.1. <i>La vie et La mort [Yaşam ve Ölüm]</i>	253
6.1.2.1.1. Felsefi problemin saptanması	254
6.1.2.1.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı	256
6.1.2.2. <i>La guerre et la paix [Savaş ve Barış]</i>	263
6.1.2.2.1. Felsefi problemin saptanması	263
6.1.2.2.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı	264

6.1.2.3. <i>Le travail et l'argent [İş ve Para]</i>	267
6.1.2.3.1. Felsefi problemin saptanması	268
6.1.2.3.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı	269
6.1.2.4. <i>Prendre son temps et perdre son temps [Zaman Çok ve Zaman Yok]</i>	272
6.1.2.4.1. Felsefi problemin saptanması	272
6.1.2.4.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı	273
6.1.2.5. <i>Pour de vrai, pour de faux [Gerçekten ve Yalancıkdan]</i>	279
6.1.2.5.1. Felsefi problemin saptanması	279
6.1.2.5.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı	280
6.1.2.6. <i>Les garçons et les filles [Oğlanlar ve Kızlar]</i>	283
6.1.2.6.1. Felsefi problemin saptanması	283
6.1.2.6.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı	285
6.1.2.7. <i>Le bien et le mal [İyi ve Kötü]</i>	291
6.1.2.7.1. Felsefi problemin saptanması	291
6.1.2.7.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı	293
6.1.2.8. <i>Libre et pas libre [Özgür Olan ve Olmayan]</i>	298
6.1.2.8.1. Felsefi problemin saptanması	298
6.1.2.8.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı	299
6.1.2.9. <i>L'amour et l'amitié [Aşk ve Dostluk]</i>	307
6.1.2.9.1. Felsefi problemin saptanması	307
6.1.2.9.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı	308
6.1.2.10. <i>Moi et les autres [Ben ve Başkaları]</i>	318
6.1.2.10.1. Felsefi problemin saptanması	318
6.1.2.10.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı	320
6.1.2.11. <i>Croire et savoir [İnanmak ve Bilmek]</i>	329
6.1.2.11.1. Felsefi problemin saptanması	330

6.1.2.11.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı	331
6.2. Tartışma.....	337
7. SONUÇ	347
KAYNAKLAR	359
EKLER.....	373
EK-1. <i>Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]</i> dizisi için hızlı tablo.....	373
EK-2. Dizideki felsefi tema ve kavramların aktarımına ilişkin bulgular	382
ÖZGEÇMİŞ	387

TABLolarIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. Felsefenin temel alanları ve soruları.....	114
Tablo 3.1. Felsefede ve Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nda düşüncenin ve anlamın dolaşımı.....	173
Tablo 3.2. Dilin işlevleri ve çeviri.	177
Tablo 4.1. <i>Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]</i> dizisinde felsefi söylemin aktarımının incelenmesi.	196
Tablo 5.1. <i>Les Goûters Philo</i> dizisindeki kitapların kaynak dizgedeki yayımlanma sıraları.....	205
Tablo 5.2. <i>La vie et la mort, Le bien et le mal ve Libre et pas libre</i> başlıklı kitapların ön kapakları.....	206
Tablo 5.3. <i>Çıtır Çıtır Felsefe</i> dizisindeki kitapların erek dizgedeki yayımlanma sıraları.....	225
Tablo 5.4. <i>Yaşam ve Ölüm, İyi ve Kötü, Özgür Olan ve Olmayan</i> başlıklı kitapların ön kapakları.....	226
Tablo 6.1. Dizinin aktarımında yayımlanma sıralamasına ilişkin bulgular.	338
Tablo 6.2. Dizinin aktarımında yanmetinsel unsurlara ilişkin bulgular.....	339
Tablo 6.3. Dizinin aktarımında başlıklara ilişkin bulgular.	342

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Çocuk yazınında “Metin - Yetişkin - Çocuk” ilişkisi.	45
Şekil 2.2. Çocuk yazınının oluştuğu çevresel faktörler: iç ve dış çevre.	52
Şekil 2.3. Çocuk gerçekliği kavramının temel unsurları.	63
Şekil 2.4. Nitelikli çocuk yazınının çocuğun gelişim sürecine etkileri.	66
Şekil 2.5. Çocuğa görelilik kavramının temel unsurları.	75
Şekil 2.6. Çocuk yazını çevirisinde etkili aktörler.	83
Şekil 2.7. Çocuk yazını çevirisinin özellikleri.	94
Şekil 2.8. Çocuk yazınında çocuklar için felsefe metinleri.	132
Şekil 2.9. Çocuklar için felsefe metinlerinde soru kadranı.	135
Şekil 2.10. Felsefi söylemin unsurları.	138
Şekil 2.11. “Çocuklar için Felsefe metinleri” çevirisinin incelenmesine yönelik ilk aşamalar.	150
Şekil 3.1. Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın üç aşamalı çeviri modeli.	162
Şekil 3.2. Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve çocuklar için felsefe metinleri çevirisi. .	184
Şekil 6.1. Çocuklar için Felsefe Metinleri Çevirisinin İncelenmesine Yönelik Yöntem Önerisi: <i>Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]</i> dizisi örneği.	243

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. “Pablo Picasso Kimdir? Picasso: Doğduğu Evden Gravürler ve Seramikler” sergisinden tablolar.	27
Resim 5.1. <i>Les Gôûters Philo</i> dizisinde anlatı ve değerlendirme bölümleri.....	211
Resim 5.2. <i>Çıtır Çıtır Felsefe</i> dizisinde anlatı ve değerlendirme bölümleri.	231

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
CLTS	Children's Literature Translation Studies
ÇOÇÇ	Çocuk Odaklı Çeviri Çalışmaları
ESIT	Ecole Supérieure d'Interprète et de Traducteurs
FISP	Uluslararası Felsefe Kuruluşları Federasyonu
Fr.	Fransızca
FST	Felsefi Sorgulama Topluluğu
IAPC	Institute for the Advancement of Philosophy for Children
ICPIC	International Council of Philosophical Inquiry with Children
İng.	İngilizce
P4C	Philosophy for Children
P4wC	Philosophy for/with Children
P4C Texts	Philosophy for Children Texts
SOPHIA	The European Foundation for the Advancement of Doing Philosophy with Children
TFK	Türkiye Felsefe Kurumu

1. GİRİŞ

Çeviri, sosyo-kültürel bağlamda gerçekleşen ve birçok etkeni bünyesinde barındıran zorlu ve karmaşık bir süreçtir. Çevirmen yazınsal metinlerde, özellikle çocuklar gibi hassas bir kitleyi hedeflediğinde, çeviri süreci bazı unsurlarda titizlik gerektirmektedir. Çocuklara yönelik çevirilerin, uygun ve anlaşılabilir olması, gelişimlerine katkı sağlaması gerekmektedir. Bu çevirilerin hedef kitlesi olan çocuklar için önemi bağlamında Neydim'in (2003) "Onlar, bizim belki de artık yer alamayacağımız bir zamana gönderdiğimiz canlı elçilerdir" (s. 21) ifadesi de çocuklar için çevirinin önemini ve potansiyelini vurgulamaktadır. Çocuklar, gelecekte bizlerin yerini alacak olan nesillerdir ve bu nedenle onlar, geleceğin taşıyıcıları ve şekillendiricileridir. Bu durum, onların gelişimine ve anlama seviyelerine uygun içeriklerle gelişmelerinin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, çocukların okudukları eserlerin kendi yaşantılarına ve gerçekliklerine uygun olması; düşünme, anlama, içselleştirme ve ifade etme gibi yetilerine destek olmaktadır. Bundan dolayı, çocuklar için hazırlanan içeriklerin, onların dünyasını ve ihtiyaçlarını anlayarak oluşturulması gerekmektedir. Bu sayede, çocuklar sadece bilgi değil, aynı zamanda düşünme becerisi, değerler ve yetenekler de kazanarak gelecekteki rollerini nasıl üstlenecekleri konusunda bilinçlenmektedir. Zaman içerisinde gelişen ve değişen "çocuk", kendi dünyasını oluşturan, merak duygusuna sahip, sorgulamada bulunan, eleştirel düşünen, kendine özgü düşünme biçimi ve farklılığı olan bir birey olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bir inşa olarak çocuk kavramına, eğitim ve gelişim alanında çocuğa bakış açısına sosyolojik ve felsefi açıdan yaklaşımların sınırlı olduğu günümüzde bir gerçektir. Postmodern çağ yaklaşımlarıyla birlikte, çocuk kavramının ve kapsamının yazın alanına yansımalarının da farklılaştığı görülmektedir. Bu yaklaşımlardan etkilenen çocuk yazınının, "makbul" çocuklar yetiştirmeye imkân sağladığına yönelik düşüncenin üzerinden oldukça fazla bir zaman geçmiş ve bu düşünce zaman içinde değişmiştir.

Çocuk yazını; özel bir okuma, anlama, tartışma ve ifade etme biçimlerinin varlığıyla sosyal ve kültürel çeşitlilikleri ve kurguları içinde barındırmasıyla incelenmesi ve eleştirel yaklaşılması gereken bir alan (Shavit, 1986; Godart, 1904; Hunt, 1990; Kaminski, 2016; Alvstad, 2018; Dilidüzgün, 2018; Sever, 2021; Şirin, 2021) olarak görülmektedir. Günümüzde bu alan; yaşamdan ölüme, özgürlükten savaşa gibi soyut

unsurlarıyla birlikte farklı temaları içinde barındıran metinlerle ve bu metinlerin birçok dile çevirisiyle donanmıştır. Günümüze kadar çocuk yazını alanında ölçüt olarak görülen ve uygulanan kavramlar, normlar ve değerler; “Çocuk Yazını Çevirisi” olarak adlandırılan alandaki kuram ve yöntemlere gözlem, betimleme ve eleştiri alanı yaratmıştır.

Ülkemizde genel bir eğilim olarak “Çocuk Yazını Çevirisi” şeklinde adlandırılan bu alan uluslararası alan yazınında, “Translation for Children [Tr. Çocuklar için / Çocuklara yönelik Çeviri]” / “Translation of Children’s Literature [Tr. Çocuk Yazınının Çevirisi]” (Baker & Saldanha, 2009) ve “Children’s Literature Translation Studies (CLTS) [Tr. Çocuk Yazını Çeviri Çalışmaları]” (Oittinen, 2002; Lathey, 2016; Alvstad, 2018) olarak da ifade edilmektedir. Borodo (2006; 2007; 2017) tarafından belirtilen “Child - Centered Translation Studies (CCTS) [Tr. Çocuk Odaklı Çeviri Çalışmaları]” ifadesi ise çocuk yazını ve çeviri çalışmaları arasındaki kesişimi desteklemek amacıyla, bu adlandırmalardan farklı olarak, çocuklar ve gençler için çeşitli türden kurmaca ve kurmaca dışı çeviriye içeren bir çalışma alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımla hedef kitle olan çocuk okur için alanın farklı iletişim araçlarına yayılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. “Çocuk Odaklı Çeviri Çalışmaları”, görsel-işitsel çeviriye artan ilgi karşısında yazın kavramına sinema, televizyon ve medya unsurları bağlamında yaklaşarak çeviriye yer açma amacı taşımaktadır (Borodo, 2007). Ancak bu tanımlama, Borodo’nun *Translation, globalization and younger audiences. The situation in Poland [Çeviri, küreselleşme ve genç kitleler. Polonya’daki durum]* (2017) adlı kitabındaki “Translation for younger audiences - The CLTS survey [Genç kitleler için çeviri - CLTS (Children’s Literature Translation Studies [Çocuk Yazını Çeviri Çalışmaları]) anketi] (2007)” başlıklı anket çalışması sonuçlarında da bahsettiği üzere; araştırma alanının ana odağı kültürel ürünler olarak sadece metinler değil, çocuk muhataplar olduğu için eleştiriler de almıştır. Eleştirilere rağmen uluslararası alan yazınında “Child-Centered Translation Studies [Çocuk Odaklı Çeviri Çalışmaları]” tanımlaması ilgili bağlamlar çerçevesinde kullanılmakta ve süreç içerisinde yaygınlaşmaktadır. Bu çalışmada, yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı ve kavram karmaşasına sebep olmamak için “Çocuk Yazını Çevirisi” ifadesi tercih edilmiştir.

Çocuk yazını dilsel ve kültürel sınırları aştığı ve küresel bağlantılar kurduğu için bu alanın metinlerinin çevirisi de oldukça önemlidir (Bassnett, 1993; O'Sullivan, 2005). Çocuk yazını metinlerinde olduğu kadar bu metinlerin çevirilerinde de erek metin okuru olan çocuğa “görelilik” ilkesine ve onun “gerçekliğine” (Neydim, 2006; Dilidüzgün, 2018; Sever, 2021; Şirin, 2021) odaklanan, yazınsal niteliğe, okuma zevkine ve metnin anlamına öncelik veren bir anlayış (Klingberg, 1986; Puurtinen, 1995; Lathey, 2006; Oittinen, 2000; O'Connell, 2006; Neydim, 2006; Van Coillie & Verschueren, 2006; Erten, 2011; O'Sullivan, 2013; Arı, 2016) yaygınlaşmaktadır. Buna ek olarak, çeviribilim alanında çocuk yazını çevirisinin konumu ve işlevi üzerine tartışmalar yürütülerek alana eleştirel bir yaklaşımın getirilmesi üzerinde durulmaktadır. Çocuk yazını metinlerinin yaratılmasında ve sunulmasında gösterilen bu titizlik, yenilikçi ve eleştirel yaklaşımlar, çocuk yazını çevirilerinde de bir başka dilde ve kültürdeki erek okura aktarımı, metnin dil düzeyindeki durumu, dil kullanımı vb. unsurlarla kendini göstermektedir. Dikkate alınması gereken birçok özelliğiyle çocuk yazını çevirisinde, erek okur olan çocuk bağlamında bir dizi karar da sürece katılmaktadır.

Uluslararası alan yazınında özellikle eğitim alanında dikkat çeken yaklaşımlardan biri olan “Çocuklar için/Çocuklarla Felsefe (İng. Philosophy for/with Children - P4C/P4wC, Fr. Philosophie pour/avec les enfants)” eğitimi ve bu eğitimin açılımları çocuk yazını alanında da şekillenmeye başlamıştır. UNESCO tarafından yayımlanan “La Philosophie, une École de la Liberté. Enseignement de la philosophie et apprentissage du philosophe : État des lieux et regards pour l’avenir” [Tr. Felsefe, Bir Özgürlük Okulu. Felsefe öğretimi ve felsefe yapmayı öğrenme: Güncel durum ve geleceğe yönelik görüşler] (2007) başlıklı çalışmada, bu alanın amaçları; “bağımsız ve eleştirel düşünen ve sorgulayan bireyler yetiştirme, çocukların kişisel gelişimine katkıda bulunma, çocukların dil, anlama, konuşma ve tartışma yetilerini geliştirme, felsefeyi kavramlaştırma ve gündelik hayata uyarlama yeteneğini kazandırma ve felsefeyi çocuklara uygun bir öğretme yolu geliştirme” (ss. 15-24) olarak belirlenmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda felsefi problem, tema, kavramı; dolayısıyla söylemi barındıran metinler, özellikle eleştirel düşünmeyi temsil eden ve düşünme becerisi programı olan çocuklar için felsefe alanı ve bu alanın metinleri, felsefenin kendisi gibi meşakkatli ve anlamakta zorluk çekilen bir araştırma alanı (Direk, 2006, 2015; Gregory, 2011; Chirouter, 2015) olarak algılanmaktadır. Direk’in aktardığına

göre, felsefi bilgiden çok felsefi düşünme biçiminin çocuklarla buluşmasını amaçlayan bu alan, çocuk yazınıyla felsefe alanının bir kesişim noktası niteliğindedir ve bu alanda yayımlanan metinler iki türde açıklanabilir. Bunlardan ilki, çocuklara felsefenin konusu ve belli başlı filozofların düşünceleri hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlananlardır. Diğer tür ise, felsefe bilgilerini vermeyi değil, felsefe yapma davranışını ve düşünme eğitimini amaçlayan metinlerdir (2015, ss. 98-99). Bu iki tür içinde de metinler kendi içlerinde farklılıklar gösterebilmektedir.

Çocuklar için felsefe alanına ait metinlere ve bu metinlerin çevirilerine odağın gelişmemesinin nedenleri; bu tür metinlerin soyut kavramlar, temalar, söylemler barındırması, eleştiri alanının dışında tutulması ve gerekli kontrol mekanizmasının yeterince işleyemeyişidir. Bu metinlerin başka bir dile, kültüre ve yazın dizgesine aktarılması durumunda ise, hassasiyetle yaklaşılması gereken durumlar ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla, çocuklar için felsefe metinleri, alandaki diğer metinlerden hem sunulan içeriğin hem de sunulma tarzının özgünlüğü açısından farklı olarak dikkat çekmektedir. Çocukların bu tür metinleri anlama ve içselleştirme süreçlerinde onlara destek olacak alan uzmanlarına katkıda bulunmak amacıyla, bu metinlerin Türkçeye çevirilerine yönelik çalışmaların artması ve eleştiri alanının da gelişmesinin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada, çeviribilim disiplini de yeterince yer bulamayan, çoğunlukla çocuk yazını metinleri adı altında özel bir metin türü olarak ithaf edilemeyen çocuklar için felsefe metinlerinin barındırdığı unsurlar Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında ele alınacaktır. Başka bir ifadeyle hem felsefenin olanaklarından ve Holmes'un de (2004) ifade ettiği gibi "çevirinin adından ve doğasından" (s. 111) yararlanılacak; hem de erek metin okuru olan çocuğa ve çeviribilim disiplini odağında çocuk yazını çevirisine odaklanarak *Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]* dizisi özelinde çocuklar için felsefe metinleri çevirisi irdelenecektir.

Bu bölümde araştırmanın amacına, araştırma sorularına, araştırmanın önemine ve özgün niteliğine, konusuna ve problem durumuna, inceleme nesnesi olan *Les Goûters Philo* dizisine, varsayım ve sınırlılıklara, araştırma yöntemine, alan yazınında tezde ele alınan konu ile ilgili yürütülen çalışmalara ve tez düzenine değinilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, “çocuklar için felsefe metinleri çevirisi” kapsamında felsefi söylemin aktarımına odaklanarak ilgili metin türleri bağlamında ve çeviribilim odağıyla çeviri incelemesine yönelik bir yöntem önerisinde bulunmaktır. Bu doğrultuda, *Les Goûters Philo* adlı felsefe kitapları dizisinin Fransızcadan Türkçeye yapılmış çevirileri, içerisinde dilsel ve kültürel unsurları da barındıran felsefi söylemin; problemin, tema ve kavramın aktarımı bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Verilerin, çeviriyi “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” olarak üç aşamalı bir işlem şeklinde tanımlayan Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırma Soruları

Bu çalışmada, araştırma konusu ile ilişkilendirilerek daha özgül ve araştırmanın yöntemine yönelik iki temel araştırma sorusuna ve bunların alt sorularına yanıt aranmaktadır. Bu soruları yanıtlarken gerekli olan kavramsal, kuramsal ve yöntemsel çerçeve, tez düzeni alt başlıklı bölümde özetlenmiştir. Tezin araştırma soruları şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Soru 1. Çocuk yazını çevirisi alanında çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisi diğer metin türlerinden neden ve nasıl farklılaşmaktadır?

Alt soru 1.1. Çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisi sürecinde felsefi kavram, tema ve söylemin aktarımında nasıl bir süreç işlemektedir?

Soru 2. Çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisi sürecinde dilsel, kültürel unsurların, felsefi söylemin; problemin, tema ve kavramın aktarılmasına yönelik Yorumlayıcı Anlam Kuramı aşamaları bir çeviri metni inceleme yöntemi olarak kullanılabilir mi ? Kullanılabilirse ne ölçüde olabilir?

Alt soru 2.1. Çocuklar için felsefe metinleri çevirisi sürecinde sözcüklere mi, anlama mı, yazarın niyetine mi, erek dilin ve kültürün alıcısı olan çocuk okura mı sadakat ön plana çıkmaktadır?

Araştırmanın Önemi ve Özgün Niteliği

Bu çalışmanın önemi, Türkiye’de çocuklar için felsefe metinleri çevirileri ve bu çevirilerin incelenmesi konusunda hem araştırmanın inceleme nesnesi bağlamında hem de yöntemsel olarak alana katkı sağlayan bir çalışma olmasıdır. Ulusal ve uluslararası alan yazınında bu konudaki çalışmaların “çocuklar için felsefe metinleri ve bu metinlerin çevirilerinin incelenmesi” hususundaki algısında ve uygulamaya dönüştürülmesinde kısıtlılıklar dikkat çekmektedir. Çocuk yazınında ve çevirisinde özel bir metin türü olarak ele alınması gereken metinlere ve çevirilerinin incelenmesine yönelik genellikle alan yazınında öncelikli olarak beliren kuramsal ve uygulamalı yaklaşımlardır. Ancak çocuklar için felsefe metinleri soyut kavramları barındırması ve anlama, eleştirel ve felsefi düşünmeye odaklanması sebebiyle alan yazınındaki diğer metin türlerinden ayrılmaktadır. Dolayısıyla bu metinlerin çevirilerinin incelenmesine yönelik olarak çocuk yazını çevirisindeki genel geçer kuramsal çerçeveler ve yöntemler yetersiz kalmakta veya derinlemesine incelemeye olanak sağlamamaktadır.

Bu çalışmanın bir diğer önem arz eden tarafı ve özgün niteliği de çocuk yazınında yazınsal bir metin türü olarak çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisi incelendiğinden, Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın önemli kavramlarının detaylandırılmasında felsefi açılımların izlerinin sürülmüş olmasıdır. Çalışmanın temel kuramsal çerçevesini oluşturan bu kuramın ve kavramlarının felsefi yönüne odaklanması, çalışmanın hem inceleme nesnesi, kuramsal çerçevesi ve yöntemi bakımından alan yazınında farklılaşmasını sağlamakta hem de çalışmanın önemini ve özgün niteliğini ortaya çıkarmaktadır. Kuramın felsefi olanaklarının açıklanması, felsefi bir bakış açısına odaklanarak uygulama alanı olan “çocuklar için felsefe metni” ve bu metnin çevirisine, “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarına felsefi yönden ve felsefi metin odağından yaklaşılması ve tartışılması bu çalışmayı alandaki diğer çalışmalardan kuramsal ve yöntemsel olarak farklılaştırmaktadır.

Çocuklar için felsefe metinleri başta olmak üzere, kuramsal boyutta bu metinlerin çeviribilim odağıyla çeviri incelemesinin bulunmaması ve Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesinde uygulamalı olarak daha önce ele alınmaması dikkat çekmektedir. Araştırmanın özgün niteliği

kapsamında alan yazınındaki bu iki yönlü boşluğa, çocuklar için felsefe metinleri çevirilerinin Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde incelenmesine yönelik bir yöntem önerisi ile dikkat çekmeye ve bu konudaki gelecek çalışmalara ışık tutmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın Konusu ve Problem Durumu

Bu çalışmanın konusu, “çocuklar için felsefe metinleri çevirisi” kapsamında hem Fransız hem de Türk kültür ve yazın dizgesinde dikkat çeken *Les Goûters Philo* adlı felsefe kitapları dizisinin Fransızcadan Türkçeye yapılmış çevirilerinin, felsefi söylemin aktarımı bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. İnceleme bölümünde ele alınacak veriler, “çevirmen” ve “erek dil-kültür-metin” merkezli bir yaklaşımı benimseyen ve çeviriyi “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” aşamaları olarak tanımlayan ve bu tanım üzerine temellenen Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında değerlendirilecektir.

Çeviribilimin doğasında bulunan disiplinlerarası özelliğiyle birlikte çocuk yazını çevirisi; yazın eleştirisi, eğitim, sosyoloji, psikoloji, felsefe ve illüstrasyon sanatı gibi disiplinlerle etkileşim içerisinde bulunmaktadır. Dilsel ve kültürel sınırları metinlerle aşan bu alan, günümüzde önemli bir yer kaplamaktadır. Bu alanın erek okuru çocuk olduğu için, çeviri işlemini gerçekleştirmek bazı durumlarda yetişkinlere yönelik çeviri işleminden daha zor, hassas bir süreç hâlini alabilmekte ve imtiyaz gerektiren yaklaşımlara başvurmayı gerekli kılabilmektedir.

Bu çalışmanın problemi ise, alan yazınında çocuk yazını çevirisine yönelik eleştirel bakış açısının ve bu durumla beraber alan yazınındaki geçmiş ve güncel çalışmalara sistemli eleştiri düzeninin yeterince yansımamasıdır. Bu bağlamda, dilsel, sosyal ve kültürel çeşitlilikleri barındırmasıyla çocuk yazını çevirisi, eleştirel yaklaşımın geliştirilmesi gerekliliğini taşıyan bir alan (Shavit, 1986; Hunt, 1990, 1996; Bassnett, 1993; O’Sullivan, 2005; Alvstad, 2018) olarak ifade edilmektedir. Günümüzde çocuk yazınında olduğu gibi bu alanın çeviri eksenli, öykü, roman, masal gibi geleneksel türlerle sınırlı kalmayarak eleştirel ve felsefi düşünme becerisini destekleyen çocuklar için felsefe metinlerini de içermektedir. Çocuk yazını çevirisindeki diğer metin türlerinin çeviri incelemesinde, çeviribilim kuram ve yöntemlerinden yararlanıldığı görülmektedir. Öte yandan, alan yazınındaki öykü, roman, masal ve şiir gibi çalışmaların, her ne kadar inceleme nesnelerinin çocuklar için üretilmiş metinler

olmasına rağmen inceleme yöntemleri ve odaklanılan kuramsal çerçeve yönüyle bu tezden ayrıştığı görülmektedir. Çocuklar için felsefe metnlerinin, çeviribilim kuram ve yöntemleriyle, özellikle de bu amaçla geliştirilen yöntemlerle değerlendirilmediği saptanmıştır. Hâlbuki çocuklar için felsefe metinleri alandaki diğer metin türlerinden eleştirel, düşünsel ve sorgulamaya yönelik özellikleriyle farklılaşmakta ve bu metinlerin çevirisinin incelenmesine yönelik farklı yöntem ve anlamlandırma aşamaları gerekmektedir. Dolayısıyla çocuk yazını çevirisinde çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesiyle ilgili olarak bir yöntem eksikliği dikkat çekmektedir. Bu nedenle, çalışmamızda çocuklar için felsefe metinleri çevirisini hem bir süreç hem de bir ürün olarak bütüncül ve işlevsel bir bakış açısıyla değerlendiren çeviri incelemesi odağında yeni bir yöntem önerisi geliştirilmiştir. Önerilen bu yeni yöntemin aşamalarının uygulandığı ampirik çalışmada, çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik nesnel ve sistematik bir değerlendirmeye ulaşılması hedeflenmektedir.

Araştırmanın İnceleme Nesnesi : *Les Goûters Philo* [Çıtır Çıtır Felsefe] Dizisi

Türk kültür dizgesine çeviri yoluyla katılmış olan “çocuklar için felsefe” metinleri kapsamında farklı bir tür olarak ele alınan ve “çocuklar için felsefe” etiketi altında sunulan *Les Goûters Philo* dizisi, gündelik hayata yönelik soruların, sorunların ve kavramların düşünme pratiğine uygulanmasıyla ortaya çıkan öyküler ve içinde birden çok anlatı ve değerlendirme bulunan kurgulardan oluşmaktadır. Bunlar, gündelik kavramları toplumsal ve kültürel bağlamla ilişkilendirerek kurgulanmış öykülerdir. Çocukların gündelik hayatta karşılarına çıkan soyut kavramların somut ve üzerine düşünülebilir olabilmeleri için öyküler hassasiyetle oluşturulmuştur.

Brigitte Labbé’nin, ilk önce Paris Sorbonne Üniversitesi felsefe profesörlerinden Michel Puech danışmanlığında kaleme aldığı ve daha sonra Felsefe profesörü olan Pierre-François Dupont-Beurier’in de ekibe katılarak destek verdiği, Jacques Azam’ın illüstrasyonları ile güçlü bir görsel kimlik kazanan *Les Goûters Philo* dizisi, 2000 yılında Éditions Milan tarafından Fransız yazın dizgesinde yayımlanmaya başlanmıştır. Bu dizi; bilginin değerini, kavramlar, sorunlar üzerine düşünmenin önemini ve yöntemini ortaya koyarak doğru düşünebilmenin yollarını, hayatın içinden birçok örneklerle tartışmaya açmaktadır. Çocuklar için felsefi metin niteliğindeki bu dizide, çocuklara felsefenin sürekli kendini yenileyen bir sorgulama olduğu

yansıtılmaktadır. Türk yazın dizgesinde Günişığı Kitaplığı Yayınevi tarafından, Azade Aslan'ın çevirileriyle, *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla 2006 yılından itibaren yayımlanmaktadır. Yayımlanmaya başladığı tarihten bu yana Türk yazın dizgesinde büyük ilgi gören ve okullar tarafından en çok önerilen kitaplar arasında yer alan dizi, kaynak dil ve kültürde olduğu gibi erek dil ve kültürde de dikkat çekmektedir. Öyküler, sorular ve diyaloglarla, felsefi düşünmenin temeline dayanan ve Fransız yazın diline ve kültürüne has öğeler barındıran ve hayatı anlatan *Les Goûters Philo* dizisi, Türkçe dâhil olmak üzere 23 dile çevrilmiştir.

Les Goûters Philo kaynak metin dizisinde 50 kitap bulunmaktadır. Bunlardan 33'ü *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisi adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Bu çalışmada Türkçeye çevirisi yapılan söz konusu 33 kitap incelenecektir. *Les Goûters Philo* dizisi, kaynak dizgede yazar Labbé ve danışmanlarının belirlediği sıralamayla ve kitaplar arasında konusal devamlılık gözetilmeden yayımlanmaktadır. Birçok dile çevrilen bu dizinin kaynak dizgedeki sırası, diğer ülkelerde aynı sırayla yayımlanmıştır. Ülkemizde ise, kaynak dizgedeki sıralamaya bağlı kalınmayarak erek dili, kültürü ve okuru göz önünde tutan farklı bir sıralama seçiminde bulunulmuştur. Dolayısıyla bu çalışma aynı zamanda, *Les Goûters Philo* dizisinin Türk yazın ve kültür dizgesinde ne şekilde konumlandığına da odaklanmaktadır.

Varsayımlar

Günümüzde disiplinlerarası özelliğiyle çeviribilimde çocuk yazını çevirisi, sınırları ve engelleri metinlerle ortadan kaldıran oldukça önemli özel bir alandır. Bu alanın erek okuru çocuk olduğu için, çocuk için çeviri işlemini gerçekleştirmek hassas bir süreç olabilmekte, özen ve dikkat gerektiren yaklaşımlara başvurmayı gerekli kılabilmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmanın varsayımlarından ilkini şu şekilde açıklamak uygun olacaktır. Çocuk yazını alanında yenilikçi ve ilgi çekici bir metin türü olarak çocuklar için felsefe metinleri, okurları üzerinde eleştirel - felsefi düşünme ve sorgulama oluşturmayı amaç edinen metinlerdir. Bu amaçla dilsel ve kültürel unsurlara da sahip olan bu metinlerin çevirisi sürecinde hem felsefi kavram, tema ve söylemin hem de dilsel ve kültürel unsurların aktarımında farklılıklar, anlamsal eşdeğerliklerde kayıplar görülebilmekte; çeviri sürecinde ve/veya çeviri metin piyasaya çıktıktan sonra

yayımlandığı dizgede içerdği kavram, tema ve söylemden dolayı denetlenerek sansürden geçirilebilmektedir.

Çalışmanın bir diğer varsayımı da söz konusu metinlerdeki kaynak okur açısından felsefi ve kültürel değer taşıyan unsurların, erek yazın ve kültüre çevrildikten sonra erek okur açısından da aynı etkiyi taşıma veya taşımama durumu göstermeleridir. Dilsel ve kültürel olarak birçok farklı unsuru içinde barındıran çocuklar için felsefe metnlerinin çevirileri sürecinde felsefi kavram, tema ve söylemin anlamını yitirmeden, aynı etki ile aktarılabilmesi için bazı çeviri yöntemlerinden faydalanılabilir. Çocuklar için felsefe metinleri çevirisi sürecinde ve çevirisinin incelenmesinde birçok değişken anlam aktarımı ve bu aktarıma sadakat kavramı çerçevesinde değerlendirilebilir.

Çocuk yazını çevirisi ve çocuklar için felsefe alanını birleştiren nokta, çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisidir. Bu metinlerin çevirisi; çocuk yazını alanındaki diğer metin türlerinden ayrılmakta ve çevirmen için daha zorlu olabilmektedir. Bunun nedeni bu metinlerin tüm unsurlarının çok anlamlı olmalarıdır. Çevirmen, çocuklar için felsefe metnlerinin felsefi söylemini aktarırken; kavramsal, düşünsel, dilsel ve biçimsel zorluklar ile karşılaşmaktadır. Bu zorluklar söz konusu metinlerde; kavram, kavram kargaşası, dil sanatı, düşünce yoluyla kavramlara yansıyan anlamlar arasında tartışmaya açık, kesin bir yargı içermeyen karşıtlıklar, dil oyunları, soyut dil kullanımı-aktarımı ile ilgili söz konusu dizgenin felsefe geleneğine bağlı olarak belli başlı sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Çevirmen benimsediği çeviri yaklaşımına göre bu zorlukları okura farklı aktarabilir. Bu çalışmada, tüm bu unsurları barındıran *Les Goûters Philo* kaynak metninin *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla Türkçeye çevirisi; kavramsal, dilsel, düşünsel ve biçimsel özellikleri içinde barındırıyor olması sebebiyle inceleme nesnesi olarak seçilmiştir.

Sınırlılıklar

Bu çalışma Fransızca özgün metin *Les Goûters Philo* dizisiyle ve Türkçe çevirisi *Çıtır Çıtır Felsefe* ile sınırlıdır. Dizi farklı dillere çevrilmiş olmasına rağmen, bu çalışmada Fransızca özgün metin ve Türkçe çevirisi üzerinden karşılaştırmalı bir inceleme yürütülecektir.

Çalışmanın sınırlılıklarına dair bir diğer unsur, dizinin Türkçe çevirisi yapılan 33 kitabının incelemeye tabi tutulmasıdır. Türk kültür dizgesine çeviri yoluyla katılmış

olan “çocuklar için felsefe” metinleri kapsamında farklı bir tür olarak ele alınan *Les Goûters Philo* dizisinde güncel olarak 50 kitap bulunmaktadır. Bunlardan 34’ü *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisi adı altında Türkçeye çevrilmiştir. Ancak 2024 yılında dizinin *Güven ve İhanet* olarak Türkçeye çevrilen *La confiance et la trahison* başlıklı kitabı basım yılı ve zamanlamadan dolayı incelemeye dâhil edilememiştir. Dolayısıyla bu çalışmada, incelenen kitap sayısı 33 olarak verilmiştir. Çalışmanın bağlamı ve sınırlılıkları doğrultusunda ve çocuklar için felsefe metinleri çevirilerinin incelenmesine yönelik ortaya konulan bir yöntem önerisiyle, Türkçeye çevirisi yapılan söz konusu 33 kitap incelenecektir. Çözümleyici yöntemin ilk aşamasında 33 kitapta ortaya çıkan benzer unsurlar kategorize edilecek, çalışmanın verilerinin büyük bir veri boyutuna sahip olması nedeniyle yöntemin ikinci aşamasında da, 33 kitaptan 11’i incelemeye alınacaktır. Söz konusu iki aşamanın sonucunda ortaya çıkan veriler de Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında değerlendirilecektir.

Bir diğer unsur ise, araştırmanın kuramsal çerçevesi ile ilgilidir. Çeviribilimde çocuk yazını çevirisi alanında birçok kuram öne sürülmüştür ancak çocuklar için felsefe metinlerinin doğası ve felsefi unsurları gereği Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında değerlendirilmesi ilgili inceleme nesnesi için uygun görülmüştür. Bu bağlamda Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın seçilmesinin nedeni; felsefede dilin düşüncedeki ve zihindeki işlevini anlatmak amacıyla ifade edilen “anlam” kavramının, kuramda “zihinsel bir süreç” olarak tanımlanması ve çeviri sürecinde temel alınması gereken bir unsur olarak “anlam” aktarımının önemli bir konumda bulunmasıdır.

Çalışma sınırlılıkları çerçevesindeki son unsur olarak, bu çalışmada araştırma sorularına ve araştırma kapsamına uygun bir şekilde *Les Goûters Philo* dizisinin Türkçe çevirilerindeki felsefi kavram, tema ve söylem Yorumlayıcı Anlam Kuramı’na göre incelenmekte ve anlamsal eşdeğerlikler bu doğrultuda değerlendirilmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Çocuk yazını çevirisi alanında çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisinin neden ve nasıl farklılaştığına yönelik sorulara bu çalışmada, nitel bir inceleme yöntemi olan durum çalışmasıyla yanıt aranmaktadır. Tez bağlamında ele alınan durumda, kaynak metin *Les Goûters Philo* dizisinin erek metin olan *Çıtır Çıtır Felsefe* adlı Türkçeye çevirisinde; felsefi söylemin aktarımı irdelenmekte ve karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda kavramsal ve kuramsal çerçevede değinilen ve sebepleri

konusunda bir genellemeye varmanın mümkün olmadığı “çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisi” konusunun da bir durum üzerinden incelenmeye uygun bir zemin sunduğu düşünülmektedir. Elbette söz konusu olgu tekil bir durum çalışmasına ek olarak daha geniş durumlarla, dizgelerle de irdelenmeye açıktır.

Günümüzde gittikçe karmaşık bir hâl alan çeviri olguları, değişen dilsel, kültürel ve tarihsel bağlamın etkisiyle farklı biçimler almakta ve değişmektedir. Bu farklılıkların ve değişimlerin sonucunda, daha önce deneyimlenmemiş olguları ve durumları çeviribilim alan yazını bağlamında betimlemek, açıklamak ve bunlarla ilgili genel ilkeler oluşturmak gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Holmes, 2012, s. 111). Bu çalışmada, bu farklı nitelikteki durumlara bir örnek olarak ortaya çıkan *Les Goûters Philo* adlı çocuklar için felsefe metinleri kapsamında alımlanan diziye yönelik bir durum çalışması yapılarak, çeviri süreci ve çeviri ürünü çerçevesinde ortaya çıkan sorunlardan bazılarına yanıt verme çabası söz konusudur.

Les Goûters Philo kaynak metni ve *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla Türkçe çevirisi, çeviribilim ve çocuk yazını çevirisi alanında kendine özgü özellikleri olan ve diğer metin türlerinden ayrılan aykırı yapısıyla dikkat çekmekte ve buna bağlı olarak, çalışma özgün bir araştırma yürütme potansiyeline sahiptir. “Çocuklar için felsefe” etiketiyle sunulan ve alımlanan dizi, Türk kültür dizgesine çeviri yoluyla aktarılmıştır. Çeviribilimsel yöntem bağlamında, diziye çalışmanın temel kuramsal çerçevesini oluşturan Yorumlayıcı Anlam Kuramı ile odaklanılmıştır. Dizilerde yer alan kitaplar birleşen ve farklılaşan özellikleriyle felsefenin temel kavram ve temaları bağlamında ele alınmaktadır. Kavramsal ve tematik aktarım kategorileri belirlenerek bu bağlamda yapılan incelemede anlam kavramının düşünsel bir süreç olarak ortaya çıktığı Yorumlayıcı Anlam Kuramı tercih edilmiştir. Kuramın temelinde, insanın algılaması ile her olgunun yorumla ilgili olması düşüncesi yer almaktadır. Herhangi bir olgunun algılanması ancak yorum ile mümkündür. Temel argüman; uygun bir çeviriye giden yolun, metinlerin yorumlanması ve dil dışı bilgilere müracaat etmeyi gerekli kılmasıdır. Çeviriyi üç aşamada ele alan kuram, çeviri sürecinin “çevirmenin kaynak dili ve kaynak toplumun kültürel, dilsel alışkanlıklarını “anlama”sından (Fr. la compréhension), kaynak dili dilbilgisel formundan çıkarmasından başka bir ifadeyle “sözcüklerden sıyırma”sından (Fr. la déverbalisation) ve bilişsel süreçte zihinde oluşan kaynak anlamı, erek dili, okuru ve kültürü göz önünde bulundurarak “yeniden

ifade etmesi”nden (Fr. la réexpression)” (Lederer, 1994, s. 11) oluştuğunu vurgulamaktadır.

Farklı öz ve biçim özellikleri taşıyan, çocuk yazınında farklılaşan *Les Goûters Philo* dizisinin çeviri süreci de farklı yaklaşım ve yorumlar gerektirmektedir. Dolayısıyla bu diziye ve çevirisine yukarıda bahsedilen bilgiler ve kuramsal çerçeve bağlamında yaklaşılmaktadır. Alan yazını taraması sonucunda, “çocuklar için felsefe metinleri” çevirilerinin incelenmesine yönelik bir ihtiyaç ve gereklilik olduğu ortaya çıkmaktadır. İnceleme nesnesinin betimlenmesi ve analiz edilmesiyle Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde ve ilgili aşamalarla uyumu ele alınarak bundan sonraki çalışmalar için alan yazınında kullanılabilecek “çocuklar için felsefe metin çevirisinin incelenmesine yönelik bir yöntem önerisi” ortaya konulmaktadır. Geliştirilen çözümleyici yöntem önerisi, teknik ve uygulamalı olarak gerçekleştirilmektedir.

Çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik yöntem önerisinin ilk aşamasında çocuklar için felsefe metinlerinin kaynak ve erek dizgeler arası karşılaştırmalı genel bir incelemesi söz konusudur. Burada ilgili metnin genelinde ortaya çıkan kategoriler yer almaktadır. Bu kategoriler incelenen metne göre geliştirilebilir, burada yer alanlar temelde ilk dikkat çekenlerdir. İkinci aşamada da çocuklar için felsefe metinlerinde yer alan felsefî söylemin aktarımının incelenmesi söz konusudur. Öncelikle “felsefî söylem” kavramı içinde ele alınan problemin saptanması ve detaylandırılması gerekmektedir. Sonrasında, söz konusu felsefî problem bağlamında yer alan tema ve kavramların aktarımının incelenmesi yer almaktadır.

Bu çalışmada, durum incelemesi kapsamında *Les Goûters Philo* dizisinin içsel özelliklerinin ve bunları çevreleyen ortam detaylarıyla ele alınmaktadır. Durum çalışmalarında kullanılan “En yaygın veri türleri yazılı kaynaklar, sözlü raporlar, gözlem, fiziksel eserlerdir” (Saldanha & O’Brien, 2014, s. 218). Bu çalışmada söz konusu yazılı kaynaklar; *Les Goûters Philo* kaynak metni ve *Çıtır Çıtır Felsefe* başlığıyla Türkçe çevirisi, yazar ve çevirmen söyleşileri, ilgili tanıtım yazıları ve üst metinlerdir. Çeviribilim araştırmalarında birincil bilgi kaynaklarını oluşturan bu yapılar çeviri durum çalışmalarının odak noktasıdır. Dolayısıyla dizinin betimlenmesi, anlamlandırılması ve buradan elde edilen verilerin analizi için doküman inceleme, betimsel ve içerik analizinden yararlanılmıştır. Betimsel analizle detaylandırılan ve

yorumlanan veriler, içerik analiziyle derinlemesine bir işleme tabi tutulmakta ve bu çalışma açısından önemli olan kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek düzenlenmektedir. Böylelikle betimleyici, kuramsal ve uygulamalı bir analiz gerçekleştirilmektedir.

Alan Yazını İncelemesi

“Çocuklar için felsefe metinleri ve çevirisi”, “Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve çocuk yazını çevirisi” ve “*Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]* Dizisi” olmak üzere genelden özele üç alt başlık altında olacak şekilde çalışmanın alan yazını incelemesi tasarlanmıştır. Bu bölümde söz konusu alt başlıklara genel olarak değinilmiş, bunların detaylandırılması ve tartışılması çalışma içerisinde ilgili bölümlerde verilmektedir.

Alan yazınında çocuklar için felsefe metinleri ve çevirisi

Çocuk yazını günümüzde; hem yazarlar, yayınevleri ve çevirmenler hem de okurlar tarafından giderek daha fazla ilgi görmektedir. Bu artışta, çocuk gelişiminin öneminin daha iyi anlaşılması, dünya standartlarında çocuk yazınının geliştirilmesi ve kişisel gelişimin sadece okul eğitimiyle sınırlı kalmaması gibi faktörler etkili olmaktadır. Bu durumun yanı sıra, ticari beklentiler de çocuk kitapları alanında artmış durumdadır. Türk yazın dizgesinde çocuk yazını ve yayıncılığı konusunda son dönemin yoğun üretim yapan ve okurun da tercih ettiği yayınevlerinde de artış görülmektedir. Ayrıntı Yayınları - Dinozor Çocuk, Can Çocuk Yayınları, Günışığı Kitaplığı / ON8 Kitap, İletişim Yayınları, İş Bankası Kültür Yayınları Çocuk Kitapları, Kırmızı Kedi Yayınları, Metis Yayınları, Say Çocuk, Tudem Yayın Grubu, Yapı Kredi Yayınları gibi bazı yayınevleri hem Türk yazın dizgesindeki yazarlar tarafından üretilen metinlere hem de çeviri metinlere yer verirken; Domingo, Artemis, The Çocuk gibi yayınevleri de sadece çeviri çocuk yazınına yer vermektedir. Öykü, roman, şiir ve deneme gibi türlerde metinler okura sunulmakta ve bu türler içinde de çeşitlilik gittikçe artmaktadır.

Alan yazınında çocuklar için felsefe yaklaşımını içeren yazınsal metinler incelendiğinde, farklı birçok türde metinlerle ve akademik çalışmalarla karşılaşılmaktadır. Yaklaşımın kuramsal ve uygulamalı yönüne ağırlık veren; uluslararası (Lipman, 1982; Matthews, 1999, 2000; Costello, 2011; Haynes & Murris, 2012; Ravoux, 2015; Droit, 2014, 2016, 2021; Worley, 2019, 2023; Wartenberg, 2020) ve ulusal düzeyde (Karakaya, 2005, 2006; Gür, 2010; Direk, 2011; Direk & Tepe,

2013; Taşdelen, 2014; Akkocaoğlu Çayır, 2015; Bakır, 2018; Direk, 2018, 2020; Dünder, 2018; Yarkın, 2018; Özdemir, 2021; Yılmaz & Bilican, 2021) ilgili konudaki kitapları tanıtan, listeleyen, bu kitaplarla yapılmış örnek etkinlikler sunan ve uluslararası çalışmalardan ilham alınarak hazırlanan bir dizi akademik çalışmaya da rastlanmakta ve bu çalışmalarda çocuk yazını daha çok kapsayıcı olarak kullanılmaktadır. Çocuk yazınındaki söz konusu çeşitlilik içinde diğer metin türlerinden farklılaşan çocuklar için felsefe alanını, Türk eğitim ve yazın dizgesinde tanıtan ve geliştiren Kuçuradi ve Direk, bu alanın teorik ve pratik kısımlarına odaklanmış, Türk yazın dizgesinde dikkat çekmesi ve etki yaratması için çalışmalar ortaya koymuşlardır.

Son yıllarda çocuklar için felsefe alanındaki hem uluslararası hem de ulusal düzeydeki gelişmelerle birlikte Türk çocuk yazını dizgesinde bu yaklaşımı içeren çeviri metinlerin (Günüşiği Kitaplığı – *Çıtır Çıtır Felsefe Dizisi*; Metis Yayınları - *Küçük Filozoflar Serisi*; Tudem Yayıncılık– *Filozof Çocuk Serisi*; ODTÜ Yayıncılık - *Pikolo ile Felsefe Öğreniyorum*; Doğan Egmont Yayınları - *Bal Gibi Felsefe seti*; *Meraklı Çocuklar İçin Felsefi Hikâyeler* - Masalperest Yayınları; *Sen Kimsin?* - Çınar Yayınları) ve özgün metinlerin (Nuran Direk, *Bilgin Çocuk*; *Küçük Prens Üzerine Düşünmek*; *Filozof Çocuk*; *Gençler İçin Felsefe*; *Çocuklarla Felsefe* - Pan Yayıncılık; Özge Özdemir, *Çocuklar için Felsefe Serisi* - Redhouse Kidz Yayınları; Peter Brown & Sevin Okyay, *Öğretmenim Bir Canavar* - Hep Kitap Yayınları, Kurtul Gülenç & Filiz Karadağ; *Çocuklar İçin Felsefi Öyküler* - Dinozor Çocuk; Tuğçe Büyükuğurlu & Gözde Eyce, *Ne İstersin Makinesi*; *Çöl Prensi ve Buz* - Masalperest Yayınları) yer aldığı saptanmıştır. Bu süreç içerisinde ve sonrasında çocuklar için felsefe alanına ait ilk metinlerin, çeviri yoluyla Türk çocuk yazını dizgesinde yer aldığı söylenebilir. Özellikle İngilizce ve Fransızcadan çevirilerle çocuk yazını alanına ait söz konusu bu yeni konu ve tür tanıtılıp Türk kültür ve yazın dizgesine aktarılırken ulusal çocuk yazını da bu konuda gelişmeye yönelmiş ve yeni metinler Türk çocuk metni yazarları tarafından üretilmeye başlanmıştır. Bu başlangıç ve ilerleme ülkemizde bilimsel çalışmalara da yansımış ancak günümüzde hâlâ Türk çocuk yazını dizgesinde ve çeviribilimde dünyada gördüğü ilgiyi, eleştiri alanını ve gelişimi gösterememiştir.

Çocuklar için felsefe metinleri adı altında ilgili araştırmalar incelendiğinde, yalnızca çocuğa değil aynı zamanda yetişkine de seslenen metinlerin olduğu ortaya

çıkılmaktadır. Neydim'in bahsettiği üzere (2022, s. 67), burada örnek olarak Antoine Saint-Exupéry'nin *Le Petit Prince* [*Küçük Prens*] isimli kitabı ve bu kitabın Türkçeye çevirisi üzerine gerçekleştirilen araştırmalar verilebilir. Saint-Exupéry'nin 1943 yılında yayımladığı *Küçük Prens* isimli kitabı birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de ilgi görmüş, yetişkin ve çocuklar tarafından okunmuş, birçok yayınevinden baskıya ulaşmış, farklı çevirmenler tarafından Fransızcadan Türkçeye çevrilmiş ve üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Bu kitabın konusu, “uçacağı sahra çölüne düşen bir pilotun burada başka gezegenden gelen küçük prensle karşılaşması, biri doğa yasalarıyla yönetilen, diğeri hayal gücünün sınır tanımadığı iki farklı dünyanın karşı karşıya gelmesidir” (2022). Konusunun ötesine geçen bu kitap; hayata, yaşamaya ve insan olmaya dair metnin içinde birçok üstü kapalı anlatım taşımaktadır. Yayımlandığı tarihten itibaren çocuk yazını ve çevirisi, çeviribilim, çeviri ve kültürel çalışmalar gibi ilgili alanlarda birçok araştırmaya konu olmuş, çevirileri incelenmiş ve Çelebi'nin de aktardığına göre, okuyucunun sorgulama becerisini geliştirdiği ve çocuk felsefesi açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu (2017, ss.5-6) tespit edilmiştir. Ülkemizde önceden çocuklar için felsefe metni türünde ele alınmayan bu kitap yakın bir zaman diliminde bu metin türü adı altında da değerlendirilmiştir (Direk, 2006, 2019; Neydim, 2022). Direk (2008) *Küçük Prens üzerine düşünmek* başlıklı kitabında felsefi açımları olan öykülerden ve yazınsal metinlerden hareket ederek metinler ve felsefe arasında bağ kurmaktadır. Bu çalışmada *Küçük Prens* adlı öykü, çocuklar için felsefe programının ilkelerine göre irdelenmektedir. Öykünün Fatih Erdoğan tarafından yapılan çevirisi temel alınmış ve zengin felsefi açımlara sahip olması açısından bu öykünün seçildiği açıklanmıştır. Çocuklar için felsefe programı bağlamında uygulamaya dönük olarak, öykünün dünyayı çocuk bakış açısıyla eleştirdiği ve çocukları düşünmeye yönelten bir nitelik taşıdığı için elverişli bir tartışma ortamı hazırladığı (2008, ss. 11-18) belirtilmektedir. Başka bir ifadeyle bu çalışmanın önemi, çocuklar için felsefe metni sayılan *Küçük Prens* öyküsü aracılığıyla çocuk okuru düşünmeye çağırması ve felsefeye sanatla yaklaşma denemesi olmasıdır.

Türk yazın dizgesinde çocuk yazını alanında önde gelen yayınevlerinden çıkan, başta İngilizce ve Fransızca olmak üzere birçok dilden Türkçeye çevirisi yapılarak yayımlanan çocuklar için felsefe metni olarak tanımlanabilecek tek yayın ve diziler bulunmaktadır. Bu metin türünün geçtiğimiz birkaç yıl içinde çeviri yoluyla Türk kültür ve yazın dizgesine katıldığı hatta bu çeviri metinlerden yola çıkarak Türkçe

özgün dilde çocuklar için felsefe metnlerinin de ortaya çıktığı görülmektedir. Süreç içerisinde gelişen ve değişen bu metinlerin Türkçeye çevirilerine çeviribilim odağıyla ve özellikle felsefi tema, kavram ve söylemin aktarımının incelenmesi kapsamında eleştiri alanı açılmış ancak bu konu ve metinlere yaklaşım ve çeviri metin incelemesi bağlamında yapılan çalışmaların ve çalışmalardaki uygulanan yöntemlerin eksikliği saptanmıştır.

Alan yazınında Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve çocuk yazını çevirisi

Yorumlayıcı Anlam Kuramı, çevirmenin çeviri süreçleri ile ilgili özellikle de bilişsel durumlarına ışık tutarak dilbilimsel yaklaşımların ötesinde olmakla birlikte dilbilimsel sorunlara da çözümleyici bir yaklaşım sağlamaktadır. Kuramın alana farklı bir bakış açısı getirdiği, dönemin şartlarında bir yenilik kazandırmış olduğu gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerektiği ve çeviribilim kuramları ve tarihi açısından önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Bu kuram, erek okura, üretilen çevirinin anlaşılabilirliğine başka bir ifadeyle anlamın aktarımına ve erek kültürdeki kabul edilebilirliğine özel bir önem vermektedir. Ayrıca erek dil, bu dilin sınırları, erek kültür ve yazın dizgesi odaklı bir yaklaşım ile “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” şeklindeki çeviri aşamalarının uygulanabilir olması açısından da önem taşımaktadır.

Çeviribilim alanında kuramın özgün yanlarının açık bir şekilde ortaya konulmasını ve kurama eleştirel bir bakışın olmasını sağlamak amacıyla; bu çalışmanın inceleme nesnesi, araştırma soruları, kavramsal ve kuramsal çerçevesi odağından alan yazını incelemesi yapılmış ve bazı bulgulara ulaşılmıştır. Öncelikle, kuramın öykü, roman ve türleri çevirisi, tiyatro metni çevirisi gibi metin türlerinde çeviri sürecine odaklanılarak uygulandığı ve bu metin türleriyle sınırlı kaldığı görülmüştür. Ayrıca sözlü çeviri alanı ve çeviri eğitimi konularında kuramın alt yapısal detaylandırılmasının yapıldığı saptanmıştır. Kuramın “anlama, sözcüklerden sıyırma, yeniden ifade etme” olarak tanımlanan çeviri aşamaları ve çeviri metinde “uyarlama” kavramı etrafında şekillenen uygulamalarıyla birlikte, ilgili metin türlerinin kendilerine ait özellikleri açısından tartışıldığı saptanmıştır. İkinci olarak, kuramın, bilişsel odaklı çevirmen merkezli bir yaklaşım olması dikkat çekicidir. Kuramda, çeviri eylemi sırasında çevirmenin zihinsel sürecini, bilişsel sürecinin işleyişini ve dili kullanma sistemini açıklama yönüne odaklanıldığı görülmüştür. Son olarak da çocuk yazını çevirisi alanında kurama, çeviri süreci ve çeviri metin incelemeleri bağlamında henüz yeterince yer

verilmediği görülmüştür. İlk olarak her ne kadar sözlü çeviri uygulamaları için uygun görülen bir kuram olsa da süreç içerisinde yazınsal metinlerin çeviri sürecine ve çevirilerinin incelenmesine yönelik çalışmalar da söz konusudur. Ancak yazın çevirisinde günümüzde gittikçe önemli ve hassas bir noktaya gelen çocuk yazını çevirisi alanında yeterince dikkat çekmediği ve uygulanmadığı saptanmıştır. Kuramın “anlam” kavramı ve “anlamın aktarımı” etrafında temellenmesi sebebiyle; çocuk yazını çevirisi adı altında incelenebilecek metinlerde de aranan unsurun bunlar olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Alan yazınında Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe] dizisi

Les Goûters Philo kaynak metni ve Azade Aslan tarafından yapılan Türkçe çevirisi *Çıtır Çıtır Felsefe* erek metni, kendine özgü özellikleri olduğundan dolayı hem çocuk yazını hem de bu alanın çevirisi bağlamında diğer metin türlerinden ayrılmaktadır. “Çocuklar için felsefe” etiketiyle sunulan bu dizi, Türk kültür dizgesine çeviri yoluyla geçmiştir. Dizi kapsamında ulusal ve uluslararası alan yazını tarandığında, araştırmaların genellikle; eğitim bilimleri ve felsefe alanlarından ortaya çıktığı ve eleştirel düşünme becerisinin değerlendirilmesi, içerik analizi, metin yapısı değerlendirmesi, diğer çocuklar için felsefe metinleriyle karşılaştırılması gibi konularda oldukları saptanmıştır (Canlı, 2012; Eren, 2013; Kadızade & Aslan, 2019; Canlı & Bozkurt, 2019; Akdemir & Saban, 2020; Canbaz & Kaplan, 2022; Çiner & Erginer, 2023).

Alan yazınında *Les Goûters Philo* kaynak metin dizisinin *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla Türkçe çevirisi üzerine ve felsefî söylemin aktarımına odaklanan çeviribilim odağıyla yapılmış bir çalışmanın bulunmadığını belirtmek yerinde olur. Alan yazını incelemesinde söz konusu çalışmaların, *Les Goûters Philo* dizisi bağlamında çeviribilim odağıyla sorgulama yapmadıkları ortaya çıkmakta, dolayısıyla diziye çağdaş çeviribilim bakış açısıyla odaklanılması gerekliliği belirmektedir. Söz konusu bilgilerden hareketle, bu çalışma daha önce de ifade edildiği üzere, *Les Goûters Philo* kaynak metni ve *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla Türkçe çevirisini betimleyici yaklaşım yöntemleri ile irdelemeyi amaçlamaktadır.

Tez Düzeni

Çalışmanın; amacına, araştırma sorularına, önemine, özgün niteliğine, konusuna ve problem durumuna, inceleme nesnesi olan *Les Goûters Philo* dizisine, varsayım ve

sınırlılıklara, yöntemine, alan yazınında tezde ele alınan konu ile ilgili yürütülen çalışmalara ve tez düzenine değinilen bu giriş bölümü çalışmanın birinci bölümüdür.

Tezin ikinci bölümünde, kavramsal çerçeveye yer verilmektedir. Çalışmada kullanılan önemli kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişkiler genelden özele bir örüntü olarak sunulmakta, ilgili kavramlar tanımlanmakta ve bunların sınırları çizilmektedir. İlk olarak çalışmanın birinci kavramsal çerçevesi olan “Çocuk Yazını ve Çevirisi” bölümünde; çocuk yazını ve çocuk yazını çevirisinin temel özellikleri mercek altına alınmakta, sonrasında ise farklı bakış açılarına yer verilerek kavramsal çerçeve tartışılmaktadır. Çalışmanın ikinci kavramsal çerçevesini oluşturan “Çocuklar İçin Felsefe Metinleri” başlıklı bölümde ise, öncelikle bir düşünce etkinliği olan, sorgulama, tartışmayı içeren ve düşünme biçimi olarak ifade edilen felsefeye, eleştirel düşünme kavramı üzerinden yaklaşılması amaçlanmaktadır. “Çocuklar İçin Felsefe” alanının tarihsel gelişiminden bahsedilmekte, tanımları verilmekte ve kapsamı açıklanmaktadır. Bu metinlerin özellikleri açıklanarak biçim, içerik ve yapısı irdelenmektedir. Sonrasında bu metinlerin çocuk yazın dizgesindeki yeri tartışılmakta ve çeviribilim sahasında bu metinlerin çevirisine ve çevirisinin incelenmesine yönelik olabilecek aşama ve yöntem gibi unsurların varlığı ortaya konulmaktadır. Tezin “Kuramsal Çerçeve” başlıklı üçüncü bölümünde, dizinin çeviri ile olan ilişkisini belirlemek ve yorumlamak için inceleme bölümünde yararlanılacak tezin temel ve öncelikli kuramsal dayanağını ve yöntemini oluşturan Yorumlayıcı Anlam Kuramı detaylandırılmaktadır. Kuramın özgün yanlarını ifade etmek ve kurama eleştirel bir bakış açısının olmasını sağlamak amacıyla, hem pragmatik kullanımından ve zengin yorumlama gücünden hem de eleştirilen noktalarından bahsederek bu çalışma kapsamında kuramsal bir arka plan çizilmektedir. Tezin dördüncü bölümünde, çalışmanın yöntemine değinilmektedir. Çocuk yazını çevirisi alanında çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisinin neden ve nasıl farklılaştığına nitel bir inceleme yöntemi olan durum çalışmasıyla yanıt aranmaktadır. Buna göre çalışma çeviribilim odağıyla betimleyici olarak metin inceleme şeklinde tasarlanmıştır. Çalışmanın yöntemi araştırma tasarımı, araştırmanın inceleme nesnesi ve verilerin toplanması ve çözümlenmesi alt başlıklarıyla detaylandırılmaktadır. Tezin beşinci bölümü, çalışmanın inceleme nesnesi olan *Les Goûters Philo* dizisinin betimlenmesine ayrılmaktadır. Kaynak metin *Les Goûters Philo* ve erek metin *Çıtır Çıtır Felsefe* detaylandırılmakta ve her iki metinde kendine ait özellikleri ve yazın dizgelerindeki

etkileriyle betimlenmektedir. Tezin altıncı bölümü, çalışmanın bulgularına ve tartışmaya ayrılmaktadır. Bu bölümde öncelikle, çalışmanın kavramsal, kuramsal çerçevesi ve inceleme nesnesi dikkate alınarak hazırlanan “Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisinin İncelenmesine Yönelik Yöntem Önerisi: *Les Goûters Philo* [Çıtır Çıtır Felsefe] dizisi örneği” başlıklı bölüm detaylandırılmaktadır. Önerinin neden ve nasıl oluştuğu, aşamaları ve içeriği açıklanarak *Les Goûters Philo* dizisinin çevirileri Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında irdelenmektedir. İnceleme sonucunda bulguların genel bir özetine ve tartışma bölümüne yer verilmektedir. Tezin yedinci ve son bölümü ise sonuç gözlemlerine ayrılmaktadır. Tezin genel bir özeti verilerek araştırma soruları yanıtlanmakta, çalışma bağlamında amaçlara yönelik gelinen nokta ortaya konulmaktadır. Araştırmanın önemi ve özgün niteliğine vurgu yapılarak alan yazınına yapılan katkıdan bahsedilmekte ve çocuklar için felsefe metinleri çevirisi kapsamında Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında ele alınan *Les Goûters Philo* dizisi mercek altına alınarak tartışmaya açılmaktadır. Araştırmanın sınırlarına değinilerek gelecek çalışmalar için bir alan çerçeveleme yapılmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu tez çalışması, *Les Goûters Philo* adlı çocuklar için felsefe metni dizisinin çeviri ilişkisini ortaya koymayı, değerlendirmeyi ve ilgili metin türü bağlamında çeviri sürecine önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır. Kavramsal çerçevenin oluşturulması araştırma problemi ile ilgili boyutların tanımlanmasında, elde edilen bilgilerin ve bunların kesişimlerinin arasındaki ilişkilerin ortaya konulmasında ve verilerin analizi aşamasında kullanılacak temaların seçilmesinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın amacına, problemine ve araştırma sorularına uygun bir şekilde yürütülmesi ve bunlara ilişkin kavramların bu çalışma odağındaki anlamlarının kavranmasında kavramsal çerçeve önemli bir rol oynamaktadır.

“2. Kavramsal Çerçeve” başlıklı bu bölümde, çalışmada kullanılan önemli kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişkiler genelden özele bir örüntü olarak sunulmakta, ilgili kavramlar tanımlanmakta ve bunların sınırları çizilmektedir. Dolayısıyla bu süreçte bu kavramların tanımlanarak, hangi boyutta, anlamda ve sınırlılıkta ele alındığını aktarmak gerekmektedir. Bu bölümde yer alan kavramların ve yaklaşımların uygulamadaki yansımalarının aktarılması ve yorumlanması da önem taşımaktadır. Kavramsal çerçeve bölümündeki söz konusu tasarımı bu çalışmayı alan yazınındaki diğer çalışmalardan farklılaştırmaktadır. Bütüncül bir yaklaşımla, çalışma için önem taşıyan kavram, düşünce ve yaklaşımları ve bunların birbiri ile ilişkisini ortaya koyma amacıyla bu bölüm tasarlanmıştır. Araştırma probleminin, araştırmanın amacının ve öneminin en iyi şekilde açıklanabilmesi için gerekçelerle oluşturulan bir yapı söz konusudur. Kavramların tanımlanması, anlamlandırılması ve birbirleriyle olan ilişkilerini açığa çıkarmak amacıyla görsel materyaller oluşturulmuştur.

İki alt bölüm içeren bu bölümde, dizinin çeviri ile olan ilişkisini belirlemek ve yorumlamak için inceleme bölümünde yararlanılacak önemli kavramsal araçlar ve kuramsal yaklaşımların ortaya koyduğu açıklamalar ele alınmaktadır. Burada yer verilen ilgili bölümler; inceleme bölümünde ele alınan *Les Goûters Philo* dizisi ve Türkçe çevirisi *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisi kapsamındaki olguları tespit etmek için kavramları ve ölçütleri, sonrasında bunları açıklamak ve değerlendirmek için de bazı kavramları ve önermeleri içermektedir.

Kaynak metin olan *Les Goûters Philo* dizisi ve erek metin olan *Çıtır Çıtır Felsefe* adlı Türkçe çevirisinin ilişkisini ortaya koymak için karşılaştırmalı incelenecek bu çalışma

kapsamında kesişen iki kavramsal çerçeve belirlenmiştir. Birinci kavramsal çerçeve olan “2.1. Çocuk Yazını ve Çevirisi” başlıklı bölümde; çocuk yazını ve çocuk yazını çevirisinin temel özellikleriyle ilgili farklı bakış açılarına yer verilmektedir. Çocuk yazını çevirisinde, çevirmenlere yol gösteren ve çeviriyi kuramsal açıdan ele alan araştırmacıların görüşleri bu bağlamda ele alınarak, çalışmamız için araç konumundaki kavramlar ortaya konulmakta ve kavramsal çerçevenin ilk bölümü oluşturulmaktadır. Çeviribilim ve yazının kesişme noktasında bulunan bu olgulara ve kavramlara ilgili alanlarda çalışan araştırmacıların tanımlamalarından ve yorumlarından hareketle yaklaşılmaktadır. Kavramsallaştırmanın ilk çıkış noktası olan bu alt bölümde; çeviribilim sahasında yer alan çocuk yazını çevirisindeki kavram ve yaklaşımlar, bu çalışmanın inceleme nesnesi olan çocuklar için felsefe metni adı altında özel bir tür olarak alınılan *Les Goûters Philo* dizisinin *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla Türkçe çevirisi bağlamında ele alınarak tasarlanmıştır.

Çalışmanın ikinci kavramsal çerçevesi olan “2.2. Çocuklar İçin Felsefe Metinleri” başlıklı bölümde ise, öncelikle bir düşünce etkinliği olan, sorgulama, tartışmayı içeren ve düşünme biçimi olarak ifade edilen felsefeye, eleştirel düşünme kavramı üzerinden yaklaşılmaya amaçlanmıştır. Felsefenin dil, kültür ve çeviri ile olan ilişkisi açığa çıkarılarak çocuklar için felsefe alanının ve bu alanda yer alan metinlerin arkasındaki temel düşünceler ortaya konulmaktadır. Felsefenin temelinde yer alan felsefi ve eleştirel düşünme kavramından hareketle “Çocuklar İçin Felsefe” alanının tarihsel gelişiminden bahsedilmekte, tanımları verilmekte ve kapsamı açıklanmaktadır. Bu metinlerin özellikleri açıklanmakta; biçim, içerik ve yapısı irdelenmektedir. Sonrasında bu metinlerin çocuk yazın dizgesindeki yeri tartışılmakta ve çeviribilim sahasında bunların çevirisine ve çevirilerinin incelenmesine yönelik olabilecek kavram, aşama ve yöntem gibi unsurların varlığı tartışılmaktadır. Tezin inceleme nesnesi olan *Les Goûters Philo* dizisi ve Türkçeye çevirisi *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinin betimlenmesinde, söz konusu bu alt bölümdeki sınıflandırma ve alt başlıklara duyulan ihtiyaçtan dolayı ilgili kavramlara başvurulmuştur. Bu tezde çocuklar için felsefe metinleri çevirisi bir anlamda, felsefi ve eleştirel düşünmenin, felsefi problemlerin, temaların ve ilgili soyut kavramların kültürden kültüre, dizgeden dizgeye aktarımında hassas bir konumda bulunmaktadır. Ayrıca bu metinlerin çevirisi düşünsel, toplumsal ve kültürel birikimin önemli bir parçası olarak değerlendirilmekte ve ilgili alt bölümde buna değinilmektedir.

2.1. Çocuk Yazını ve Çevirisi

*“Kapısı açık
bir evdir hep çocuklar
kediler de develer de
kuşlar da bulutlar da
girer içeri”
Dağlarca, F.H.*

Kavramsal çerçevenin “2.1. Çocuk Yazını ve Çevirisi” başlıklı bu bölümünde; öncelikle çocuk yazınına; çocuk ve çocukluk kavramlarıyla yaklaşılmaktadır. Bu kavramların tanımları, kapsamı ve süreç içerisinde geçirdikleri değişimler ortaya konulmaktadır. Çocuk yazınında çocuğun yeri vurgulanarak bu yazının tarihsel gelişiminden, tanımından ve kapsamından bahsedilmektedir. Çocuk yazını kavramının ortaya çıkışı ve kavramın gelişimi ve değişimi ile ilgili farklı görüşlere yer verilmektedir. Kavramın; farklı alanların kesişme noktasında yer alması, “çocuğa göre”, “çocuk için”, “çocuk duyarlılığı” ve “çocuk gerçekliği” olarak açıklanması ve süreç içerisinde yeni anlamlar ve yeni tanımlamalarla ortaya çıkması görüşlerden bazılarıdır. Görüşlerin tümünü göz önünde bulundurarak kavrama, alana, sınırlılıklarına ve yeniliklerine bu bakış açısıyla yaklaşmak gerekmektedir. Alanın tanımlarına ve kapsamına detaylı bir şekilde değindikten sonra sınırlarının da açıklanması, çalışmanın gidişatı açısından önem taşımaktadır.

Bu bölüme, çocuk yazını konusundaki tartışmaları anlamlandırmak ve bu tartışmaların art alanını ortaya çıkarmak üzere öncelikle çocuk yazını alanından başlanmıştır. İlgili alandaki kuramsal, toplumsal, pedagojik gelişmeler doğrultusunda metne ve çocuğa bakışın geçirdiği evreler ortaya çıkarılarak çocuk yazını çevirisinde problem olarak görülen ve çözüm aranan konulara yaklaşılmaya çalışılmıştır. Bu durum aynı zamanda, her iki alanın paralel olarak ele alınması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır. Günümüze kadar çocuk yazını alanında ölçüt olarak görülen ve uygulanan kavramlar, normlar ve değerler; çocuk yazını çevirisi alanındaki kuram ve yöntemlere gözlem, betimleme ve eleştiri alanı yaratmıştır. Bu bölümde, çocuk yazını çevirisinin tarihsel gelişiminden kısaca bahsedildikten sonra alanın tanımı, kapsamı ve nitelikleri ortaya konulmaktadır. Çocuk yazını çevirisinin temel özellikleriyle ilgili farklı bakış açlarına yer verilmektedir. Bu alanda, çevirmenlere yol gösteren ve çeviriyi kuramsal açıdan

ele alan araştırmacıların görüşleri bu bağlamda ele alınarak, bu çalışma için araç konumundaki kavramlar ortaya konulmakta ve kavramsal çerçevenin birinci bölümü oluşturulmaktadır. Çeviribilim ve yazının kesişme noktasında bulunan bu olgulara ve kavramlara ilgili alanlarda çalışan araştırmacıların tanımlamalarından ve yorumlarından hareketle yaklaşılmaktadır. Kavramsallaştırmanın ilk çıkış noktası olan alt bölümde; çeviribilim alanında yer alan çocuk yazını çevirisindeki kavram ve yaklaşımlar, çalışmanın inceleme nesnesi olan çocuklar için felsefe metni adı altında özel bir tür olarak alınılan *Les Goûters Philo* dizisinin çevirisi bağlamında ele alınarak tasarlanmıştır.

2.1.1. Çocuk Kavramı ve Çocuk Yazını İlişkisi

*“Çocuk tanrısal bir varlıktır:
İnsanların bukalemun renklerine bürünmeden önce...
O ne ise odur, ve bunun için de bunca güzeldir.
Yasanın ve yazgının zorunluğunu bilmez;
özgürlük yalnız çocuğundur.
Barış da onundur, kendi kendisinin karşısına çıkmamıştır daha;
yüreğini, yaşamını çoraklığını öğrenmemiştir.
Ölümsüzdür de, çünkü ölüm nedir bilmez.”*
Hölderlin, F. – Hyperion

“Çocuk” [Fr. enfant, İng. child] kavramı konusunda ilk tanım, 1990 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde 1. Kısım – Madde 1’de karar kılınan tanımdır. Bu tanım; “çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” (s. 5) hükmüne dayanmaktadır. Burada dikkat çeken ifade, on sekiz yaşına kadar her bireyin “çocuk” olarak kabul edilmesidir. “Çocuk kimdir?” sorusuna çocukluğun biyolojik yaş sınırı yanıtı (TÜBA, 2021, s. 251), bu kavramın tanımı için eksik kalmaktadır. Biyolojik, psikolojik, hukuki ve kültürel farklılıklar bu kavramın tanımına farklı yaklaşılması gerektiğini göstermektedir.

Çocuk ve çocukluk¹ kavramlarının tanımları, farklı görüş ve disiplinlerin kendi alanı içinde ve bu alanların sınırlılıklarına göre şekillenmektedir. Alanlar arası farklı yaklaşımlarla ortaya çıkan tanımlar kavramlara ulaşabilmek ve onları anlayabilmek için önem teşkil etmektedir. Türkçe Sözlük'te (2023), “küçük yaştaki oğlan veya kız; soy bakımından oğul veya kız evlat; bebeklik ve ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” olarak tanımlanan çocuk kavramı; Türk Ansiklopedisi'nde (1982), “doğuyla olgunluk arasındaki insan, genel olarak olgunluğun 18 yaşında başladığı kabul edildiğine göre bu terim, çocukluk (0-13) ve ergenlik (14-19) yaşlarındaki insandır” şeklinde ifade edilir. Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü'nde de (1976); “genel anlamda olgunluğa erişinceye kadar her yaştaki kızlara ve erkeklere verilen ad, iki yaşından ergenlik çağına kadarki hayat dönemi, doğumlarından 12 yaşına kadar kız ve erkeklerin ortak adı, erinlik dönemine erişmemiş kimse” tanımı yapılmaktadır.

Pedagoji Sözlüğü'nde (1994) ise Foulquié, çocukluğun bir çağ değil bir ruh (Fr. esprit) hali olduğunu ve bu kavramın, tecrübesizliğin değil doğal bir tecrübe ihtiyacının ayırt edici özelliği olduğunu (s. 78) belirtmektedir. Foulquié ayrıca, insan hayatının ergenlikten önce gelen dönemini “ilk çocukluk veya küçük çocukluk (2 yaşına kadar); ikinci çocukluk veya orta çocukluk (2-7 yaş arası) ve üçüncü çocukluk veya son çocukluk (7 ile 11-12 yaş arası) dönemi”² (s. 78) olarak üçe ayırır ve ardından ergenlik döneminin geldiğini belirtir. Dolayısıyla yukarıda bahsedilen tanımlar çerçevesinde çocukluk dönemlerine, yaş aralığı sınırlamasına değinilmesinden önce dönemsel oluşabilecek etkilere yaklaşılması ve bunların betimlenmesi çalışmamız açısından önem taşımaktadır.

Çocuk orta çocukluk döneminde farklı bir yaşanmışlık deneyiminden geçmektedir. Jones çocuğun “usta bir oyuncuya” (1994, s. 12) dönüşerek ve derin duygu-

¹ Çocukluk kavramının tarihsel ve toplumsal olarak inşa edilmiş bir kavram olduğu görüşü, ilk defa çocukluğun evrimi konusunda öncü isimlerden biri olan tarihçi Philippe Ariès'in *L'Enfant et la Vie familiale sous l'Ancien Régime* (1960) [Eski Devirde Çocuk ve Aile Yaşamı] başlıklı eserinde yer almaktadır. Bu eserinde Ariès, çocukluğun sadece biyolojik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir *kurgu* olduğunu savunur. Orta Çağın fotoğraflarından toplumsal yaşamın değerlendirmesini yaptığı bu eserinde, çocukların yetişkinlerin minyatürleri ya da küçükleri olarak görüldüğünden bahseder ve modern hayatta onların yetişkinlerden farklı bir konuma evrilmesini sosyal değişikliklerden, çekirdek aile yapısından ve kurumsallaşan okullardan kaynaklı olduğunu (Ariès, 2014, ss. 14-38) açıklar.

² Ferhan Oğuzkan, çocukluk dönemini Foulquié'nin önerdiğine benzer şekilde; “ilk çocukluk çağı (oyun çağı): 2-6 yaş arası; ikinci çocukluk çağı (okul çağı): 6-10 veya 6-12 yaş arası; son çocukluk çağı (erinlik çağı): 10-13 veya 12-14 yaş arası” olmak üzere üç döneme ayırır. Detaylı bilgi için bkz. Oğuzkan, F. (2006). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

düşüncelerle temas halinde; Winnicott'un (1971) deyimiyle “geçiş alanı” (s. 15) olarak tanımlanan psikolojik, söylemsel ve davranışsal bir alanın içinde bulunduğunu belirtmektedir. Yetişkinlerin/ ebeveynlerin genellikle mecburi bir uğraş için bastırdıkları oynama deneyimini anlatan bu geçiş alanı Kennedy'e göre (2022), çocukta en açık biçimde, neyin mümkün olup olamayacağına oyuncunun kendisinin karar verdiği, tek başına oynanan fantezi oyununda (ss. 103-105) göstermektedir. Bir yansıtma biçimine dönüşen bu geçiş alanında çocuğun yetişkinlerin bilinçdışı arzusunu gerçekleştirmeye yönelik son aşamadaki denemesi yer almaktadır.

Sonraki dönemlerde ise, geçiş alanı iletişim kurma ve sorgulama/ tartışma evresine dönüşür. Bir başkasıyla farklı bir düzeyde iletişim kurma; felsefi bir sohbette, müzik yaparken gibi tüm etkinliklerde yaşanabilir. Bu durumda çocuk benlik ile öteki ve dünya arasında bulunan sınırı yapıbozuma³ uğratarak kültürün dönüştürücü yapı taşı olan yaratıcılığa imkân sağlayan bir öznelarasılığı deneyimlemektedir. Çocuk deneyimlediği bu durumlarla temsil alanında da anlaşılmasın kalan herhangi bir mantığı, durumu, sembolü ve duyguyu ifade biçimine alan açmak amacıyla kendine has ifade ve temsil etme tarzının unsurlarını benimsemektedir.

³ Burada “yapısöküm” kavramı için Mehmet Rifat'ın *Açıklamalı Göstergebilim Sözlüğü* 'nde önerdiği “yapıbozma” (Fr. déconstruction, İng. deconstruction) ifadesi tercih edilmiştir. Yapıbozma kavramı, Jacques Derrida, Paul de Man ve diğer bazı düşünürler tarafından geliştirilmiş olan, metinlerin okunmasına yönelik bir dizi okuma tekniğine gönderme yapar; söz konusu okuma teknikleri ise, dil ve anlam hakkındaki birtakım felsefi iddialarla bağlantılıdır. Bu kavram temelde “bir metne egemen olan karşıtlığı ve bu karşıtlığın ayrıcalıklı ögesini ortaya çıkarmayı; karşıtlığın metafizik ve ideolojik varsayımlarını belirgin hâle getirmeyi; bu karşıtlığın kendisi tarafından kurulduğu kabul edilen aynı metin içinde nasıl bozulup parçalandığını ve tam tersi bir durumun nasıl ortaya çıktığını göstermeyi; karşıtlığı altüst etmek ve böylece daha önce ayrıcalıklı görünmeyen ögeyi ön plana çıkarmayı; karşıtlığı sarsıp, yerinden oynatıp, metnin söz konusu sorunsal alanına yeni bir görünüm kazandırmayı ve yeni biçim vermeyi” (Rifat, 2012, ss. 282-283) gerçekleştirmektedir.

Françoise, Claude, Paloma: Okuma ve Oyunlar II, Paris, 16 Ocak 1953, FPCN: 1427, Picasso: Doğduğu Evden Gravürler ve Seramikler

Paloma ve Oyuncak Bebeği, Siyah Zeminli, Vallauris, 14 Aralık 1952, FPCN: 1944, Picasso: Doğduğu Evden Gravürler ve Seramikler

Resim 2.1. “Pablo Picasso Kimdir? Picasso: Doğduğu Evden Gravürler ve Seramikler” sergisinden tablolar. (Pera Müzesi, 2020)

Bu duruma ilişkin olarak Kennedy’nin; sanat alanında etkisi günümüzde de devam eden ressam ve heykeltıraş Pablo Picasso’dan alıntılandığı “bir çocuk gibi çizmeyi öğrenmem otuz yılımı aldı” (1999, ss. 391-392) ifadesi bu konu bağlamında önemli bir örnek olarak bahsedilebilir. Çocuk; deneyimlerini, gözlemlerini ve bilincindekileri temsilde bir nevi soyuttan somuta ve somuttan soyuta ifade biçimiyle kendi üslubuyla dile getirmektedir. Yukarıda verilen örnekte; bir yetişkinin – dünyaca tanınan bir ressamın – “bir çocuk” gibi temsili, bahsi geçen tüm kavramların, tanımların ve dönemlerin işaret ettiği kültürel olguya çocuğun etkisini vurgulamaktadır. Çocuğa yaş aralığından bakılmasının ve onun dönemselsel olarak tanımlanmasının dışında; fiziksel, bilişsel, duyuşsal, dilsel ve sosyal olarak gelişen ve değişen bir birey olduğunu belirten yaklaşımlarla⁴ birlikte bu alanda bir değişim ve dönüşüm gerçekleşmiştir. Gelişen, değişen ve dönüşen çocuk aynı zamanda kendi dünyasını oluşturan, merak duygusuna

⁴ Çocuğa değişen ve gelişen bir birey olarak yaklaşan araştırmacılar için bkz. (Bee & Boyd, 2009; Gander & Gardiner, 2010; Miller, 2008).

sahip, sorgulamada bulunan, bilme isteğinde olan, kendine özgü düşünme biçimi ve farklılığı olan⁵ bir birey olarak da tanımlanmaktadır.

Tüm bu tanımlara ve tartışmalara rağmen, ülkemizde çocuk hakları savunucusu ve çocuk yazını alanında yazar olarak tanınan Şirin, *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış – Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?* (2021) başlıklı kitabında, çocuk ve çocukluk kavramları üzerine henüz ortak bir tanım yapılamamasının nedenini, bu kavramların tarihî, sosyo-kültürel ve felsefi bağlamlarda sorunlu olmalarına bağlamaktadır (s. 9). Mathews⁶ da, *Çocuk Felsefesi* (2000) kitabında bu kavramların kültürel anlamda sorun taşımalarını, bunların her kültür tarafından aynı şekilde anlaşılamamasıyla açıklamaktadır (s. 15). Kültürel bir değişim ve oluşum ile ortaya çıkan çocuk kavramı, yetişkinler üzerinden Postman'ın (1995); “Onun ne olmasını istediğimizi söylediğimizde, kendimizin ne olduğunu söylemiş oluruz” (ss. 85-86) ifadesi, modern çocukluk paradigmasının modern yetişkinlik paradigmasıyla açıklanabileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca Postman'ın ifade ettiği gibi yetişkinlerin artık içinde yer alamayacağı bir zamana gönderilen elçiler olarak çocuk (s. 8), her kültür ve toplum içinde kendini yeniler, gelişir ve değişir. Dolayısıyla çocuk, kültür için vazgeçilmez bir varlık olarak ifade edilebilir.

Feodalitenin başka bir ifadeyle tarım toplumunun 0 - 7 yaş arasındaki küçük insan olarak tanımladığı insan yavrusu olan çocuk; bakıma, korunmaya, beslenmeye ve eğitime ihtiyacı duyan bir varlıktır. Çocuk kavramı aslında Rönesans ile birlikte ortaya çıkmış ve günümüzden o zamana bakıldığında büyük buluşlardan biri olarak ifade edilmektedir. Postman bu buluşu; “en insanca olan” (1995, s. 8) olarak tanımlamaktadır. Çocuğun temsili olarak ifade edilmesi, resmedilmesi ve tablolarla yer alması da ilk olarak 16. yüzyıl sonlarında olmuştur. Çocuk, bu dönemin başlarında

⁵ Detaylı bilgi için bkz. (Ackermann, 2004; Piaget, 2010). Ayrıca çocukluğun tarihi ve çocuk anlayışındaki değişimler ile ilgili detaylı bilgi için bkz. (Kaminski, 2016).

⁶ Gareth B. Matthews, modern felsefe, din felsefesi ve zihin felsefesi üzerine çalışmaları olan Antik ve Orta Çağ felsefesi uzmanı, Amerikalı bir filozoftur. Çocuk yazınında felsefe, çocuklar için felsefe ve çocukluk felsefesi alanlarının açılmasında ve gelişmesinde etkili olmuştur. Çocuk yazını ve çocukluk felsefelerini birleştirerek, edebiyat içeriğinden felsefi tartışmaların ve soruşturmanın yapılabileceği görüşünü öne sürmüştür. Matthews, çocuklarla yaptığı felsefi etkinliklerde birleştirdiği uzmanlık alanını çalışmalarında ortaya koymuştur. Çocuk yazınına dair gidişatın önyargıları, çocuklara ve gençlere felsefe öğretmekle felsefe yapma ve eleştirel düşünme arasındaki farkları, profesyonel felsefenin de çocukluğa hem dönüşü hem de direnişini konu alan çalışmalar yapmıştır. Matthews ve alan yazınına kattığı çalışmaları; eğitimciler, filozoflar ve çocukların felsefi düşüncesi, gelişim psikolojisi, çocuklarla felsefe yapmanın ne anlama geldiği, çocukluğun doğası ve çocuk yazınının nasıl felsefi hâle geldiği ile ilgilenenler için önemli bir kaynak niteliğindedir.

sadece aile portrelerinde ebeveynlerin yanında yer alırken daha sonra yalnız ve istediği gibi resmedilmeye başlanmıştır (Ariès, 2014, ss. 101-106). Gösterilen bu ilgiyle birlikte demografik değişiklikler de oluşmuştur ve çocuk değerli bir varlık olarak görülmeye ve temsil edilmeye başlanmıştır. Sanayileşme ve bu süreçteki gelişmelerle birlikte yeni sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkiler, ahlak ve eğitim anlayışını da getirmiştir. Burjuva ahlak anlayışı olan yeniliğe karşı tepkiler de oluşmuştur. Jean-Jacques Rousseau'nun *Émile ou De l'éducation* [*Émile ya da Eğitim üzerine*] (2023) adlı yapıtı, çocuğa yönelik eğitim ve ahlak anlayışının temel taşı olan ve bu tepkiyi anlatan bir metindir. Bu kitap; çocuğa uygun bir yazın olması düşüncesiyle birlikte; 18. Yüzyılın ortalarından itibaren bağımsız bir yazın olma yoluna girmeye başlayan bu alan için önemli bir eserdir. Çocuk yazının kalıplandırıcı, baskıcı ve sadece öğretici değil aynı zamanda çocuk doğasına uygun özelliğini vurgulayan bu eser, sadece Avrupa'da değil tüm dünyada etki sahibi olmuştur.

Matbaanın keşfiyle birlikte yazınsal gelişmeler söz konusu olmuş ve okuma- yazma kültürü oluşmuştur. Yetişkinliğin baskın olduğu bu dönemde, çocuk bazı evrelerden geçerek yetişkin olma konusunda baskı altında bir konumdaydı. Eğitime duyulan gereksinimle birlikte okullar yeniden keşfedildi ve tanımlandı. Çocuğa karşı olan sorumluluk her dönemde, koşulda ve kültürde farklı bir biçimde oluşmuş ve bu durum yüzyıllar süren bir deneyim gerektirmiştir.

Matthews'a göre (2000), geçmişte “küçük insan” olarak tanımlanan, büyüklerden daha az yemek yiyip daha az çalışan ancak bunlara karşılık olarak verilecek görev türleri, düşünce ve davranış biçimleri yönünden yetişkinlerden farklı bir şekilde değerlendirilmeyen çocuk (ss. 15-16); değişen ve dönüşen kültürel süreçlerin içinde yer almaktadır. Dolayısıyla, “yetişkinler nasılsa çocukların da öyle olduğu, yetişkinler ne biliyorsa çocukların da bildiği ve yetişkinlerin layık olduğu her şeye onların da layık olduğu görüşü” (Matthews, 1999, s. 6) bağlamında çocukların varlık, bilgi ve layık oldukları şeyler bakımından, yetişkinlerin bu durumu olumsuz bulduğu ya da karşıtı olduğu görüşü arasında, güncel olarak anlaşılamamış ancak keşfedilmeye ve somutlaştırılmaya değer bir dizi olanak bulunmaktadır.

Deneyime, yinelemeye⁷ ve yaratıcılığa önem veren yaklaşımların çocuk tanımı ve bu tanımların kapsamı farklı olduğu gibi; çocuğun “bir yetişkin gibi” büyümesini destekleyen, çocuğun yetişkinin (ebeveyn, öğretmen gibi figürlerin) istediği ve uygun gördüğü biçimde eğitilmesi ve bir kalıba konularak “nesne” konumunda yetiştirilmesi fikrinin ön planda olduğu geleneksel yaklaşımlar, modern ve postmodern anlayış ve yaklaşımlar çocuk, çocukluk kavramlarının tanım ve kapsamı konusunda farklılaşmaktadırlar. Modern ve postmodern yaklaşımlarla birlikte “çocuk- yetişkin” çelişkisi parçalanarak diyalektik bir ilişki içine yerleştirilmiş ve Kennedy’nin de ifade ettiği gibi “süreç halindeki” (2022, s. 101) bir öznel olarak yeniden tanımlanmışlardır. Bu bağlamda, çocukluk ve yetişkinliğin Nandy’nin belirttiği üzere (1987) “insanın yaşam döngüsünün sabit iki aşaması değil, yaşam tarihi düzleminde artzamanlı bir biçimde açılabilir, her kişilikte daima eşzamanlı olarak mevcut olan bir süreklilik” (s. 71) olduğu vurgulanmaktadır.

Modern ve postmodern yaklaşımların da kendi içinde farklılıkları olduğunu da ileri süren Elkind (2001), ırk ve kültürel etkinlik gibi unsurları gözlemeksizin tüm çocukların evrensel bir doğaya sahip olduğunu ileri süren modern çağ yaklaşımlarının; “Çocuklar nasıl büyür ve gelişir?” sorusunun yerine evrensel bir çocuk doğası fikrinin bırakıldığı, tüm çocukların bazı açılardan benzediğini bazı açılardan da farklılaştıklarını savunan postmodern çağ yaklaşımlarının “Çocukları nasıl büyütmeli?” (ss. 17-18) sorusuna önem verdiğini belirtmiştir.

Günümüzde artık geleneksel çocuk geleneği, modern aile, çocuk, çocukluk ve önceki yüzyıllardan itibaren etkisini hissettiren postmodern aile ve çocuk yetiştirme süreçleri iç içe bir şekilde bulunmaktadır. Bu üç çağın ve yaklaşımın çocuk ve çocukluk kavramlarının ve çocuk yetiştirme anlayışlarının bir yarış içerisinde devam ederek çocuk gerçekliğine ulaşma çabaları devam etmektedir. Merleau-Ponty’nin de belirttiği gibi (1964) “çağımızın önünde duran, akıl dışı olanı keşfetme, merak duygusunu canlı tutma ve onu genişletilmiş bir akılla bütünleştirme işi”nin (s. 62) yerine tüm bu kavramların, tanımların ve dönemlerin işaret ettiği kültürel olgunun getirilmesinde

⁷ Yineleme modeli çocuğun; insanlık tarihini yinelediği düşüncesi üzerine temellenir ve gelişim sürecinde insanlığın gelişim sürecini takip ettiği ve tekrarladığı görüşüne dayanır. Amerikalı pediatriist Benjamin Spock’un geliştirdiği model ile çocuk yetiştirme yöntemlerinde köklü değişim başlamıştır. *The Pocket Book of Baby and Child Care* (1947) başlıklı kitabı ile tanınan ve bu modeli geliştiren Spock çocuk yetiştirmede esas olanın sevgi dolu bir ilişkinin kurularak bu sevginin çocuğa yansıtılması olduğunu belirtmiştir. Bu modeldeki yineleme ifadesi ebeveyn nasıl davranırsa çocuğun da o davranışı örnek alarak davranabileceği anlamına gelmektedir.

çocuğun kendisinin yaptığı katkı ön plana çıkmaktadır. Böylece değişimin temeli de “aklın yeniden yorumlanması, merak edilmesi ve onun karanlık gölgesiyle hesaplaşılması” (Merleau-Ponty, 1964, s. 63) olacaktır.

Yaş aralığından ve dönemsel, toplumsal ve kültürel bir olgu olarak bakılan çocuk, zamanla gelişen, değişen ve dönüşen bir merak duygusuna sahip, sorgulama yapan, kendine özgü düşünme ve ifade etme biçimi olan birey olmuştur. Günümüzde bu kavram; kendi sesi, eylemi, düşüncesi ve öznelliği olan bir özneye dönüşerek “çocukizm” [İng. childism; Fr. enfantism]⁸ denilen kavramsal araçta ve çocuk bakış açısından eşitlik ideolojisinde kendini göstermektedir. Çocukizm kavramı, toplumda baskın olan yargılama ve değerlendirmenin kendisine göre yapıldığı uyulması gereken kuralları eleştirerek ve tüm yönleriyle bunları yeniden inşa ederek ve anlamlandırarak çocuk- yetişkin karşıtlığını dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu kavram, özünde çocukları marjinalleştiren patriarkal, yetişkin topluma bir karşı duruş olarak da şekillenmektedir.

Çocuk ve çocukluk kavramları bir kültürel olgu olarak günümüzde tartışılmaya devam edilse de sosyal bilimler alanında geç yer edinmiştir. *Cogito* dergisinin *Çocuk Düşüncesi* özel sayısında yer alan “Çocukluk Konumunu Politik Bir Pratik olarak Düşünmek” başlıklı makalesinde Demiral konuya değinerek; alanda bu kavramlar söz konusu olduğunda konunun, kavramların ve tartışmaların eğitim bilimleri ve psikolojiyle açıklandığını belirtmektedir (2022, s. 52). Ayrıca, sosyal bir inşa olarak çocuk kavramına, eğitim ve gelişim alanında çocuğa bakış açısına, sosyolojik ve felsefi açıdan yaklaşımların sınırlı olduğuna dikkat çekilmektedir⁹.

⁸ *Çocukizm* kavramı, Young-Bruehl ve Wall tarafından iki farklı anlamda kullanılmıştır. Young-Bruehl'e göre “çocuk düşmanlığı” olarak geçen bu kavram; toplumsal ve sosyal yaşamın her alanında fark edilmeyen bazen de normal olarak betimlenen çocuğa karşı önyargı, adaletsizlik ve ayrımcılık gibi konuları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Wall'a göre ise bu kavram; yetişkinler ile birlikte çocukların da toplumun inşası söz konusu olduğunda etkin rol oynadıklarını vurgulayarak düşüncelerinin, deneyimlerinin ve farklılıklarının da yetişkinlerinki kadar önemli olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla çocukizm, sadece çocuğun yetişkinlik bakış açısından ve yetişkinlik hedefleri açısından ele alınan bir nesne olmadığını; kendi sözü, eylemi, düşüncesi ve öznelliği olan bir özneye dönüştüğü paradigma değişiminin sonucu olduğunu vurgulamaktadır. Eleştirel psikoloji alanında feminizmin çocuklarla ilişkisi yeniden ele alınarak çocuk ve çocukluk kavramları feminist teoride tartışılmış; kadın ve çocuk konumlarının sosyal, kültürel ve politik olarak feminist etik bağlamında eşitlikçi bağlar ile yeniden oluşturulmasıyla ilgili tartışmalar da bu alanda yerini almaktadır. Detaylı bilgi için bkz. (Burman & Stacey, 2010; Cockburn, 2011; Rosen & Katherine, 2018; Neveu, 1999).

⁹ E. Burman, bu durumun temel sebeplerinden bazılarını çocuğun kendisinin ve çocukluk kavramının geçici bir konum olması, onun giderek yerini yetişkinlik konumuna bırakması ve çocuk-yetişkinlik ikiliğinin sorunlarının da bu alandaki çalışmaların temel problematiğini oluşturması şeklinde özetlemektedir (A necessary struggle-in-relation?, 2015).

Söz konusu yaklaşımlardan özellikle felsefe alanından yapılacak olanlar çocuğun gelişimi, eğitimi, değişimi ve dönüşümü için de önem taşımaktadır. İnsanın geçirdiği dönüşüm üzerine düşünmesiyle eşdeğer olan bu süreçte, çocuğa yaş açısından değil; zaman, deneyim, eleştirel düşünme ve sorgulama açısından odaklanılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen dönemler, süreçler ve bilgiler bağlamında, çocuk kavramının ve kapsamının yazın alanına yansımalarının da farklılaştığı görülmektedir¹⁰. Postmodern çağ yaklaşımlarının “Çocukları nasıl büyütmeli?” sorusu bu alanda önemli bir dönüşümü de başlatmıştır. Bu dönüşümden etkilenen alan olan yazın içinde “çocuk yazını” kendine yer edinmeye başlamıştır. Yetişkinlerin olduğu kadar çocukların kendi deneyimlerinin de araştırmaya açık olduğu kabul edilerek kendilerine özel bir okuma, tartışma ve ifade etme alanının varlığı ve bu alanın tüm sosyal ve kültürel çeşitlilikleri ve kurguları içinde incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, Demiral’ın da aktardığına göre, çocuklara duyulan ilginin temelinde insanın kendi zamanına, tarihine ve yazınına bakması olabileceği düşüncesi, çocuğun bir bakıma insanlığın tarihi ve yazını olduğunu da vurgulamaktadır (2022, s. 50). Bu ifadeler doğrultusunda çocuk yazınına yaklaşmak, onu tanımlamak ve anlamak için öncelikle tarihsel gelişimine bakmak gerekmektedir. Günümüz çağdaş çocuk yazınına ulaşana kadar, bu yazının süreç içerisinde geçirdiği değişimler önem taşımaktadır.

2.1.2. Çocuk Yazını

*“Derken çocuk kuşu saklar
içine sehpanın da ve bütün çocuklar
duyar türküsinü ve bütün çocuklar
dinler bu müziği”
Prévert, J.*

Birbirine bağlı, ilişki ve etkileşim içinde olan olay, olgu ve detaylar tarihsel süreç içerisinde yer almış ve almaya devam etmektedir. Tüm bu unsurlar bir araya gelerek anlamlı bir bütün ortaya çıkarmaktadırlar. Dolayısıyla tüm bu süreç içerisinde birbiriyle ilişki ve etkileşim içerisindeki unsurların varlığı, doğal olarak, çocuk yazınının ve onun ürünlerinin ortaya çıkışında, tanımlanmasında ve tartışılmasında

¹⁰ Bu ayrımla ilgili olarak; ergenlik çağına kadarki evre için çocuk yazını, ergenlik çağından sonrası için de ilk gençlik yazını evresi ifadeleri kullanılmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. (Şirin, *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış - Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?*, 2021), (Neydim, Çeviri Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Edebiyatı Çevirisi Üzerine, 2006).

fark edilmektedir. Ülkeler arasındaki benzer olabilecek tarihsel süreç, olay, olgu ve detaylar çocuk yazını söz konusu olduğunda da ortaya çıkmaktadır. Shavit, “The Historical Model of the Development of Children’s Literature [Çocuk Yazını Gelişiminde Tarihsel Yapı]” (1995) başlıklı makalesinde bu konu üzerine yoğunlaşarak çocuk yazınının evrensel gelişim sürecini incelemekte ve çocuk yazını için evrensel bir yapının ihtimali üzerine tartışmaktadır. Shavit, hem başlangıç hem de daha sonraki gelişim aşamasında her çocuk yazınının benzer tarihsel yapısının olduğunu vurgulayarak, ne zaman ve nerede gelişmeye başladığına odaklanılmadan çocuk yazınının bütün sistemlerinin benzer bir gelişim evresinden geçtiğini belirtmektedir (ss. 27-28).

Her ülkenin, dizgenin ve kültürün kendine ait farklı olay ve olguları içeren geçmişi olsa da çocuk yazını kavramı ele alındığında bu yazının gelişim sürecinin benzer şekilde ilerlediği görülmektedir. Çocuk yazını alana dâhil olmadan önce, çocuk kavramına ve çocukluk dönemine hassasiyetle yaklaşılması vurgulanmış, “çocuğun ihtiyacının ve benliğinin yetiştikinden farklı olduğu” (Ariès, 2014, ss. 106-108) konusu üzerinde durulmuştur. Bu konunun üzerinde durulmasının nedeni; bu farkındalık ve hassasiyet ile birlikte çocuk yazınının bir tür olarak alan yazınında dolaşıma çıkacağı fikrinin olmasıdır. Başka bir ifadeyle tarihsel süreçte çocuk yazının oluşabilmesi çocuğun kimliğinin tanınmasına, ihtiyaçlarının, ilgisinin ve düşüncelerinin fark edilip anlaşılmasına bağlıdır. Dolayısıyla, çocuk yazınının tarihsel gelişimi ülkeden ülkeye, dönemden döneme, dizgeden dizgeye ve kültürden kültüre değişiklikler gösterdiği temelinde, çocuk yazını; genel yazın alanından oldukça farklılaşan, kendine ait bir kodu veya kodlar sistemi olan Nikolajeva’nın (1995) ifadesiyle “kültürel kodların değişimi” (ss. 39-40) veya birleşimi olarak algılamak bu alanın tarihsel olarak tanımlanmasına olanak sağlamaktadır.

Süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramlarının geçirdiği değişimler, çocuk yazınının tarihsel gelişimine etki etmektedir. Bu iki kavramın gösterdiği değişime paralel olarak çocuk yazınının tarihini, gelişimini, değişimini ve dolayısıyla tanımlarını, kapsamını ve niteliklerini derinlemesine açıklamak gerekmektedir. Çocuk yazını konusundaki tartışmaları anlamak ve bunların alt problemlerini ortaya çıkarmak için öncelikle tarihsel gelişimi ele alınmaktadır. Geçirdiği değişimlerle birlikte çocuk yazının yazınsal bir tür/alan olarak alana nasıl dâhil olduğu açıklanarak alan

yazınındaki farklı tanımlar, yaklaşımlar ortaya konulmaktadır. Tanımları bağlamında, kapsamı, sınırları, işlevi ve nitelikleri betimlenerek bu çalışma bağlamında önemli olabilecek kavram ve yaklaşımlar ele alınmaktadır. Kuramsal, toplumsal, pedagojik gelişmeler doğrultusunda metne ve çocuğa bakışın geçirdiği evreler söz konusu bu unsurlar çerçevesinde açığa çıkarılmaya çalışılmaktadır.

2.1.2.1. Çocuk yazınının tarihsel gelişimi

Uzun bir zaman dilimi boyunca önemsenmeyen, ihmal edilen ve küçümsenen çocuk yazını, bu yaklaşımlardan dolayı bir yazın türü olarak gelişim gösterememiş ve olumsuz bir şekilde ele alınmıştır. Çocuk yazınının tarihsel gelişimine bakıldığında, günümüzdeki anlamıyla çağdaş çocuk yazınının 18. yüzyılın ikinci yarısında Batı’da başladığı görülmektedir. Bu başlangıç, Batı’da gerçekleşen modernleşme, kentleşme, sanayileşme ve ulus-devletin ortaya çıkmasıyla iç içedir. Tarihi, toplumu ve kültürü derinden etkileyen değişimlerin ortaya çıkışı, aile yapısını değiştirmiş, ulus-devletin getirdikleri de farklı bir toplum, birey ve kültürün açığa çıkmasına neden olmuştur. Bu döneme, çocuk açısından bakılacak olursa; eğitim sistemi değişmiş ve zorunlu eğitim getirilmiştir. Çocuk ve çocukluk kavramlarına bakış açısı değişmiş; Neydim’in aktardığına göre; “feodal anlayışta çocukluk dönemi 0-7 yaş arasıyla sınırlıyken, aydınlanma döneminde genişletilerek 0-14 yaş arası çocukluk dönemi olarak tanımlanmıştır. Bu dönem 7-14 yaş arası eğitim önemi olarak belirlenmiştir” (2022, s. 117). Feodal anlayışın hâkim olduğu dönemde, sistemin gerektirdiği bireyin ortaya çıkması için “yeni bir yazın ihtiyacı doğmuş, bu ihtiyaç ilk zamanlarda yetişkin yazını ürünlerinin çocuğa göreleştirme” (s. 117); başka bir ifadeyle uyarlama yoluyla giderilmeye çalışılmıştır. Bu gelişmelerle birlikte çocuğa bakış açısında değişimler yaşanmış ve bu süreçle birlikte de çocuk yazını alanı gerekli kılınmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde ekonomik, sosyal ve bilimsel gelişmeler ile birlikte çocuk değerli bir varlık olarak algılanmaya başlanmış, feodal toplumda soyu devam ettirecek kişi olarak yer alırken, Aydınlanma sonucunda ulus devletlerin oluşmasıyla ülkenin geleceğine yön verecek bir varlık olarak algılanmıştır. Dolayısıyla çocuk, toplumsal yaşamda değer ve konum kazanmasıyla birlikte yazın alanında da değer ve anlam kazanabilmiştir. Yazınsal anlamda, Aydınlanma dönemi ve sanayileşmenin başladığı 18. yüzyıla kadar sözlü yazının temeli olan masal önemli bir yer edinmiştir. İlkel ve feodal toplumlarda masal önemli bir eğitimsel araçtır, Orta Çağ’da da çocuk ve

yetişkin aynı oyun, oyuncak ve masallara sahiptir, Aydınlanma döneminde ise bahsedilen bu aynılıklar ayrılmaya başlamıştır. Bu ayrımın temelinde Neydim (2006), yeni bir dünyanın yaratılmasına ve bu dünyada yetişkinliğin önem kazanmasına neden olan matbaanın icadının olduğunu vurgulamaktadır (s. 18). Matbaanın icadı ve kullanımının gelişmesiyle birlikte kitap üretim sayısı artmış, kitaplar kolay ulaşılabilir olmuş, okur oranı artmış ve kitaplara duyulan ilgi çoğalmıştır.

Çocuk yazını alanındaki değişimlere odaklanıldığında ilk bilinçli çalışmaların İngiltere, Fransa, Almanya, İskandinav ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıktığı görülmektedir. Gerçeklik yaklaşımıyla birlikte, Yalçın ve Aytaş'ın (2017) aktardığına göre, çocuk yazınının günümüzdeki klasikleri oluşmuş ve bunlar diğer dizge ve kültürlerle çeviri yoluyla bir araya gelmiştir (s. 34). 20. yüzyılda çocuk yazını bağımsız bir alan olarak alımlanmaya başlamış ve genişleyen bir sektör olarak alanda yer almıştır. Söz konusu dönemlerde yaşanan değişimler, gelişimler ve savaşlar sonucunda eğitim ve yazın sistemi sorgulanmış, çocuk gerçekliğine, eşitliğine ve çocuğa görelilik kavramlarına odaklanan bir yazın anlayışı geliştirilmiştir. Çocuk artık yazının bir nesnesi değil öznesi durumuna gelmiş ve çocuk yazını alanı da özerkliğini kazanmaya başlamıştır. Farklı dizge ve kültürlerde gelişen çocuk yazınının sürecine Türkiye'deki gelişimi ve çevirinin bu süreçteki rolü bağlamında değinmek gerekmektedir.

Türkiye'de çocuk yazını üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, Tanzimat dönemine kadar olan süreçte çocuğa yönelik bir yazından bahsetmenin mümkün olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu dönemle birlikte batılılaşma yönündeki çabalar, çocuğa ve çocuk yazınına yeni bakış açıları kazandırmıştır. Batı'da yaşanan gelişmeler, çocuğa kendi bakış açısıyla, onun gerçekliğiyle ve kendi felsefesine yönelik bir çocuk yazını ortaya koyarken, benzer durum Türkiye'de Tanzimat dönemiyle birlikte görülmektedir. Bu dönem, Türkiye'de çocuk yazını gelişiminin başlangıcı sayılmakta ve bu dönemde yenilik hareketleriyle birlikte Batı'daki yazın ürünleri çeviri yoluyla aktararak çocuk yazını oluşturulmaya çalışılmıştır (Neydim, 2006, 2022; Yalçın & Aytaş, 2017; Şirin, 2021; Oğuzkan, 2006).

Tanzimat dönemiyle birlikte çocuk, yazında daha görünür olmaya başlamış; I. ve II. Meşrutiyet döneminde de bu etki devam etmiştir. Bu dönemde çeviri çocuk yazını merkez konumda yer almış, batılılaşma sürecindeki toplumda batı mutlak bir öncü

olarak görülmüş ve batıdan gelen herşey modernleşmenin, gelişmenin, değişimin ve ilerlemenin bir yönü olarak algılanmıştır (Neydim, 2006, 2022; Şirin, 2021). Cumhuriyet dönemi çocuk yazını da çocuğun ihtiyacına karşılık veren milli bir yazın niteliği taşıması açısından önemlidir. Çocuk gerçekliğine dayalı ve çocuğa göre oluşturulan metinler dikkat çekmektedir ancak bu metinler yeni değerleri çocuğa öğretme ve onu bu değerlerle birlikte erdemli ve makul insan olarak yetiştirme amacıyla sınırlı kalmıştır. Aynı zamanda bu dönemde, özgün çocuk yazını eseri verilmesi teşvik edilmiş ve devlet tarafından desteklenen, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in çabalarıyla sistemli bir şekilde, Batı'da klasik metin olarak alınılan metinlerin Türkçeye çevirileri yapılmaya başlanmıştır. Güçlü ve temelden yapılandırılmayan yerli çocuk yazınının, nihayetinde çeviri yazınının gölgesi altında kaldığı belirtilmektedir (Neydim, 2006, 2022; Şirin, 2021).

Günümüz yerli çocuk yazınının genel durumuna bakıldığında; toplumsal, kültürel, sosyal ve teknolojik gelişimlerle birlikte çocuğa hitap eden, çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik kavramlarına hassasiyetle yaklaşan metinlerin sıklıkla yayımlandığı görülmektedir. İçerik, başka bir ifadeyle bu yazının eleştirisine yönelik çalışmaların yetersizliği de alan yazınındaki birçok araştırmacı tarafından dile getirilmektedir. Dolayısıyla, çocuk yazını araştırmaları ve incelemeleri disiplinlerarası yaklaşımlarla artmalı ve geliştirilmelidir.

2.1.2.2. Çocuk yazınının tanımları ve kapsamı

Yazın; kurgulanmış bir yaşam sunan, yaşama yeni anlamlar katan, dilin en yetkin kullanım örnekleriyle bireyi diğerlerinin deneyimlerine ortak eden ve bireyin duyduğu, hissettiği, düşündüğü ve yaptığı her şeyi etkili biçimde ortaya koyan bir sanattır. Yazınsal metinler de yapısı, içeriği ve hedef kitlesi gereği, okurda bazı çağrışımlar uyandıran, okuru yeni bir arayışa yönlendiren ve onu düşünmeye teşvik eden, çokanlamlı bir özelliğe sahiptir.

Göktürk, yazınsal metnin okur tarafından nasıl alınıldığını, ne ölçüde anlamlandırıldığını incelediği ve metin ile okur arasındaki ilişkiyi çözümlediği *Okuma Uğraşı* (2016) isimli kitabında; yazınsal metinlerin, insan yaşamındaki iletişim biçimlerinden biri olduğunu ve dilsel düzenlenişleriyle bir kurmaca dünyayı taşıdığını, kendisini çevreleyen gerçek toplumsal- kültürel yapıdan, geçmiş yazın dönemlerinden, kendi dışındaki başka iletişim olanaklarından öğeleri de içerdiğini (s. 12)

belirtmektedir. Göktürk, metin akışı içindeki (bölümler, başlıklar, karakterler, dilsel yapı ve üslup vb.) göstergelerin, okurun metin ile yaşam arasındaki bağları bulmasını sağlayacak kavrayış sürecinin çıkış noktaları olduğunu ve metnin anlamı ile yaşam açısından geçerlilik alanının, akış içindeki göstergelerin oluşturduğu bağımsız metniçi düzen ile okurun düşgücü arasındaki karşılıklı alışverişle belirlendiğini (s. 12) dile getirmektedir.

Karşılıklı ilişki ve okurun kavrayış biçimi ile estetik özellikler kazanan yazınsal metin, yazarın belli bir dil, yazın, kültür ve yaşam gereçleri seçimindeki temel ögeler tarafından başka bir boyut kazanır. Dolayısıyla bir yazınsal metnin kavranışı, metnin içinde bu ögelerin oluşturduğu izleksel ve iletişim koşullarını düzenleyen “güdüm-kurgularının” (Göktürk, 2016, s. 12) okur üzerindeki etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, yazınsal metin hedef kitlenin (alıcının/ okurun) tepkisiyle tamamlanır, bir okur tarafından alımlandığı ve devingen bir iletişim sürecinde olduğu zaman; yaşamaya ve nefes almaya başlar. Yukarıda bahsedilen yazınsal metinle ilişki ve iletişim, yalnızca yetişkin için değil çocuk- okur için de geçerli olmalı; çocuk-okurun gereksinimlerine uygun bir biçimde yazınsal metinler oluşturulmalı ve alanda yerini almalıdır. Yazın alanında, ilk zamanlarda yetişkinler için yazılmış kitapların sonrasında çocuk kitabı olarak kabul edilmesi ve çocuklar için ayrı bir yazının olamayacağı düşüncesi varken; günümüzde çocukların yetişkinlerden farklı bir zihinsel, bilişsel ve duyuşsal yapılarının olmasından dolayı çocuk yazını yetişkin yazınından farklı ve ayrı bir alan olarak kabul edilmektedir. Çocuk yazını alanının varlığı üzerine tartışmalar günümüzde hâlâ devam etmektedir. “Çocuk yazını var mı?, Olmalı mı veya olmamalı mı?” gibi sorular sorulmakta ve bazı akademisyen ve yazarlar tarafından olması gerektiği vurgulanırken bazıları da tam tersi düşüncüyü savunmaktadırlar. Cemal Süreyya, Tomris Uyar gibi ülkemizde tanınmış ve saygın bir konumda olan yazarlar çocuk yazınına, başka bir ifadeyle bu alanın yazından ayrılmasına karşı çıkmaktadır. Buradaki yazarların eleştirilerinin temel odağı, çocuk yazınının zorla üretilen bir alan olarak görülmesi ve ciddiyet taşımayan kitapların üretilmesidir. Bu alanın varlığını savunan görüşlerin temel odağı ise; çocukların gereksinimlerinin karşılanması, çocuğun ciddiye alınması ve üretilen kitaplarda konu ve kullanılan dilin seçimidir. Çocuk yazınının varlığı çocuğun yüceltilmesi olarak anlaşılmaktadır. Günümüzde çağdaş eğitimin özellikleri bakımından çocuğun; kitaplar

ile yazınsal, kültürel ve estetik açıdan iletişim kurması, okuma alışkanlığını kazanması, özgür, yaratıcı ve eleştirel düşünmesi söz konusudur.

Neydim, *Çocuk Edebiyatı* (2022) isimli kitabında bu konuya dikkat çekerek; çocuk yazınının eleştiri alanında geleneksel olarak didaktiklik üzerinden ilerlediğini, eğitimin bir parçası olarak görüldüğünü ve alandaki çocuk kitaplarında aranan ölçütlerin bilgilendirici, eğitici ve dil geliştirici olmasının yeterli görüldüğünü (ss. 7-8) belirtmektedir. Neydim, çocuk yazınının genel yazın içinde kendine bir yer bulamadığını, bir yazın alanı olarak görülmediğini belirterek; kendine yüklenen işlevin de bu anlayışlarla sınırlı tutulduğunun (s. 7) altını çizmektedir. Başlangıcından günümüze dönemlerine ve hedef kitleye göre değişen farklı eğilimler içeren “bir çocuk yazını” olduğunu, güncel olarak da var olduğunu vurgulayan Neydim, bu alana yönelik eleştirel çalışmaların da yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Çocuk yazını [Fr. littérature enfantine; İng. children’s literature]; tanımlanması, geliştirilmesi ve eleştirilmesi gereken sözlü ve yazılı metinler bütünü ve araştırılması gereken bir çalışma alanı olarak birçok kültürün ve disiplinin kesişme noktasında yer almaktadır. Çocuklar için üretilen metinler aynı zamanda bibliyografların, tarihçilerin, kütüphanecilerin, öğretmenlerin, akademisyenlerin, yayıncıların, eleştirmenlerin, ödül verenlerin, illüstratörlerin alanına da girmektedir. Bu alan ile kesişme noktasındaki kendine özgü unsurları ve söylemsel yöntemleri olan her disiplin; dünyada ve ülkemizde de çok yönlü bir alana -çocuk yazınına- artan ilgiyi ve bağlılığı göstermektedir. Dolayısıyla çocuk yazını yetişkinlerin ve çocukların sosyal, kültürel ve entelektüel dünyasında ve okuma, yazma, eleştirel ve yaratıcı düşünmenin kültürel ve toplumsal sürecinde yer almaktadır.

Alan yazınında¹¹ çocuk yazının çeşitli tanımları, niteliği, sınırları hakkında birçok görüş ve işlevleri hakkında açıklamalar yer almaktadır. Dolayısıyla burada; her tanımlama, betimleme ve sorgulama, kendi eyleminin bir parçası olduğundan, dünyada ve ülkemizde bu alandaki önemli araştırmacı, akademisyen, eleştirmen ve yazarlardan alıntılarla örülü ve söz konusu kişilerin izlerinin yer aldığı bir bölüm söz konusudur. Çocuk yazını olarak tanımlanan karmakarışık bu ormanı keşfetmeye

¹¹ Burada alan yazını konusunda ayırım yapma gerekliliği, çocuk yazını kavramının eğitim bilimleri, çocuk gelişimi vb. alanlarda da sıklıkla kullanılmasıyla kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, burada kasıt; “Çocuk Yazını” ve Çeviribilimde “Çocuk Yazını Çevirisi”dir. Söz konusu alanlar da ve bu tez çalışması bağlamında çocuk yazını tanımlarına, niteliklerine ve işlevlerine yer verilmiştir.

başlarken, temel tartışmalar üzerinde durmak, hangi eleştiri tekniklerinin, söylemlerin ve yöntemlerin ortaya konulması ve ayrıştırılması gerektiğini belirlemek ve bazı temel kavramları, fikirleri, yöntemleri ve eleştirileri burada açığa çıkarmak gerekmektedir. Felsefeden psikolojiye birçok disiplinin kuramsal ve uygulamalı evrenlerinden yararlanılarak çalışmamız kapsamında ele alınacak çocuk yazınına ait bazı tanımları, nitelikleri ve işlevleri bu bağlamda ifade etmek gerekmektedir.

Çocuk ve Gençlik Edebiyatına Giriş (2016) başlıklı kitabında yer alan “Çocuk Kitabı” bölümünde çocuk yazını “yalnızca çocuklar için yazılmış metin türlerinin genel adı” (s. 71) olarak aktaran Kaminski, bu ifade için özel bir kavram olan “çocuk lektürü [lecture]¹²”nü de vurgulamaktadır. Çocuk yazınının bir taraftan belirli bir çocuk anlayışını yaygınlaştırmaya katkıda bulunarak diğer taraftan da bizzat çocukluğun tarihinden¹³ etkilenecek, çocukluğun şekillenmesi ile sıkı bir ilişki içinde olduğunu (2016, s. 11) belirtmektedir. Çocuk düşüncesinin ve çocukluk döneminin tek ve bir daha gerçekleşmeyecek olmasının fark edilmesiyle birlikte, çocukların küçük birer yetişkin değil, kendi hakları, ilgileri ve becerileri olan bireyler olduğu kabul edilmiştir. Bu anlayış çocukluk dönemi ve çocuğun merak, eğlence hayal kırıklığı gibi duygularına seslenen ve çocukluk döneminin duygusal, düşünsel anlamda hassas olduğu konular üzerine de yoğunlaşması gereken bir yazına ihtiyaç duyulduğu düşüncesini ortaya çıkarmıştır.

Çocuk yazını Lesnik-Oberstein “Defining Children’s Literature and Childhood” (1996) başlıklı makalesinde, “bir çocuk kitabı çocuklar tarafından mı yazılır ya da çocuklar için midir? Çocuklar için yazılan kitap sadece yetişkinler tarafından okunursa da hâlâ bir çocuk kitabı mıdır? Çocuk yazını kastedilen ya da gerçek çocuk okuyucular tarafından da mı tanımlanmalıdır?” (s. 15) sorularını sorarak tanımlamaya çalışmıştır. Lesnik-Oberstein bu sorularla birlikte, kendi içinde bir amaç olmaması gereken bir yan

¹² *Lecture*; okuma sanatı, kültür vb. anlamlarına gelmektedir. Çocuk yazını alanında *çocuklar için yazılan metinler* demektir.

¹³ Çocukluk tarihi ile çocuk yazınının tarihsel kökleri arasındaki ilişkiyi ifade eden temel kavram “çocuk kültürü” kavramıdır. 1970’li yılların başından itibaren çocukluğun tarihi ve medya konusundan ayrı düşünülmemesi gereken bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Bu kavram, “çocuğun dünyasının değişik boyutlarını göstermeye çalışan bir üst kavramdır” (Kaminski, 2016, s. 17). Çocuk kültürüne dâhil olan araçlar; oturma, doğum gününden Noel’e kadar çocuk şenlikleri, en eski ve yeni medya yani çocuk tiyatrosu, çocuk musikisi, çocuklar için yazılan metinler, sesli ve görüntülü araçlar, radyo, televizyon, plak, kaset, CD’ler ve video filmleridir. Bu araçların çocuk kültüründe iki işlevi vardır: bunlarından birincisi, sosyal işlevi olan çocukları topluma hazırlamadır. İkincisi de, iletişim işlevi olan gösterme, taklit ve yaratıcı düşünme yoluyla çocukların birbirleriyle sosyal etkileşime girmesidir (2016, s. 17).

konu olarak metinlerin sınıflandırılmasını ve tanımlanmasını reddetme girişimlerinin; konu çocuk yazını olduğunda çok sorunlu olduğunu vurgular. Hangi kitapların çocuk kitabı olduğu bile bilinmiyorsa, hangi kitapların çocuklar için en iyisi olduğunun nasıl bilenebileceğini sorgulamaktadır. Dolayısıyla, bu kavramı kullanan her eleştirmen için çocuk yazını en temel anlamıyla; “çocuklar için iyi olan, özellikle de duygusal ve ahlaki değerler açısından iyi olan kitaplar” (1996, s. 15) olarak tanımlanmaktadır. Lesnik-Oberstein, iyi kitapların çocuklar için çok şey yapabileceğini, ufuklarını genişletebileceğini ve çocuklara yaşamın muhteşem karmaşıklığına dair bir his aşılayabileceğini ifade etmekte ve bu kitapların dolayısıyla çocuk yazınının, çocukların empati kurmasına ve insani sempatilerinin genişlemesine katkı sağlayacağını vurgulamaktadır. Başka hiçbir zevkin, bir çocuğun zihnini uygarlığın sembolleri, kalıpları, derinlikleri ve olanaklarıyla bu kadar zengin bir şekilde donatamayacağını belirtmektedir. Çocuk yazının ve eleştirisinin kendilerini çocuklar sayesinde ve çocuklar için var olarak tanımladığını, dolayısıyla çocuk yazarları ve eleştirmenlerinin tutkusunun ve çatışma kaynağının da çocuklar olduğu vurgulanmaktadır.

Literature For Children adlı kitabın editörlüğünü yapan Hunt’a göre çocuk yazını “Biçimsiz, şekilsiz ve anlaşılması zor bir canlıdır” (1992, s. 1). Bu alanın okuru ile ilişkisinin zor olduğunu ifade eden ve çocuk yazınının zorlu yapısına vurgu yapan Hunt, aynı zamanda zengin ve çelişkilerle dolu olan çocuk yazınının, karmaşa değil zenginlikle çevrelenen ve içine işleyen düşüncelerin çeşitliliğini yansıtan bir alan olduğunu belirtmektedir (1994, s. 4). Hunt bu alanda önemli olan başka bir çalışması olan “What the authors tell us?” (1996) başlıklı makalesinde alana yazarlar açısından yaklaşıp ve yazarların alan ile ilgili yorumlarını bir araya getirerek çocuk yazınındaki birçok konuya ışık tutmaktadır. Makalesinde “Çocuk yazarları kimin için yazıyor? Belirli bir çocuk için mi, soyut bir çocuk için mi, belirli bir yaş grubu için mi yoksa kendileri için mi?” sorularını sorarak, çocuklar için metinler üreten yazarların, izleyicilerinin kim olduğu ve onları nasıl eğlendirip etkileyebilecekleri sorularıyla sürekli yüzleşmek zorunda olduğunu; dil ve içerik açısından kararlar vermek gerektiğini ve bunun yayıncıların, ebeveynlerin, eğitim kurumlarının ve muhtemel sansürcülerin baskısı bağlamında gerçekleştiğini (ss. 548-549) ifade etmektedir.

Hunt’a göre “Cazip, ilgi çekici olan, entelektüel ve kültürel guruların büyük ölçüde dikkatini çekmemiş” (2006, ss. 1-2) çocuk yazını metinleri, hem çocuk okur hem de yetişkinler için özel bir zevk meselesi hâline gelmiştir. Çocuklar için üretilen kitapların sosyal, kültürel ve tarihsel olarak sahip olduğu doğrudan veya dolaylı etki günümüzde gittikçe artmaktadır. Eğitimsel ve ticari açıdan da açık bir şekilde önemli olan bu alanın; dilden siyasete kadar kültür genelinde sonuçları bulunabilmektedir. Bu alan; yazın, eğitim, kütüphane çalışmaları, tarih, psikoloji, sanat, popüler kültür, medya gibi alanlardaki öğrenciler için çekici ve ilginçtir, herhangi bir uzman bakış açısıyla da ele alınabilir. Hem bir grup metin hem de bir çalışma konusu olarak çocuk yazının doğası, disiplinler ve okuyucu türleri arasındaki engelleri yıkmak olmuştur. Bir metin grubu olarak bu alan, aynı anda hem sanatların en canlı ve en özgünlerinden biridir, hem de ticari bir yapısı bulunmaktadır. Sonuç olarak, gerçek, tartışmacı okurları olan ve görünür, pratik ve sonuçsal kullanımları olan çocuk yazını ürünleri bir boşlukta var olmadığı gibi, bu alandaki kuramların da sürekli olarak kitapları ve okurları bir araya getirme pratiği taşıdığı söylenebilir.

Çocuk yazınının okur kitlesine dikkat çeken başka bir tanımda da bu alan, “bir konudan ya da bir yazardan ziyade bir dinleyici kitlesini hedef alan tek edebî tür” (Sale, 1982, s. 78) olarak ifade edilmektedir. Çocuk yazını kitapları yazarların kafasında bir çocuk okur ya da dinleyici yaratmasıyla yazılmakta ve çocuklar için yazılmış metinler çocuklara ait özel bir dünya yaratmayı ve Nodelman’ın aktardığına göre diğer edebî türlerden farklı olarak çocuk okurlarda duyguları harekete geçirmeyi (1992, ss. 17-18) amaçlamaktadır. Bu alanın öğretici yanı dikkate alındığında da, çocuk yazınının, ebeveynler ve toplumda yer alan kişiler açısından, gelecek nesillere aktarılması düşünülen değer yargılarının, eleştirel-yaratıcı düşünme ve sorgulama becerilerinin onlara ulaştırılmasında en etkili kaynaklardan biri olduğu söylenebilir. Çocuk yazınının toplumda ve yazında daha yüksek bir konumda bulunması, bu alanı giderek gelişen bir şekilde yazınsal yapmakla olabilecektir. Yukarıdaki tanımlar ve işlevleri bağlamında çocuk yazını, dili kullanıcı ve bağlam açısından ele alan edimbilimsel yaklaşım açısından da şöyle ifade edilebilir: çocuklar için yazılan, basılan ve resmedilen herhangi bir metin, anlatı, hikâye (vb.) dir.

Çocuk yazınında çevirmen, yazar, çizer ve film yapımcısı konumlarında yer alan Oittinen (1993), çocuk yazını tanımına çocuk ve çocukluk kavramları bağlamında

yaklaşarak bunların tanımları konusunda küçük bir antlaşma olduğunu ifade eder. Çocukluğun sosyal ve kültürel bir mesele olarak kabul edildiğini, çocuğun ya da yetişkinin açısından görülebildiğini ve çocuk yazınının çocuklarca sessiz okunan ve çocuklara sesli okunan bir yazın (ss. 11-12) olduğunu belirtir. Çocuk yazının kendine özgü özelliklerinin olduğunu vurgulayan Oittinen, bu alandaki kitapların birinci özelliğinin içinde resimlerin yer alması olduğunu; ikinci olarak da sesli okuma yapılmasına uygun olduğunu açıklar.

Burada yer alan tanımlamalar bağlamında çocuk yazını; kavram edimi, dil gelişimi, kültürel aktarım ve eleştirel- yaratıcı düşünme gibi yönleriyle eğitimin, estetik bir duyuş ve düşünüş kazandırma, yazınsal haz verme yönüyle de yazının çalışma alanı içinde yer almaktadır. Çocuk yazınının gelişimine katkı sağlayan önemli bir unsur eğitim, edebiyat ve filoloji bölümlerindeki akademik çalışmalardır. Bu çalışmalar, geliştirdikleri metodoloji ile aynı zamanda alanın işleyişine yön de kazandırır. Diğer önemli bir unsur da; kitabın okurla olan ilişkisini değerlendirmek, etki alanlarını gözlemlemek, doğru kitabı doğru okura ulaştırmak gibi sorumluluklara sahip kütüphaneciler, öğretmenler ve ebeveynlerdir. Yukarıda da açıklandığı üzere çocuk yazını alanındaki bu iki unsurun etkileşim içinde olması, çocukların okuma alışkanlığı kazanmasında, nitelikli okur olmasında, eleştirel okuma ve düşünme becerisinin gelişmesinde büyük rol oynamaktadır. Biçim ve içerik anlamında sürekli olarak değişen çocuk yazınında -dolayısıyla yayıncılık kültüründe ve çocuk kültüründe- radikal değişiklikler olarak tanımlanan bu köklü değişimler Dresang'ın ifadesiyle “bağlanabilirliğe, etkileşimliliğe ve dijital dünyaya erişime” (1999, ss. 14-15) paralel olarak gerçekleşmektedir. Çocuk yazınının canlılığını ve dinamizmini yansıtan yukarıda bahsedilen bilgiler bağlamında yazının her alanında olduğu gibi bu alanda da farklı ve geçişli bir düşünme, tanımlama ve üretme sürecinden bahsedilmektedir.

Lukens, Smith ve Miller Coffel'in ortak çalışması olan *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış* (2021) isimli kitabın okura ithaf edilen bölümünde; “çocuklar da tıpkı yetişkinler gibi dünyayı başkalarının gözünden keşfetmek, şimdinin sınırlarından kaçmak, kendilerini keşfetmek ya da başka biri olmak için okurlar; bilgi arayışındadırlar ve çeşitli nitelikli kitaplardan gelen ortak yazınsal deneyimlerini onlar da birbirleriyle paylaşmak arzusuna sahiptirler” (s. IX) ifadesi yer almaktadır. Bu ifade bir nevi çocuk yazının tanımlanması için gerekli unsurları taşımaktadır. Bu kitapta,

çocuk yazınının, yazının geneliyle aynı nitelikleri paylaştığını ancak aradaki farkın seviyeyle ilgili olduğu (s. 1) belirtilmektedir. Burada bahsedilen seviye durumu “hangi çocuk?” sorusuyla açıklanabilir. Hunt’un da ifade ettiği gibi “Çocuklar için üretilen metinler ima edilen okura göre tanımlanır” (1991, s. 64). Bu sebepten dolayı, dikkatli ve detaylı bir okuma sonrasında kitabın kim için hazırlandığı, kime seslendiği, bütünüyle hedef okurun tarafında olup olmadığı, gelişmekte olan bir çocuk okur için yazılıp yazılmadığı ya da ima edilen çocuk okurun sınırlarını ihlal edip etmediği belirgin hâle gelmektedir. Başka bir ifadeyle Lukens vd.’nin kitabın “Çocuklar (ve Genç Yetişkinler) için Edebiyat” başlıklı bölümünde belirttiği üzere, “Çocuk yazını yetişkinler için olan yazından farklıdır, bu yazındaki tüm karmaşıklığı, ritmi, iç görüyü, zekâyı ve sanatsallığı içerebilir” (s. 6). Çift yönlü ve anlamlı olan bu yazın iki okur kitlesine [yetişkin ve çocuk] sahip olarak ve alandaki metinleri yazarların, okurlarla aynı türden kişiler olmaması konusunda da farklılaşmaktadır.

Çocuk yazınının farklılaştığı bir diğer unsur da, çocukların deneyimleri yetişkinlere göre daha sınırlı olduğundan fikirlerdeki karmaşıklığı yetişkinler kadar fark etmeyebilirler. Dolayısıyla çocuklar için üretilen metinlerdeki fikirlerin ifade ediliş biçimleri daha basit olacaktır. Çocuklar için yazılan öyküler “Çoğunlukla yetişkin öykülerinden daha dolaysız anlatılır, bu metinlerde konudan daha az sapılır, karakterler ve eylemleri arasındaki ilişkiler veya karakterlerin kendileriyle olan ilişkileri daha açıktır” (Lukens, Smith, & Miller Coffel, 2021, s. 7). Çocuk, kavramların, ifadelerin ve olayların düz anlamlarını anlamaya yetişkinden daha yatkındır, bu sebeple içerikleri farklı olan metinleri çoğu yetişkinden daha kolay kabul edebilir. Doğal olarak da çocuk, farklı metin türlerinden birçok yazınsal formu denemeye, algılamaya ve düşünmeye yetişkinden daha açıktır. Bu durumun çocuk yazınına yansımaları Lukens vd., resimli kitapları örnek vererek ifade etmektedirler. Gittikçe gelişen sanat biçimleriyle birlikte çocuk yazını ve bu yazındaki resimli kitaplar, içine girilebilecek sözcüklerin resme dönüştürüldüğü görsel dünyalar da (2021, s. 7) sunmaktadır.

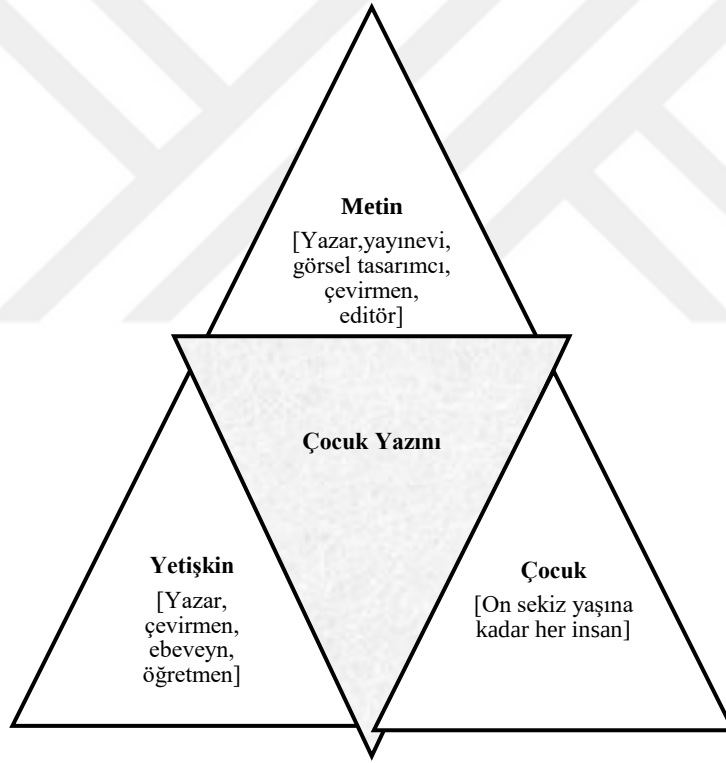
Çocuk yazını yetişkinler için olan yazında farklı, kendine özgü, hassas ve önemli bir alandır. Çocuklar için yazılan yazınsal metinler farklılaşarak bilgi sunmaya, çocuğun duygu ve düşünce dünyasına hitap etmeye ve onları eleştirel ve yaratıcı düşünmeye teşvik etmeye odaklanmaktadır. Toplum geliştikçe çocuk yazını da gelişerek,

değişerek ve dönüşerek çağa ayak uydurmaktadır. Bu bağlamda çocuk yazını okurları, ne kadar çok sayıda nitelikli eseri bilip, anlayıp, içselleştirirse, gelecekte cesur ve özgür yeni öyküler yaratılma olasılığı da o kadar fazla olacaktır. Çocuk yazınının her ülkede, dizgede ve kültürde “canlı ve bol” (Godart, 1904, s. 467) olduğu vurgulanmakta ve evrensel olarak geçerli olabilecek şekilde tanımları, özellikleri, işlevleri ve sınırları alanda yer almaktadır. Her bakımdan zengin, nitelikli, erişilebilir, sürdürülebilir ve geliştirilebilir bir çocuk yazını için yukarıda bahsedilen özelliklerin tümünün geçerli olması önem taşımaktadır. Çocuk yazını alanı, Doumenec’in aktardığına göre yayıncıların çocukların isteklerini karşılamak için giderek artan çeşitlilikte kitap formları sunmasıyla önemli ölçüde genişlemiş ve değişmiştir (2010, ss. 8-10). Metnin kalitesi artık sadece okurun yaşına göre uyarlanmaktan ibaret değildir; aynı zamanda zengin olmalı, farklı temaların yanı sıra gelişimlerinin belirli bir aşamasındaki çocukların ilgisini çekecek konuları da ele almalıdır (2010, s. 9).

Léon (2004), günümüzde çocuk yazını metnlerinin sadece çevremizdeki dünyayı algılamanın farklı yollarının keşfedilmesine ve değerlerin aktarılmasına değil, aynı zamanda evrensel konuların ele alınmasına da olanak sağladığını belirtmektedir (s. 5). Belirli bir tanımının yapılması zor olan bu yazın, ister peri masallarından ister daha çağdaş metinlerden oluşsun, “insanlar tarafından diğer insanlar için anlatılan ve hepimiz için ortak olan temaları ele alan insan hikâyeleri” (s. 5) olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun hayal gücüne hitap eden bu yazın, dünyaya dair farklı vizyonlar sunar ve bir dizi değeri aktarır” (s. 5). Dolayısıyla, çocuk yazını hem eğlence, keyifli ve nitelikli okuma yapma, eleştirel düşünme hem de dil öğrenme faaliyetlerinde giderek daha da önemli bir yer tutmaktadır. Yayıncılar çeşitli biçimlerde çok çeşitli kitaplar sunmakta, kitapçılar ve kütüphaneler hikâyeler anlatan, Doumenec’in tabiriyle dünyayla yüzleşen veya yaratıcı ifadeyi başlatan etkileşimli, öğrenmeye yönelik (2010, s. 4-10) kitaplarla tamamlanmaktadır.

Çocuğa hitap eden çocuk yazını, yazın zevkini çocuğa aşıl原因 ve çocukta yazınsal esere karşı bir farkındalık uyandıran nitelik ve estetik özellik taşıyan bir alandır. Aynı zamanda çocukların duygu ve düşünce dünyasına hitap edecek nitelikte eserler yazılmasını öngördüğü için amacı olan bir yazındır. Okur kitlesini yaratıcı ve eleştirel düşünmeye davet eden ve onların ufkunu açan; bu nedenle geleceğe yönelik özel bir işlevi olan bu alan, dikkatle ve hassasiyetle yaklaşılması gereken bir nitelik

taşımaktadır. Zihinsel, duygusal, sosyal ve dilsel bakımdan sürekli gelişim ve kendini yenileme durumu içinde bulunan çocuk bu süreçte kendi yeteneklerini keşfetmekle meşguldür. Çocuk yazını bu nedenle çocuğun kendi yeteneklerini ortaya çıkardığı ve çocuğun kendini bulduğu bir alandır. Alanda süregelen sözlü, yazılı ve görsel bütün materyallerle güçlü bir ilişkisi olduğu için; geçmiş, bugün ve gelecek arasında özel bağlantı kurmaktadır. Dolayısıyla kendi içinde kuralları olan çocuk yazını, milleti millet yapan unsurları (kültür, dil, gelenekler, inanç sistemi vb.) barındırdığı için bir tür kültür taşıyıcısı ve aktarıcısı işlevine de sahiptir. Disiplinler ve kültürlerarası özelliği ile bu alan, yazının en işlevsel alanlarından biridir. Okumaya, tartışmaya, sorgulamaya ve düşünmeye yönlendiren bu yazın; farklı becerileri, ihtiyaçları ve okuma tercihleri olan tamamen farklı bir okur kitlesi için üretilen bir alandır.

Şekil 2.1. Çocuk yazınında “Metin - Yetişkin - Çocuk” ilişkisi.

Çocuk yazını metinlerinin, farklı türden okurların metinleri özgürce sahiplenmesine olanak tanıdığı görüşünden hareketle, bu alan daha da karmaşık bir evren hâline gelir. Nitekim Turin (2008) “çocukluğa dair bir şeyleri uyandırmak” (s. 11) gibi eşsiz bir amacı olan bu yeni ve dinamik yazın aracılığıyla; çocuğun hayatındaki en çok çağrışım yapan duyguların ve düşüncelerin ele alındığını ve çocuğun bazen anlamla dolu konular aracılığıyla büyümesine olanak sağladığını vurgulamaktadır (s. 11). Başka bir

ifadeyle, çocukları tanımak, gelişimlerini desteklemek ve dünyalarında farklı kapıları aralamak amacıyla çocuk yazını “Metin ~ Yetişkin ~ Çocuk” ilişkisiyle var olan bir alandır.

Nikolajeva, “Metin - Yetişkin - Çocuk” ilişkisiyle var olan çocuk yazınına farklı bir yaklaşımla; “Exit Children’s Literature [Çocuk Edebiyatından Çıkış] ” (1998) adlı makalesinde günümüzde bazı yazarların, yetişkinler için olan yazına gittikçe daha fazla benzemekte olan bir çocuk yazını yarattıklarını belirtmektedir. Çocuk yazınındaki olay örgülerinin eskisi kadar basit olmadığını; açık bir serim, düğüm ve çözüme sahip olmadıklarını vurgular. Bazı öykülerin artık tek ve sabit bir mekân olmadığını; karakterlerin artık açık rolleri olmadığını ve öykünün “kararlı bir mesaj veya ahlak dersi” ile son bulmadığını belirtmektedir (s. 225). Nikolajeva ayrıca, çocuk yazınının büyük çoğunluğunun, “çocuk yazınına en egemen olay örgüsünden; yani yuvadan ayrılış, macera ve yuvaya dönüş” (s. 225) düşüncesi ve yaklaşımından uzaklaştığını ifade etmektedir. Çocuk yazınındaki olay örgülerinin gittikçe daha çok sesli¹⁴ hâle geldiğini ifade eden Nikolajeva, bir romanın veya öykünün olay örgüsünün tamamının, ana karakterin bir gününün küçük bir dilimini oluşturabildiğini, iki farklı öykünün aynı anda ilerleyebildiğini veya öykü boyunca pek çok mekân arasında geçiş yapılabildiğini (s. 225) söylemektedir.

Çocuk yazını yazarları ve çizerlerinin oluşturduğu metinler değişmekte olan toplumumuza çeşitli yollardan karşılık vermektedir. Günümüzde çocuklar için oluşturulan metinler daha karmaşık olay örgüleri, daha az belirgin öykü sonları ve çok sesli yapısıyla yetişkin kitaplarına artık daha da benzemektedir. Çocuk kitapları riskli konuları ele almaya geçmişte olduğundan daha meyillidir. Bizim düşüncemize göre bunun nedenlerinden biri, televizyon aracılığıyla dünyaya ait daha fazla şey gören çocukların gördüklerine anlam verebilmelerine yardımcı olacak metinlere gerek duymalarıdır. Ayrıca, çocuk metinleri artık türler arasındaki sınırları ve içerikle ilgili

¹⁴ Çok seslilik kavramı; iki anlamsal boşluk ya da iletişim durağı arasında üretilen ve tümce sınırlarını aşan dilsel yapı ile başka bir ifadeyle sözce düzeyi ile ilgilidir. Yazarın veya konuşanın oluşturduğu sözce içinde birden çok ses duymak olasıdır. Bir söylemde ya da metinde iki farklı öznenin sesi bir arada duyulabilir. Bu iki sesin bir arada bulunma biçimlerinde farklılıklar olabilir. Bu farklılıklar da sözcede en çok kişi adıları, öznel sıfatlar, kiplikler gibi dilsel yapılarda görülebilmektedir. Bir söylemde konuşan özne vardır ama o tek değildir. Konuşan özne her sözcede vardır, diğer yandan o ne tam anlamıyla özgür ne de yalnız başınadır. Onun yanında, onunla birlikte ya da ondan ayrı konumda başka özneler de bulunmaktadır (Günay, 2018, ss. 261-263). Detaylı bilgi için bu araştırmacıların çok seslilik kavramı ile ilgili çalışmalarına bakılabilir: Mikhail Bakhtine, Jean-Jacques Courtine, Jacqueline Authier-Revuz ve Oswald Ducrot.

unsurları bulandırmaya eskisinden daha çok yönelmektedir. Bir kitap aynı anda bilim, tarih, matematik, hayvanlar ve biyografiyle ilgili olup ayrıca üzerinde hem fikir olunmuş gerçeklerin egemen olduğu düşsel bir dünyayı anlatıyor olabilir.

İçerik ve tür sınırlarındaki değişikliklerle birlikte yeni formatlar da ortaya çıkmıştır. Bu formatlar ileri teknolojinin toplumumuzu hem daha sözlü hem de daha görsel bir hâle getirmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Kitapların formatlarındaki bu değişiklik, çocuklar için tek ve basit bir gerçeğin olmadığı, tam tersine birçok gerçeğin, sesin ve bakış açısının bulunduğu daha görsel ve parçalara ayrılmış olan kültüre bir tepki olarak görülebilmektedir. Dolayısıyla, çocuk yazını; çocuklara mutluluk, heves ve zevk verirken bir yandan da onların kendi dünyaları üzerine derin düşüncelerini sağlar ve soyut kavramları onlar için görsel, üslup ve formatla somutlaştırarak sunar.

Uluslararası alan yazınında, bu çalışma çerçevesindeki açıklamaları, değerlendirmeleri ve güncel gelişmeleri aktarmak, ulusal düzeyde alandaki araştırmacılara ve gelişmelere yaklaşmakta önem taşımaktadır. Ülkemizde çocuk, çocukluk ve çocuk yazını ile ilgili çalışmalar¹⁵ süreç içerisinde artmakta, gelişmekte ve değişmektedir. Çalışmamız bağlamında yukarıdaki bilgilere ek olarak, alan yazınında önemli çalışmaları bulunan araştırmacıların bu kavramlar ile ilgili görüşlerine de yer vermek gerekmektedir.

Sever (2021), çocuk yazını “erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı” (s. 17) olarak tanımlamaktadır. Sever, *Çocuk ve Edebiyat* (2021) isimli kitabında çocuğun dilsel beğenilerini anadilinin anlatım olanaklarıyla eğitme anlayışından uzak çocuksu

¹⁵ Türk çocuk yazını ile ilgili 2011 yılından itibaren akademik çalışmaların arttığı görülmektedir. Süreci daha geriye taşıyarak alandaki bu temel çalışmalar sıralanacak olursa; Kemal Demiray, *Türkçe Çocuk Edebiyatı* (1954); Enver Naci Gökşen, *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız* (1966); Meral Alpay-R. Anhegger, *Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları* (1975); A. Ferhan Oğuzkan, *Çocuk Edebiyatı* (1977); Turhan Baraz, *Çocuk Edebiyatı* (1987); İnci Enginün, *Çocuk Edebiyatına Toplu Bakış* (1987); M. Ruhi Şirin, *Çocuk Edebiyatı* (1994); Zeki Gürel, *Cumhuriyet Devri Çocuk Edebiyatı* (1998); Recep Nas, *Çocuk Edebiyatı* (2002); Tacettin Şimşek, *Çocuk Edebiyatı* (2002); Hasan Güler, *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı* (2002); Sedat Sever, *Çocuk ve Edebiyat* (2002); Necdet Neydim, *Çocuk Edebiyatı* (2003); Recep Nas, *Örneklerle Çocuk Edebiyatı* (2004); Hasan Latif Sarıyüce, *Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi* (2012). Bülent Özkan (Haz.), *Çocuk Yazını Araştırmaları I* (2014); Şahin Şimşek ve Funda Bulut (Haz.), *Çocuk Edebiyatı* (2022).

yayınların ve çocuğu bir yetişkinin oluşturduğu doğrulara bağımlı kılmak isteyen güdümlü yayınların; çocuklarda kitap ve edebiyat adına yanlış kanıların oluşmasına, zamanla çocuğun okuma isteğinin körelmesine ve çocukla kitap arasında engellerin oluşmasına yol açabileceğini (s. 18) ifade etmektedir. Sever, çocuğun dil ve anlam evrenine uygun olmayan yapay ve çocuksu bir biçimin kullanıldığı yazınsal metinlerin; çocuğun anadilinin, sevgisinin ve bilincinin gelişimine olumsuz etki yaratabilecek birer etken olarak görüldüğünü (s. 18) vurgulamaktadır. Bu olumsuz etkilerin tam tersine; yazınsal metinde, sanatçının / yazarın / ressamın sözle, çizgiyle aktardığı iletilerin çocuğun duygu ve düşüncelerini devindirebilmesi ve çocuklara değişik duyguların yaşamı algılamadaki etkisinin duyumsatılması gerekmektedir.

Şirin de bu ifadeleri destekleyerek, çocuğa çocuk olduğunu hatırlatan, onu küçümseyen bir yazının çocuk dünyasını yansıtamayacağını (2000, s. 11) belirtmektedir. Şirin'e göre çocuk yazını önce yazındır; yazınsal yönü ile yazının içinde en incelikli yazarlık biçimidir ve her yaştan okurun ilgisini çekeabilen, okunabilen, dili, anlatımı ve biçimi ile yazında yeni bir türdür (2000, s. 11). Şirin, çocuk yazını; “temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu-düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, edebiyat, sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi”¹⁶ (2016, s. 16) olarak detaylı bir şekilde tüm yönleriyle tanımlamaktadır.

Bu bağlamda, yukarıda bahsedilen çocuk yazını için yapılan iki genel tanımdan yola çıkılırsa; dönemsel olarak çocuğun yaşam evresinde; ilgisi, merakı, dikkati, duygusu, düşüncesi ve hayal dünyasında kendine yer edinen; yaşama çocuk bakış açısından bakan ve çocuk gerçekliğini ortaya koyan; dilde, düşüncede, söylemde ve kurguda çocuğa görelilik ilkesine uygun biçimde içeriğini yalınlık ve içtenlikle gerçekleştiren; okuma alışkanlığı kazandıran, yazınsal, sanatsal ve estetiksel olarak gelişmesine

¹⁶ Şirin, ilk tanım denemelerinde çocuk yazını “çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen *çocuksu* bir edebiyattır” (2012, ss. 32-33) şeklinde açıklamıştır. Bu tanımdaki “çocuksu” ifadesi estetik ve felsefi bir anlam içerse de; kelimenin küçümseyici, alçaltıcı bir anlam taşımasından dolayı bu ifade Şirin’in kendisi tarafından değiştirilmiş ve tanım genişletilerek yapılmıştır. Burada alıntılanan tanım geliştirilmiş halidir.

katkıda bulunan, çocuğu duyarlı ve sorgulayan bir birey olarak yetişkinliğe hazırlayan yazın olarak ifade edilebilir.

Kaynağı ve sınırı çocuk ve çocukluk olan, bu iki kavramı ve kapsamını anlayan, “çocuk bakışı [Fr. la perspective des enfants, İng. children's perspective], çocuk gerçekliği [Fr. la réalité des enfants, İng. children's reality] ve çocuğa görelik [Fr. l'adéquation des enfants, İng. children's suitability]” (Dilidüzgün, 2017, 2018; Neydim, 2022; Sever, 2004, 2021; Şirin, 2000, 2012, 2016, 2021; Çer, 2014, 2016) ilkelerine uygun bir biçimde üretilmiş olan çocuk yazını, çocuğun gelişmesi, düşünce yapısının şekillenmesi ve duygularını fark edip ifade etmesi açısından önem taşımaktadır.

Dilidüzgün de; çocuk ve gençlik yazını için özgün bir çalışma olarak anılan ve çocukları okur olarak görmek isteyen bir yaklaşımla oluşturduğu *Çağdaş Çocuk Yazını – Yazın Eğitime Atılan İlk Adım* (2018) isimli kitabında; çocuk yazınının yazın kadar önemli olduğunu vurgulayarak çocuk gerçeğinin ele alınmasının ve onun dünyasına uygun bir dünyanın kurgulanmasının gerektiğini belirtir. Çocuklar için üretilen metinlerin onlara ilk sanatsal deneyimlerini kazandıran bir araç olması gerektiğini vurgular. Çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalı ve çocuğun algılamasına ve anlayışına yakın bir yaklaşımla onun kültür gelişimine, düş gücünün gelişmesine ve okuma alışkanlığı kazanmasına katkı sağlamasının önemli olduğunu (2018, ss. 19-20) açıklar. Dilidüzgün çocuk yazınının; “okul öncesi zaman dilimi ile çocuğun ergenliğe ulaştığı döneme kadar olan bir zaman dilimi” (s. 19) olduğunu ve yazınsal ve düşünsel nitelikleri olan kitapları kapsayan bir alan olduğunu belirtir. Çocuğun “anlama düzeyi, dili, imgeleri ve eğitim gereksinimi” (s. 19) de göz önünde tutularak düşünsel, kültürel ve estetik bir alan kurulması gerektiğini ifade eder. Buna ek olarak bu alanın ortaya çıkışının; “çocuğun gerçeklerinin, alımlama ve dünyayı algılama biçiminin yetişkinlerden çok farklı olmasından kaynaklandığını” (s. 21) belirtir.

Neydim, *Çocuk Edebiyatı | Araştırma – İnceleme – Eleştiri* (2022) isimli kitabının “Çocuk Edebiyatında İki Perspektiflilik” başlıklı yazısında çocuk yazını için yapılan “okul öncesinden gençlere uzanan bir yazın alanı” şeklindeki tanımın doğru ancak bu alan içinde yer alan unsurların gerçekliğini yansıtmadığını vurgular. Çocuk yazınına karmaşık ve göreceli özelliği sebebiyle daha hassas yaklaşılması gerektiğini ifade eden Neydim, bu alanda hem doğrudan [çocuklar] hem de dolaylı [yetişkinleri; anne-

babalar, eğitimciler, pedagoglar, kitapçılar, kütüphaneciler, yayınevleri ve eleştirmenler] olarak bir hedef kitle olduğundan bahseder. Neydim, çocuk yazınına yukarıda bahsettiğimiz tanımların bazı ölçülerde dışına çıkan bir yaklaşımla odaklanarak çocuklar için üretilen metnin, çocukların yanı sıra yetişkinlerin de beklentilerini karşılaması gerektiğini savunur. Bu alanda yetişkinin önemli bir işlevi olduğunu belirten Neydim, çocuğun bağımsız davranabilen bir kitle olmadığını ve yardıma gereksinim duyduğunu dile getirir. Başka bir ifadeyle, çocuk “Yazınsal gereksinimlerinin belirlenmesinde ve bunları barındıran ürünlerin seçilmesinde yardıma ihtiyaç duyar” (2022, s. 65).

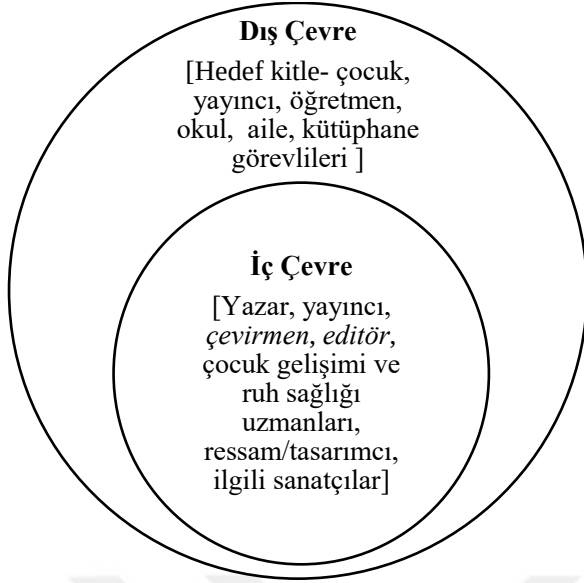
Söz konusu gereksinimlerin belirlenmesi ve bunlara göre seçimlerin yapılması çocuk ve yetişkin arasında güçlü bir bağ kurma potansiyeli gösterebilmektedir. Çocuk yazını metinleri yalnızca çocuğa seslenmez aynı zamanda yetişkine de seslenir. Yetişkin de çocuk yazını metinlerinden etkilenir ancak çocuğa göre farklı algılamalarda bulunabilir. Neydim’in de bahsettiği üzere (2022, s. 67), burada örnek olarak Fransız yazar Antoine de Saint-Exupéry’nin *Küçük Prens* isimli kitabı verilebilir. Bu kitapta, çocuğun bakış açısından yetişkinlerin dünyası anlatılmaktadır. Okuru, hayatın anlamını sorgulamaya, aramaya ve düşünmeye yönlendiren kitapta, yetişkin dünyasının kaygıları, korkuları ve tükenmişlik durumu çocuğun bakış açısından yansıtılmaktadır. Çocuğun merkeze alınması, çocuk gerçekliğinin sansür olmadan aktarılması ve öğretici bir prensip gütmemesi bu kitaptaki temel anlayıştır. Çocuk nesne konumundan özne konumuna geçerek kitapların asıl amacına ve temel anlayışa ulaşmaktadır. Dolayısıyla yetişkin de okuma sürecinde metinle, çocukla ve kendi çocukluğuyla ilişki kurabilir, kendi gerçekliğini içselleştirebilir. Bu gerçeklikte çocuğa hitap edecek metinlerin - yazının -, onun gerçeğini anlaması, onu özne kabul etmesi ve onun bakış açısından anlatılması gerekmektedir. Böylelikle, çocuk yazını öznesine daha kolay ve etkili bir şekilde ulaşabilir; yazınsal bir estetikle gelişebilir.

Oğuzkan da; 2-14 yaş arasındaki kimselerin (çocukluk çağı) ihtiyaçlarını karşılayan bir alan olarak ifade ettiği çocuk yazınının; çocukluk çağında bulunan bireylerin hayal, duygu ve düşüncelerine hitap eden sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsadığını belirtir (1976, ss. 52-53). Bu eserlerin de yetişkinler için hazırlananlar gibi yukarıda da bahsettiğimiz üzere (yazınsal bakımdan) estetik ve etkili olması gerektiğini ifade eder. Oğuzkan ayrıca, çocuk yazını özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat

nitelikleri taşıyan yapıtlardan oluşan ve çocukların yararlanabileceği her türlü yayını kapsayan bir yazın alanı olarak tanımlar (2006, ss. 42-43).

Yalçın ve Aytaş'ın *Çocuk Edebiyatı* (2017) adlı kitabında da bu alanda, uygulamalı ve teorik olarak çocuk, çocuk psikolojisi, çocuk gelişimi, yazın ve çocuk yazını kavramlarının bir araya getirilerek konuya farklı boyutlardan yaklaşıldığı görülmektedir. Çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimi arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu vurgulayan Yalçın ve Aytaş, verilecek eğitimin ve bu eğitimi destekleyecek olan çocuk yazını metnlerinin fiziksel, zihinsel ve duygusal unsurları geliştirici özelliklerde planlanması ve uygulanması gerektiğini belirtir (s. 14). Metinlere yapılacak uygulamaların ayrıca çocuğun ruh dünyasına, çevre faktörlerine ve eğitim kapasitesine uygun olmasının (s. 14) önemli olduğu vurgulanmaktadır. Tüm bu unsurların ışığında, çocuk yazını metnlerinde dikkat edilmesi gerekenlerden biri de metinlerin yaş ve seviyeye göre hazırlanarak çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimini desteklemesidir.

Günümüzdeki teknolojik ve bilimsel gelişmeler ve yenilikler, çocuğun her yaşta ve her düzeyde ilgi alanının, algılama kapasitesinin değişkenlik gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla çocuk yazını disiplinler arası bir alan olmuş; refah ve kalkınma düzeyi artmış, yetişkinlerin çocuğa gösterdiği özen, ilgi ve çocuğun aldığı eğitim daha etkili ve kaliteli bir şekilde yapılmaya başlanmıştır. Yalçın ve Aktaş, çocuk yazınının kendisini oluşturan, geliştiren ve yenileyerek ileri taşıyan iki çevre içinde varlığını sürdürdüğünü belirtmektedir. Bu çevrelerin sağlıklı oluşmaması durumunda çocuk yazını ürünlerinin sağlıklı ve nitelikli bir biçimde üretilmesi, yayılması ve gelişmesi mümkün olamamaktadır. Bu sebeple, çocuk yazınının kapsamı ve sınırlılıkları içinde çevresel faktörlerin tanımlanması ve detaylı bir biçimde kapsamı açıklanması gerekmektedir. Yalçın ve Aktaş'ın aktardığına göre (2017), çocuk yazınını oluşturan iki çevre söz konusudur: İlki sadece üretim ortamının oluşmasına bağlı olan iç çevre; diğeri ise, çocuk yazını ürünlerinin tüketildiği dış çevredir (s. 23).

Şekil 2.2. Çocuk yazınının oluştuğu çevresel faktörler: iç ve dış çevre¹⁷.

(Yalçın & Aytaş, 2017, s. 23)

Çocuk yazınının iç çevresinde; “yazar, yayıncı, çocuk gelişimi ve ruh sağlığı uzmanları, ressam veya tasarımcı, müzik, tiyatro, çizgi film gibi alanlarda ilgili sanatçılar” (2017, s. 23) vb. unsurlar yer almaktadır. Burada Yalçın ve Aktaş’ın ortaya koyduğu bu açıklamalara ek olarak yayıncı unsurun altında “çevirmen ve editör” unsurlarını da dâhil etmek gerekmektedir. Çocuk yazını ürünlerinin ortaya çıkması sürecinde, çocuk yazınının türüne göre bir ekip çalışmasının yapılması önem taşımaktadır. Çocuk yazınının iç çevresini oluşturan bu bilim ve sanat dallarının bilgi birikimlerinin çocuğun dünyasına, ruhuna ve gelişimine uygun hâle getirilmesi nitelikli çocuk yazını ürünlerinin ortaya çıkmasını sağlar. Bu unsurlardan birinin eksik veya uyumsuz olması durumunda da ortaya çıkacak metin çocuğun ruhuna seslenemediği gibi ona zarar da verebilir (s. 23).

Çocuk yazınının dış çevresini oluşturan unsurlar arasında ise başta hedef kitle olarak belirlenmiş olan çocuklar gelmektedir. Çocuğun eğitimi ve gelişiminden sorumlu olan öğretmen ise ikinci önemli unsuru oluşturmaktadır. Öğretmenler, verdiği derslerin pekiştirilebilmesi, öğrencilerin aldığı bilgileri uygulama alanına yansıtabilmesi için yardımcı ders araçlarına ve çocuk yazını ürünlerine ihtiyaç duyarlar. Buradaki üçüncü

¹⁷ Yalçın ve Aytaş’ın *Çocuk Edebiyatı* (2017) adlı kitabında yer alan “çocuk yazınının oluştuğu çevresel faktörler” başlıklı alt bölümdeki bilgiler bu tezin yazarı tarafından görselleştirilmiş ve çocuk yazını çevirisi alanında etkin rol oynayan “çevirmen ve editör” unsurlarını da ekleme gereği duyulmuştur.

unsur çocuğu hem eğiten hem de eğitime ve hayata hazırlayan ailedir. Ailenin çocuk yazını hakkında en az öğretmen kadar bilgi sahibi olması, hangi çocuk yazını metinlerinin hangi düzeydeki çocuk için yararlı olacağını anlaması ve ona göre satın alması veya temin ederek çocuğuna okutması gerekmektedir. Dış çevre unsurlarından bir başkası da, çocuklar için hizmet vermek üzere kurulmuş kütüphaneler ve büyük kütüphanelerin çocuk bölümü görevlileridir. Bu görevlilerin öncelikle çocukların düzenli olarak kütüphaneye gelmeleri konusunda çocuklarla iletişim konusunda özel olarak eğitilmesi gerekir: daha sonrasında ise hangi yaş grubundaki ve hangi özelliklere sahip çocuklara hangi kitapların verilebileceği konusunda bilgilendirilmelidir. Yalçın ve Aytaş'ın aktardığına göre, bu görevlilerin çocuk yazını konusunda çocukların sosyal, kültürel ihtiyaçları, duygusal gelişimleri konusunda ciddi bir bilgi birikimine sahip olmaları bu alana ve çocuk gelişimine katkı sağlayabilir (s. 24).

Dış çevrede yer alan bir diğer unsur da okullardır. Okullarda yer alan kütüphanelerde görevlendirilecek kişiler, çocuklar için üretilen metinlerin düzeyine hâkim olmalıdır. Bu kişiler aynı zamanda kütüphanenin yeni ve güncel yayınlarla zenginleştirilmesi ve geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu sorumluluğu alan kişilerin nitelikli çocuk yazını ürünlerinin seçilmesine katkıda bulunması; çocukla çocuk yazını arasında önemli bir köprü görevinin yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Son olarak dış çevreye dâhil olan unsur ise yayıncıdır. Yayıncının çocuk yazınının gelişmesinde kilit rol oynadığı söylenebilir.

Çocuk yazını yazarlarının bulunması, onların örgütlenerek ürün oluşturmaları, resimlenmesi, tasarlanması, destekleyici diğer unsurlarla yayına hazırlanması, başka bir dile, kültüre ve yazın dizgesine aktarılmasında etkin rol oynayan çevirmenlerin ve editörlerin dâhil olması gibi birçok aşama söz konusudur. Ayrıca satış ve pazarlama gibi tamamen piyasa koşullarını belirleyen teknik konularda bilgi ve beceri de çocuk yazınının sağlıklı bir zemin üzerine oturmasını sağlayacaktır. Yayıncıların bilgi birikimleri, çocuklara karşı sorumluluk bilinci taşımaları, çocuk yazını ürünlerinin çocuğa kaliteli bir biçimde ulaştırılmasında önemli basamaklardan birini oluşturmaktadır (Yalçın & Aytaş, 2017, s. 25). Çocuk yazını oluşturana iç ve dış çevre unsurlarının rolleri yukarıda açıklandığı üzere önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla bu

unsurlarla birlikte; bu alanın sınır, nitelik ve işlevlerini daha detaylı bir şekilde açıklamak, bu çalışmanın anlaşılabilirliği ve farklılığı açısından önem taşımaktadır.

2.1.2.3. Çocuk yazınının niteliği, sınırları ve işlevleri

Çocuk yazını kavramının ortaya çıkışı ve bu kavramın gelişimi ve değişimi ile ilgili farklı görüşler yer almaktadır. Farklı alanların kesişme noktasında yer alması, “çocuğa göre”, “çocuk için”, “çocuk duyarlılığı” ve “çocuk gerçekliği” olarak açıklanması ve süreç içerisinde yeni anlamlar ve yeni tanımlamalarla ortaya çıkması bu görüşlerden bazılarıdır. Bu görüşlerin tümünü göz önünde bulundurarak kavrama, alana, sınırlılıklarına ve yeniliklerine bu bakış açısıyla yaklaşmak gerekmektedir. Yukarıda yer alan açıklamalarla, çocuk yazını kavramının tanımlarına ve kapsamına detaylı bir şekilde değinilmiştir. Dolayısıyla alanın sınırlarının da açıklanması, bu çalışmanın gidişatı açısından önem taşımaktadır.

Çocuk yazını sadece metin ve pedagojik bazı özelliklerin bir araya gelmesi ile oluşmamakta; kâğıt, baskı, düzenleme, resimleme ve illüstrasyon, çeviri gibi birçok alanın bir araya gelmesi ve katkısı sonucunda oluşmaktadır. Çocuk yazını bu sebeple, kesişme noktasında durduğu birçok disiplinin ve sanat alanının birlikte geliştirdiği, ürettiği ve sunduğu sanatların (disiplinlerin) bütünü olarak ifade edilebilir. Çocuk yazınının üretim alanı için geçerli olan bu ifade, kuramsal alt yapısı açısından da geçerlidir. Eğitim bilimleri, dilbilim çalışmaları, çocuk psikolojisi ve pediatri alanından yararlanılması önem taşımaktadır. Çocuk yazını kavramı, bu sebeplerden dolayı disiplinlerarası bir alandır. Sınırı “çocuk” olan bu alanın, çocuğun ihtiyacına göre geliştirilmiş bir yazındır. Hedef kitle olan çocuğun ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bunların karşılanması, alanın hem kapsamını hem de sınırlarını belirlemektedir. Yalçın ve Aytaş’ın (2017) aktardığına göre, çocukların büyüme ve gelişmelerine hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen bu yazın, çocuğun ilişkilerini düzenleyen yaş grubuna göre, duygu ve düşüncelerini eksiksiz olarak anlatmasını amaç edinmektedir (s. 17).

Duyarlılıklarını, hassasiyetlerini ve deneyimlerini dâhil ederek çocuğu bir bütün olarak algılayan bu alanda, metinler üreten yazarlar da bütün sürece hassasiyetle yaklaşarak “nasıl, ne kadarını, neden” gibi sorularla yazma sürecine girmektedir. Çocuk yazınının yazınsal, sanatsal, dil, anlatım, tasarım, resimleme ve çeviri gibi

unsurlarla birlikte düşünülmesi de bu alanın ayrı bir uzmanlık gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Hunt (1994), çocuk yazınının sınırları ile ilgili olarak olumlu ve teşvik edici olmasına rağmen çalışma konusu ve yazınsal eser olarak çocuk yazınının sınırlarının belirsiz olduğunu dile getirmektedir. Bu alanın sınırlarını belirlemeye çalıştıkça kendisine has özelliklerinin, etkilerinin ve kendine ait bir mantığının olduğunun farkına varıldığını ve bu yazınsal türün diğer yazın türlerinden daha az ya da ikincil derecede önemli olmadığını, ancak farklı olduğunu vurgulamaktadır (s. 11).

Çocukla iletişim kurabilmenin yolunun, onu gelişimin büyüme, olgunlaşma ve öğrenme süreçlerinde tanımanın yeterli olmadığı aynı zamanda onu anlamının da olduğu belirtilmektedir. Çocuğun kişisel yaşantısına, dünyaya nasıl baktığına, kişisel düşünceleri ve duygularının ne olduğuna yönelinirse; öznellik ile birlikte onu anlayabilmek, tüm bunların onun için ne anlam ifade ettiğini öğrenebilmek daha kolay olmaktadır. Dolayısıyla çocuklar için yazan sanatçının çocuğun içsel doğasını anlamaya başlayarak harekete geçmesi gerekir. Bir yazar, çevirmen veya sanatçı ancak çocuğun içsel doğasını anlaması durumunda çocuğa uygun bir dil ve biçime ulaşabilir. Çocuğu anlayan yazını diğer yazın ve sanatsal türlerden ayıran özelliğin, çocukluğun kendine özgü dünyasını anlatmasının ancak onun çocuk yazını olabilmesi için bunun yanı sıra Taşdelen'in ifadesiyle "çocukluğu, çocukluğun dili ve mantığı ile de anlatması" (2005, s. 330) olduğu belirtilmektedir.

Çocuk yazının nasıl olması gerektiğini öncelikle nitelikli yazın ürünleri; başka bir ifadeyle "çocuk bakışı", "çocuk gerçekliği" ve "çocuğa görelilik" kavramları ve ölçütleri belirlemektedir. Bu kavramları ile birlikte çocuk yazını çocuk bakışını aktaran bir alandır. Şirin (2021), bu konuyla ilgili olarak bazı sorular sormuş ve bir açıklamada bulunmuştur: "Yetişkin gerçeği çocuğa göre bir dil, biçim ve kurguyla anlatılırsa gerçekleşen bu yazın çocuk yazını değil midir? Hiç kuşkusuz çocuk yazını örneğidir ve bu yazın çocuk gerçekliği ile sınırlı değildir. Buna karşılık, kahramanı çocuk olan ancak çocuk gerçekliğini yansıtmayan ve çocuğa göre yazılmamış bir yazın çocuk yazını değildir" (s. 49). Şirin bu ifadelerini destekler nitelikte, çocuk yazının öncelikli amacının çocuk ve yetişkin okur tarafından okunabilir nitelikte olması gerektiğini belirtmektedir.

Sever de; çocuk yazınının en temel işlevlerinden birinin, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak olduğunu belirtmektedir. Ayrıca çocuk yazınının, çocukları

nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sever (2021), çocuklar için üretilen nitelikli yayınların aynı zamanda “çocuk-edebiyat-sanat” etkileşiminin kapısını aralayan etkili birer uyaran olmaları konusuna dikkat çekmektedir. Bu yazının çocuklara, yazınsal metinlerin ve resmin iletilerini tanıma ve anlamaya dayalı bilişsel ve duyuşsal boyutlu davranışlarını uygulayabileceği, sınıyabileceği olanaklar sunması gerektiğini belirtmektedir (s. 19). Çocuğun her gün çevresinde gördüğü yaşantıları, sıradan ve bilinen sözcüklerle yineleyen bir kitabın, çocuk için önemsenen bir iletişim aracı olmaktan gittikçe uzaklaştığını ifade eden Sever; çocuklarla sloganlaşmış genel yargıları paylaşmayı ilke edinen kitapların da çocukların duygu ve düşünce dünyasını sıradanlaştırma sorunuyla karşı karşıya olabileceğini belirtmektedir. Sever, bu sıradanlığın, çocuğu kuşatan çevrenin ve onu biçimlendiren diğer kaynakların genel anlayışına dönüştüğünde çocuğun kendini özgürce gerçekleştirmesinin de baskılanmaya başlayabileceğini vurgular. Dolayısıyla Şirin’in yukarıda aktardığımız ifadelerine yakın olarak Sever de; çocuk gerçekliğine yeterince duyarlı olmayan bir çevredeki çocuk için sıradanlığın dışına çıkabilmenin en etkili yolunun, onun kendi gerçekliğini önemseyen kitaplarla buluşması ya da buluşturulması olduğunu savunmaktadır. “Kuru ve çocuksu anlatımın” (Sever, 2021, s. 20) etkili olduğu ve yapay bir öğreticiliğin hâkim olduğu metinlerin çocuğun gereksinimlerine yanıt vermeyeceği anne-baba ve eğitimciler tarafından göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocuk yazını, yazın hayatının önemli bir cephesini oluşturmanın ötesinde; hedef kitlesi çocukların toplumun geleceğine yönelik bir olgu (Kaminski, 2016, s. 3) olmasından dolayı, başka bir anlam da taşımaktadır. Bahsedilen bu bilgiler ile birlikte görülmektedir ki, çocuk yazınının sınırlarını keskin biçimde belirlemek mümkün değildir. Burada, alanda olması ve olmaması gerekenler ayrımı yapılarak alanın kapsamı, amacı ve işlevi, dolayısıyla sınırlılıkları ifade edilmeye çalışılmıştır.

Günümüz çocuk yazınında benimsenmesi gereken eğitimsel anlayış, çocukların bilişsel ve duygusal gelişimlerine uygun, onların iç dünyasına yönelebilen, anlama-kavrama-sorgulama-yorumlama becerilerine seslenen, onları eğlendiren ve eleştirel düşünmeye teşvik eden, sıradanlıktan uzak ürünlerin ortaya konulmasıdır. Bu doğrultuda çocuk yazını, çocuklara bir anda birçok kapıyı açabilecek nitelikte bir alan

olduğundan oldukça önemlidir ve teşvik edilmelidir. Alanın tanımı, kapsamı, amacı, işlevi ve sınırlılıkları ile birlikte doğal olarak “nitelikli çocuk yazını”¹⁸ kavramına ulaşılmaktadır. Bu kavram ile birlikte alandaki ürünler, sözcükler ve çizgilerle, çocuğun yaşamını bütünleyen bir araca dönüşmektedir. İnsanın günlük yaşamında sevinç, korku, öfke; nitelikli yazınsal ürünlerde sözcük ve çizgilerle yaşam bulmaktadır. İnsanın herhangi bir yaşam durumundaki duyguları, metinlerde görünür kılınmakta ve çocuğun karşısına duygusuyla, düşüncesiyle insan gerçeği çıkarılmaktadır.

Sever (2021); nitelikli çocuk kitabını genel olarak; “çocukların gelişim özelliklerine, ilgi, beğeni ve gereksinimlerine sanatçı duyarlılığı ile seslenen, ilk çocukluk döneminden başlayarak ergenlik dönemine kadar uzanan bir süreçte; çocukların dil, bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişimlerine katkı sağlayan bir araç”¹⁹ (ss. 19-72) biçiminde değerlendirmektedir. Alandaki nitelikli bir kitap; her şeyiyle çocuğun ilgisini çeken, içeriğini yansıtan bir kapak tasarımına, cilt yapısına, kâğıt ve harflere sahip, noktalama işaretleri, satır aralıkları ve baskı kalitesi açısından kullanım kolaylığı sağlayan biçimsel özellikleri olan, dili, anlatımı, planı, konusu, teması ve kahramanları açısından dikkatle hazırlanmış içeriklere sahip olan bir eserdir. Çocuğun gelişim düzeyine uygun bir biçimde sunulan bu yazının nitelikli metinleri, bütünüyle de çocukları eğlendirmelidir. Çocukların sorgulamaya başlamasını sağlayan nitelikli çocuk yazını, akışta çocukların uygun ve seviyeli problem durumları ile karşılaşmasını ve buna uygun olarak kendi fikirleri ile süreci şekillendirerek sonuçlarını görmesini sağlamaktadır. Bu yönüyle çocuk yazını; yaratıcı ve eleştirel düşünme ve problem çözme becerisini desteklemektedir. Nitelikli çocuk yazını metinlerinin hedef kitle olan çocuk okurun estetik yaşantılarla beğeni düzeyini geliştirmesi beklenmektedir. Aynı zamanda da metinlerin, çocuklara yaşadıkları dünyayla ilgili bir görüş kazandırması ve onların yaşam deneyimlerini besleyen ve zenginleştiren unsurlara sahip olması da önem taşımaktadır.

¹⁸ Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Güneş, Z. (2002). *Çocuk Kitaplarında Uyulması Gereken Eğitim İlkeleri*, (ss. 25-26); Güneş, Z. (2007). *Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel Özellikler*, (ss. 39-64); Gökçen, E. N. (1980). *Çocuk Yayınlarının Nitelikleri*, (ss. 30-34); Oğuzkan, A. F. (1979). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, (ss. 311-330).

¹⁹ Sever; nitelikli çocuk kitaplarının, çocukların yaşamında önemli olduğu vurgulanan bazı davranışları kazanmasına katkı sağladığını açıklamaktadır. Bu kazanımları çocuk yazınının niteliği ve işlevini destekler nitelikte detaylı bir biçimde sıralamaktadır: detaylı bilgi için bkz. (*Çocuk ve Edebiyat*, 2021, ss. 72-74).

Nitelikli çocuk kitabı, amacı ve işleviyle çocuk okurun algı, ilgi ve dikkat düzeyine uygun, yalın ve içtenlikle yazılan ve hazırlanan; kendine, çevresine, hayata farklı ve yeni bakış açıları öneren, felsefesi ve yazınsal bir yapısı olan; yazın, sanat ve estetik değeri yüksek, “çocuk bakışı”, “çocuk gerçekliği” ve “çocuğa görelilik” ölçütlerine göre yazılmış ve resimlenmiş çalışmaları kapsamaktadır. Söz konusu bu kitaplar; çocuk gelişimi odağında, çocuğun doğduğu ve içinde yaşadığı toplumun kültürel değerleriyle birlikte, kendini tanımasına, soru ve sorunlarıyla yüzleşmesine, eğitime ve gelişmesine, yazın ve sanat açısından desteklenmesine katkıda bulunan özellikleri içermektedir. Bu özelliklere sahip kitapla çocuğa; okuma davranışı ve eleştirel okuma – düşünme becerisi kazandırarak çocuğun dil gelişimini hızlandırmakta, anlama yeteneğini geliştirerek hafızasını güçlendirmekte ve anlamlandırma, kavrama, düşünme ve eleştiri becerisinin de gelişmesine olanak sağlamaktadır.

Nitelikli çocuk yazınının nitelikli bir eleştiri ortamıyla birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Yazın kuramları ve eleştiri yöntemleri çocuk edebiyatı eleştirisi için de geçerlidir. Nitelikli çocuk yazını eleştirisinin farklı boyutları bulunmaktadır. Bunlardan ilki; bu alanda eleştiri metinleri genelde yetişkinler içindir ve bu metinleri genelde yetişkinler (anne-babalar, öğretmenler vb.) okumaktadır. Bu alanda eleştirinin yöneldiği kitap türleri de farklılık göstermektedir.

İpşiroğlu (1992); bu alandaki araştırmacı-eleştirmenlerin bir yapıtı anlaması için üç temel adım olan “gözlem, betimleme ve çözümleme” (s. 20) kavramlarının öneminden bahsetmektedir. Bu ifadeleri destekler nitelikte Dilidüzgün (2007); çocuk yazını eleştirisinin bir ayağını anlama (gözlem, betimleme ve çözümleme) ve anlamlandırmanın (yorumlama); diğer ayağını da çocukluğa ilişkin bilgilerin oluşturduğunu vurgulamakta ve bu bilgilerin çocukluğun gelişim özellikleriyle özdeş tutulabileceğini belirtmektedir (ss. 162-163). Dolayısıyla yazın kuramları, yazın eleştirisi ve çocuğun gelişim evreleriyle ilişkili alanları çevreleyen bu bütüncül yaklaşım ve adımlarıyla çocuk yazını eleştirisi yapılarak nitelikli bir eleştiri ortamına ulaşılabilceği vurgulanmaktadır.

İpşiroğlu “Çocuk Yazını Eleştirisi” (2007) başlıklı yazısında, çocuk yazını eleştirisinin; eserin öykü ve söylem düzleminde okunması, çözümlenmesi, yorumlanması, metnin dilinin, gönderme alanlarının, anlamsal boyutunun ve katmanlarının, iletisinin, metinde kullanılan imgelerin, motiflerin ve eğretilmelerin

göz önüne alınarak yapılması durumunda bilimsel boyuta ulaşabileceğini belirtmektedir. Ayrıca, yetişkin yazınında olduğu gibi, çocuk yazını eleştirisinin de yorumbilimsel ve alımlama estetiğinin bileşimi bir yaklaşımdan yola çıkılarak iki biçimde yapılabileceğini önermektedir. Bunlardan ilki; yorumbilimsel yaklaşımın özelliğiyle, incelenen eserin yazıldığı tarihsel ortam, koşullar ve bağlantılar göz önüne alınarak anlama doğrultusunda kuşatılmaya çalışılmasıdır. İkincisi de; alımlama estetiği ve bugünün koşulları göz önüne alınarak alımlama odaklı bir bakışın benimsenmesidir (ss. 174-175).

Sever (2021), kendine özel bir eleştiri ortamı içinde nitelikli çocuk yazınının; “çocukların kavramsal gelişimini desteklediğini, somut ve soyut kavramları öğrenmelerini kolaylaştırdığını, resimli kitapların, çocuğun belleğinde kavramların imgelerini oluşturduğunu, çocukların duyu algılarını ve dinleme, konuşma, okuma, yazma ve düş kurma becerilerini ve duyuşsal ve bilişsel davranışlarını geliştirdiğini, onlara dil bilinci ve duyarlılığı kazanmalarına yardımcı olduğunu, çocuğa içinde yaşadığı toplumun inşa ilişkilerini, farklı kültürleri tanıma ve anlama fırsatı sağladığını ve bu kültürlerden örneklerle çocuğun yaşam deneyiminin zenginleştiğini” (ss. 72-74) belirtir.

Çocuğun kendini tanımasına, değerli bulmasına destek olan ve ona yeni yaşam kesitleri sunan nitelikli çocuk yazını kitaplarının bazı özelliklerini -ki bunların geliştirilebileceğini belirterek- Dilidüzgün şu şekilde sıralar:

“Yazarın otoriter yaklaşımından arınmış olmalı ve okuruna geniş alımlama olanakları sunabilmeli; kitabın iletisi, yazarın kafasındaki düşüncüyü açıkça ortaya koyar nitelikte olmamalı; dil, anlatım ve kurgulanan dünya çocuğun alımlama ve anlama koşullarına uygun olmalı; konular çocuk gerçeklerini ve çocuğun gereksinimleri dikkate alınarak seçilmeli; idealize edilmiş yaklaşımlardan kaçınılmalı ve çocuğa belli erdemleri, dünya görüşlerini zorla benimsetmeye çalışmamalı ve çocuklara okuma alışkanlığı, zevki ve kültürü edindirecek nitelikte olmalıdır”. (2018, ss. 137-138)

Nitelikli çocuk kitapları, konularını gerçek yaşamdan alarak çocuğun kendi yaşamı bağlamında karşılaşabileceği türden durumları ele alır (2018, ss. 79-81). Buna ek olarak; bu kitaplar çocuğun yaş ve dil özelliklerini, düşlem boyutunu aşmayacak nitelikte olup, aynı zamanda ele aldıkları konuları, olayları belli bir bütünlük ve bağlantı içinde sunmaktadır (s. 80). Çocuk yazınında dolayısıyla, öğretici eğilimlerin ağır bastığı ve çocuğun tek yanlı bir bakış açısıyla yansıtıldığı yaklaşım değişim

geçirerek yerini, eleştirel ve gerçekçi bir yaklaşımla nitelikli çocuk yazınına bırakmıştır. Başka bir ifadeyle, eleştirel düşünme, tartışma ve sorgulama yetilerinin geliştiği bir süreç başlamıştır. Dilidüzgün, çağdaş anlamda çocuk yazınında gerçeklik kavramının kurucularından olan Hrtling ile yaptığı söyleşide²⁰ şu alıntıyla bu sürecin zelliklerini vurgulamaktadır:

“(...) çocuklar her zaman bir şeylere yeni başlayan insanlardır. Onlar her şeye ilk kez başlarken aynı zamanda çevrelerindeki her şeyle de yeni tanışır. rneğın ilk kez severler, nefret ederler, bir arkadaşları olur, yolculuğa çıkarlar vs. Bütün bunlar, onlar için ilk kez gerçekleşen şeylerdir. İşte bu ilk kezleri anlatmak bile başlı başına yazına ve sanata meydan okumadır. Böylesi ilk kezleri anlatmak ancak *gerçeklik* ve *ocuğa gorelik sınırları* içinde olasıdır”. (2018, s. 91)

Kendine özgü bir eleştiri alanı olan ve alanının temel ltleri bağlamında gelişen ocuk yazını ve eleştirisi; üretilen metinlerin dil ve içeriğinin ocuk bakışına, ocuk gerçekliğine ve bunun ocuğa ve çocuğın büyüme-gelişme evrelerine uygunluğuna, ierdiği ve yansıttığı ocuk anlayışına, dünya görüşüne ve felsefesine göre ocuğa gorelik yaklaşımla çözümlenmeli ve yorumlanmalıdır. ocuk ve yazın merkezli olması gereken bu yazının eleştirisi, incelenen eserin bütün yönleriyle değerlendirilmeli ve yapı, içerik ve anlatım unsurları bağlamında çözümlenmelidir.

Merkezi, kaynağı ve sınırı ocuk ve çocukluk olan, bu iki kavramı ve kapsamını anlayan, ocuk gerekliği ve ocuğa gorelik kavramlarına uygun bir biçimde üretilmiş olan ocuk yazını, çocuğın gelişmesi, düşünce yapısının şekillenmesi ve duygularını fark edip ifade etmesi açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla çalışmanın bu bölümünde söz konusu bu kavramlarla ilgili olarak detaylı bilgi verilmesi gerekmektedir:

2.1.2.3.1. ocuk gerekliği

Dilidüzgün (2018), gereğe çocuğın gözüyle bakmanın; onun dünyasını, onun gerçekliğini yakalamak anlamına (ss. 79-80) geldiğini belirtmektedir. Piaget’nin aktardığına göre de, ocuk var olduğuna göre, onun düşünme, duyma ve algılama biçimi yetişkinlerden farklı olabilmekte (2004, ss. 20-25) ve süreç içerisinde değişebilmektedir. Dolayısıyla, ocuğu ve onun dünyasını, bakış açısını, kendini nasıl ifade ettiğini anlamak ve bilmek gerekmektedir. Sever de (2004), çocuğın yaşama

²⁰ Dilidüzgün, Peter Hrtling ile yaptığı görüşmenin detayları için bkz; Dilidüzgün, S. (1992). Gesprch mit Peter Hrtling [Peter Hrtling ile Syleş]. *Diyalog, Juli 1*. Ankara: Alman Kültür Merkezi.

bakış açısı ve dünyayı algılamasını bilmenin; çocuk gerçekliğinin kapılarını aralamayı sağlayabileceğini (ss. 28-29) belirtmektedir.

Çocuk gerçekliği, çocuğun doğasının, bakış açısının, ilgi ve gereksinimlerinin, dil ve anlam evreninin gelişimsel olarak farklılığını ortaya koyan (Dilidüzgün, 2018, s. 90; Sever, 2021, s. 33) bir kavramdır. Bu gerçekliğe ulaşmak; çocuğu onun dünyasına girerek anlamak, önemsemek ve keşfetmeye (İpşiroğlu, 1992, s. 27) çalışmaktan geçmektedir. Çocukların gerçeklik algıları, nesnel olmayan alımlama farklılıklarıyla birlikte ele alındığında çocuk gerçekliğine ulaşılmaktadır. Bu nesnellik durumu çocuğa özgü bir nitelik değildir; yetişkinlerin ilke ve kuralları, geleneksel ve modern değer yargıları, kalıplaşmış düşünceleri onların düşüncelerini şekillendiren nesnel ölçütler olarak ifade edilebilir. Çünkü çocuk burada bahsedildiği üzere nesnel bir biçimde düşünme eylemi gerçekleştirmez; kendine özgü düşüncesi bulunmaktadır; Piaget'nin ifadesiyle, yaşamı yetişkinden farklı bir biçimde gören bakış açısı vardır ve onun anlam evreni, dilsel, bilişsel ve kültürel düzeyi, davranışları farklıdır (2007, ss. 42-43). Çocuk merakla, yaşantılar içinde öznel duygu ve düşüncelerini ortaya koyar ve dolayısıyla öznelliği, içtenlik, doğallık, açıklık ve önyargısızlık gibi kavramlar ile ortaya çıkmaktadır.

Çocuğu anlamaya çalışma çabalarından doğan çocuk gerçekliği kavramı, çocuğun alımlama farkının genel tanımı olarak da ifade edilmektedir (Dilidüzgün, 2018, ss. 90-92). Bu bakımdan çocuğun bakışıyla dünyaya bakabilmek; çocuk gerçekliğini farklı kültürel ve sosyal dizgelerle çocukların alımlama biçimlerinin de farkında olmak demektir. Toplumsal ve kültürel çevrenin farklılığı, farklı alımlama biçimlerini getirmektedir. Çocuğun düş gücü; görsel, sözel, yazılı ve kültürel gelenekten etkilenebilir, toplumsal ve kültürel yapı yaşantılarını ve deneyimlerini bütünleyebilir.

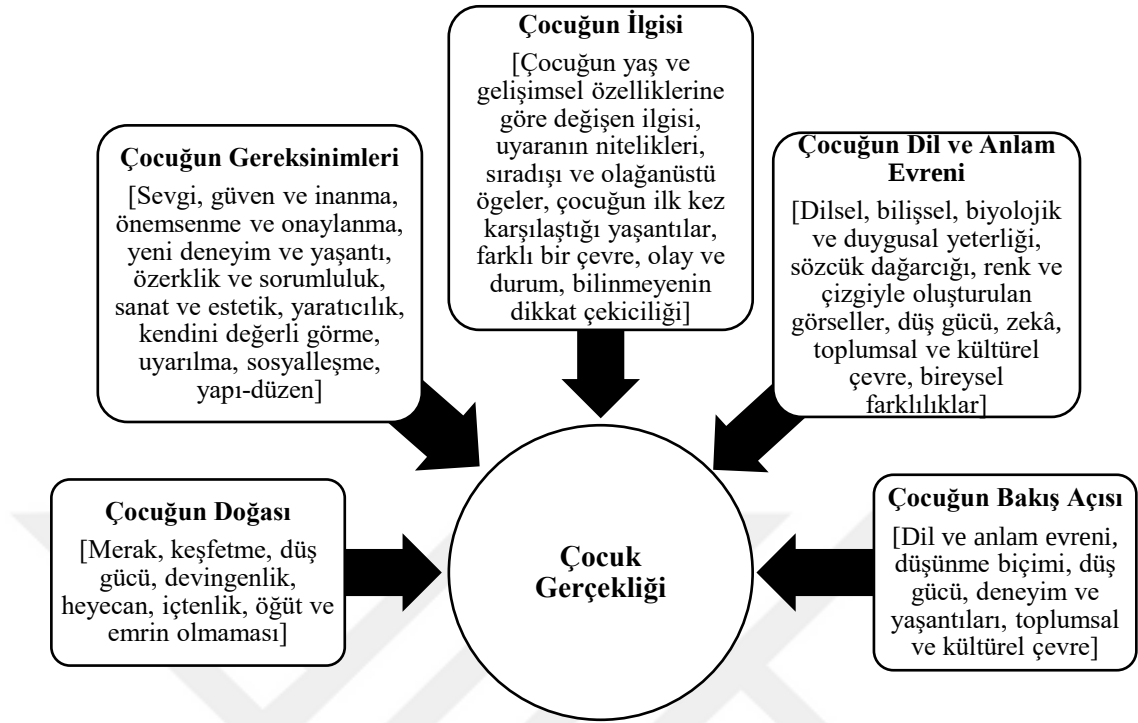
Şirin; çocuk bakışı, çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik kavramlarına farklı bir açıdan yaklaşarak, bu üç kavramın da zaman içinde değişmez olmadıklarını belirtmektedir. Çocuk anlayışı gibi bu kavramların da, geleneksel, modern ve postmodern çocukluktaki değişimler gibi göreceli olduklarını vurgulamaktadır. Bu üç kavramın değişimine yön verenlerin ise sosyal ve kültürel mekân olarak çocuk gerçeği ve dönemin çocuk anlayışı olduğunu ifade etmektedir (2021, s. 51). Sorulması gereken sorunun “hangi çocuk?” olması gerektiğini belirterek, çocuk gerçekliği, çocuğa görelilik

ve pedagojik-görsel-estetik kabul ölçütlerinin²¹ dikkate alınmasının bu alanda ortak kabul olduğunu (s. 86) açıklamaktadır.

Çer, *Çocuk Edebiyatı - 0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik* (2016) başlıklı kitabında “Doğası, bakış açısı, anlam evreni, ilgi ve gereksinimleri” (s. 3) şeklinde sıralanan ve çocuk gerçekliğini yansıtan değişkenlerin; çocuğun bulunduğu toplumun ve kültürün içinde değişime uğrayarak farklı anlamlar taşıyabileceğini vurgulamaktadır. Bu değişkenler, gelişimsel olarak farklılıklarını ifade eden çocuğun gerçekliğini oluşturmakta ve onun yaşamında bulunan yazına da etki etmektedir. Bu etki çocuğun okuma düzeyine göre şekillenmeli ve hedef kitle olan çocuk okur ön plana çıkarılmalıdır. Çocuk yazınının yazarı ve çizeri, metinlerin oluşma sürecinde görsel dilin ve sözcüklerin imkânlarıyla çocuğun düzeyini ön plana alarak ortak bir anlam evreni oluşturmaktadırlar. Sözcüklerin, çizimlerin ve rengin oluşturduğu bu anlam evreni ile birlikte, çocuk alımlama düzeyi ile insana, hayata ve doğaya karşı bir bilinç ve duyarlılık kazanmaktadır.

Çer, “Edebiyatta Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik İlkelerinin İncelenmesi” başlıklı doktora tezinde (2014) ve *Çocuk Edebiyatı - 0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik* (2016) başlıklı kitabında; çocuk gerçekliği ve çocuğa görelik kavramları üzerine detaylı ve alan için önemli veriler ortaya koymuştur. Bu iki çalışmasında çocuk gerçekliğini oluşturan değişkenleri; çocuğun “doğası, gereksinimleri, ilgisi, dil ve anlam evreni ve bakış açısı” (2016, s. 4) şeklinde sıralamaktadır.

²¹ Çocuk ve gençlik yazınındaki değerlendirmede ve eleştiride Gerhard Haas’ın ortaya koyduğu; kabul işlevi gören, geniş anlamda pedagojik ve estetik ölçütler (1976) dikkat çekicidir. Winfred Kaminski’nin Yılmaz Baş tarafından Türkçeye çevrilen *Çocuk ve Gençlik Edebiyatına Giriş* (2016) başlıklı kitabında bu ölçütlere detaylı bir şekilde yer verilmektedir. Kısaca bunları özetlemek gerekirse; “okuma ihtiyaçlarını karşılama, ihtiyaçları nasıl giderme, problem tartışma ihtiyacını giderme (kabul işlevi gören ölçütler), okuyucu konumunun özelliklerine sahip olma, işlevini yerine getirme, problem sahalari ile tanıştırma, dünya içirme, kendini anlama konusunda destek olma, gerçekliği sunması, yaşamaya teşvik etme (geniş anlamda pedagojik ölçütler), dil ve üslup standartlarına uygun olma, estetik niteliklere sahip olma, görsel ve metin arasında işlevsel bir ilişki olma durumu (estetik ölçütler)” (2016, ss.151-152). Detaylı bilgi için bkz. Kaminski, W. (2016). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatına Giriş*. (Y. Baş, Çev.) Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, ss. 150-152.

Şekil 2.3. Çocuk gerçekliği kavramının temel unsurları²².

(Çer, 2016, s. 4)

Öznesi çocuk olan çocuk gerçekliği; öncelikle “çocuğun doğasının anlaşılmasına ve bunun açığa çıkarılmasına” (Çer, 2016, s. 4) yönelmektedir. Bilinmeyeni ve deneyim sahibi olmadığı şeyler konusunda öğrenme dürtüsü olan (Piaget, 2001, s. 15) merak duygusuyla keşfetmesi, düş gücüyle farklı dünyaların içine girmesi, devingen ve değişken bir biçimde duygu, düşünce ve inancını heyecan ve içtenlikle ortaya koyması çocuğun doğasını oluşturmaktadır. Bunlara ek olarak, çocuğun doğasında yaptırımlara, öğüt ve emir içeren anlayışlara karşı olma durumu söz konusudur. Çocuğun içselleştirmesi istenilen, “toplumdan topluma, kültürden kültüre ve süreç içinde değişen kurallar” (Adorno, 2012, s. 12) olarak ifade edilen ahlaki unsurlar ve

²² Burada yer alan “Çocuk Gerçekliği” ile ilgili şekil, Erkan Çer’in 2014 ve 2016 yıllarında yayınlamış olduğu çalışmalarından referans alınmıştır. Ancak bu tez çalışmasına ve alan yazınına katkı sağlaması açısından, tez çalışmasının yazarı tarafından geliştirilip görselleştirilerek bir bütün halinde sunulmuştur. Detaylı bilgi için bkz. Çer, E. (2014, Kasım). Edebiyatta Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik İlkelerinin İncelenmesi. *Yayınlanmış Doktora Tezi*. Ankara, Türkiye: T.C. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Kültürel Temelleri Ana Bilim Dalı Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Doktora Programı; (2016). *Çocuk Edebiyatı - 0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.

etik ile ilgili durumlar; “öğüt ve emirle değil, çocuğa uygun yaşam durumları içinde etkinliklerle” (Direk, 2011, ss. 59-60) açıklanabilir.

Çocuk gereksinimleri²³; onun dünyayla olan ilişkisinde ve bağında önemli bir rol oynamaktadır. Çocuğun bedensel, duygusal, sosyal ve bilişsel gereksinimleri erken dönemden başlayarak birçok değişken biçiminde kendini gösterebilmektedir. Çocukların içinde bulundukları kültür ve toplum bağlamında; bireysel farklılıkları, gelişimsel dönemleri, deneyimleri, ilişkileri, sevgi, saygı ve güven beklentileri, önemsenme, onaylanma, yeni deneyim, yaşantı, özerklik istekleri, sorumlulukları, sanat ve estetiğe olan ilgileri, yaratıcılıkları, kendini değerli görme, uyarılma ve sosyalleşme istekleri ve yapı-düzen içinde olma durumları (Çer, 2016, ss. 25-27) gereksinimlerini oluşturmaktadır.

Çocuğun ilgisi; çocuğun yaş ve gelişimsel özellikleri, uyarının nitelikleri, sıra dışı ve olağanüstü öğeler, çocuğun ilk kez karşılaştığı yaşantılar, farklı bir çevre, olay ve durum, bilinmeyen dikkat çekiciliği gibi ona yön veren değişkenlerden oluşmaktadır. Çocuğun odaklanmasını sağlayan güdüsel ve duyuşsal bir değişken olan ilgi kavramı, yaşamda gereksinimleri karşıladığı için sürekli bir konumdur. Bedensel ve bilişsel değişim ve gelişimler yaşa bağlı olarak değişmektedir. Duyuşsal algının öncelendiği bu kavramda, uyarının özellikleri çocuğun onunla iletişime geçmesine olanak sağlar. Çocuğun bireysel ve çevresel değişkenlere göre ilgisi de değişmektedir. Çocuk için sıra dışı olan kişiler, yerler, durumlar vb. her zaman ilgi çekicidir. Uyarının biçimi, mesajı, türü vb. unsurlar çocukların ilgilerinin temel değişkenlerindendir.

²³ Amerikalı klinik psikoloji profesörü Abraham Maslow, çalışmalarında insanların en iyi ve en verimli şekilde nasıl işlev görebileceklerini açıklamaya çalışmıştır. “İnsan motivasyonu teorisi (hiyerarşisi)” (temel gereksinimler) (1943) adlı makalesinde yer alan “ihtiyaçlar teorisi” ile tanınmaktadır. Bir motivasyon modeli olarak “ihtiyaçlar teorisi modeli” bir gelişimsel psikoloji teorisidir. Bireylerin yaşamları boyunca bir gelişimsel süreçten geçtikleri fikrini ortaya koyan bu teori; bir dizi ve düzen içinde bazı fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik temelli ihtiyaçların bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Bir piramit şeklinde sunulan bu ihtiyaçlar; fizyolojik, güvenlik, sosyal aidiyet, saygınlık ile kendini gerçekleştirme ve kendini aşma safhalarından oluşmaktadır. Maslow’un ihtiyaçlar teorisinin ilk basamağını fizyolojik ihtiyaçlar oluşturmaktadır; bunlar beslenme, nefes alma, uyuma ve korunaklı bir yere sığınma gibi, yaşam için hayati ve yaşamın devam ettirilebilmesi için karşılanması zorunlu olan ihtiyaçlardır. Temel fizyolojik ihtiyaçlar karşılandığında ikinci aşamada can, aile, mülkiyet ve ahlaki güvenlik gibi temelde hem fiziksel güvence sağlayan hem de kısmen psikolojik rahatlama sağlayan güvenlik ihtiyaçları gelmektedir. Bir sonraki aşamada, sevgi ve aidiyet, sosyal yakınlık ve dostlukların tesis edilmesi ile ilgili sosyal aidiyet ihtiyaçları yer almaktadır (Maslow, *A theory of human motivation*, 1943; *Motivation and personality*, 1954; *Toward a psychology of being*, 1962; Benson, *Psikoloji*, 2011). Çer, çalışmasında bu ihtiyaçların çocuk gereksinimlerinde dolayısıyla da çocuk yazınında nasıl biçimlendiğini detaylı bir şekilde açıklamaktadır: bkz. (*Çocuk Edebiyatı - 0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik*, 2016, ss. 25-48).

Çocukların sürekli duygu ve düşünceleriyle düşünmesi ve hareket etmesi, yaşamında bilinmeyenlerin olması, ilk kez karşılaştıkları olay ve durumlar, farklı ve yeni olanlar, sosyal çevrelerini şekillendiren toplumsal ve kültürel unsurlar, yaş ve gelişimsel özellikleri, onların ilgilerini şekillendiren değişkenlerdir (2016, ss. 49-51).

Bu tezin inceleme nesnesini oluşturan *Les Goûters Philo* dizisi, felsefi ve eleştirel düşünmeye ilişkin sorunsalları, çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla ele almaktadır. Hem kaynak dizgesinde hem de çevrildiği ülkelerde hem yetişkin hem de çocuk okuru felsefeyle bir araya getirmektedir. Dizinin kaynak dizgedeki yayınevi Édition Milan tarafından yayımlanan tanıtım yazısındaki hedef okura yönelik olan yaş ve içerikle ilgili bilgi dikkat çekicidir:

“*Les Goûters Philo*, sizi fikirlere aç bırakacak bir koleksiyon! Bu kitaplarda hazır düşünce yok. Bu kitapların tek amacı, *8 yaş ve üzeri okuyuculara* fikirlerle uğraşmanın ve felsefeyi erişilebilir kılarak düşüncelerinde ilerleme kaydetmenin zevkini tattırmaktır. Basit, somut örnekler ve kısa, okunması kolay metinler, tartışmayı ateşlemek ve çocukların kafalarındaki sorular üzerinde düşünmelerine yardımcı olmak için kullanılıyor. Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için vazgeçilmez bir koleksiyon”.²⁴ (Editions Milan, 2020)

Dizinin erek dizgedeki yayınevi Günışığı Kitaplığı tarafından da yukarıda yer alan alıntıyla paralel bir biçimde ve onu destekler nitelikte kitabın tanıtımı şu şekilde yapılmıştır:

“Çocuk Kitapları *(8-12 Yaş)* - *Önerilen Sınıflar: 4, 5 ve 6. Sınıflar* - Diziler - Çıtır Çıtır Felsefe Dizisi: (...) “Çıtır Çıtır Felsefe” dizisi, bilginin değerini; kavramlar, sorunlar üzerine kafa yormanın önemini ve yöntemini ortaya koyuyor, doğru düşünebilmenin yollarını, hayatın içinden birçok küçük örneklerle tartışmaya davet ediyor. Özellikle anne babalar ve öğretmenler, çocuklara cevap verirken güçlük çektikleri pek çok temel soruya bu dizi sayesinde akılcı ve pratik cevaplar bulabiliyorlar”. (Günışığı Kitaplığı, 2020)

Kaynak ve erek yayınevlerinin, dizinin “Hangi çocuk?” için uygun olacağı sorusuna “8 yaş ve üzeri” ibaresine yer vermesi; çocuk gerçekliği ilkesinin çocuğun ilgisi kapsamında önem taşımaktadır. “8 yaş ve üzeri” çocuklar için neden önerildiğini

²⁴Aksi belirtilmedikçe bu Fransızca tanıtım yazısının Türkçeye çevirisi, bu tez çalışmasının yazarı tarafından yapılmıştır. Metnin Fransızcası şu şekildedir: “« Les Goûters philo », la collection qui donne faim d'idées ! Pas de « prêt-à-penser » dans ces ouvrages, qui n'ont d'autre but que de faire goûter aux lecteurs dès 8 ans le plaisir de manier les idées et de progresser dans la pensée en rendant la philosophie accessible. Des exemples simples et concrets, des textes courts et faciles à lire, pour amorcer le débat et réfléchir avec les enfants aux questions qu'ils se posent. La collection indispensable pour muscler l'esprit critique!” (Editions Milan, 2020).

anlamak üzere bu yaş grubunun temel ve dikkat çeken özelliklerine bakmak gerekmektedir.

Şekil 2.4. Nitelikli çocuk yazınının çocuğun gelişim sürecine etkileri²⁵.

(Sever, 2021, s. 35)

Sever'in çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecine olan etkilerini çocukların dönemsel olarak gelişim evreleri bağlamında ortaya koyduğu açıklamalarına başvurmak gerekmektedir. Bu etkiler, “dil gelişimi, bilişsel gelişim, kişilik gelişimi, toplumsal gelişim” (2021, s. 35) olmak üzere dört başlıkta açıklanmaktadır. İlk olarak dil gelişiminden bahsedilmektedir. Dilsel gelişimin, evrensel olarak sağlıklı bir çocuk için geçerli olduğu görüşü ile birlikte; çocuğun içinde yaşadığı kültürel çevre ve uyaranların özellikleri de onun niteliğini etkilemektedir. Okul öncesi dönemden ortaöğretim dönemine kadar olan süreçte, nitelikli çocuk kitaplarının çocukların dilsel, bilişsel, bireysel ve toplumsal gelişimine önemli katkıları olmaktadır. Çocuğun gelişim özelliklerine uygun, onun gerçekliğine dokunan yazınsal yapıtların bu süreçte önemli bir işlevi vardır. Sever tarafından, çocuk gelişimi ve çocuk yazınının bu gelişim evrelerinin etkisi üzerine çalışmaları olan bazı araştırmacılardan²⁶ yararlanılmış, çocuğun yaşlarına göre belirlenen ve dizgesel olarak ortaya konulan bir anlayışla; “dil gelişimi, bilişsel gelişim, kişilik gelişimi, toplumsal gelişim” üzerine etkileri açıklanmaktadır.

Yukarıda bahsettiğimiz üzere, *Les Goûters Philo* dizisi “8 yaş ve üzeri” çocuklar için önerilmektedir. Dolayısıyla burada “ilköğretim dönemi: 8 yaş ve üzeri” dönem ve yaş

²⁵ Sever'in *Çocuk ve Edebiyat* (2021) adlı kitabında yer alan nitelikli çocuk yazınının çocuğun gelişimine etkisi konusundaki alt başlıklar bu tezin yazarı tarafından görselleştirilmiştir.

²⁶ Jersild (1979); Alpöge (1991); Ovens (1992); Flavell, Miller ve Miller (1993); Norton (1999); Güven ve Bal (2000); Dönmez vd. (2000); Yavuzer (2000); Gander ve Gardiner (2001); Bakırcıoğlu (2002); Sever tarafından bu araştırmacıların konu ile ilgili çalışmalarından yararlanılmış, bilgiler dizgesel bir şekilde sınırlandırılarak açıklanmıştır.

grubunun özelliklerine odaklanılacaktır. Sever'in belirttiğine göre 8 yaş ve üzeri çocukların genel dilsel gelişim özellikleri şu şekildedir:

“Bu dönemde çocuklar, duygu ve düşüncelerini 5-10 sözcükten oluşan tümcelerle anlatabilirler. Anlatımlarında, benzetmelerden yararlanabilir, konuşma ve yazmalarını deyimlerle zenginleştirebilir. Bu evrede çocukların dili doğru kullanarak kendilerini etkili biçimde anlatmaları ile yaşıtları tarafından kabul edilmeleri, onaylanmaları arasında ilişki olduğu kabul edilmektedir. Çocuk olumluluk ve olumsuzluk bildiren yan tümceleri de kullanarak anlamsal olarak daha girişik yargılar oluşturur”. (2021, s. 44)

Sever, 8 yaş ve üzeri çocukların bu özelliklerine hassasiyetle yaklaşılmasını ve çocuk yazını ile gerçekleşecek uygulamaların da; “çocukların okuma, konuşma, dinleme ve yazma becerilerinin bütünsellik anlayışıyla geliştirilmesi gerçeğinin, okul türü öğrenmelerde göz ardı edilmemesi ve çocuğun yazılı kültürle olan ilişkisinin kalıcı olabilmesi için, çocuğa sunulan kitapların nitelikleri konusunda özenli davranılması” (2021, ss. 44-45) gerektiği şeklinde uyarılarda bulunmaktadır. Ayrıca bu özenin, çocuğun anadilinin kurallarını ve anlatım gücünü içselleştirip kullanması açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Çocukların yazın kültürü; yazarlar, illüstratörler, çevirmenler ve editörler olmak üzere dilin ve görsel unsurların uzmanlarının katkısıyla temellenmektedir. Çocuklar farklı yazınsal türlerin en özgün örnekleriyle etkileşim içinde olmalıdır. Çocuğa anadilini geliştirebilmesi için görsel ve dilsel unsurlar taşıyan çocuk yazını, doğal bir alan sunmaktadır. Dilin kazanılması, içselleştirilmesi ve kullanılması bilişsel ve algısal gelişim ile de alakalıdır. Eleştirel düşünme, problem çözme, sorgulama ve tartışma becerileri dil gelişimi ve bilişsel gelişim ile ilişki içindedir. Örnek olarak; öykü türündeki çocuk yazını kitapları; zengin ve çeşitli bir dil kullanımına sahip olması ve sözcük dağarcığını geliştirmesi bakımından önem taşımaktadır. Sever burada, bu tez çalışmasının inceleme nesnesi olan *Les Goûters Philo* dizisinden; *La guerre et la paix* [*Savaş ve Barış*] başlıklı kitabını önermiştir.

Çocuğun dil ve anlam evrenini; dilsel, bilişsel, biyolojik ve duygusal yeterliği, sözcük dağarcığı, renk ve çizgiyle oluşturulan görseller, düş gücü, zekâ, toplumsal ve kültürel çevre, bireysel farklılıklar etkilemektedir. Bu değişkenlerin incelenmesi çocuğun dil ve anlam evrenine ulaşmayı, bunu anlamlandırmayı sağlamaktadır. Çocuğun anlam evreni, onun dilsel gelişimiyle, sözcük dağarcığıyla, duygusal ve bilişsel gelişimiyle yan yana ilerlemektedir. Çocuğun kendisini ve yaşamı anlamasında, anlamlı ilişkiler

kurmasında yukarıda bahsedilen değişkenler önem taşımaktadır. Çocuğun yazınsal yapıtlarla kurduğu ilişki, anadilinin sözvarlığını genişletmekte, dolayısıyla çocuk bu metinlerle etkileşim kurmaktadır. Terimlerin, kavramların, deyimlerin, atasözlerinin, merak duygusunu besleyen unsurların olduğu yazınsal metinlerin çocuklarla buluşturulması onun sözvarlığını, anlam evrenini ve dilsel, bilişsel, duygusal yeterliğini olumlu yönde etkilemektedir.

Dilsel gelişim, bilişsel, biyolojik ve duygusal gelişim ile eşzamanlı ilerlemektedir. Çocuğun bilişsel yeterliğinin, algılamasının, alımlayabilmesinin, kavrayabilmesinin, düşünebilmesinin, değerlendirme, sınıflandırma, karşılaştırma ve eşleştirme yapabilmesinin, neden-sonuç ilişkisi kurabilmesinin merkezinde dil ile nasıl bir etkileşim içinde olduğu bulunmaktadır. Piaget'nin aktardığına göre, çocuğun yaşamı algılayış biçimi aynı zamanda onun dilsel ediniminin dışavurumudur (2007, s. 24).

Burada, yukarıda da bahsedilen Sever'in çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecine olan etkilerini çocukların dönemsel olarak gelişim evreleri bağlamında ortaya koyduğu açıklamalarına başvurmak gerekmektedir. Bu etkilerden ikincisi olan bilişsel gelişim bilgiyi, belleği, akıl yürütmeyi, sorun çözmeyi, sorgulamayı, kavramları, düşünmeyi, zihni (Gander & Gardiner, 2010, s. 167) ifade eden bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuğun zihinsel beceri ve yetenekleriyle süreç içerisinde oluşan değişiklikleri söz konusudur. Sever'in aktardığına göre, dilsel ve bilişsel gelişimin eş zamanlı ilişkisi içerisinde, anımsama, dilin kurallarını keşfetme, düşünceleri sözcüklere dönüştürme yeteneği ve soyut bilgi iletişimi yer almaktadır (2021, s. 35). Yaşam boyu geliştirilmesi ve devam etmesi gereken bilişsel gelişim, dil ve düşünce ile var olan yetenekler ve becerilerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bilişsel gelişimde yazının etkisi yukarıda bahsedilen etkilerden dolayı önemli bir konumdadır. Çocuk yazını birçok bilişsel sürece olanak tanıdığı için çocukların kavrama, eleştirel düşünme, akıl yürütme, sorgulama gibi işlemleri geliştirmesine destek olmaktadır.

Sever, 8 yaş ve üzeri çocukların, okuma becerilerinde büyük farklılıkların olduğunu, bu becerilerde hızlı bir gelişimin görüldüğünü ve çocukların okumaya yönelik ilgilerinde artış olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda çocukların olayları zamansal olarak sıralama becerileri de gelişmeye başlamaktadır. Akıl yürütmeyi, mantıksal kuralları, soyut sorunlara çözümler bulmayı keşfederler ve öğrenirler. Soyut düşünmeyle birlikte dikkati yoğunlaştırma ve bellek güçleri artar (2021, ss. 53-55).

Sever bu süreçte çocuğa alınan kitapların onların dil bilincini ve duyarlılığını geliştirecek nitelikte ve anlam evrenini genişletecek ölçüde ilgi uyandırması gerektiğini belirtmektedir (s. 54). Bu yazınsal metinler aynı zamanda, çocukların gözlemleme, karşılaştırma, sınıflandırma, uygulama ve eleştirel düşünme gibi bilişsel gelişiminde etkili olan davranışları da geliştirmeli ve okuma alışkanlığını da desteklemelidir. Yetişkinlerin duyarlı davranarak, biçim ve içerik özellikleriyle çocukların ilgi ve gereksinimlerini karşılayacak, çocuğun düzeyine uygun, dilsel ve görsel unsurlarıyla da çocuğa kitap sevgisini aşıl原因 yazınsal metinler seçmelidir. Ayrıca, çocukların değişik türde yazınsal yapıtlarla da ilişki kurmaları sağlanmalıdır (s. 55). Dolayısıyla, çocukların bilişsel gelişimine katkı sağlayan, insan ve yaşam gerçekliğini sanatçı bakış açısıyla tanımlarına ve değerlendirmelerine olanak sağlayan yapıtlarla buluşmaları, onların yazın kültürü oluşturmaları için de gereklidir.

Bu tezin inceleme nesnesi *Les Goûters Philo* dizisi, felsefi ve eleştirel düşünmeye ilişkin sorunsalları, çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla, onların dilsel, bilişsel ve duygusal gelişimlerine katkı sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Dil gelişimi ve bilişsel gelişim ile ilişki içinde olan; eleştirel düşünme, problem çözme, sorgulama ve tartışma becerilerine yönelik öyküler, kavramlar, dil ve anlatım unsurları söz konusu dizide dikkat çekicidir. Sever'in burada, *Les Goûters Philo* dizisinden; *La guerre et la paix [Savaş ve Barış]* başlıklı kitabını önerdiği ve bahsedildiği üzere dizinin bu yönlerine vurgu yaptığı görülmektedir.

Çocuk gerçekliğini oluşturan değişkenlerden sonuncusu da, çocuğun bakış açısıdır. Yaşamın algılanış; duygu ve düşüncelerin sunuluş biçimi, bireyin çevresiyle olan ilişkisini belirleyen algısı, bireyin yaşamı ve kendisini alımlama tarzı olarak tanımlanan bakış açısı, çocuğun algılama yeteneği, dil ve anlam evreni, düşünme biçimi, düş gücü, deneyim ve yaşantıları, toplumsal ve kültürel çevresi ile ilişki içindedir. Çocuğun bakış açısını etkileyen bu değişkenler, çocuğa seçilecek yazınsal yapıtlarla da etkileşimde bulunmaktadır. Yetişkinlerden farklı olarak çocuk merak duygusu olan, sorgulayan, olayları kendi bakış açısıyla tanımlayan ve onlara anlam katan bir yapıya sahiptir. Dünyayı bakış açısından anlamlandırmaya çalışan çocuk, olayları düş dünyasını dâhil ederek algılamaya ve anlamlandırmaya çalışır. Bu nedenlerle çocuğun duyguları, düşünceleri, ilgileri ve yaşamı algılayış biçimi farklılaşmaktadır.

Çocuk, yaşama yetişkinlerden farklı bir bakış açısıyla yaklaşır, değer ve anlam yükler. İlkeler, kurallar, kalıplar, yargılar, karmaşık düşünme biçimleri çocuğa ve onun dünyasına uzak kalmaktadır. Bu nedenle, çocuğun yaş grubuna uygun olacak şekilde yaşama karşı olan bakış açısını ve bunu anlamlandırma çabasını anlamak gerekmektedir. Özgür ve öznel değerlendirmeleriyle çocuk, kendi bakış açısını yansıtarak kendini ifade etmektedir. Çocuğun düş gücü, onun bakış açısını, sorunlarla baş etme becerisini, farklı düşünmesini ve yaratıcılığını geliştirmektedir. Dilsel becerileriyle birlikte bilişsel becerileri gelişen çocuk, çocuk yazını yapıtlarıyla da bunları desteklemektedir. Çocuk yazını kitapları, çocuğa farklı ve çok yönlü bakış açıları kazandırmada, kişilik ve toplumsal gelişimine katkıda bulunmada yukarıda bahsedilen sebeplerden dolayı önem taşımaktadır.

Sever'in çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecine olan etkilerini çocukların dönemsel olarak gelişim evreleri bağlamında ortaya koyduğu açıklamalarından burada bahsetmek yerinde olacaktır. Bu etkilerden kişilik ve toplumsal gelişim evreleri, çocuğun bakış açısını anlamada önem taşımaktadır. Kişilik gelişmesi, “karşılaşılan sorunlara uygun çözümler üretebilme, duygularını uygun biçimde gösterme, toplumsal çevreye uyum sağlama gibi kişinin geçirdiği bir değişim ve gelişim süreci” (2021, s. 56) olarak tanımlanmaktadır. Her bireyin kendi eğilimleri ve yetenekleri doğrultusunda gelişmesi, ortaya çıkan yeni durumlarda seçimin kendisinde olması onun kişilik gelişimi için önemlidir. Bu şekildeki bir bakış açısı, bireyde farklı ve gelişebilen düşünme, harekete geçme ve ifade etme bilincini geliştirmektedir. Yazın da bu açılardan bu bilinci hareketlendiren araçlardan biridir.

Sever (2021), çocuk kitaplarının çocuğun kişiliğinin gelişmesinde önemli bir işleve sahip olduğunu vurgulamaktadır. Çocuk kitaplarının; “çocukların insan ve yaşam gerçekliğine ilişkin bireysel değerler oluşturmalarında, çizginin ve dilin anlatım olanaklarıyla değişik karakter özelliklerini, dolayısıyla çeşitli kişilikleri canlandırmalarında ve karakterlerden, onların ilişkilerinden esinlenerek yaratılan kurgularla çocukların insanı, doğayı ve yaşamı tanımasına ilişkin bir deneyim alanı oluşturmada” (s. 56) etkili olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda bu kitaplar, çocuklara insanların farklı kişiliklere sahip olabileceğini aktarır; farklı kültürleri ve toplumsal ilişkileri ortaya koyar, çocuğun kendisini tanımasına, çevresindekilerin kişiliklerini anlamasına destek olarak onları bir bilinçlenme evresine yerleştirmektedir.

Dolayısıyla, çocuğun gerçekliğine ve doğasına uygun yaşamdan örneklerle olumlu benlik gelişimini destekleyen, görsel, dilsel ve anlatımsal unsurlarıyla öğrenme ve gelişim süreçlerine katkı sağlayan çocuk kitapları, çocuğun bireysel, toplumsal, kültürel ve eğitim ile ilgili taraflarını bütünleyen araçlardır.

Les Goûters Philo dizisi “8 yaş ve üzeri” çocuklar için önerildiğinden, burada “ilköğretim dönemi: 8 yaş ve üzeri” dönem ve yaş grubunun kişilik gelişimi özelliklerine odaklanmak gerekmektedir. Bu yaş grubundaki çocuklar, “bir gruba uyum sağlamak, ait olmak ister; kendi yeteneklerine önem verilmesini bekler; arkadaşlarının kendileriyle ilgili beğenileri önem kazanır; olası tehlikelerden daha az korkarken uzak ya da var olmayan tehlikelerden daha çok korkmaya başlarlar” (Sever, 2021, ss. 62-63). Ayrıca çocuklar, bireysel beceri ve yeteneklerini yaşatmalarınıyla gerçekçi biçimde karşılaştırabilir, iç denetimlerini sağlayabilir, hata ve başarılarından kendilerinin sorumlu olduğunu düşünürler. Bu yaş grubu çocuklara özellikleri bağlamında, çeşitli türdeki nitelikli kitaplar önerilmeli, paylaşmanın ve iş birliği yapmanın önemini ifade eden, grup çalışmalarında bireysel sorumluluğun önemini yansıtan yazınsal ürünlerin de tanıtılması gerekmektedir (s. 63). Ayrıca bu dönemdeki çocuklara; karar verme, değerlendirme, eleştirel düşünme ve iç denetimi geliştirme gibi kazandırılacak davranışların önemini sezdiren, yaşamın farklı güzelliklerini yansıtan yapıtlar tanıtılmalıdır.

Çocuk gerçekliğini oluşturan değişkenlerden biri olan çocuğun bakış açısı, çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecine olan etkileri bağlamında toplumsal gelişim kavramı içerisinde de değerlendirilebilir. Çocuğun kişilik gelişiminin oluştuğu, dili öğrenip geliştirdiği çevrenin dâhil olduğu ve toplumsal becerileri edindiği toplumsal gelişim evresi; belirli bir grubun işlevsel olarak bireyleri oldukları ve diğerlerinin kişiliklerini, değerlerini, düşüncelerini, davranışlarını ve inançlarını anlamlandırdıkları bir süreç olarak tanımlanabilir. Çocuk yazını ürünleri, oluştuğu toplumun sosyal, kültürel ve toplumsal değerlerini yansıtan özelliklere sahiptir. Dolayısıyla çocuğun yaş grubuna uygun onun toplumsal gelişimine de katkı sağlayacak kitapların onlara tanıtılması önemli bir etmendir.

Les Goûters Philo dizisi “8 yaş ve üzeri” çocuklar için önerildiğinden, toplumsal gelişimine “ilköğretim dönemi: 8 yaş ve üzeri” dönem ve yaş grubunun özelliklerine odaklanmak açıklayıcı olacaktır. Bu yaş grubundaki çocuklar; “yeni arkadaşlıklar

kurmak, arkadaşları tarafından kabullenilmek ve değer verilmek ister, kurduğu ilişkilerle yaşama dair yeni deneyimler ve farklı bakış açıları kazanır, kendi duygu ve düşüncelerinin gittikçe daha çok farkına varmaya, çevresindekilerin de düşüncelerini anlamaya başlar, onların aynı zamanda eşitlik duygusu gelişir ve yargıları esneklik göstermeye” (Sever, 2021, s. 70) başlar. Aynı zamanda bu yaş grubundaki çocuklar; “Aileye eskisi kadar bağımlı değildirler, daha çok arkadaşlarıyla birlikte olmaya, zaman geçirmeye meyillidirler. Çevresindeki adaletsizliklere tepki göstermeye başlarlar. Cinsiyetleriyle ilgili roller çok belirginleşir. Karşı cinsin rollerini yüklenmekten kaçınırlar, karşı cinsle ilişki kurma eğilimi gösterirler” (s. 71).

Tüm bu özelliklerinden dolayı, yaşatlarının başından geçen olayları bilmek ve onların yaşadıkları olaylara ortak olmak isteyen bu dönemdeki çocuklara; Sever’in aktardığına göre, “yaşamı ve insanı tanımlarına katkı sağlayacak ve deneyimlerini zenginleştirecek yazınsal metinler” (2021, s. 70) önerilmelidir. Ayrıca bu dönemdeki çocuklara, “yazının ilgi alanına giren her konuyu sanatçı bakış açısıyla işleyen, çocukların bireysel ilgi ve beklentilerini göz önünde bulunduran ve türsel çeşitlilik sunan” (Sever, 2021, s. 71) kitaplar oluşturulmalı ve önerilmelidir. Sever, çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecine olan etkileri kişilik ve toplumsal gelişim başlıklarında açıkladığı bölümlerde, bu tezin inceleme nesnesi *Les Goûters Philo* dizisinin, kişilik ve toplumsal gelişim evresi ile ilişki içinde olduğunu belirterek bu diziden; *Libre et pas libre [Özgür olan ve Olmayan]* ve *La vie et La mort [Yaşam ve Ölüm]* başlıklı kitaplarını önermekte ve yukarıda bahsedildiği üzere diziye gelişim evreleri ve yaş grupları özelinde vurgu yaptığı görülmektedir.

Çocuk gerçekliği kavramı altında ele alınan ve yukarıda bahsedilen “çocuğun doğasının, bakış açısının, ilgi ve gereksinimlerinin, dil ve anlam evreninin”; çocuğun dilsel, bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişimi ile birlikte açıklanabileceği ortaya konulmuştur. Çocukların gelişim özelliklerine, ilgi, beğeni ve gereksinimlerine sanatçı duyarlılığı ile seslenen, ilk çocukluk döneminden başlayarak ergenlik dönemine kadar uzanan bir süreçte; çocukların dil, bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişimlerine katkı sağlayan bir araç olan çocuk yazınındaki nitelikli kitaplar, çocukların yaşamında önemli davranışları kazanmalarına katkı sağlamaktadır.

Genel bir değerlendirmeyele çocuk gerçekliği, çocuğun yaşama ve insana yönelik bakış açısını ortaya koyması, yetişkin bakış açısıyla biçimlendirilmemesi gerektiğini

vurgulaması, kendine özgü duygu ve düşünce dünyası olduğunu belirtmesi, ilgi ve gereksinimleri üzerinde rol oynayan öğeleri saptaması, duygu ve düşünce dünyasının gelişmesine katkıda bulunması açısından hem çocuğun gelişimsel evrelerinde hem de çocuk yazını ürünlerinde etkili olan bir değişkendir. Bu çalışma bağlamında, çocuk gerçekliğini çocuğun gelişimsel evreleriyle ve ilgili yaş grubuna göre ortaya koyduktan sonra, çocuk yazını kitaplarında çocuğa görelilik ilkesine detaylı bir şekilde yaklaşmak ve bu kavramı açıklığa kavuşturarak bu çalışma için anlamı ve yerini belirtmek gerekmektedir.

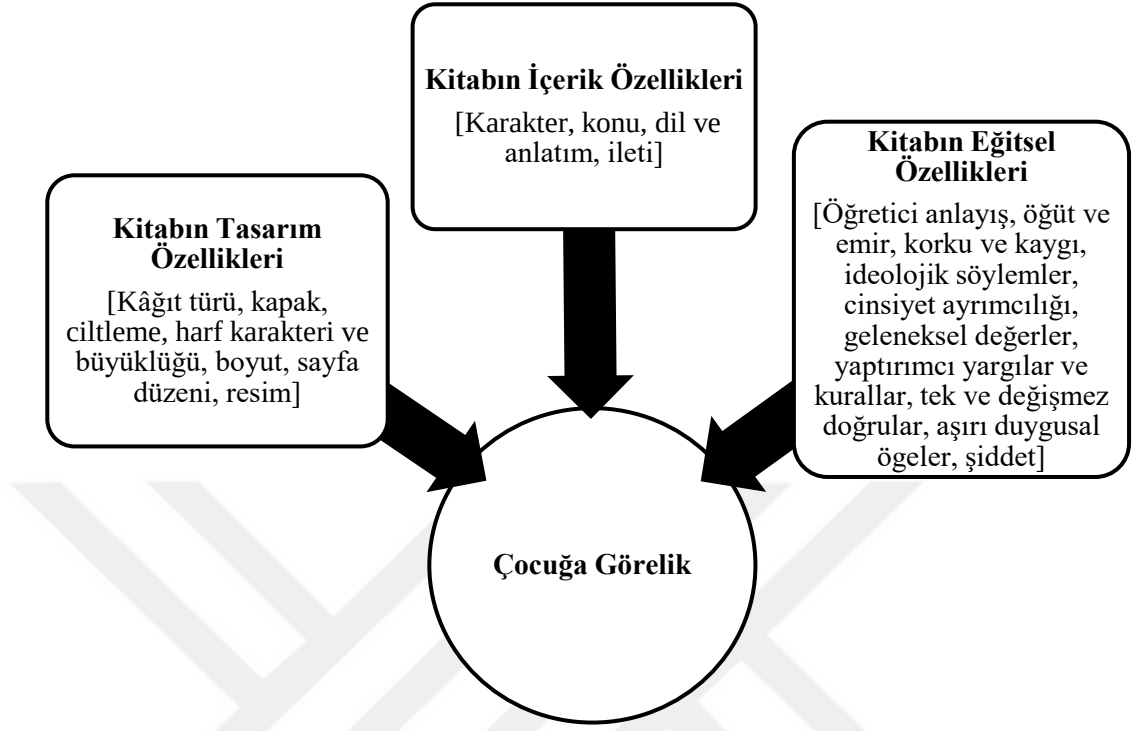
2.1.2.3.2. Çocuğa görelilik

Duygu ve düşüncelerin dile getirilmesi ve yaşam gerçekliğini yansıtması açısından yazın, insana dair değerlerin, niteliklerin, toplumsal yaşamın gerektirdiği unsurların yer aldığı bir sanattır. Yazın ve yapıtları, hem bireysel hem de toplumsal olarak insanın iyiye, güzele, merakına, heyecanına ve arzularına yönelerek gelişmesinde, değişmesinde ve açığa çıkmasında etkilidir. Çocuk yazını yapıtları da hedef okur kitlesi olan çocuk okurun renklerle, çizgilerle ve sözcüklerle estetik bir şekilde tanışmasına, kendilerini ve çevresini tanımasına ve anadilini güçlendirmesine olanak sağlayan araçlardır. Bu özellikleri sağlaması için çocuk yazını yapıtlarında; dilsel ve görsel metinler bilgi iletme, öğretme yerine duyumsatıcı ve sezinletici olmalı, çocuğu metnin anlamını içeren unsurlara götürmeli, yeni anlamlar kazanarak sözcükleri bilinen anlamlarının dışında kullanmasına olanak sağlamalı ve renk, çizim ve sözcüklerin anlatım özellikleriyle ve sanatçı duyarlılığına dikkat çekerek oluşturulmalıdır.

Çocuk ile kitap arasındaki ilişki ilk olarak çocuğun doğası, ilgi ve beğenileri, gereksinimleri, bakış açısı, dil ve anlam evreni unsurları ve dilsel, bilişsel kişilik ve toplumsal gelişim evrelerini içeren çocuk gerçekliği ile kurularak, kitapların içerik ve biçimsel nitelikleri ortaya konulmaktadır. Bu aşamadan sonra çocuğa görelilik ilkesi gelmektedir. Sever'e göre (2021) çocuğa görelilik, çocuk yazınında hedef okur kitlesi olan çocuğun "ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutarak metinlerin bu unsurlarla örtüşmesi durumu" (s. 19) olarak tanımlanmaktadır. Bu unsurlar bağlamında metin ile çocuk arasında bir ilişki kurulmalı, çocuk kendi gerçekliğini bu metinlerde bulmalı ve bu ilişki ona okuma alışkanlığı kazandırmalıdır.

Çocuğa görelilik, çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve keyif alarak okuyup anlayabileceği dili ve anlatımı barındıran, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden geliştiren, kurgusu ve olay örgüsü karmaşık olmadan ona uygun düzeyde olan, dikkat dağıtıcı detaylardan arındırılmış, onu eleştirel ve yaratıcı düşünmeye, sorgulamaya teşvik eden özelliklerin bütünüdür. Bu özellikleriyle çocuğa görelilik ilkesi, çocuk yazını yapıtlarının yazınsal olma özelliğine ek olarak çocuğa özgü koşulların ve özelliklerin de yer aldığı bir kavramdır.

Nitelikli çocuk yazını kitaplarında çocuğa görelilik; kitabın hem biçimsel, içerik ve eğitsel özelliklerinin çocuk gerçekliği ile birlikte ilerlemesi hem de yazınsal nitelik taşımasıdır. Çocuğa görelilik kavramında, dilin ve görsellerin anlatım özelliği, karakterin özellikleri, davranışları ve duyguları, iletilerin türü, konunun özellikleri ve kurgunun içeriği, kitabın boyutu, görsellerin niteliği, boyutu, dikkat çekiciliği ve özgünlüğü, kağıdın ve cildin kalitesi, sayfa düzeni, harflerin türü ve boyutu unsurları yer almaktadır. Bunlara ek olarak kitabın kurgusundaki mantık hataları, toplumsal cinsiyetçi yaklaşım, geleneksel yargılar, denetimci ve baskıcı anlayış, yazgıcılığı ve boş inançları onaylayan anlayış, öğüt ve emirler, eleştirel düşünme becerisini körelten ve engelleyen durumlar gibi bir çocuk yazını kitabında olmaması ve başa çıkılması gereken durumların da gözden geçirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla çocuğa görelilik kavramı; çocuk yazını kitabının yazınsal nitelik taşıması, sanatçı duyarlılığına sahip olması ve çocuk gerçekliği kavramına uygun olmasını sağlayan değişkenlerden oluşmaktadır.

Şekil 2.5. Çocuğa görelik kavramının temel unsurları²⁷.

(Çer, 2016, s. 4)

Çocuğa görelik kavramı, yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere kitabın; tasarım, içerik ve eğitsel özelliklerinin betimlenmesiyle anlaşılır olmaktadır. Kitabın tasarım özellikleri kapsamında, kâğıt türü, kapak, ciltleme, harf karakteri ve büyüklüğü, boyut, sayfa düzeni, resim gibi özelliklerden söz edilebilir. Bu özellikler her yaş döneminde, çocuğun kitapla kurduğu ilişkide önemli bir yer kaplamaktadır. Kitabın içerik özellikleri de, tasarım özellikleriyle bütünleşmektedir.

Sever'in (2021) belirttiğine göre, çocukların görsel algılarının geliştirilmesinde kitapların tasarım özelliklerinin; yaşama, insana ve dile ilişkin duyarlılık

²⁷ Burada yer alan "Çocuğa Görelilik" ile ilgili şekil, Erkan Çer'in 2014 ve 2016 yıllarında yayınlamış olduğu çalışmalarından referans alınmıştır. Ancak bu tez çalışmasına ve alan yazınına katkı sağlaması açısından, tez çalışmasının yazarı tarafından geliştirilip görselleştirilerek bir bütün halde sunulmuştur. Detaylı bilgi için bkz. Çer, E. (2014, Kasım). *Edebiyatta Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelilik İlkelerinin İncelenmesi. Yayınlanmış Doktora Tezi*. Ankara, Türkiye: T.C. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Ana Bilim Dalı Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı Türkçe Eğitimi Doktora Programı; (2016). *Çocuk Edebiyatı - 0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelilik*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.

edinmelerinde de içerik özelliklerinin önemli bir işlevi bulunmaktadır (s. 75). Karakter, konu, dil ve anlatım, ileti gibi unsurların yer aldığı kitabın içerik özellikleri, çocuğun yaşamı anlamlandırması, algılaması, bakış açısını genişletmesi, doğaya ve canlılara değer vermesi konusunda çocuğun bilinçli ve duyarlı olmasına katkı sağlamaktadır. Kitabın eğitsel özellikleri ifadesi, bir çocuk yazını kitabında olmaması veya başa çıkılması gereken durum, söylem ve kavramlara karşılık gelmektedir. Dolayısıyla çocuğa göre olmayı öncelik edinen çocuk yazını kitaplarında; öğretici bir anlayışın, öğüt ve emirlerin, korku ve kaygının, ideolojik söylemlerin, cinsiyet ayrımcılığının, geleneksel değer, yaptırımcı yargılar ve kuralların, tek ve değişmez doğruların, aşırı duygusal öğelerin ve her türlü şiddet unsurunun olmaması gerekmektedir. Bu unsurlar yerine, çocuğun düş kurmayı, özgür düşünmeyi, karar vermeyi, şiddetin her türlüyle başa çıkmayı öğrenmesi ve çocuğun yaratıcı yönünü geliştirerek duygu ve düşünceleriyle ifade etme becerisi gibi durumların betimlenmesi daha yerinde olmaktadır. Demokratik, modern ve vizyon sahibi bir toplumun vurguladığı; düşünen, eleştiren, sorgulayan ve duyarlı bireyler yetiştirmenin temelinde bu yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, çocuğun yaş grubuna uygun, kendi dünyasından uzaklaşmadığı, onun gerçekliğinde ve ona göre olan unsurlardan oluşan çocuk yazını kitapları, çocuğun yaşamında etkin bir konumdadır.

Sonuç olarak bu çalışmada, çocuk yazını konusundaki tartışmaları anlamlandırmak ve bunların art alanını ortaya çıkarmak üzere öncelikle çocuk yazını alanından başlanmıştır. Çocuk yazınına yaklaşmak, onu tanımlamak ve anlamak; çocuğu anlamaktan, çocukluğu ve gelişimsel evrelerini tanımaktan, çocuğa onun gerçekliği ve ona göre olan unsurları betimlemek ve açığa çıkarmaktan geçmektedir. Günümüz çağdaş çocuk yazınının süreç içerisinde geçirdiği değişimler bu alanın çevirisine ve incelemelerine de yansımaktadır. Bu bölümde ortaya konulan kavramlar, yaklaşımlar ve açıklamalar çerçevesinde, çalışmamız bağlamında çocuk yazını çevirisi alanını; gelişimi, tanımı, kapsamı kuramsal yaklaşımlarla ortaya koymak gerekmektedir.

2.1.3. Çocuk Yazını Çevirisi

Genel özellikleri bakımından çocuk yazını, yetişkin yazınından farklı birçok özellik taşımaktadır (Shavit, 1986; Puurtinen, 1998; Frank, 2007). Çocuklar için üretilen metinlerin eğitici ve eğlendirici özellik taşıması, yayımlandığı kültürde ve dildeki normlara uygun olması ve aileye özellikle de çocuğun kendisine ilgi çekici gelmesi

beklenmektedir. Başlık, olay örgüsü, metinde sunulan norm ve değerler, dil ve anlatımı, içerisinde bulunan resimler, kültürler ve dillerarası aktarım açısından hassas ve zaman zaman da katı kuralların mevcut olduğu bilinmektedir.

Günümüze kadar çocuk yazını alanında ölçüt olarak görülen ve uygulanan kavramlar, normlar ve değerler; çocuk yazını çevirisi alanındaki kuram ve yöntemlere gözlem, betimleme ve eleştiri alanı yaratmıştır. Son yıllarda “çocuklar için çeviri” çalışmaları da, hem ilgi hem de görünürlük açısından hızlı bir artış göstermiştir. Eğitimciler tarafından belirlenen ve çeviribilimciler tarafından çeviri alanına uyarlanan yaklaşımların tümüyle benimsendiğini söylemek gerçekçi olmamakla birlikte, bu durumun kanıtı ticari sektöre dönüşen ve piyasada çocuklar için sunulan metinlerdir. Bu bilgiler çerçevesinde tezin bu bölümünde, çocuk yazını çevirisinin tanımları, tarihsel gelişimi, kapsamı ve nitelikleri ortaya konulmaktadır. Alandaki kuramsal, toplumsal, pedagojik gelişmeler doğrultusunda metne ve çocuğa bakışın geçirdiği evreler açıklanmakta ve çocuk yazını çevirisinde problem olarak görülen konulara değinilerek bu durumlara çözüm arayan yaklaşımlar irdelenmektedir. Bu durum aynı zamanda, çocuk yazını ve çocuk yazını çevirisi alanlarının paralel olarak ele alınması gerektiğini de ortaya çıkarmaktadır.

Ülkemizde “Çocuk Yazını Çevirisi” olarak geçen bu alan, uluslararası alan yazınında; “Translation for Children [Tr. Çocuklar için / Çocuklara yönelik Çeviri]” / “Translation of Children’s Literature [Tr. Çocuk Yazınının Çevirisi] (Baker & Saldanha, 2009), (Alvstad, 2018) ve “Children’s Literature Translation Studies (CLTS) [Tr. Çocuk Yazını Çeviri Çalışmaları]” (Oittinen, 2002; Lathey, 2016; Alvstad, 2018) olarak da ifade edilmektedir. Borodo (2006; 2007; 2017) tarafından ortaya konulan “Child - Centered Translation Studies (CCTS) [Tr. Çocuk Odaklı Çeviri Çalışmaları]” ifadesi ise çocuk yazını ve çeviri çalışmaları arasındaki ilişkiyi desteklemek amacıyla, bu adlandırmalardan farklılaşarak, çocuklar ve gençler için çeşitli türden kurmaca ve kurmaca dışı çeviriye içeren bir çalışma alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımla hedef kitle olan çocuk okur için alanın farklı iletişim araçlarına yayılmasının vurgulandığı söylenebilir. “Çocuk Odaklı Çeviri Çalışmaları” görsel-işitsel çeviriye artan ilgiyle birlikte alana sinema, televizyon ve medya unsurları bağlamında yaklaşarak çeviriye yer açma amacındadır (Borodo, 2007). Ancak bu tanımlama, Borodo’nun *Translation, globalization and younger audiences. The*

situation in Poland [Çeviri, küreselleşme ve genç kitleler. Polonya'daki durum] (2017) adlı kitabındaki “Translation for younger audiences - The CLTS survey [Genç kitleler için çeviri - CLTS (Children's Literature Translation Studies- Çocuk Yazını Çeviri Çalışmaları) anketi] (2007)” başlıklı anket çalışması sonuçlarında da bahsettiği üzere; araştırma alanının ana odağının kültürel ürünler olarak sadece metinler değil, çocuk muhataplar olduğu için de eleştiriler almıştır. Buna rağmen uluslararası alan yazınında “Child-Centered Translation Studies [Çocuk Odaklı Çeviri Çalışmaları]” tanımlaması kullanılmaktadır. Bu çalışmada, yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı ve kavram karmaşasına sebep olmamak için “Çocuk Yazını Çevirisi” ifadesi tercih edilmiştir.

Çocuk yazını dilsel ve kültürel sınırları aştığı ve kazanımlar arası bağlantılar kurduğu için bu alanın metinlerinin çevirisi de oldukça önem taşımaktadır (Bassnett, 1993; O'Sullivan, 2005). Çocuk yazını metinlerinde olduğu kadar bu metinlerin çevirilerinde de erek metin okuru olan çocuğa “görelilik” ilkesine ve onun “gerçekliğine” (Neydim, 2006; Dilidüzgün, 2018; Sever, 2021; Şirin, 2021) odaklanan; yazınsal niteliğe, okuma zevkine ve metnin anlamına öncelik veren bir anlayış (Klingberg, 1986; Puurtinen, 1995; Lathey, 2006; Oittinen, 2000; O'Connell, 2006; Neydim, 2006; Van Coillie & Verschueren, 2006; Erten, 2011; O'Sullivan, 2013; Arı, 2016) yaygınlaşmakta ve çeviribilim alanında çocuk yazını çevirisinin konumu ve işlevi üzerine tartışmalar yürütülerek alana eleştirel bir yaklaşımın gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Çocuk yazını metinlerinin yaratılmasında ve sunulmasında gösterilen bu yenilikçi ve eleştirel yaklaşımlar, çocuk yazını çevirilerinde de bir başka dilde ve kültürdeki erek okura aktarımı, metnin dil düzeyindeki durumu, dil kullanımı vb. unsurlarla kendini göstermektedir. Dikkate alınması gereken birçok özelliğiyle çocuk yazını çevirisinde, erek okur olan çocuk bağlamında bir dizi karar da sürece katılmaktadır.

Linguistic Acceptability in Translated Children's Literature (1995) [Çeviri Çocuk Edebiyatında Dilsel Kabul Edilebilirlik] adlı kitabında, çocuk yazınında yazma ve üretme işleminin ve çeviri olgusunun önemini vurgulayan Puurtinen, çocuk yazınının yerine getirdiği çeşitli işlevler ve maruz kaldığı kültürel kısıtlamalardan hareketle bu alanın eşzamanlı olarak yazınsal ve sosyo-eğitimsel dizgeye ait olduğunu belirterek sadece eğlenmek, yaratıcılık ve yazınsal deneyim için okunmadığını aynı zamanda eğitim ve sosyalleşme için araç olarak da kullanıldığını vurgulamaktadır (1995, s. 15). Puurtinen, bu ikili durumun çocuk yazını; yazınsal, sosyal ve eğitimsel normlarla

ilişkisi bağlamında ilgi çekici, yararlı ve verimli bir araştırma alanı yaptığını ve bu alanın yazınının, yazınsal niteliklerinin ve erek okurunun da bu alandan yapılacak çevirileri etkilediğini belirtmektedir (1995, ss. 15-17).

Çocuk yazını uzun süre boyunca kıyıda köşede kalmış ve yazınsal sistem içinde çevresel bir konuma sahip olduğundan, çocuk yazını çevirisi de aynı şekilde ihmal edilmiş ve ihmal edildiği bu süreçte üzerine akademik çalışmalar yapılmamıştır. Süreç içerisinde alan yazınında çocuk yazını ayrı bir tür olarak değerlendirilmeye başlandıktan sonra, bu özel yazın alanının çevirisi üzerine çalışmalar gelişmeye başlamıştır. Lathey'in aktardığına göre (2006), çeviribilim alanında, çocuk yazını çevirisine ve onun kendine özgü gerekliliklerine ve zorluklarına yönelik eleştirel ilgi ve katkı ancak son 30 yılda gelişmiştir (ss. 1-2). O'Connell (2006), alanın çeviribilim içindeki görece yeniliği hakkında bazı açıklamalar yaparak yukarıda yer alan bilgileri destekler niteliktedir. Çocuk yazınının uzun zamandır verimli ve önemli bir çeviri faaliyetinin alanı olduğunu ve bu nedenle de son zamanlarda bu alanın yayıncılar, çeviri araştırmaları ve eğitimiyle ilgilenen akademik kurumlar ve araştırmacılar tarafından büyük ölçüde göz ardı edildiğini belirtmektedir (ss. 15-16). Aynı zamanda, çocuk kitaplarının düşük statüsü nedeniyle, çocuk yazını çevirilerinin tanınırlığının zorlaştığı ve birçok çocuk kitabı çevirmeninin yazın tarihi içinde kaybolduğu ortaya çıkmaktadır. Lathey ayrıca, çocuk yazını çevirmenlerinin görünmez olarak bahsedilmesinin yaygın olduğunu ancak bu çevirmenlerin en şeffaf olanları gibi görüldüğünü de belirterek (2006, s. 1) çocuk yazını çevirmenlerinin rolünü vurgulamaktadır.

Süreç içerisinde çocuk yazını alanına olan ilgiyle birlikte çocuk yazını çevirisi, akademik çalışmalarla anlamlandırılmaya ve geliştirilmeye başlanmıştır. Alana artan ilginin sonucunda çocuk yazınının eğitsel, toplumsal ve ideolojik bir araç olduğu fark edilmiş ve bu durumdan dolayı çocuk yazını çevirisi akademik bir araştırma alanı olmuştur. Çocuk yazınının kendisini tanımlamak oldukça zor bir uğraşken bu alanın çeviri süreci, çeviri ürünlerin incelenmesi ve eleştirisi daha zor ve hassasiyetle yaklaşılması gereken bir alan konumuna erişmektedir. Dolayısıyla “çocuklar için çeviri” kavramı incelendiğinde, çocuk yazını çevirisinin yıllarca marjinalleştirildiğini keşfetmek şaşırtıcı bir durum olmamaktadır. Alanda ilklerden sayılabilecek bir oluşum olan ve 1976'da “International Research Society for Children's Literature (IRSCL)”

[Uluslararası Çocuk Edebiyatı Araştırma Derneği] tarafından çeviri çocuk kitaplarına odaklanan sempozyum yukarıda bahsedilen tartışma konularına odaklanmıştır. Yazın çevirisinin uzun süredir ihmal edilen bu alt alanın gelişmesi için bir dönüm noktası olan bu sempozyumda (Van Coillie & Verschueren, 2006, s. v), çevirilerin kural olarak çocuk yazınında yetişkin yazınından daha büyük bir öneme sahip olmasına rağmen alanda çevirinin konumunun gerçekten ele alınmadığı (Lathey, 2006, ss. 1-2) vurgulanmıştır.

Van Coillie ve Verschueren'e göre (2006), son yıllarda çeviri çocuk kitaplarında hareketlilik yaşanmış ve bu çevirilerin kalitesinde kayda değer bir artış olmuştur (s. vi). Bu durum kaçınılmaz olarak araştırmacıların ilgisini çekmiş ve aslında, son otuz yılda, çeviri çocuk kitapları çalışmaları hem ilgi hem de görünürlük açısından hızlı bir büyüme yaşamıştır (O'Sullivan, 2013, s. 459; Lathey, 2016, ss. 8-9). Günümüzde, marjinal bir araştırma alanı olmaktan çıkıp erek kitle, metin ve imgeler arasındaki etkileşim, sözlü ve yazılı söylem arasındaki denge ve manipülasyonun sınırları gibi çeşitli ilgi alanları ve konulara sahip geniş bir çalışma alanına dönüşmüştür. Bu alanda yapılan öncü çalışmalar; Shavit (1986), Klingberg (1986), O'Sullivan (2000) veya Oittinen (2000) tarafından yapılanlar ve herhangi bir araştırma alanının ilk aşamalarında gerekli olan çalışma alanını tanımlamaya adanmış çalışmalardır. Diğer öncü çalışmalar arasında Lathey'in (2006; 2016), Van Coillie ve Verschueren'in (2006) çalışmaları ve *Meta* dergisinin (2003) "Traduction pour les enfants-Translation for children [Tr. Çocuklar için Çeviri]" başlıklı özel sayısı yer almaktadır. Ayrıca, çocuk yazınının giderek daha çok medyatikleşmesi (O'Sullivan, 2013, s. 459), çocuk metinlerinin ulusal temsilleri (O'Sullivan & Immel, 2017) ve bu metinlerde sansürün farklı biçimleri (Pokorn, 2012) gibi yeni çalışma alanlarının da dâhil olduğunu belirtmek gerekmektedir. Dolayısıyla, süreç içerisinde marjinal olmaktan çıkıp yeni yaklaşımlara, yaratıcı teknolojilere, çocuklar ve gençler için çevirinin geleceğine odaklanan çeviribilim ve çocuk yazını çalışmalarını bütünleştiren bir araştırma alanı olarak belirmektedir. Çevirinin çocuklar ve gençler için metinleri ve medyayı nasıl yeniden tanımladığı; çeviri akımlarının, kurumların, araçların, çevirmenlerin, yayıncıların, eleştirmenlerin ve diğer araçların rolünün incelenmesi olarak geçen ulusötesi yaklaşımların nasıl ele alındığı; çeviri pragmatığının, çevirinin diller ve kültürlerarası özelliğinin, medyalararası ve çok modlu çevirinin nasıl detaylandırıldığı; çeviride etik, ideoloji, güç, alımlama çalışmaları, temsil, çeşitlilik ve kapsayıcılık

üzerine nasıl ve ne derece odaklanıldığı gibi geniş bir konu yelpazesinde yer alan temalarla kapsamlı ve çeşitlilik sunan bir alana dönüşmüştür.

Çocuk yazını ile ne kastedilmek istendiği, hem bu alanda hem de bu alanın çevirisinde bazı öncül konuların üzerine yoğunlaşmayı gerektirmektedir. Çocuk yazını çocuklar için ya da çocuklar hakkında yazılmış bir yazın olma özelliklerine sahiptir ve bu terim farklı anlamları kapsamaktadır. Hem çocuklar için özel olarak yazılmış hem de onlar için uygun olduğu düşünülen metinleri içeren bu terim aynı zamanda, çocukların başrol oynadığı ve onlar hakkındaki yazınsal metinleri ve çocuklar tarafından sahiplenilen yazını da kapsamaktadır. Dolayısıyla çocuk yazını, alanda çocuklar için yazılmış yazın olarak anlaşılmaktadır. Çocuk yazınının kapsamlı bir tanımının yapılmasındaki temel sorun, çocuk ve çocukluğun tanımlanmasındaki güçlükten kaynaklanmaktadır. Filozoflar yüzyıllardır çocukluk kavramını tanımlamaya çalışmakta ancak günümüzde bile, görünüşte modern bir toplumda çocukluğun farklı anlamları bir arada var olmaktadır (Ariès, 1962; 2014). Çocukluk, bir kişinin doğumundan ergenliğe kadar olan hayatının ilk dönemi anlamına gelebileceği gibi, o yaştaki tüm çocuklar, hatta yasal olarak yedi yaşın altındaki tüm çocuklar anlamına da gelebilmektedir. Dolayısıyla çocukluğun hangi yaşı kapsadığı konusundaki fikirler toplumdan topluma, kültürden kültüre değişmektedir. Aynı tartışma çocuk yazını kavramı için de geçerlidir. Sınırları bulanık olmakla birlikte bu kavram, özellikle çocuklara atıfta bulunsa da, çocuklar yayıncılık piyasasında bağımsız bir rol oynamadığından, yetişkinler için de yazın olduğu genel kabul görmektedir (Hunt, 1990; Oittinen, 2000). Yetişkinler, iletişim sürecinin her adımında çocuklar adına hareket etmekte, neyin yayınlanacağına, neyin çevrileceğine ve çoğu durumda neyin satın alınıp okunacağına karar vermektedirler.

Bu durumun çoklu doğası ve asimetric ilişkisi, Klingberg tarafından benimsenen işlevsel tanımın merkez noktasıdır (1986, ss. 7-8). Çocuk yazınının ne olmadığının üzerinde duran Klingberg, bu kavramı çocukların ve gençlerin okuduğu kitaplar olarak değil; çocuklar ve gençler için yayınlanan yazın olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlama; “bir yayıncının çocuklar için olan listesinde yer alan kitaplar” (1971, s. 9) şeklindeki Townsend’in simgesel tanımlamasının da merkez noktasını oluşturmaktadır. Alvstad ise, hem hedef kitleyi hem de metin tipolojisini dikkate alan “çocukları ve genç yetişkinleri hedef alan resimli kitaplar, romanlar, kısa öyküler,

drama, tiyatro, şiir, tekerlemeler, şarkılar, çizgi romanlar ve benzeri materyaller” (2018, s. 160) şeklinde bir tanımla çocuk yazınına daha kapsamlı bir tavırla yaklaşmaktadır.

Çocuk yazını son yıllarda çeviri araştırmaları için verimli bir zemin oluşturmakta, ancak disiplinin gelecekteki gelişimi için yeni kuramsal ve uygulamalı yollar oluşturmak üzere geçmişteki gelişmelerin ve yeniliklerin değerlendirilerek alandaki boşluğun ve/veya eksikliğin tespit edilmesi gelecek çalışmalara ışık tutacaktır. Günümüze kadar süregelen kuram ve uygulamaları sağlamlaştırmak ve çeviride çocuk yazınının geleceği üzerine bir tartışma alanı sağlamak bu noktada önemlidir. Yeni yaklaşımlara, yöntemlere, metin türlerine, yaratıcı teknolojilere ve çocuklar için çevirinin geleceğine odaklanarak çeviribilim ve çocuk yazını çalışmalarını bütünleştiren geniş bir konu yelpazesinde alanın gelişimi ve değişimi gerçekleştirilebilir. Sonuç olarak, çocuk yazını çevirisi tanımları ve bu tanımlara yaklaşımlar süreç içerisinde değişmiş, gelişmiş ve yenilenmiştir. Bu duruma paralel olarak çeviribilimde yaşanan gelişmelerle birlikte çocuk yazını çevirisi alanında etkili olan aktörlerin bu çalışma bağlamında ele alınması gerekmektedir.

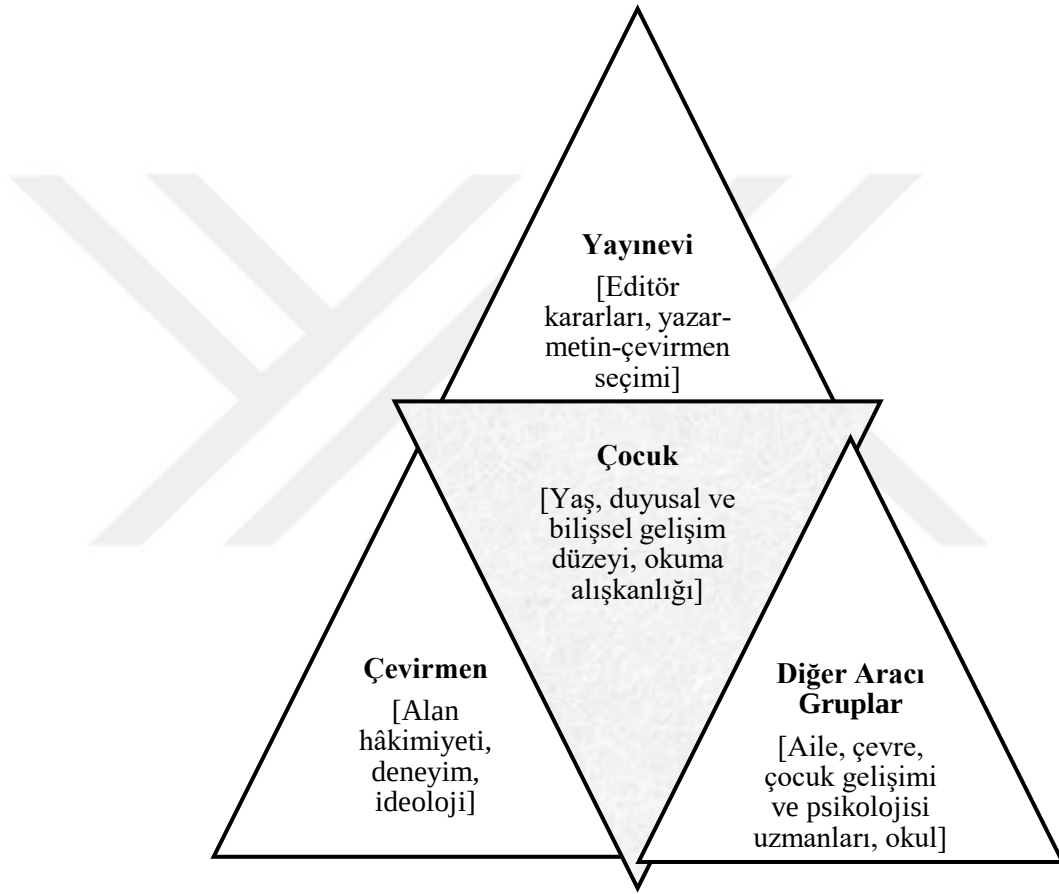
2.1.3.1. Çocuk yazını çevirisinde etkili aktörler

Çeviri sürecinde çevirmenin önemi, erek kültür dizgesinde yazın, siyaset ve kültürü yönlendiren ve tüm bunların erek kültürde nasıl algılanacağını belirleyen gücün kendisinde olmasından da kaynaklanmaktadır. Bu bakış açısından anlaşılabileceği üzere çevirmen farklı dil ve kültürlerde söz konusu bilginin oluşum aşamasında sürece katılan ve katkı sağlayan önemli bir aracı konumunda yer almaktadır. Bu doğrultuda, çevirinin kaynak metnin erek kültürde yeniden üretilmesi olmadığı; çevirmenden – özellikle çocuk yazını çevirisinde- çok yönlü kararlar almasını gerektiren bir süreç olduğu söylenebilir. Gentzler ve Tymoczko (2002) çeviri ve çevirmen ilişkisine bu noktadan yaklaşarak şunları dile getirmektedir:

“Çeviri sadece sadık bir yeniden üretim değildir; bilinçli bir seçme, bir araya getirme, oluşturma ve üretme eylemidir. Ayrıca, bazı durumlarda değişiklikler ortaya koyma, bilgiyi reddetme, taklit etme ve zor anlaşılan kodlar oluşturma eylemidir. Dolayısıyla, çevirmenler de en az yaratıcı yazarlar (ve siyasiler) kadar söz konusu bilgiyi üreten ve erek kültürü şekillendiren güç eylemlerinde yer almaktadır”. (ss. xx-xxi)

Gentzler ve Tymoczko’nun bu açıklamasından da anlaşılabileceği üzere, çeviri kültürün gelişiminde ve şekillenmesinde önemli bir konumdur. Çeviri eylemini yönlendiren

kişilerin, kurumların ve/veya kültürlerin alandaki gücü ellerinde bulundurdukları söylenebilir. Dolayısıyla, özellikle çocuk yazını çevirisi alanındaki çeviri metnlerin anlaşılması, çözümlenmesi ve değerlendirilmesi için mevcut güç ilişkilerinin de anlaşılması gerekmektedir. Hangi metnin; çevrilmeye değer olduğu, çevrilmesine gerek olmadığı, çevirisi yapılacak kaynak metnin hangi yönlerinin erek metne aktarılacağı ve erek dizgede nasıl bir çeviri metnin ortaya çıkacağı gibi kararlar yukarıda bahsedilen asimetrik özelliği bulunan güç ilişkilerine dayanabilmektedir.

Şekil 2.6. Çocuk yazını çevirisinde etkili aktörler.

Çocuk yazını çevirisinde de benzer bir asimetrik ilişki bulunmaktadır. Yazar, yayınevi, editör, çevirmen, satıcısı ve alıcısı yetişkinlerin bizzat kendisi olduğu bu alanda, gücü elinde bulunduran yine yetişkinlerin kendisi olabilmektedir. Çocuklar için yazılmış bir metnin konusunu ve hangi yazınsal türde yazılacağını belirleyen, metni üreten, yayınlayan, editörlüğünü yapan ve ayrıca hangi kitabın alınıp hangi kitabın alınmayacağına karar veren yetişkinlerdir. Bu süreçlerin çoğunda çocuğun fikrine başvurulmadığı bir gerçektir. Devreye çeviri faktörü girdiğinde bu asimetrik ilişkinin boyutu çocuk yazını çevirisinde daha görünür bir hâle gelmektedir. Erek dizgede

süreci çevirmen, editör ve yayıncı olan yetişkinlerdir. Hangi metnin çevrileceğine veya çevrilmeyeceğine, çeviri sürecinde bu metnin hangi özelliklerine ve unsurlarına odaklanılacağına yetişkinler tarafından karar verilmektedir. Dolayısıyla çocuk yazını çevirisinde etkili olan²⁸ yayınevi, çevirmen, diğer aracı gruplar gibi yetişkinlerden oluşan aktörlere ve erek dizgenin okuru olan çocuğa değinmek gerekmektedir.

2.1.3.1.1. Yayınevi

Yazın alanında, finansal üstünlük yayınevlerinde bulunduğundan sektörü yönlendirenlerin ilk başında bu kurumlar bulunmaktadır. Yayınevleri çocuk yazını çevirisinde, hangi yazarların metnlerinin yayınlanacağına, eserlerin çeviri süreçlerine ve çeviri yöntemlerine, baskı miktarlarına, metnlerin tanıtımına ve ilgili görsellerin tasarımına kadar pek çok konuda karar veren güçlü aktörlerdendir. Birçok konuda etkili olan bu aktörler, çeviri metinler aracılığıyla kendi dizgesinin ötesinde diğer kültürlerin yazını etkileyerek yönlendirebilmektedir. Dolayısıyla yayınevleri, kendi ideolojileri ve görüşleri çerçevesinde çeviri sürecine dâhil ettikleri metinleri; bir yönlendirme aracı olarak kullanmak için çeviriye ideolojik müdahalelerde bulunmaktadır.

Temel amaçlarından biri ekonomik kazanç elde etmek olan bu aktörler, yüksek gelir kazanmak, zarar etmeden beklentilerini karşılamak için hangi yazarın hangi metninin seçileceğine, çevrileceğine ve yayımlanacağına yönelik araştırmalar yapmak durumundadır. Bu araştırmalar arasında; yazarın seçimi, önceki metinleriyle okurun beğenisini kazanma durumu, toplumun değerlerine uygunluk göstermesi ve okurun beklentileri doğrultusunda metinler üretebilmesi gibi konular yer almaktadır. Bravo-Villasante'nin aktardığına göre (1978), yayınevleri metnini yayımlayacakları yazarı seçerken ilgili dönemin popülerlik anlayışına ve toplumun yazın zevkine göre olabilecek, çok satan yazarlara öncelik verebilmektedir (ss. 49-50). Benzer durumlar çeviri metin yayıncılığında da yaşanmaktadır. Telif ücretleri, çevirmen ödemeleri ve ek maliyetler gibi harcamalarla yayınevlerinin maddi kaygıları artmakta ve bu sonuç

²⁸ Burada ifade edilen çocuk yazını çevirisindeki etkili unsurlar bağlamında paralellik taşıyan “Çeviri Çocuk Edebiyatı İletişim Zinciri Modeli”ni Arı, *Çeviri ve Kültürel Semboller* (2016) adlı kitabında açıklamış ve görselleştirmiştir (ss. 152-154). Bu modeli; “Çoklu-Gönderici (yayınevleri, yazar, çizer, editör, eğitmen, pedagoğ, çevirmen)”, “Metin” ve “Çoklu-Alıcı (çocuk-okur, yetişkin, eğitimciler)” arasındaki iletişim olarak açıklamaktadır. Bu yönüyle çocuk yazını çevirisinin önemi ve diğer yazın çevirisi alanından ayrılan özellikleri vurgulanmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. Arı, S. (2016). *Çeviri ve Kültürel Semboller*, ss. 152-154.

nedeniyle de kar sağlanabilecek çeviri metinlere odaklanma söz konusu olmaktadır. Özellikle, kendi çocuk yazını geleneği henüz oluşmamış veya oluşum aşamasında olan dizgelerde, çeviri yayıncılığı alandaki söz konusu boşluğu doldurmak için önemli bir sorumluluk taşımaktadır. Burada güçlü konumda olan dizgelerin yazın geleneğinden metinleri çevirerek, çevirinin bir yönlendirme aracı ve köprü olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu görevleri üstlenen çeviri; maddi kazanç sağlama, toplumun beklentilerine yanıt verme ve talebi karşılama gibi özellikleri bünyesinde barındırmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumunun 2022 yılı sonunda yayınladığı verilere göre, ülke nüfusunun %26,5'ini çocuklar oluşturmaktadır. Bu oran toplam nüfusun yaklaşık olarak üçte birine denk gelmesine rağmen ülkemizde sadece çocuklar için kitap yayımlayan yayınevi sayısının az olması dikkat çekici bir durumdur. Buna ek olarak, çocuk yazını yayıncılığında basım ve dağıtım seviyesi günümüzde hâlâ tartışmalı bir konudur. Yayınevi, yazar ve çevirmen arasındaki ilişkinin sağlam bir düzeyde kurulamaması, çocuk yazınının ve çevirisinin küçümsenmesi, metinlerin sayı olarak fazla olmasına rağmen içerik ve kalite olarak eksik kalmaları ve metinleri ileri düzeyde kontrol edecek bir mekanizmanın tam anlamıyla olmaması gibi konular tartışılmaktadır. Günışığı Kitaplığı'nın genel yayın yönetmeni Soysal (Edebiyathaber.net, 2012), bu konuyu ülkemiz genelinde değerlendirerek çocuk yazını yayıncılığında editörlük çalışma alanının henüz tam anlamıyla alana yerleşemediğini ve durumun ciddiyetinin kavranamamış olmasını önemli bir eksiklik olarak belirtmektedir. Soysal, çocuk yazını çevirisinde yayınevine ve mensuplarına büyük sorumluluk ve görev düştüğünü vurgulayarak yazınsal niteliği olmayan ve niteliksiz işleri yayımlamanın özellikle çocuklarımıza bunları okutmanın, birçok noktada ciddi zararlara neden olabileceğini vurgulamaktadır. Soysal ayrıca bu durumlarda en önemli sonucun, söz konusu "sözde" kitapların çocuk okurları okuma eyleminden soğutması ve uzaklaştırması olabileceğinin ve ulusal kültürü bu yaklaşımların sarsabileceğinin de altını çizmektedir. Yazının insanı iyi hissettiren, yaşamı anlamayı ve ona ayak uydurmayı kolaylaştıran derin desteğiyle çocuklara sunulması gerektiğini de belirtmektedir. Soysal, yayın yönetmenliğini yürüttüğü Günışığı Kitaplığı'nın çocuklara yönelik çevirisi yapılacak metinleri seçerken sürecin nasıl ilerlediğini ve kendi yaklaşımlarını detaylı bir şekilde ifade etmektedir:

“Türk ve dünya yazınından nitelikli çocuk ve gençlik kitaplarını yayımlayan Günışığı Kitaplığı yayın programına alacağı çeviri eserleri seçerken, gerek ana temasının gerekse yan temalarının temsil ettiği ülke özelinde değil, evrensel boyutta işlenmesine dikkat ediyor. Çeviri için seçtiğimiz kitabın ülkemizde büyüyen çocuklar ve gençler için de anlamlı, güncel, fikir verici ve yüreklendirici olması bizim için çok önemli. Örneğin ayrımcılığın, dostluğun ya da aile içi şiddetin milliyeti yoktur; bu temaları işleyen farklı dillerdeki edebiyat eserlerini yayımlayabiliriz. Ancak, ana kurgusunu Cadılar Bayramı’nın oluşturduğu bir kitabı, kendi kültürümüzden çok uzak olduğu için; ya da 14 yaşında cinsel deneyimlerinin peşinde koşan gençleri anlatan bir kitabı, kendi kültürümüzde bu konudaki ortalama yaştan epeyce altında kaldığı için öncelikli olarak seçmeyiz”. (Edebiyathaber.net, 2012)

Soysal’ın bu söyleminden ve yukarıda bahsedilen bilgilerden yola çıkarak, çeviri metinlerin çocuğa ulaşmadan önce titiz bir editöryal süreçten geçmesi gerektiği söylenebilir. Bu süreçle ilgili olarak Can Çocuk Yayınları’nda editörlük ve yayın yönetmeni yardımcılığı görevini sürdüren çevirmen Erkurt, (2019), çocuk yazını çevirisinde çevirmenin kültürel arka planı, metinle kurduğu ilişki, kitlesine bakışı, siyasi tutumu, yaptığı işi algılayışı, beklentilerine uyma eğilimi gibi kişisel yapısından kaynaklı etmenler dışında o çevirmeni yayınevine ve bağlı olduğu sistemlerin, yönettiği ilişkilerin, beklentilerin gerçekliğine dikkat çeken ikinci bir aktör olarak editörlüğe vurgu yapmaktadır (ss. 46-47). Çocuk kitaplarını yayımlayan yayınevlerinde editör, hangi kitabın basılacağı veya çevirisi yapılacağına karar verir. Çocuk yayınları çeviri editörü Özdeniz (2017), mesleğini yurt dışındaki yayıncıların ve telif kurumlarının kataloglarını takip ederek yeni kitaplardan haberdar olmak, yayınevinin yayın politikasına uygun kitapları seçmek ve okuyarak yayın kuruluna sunmak olarak ifade etmektedir. Dolayısıyla tüm bu bilgiler doğrultusunda, yayınevi bünyesinde çocuk yazını alanında ciddi ve yetkin bir editörden yoksun olma durumu yayımlanan çevirilerin başarısını da etkileyecektir. Yayınevlerinde çeviri metinlerin, çocuk yazını ve çevirisi alanında uzman bir editör tarafından kaynak metinle karşılaştırılması, titiz bir incelemeye tabi tutularak yayımlanması gerekmektedir.

Yayınevleri; kurgusu sağlam olan, bir mesaj kaygısı olmayan ve ideolojik manipülasyondan uzak duran, didaktik bir kaygı içermeyen ve çocuğa göreliği ve çocuk gerçekliğini dikkate alan metinleri, çeviri aracılığıyla çocuğa ulaştırma yolunda ilerlediği durumlarda çocuk yazını çevirisine katkı sağlamış olmaktadır. Çocuk yazınında çeviri metin yayıncılığı, yetişkinler için olan yazından daha fazla dikkat ve titizlik gerektirmektedir. Buradan da anlaşılabacağı üzere yayınevleri, çevirisi yapılacak

metni hassasiyetle ve dikkatle seçerek, çeviri eylemini gerçekleştirecek olan alana dolayısıyla da çocuğa değer veren ve alanında uzman olan çevirmenlere teslim ederek yapılan çeviriler için bir kontrol sistemi oluşturmalıdır. Çocuk ve metin arasındaki ilişki, anadillerinde okumakta zorlanmadıkları, anlamı olan, çocuk bakış açısına göre ve çocukların ideolojisine uygun olarak yazılmış ve çevrilmiş metinlerle sağlamlaşabilmektedir. Dolayısıyla çocuk yazını yayıncıları, çocuklar için çevrilecek metinleri belirlerken ve çevirirken söz konusu unsurları öncelikli olarak yayım anlayışlarına dâhil etmek durumundadır.

2.1.3.1.2. Çevirmen

Çocuk yazınının yetişkin yazınından ayrıldığı yönleri benzer olarak çocuk yazını çevirisi alanı da; çocuğun bilgi birikimi, duysal ve bilişsel gelişimi, alandaki asimetrik ilişki ve etkili unsurlar bağlamında yetişkin yazını çevirisinden farklılaşmaktadır. Dolayısıyla bu alandaki çevirmenlerin, bahsedilen tüm bu unsurları dikkate alarak kaynak ve erek metne yaklaşması beklenmektedir. Günışığı Kitaplığı yayım yönetmeni Soysal çocuk yazınına gereken önemin verilmediğini, yayınevlerinin hiçbir çevirmenlik deneyimi olmayan kişilerin çevirilerini denetlemeye tabi tutmadan olduğu gibi yayımladıklarını vurgulamaktadır. Bu durumun da değerli yazarların ve önemli kitapların profesyonel olmayan çevirileri nedeniyle hak ettiği şekilde okunmadıklarını gösterdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla Soysal çocuk yazını çevirisinde çevirmenin konumuna ve önemine dikkat çekmektedir:

“Günümüzün hızlanan ve renklenen dünyasında pek gönüllü yaklaşmadıkları kitapları okumaya çalışan çocuklar anadillerinin kötü ve yetersiz kullanıldığı örneklerle sıklıkla karşılaştığında bütün şevkleri kırılmakta; açıkça hasara uğramaktadırlar. Bu nedenlerden dolayı yayınevleri çeviri konusunda aşırı titiz bir uygulama içerisinde olmalıdır. Çeviriler mutlaka orijinal metinle karşılaştırılmalı, yazarın özgün dilini yansıtan sözcükler, deyişler ve diğer her türlü seçiminin, kendi anadilimizdeki doğru karşılıklarının bulunup bulunmadığı da özellikle denetlenmelidir”. (Edebiyathaber.net, 2012)

Bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere, çocuk yazını çevirisinde üzerinde durulması gereken en önemli hususlardan biri çevirmenin alandaki profesyonelliği ve hâkimiyetidir. Bu alandaki çevirmenler sadece kaynak dizgenin diline, yazınına ve kültürüne değil aynı zamanda anadillerinin kullanım biçimlerine ve derinliğine, yazınına ve kültürüne de hâkim olmak durumundadır. Aynı zamanda yayınevlerinin de çevirmenlere ve çeviri metinlere karşı titizlikle yaklaşması, bu konuda bir kontrol

sisteminin düzenli bir şekilde işlemesi gerekmektedir. Ancak bu koşullar yerine getirildiğinde çocuk okur için anlaşılır, keyifli ve ufuk açıcı metinler ortaya çıkabilmektedir.

Çocuk yazını çevirmeninin çeviri sürecine yetişkin yazını çevirmenine göre daha hassas ve farklı yaklaşması gerektiğini vurgulayan Puurtinen (1998), erek dizgenin çocuk yazını gereksinimlerine ve beklentilerine yönelik kaynak metne müdahaleye izin verildiğini ve çevirmenin kaynak metni yönlendirmesi gibi durumların söz konusu olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Puurtinen çevirmenin; çeviri kuram ve yöntemlerini, çocuğun, aile ve yayıncı gibi aracı grupların beklentilerini de dikkate alması gerektiğini belirterek çocuk yazını çevirisinin zorlu bir alan olduğunu ve bu süreçte çevirmenin özenle kararlar alması gerektiğini vurgulamaktadır (ss. 83-85).

Reiss (2000), çevirmeni çocuğa göre ve çocuk gerçekliği çerçevesinde kararlar alan ikinci bir yazar konumuna yerleştirmektedir (ss.160-161). Reiss ayrıca, çevirmenin çeviri sürecinde kaynak metnin yazarından görüş ve destek almadan özgür bir şekilde çevirisini gerçekleştirebileceğini de belirtmektedir (s.165). Çocuk yazını çevirisinde çevirmene odaklanan Alvstad (2010, 2018), “Children’s Literature and Translation [Çocuk Edebiyatı ve Çeviri]” (2010, 2020) başlıklı makalesinde çocuk yazını çevirisini diğer alanlardan ayıran; “kültürel bağlamın uyarlanması, ideolojik manipülasyon, çift okur (hedef kitle hem çocukları hem de yetişkinleri kapsamaktadır), sözel özellikler ve metin ve imge arasındaki ilişki” (2020, s. 66), gibi bir dizi özellik olduğunu belirtmektedir. Bu makalede, çocuk yazını çevirisinde çevirmen kararlarının etik ve ideolojik özelliğine odaklanılarak ideolojik manipülasyon kavramı ve çeviride kültürel bağlama göre uyarlama yöntemi açıklanmaktadır (2020, ss. 66-72). Alvstad ayrıca bu makalesinde, uyarlamalarda ideolojik etkene dikkat çekmekte ve çevirmenin çeviri sürecindeki kararlarının metnin alıcısı olan çocuğun duygusal, bilişsel ve entelektüel gelişimi bağlamında önemli olduğunu vurgulamaktadır (s.68).

Puurtinen ve Reiss gibi Shavit de, çocuk yazını çevirmeninin kendine özgürlük tanıyabileceğini ileri süren görüşü desteklemektedir. Shavit (1991), çocuk yazını çevirmeninin kaynak metni erek kültürün ve okurun beklentileri doğrultusunda çocuğa uygun ve faydalı hâle getirmek amacıyla, çeviri metne müdahale etme özgürlüğüne sahip olduğunu belirtmektedir (s.19). Buradaki özgürlük ifadesi, çevirmenin çocuğun

okuma becerisini ve algılama seviyesini göz önünde bulundurarak çeviri metinde gerçekleştirdiği tercihlerde geçerli olabilmektedir. Bu açıklamalardan yola çıkarak Shavit'in çocuk yazını çevirmenine kaynak metnin bütünlüğüne müdahale alternatifi sunduğu anlaşılmaktadır (ss.19-24).

Çeviribilim araştırmacılarının yukarıda açıklanan görüşlerinden yola çıkarak, her çevirinin bir amaca dayandığı ve çevirmenin çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkeleri bağlamında kendisinin ya da yayınevinin ideolojisi doğrultusunda çeviriye müdahale edebildiği ortaya çıkmaktadır. Çevirmenin bu müdahalelerini ne amaçla, hangi gerekçelerle ve kim için yaptığı, alanda önemli olan bir husustur. Çocuk yazını çevirmenin erek metne müdahale hakkı, çocuğa bir ideolojiyi kabul ettirmek veya didaktik bir üslupla mesaj taşımak için değil; kaynak metnin dilini ve anlatımını çocuğa göre ve ona uygun şekle getirebilmek içindir. Ayrıca çevirmen çocuğun kişisel, duyuşsal ve bilişsel gelişimini olumsuz olarak etkileyeceğini düşündüğü dilsel, metinsel ve kültürel unsurları çocuk okura aktarırken özen göstermelidir. Erek metne gösterilmesi gereken özene yönelik olarak Zivtçi (2007), çocuk yazını çevirmenin sorumlulukları ve görevleri olduğunu vurgulamaktadır. Bunları şu şekilde ifade etmektedir:

“Çevirmen, sadece dilden dile aktarımda bulunmaz, buna ek olarak çocuğa yabancı bir dünyanın kapılarını aralar, çevirmenin çocukları iyi tanınması, çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkelerini dikkate alması gerekir, çevirmen yaptığı çeviride sadece cümlelerin düzgün ve birebir olmasına değil, metnin uygun olduğu yaş grubundaki çocuk okurun kavrama özelliklerini de ele alması gerekir. Ayrıca çevirmenin her iki dili ve kültürü yakından tanınması gerekmektedir. Çocuklar okudukları metnin akışında yazar veya çevirmenin kim olduğunu sorgulamayabilirler. Bu sebeple çeviri eser, kaynak eserde olduğu gibi akıcılığını koruyabilmelidir. Bu durumda çeviri eseri okuyan çocuk, bir yandan anlatılanların farklı bir kültüre ait olduğu ayrımına varırken diğer yandan da verilmek istenen iletiyi, anlamı veya tanıtılan farklı dünyayı anlamalıdır”. (2007, ss. 356-357)

Çevirmenin ideolojisinin erek metinde ne derece önemli olduğunu vurgulayan bu alıntıdan da anlaşılacağı üzere, çeviri metin erek dizgede sadece kaynak metnin yazarının söylemi, sesi ve iziyle değil aynı zamanda yazarın erek metinde sesi olan çevirmenin de varlığıyla ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla çeviri metnin erek dizgede yer alması, çevirmenin çocuk yazını metnini çevirirken aldığı kararlar ve tercihler ile mümkündür. Çocuk yazını çevirisi alanında çevirmen rolünün, çevirmenin aldığı çeviri kararları ve yöntemlerinin önemli olduğunu vurgulayan Beykan (2011), bu

seçimlerin ve kararların erek metni yeniden şekillendirdiğini, hatta metnin amacının ve anlamının yazarın kontrolünden çıkmış gibi görünebileceğini belirtir (s. 991). Beykan, özellikle ocuk yazınında söz konusu yeniden biçimlenmenin kültürel, ahlaki ve ideolojik bir zeminde gerçekleştiğini ve bu alanı çocuğı eğitmek için bir araç olarak gören zihniyetin de bu durumu desteklediğini ifade etmektedir (ss. 991-992). Buna ek olarak, eğitici metinlerle yazınsal metinlerin bu alanda benzer olarak düşünöldüğünü belirten Beykan, yazınsal bir eserin amacının “benzersiz bir kurguyu, benzersiz bir anlatıyı ortaya koymak, bir öykü anlatmak” (s. 992) olduğunu vurgulamaktadır.

Çocuklar, kitaplarla erken yaşlarda tanışarak kendi zevklerine uygun eserlerle karşılaşır ve hayatları boyunca kitaplarla iç içe olurlar. Bu nedenle, ocuk yazınında, çeviri eserlerin olduğı ölkelerde, yazar kadar çevirmen de büyük bir sorumluluk taşımaktadır. Kitaplar sayesinde çocuklar, çevrelerine, topluma ve dünyaya karşı farklı bakış açıları kazanabilirler. Bu yüzden, ocuk yazını çevirmeni, kaynak ve erek dile hâkim olmalı, kaynak ve erek kültürü ve bu kültüre ait özellikleri iyi anlamalı ve çevirisini erek kültürdeki çocuğı uygun, ona göre ve onun gerçekliğinde yapmalıdır. Çevirmenin ocuk yazını çevirisindeki görev ve sorumluluklarına ek olarak, çeviri metne müdahalesinin çocuğı koruma amaçlı olması gerektiğini savunan Neydim de (2006), söz konusu müdahalelerin hangi durumlarda, nasıl ve kim için yapılması gerektiğini açıklamaktadır:

“Çocuk edebiyatı söz konusu ise çeviriye müdahale edilir. Her toplum kendi çocuğunu korumakla yükümlüdür. ocuğı farklı bir kültürün iktidar kurmasını engellemek için yaparsınız; onun başka bir din propagandasıyla bilinçsizce karşılaşmasını, diğerlerinin kötölenmesini engellersiniz. Özetle söylemek gerekirse denetim ve müdahale vardır. Ancak asıl soru bunun nasıl yapılacağıdır. Eğer siz çocuğı koruma amacından sapıp var olan metni, çocuğı kendi amaçlarınızı iletmek doğrultusunda kullanma sürecine girerseniz burada etik bir sorun ortaya çıkar”. (2006)

Çocuk yazını çevirisinin önemli bir parçasının çevirmen olduğunu yeniden vurgulamak gerekmektedir. Çocuk yazını çevirmeni, kendi ideolojileri, yayınevi politikaları, toplumun beklentileri ve erek okur olan çocuğun gereksinimleri, özellikleri ve talepleri gibi çeşitli konularda sınırlamalara maruz kalmaktadır. Bu nedenle, çeviri aracılığıyla yazınsal metnin ocuk okura ulaşmasında ve ilgili çeviri metnin değeriendirilmesinde çevirmenin bu tür sınırlamalarla karşı karşıya olması da irdelenmelidir. Söz konusu sınırlamaların ve sorunların üstesinden gelme doğrultusunda, ocuk yazını çevirmeni önemli bir sorumluluk sahibi olmaktadır.

2.1.3.1.3. Diğer aracı gruplar

Çocuk yazını çevirisinde etkili aktörlerden biri olan aile, okul, kütüphane gibi aracı gruplar hangi metnin çevrileceğini belirleyen yayınevi, çevirmen ve sonuç olarak ortaya çıkan çeviri metnin hedef kitlesi olan çocuklar arasında yer almaktadır. Çevirmeni metnin alıcısı ve göndericisi olarak tanımlayan işlevsel çeviri kuramı yaklaşımından hareketle Reiss (2000) da, çocuk yazını çevirisinde etkili unsurlardan biri olan aracı grupların önemine vurgu yapmaktadır (s. 162). İlgili metinlerle çocuğun ilk tanışması bu aracı gruplar tarafından gerçekleştirilir. Yetişkinler, çocuk yazınına sadece metnin yazarı veya çevirmeni olarak değil aynı zamanda çocuk için kitap seçimi, yazar seçimi ve çeviri metnin yayınevi tercihi ve çevirmenin kim olduğu gibi konularda da sürece dâhil olmaktadır. Ebeveynler, çocuğu bir birey olarak değil bir proje olarak algılasa, kendi beğenileri ve bakış açılarıyla yazılmış ve çevrilmiş metinleri çocuğa temin edebilirler. Dolayısıyla çocuğa metin seçiminde söz hakkı tanınmamış olur. Ebeveynler bu durumu, çocuğun doğru metni tercih edecek bilgi ve birikime sahip olamaması ve bu sebeple de çocuğu potansiyel olarak zararlı buldukları ve onları olumsuz yönde etkileme özelliği barındıran metinlerden, yazarlardan, yayınevinden ve çevirmenden korumayla ifade etmektedirler.

Çocukların kitaplarla tanışmasını sağlayan aracı gruplardan biri de okuldur. Okul, çocuğun dünyayı keşfetmesinde ve bilgi edinmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Okul kitapları, çocuğa sunulan eğitimin önemli bir parçasıdır. Ders kitaplarının yanı sıra, çocuk yazını da doğrudan veya dolaylı olarak okul müfredatlarıyla ilişkilendirilmektedir. Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığının okul müfredatını belirleme yetkisi vardır ve bu nedenle müfredatlar ve ilişkilendirilen çocuk kitapları genellikle siyasi iktidarın ideolojisini yansıtabilmektedir. Örneğin, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen “İlköğretim için 100 Temel Eser” listesindeki çocuk kitaplarının birçoğu, belirli ideolojilere uygun olarak yazılmış ve çevrilmiş, çocuğun gerçekliğinden uzak, mesaj veren ve eğitici eserler olarak ifade edilmektedir. Okullarda ve kütüphanelerde çocuklar için olan kitapların denetlenmesi ve değerlendirilmesi için özel bir kurum olmadığından kitap seçimi genellikle öğretmenlerde ve diğer yetkili kişilerdedir.

Yayınevleri, toplumun beklentilerini karşılamak, aracılar tarafından gelen talepleri yerine getirmek ve kendi ideolojilerine uygun gördükleri ve kâr sağlayabilecekleri

çocuk kitaplarını piyasaya sürmektedir. Çevirmenler, çocuk yazını metinlerine müdahale edebilseler de, yayınevleri ve toplumun beklentileri doğrultusunda çeviri yapmak zorunda oldukları için bu konuda tam bir yetki ve güç elde edememektedirler. Aileler ise, çocuk adına kitap seçme yetkisine sahip olsalar da, çeviri sürecini belirleyen yayınevi ve çevirmen kadar güçlü etkilere sahip değildirler. Okul ve kütüphaneler gibi araçlar, kendi ideolojilerini yansıtan kitapları sunarak önemli bir rol oynamalarına rağmen, çocuk yazını çevirisi alanının kesin karar vereni değildirler. Bu süreçte belirleyici rol oynaması gereken çocuk ise, genellikle arka planda kalmaktadır. Özetle, çocuk yazını çevirisi alanında yetkiye sahip aktörler arasında, çeşitli kısıtlamalara rağmen yayınevi ve çevirmenin diğer aktörlere göre daha fazla etki sahibi olduğu söylenebilir. Yayınevi ve çevirmenin bu üstünlüğünün yansımaları, çocuk yazını çevirisi alanında yer alan metinlerdeki müdahalelerinde ortaya çıkmaktadır.

Çocuk yazını çevirisi alanındaki yaklaşımlar çeviribilimde yaşanan gelişmelerle birlikte süreç içerisinde değişmiş ve bu alanda etkili olan çocuk, yayınevi, çevirmen ve aracı gruplar gibi aktörlerin önemi ön plana çıkmıştır. Çeviri süreci öncesinde, sürecinde ve sonrasında yayınevi ve çevirmen gibi aktörler dikkat çekerken diğerleri arka planda kalmaktadır. Ancak günümüzde; çocuklar için çevirinin metinleri ve medyayı yeniden tanımlaması, çeviri akışlarının, kurumların, araçların, çevirmenler, yayıncılar, eleştirmenler ve diğer araçlar gibi aktörlerin rolünün incelenmesi (Borodo, 2006) gibi temalarla alandaki ilgili kuramsal yaklaşımlar ve uygulamalar göze çarpmaktadır. Bu nedenle, bu alandaki önemli bazı kuramsal yaklaşımlara ve bu yaklaşımlarda kullanılan kavram ve yöntemlere değinmek gerekmektedir.

2.1.3.2. Çocuk yazını çevirisinde kuramsal yaklaşımlar

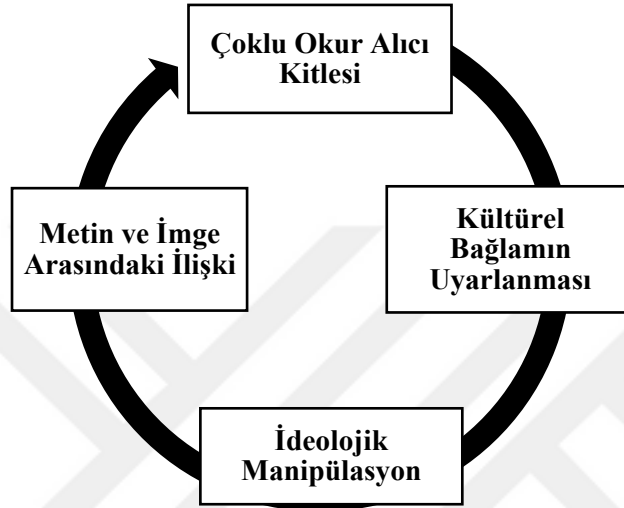
Eğitsel, sosyal ve ideolojik boyutlarına rağmen, yazın dizgesinde ikincil ve ihmal edilmiş bir alan olarak (Shavit, 1986; Puurtinen, 1998; O’Sullivan, 2005) çocuk yazını, çocukların okuma becerilerini geliştiren eğlenceli bir unsur taşımasının yanı sıra, belli bir dünya görüşünü, eleştirel düşünmeyi, kabul gören değer yargılarını ve davranış biçimlerini kendine özel bir şekilde iletmesi açısından önemli bir alandır. Bu alanın hassas ve kuralcı yapısı nedeniyle kendi içerisinde bir kontrol durumu da söz konusudur. Çocuk yazını metinlerinin yaratılmasında ve sunulmasında gösterilen bu titizlik ve yenilikçi yaklaşımlar, çocuk yazını çevirilerinde de bir başka dilde ve kültürdeki erek okura aktarımı, metnin dil düzeyindeki durumu, dil kullanımı vb.

unsurlarla kendini göstermektedir. Dikkate alınması gereken birçok özelliğiyle çocuk yazını çevirisinde, erek kültür ve erek okur olan çocuk bağlamında bir dizi karar da sürece katılmaktadır.

Çocuk yazını alanındaki yenilikçi yaklaşımlarla birlikte, bir araştırma alanı olarak çocuk yazını çevirisinde de ufuk açıcı katkılar söz konusu olmuştur. Disiplinin kurucu metinleri olarak kabul edilen Shavit'in "Translation of Children's Literature as a Function of Its Position in the Literary Polysystem [Tr. Çocuk Yazını Çevirisinin Yazınsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi]" (1981) ve *Poetics of Children's Literature* [Tr. Çocuk Yazınının Poetikası] (1986) adlı çalışmaları, çoğuldizge kuramını²⁹ temel alarak dizge kuramını ve konumsal olarak kararsız, başka bir ifadeyle ikircikli metinler fikrini çocuk yazını çalışmalarına kazandırmıştır. Reiss'in "Zur Übersetzung von Kinder-und Jugendbüchern: Theorie und Praxis [Tr. Çocuk ve Gençlik Kitaplarının Çevirisi: Kuram ve Uygulama]" (1982) adlı makalesi ve Klingberg'in *Children's Fiction in the Hands of the Translators* [Tr. Çocuk Kurguları Çevirmenlerin Elinde] (1986) adlı kitabı da alandaki ilk önemli metinler arasında yer almaktadır. Çeviribilimin doğasında bulunan disiplinlerarası özelliğiyle birlikte çocuk yazını çevirisi; yazın eleştirisi, eğitim, sosyoloji, psikoloji, felsefe ve illüstrasyon sanatı gibi disiplinlerle etkileşim içerisinde bulunmaktadır. Disiplinlerarası özelliğiyle çocuk yazını çevirisi, dilsel ve kültürel sınırları metinlerle aşan oldukça önemli bir alan olarak günümüzde yerini almıştır. Bu disiplinin erek okuru olan çocuk söz konusu olduğu için, çocuk için çeviri işlemini gerçekleştirmek

²⁹Çoğuldizge kuramı [Polysystem Theory], çevirinin tarihsel ve devingen bir süreç olarak algılanmasını sağlamıştır. Kuramın öncüsü Itamar Even-Zohar çeviribilime kuramsal açıdan yeni bir bakış açısı getirmiştir. Yazın tarihine çoğul bir dizgede odaklanarak çeviri yazınına söz konusu dizge içerisinde yer verilmektedir. Katmanlı bir bütünlük olarak tanımlanan çoğuldizge kuramı, toplumsal sistem içinde önemli bir işlevi olan yazının önemini vurgulamaktadır. Bu kuramda metinler, konum açısından merkez-çevre bağı çerçevesinde ele alınmaktadır. Merkezde yer alan metinler saygın kabul edilen (İng. canonised) ve tarihsel süreçte farklı konum elde edebilen metinlerdir. Saygın olmayan metinler (İng. noncanonised) devingenlik özelliğiyle zaman içinde merkeze geçiş sağlayabilmektedir. Bu kurama göre çeviri, hem kendi içinde bir dizge oluşturmakta hem de yazın çoğuldizgesinin bir parçası olabilmektedir. Çeviri metinlerin; erek kültür ve okur tarafından nasıl seçildiği ve diğer erek dil sistemleri ile olan ilişkilerinin sonucunda kuralları ve işlevleri nasıl benimsediği düzeyleri kuramda önemli bir konudur. Çeviri metnin amacı belirli bir kültüre ve yazın geleneğine yeni bir tür ve eser tanıtarak var olan ilişkileri değiştirmek de olabilir ya da tam tersi bir özellik ile erek kültürde kabul edilmeme riski de taşıyabilmektedir. Bu kuram çeviribilime; sistemi tanıtarak betimleyici araştırmalara ilgiyi arttırmasıyla, çevirilerin yazınsal çoğuldizgedeki konumunu anlamak üzere asıl odağı erek kültür ve erek metinlere, başka bir ifadeyle çeviri metinlere, yönlendirmesiyle ve son olarak da bu alandaki araştırmaların devingen bir sistem içinde ele alınmasıyla ışık tutmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. (Even-Zohar, 2004, ss. 191-200; Neydim, 2006, ss. 65-76; Tahir-Gürçağlar, 2008, ss. 193-209; Aksoy, 2002, ss. 41-44).

bazı durumlarda yetişkinlere yönelik çeviri işleminden daha zorlu, hassas bir süreç hâlini alabilmekte ve imtiyaz gerektiren yaklaşımlara başvurmayı gerekli kılabilmektedir. Farklı çalışmalarda (Klingberg, 1986; Puurtinen, 1995) çocuk yazını çevirisinde yetişkin yazınına göre çevirmenin daha özgür olabileceği bazı çeviri stratejileri yer alabilmektedir.

Şekil 2.7. Çocuk yazını çevirisinin özellikleri.

(Alvstad, 2020, s. 66)

Çocuk yazını çevirisini diğer alanlardan ayıran bazı özellikler bulunmaktadır. Alvstad’a göre (2020), “(1) kültürel bağlamın uyarlanması, (2) ideolojik manipülasyon, (3) çift okur (hedef kitle hem çocukları hem de yetişkinleri kapsamaktadır), (4) sözel özellikler ve (5) metin ve imge arasındaki ilişki” (s. 66) şeklindeki özellikler araştırmacıların en çok üzerinde durdukları konu başlıklarıdır. Çocuk yazını çevirisinin bu farklı özellikleri çalışmamızın konusuna, problem durumuna ve kuramsal çerçevesine uyum sağlayacak şekilde yeniden adlandırılmış ve sıralanmıştır. İlgili kuramsal yaklaşımlar ve yöntemler de bu başlıklar altında verilmektedir.

2.1.3.2.1. Çocuk yazını metinlerinin alıcı kitle sorunu: “çoklu okur” alıcı kitle

Çocuk yazını alanında olduğu gibi “çocuklar için çeviri” tartışmasının da merkezinde yetişkin-çocuk ikiliği yer almaktadır. Bu ikilik, tam olarak neyin çocuk yazını metni/çevirisi sayılacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Yetişkinler tarafından

çocuklar için kasıtlı olarak yazılmış metinler mi, yetişkinlere hitap eden ancak çocuklar tarafından okunan metinler mi, hem çocuklar hem de yetişkinler tarafından okunan metinler mi? Çocuk edebiyatı tanımları bu etkileşimlerden herhangi birini içerebilir; yetişkinlerin varlığı çocuk kitaplarında pek çok kılığa bürünebilmektedir. Çeviribilimsel bir tartışma gerektiren konu olan alıcı kitle sorunu çocuk yazını ve çevirisinin tek potansiyel okurunun çocuklar olmadığını göstermektedir. Her ne kadar doğal okurları çocuk olsa da asıl etkili olan kitle neyin yazılacağına, yayınlanacağına, satılacağına, çevrileceğine karar veren yetişkinlerdir (Thomson-Wohlgemuth, 1998, s. 16). Dolayısıyla yetişkinler de çocuklar gibi bu metinlerin muhatabı/alıcısı/okuru hâline gelmektedirler. Metnin oluşmasında ve çeviri sürecinde, sadece çocukların tercihleri ve beğenileri dikkate alınmaz; aynı zamanda yetişkinlerin tercihleri ve beğenileri de, özel olarak olmasa da, dikkate alınmaktadır.

Çoklu okur alıcı kitlesi (Alvstad, 2018) kavramı, yetişkinler ve çocuklar için farklı versiyonları olan *Alice's Adventures in Wonderland* [*Alice Harikalar Diyarında*] gibi metinlerde açıkça anlaşılabilir olmaktadır (Shavit, 1986 ss. 71-91). Bununla birlikte, çoklu okur hedef kitlesine ait farklı versiyonları olmayan diğer metinlerde de, yetişkin okura yönelik metinlerarası göndermeleri olan ve yetişkin bir kitleye yönelik işaretler görülebilmektedir. Bazı metinler ise yetişkin ve çocuk okurun birlikte okumasıyla, çözümlemesiyle ve tartışmasıyla çoklu okur hedef kitlesi kavramını içerisinde barındırmaktadır. Günümüzde, çocuk yazını ve çevirisi alanında yeni metin türlerinin de ortaya çıkmasıyla yetişkinlerin ve çocukların aynı çocuk kitaplarını okuması olgusunda “yeni bir temsil” (Falconer, 2008; Beckett, 2009, 2012) belirlemektedir.

Karşılaştırmalı yazınbilim akademisyeni O’Sullivan (2005), çocuk yazınına inceleyerek bu bağlamda bilimsel bakış açısına ek olarak uluslararası çocuk yazını tarihine yeni bir bakış açısıyla yaklaşmakta ve çeşitli kitaplardan örnekler sunmaktadır. Bu alanda yapılacak bir araştırmada; iletişimin hangi yolla, kim tarafından ve hangi şekilde kurulacağı, kimlerin çocuk yazınına okuduğu, kimlerin bu eserleri çevirdiği, ne zaman ve ne şekilde çevrildiği, aktarımın gerçekleşmesine kimlerin karar verdiği ve çocuk yazınının genel yazından nasıl ayrıldığı gibi sorularla “anlatı iletişim modeli” aracılığıyla ilerlenmesi gerektiğini belirtmektedir (2005, ss. 57-58). Böylece, çeviri sürecinin çerçevesi çizilerek süreç detaylandırılabilir ve çeviriye etki eden aktörler, bunların amaçları gibi konular ortaya çıkarılabilir.

Çocuklar için oluşturulan metinlerin çocuklara ve yetişkinlere sunulduğunu belirten O’Sullivan, *çoklu-alıcı*’ya sahip olarak tanımladığı bu alanın çeşitli okur rollerine odaklanmaktadır (2013, ss. 461-462). Çoklu-alıcıda yer alan çocuk okura aracılık edenlerin çevirmeni etkileyebilmesi konusunu dile getiren O’Sullivan, çevirmenin hangi kitabı kime ve nasıl çevireceği üzerine görüşlerin; dillere özgü anlamsal ve sözdizimsel niteliklerin; dilsel farklılıkların ve eşdeğerlik, yeterlik, sadakat gibi yaklaşımların çocuk yazını çevirisindeki önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca kendisi, çocukla yazınsal iletişim bağlamında genel düşüncelerin yanı sıra okur tipolojisinin erek dizge ve metin üzerindeki etkisi üzerine önemli noktalara değinerek çevirmenin çeviri sürecinde farklı okur tiplerini de dikkate alması gerektiğinin altını çizmektedir. Dolayısıyla bu görüşlerle, farklı disiplin ve araştırma alanları çocuk yazınına ve çevirisine dâhil edilerek önemli bir bağlantı kurulmuştur.

Van Coillie & Verschueren’in aktardığına göre (2006) çocuk yazını çevirisinde çevirmenler; yalnızca kaynak metin ve erek okur bağlamı arasında yer almaz. Sürecin başından beri sosyal güçlere karşı kırılgan ve dayanıksızdır, yayın sürecinin dayattığı normlara, kitapları satın alan ve okuyan yetişkinlerin beklentilerine bir orta yol olarak, kaynak metni kendi yorumlamaları ve erek okuru bilişsel ve duygusal yetenekleri, zevkleri, ihtiyaçları gibi konularda değerlendirmeleri beklenen arabulucu konumundadırlar (ss. 1v-v). Bu değerlendirme söz konusu alanın ilk akla gelebilecek zorluklarıdır. Çocuk okurun durumu bu alanda çocuk okurun statüsü, çocuk okur için üretilen metinlerin konumu, çocuklar için çevirinin onun gelişen ve değişen yönlerini tamamlaması konusunda yetişkin yazınından farklılaşmaktadır. Burada ayrıca, çocuk okurun yanında yetişkin kitapları da satın alan, seçen, tavsiye eden ve yayınlayan olarak sürece dâhil olur. Dolayısıyla, alandaki farklı yaklaşımlar kaynak ve erek metin odaklılık ilişkisi arasındadır, ancak alanda yapılan araştırmaların çoğu erek metin-kültür-okur odaklı yaklaşımları tercih etmektedir. Bu araştırmalarda Tabbert (2002), çocuk yazını çevirisi alanındaki kitapların dört etkeninin söz konusu olabileceğini belirtmektedir; farklı kültürler arasında köprüler kurması, çevirmene meydan okuyan metinlerin özelliklerinin bulunması, çocuk yazını ikinci konuma sahip bir alt-sistem olarak sınıflandıran çalışmalar ve/veya buna karşı çıkan çalışmalar ve yaşa özgü ima edilen veya gerçek okur olarak kişiler (ss. 303-304). Tabbert’in belirttiği bu dört etkende dikkat çeken, çeviri süreci ve çeviri metnin önemidir. İlgili kültürler, metin türleri, dil – anlatım ve erek okur söz konusu etkenleri bütünleştirmektedir.

2.1.3.2.2. Erek kültür bağlamında kabuledilebilirlik: yerlileştirme ve yabancılaştırma çeviri yöntemleri

Erek kültürün normlarına bağlılık başka bir ifadeyle kaynak metnin erek okurun göndergesel çerçevesine uyarlanması yöntemi olan “yerlileştirme” özellikle Klingberg’in *Children’s Fiction in the Hands of the Translators* [Çocuk Kurguları Çevirmenlerin Elinde] (1986) adlı kitabından sonra, çocuk yazını çevirisinde kilit konulardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuk yazını çevirisinin temel amaçlarından biri, potansiyel okurun ihtiyaçlarını, ilgilerini, tepkilerini ve anlama derecesini dikkate almaktır. Bu nedenle, metnin çocuklar için anlaşılır olması gerektiği düşüncesiyle, metin çocuğun dilsel ve bilişsel seviyelerine uyarlanmakta ve böylece onun ilgi alanlarına yaklaşıldığı düşünülmektedir. Genellikle uyarlanan ana unsurlar yazınsal referanslar, yabancı kelimeler, tarihi referanslar, özel isimler, ağırlıklar, ölçüler ve genel olarak kültüre bağlı referanslar olma eğilimindedir. Çevirmenin ne kadar ve ne derece kültürel uyarlama yapması sorunu çeviribilimde tekrarlanan bir sorun olarak yer almaktadır. Tüm yabancı kültürel unsurları uyarlamak hedef okurun dünyayı ve yabancı kültürü tanımasını engelleyebilmektedir. Bu unsurları kaynak metindeki biçiminde tutmak, okurun bunları anlamayacağı anlamına gelebilmektedir. Dolayısıyla bu durum, okur tarafından reddedilme ve yayıncı için ekonomik bir başarısızlık anlamına gelebilmektedir. Bu nedenle, çeviride uyarlama ve yerlileştirme stratejileri söz konusu olduğunda bu durumun arka planında ideolojik bir duruş bulunmaktadır.

Alanda, çocuk yazını çevirisinde yetişkin yazınına göre çevirmene daha fazla özgürlük tanındığı görüşü; yerlileştirme [domestication] ve yabancılaştırma [foreignization] çeviri yöntemleri çerçevesinde (Klingberg, 1986; Puurtinen, 1998) ifade edilmektedir. Erek kültürün ve dilin normlarına uyum olarak ifade edilen yerlileştirme yöntemini ve bunun alt yöntemlerini içermektedir. Yabancılaştırma yöntemi ise direnç gösterme ve kaynak kültür ve dil normlarına uyum sağlama yönelimi anlamına gelmektedir. Berman’ın ifadesiyle yerlileştirme, ilk kez çevirisi yapılan yazınsal metni erek kültüre tanıtmaya amacı içermektedir (2004, s. 15). Schleiermacher’in (1963/1813, ss. 47-50) okuru yazara götürme “yabancılaştırma” yöntemi ve yazarı okura götürme “yerlileştirme” yöntemi olarak açıkladığı bu çevirmen kararları çocuk yazını çevirisinde önemli bir rol oynamaktadır. Burada önemli olan, okurlara başka bir

ifadeyle çocuklara yabancı olanı tanıtmamanın ya da tamamen yabancı unsurlardan arınmış bir metin ortaya çıkarmanın kararının verilmesidir. Schleiermacher'ın bu yöntemlerle ilgili olarak çevirmene önerdiği konu çeviri süreci öncesinde karar vermesi ve çeviri işine bu kararla başlamasıdır. Alınan bu karar sayesinde karmaşadan uzaklaşarak metnin güvenilirliğinin artacağını savunmaktadır (1963/1813, s. 48).

Venuti de yerleştirmeye ve yabancılaştırma çeviri yöntemlerine çevirmenin görünmezliği ve görünürlüğü bağlamında yaklaşmaktadır. *The Translator's Invisibility [Çevirmenin Görünmezliği]* (1995) adlı kitabında Venuti, erek metnin ne kadar yerleştirilirse çevirmenin görünürlüğünün o kadar azaldığını belirtmektedir. Bu durum çerçevesinde de kaynak metnin erek dilde ve kültürde üretilmiş, orijinal bir ürün olarak algılanabileceğini vurgulamaktadır. Çeviride çevirmenin görünmezliği ve görünürlüğü kavramlarını çevirinin ideolojik nedenlerine bağlı olarak çevirmenin görünmezliği “Çeviri ne kadar akıcı olursa çevirmen o kadar görünmez olur ve muhtemelen kaynak metnin anlamı ya da yazarı daha görünür olmaktadır” (1995, ss. 2-3) ifadesiyle açıklanmaktadır. Venuti'ye göre, çeviride görünmezlik; çevirmenlerin erek dilin ifade tarzına ve sözcük dağarcığına uygun çeviri yöntemleri kullanarak “okunabilir” erek metinler üretmek için “akıcı” çeviri yapma eğiliminde olmalarıyla gerçekleşmektedir. Bu durum metin türü fark etmeksizin, çeviri metnin kaynak metin yazarının kişiliğini yansıtan unsurlardan ve sözcük, üslup veya cümle yapılarındaki tuhaflıklardan arındırılarak “başarılı” olarak nitelendirilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Çevirinin, erek dilde yazılmış bir eser gibi okunabilir olması beklenmektedir (1995, ss. 2-3). Çeviride görünürlük ise, çevirmenlerin yabancılaştırma çeviri yöntemi ile saydam olmayan, heterojen bir dil kullanmasıyla mümkün olabilmektedir. Bu tür çevirilerde çevirmen, erek dilde yaygın olmayan ve dikkat çeken dil kullanımını tercih etmekte ve erek metni oluştururken öncelikli olarak kaynak metnin, kültürün ve dilin normlarını kullanmaktadır. Çocuk yazını çevirisi çerçevesinde, çevirmenlerin görünürlüğünün tartışılmasının nedeni, toplumsal, kültürel ve biçimsel bir yapıya sahip olan bu metinlerin alıcısının çocuk olmasıdır. Dolayısıyla çocuk yazını çevirisinde çevirmen kaynak metni, metnin yazarını, dili ve kültürü tanıyarak, gerekirse çözümleyerek, sadece aktarılacak anlama değil birçok unsura dikkat etmelidir.

Yerlileştirme yöntemi, hedef metni kaynak kültürün “yabancı” ve “öteki” unsurlarından korurken, aynı zamanda erek okur için tanıdık ve bilindik unsurların kullanılmasıyla kaynak metindeki önemli özelliklerin değiştirilmesine veya çıkarılmasına yol açmaktadır. Bu durumda, çocuk okur yeni bilgi edinemeyebilir veya “öteki”yi tanıyamayabilir. Yerlileştirme bazı durumlarda reddedilmekte ve yazarların yazım sürecinde okurların özel koşullarını dikkate aldıkları ve uyarlamanın kaynak metinde bulunduğu savunulmaktadır (1986, s. 11).

Çocuk yazını çevirisinde çevirmenin mesleki yetkinliğini ön plana çıkarabilecek ve strateji oluşturmaya neden olabilecek; kitap başlıkları ve alt başlıklar, isimler, örf ve adetler, gündelik yaşamda kullanılan eşya, kıyafet ve malzemeler, coğrafi kavramlar, beslenme alışkanlıkları ve gıdalar, oyunlar, mitolojik ve folklorik unsurlar, tarihi unsurlar, ölçü ve ağırlık birimleri, kurum ve kuruluşlar gibi bazı somut konu başlıkları yer alabilmektedir. Kültüre özgü olan bu konu başlıklarının çevirisinde çevirmenin belirleyeceği yöntemler erek metin açısından önemli bir konumdadır. Klinberg (1986), çevirmenin kültüre özgü olan söz konusu bu konu başlıklarına ait unsurların çevirisinde başvurabileceği bazı yöntemleri sıralamıştır. Bunlar; “eşdeğerlik (erek dilde kaynak dildeki unsura eşdeğer bir kavram kullanmak), ek bilgilendirme (kaynak dildeki kavramı aynen kullanmak, erek dilde açıklayıcı bir bilgi ile desteklemek), açıklamalı çeviri (kültürel unsurun işlevini açıklamak), metnin dışında dip not vermek, metnin sonunda ek bilgilendirme yapmak, erek dilde farklı olmakla birlikte yakın bir kavram kullanmak, kavram çok fazla yerellik ifade ediyorsa, erek metinde o kavramı kapsayan bir üst kavramı kullanmak, çıkarma (duruma göre terime, cümleye hatta paragrafa erek metinde yer vermemek), yerlileştirme (kaynak dildeki kültürel unsurları erek dildeki okura yakınlaştırmak)” olarak belirtmektedir.

Çocuk yazını çevirilerinde “kültürel bağlam uyarlaması, dil uyarlaması, modernleştirme, arındırma ve kısaltma” olarak farklı uyarlama türlerini tanımlayan Klingberg’in bu değerlendirmesi alanda bazı eleştirilere de neden olmuştur. Oittinen’e göre, uyarlama olumlu ya da olumsuz bir strateji değildir ve bazı durumlarda çocuklar için okumayı kolaylaştırmak ön planda olabilir (2000, s. 85-99). Örneğin, bir çevirinin temel amacı, tarihsel referansları ve kaynak kültürün yabancı atmosferini korumaktan ziyade, çocuklar için okumayı kolaylaştırmak olabilir. Bu durum yerlileştirmeyi haklı gösterebilir. Çocuk yazını çevirisinde çocuk gerçekliği ve çocuk okuru konusuna

odaklanan Oittinen, Bakhtin'in "diyalojizm kavramını ve karnavalesk yaklaşımını"³⁰ takip ederek yazarlık kavramını yapıbozuma uğratmaktadır. Çeviri metni; yazarın değil, çevirmenin ve okurun da etkili olduğu bir tür sapmış alan olarak gören Oittinen, tüm çevirilerin aslında bir uyarlama olduğunu, çeviri işleminin doğasında dönüştürme eylemi olduğunu belirtmektedir (2000, ss. 85-99). Seçilen çeviri yöntemi; çeviri projesi, bağlam ve çevirmenin özelliklerine bağlı olmaktadır.

Çevirinin birçok açıdan bir sözleşme olduğunu öne süren Oittinen (1993), çocuk yazını çevirmenin çocuk kültürüne ulaşması gerektiğini belirtmektedir. Çevirmenin çocuğun karnaval dünyasına girmesinin ve orada yaşamasının önemini vurgulayan Oittinen ayrıca, çevirmenin yetişkinlikten kendini kurtaramasa da başarmak için çocukluğun ülkesine, etrafındaki çocuklara ve içindeki çocuğa ulaşması gerektiğini belirtir. Çocukların bu karnaval dünyasına ulaşmasının, otoriteden korkmadan çocuklara ulaşmanın diyaloji olduğu vurgulanmaktadır (ss. 183-184). Dolayısıyla Oittinen, çocuklar için çeviri sürecinde çevirmenin çevredeki çocuğu ve içindeki çocuğu dinlemesi gerektiğini savunmaktadır. Puurtinen de bu görüşlere ek olarak, çocuk yazını çevirisinde "dilbilimsel kabuledilebilirlik" kavramını vurgulamakta ve erek okurun beklentilerinin ve dilbilimsel uygunluğun dikkate alınması gerektiğini belirtmektedir. Özellikle de fantastik türdeki öykülerde özel isimler, lakapla ve kültürel öğelerin çocuk okur için engel teşkil edebileceğini ifade ederek bu unsurların

³⁰ Oittinen "On the dialogics of translating for children [Çocuklar için çeviride diyaloji üzerine]" (1993) başlıklı doktora tezinde Bakhtin'in diyalojik yazın kuramı üzerine çocuk yazını çevirisi bağlamında değerlendirmelerde bulunmuştur. Oittinen, çocuğa saygıyı ve erek dil okuruna bağlı olmayı vurgulamaktadır. Çocuğun dünyayı algılamasında Bakhtin'in karnaval imgesini kullanmaktadır. Çocuklar için çeviri işlemini gerçekleştirmek bir karnaval eylemi gibidir. Bakhtin'in diyalog kavramı bağlamında ortaya koyduğu diyaloji kavramı, karşılıklı konuşan kişiler arasındaki anlam ilişkisi, karşılıklı etkileşimle anlamlaştırma düşüncesi olarak tanımlanabilir. Bakhtin, bir diyalogun ögesi olan sözcüğün, geçmiş ve gelecekle bağını koparmadan pek çok anlamı ve vurguyu bir arada barındıran bir etkileşimler ağının ürünü olduğunu savunmaktadır. Bu düşünceye göre, sözcükler çeşitli anlamlarla yüklü olarak bireye ulaşır ve başkasına yeni anlamlar kazanarak aktarılır. Bakhtin, sözcüğün özü gereği monolojik değil diyalojik bir yapıya sahip olduğunu vurgulamaktadır. Diyalojinin temelini oluşturan "karnavalesk" kavramı da, güldürü unsurlarıyla hiyerarşik düzeni altüst eden karnavalın yazına yansımaları sergilemektedir. Oittinen de çocuklar için çeviriyi bir çeşit karnaval olarak tanımlar. Çünkü karnaval iletişimi kolaylaştırır ve otoriteye sahip değildir. Diyalog ile karnavalda bireylerin buluşması söz konusudur. Çocukların kendilerine ait bir karnaval havası, konuşma tarzı, kültürü ve dili vardır. Karnavalda bir yetişkinin yer alması da ancak çeviri yoluyla mümkündür. Evrensel olma ve özgürlük anlamları taşıyan karnavala katılan çevirmen, kendi çocukluğuna giderek eğlenceye dâhil olur. Oittinen'e göre, çocuk yazını çevirisinde erek metnin okuru, kaynak metnin yazarı ve çevirmen bir diyalogda buluşur ve çevirinin "ben" olan okuru "sen" olan çevirmenle (yazar, çizer vb.) bir araya gelirse bu çeviri başarılı ve iyi bir çeviridir. Detaylı bilgi için bkz. (Bakhtin, 1975/1990, *The dialogic imagination: four essays*; 2001, *Karnaval'dan romana*; 2016, *Söylem türleri ve başka yazılar*); (Oittinen, 1993, *I Am Me – I Am Other: On the Dialogics of Translating for Children*; 2000, *Translating for Children*).

çevirisinde erek kültür dizgesi ve okurunun dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır (1995, ss. 19-24).

Çevirmen, kaynak metnin okuru olarak anlam sürecine katılırken, aynı zamanda erek metnin yazarı gibi bir yeniden yazma ve yaratma sürecindedir. Bu nedenle, çocuk yazını çevirisindeki durum oldukça karmaşıktır çünkü bu metinlerin; yapısı, alıcı okur kitlesi, kaynak kültürün gerçekliği, yazın kuralları, metinlerarası ilişkiler farklılaşmakta ve kaynak metin yazarının özgün ve yaratıcı dünyasından izler yer almaktadır. Yazarın dünyayı algılama biçimi, kurduğu ilişkiler, kullandığı göndermeler ve kişisel üslubu, metnin kişisel niteliğini belirleyen unsurlardır. Öncelikle bir okur olan çevirmen, bu özellikleri içselleştirerek aktarım sürecini başlatır ve bu süreç aslında çevirmenin kimliğini, uzmanlık alanını, çeviri metne hassasiyetini, çeviride görünürlüğünü yansıtmaktadır. Çocuk yazınında, özellikle okurun; çocuğun varlığı ve bu tür yazında yetişkin yazınından farklı olarak akıcılık ve okunabilirlik gibi öğelerin aranması, çevirmenin hem özgürlük alanını hem de sorumluluğunu arttırmaktadır. Çocuk yazını çevirilerinde kaynak metin, erek okurun anlama ve deneyim düzeyine göre uyarlama eğilimi ve kaynak metnin kültürel ortamını erek dil okuruna doğru yaklaştırma çabası söz konusu olabilmektedir. Akıcılık ve okunabilirlik, çocuk yazınının önemli unsurları arasında yer aldığından çevirmenin kararları; erek okurun bilgi düzeyi, dil yetkinliği, kültürel yakınlık gibi faktörlere dayanarak şekillenmektedir. Sonuç olarak, çocuk yazını çevirilerindeki dilbilimsel, biçimsel ve değer yargılarına dayanan sınırlamalar, çevirmeni metni çocuk okuru için erişilebilir kılmaya zorlayabilmektedir. Bu süreçte çevirmen, yerlileştirme veya yabancılaştırma stratejilerini belirlerken metin, yazar, okur, kaynak ve erek kültürü kapsayan bir sorumluluğu üstlenmektedir.

Çeviriye erek odaklı yaklaşım bağlamında Toury'e göre çeviri, bir topluluk tarafından belirlenen işlevi yerine getirmek için gerçekleştirilen bir kültürel etkinlik olarak görülmelidir ve çevirmen de, bu topluluğun uygun gördüğü adlarla çeviri eylemini gerçekleştirir (2012, s. 149). Bu nedenle, çevirmenin davranışları, genel olarak kabul edilen normlar, kurallar ve kişisel tercihler tarafından şekillendirilmektedir. Toury, çeviri normlarını “süreç öncesi çeviri normları” ve “çeviri süreci normları” olarak iki ana gruba ayırır. Çevirmen, öncül norm çerçevesinde, çeviri metnin yeterliliğini ve kabul edilebilirliğini belirlemek için kaynak metne veya erek kültürün normlarına

bağlı kalma seçeneğine sahiptir (2012, ss. 152-153). Çeviri süreci normları ise “matriks normlar” ve “metinsel-dilsel normlar” olmak üzere iki alt gruba ayrılır. Çevirmen, çeviri sürecinde, kaynak veya erek dilin belirlediği kısıtlamalar çerçevesinde kararlar almakta ve çeviri eylemini gerçekleştirirken farklı davranışlar sergileyebilmektedir (2012, ss. 156-157). Çocuk yazını çevirisinde çeviri normları erek metni kabuledilebilirlik sınırları içinde tutma eğilimi gösterebilmektedir. Dolayısıyla çeviri metin okunabilirliği ve akıcı olma özelliğini gerektirmektedir.

Reiss da, erek kültürel bağlam odağında, çocuk yazını çevirisinin uyarlamaları ve açıklamaları zorunlu kıldığını savunmaktadır. Bu alanda oluşabilecek sorunları metin türleri bağlamında açıklayan Reiss (2000), çocuk yazını metnlerinin çeşitli türlerin karışımı olduğunu belirtmektedir. Önemli olanın kaynak metnin kaynak metin okuru olan çocuk üzerinde bıraktığı etkinin erek metinde ve erek metin okuru çocukta aynısının, eşdeğerinin yansıtılmasıdır (s. 162). Reiss bu bilgilere ek olarak, özel bir çalışma gerektiren ve çocuk yazını çevirisinde çevirmenin farkında olması gereken durumları “1. Bütün çeviri sürecinin asimetrisi; yetişkinler çocuklar ve gençler için yazılan kitapları çevirirler. 2. Tabuları gözlemesi ya da eğitimsel ilkeleri izlemesi için çevirmene baskı uygulayan aracı etkenler. 3. Çocukların ve gençlerin dünya hakkındaki sınırlı bilgileri ve hayat deneyimleri” (s. 163) şeklinde betimler. Dolayısıyla çocuk yazını metnlerinin “çoklu okur” alıcı kitlesi sorununa değinerek bu metinlerin çevirisi sürecinde odak noktada yetişkinlerin olduğunu ve çeviriyi yönlendirdiklerini belirtmekte; çocuğun konumunun ikincil olduğunu ifade etmektedir.

Yukarıda ifade edilen erek odaklı yaklaşımlar bağlamına ek olarak Nord ise, çocuk yazını çevirisinde kaynak ve erek metinleri karşılaştırmada metnin işlevlerinin belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Nord, çocuk yazını çevirisinde kaynak metinden sapmalara neden olan “çocukların yetersiz dilsel edimi, eğitilmiş yetişkinlerin sürdürmek istedikleri tabuların yıkılmasının önemi, genç okurların sınırlı dünya bilgisi ve yayıncıların ticari kaygısı ve ilgisi” (1995, ss. 264-265) şeklindeki etkenlerden bahsetmektedir. Kaynak ve erek metne bağlılığa odaklanan Nord, çevirmenin iki taraflı bir biçimde kendini erek metne olduğu kadar kaynak metne de adanması gerektiğini, kaynak ve erek metnin alıcısı olan çocuk okura sorumlu olduğunu vurgulamaktadır (1995, ss. 265).

Erek metin ve okur odaklı yaklaşımlar bağlamında Vermeer (1989), ortaya koyduğu Skopos kuramında çevirmenin, yapacağı çevirinin erek kültürdeki işlevini saptaması ve çevirisini bir amaca yönelik gerçekleştirdiğini savunmaktadır (s. 173). Kaynak ve erek kültürlerin farklılıklarını ve benzerliklerini dikkate alan çevirmenin, kaynak metindeki kültüre özgü kavramları erek okurun anlayabilmesi için kaynak metinde yarattığı etkinin aynısını yaratarak çeviri yapması gerekmektedir (s. 174). Ne, kim tarafından, kim için, ne zaman, nerede ve neden çevirisi yapılır sorularına karşılık aranan bu işlevsel yaklaşımda çevirmen büyük bir rol oynamaktadır. Sorumluluklarını bilen ve uzman olan çevirmen çocuk yazını çevirisinde metnin, yazarın, erek okurun ve kendisinin amacı doğrultusunda hareket etmektedir (s. 175).

Çocuk yazınında olduğu gibi bu alanın çevirisi, çocuk okurlara yeni ufuklar, değerler ve düşünme biçimleri katan, diğer kültürlerden olan çocukları tanımalarına ve ortak değerleri paylaşımlarına katkı sağlayan ortamlar meydana getirmektedir. Çocuk yazını metinlerinin kültürler ötesi özelliğinin yayılması ve çevirilerinin yapılması, dünya çocuk yazınının çocuğa ulaştırılması, çocuğun diğer kültürleri anlamasına ve saygı göstermesine olanak sağlar. Bunlar gibi unsurlarla çocuk yazını çevirisi bağlamında yeni bağlar kurulabilmektedir. Dolayısıyla, söz konusu yeni bağların kurulmasında çocuk yazını çevirisi çerçevesinde; kaynak dil-metin-kültürden ve kaynak metin yazarından, erek dil-kültür ve okurdan, yazınsal kriterlerden, evrensel ve kültürel değerlerden, yayınevi politikalarından, yayımlanma kurallarından ve çeviri sürecinde çevirmenin karşılaşılabileceği durumlardan kaynaklı zorluklar söz konusu olabilmektedir. Bu gibi durumlarda çeviri sürecinin öncesi ve sonrası bağlamında çeviri işlemini gerçekleştirecek çevirmen ve/veya editör bir dizi karar alma durumunda kalabilmektedir.

2.1.3.2.3. İdeolojik manipülasyon

Çeviribilim alanında çevirmenin sınırları veya özgürlüğü, bu özgürlüğün nerede başlayıp nerede sınırlandığı uzunca bir süre tartışılmış, söz konusu çocuk yazını çevirisi olunca bu tartışmalar daha da önemli bir hâl almıştır. Shavit (1991), çocuk yazınının yazınsal dizge içinde ikincil, yani çevre konumunda olduğunu, bu sebeple çocuk yazını çevirmenin kendine özgürlük tanıyabileceğini ileri sürmüştür (s. 19). Çocuk yazını metinleri, yetişkinlerin (ebeveynler, öğretmenler, editörler gibi) çocuklar için uygun gördüklerine uyum sağlamaları için sürekli olarak manipüle edilmektedir.

En sık manipüle edilen unsurlar şiddet ve intihar vb. gibi hassas temalar; siyasi, dinî, ırkçı ve cinsel içerikli söylemlerdir. Bu manipölasyon tartışmasının öncüsü, çoğuldizge yaklaşımıyla çocuk yazını çevirisine değinen Shavit'tir. Bu noktada Shavit'in görüşlerine yer vermeden önce konumuz bağlamında çoğuldizge kuramına değinmek yerinde olacaktır.

Erek odaklı yaklaşım, çeviriyi ikincil konumuna yerleştiren kaynak odaklı yaklaşıma karşı çıkar ve hem kaynak hem de erek metinleri eşit seviyede değerlendirir. Ancak, edebî çeviri söz konusu olduğunda, kaynak ve erek kültür, dil, norm ve diğer unsurlar arasındaki ayrım daha belirgin hâle gelebilir. Bu ayrımı Even-Zohar'ın 1970 yılında geliştirdiği çoğuldizge kuramı bağlamında değerlendirmek mümkündür. Even-Zohar, çoğuldizge içinde merkez ve çevre ilişkilerinden bahseder. Merkezde “saygın görülen” eserler bulunurken, çevrede “saygın görülmeyen” eserler yer alır. Ancak, “saygın görülmeyen” eserler de zamanla merkeze taşınabilir (Tahir-Gürçağlar, 2008, ss. 194-195). Bu ilişki ve farklı türlerin yer değiştirmesi, edebiyatın canlılığını korumasına katkı sağlar (Even-Zohar, 2008, s. 127). Even-Zohar, çevirinin uluslararası kültürleri ve edebiyatı şekillendirmedeki rolünü vurgulayarak, çeviri eserlerin, erek-edebiyat tarafından seçilmesi ve yerli edebiyattaki ortak düzenlemelerle ilişkili özgül normları, davranışları ve politikaları benimsemelerinin birbirleriyle ilişkili olduğunu belirtir (2008, ss. 126-127). Yazın çevirisinin, yazınsal çoğuldizgenin bir parçası olduğunu ve bu çoğuldizgedeki tüm ortak düzenlemelerle ilişkili olduğunu vurgular. Bu nedenle, çevrilecek eserler, erek dizgedeki yenilikçi işlevi ve kaynak dizgeyle erek dizge arasındaki uyuma göre seçilir. Çeviri eserler, edebiyatın henüz gelişmekte olduğu, edebiyatın çevresel ve/veya güçsüz olduğu ve edebi boşluklar, dönüm noktaları, bunalımlar ve yazınsal boşluklar olduğu durumlarda merkez konumuna gelebilir.

Çeviri, çoğuldizgenin merkezini şekillendirirken, erek edebiyata yeni özellikler kazandırır. Even-Zohar, çevirinin belirli bir kültür dizgesi içindeki ilişkilere bağımlı bir eylem olduğunu ve bu bağın çevirinin uygulanmasını etkilediğini savunmuştur (2008, s. 128). Even-Zohar, “repertuar”ı, “bir grup ve bu grubun bireysel üyeleri tarafından yaşamın düzenlenişinde kullanılan seçeneklerin tümü veya bu seçeneklerin kabul görmüş bir bütünü” (2008, s. 128) olarak tanımlar. Kültür repertuarı, bir topluluktan diğerine genler gibi geçmez; bunun yerine topluluktaki bireyler tarafından oluşturulur, öğrenilir ve benimsenir. Bu repertuar, topluluktaki isimsiz kişiler

tarafından kasıtsız bir şekilde veya kendiliğinden oluşturulabileceği gibi, bazı durumlarda bilinçli olarak odaklanmış, tanınmış kişiler tarafından da oluşturulabilir (2008, s. 129). Oluşturulan repertuar, karmaşık ilişkiler ağında kabul gördüğünde, hedef grup tarafından yaşamın düzenlenişinde bir araç olarak kullanılır (2008, s. 130). Kültür repertuarı oluşturulurken “yaratım” ve “dışarıdan alım” süreçleri önemlidir. Çeviri, bu süreçte bir araç olarak kullanılabilir ve “dışarıdan alım” “aktarım”a dönüşebilir. Even-Zohar, grupların yaşamlarının düzenlenişinde ve iki grup arasındaki etkileşimde dışarıdan alımın önemli bir rol oynadığını vurgulamıştır. Aktarılan metanın erek piyasada başarılı olması durumunda yaşamın vazgeçilmez bir parçası olabileceğini belirtmiştir (2008, s. 130). Dışarıdan alım, erek dizgede belirli bir işlev göreceği ve eksikliği giderdiği için kabul görebilir veya tepki alabilir. Türkiye örneğinde, kanun veya dinde yapılan geniş kapsamlı bir değişim durumunda erek dizgede tepki çeken unsurların yerini aktarım yoluyla getirilen unsurlar alabilir. Kültür repertuarının oluşturulmasını araştırırken, yalnızca bir topluluktan diğerine aktarılan unsurların karşılaştırılması veya unsurların erek dizgeye uyumlu olabilmesi için yaşadığı değişimi değil, aynı zamanda “alıcı dizgenin durumu”, “aktarımsal etkinliğin doğası” ve “aktarım eyleyicileri olarak repertuar oluşturucularının etkinlikleri” (2008, ss. 130-132) de dikkate alınmalıdır. Aktarım etkinliğinin yapısı ve bu etkinliğin parçası olan birey veya kurumları incelendiğinde ideoloji etkeni de sürece dâhil olmaktadır.

Shavit, Even-Zohar’ın çoğuldizge kuramını temel alarak çocuk yazını çevirisinin erek yazın dizgesindeki konumunu incelemiştir. Çocuk yazını çoğuldizgenin bir parçası olarak kabul eden Shavit, çocuk edebiyatının çevresel bir konumda olduğunu ve bu durumun çevirmene özgürlük sağladığını ileri sürmüştür. Bu özgürlük, metnin çocuğun anlayabileceği düzeyde düzenlendiği ve metnin içeriğinin çocuk için faydalı ve uygun olduğu koşullarda geçerlidir (1991, s. 19). Shavit, metnin seçimi ve işleniş ilkesinin yanı sıra, dizgesel yatkınlıktan bahseder. Dizgesel yatkınlığın alt kavramlarını “var olan örnekçelere yatkınlık”, “metnin bütünlüğü”, “metnin karmaşıklık ve olgunluğunun derecesi”, “ideolojik ve öğretici amaçlara göre düzenlenmesi” ve “metnin biçimi” olarak belirler (1991, ss. 19-20). Çevirmen, bu ilkelere uyduğunda, çocuk yazını çevirisi, erek yazın dizgesinde var olan örnekçelere göre düzenlenir (1991, s. 20). Eğer örnekçe mevcut değilse, bazı öğeler metinden çıkarılır ve metin, “var olan örnekçelere yatkın” (1991, s. 20) hâle getirilir. Yetişkin edebiyatında, genellikle, saygın kabul edilen eserlerin çevirisinde metnin bütünlüğü

korunurken, saygın kabul edilmeyen eserlerde korunmamaktadır. Bu durum, çocuk yazını çevirisinde de ortaya çıkmaktadır; metin, “çocuğun anlama seviyesine” ve “çocuk dizgesinde kabul edilen ahlaki kurallara” uygun olması için değiştirilir (1991, ss. 20-21). Bu şekilde, “metnin bütünlüğü” bozulur, çocuklar için uygun olmadığı düşünülen unsurlar metinden çıkarılır. Benzer şekilde, çocukların anlama seviyesine uygun olmayan metinler basitleştirilir, “metnin karmaşıklık düzeyinde” yapılan bu değişiklikler sonucunda metnin işlevi değişerek etkinliğini kaybeder (1991, ss. 21-24). Shavit, yetişkin yazınında metnin öğretici özelliğinin ve ideolojik öneminin azaldığını ancak çocuk yazınında bunların önemli olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, belirli bir ideoloji çerçevesinde metni yeniden uyarlamak mümkündür (1991, s. 24). Metnin öğretici içeriğini, eğlendirici yönünü ve çocuğun kelime dağarcığını zenginleştirmek için, “biçimsel normlar” (1991, ss. 24-25) öne çıkar.

Shavit, çocuk yazını metinlerinin birçok etken tarafından manipüle edildiğini belirterek, çocuk yazını çevirmeninin, çocuk yazınının yazınsal çoğuldizgeki çevresel konumunun bir sonucu olarak, metne ilişkin kendisine büyük özgürlükler de tanıyabileceğini savunmaktadır (1986, s. 112). Shavit’e göre çocuk yazını çevirisinde manipülasyonlar, aynı zamanda çevirmene özgürlük tanıyan iki ilke temel alınarak ortaya çıkabilmektedir:

“a. Metni, toplumun “çocuk için iyi” diye tanımladığı şekilde (*erek dizgenin pedagojik ve ahlaki normlarına göre*), çocuğa uygun ve yararlı olarak düzenlemek. b. Olay örgüsünü, tiplerini ve dili, çocuğun kavrama düzeyine ve okuma yetilerine göre (*toplumun psikolojik veya bilişsel açıdan çocukta varsaydığı becerilere göre*) düzenlemek”. (1991, s. 19)

Shavit’e göre bu iki ilkeyi göz önünde bulunduran çocuk yazını çevirmeni çeviri metni özgür biçimde işleyebilir. Shavit ayrıca, çevirinin nasıl yapılması gerektiğine dair bir çeviri teknikleri, kuralları ve önermeleri listesi sunmamaktadır. Bunun yerine, bazı çeviri normları ortaya koyar. Bunlardan ilki “varolan örnekçelere yatkınlık” (1991, s. 20); metnin erek yazınsal dizgedeki mevcut metinlere bağlılığı şeklinde açıklanabilir. Metinler, erek yazınsal dizgedeki mevcut ve kabul görmüş türlere göre yazılmaktadır. Örneğin; *Robinson Crusoe* (1719) çevrildiğinde fantastik bir masal hâline gelmiştir çünkü çevrildiği kültürlerde çocuk yazınında hiciv türünde örnekler yoktur (1991, ss. 20-21). İkinci olarak “metnin bütünlüğü” (1991, s. 21); metnin birincil ve ikincil türlerinin bütünselliği şeklinde ifade edilebilir. Erek kültürdeki baskın ahlaki kurallara uymayan metin bölümlerini, hatta tüm bölümleri ve sahneleri çıkarmak ve silmek

mümkündür. Yetişkinlerin, çocukların anlayamayacağını düşündüğü ölüm gibi konuları da içermektedir. Üçüncü olarak “metnin karmaşıklık düzeyi” (1991, s. 22); metnin karmaşık ve sofistike olma derecesi olarak açıklanabilir. Örneğin; metinden ironik göndermeler çıkarılabilmektedir. Dördüncüsü de “ideolojik ya da değerlendirici uyarılama” (1991, s. 23); metnin ideolojik ve didaktik amaçlar için uyarlanması anlamına gelmektedir. Beşinci son olarak da “biçemsel normlar” (1991, s. 24); çocukların kelime dağarcığını artırmak için biçem normlarına uyarılama olarak tanımlanabilir.

Shavit’e göre, manipülasyon örneklerinin çoğu çocuk yazınının çevresel konumu nedeniyle açıklanabilir. Bununla birlikte, manipülasyonun sınırları her zaman net değildir aksine bulanıktır ve bu ideolojik manipülasyonlar, sansür uygulamaları olarak da düşünülebilir. İdeolojik manipülasyon gibi uç bir durum olan sansür konuları da günümüzde dikkat çekmeye başlamıştır. Sansüre yaklaşımlar iki yönlüdür: doğrudan sansür (diktatörlük rejimleri tarafından veya siyasi nedenlerle) ve çeviri sürecine dâhil olan farklı aktörlerin - yazarlar, ebeveynler, yayıncılar ve çevirmenler - gizli sansürü üzerine çalışmalar (Alvstad, 2018). Çocuk yazını çevirileri ideolojik kontrolün temel mekanizmalarından biri olarak görülmekteydi ve kitaplar mevcut rejimin istediği çocukluk imgesine uyum sağlamak zorundaydı. Örnek olarak, Franco’nun diktatörlüğü altındaki İspanya verilebilir. Sansürü yapan kişiler, özellikle din, romantik ilişkiler ve kadın cinsiyetini ele alan birçok kitabı yasaklayarak ve diğerlerini tahrif ederek yeni fikirlerin İspanyol Katolik ideolojisine nüfuz etmesini engellemeye çalışmıştır (Craig, 2001; Roig & Kenfel, 2014). İkinci sansür türü ise yazarlar, ebeveynler, yayıncılar ve çevirmenler tarafından uygulanan ve yaratım ve düzenleme sürecinin herhangi bir aşamasında ortaya çıkan sansürdür. Kişisel kararlar, ekonomik nedenler veya sosyal kısıtlamalar bu tür sansürlerin tutumlarını açıklayabilmektedir.

Sonuç olarak, çocuk yazınının idealize edilmiş bir çocuk modeli oluşturmayı amaçladığı düşüncesi zaman içinde önemli değişimlere uğramıştır. Günümüzde, çocuk edebiyatı artık ölümden savaşa kadar geniş bir tematik yelpazeye sahip eserlerle doludur. Çeviri eserlerin yanı sıra, telif eserlerde de edebî nitelik ve okuma keyfi öncelikli olarak değerlendirilmektedir. Yayıncılar ve yazarlar, yaratıcı bir çocuk yazınının peşinden koşarken, bazı baskılarla ve zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Hem iktidar hem de toplumun farklı kesimleri, okuma kültürünü etkilemeye ve yayıncıları

kontrol etmeye çalışmaktadır. Örneğin, çevirmenlere veya yayınevlerine karşı açılan davalar, yayıncılara ve öğretmenlere yönelik yapılan şikâyetler, sansür uygulamaları ve sosyal medya üzerinden yazarları ve yayıncıları hedef gösteren kişiler bu baskılara örnek olarak gösterilebilir. Bu tür etkileme ve baskılar, çocukların okuma hakkını ihlal ederken, çocuk yazınının işlevini yeniden değerlendirme gerekliliğini ortaya koymaktadır.

2.1.3.2.4. Metin ve imge etkileşimi

Metin ve imge arasındaki etkileşim, çocuk edebiyatının en belirgin özelliklerinden biridir. Metin ve imge aynı hikâyeyi anlatabilir -imgeler metindeki sözel bilgiyi tamamlar- ama aynı zamanda bilgiyi genişletmek, detaylandırmak ve yeni bir bakış açısı eklemek, yazılı metinde muğlak ya da basitçe açık olabilecek şeyleri belirtmek için de kullanılabilirler. İkonografi, renk, planlama, fotoğraf, kurgu gibi çeşitli kodlardan oluşan imgeler, bizi göstergelerarası çeviriden bahsetmeye yönlendirir (Di Giovanni, Elefante, & Pederzoli, 2010). Lathey'in belirttiği gibi (2016); hem resimli kitaplarda hem de modern resimli kitapta metin ve görüntünün karmaşık orkestrasyonu, “İllüstratör sanatı, çok anlamlılık ve göstergebilim hakkında bilinçli bir anlayış gerektirir” (s. 55). Bir araştırmacının bakış açısından, metin ve imgenin etkileşimi (multimodal analiz, eleştirel söylem analizi, vb.) çok disiplinli yaklaşımlar gerektirmektedir.

Metin ve imge arasındaki etkileşim farklı akademisyenler tarafından ele alınmıştır (Oittinen 2000, 2003, 2006, 2008; Oittinen vd. 2018; Nikolajeva 2002, 2016; O’Connell 2003, 2006; Alvstad 2008; O’Sullivan 2006, 2013; Lathey 2006, 2016; Meta’nın özel sayısında (2008, n. 53); Baker & Saldanha, 2009, ss. 31-34) ve aralarında bazı ortak noktalar bulunabilmektedir. Bunlar; illüstratörün zanaatının, multimedya ve semiyotik konuların farkında olan çok değerli çevirmenlere duyulan ihtiyaçtır (Oittinen vd. 2018). Alvstad’a göre (2020), küçük yaşlardaki çocuklara özel kitaplarda sözel ve görsel mesajın bir arada bulunması çocuk yazınının temel özelliklerinden biridir (s. 70). Farklı ilişkiler içinde olabilen sözel ve görsel mesaj, birbirlerini destekleyerek temelde aynı durumu anlatan paralel ortamlar olarak görevlerini tamamlamaktadırlar. Ancak başka bir hikâye anlatan ya da aynı hikâyeyi başka bir bakış açısından anlatan resimlerle bu iki önemli unsur birbiriyle çelişebilmektedir (s. 70). Alvstad, çeviri ile sözel ve görsel mesajların birbiriyle

etkileşim biçimi değiştirilebileceğini vurgulamaktadır. O’Sullivan da (2006), çevirmenlerin resimlerden sözel mesaja bilgi aktarması ve böylelikle de metin içindeki zıtlıkları azaltması sebebiyle metin ve resimler arasındaki farkın nasıl kapandığını göstermektedir (2006, ss. 114-120). Çevirilerin ve resimlerin ortak özelliğinin kaynak metinde farklı ya da muğlak olan şeyleri aleni hâle getirmesi olarak belirten Alvstad, bu durumun çevirmenler için bir zorluk olabileceğinin altını çizmektedir (2020, ss. 70-71). Çocuk yazını çevirisindeki metinlerin yeni resimlerle yeniden basılmasının bir nedeni, resimlerin metni daha güncel bir görünüme ulaştırabilmesidir. Ayrıca, metnin kültürel olarak yerleştirilmesi sonucu bir çeviri değilmiş gibi okunması da bu yeniden basımın sebeplerinden biridir. Özellikle, erek dizgede tanınmış çizerlerin yeni resimler çizmesiyle bu sağlanabilir. Alvstad ayrıca, resimlerin değiştirilmesinin, kitabın içeriğini uyarlama yollarından biri olabileceğini savunmaktadır (2020, s. 71).

Alanda ilgi çeken “çocuk yazını metinlerinin alıcı kitle sorunu: “çoklu okur” alıcı kitlesi, erek kültür bağlamında kabuledilebilirlik: yerlileştirme ve yabancılaştırma çeviri yöntemleri, ideolojik manipülasyon ve metin ile imge arasındaki etkileşim” gibi konular, alanın özelliklerini tanımlama ihtiyacı nedeniyle tekrar eden araştırma konularını oluşturmakta ve bu konulardaki keşifler günümüzde devam etmektedir. Çocuk yazını ve çocuk yazını çevirisi çalışmalarının karşılaştığı temel sorun, alanın tanımlanmasındaki eksiklikten ileri gelmektedir. Bu alanla ilgilenen bakış açıları, kültürler ve disiplinler kadar çok sayıda tanım bulunmakta ve çocuk yazınının sınırları bulanıklaşmaktadır. Resimli kitaplar, gençlere yönelik romanlar, sesli kitaplar ve hatta yeni cihazlarda tüketilen görsel-işitsel metinler bile bu duruma dâhil edilebilmektedir. Bu heterojenlik, onu tanımlamayı ve sınırlandırmayı zorlaştırmaktadır (O’Sullivan, 2013, s. 452). Ancak aynı heterojenlik, çeviribilim de dâhil olmak üzere farklı disiplinlerin çocuk yazınına ve çevirisine ilgi duymasını hızlandırmıştır. Sonuç olarak, günümüzde Shavit (1986), Oittinen (2000), Lathey (2006, 2016), O’Sullivan (2013) ve diğerlerinin de aralarında bulunduğu bir dizi ufuk açıcı çalışma alanı aydınlatmaktadır. Çevirmenin izleri ve işaretleri, kadın çevirmenlerin rolü, azınlık dillerinden ve azınlık dillerine çevirinin rolü, yeni multimedya ürünlerinde izleyicinin rolü ve pazar çalışmaları, göz ile izleme gibi deneysel araştırmalar yoluyla çocukların tepkileri üzerine çalışmalar, matris ve operasyonel normlar üzerine çalışmalar ve çeviriler yoluyla öz imajın ve diğer kültürlerin ve etnik grupların imajlarının temsili üzerine çalışmalar gibi yeni araştırma alanlarının da alana dâhil olmasıyla birlikte

çocuk yazını çevirisi üzerine eleştirel çalışmalara ve bu alana kuramsal yaklaşımlara ihtiyaç artmaktadır. O'Connell'ın belirttiği gibi (2006, s. 12), ticari başarı ve çocuk edebiyatının edebî kanon içindeki artan statüsünün yanı sıra, akademik çevrelerde ciddi ve eleştirel ilgiyi hak eden bir konu olarak giderek daha fazla kabul görmesi, çeviribilimin bu canlı ve çok yönlü dalı için umut verici bir geleceğe işaret etmektedir.

Bir dizi akademisyenin yukarıda bahsedilen kuramsal yaklaşımları ışığında, çocuk yazını çevirisinde kaynak odaklılıktan erek odaklılığa doğru bir yöntemsel kayma gözlemlenmektedir. Çocuklar için yapılan çevirilerde genel eğilimin, erek dizgenin çocuk yazınında geçerli olan gelenek ve normlara uymak olduğu görülmektedir. Bu nedenle, yetişkin yazını çevirmenlerinin aksine, çocuk kitapları çevirmenlerinin genellikle kaynak metni, erek yazın dizgesi tarafından kabul edilen modellerle uyumlu hâle getirmek için manipüle etmelerine izin verilmekte ve hatta bazı durumlarda bu beklenmektedir. Çocuk yazını çevirisinde “kabul edilebilirlik” tercihi, erek kitlenin özellikleriyle yakından bağlantılıdır. Sınırlı okuma becerileri ve yaşam bilgileriyle çocukların, yetişkin okurlar kadar “yabancılık” ve “tuhaflik” unsurlarına tahammül etmeleri doğal olarak beklenemez (Oittinen, 2000, s. 33). Buna ek olarak, çeviri çocuk yazını eserlerinin çoğuldizgede çevresel, ikincil bir konuma sahip olması, çevirmenin erek yazın dizgesinde halihazırda gelenekselleşmiş olana büyük ölçüde bağımlı olmasına neden olmaktadır (Shavit, 1981, s. 171). Dolayısıyla, çocuk yazını çevirilerinde genel eğilim erek dil, kültür ve okur odaklı bir yaklaşımdır.

Çocuk yazını dilsel ve kültürel sınırları aştığı ve çevirileriyle evrensel bağlantılar kurduğundan dolayı çocuk kitapları çevirisi oldukça önemli bir alandır. Kültürel ve dilsel etkileşim için potansiyel bir alan olan çocuk yazını çevirisi, özel yaklaşımlar, yöntemler ve kavramlar gerektirebilmektedir. Çocuklar dil becerileri ve yaşam deneyimleri açısından genellikle yetişkinlerden farklı olduklarından dolayı, çocuklar için çeviri sürecinde de bazı farklı zorluklar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle, çocuk okurlar için çeviri yapmak yetişkinler için çeviri yapmaktan zor ve zahmetli bir süreç hâlini alabilmektedir. Çocuk yazını alanında farklılaşan bir metin türü olan çocuklar için felsefe metinleri ve bu metinlerin çevirisi, alandaki diğer metinlerden farklı yaklaşım ve yöntemler gerektirebilmektedir. İçerisinde barındırdığı felsefi problemler, soyut kavramlar, eleştirel düşünme üzerine söylemleri, felsefi söylemler ve farklı anlatım tarzlarından dolayı hem çocuk yazınında hem de bu alanın çevirisinde önemli

bir yer kaplamaktadır. Bu bölümde detaylandırılan bilgiler ışığında “Çocuklar için Felsefe” yaklaşımına ve metinlerinin özelliklerine değinmek gerekmektedir.

2.2. Çocuklar İçin Felsefe Metinleri

“Çocuk, insan ruhunun nihai başkalaşımıdır.”

Nietzsche, F.

“Çocuklar her şeyi öğrenmek isterler doğal olarak.

Eğer siz onlara dünyayı daima terbiyeli ve uslu tarafından gösterirseniz,

onlar da diğer tarafı bizzat görmek için harekete geçerler.”

Benjamin, W.

Varolduğundan beri insan, dünyadaki konumunu ve içinde yaşadığı ortamı anlamlandırmaya, bununla ilgili sorular sormaya ve cevaplar bulmaya çalışmıştır. Bunun için kendini tanıma, anlama ve anlamlandırma isteği içinde birçok alana yönelmiştir. Bu alanlardan biri olan felsefe, kendi içinde tanımlanması zor ve farklılaşan bir disiplindir. “Felsefe nedir?” sorusu kolay yanıtlanabilecek bir soru olmayıp bu soruya verilen yanıtlar da farklı bakış açılarına göre ortaya çıkabilmektedir. Felsefe (Fr. philosophie, İng. philosophy), Grekçe *philosophia* sözcüğünden gelmektedir. *Philia*; sevgi, *sophia* ise bilgi, bilgelik demektir. *Philosophia*; “bilgi, bilgelik sevgisi” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla felsefe “Belli bir zihinsel olgunluğa erişme, sorgulayan bir tutumla bilgileri anlamlı ve ilkeli bir hayat doğrultusunda sağlıklı kullanma, hayatı iyi okuyup doğru ve anlamlı bir şekilde yorumlama anlamı taşımaktadır” (Cevizci, 2019, s. 16). Bu anlamına ek olarak, güçlü bir anlama yetisini tanımlayan felsefe, “varlığın yapısına ve hayatın anlamıyla ilgili derin bir görüşe karşılık gelir ve kuşatıcı bir düşünüm anlamındadır” (2019, s. 16). Felsefe özünde, bir doğruluk sevgisi ve arayışı; bir eleştiri, sorgulama, yaşayış, davranış ve ahlak sorunu olarak doğru olana ve iyiye yönelmiş bir çabadır. Bu sebeptendir ki, felsefe sistemlerinin ve çeşitli felsefi düşüncülerin yüzeysel yapılarını aşp derinine gidildiğinde, bahsedilen anlamı, sorgulamayı ve çabayı görmek mümkün olabilmektedir.

Felsefenin tanımlanmasının zorluğu; onu tanımlayacak kişilerin ve farklı tarihsel, sosyal, kültürel ve dilsel koşullardan etkilenen filozofların ilgilerinin, dünyaya bakış açılarının farklılık gösterebilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu farklılık filozofların felsefe anlayışlarına ve felsefeyi tanımlama biçimlerine de yansımaktadır. Felsefenin

“ne”liği çerçevesinde ortaya konulan tanım denemeleri dönemden döneme, filozoftan filozofa değişip dönüştüğü için felsefeyi felsefe yapan tavır, bakış açısı ve düşünme biçimi gibi özelliklere önem vermek gerekmektedir. Düşünce tarihinde felsefenin ne olduğuna dair tanımlarda farklı yaklaşımların bulunabilmesi olağan olduğu gibi, filozofların kendi düşüncelerini ve dünyaya bakış açılarını farklı biçimlerde yansıtmaları da mümkündür. Düşünsel, başka bir ifadeyle “felsefi bir etkinlik” ortaya çıkmakta ve “felsefi bir tavır” sunulmaktadır.

İnsan varlığı düşünce bütünlüğünün merkezinde yer alan, “insan nedir?” sorusunu temel alan ve felsefenin insanların uyandıkları yerde her bilimden önce ortaya çıktığını savunan 20. yüzyıl düşünürlerinden Jaspers’e göre felsefe; yolda olmaktır, insanın kendisiyle varolduğu, insanın gerçekliğe katıldığı bir odaklaştırıcıdır (1997, ss. 44-48). Heimsoeth de felsefenin, “kişisel bir hayat eylemi ve düşünsel bir gerginlik anlamı taşıdığını ve düşünsel bir eylem ve deneyime dayanarak bilgeliliğe varmak” (2020, s. 20) olduğunu belirtmiştir. Bu görüşünü destekleyerek felsefenin “bilgilerin, sadece yaşamış olmanın, olayları toplamanın, açıklamalar yapan teoriler kurmanın bir işi olmadığını, varoluş bilincinin derinleşmesini, ilgilerin genişlemesini sağlayan kişisel, ‘varoluşsal’ bir çaba olduğunu ve bu yolla insanın yaşadığı, içine düştüğü, algıladığı ve özlediği şeylerin değer kazanmasını ve değerlendirilmesini sağladığını” (2020, s. 21) belirtmektedir.

Felsefe Terimleri Sözlüğü’nde (2019), felsefenin, var olanların varlığı, anlamı ve nedeni üzerine sorularla ortaya çıktığı, önceleri dinin ve söylencelerin yanıtladığı bu soruların, eleştirel bir düşüncenin ve gözlemin konusu yapılıncı felsefenin doğduğu belirtilmiştir (s. 80). Dolayısıyla “kımıldatıcı, yönetici güç, ön ve temel bilim, anlamlandırma çabaları, bağlantı kurma ve eleştirel düşünce” (s. 81) gibi ifadelerle felsefenin sonradan farklı anlamlar kazanarak günümüzdeki anlamına ve önemine kavuştuğu vurgulanmaktadır.

Felsefe Sözlüğü’nde (2002), felsefe şu şekilde tanımlanır: “Bir bütün olarak varlığın doğası, bilgi ve hayatın yaşanma tarzıyla ilgili, özü itibarıyla akla dayanan, önemli ölçüde sistematik ve eleştirel düşünüş” (s. 176). “Eleştirel düşünüş” üzerinden felsefenin konusunun “nihai ve en yüksek şeyler, genel olarak varlık, bir bütün olarak evrenin kendisi ya da insanın eylemlerini, yaşamını ve yazgısını en temelli bir biçimde etkileyen şeyler” (ss. 176-177) olarak belirtir ve felsefenin söz konusu metafiziksel

boyutuyla birlikte “bilgiyi, inançların oluşumunu, insanın dünya ile ilgili bilgisinin haklı kılınmasını” (s. 177) ele aldığını vurgular. Felsefenin tüm boyutlarıyla “insanın yaşamını, beşeri değerleri ve amaçları sorgulayıp, bu alanda insan yaşamının ve eylemlerinin kendilerine dayanacağı genel ilkelerin bilgisini ortaya koymaya” (s. 177) çalıştığını aktarır.

Aynı zamanda felsefe; “sorunlar üzerine eleştirel, sorgulayıcı, derinlemesine ve sistemli düşünme” (2019, s. 15) olarak ifade edilirken içerdiği sorularla hayatımıza dokunan bir düşünme biçimi olduğu da vurgulanmaktadır. Bu tanımlar ve vurgulardan söz konusu “düşünmenin”, sıradan bir “düşünme biçimi” olmadığı, disiplin ve çaba gerektirdiği ve eleştirel olduğu anlaşılmaktadır. Hilav, söz konusu bu çabayı vurgulayarak, felsefenin anlam ve öneminin, özünün ve ölümsüz yanının tarih boyunca kurulup zamanla ve koşullar değiştikçe yıkılan felsefe sistemlerinde olmadığını, bu sistemleri yaratan çaba ve yönelişte olduğunu belirtmektedir (2021, ss. 24-25). Aynı zamanda felsefenin yeni gerçeklere açık olan, onları irdeleyen ve eleştiren; her konuyu kökünden ele alarak aydınlığa kavuşturmak isteyen derinlemesine düşüncenin çabası olduğunu ve değişimin içinde olan, sürekli bir eleştiriyle kendini açıklığa ve bilince kavuşturan insan düşüncesinin gittikçe derinleşen felsefenin kendisi hâline dönüştüğünü (2021, s. 25) ifade etmektedir.

Baç’ın aktardığına göre, felsefenin ruhuna uygun düşen; onu belli tanımlar üzerinden anlamaya çalışmamak, sınırlayıcı tanımlardan ve kesin açıklamalardan kaçınmak, özünün düşünme, sorgulama, tartışma ve anlamlı kılma olduğunu bilmek ve düşünce ilişkisi kurularak yaşanılan bir araştırma türü olduğunun farkına varmaktır (2009, s. 3). Sloganlaştırılmış tanımlar üzerinden felsefenin anlamına ulaşmak mümkün olmamakla birlikte, onun işlevinin gündelik hayatta bir karşılık bulamayacağı da ortadadır. Felsefeyi tanımlarken onu diğer insan aktivitelerinden; örneğin bilimden ayırmanın gerekliliği de tartışılmaktadır³¹. Bu tartışmaya ek olarak, felsefe ve bilim arasında keskin sınırlar yaratmanın mümkün olamayacağı da gündemdedir. Dolayısıyla felsefenin ayırt edici özelliklerinin farkına varılması “sorgulamaların ve eleştirel düşünmenin” daha derin ve kaliteli olabileceğine işaret etmektedir.

³¹ Felsefeyi bilimden ayırmanın önemi Lipman ve Sharp tarafından da paylaşılmıştır. Felsefi konuşmaların belirleyici özelliğini anlatmak için bilimsel ve dini konuşmalardan farkını konu edinen çalışma için bkz. Lipman vd., 1980, ss. 106-110.

Felsefi Alan	Temel Soru
Metafizik	Gerçekten var olan nedir?
Epistemoloji	Neyi bilebiliriz?
Dil Felsefesi	Dil hakikate nasıl işaret eder?
Zihin Felsefesi	Zihin bedenden ayrı mıdır?
Etik	Nasıl davranmalıyız?
Siyaset Felsefesi	Toplum nasıl örgütlenmelidir?
Estetik	Sanat nedir?

Tablo 2.1. Felsefenin temel alanları ve soruları.

(Wartenberg, 2020, s. 62)

Felsefî araştırma yukarıda yer alan tabloda görüldüğü üzere belirli bazı alanlara ayrılmıştır (Horner & Westacott, 2011; Wartenberg, 2020, s. 62). Wartenberg'in aktardığına göre, varoluşun doğası üzerine detaylanan felsefe disiplini *metafizik*, gerçekte hakikatin yapısının nasıl olduğu üzerine odaklanmaktadır (2020, s. 62). Bir insanı tüm hayatı boyunca aynı insan yapan şey nedir? Dünya gerçek midir? Dünyanın özelliklerinin birçoğunun yalnızca insanların düşünme ve algılama biçimlerinin bir izdüşümü müdür? şeklindeki sorular bu alanın temel sorularından bazılarıdır. *Epistemoloji*, insan bilgisinin doğasına ve özüne odaklanır (2020, s. 63). Felsefenin bu alanında, dış dünyanın gerçekliğine karşı duyulan şüphecilikle; dışsal bir dünyanın var olduğu bilgisine sahip miyiz?, bir şeyi bilmek ne demektir?, zihnin varlığından emin miyiz? şeklindeki sorulara yanıt aranmaktadır. Yirminci yüzyılda var olan *dil felsefesi*, dilin düşünce üzerindeki etkisine odaklanmaktadır (2020, s. 63). Bu alanda, dilin doğasını ve etkin bir biçimde iletişim kurulmasını nasıl mümkün kıldığı üzerine araştırmalar yapılarak dilin yapısı dünyadaki varlığımızın anlamını belirler mi şeklinde sorulara odaklanılmaktadır. *Zihin felsefesi*, insan zihninin bedenle ilişkisinin neye dayandığı gibi, zihnin doğası bağlamında sorular ortaya koymaktadır (2020, s. 63). İnsan davranışına ilişkin sorunları detaylandıran felsefe alanı *etik*, ahlaki ya da doğru şeyi yapma zorunluluğunun doğasını açıklamaktadır. *Siyaset felsefesi*, toplumun doğasına odaklanmaktadır. Yönetimin meşrulaştırılması konusuna yönelen bu alan, adaletin toplumsal bakımdan herkesin bir düzeyde refaha sahip olmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. *Estetik* ise, sanata dair gündemde olan konulara yönelmektedir. Bir eseri eşsiz bir varlık türü hâline getiren şey nedir? İyi sanat ahlaki bir bakış açısından uygunsuz mudur? gibi sorulara ve sanatla ilgili epistemolojik ve etik sorulara yanıt aranmaktadır (2020, ss. 63-64).

Yukarıda yer alan felsefeye, onun kökenine, anlamına, alanlarına, özüne ve önemine dair açıklamalarda farklı görüş ve ifadeler yer alsa da, felsefe ile etkileşim içerisinde olanların hemfikir olduğu noktalar bulunmaktadır. Bunlar; felsefenin Çotuksöken'in ifadesiyle "aklı, eleştiriyi, çok yönlü ve irdeleyici düşünmeyi" (1995, s. 4) temsil ettiği görüşü ve Akarsu'nun aktardığına göre, "bir gücün etkisiyle hep devinim durumunda bulunan ve bulunduran, bir değişmesi olan, etkin bir gücü ve bir ereği" (2019, s. 53) de içeren sorularla ilişki içinde olarak inşa edilen bir eleştirme, sorgulama ve düşünme etkinliği olduğu görüşüdür. Düşünmeye ve sorgulamaya dayalı bir etkinlik olan felsefe, "büyük sorunlar" üzerine eleştirel, sorgulayıcı ve derin bir şekilde odaklanmadır; başka bir ifadeyle felsefi düşündürüştür.

Felsefi düşünme, "duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak usun bağımsız ve kendine özgü eylemi; karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları ve biçimleri kavrama yetisi" (Akarsu, 2019, s. 64) anlamına gelmektedir. Bu eylemin ve "kişi ya da bireyin öznel bilincine dayalı zihinsel faaliyetin sonucundaki entelektüel ürün" (Cevizci, 2002, s. 141) olan düşünce, düşünmenin yaratıcılığı içinde gerçekleşir. Felsefi düşünme de eleştirel ve sorgulayıcı bir tutumla yaklaşmadır. Felsefi düşüncünün "kuşkucu, irdeleyici, çözümleyici, eleştirici, çok yönlü" (Gökberk, 2012, s. 34) olduğu, "eleştirel düşünceye, araştırmaya, sorgulamaya ve kendine özel bir tavra" (Cevizci, 2019, s. 16) dayandığı ve "her türlü bilgiyi aklın eleştiri süzgecinden geçirdiği" (Arslan, 2013, s. 25) belirtilmektedir. Dolayısıyla, felsefi düşünce eleştirel tavra, bakış açısına ve değerlendirmeye dayalı bir düşüncedir. Bu düşünce biçimi; hazırda sunulan bilgi ile kalmayıp, merak, soru sorma isteği, şüphe ve şaşkınlık gibi özellikleriyle ilerleyerek, varlık, bilgi ve değerler alanını anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan zihnin ürünüdür. Anlamı arayan söz konusu bu zihin ürünü, "bütün bildiklerimizi ve özellikle inandıklarımızı, alanında yol gösterici olarak kabul ettiğimiz değerleri, toplumun bize kabul ettirdiği önyargıları, tutkularımızı, duygularımızı, alışkanlıklarımızı, özgür düşüncenin süzgecinden geçirmek ve bunlardan uzak durup bunlara dışardan bakmak, bunları irdelemek, çözümlemek, iç yüzlerini ortaya koymak ve eleştirmektir" (Hilav, 2021, ss. 14-15). "Bilginin temeli olacak doğruluklara ve davranışımızı yönetecek sağlam ilke ve kurallara ulaşma çabası ve arayışı" (Hilav, 2021, s. 15) olan felsefi düşünme "dolambaçlı bir patikada yürümek" (Marcel, 1952, s. 316) gibidir. Aslında bir anlama ulaşma çabası ve anlam

arayışı olan “bireysel öznenin ürünü” (Çotuksöken, 2013, ss. 174-175) felsefi düşünüş; içerisinde hem bireyselliği hem de toplumsal, tarihsel ve kültürel yönleri taşımaktadır.

İnsanın düşünebilme, soru sorabilme ve problem görebilme özellikleri bağlamında felsefi etkinlik ve bu etkinlik sürecinde ortaya çıkan sorgulayan ve eleştiren zihnin ürünü felsefi düşünüş bir soru sorma dinamizmine bağlıdır. Bu etkinliğin soru sorma temelli yapısını kavramak kendisini içinde bulunduğu öznedeki, dilde, kültürde ve düşünme biçiminde göstermektedir. Felsefi düşünce; araştırma, sorgulama, yorum yapma ve anlama-anlamlandırma esasına dayanır. Böylelikle felsefi düşünüşün odağını sorular oluşturmaktadır. Sorularını yenileyen ve her zaman sorgulamaya açık olan bu etkinlik için Uygur, sorular nerede hep aynı kalmışsa orada felsefenin araştırma ya da etkinlik olmaktan uzaklaşmış olabileceğini (2007, s. 6) belirtmektedir. Bu durumda felsefeyi ve felsefi düşünmeyi anlamamanın temeli onun soru dinamizmine bağlı kalınarak oluşturulan yapısını anlamaktan geçmektedir. Dolayısıyla felsefede soruların cevaplardan daha önemli olduğu ifade edilmektedir. Bir felsefe sorusunun ne olduğunu ve diğer sorulardan hangi noktalarda ayrıldığı üzerine Uygur şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Bir felsefe sorusunun olanca ağırlığı ‘Nedir?’ kilit taşına dayanır. Felsefedeki ‘Nedir?’ kavramların anlamını sorar. Bu ‘nedir?’ de şaşmayla karışık bir araştırma dileği açığa çıkar. ‘Nedir?’ doğrudan doğruya anlama yapışıktır. (...) İşte felsefe ‘Nedir?’in soru konusu yaptığı kavramların anlamıyla uğraşmaktadır. Her felsefe sorusunda amaç bir kavramın ya da kavram öbeğinin açıklanmasıdır. Anlamı sorma, felsefe sorularının özelliğidir. Felsefede asıl kaygı anlamdır. Oysa günlük sorular anlama ilgisizdir. (...) Günlük kesimde soranın yüzü dünya alanına dönüktür, soruyu kovuşturmak için dünyanın içine dalmak gerekir. Felsefede ise soru, bazı sözlerin anlamları karşısında duraksamadır; yapılacak şey, bu kavramların anlamında derinleşmektir. Dünya ve anlam, işte bir yanda günlük soruların, öbür yanda felsefe sorularının ortaya çıktığı iki büyük araştırma boyutu... Felsefe sorusunun aydınlatmayı dilediği anlam, olabilen dünyaların ötesinde yeni bir ülke değildir. ‘... anlamı nedir?’deki anlam kavramların anlamıdır. Anlamın ortamı dildir, dildeki sözlerdir, söz düzenleridir. “Felsefe sorusu dünyaya yönelmiş olan dilin anlamında derinleşmeyi başlatır” denebilir. Böylece felsefenin tümüyle bu derinleşme olduğu meydandadır”. (1960, ss. 20-39; 2007, ss. 6-19)

Felsefe, dil ve düşünme ile var olmaktadır. Bu sebeple felsefede kavramların doğru kullanılışları bakımından ne olduğunu belirlemek kavramların anlamlarına dikkat çekmek önemlidir. Anlamın ortamı olan dil de anlamın kendini gösterdiği alan, varolma ortamıdır. Felsefenin ve felsefi soruların dil ile varolan bir etkinlik olması dilin gelişmiş olması durumuyla sıkı sıkıya bağlıdır. Humboldt’un ifadesiyle dil yalın

bir araç değildir aynı zamanda düşünceyi de yaratan bir etkinliktir (2001, s. 104). Dil ile bütünleşmiş bulunan kavramsal örgü felsefenin kendisini oluşturmaktadır. Gürsoy (2014), “dil, felsefeyi kendi içinde sadece taşımamaktadır aynı zamanda felsefe de dille ve dilde vardır” (s. 15) ifadesiyle bu oluşuma ve ilişkiye dikkat çekmektedir. Başka bir ifadeyle, felsefe belli bir dilin içinde gelişir; dil de bireyin düşünme, duyma ve kavramasını derinden biçimlendirmektedir. Dil, kültürün bir parçasıdır ve kültür alanında bulunur. Dolayısıyla, insan için belli bir dil örgüsünün içinde yer almak, o dilin formuyla oluşturulmuş bir kültürün içinde yer almak anlamına gelir. Kültür de, oluş halindeki bir süreç ve özgür yaratmaların dünyası ve “bir anlamlar sistemi, anlamlar dokusudur” (Gökberk, 2008, s. 66). Bu anlamlı doku bütünlüğü içerisindeki unsurlardan biri de felsefedir.

İçinde gelişip, değişip dönüştüğü kültürün ahlakı, sanatı, dünya görüşü, dili gibi diğer özellikleriyle ilişki içerisinde olan felsefi düşünüş (etkinlik), bu anlamlı doku bütünlüğü olan kültürel ortamın bir bilinci olma özelliğine de sahiptir. Felsefi etkinlik bir kültür bütünlüğü içinde ve o kültürün diliyle hayat bulmaktadır. Bu durumda felsefe dilinin ve felsefi düşünüşün kültürel ana dil içerisinde oluşturulması, güçlendirilmesi ve geliştirilmesi önem taşımaktadır. Dolayısıyla felsefe, hareket noktası ve kuruluşu bakımından milli özellikler, izler ve izlenimler de taşımaktadır. Bu durum felsefenin ele aldığı konular ve yönelişi itibarıyla evrensel olmasına engel oluşturmamakta ve bireysel bir hareket noktasıyla yola çıkan felsefenin amaçları bağlamında genele doğru yönelmek, onu anlamak ve anlamlandırmak isteği ortaya çıkmaktadır. Felsefi düşünüş yaratıcısı olan filozof da, içinde kendi kişiliğinin de biçimlendiği kültürel atmosfer ile birlikte, kültürel anadili işleyip geliştirmek için evrensel bir entelektüel deneyimi ve düşünme biçimini gerçekleştirmek ve bunu geliştirmek durumundadır. Filozof, kavramların kullanımlarında Uygur’un (2007) belirttiğine göre; “doğruluk adına değişiklikler yapmak ve bu yaratıcı etkinlik ve düşünüş yolunda yeni yeni kullanışlar ortaya koymak ve önermek” (s. 29) ve dilin ifade imkânlarının izlerini takip ederek ve imkânları zorlayarak geliştirmekle görevlidir. Böylece kültürel anadil ve onun sağlayacağı imkânları ve izleri temele alarak ve onun etkilerini dayanak noktası durumuna getirerek, düşünce tarihinde Türkçenin etkileşim içinde olduğu diller (örneğin Fransızca) ve bu diller yoluyla ifade edilen düşüncelerin de önem arz ettiğini vurgulamak gerekir. Gürsoy’un da ifade ettiği gibi “Kültürel anadilin kavrayış gücünün geliştirilmesi açısından, felsefi düşünce

bakımından verimli bir atmosfer oluşturan klasik dillerin ve Batı dillerinin farklı anlam zenginliklerinin önemini fark edebilmek ve onlardan yararlanmak gerekir” (2014, ss. 21-23).

İnsan diğer varlıklardan, düşünen ve düşündüklerini diğer canlılarla paylaşabilen bir varlık olması sebebiyle ayrılır. Dil, dış etkenlerin zihne olan etkisiyle açığa çıkan bir olgudur ve dil olmadan Bingöl’ün tabiriyle, “İnsan ne bilgi, teknik, sanat ve felsefe gibi üstün başarılarla ulaşabilirdi ne de onun her türlü faaliyetleri, değer duyguları, özgürlüğü kendisi için bir anlam taşıyabilirdi” (1991, s. 22). Dilin aktif işlevinin sonucu olan bu alanlar ve dahası, dil aracılığıyla zihinde üretilen düşünceleri insanlara aktarmaktadır. Düşünme ve üretme tek başına yeterli olmamakla birlikte düşündüklerimizi dile getirmek için de yetkin bir dil ve dilin zaman içerisinde değişimini takip edip geliştirmek gerekmektedir. Dili bilimden bilime değişen bir dünya aracı olarak tanımlayan Uygur (2007), felsefenin de felsefe yapabilmesi için bir dili olması gerektiğini savunmakta ve felsefe dilini bilmenin, felsefe diliyle dünyayı yeniden algılayabilmek demek olduğunu vurgulamaktadır (s. 31). Uygur’un bu açıklamasıyla birlikte, felsefe dilinin varlığı ve felsefe dilinin genel olarak bilim dilinden farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Uygur felsefeyi “dallı budaklı bir konuşma türü (s. 45)” olarak tanımlar ve felsefenin doğrudan doğruya dünyayı sorguladığı ve bu “sorma işini dil ile başardığını” (s. 32) belirtir. Felsefe dilinin “felsefeye özgü bir dil” olduğunu savunan Uygur, bu dilin farklı görev üstlendiğini vurgular. Dolayısıyla, felsefenin dili, derinlemesine bir anlam oluşturur ve bunun sonucu olarak da kendine özgü bir yapı, tutum ve dil geliştirir.

Felsefe dilinin özelliklerini sıralayan Uygur’a göre (2008) “Bu dil, kavramları anlamlarıyla bilmektedir” (s. 107). Yazar kendine özgü bir dil, kavramlar ağı ve iz yaratabilir. Yarattığı bu dil, kavramlar ve iz; kullanılan diğer kavramlardan farklı da olabilir ve felsefenin de felsefi dilin de en belirgin özelliği ve sorunu da bu kavramlardır. Kavramlar kendi içlerinde çözüldüğünde felsefi dil de anlaşılır boyuta erişebilir. Uygur ayrıca, felsefenin dilinin doğrudan doğruya evren gerçeklerini değil, bunların dile getirildiği ortamları daha aydınlık olarak dile getirecek bir esnekliğe erişmiş olması gerektiğini belirtir (2008, s. 107). Bir açıklama dili olan felsefe, bu açıklamaları önermelerle yapmaktadır ve evrene, insana, insanın evrenle olan ilişkisinden kaynaklanan soru ve sorunlara dair aydınlatıcı bir sistem öngörmektedir.

Uygur söz konusu felsefi önermelerin ve felsefi dilin; apaydınlık olması, çevrildiği dil düzenlerinin içini göstermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla her felsefe önermesi, “Bir anlam ışıldağıdır” (2008, s. 108) ve çevrildiği dil yapıtlarını hep belli bir yandan, sınırlı bir görüş açısından, kaçınılmaz bir bakımdan aydınlık kılmaktadır.

Çevrildiği dil yapıtlarını, sınırlı bir görüş ve kaçınılmaz bir bakımdan aydınlık kılan felsefe ve metinleri özelinde, özellikle Cumhuriyet Döneminde öncelikli olarak felsefe, edebiyat ve daha sonrasında da siyaset ve hukuk alanında çeviriler yapılmış ve bu çevirilerle birlikte, günümüz felsefesinde kullanılan pek çok terim temelini oluşturmuştur. 1940–1955 tarihleri arasında birçok felsefi eser dilimize çevrilmiş ancak 1955’ten sonra bu alana dair çeviriler giderek azalmıştır. İçerisinde anlamlandırılması güç ifade ve kalıplar bulunan bu metinlerin çevirilerinde düşünce tarihinde var olduklarından beri birçok sorun yaşanmış ve günümüzde de hâlâ yaşanmaktadır. Kendi içerisinde çözülmesi güç problemleri barındıran felsefenin, çeviri eserlerde, bu problemlerin yansımalarıyla birlikte çevirinin kendi sorunlarını da yanına alarak daha zorlu bir sürece gireceği yadsınamaz bir gerçek hâline gelmiştir. Felsefenin ve özellikle felsefi metinlerin – bunların içine bireyde eleştirel düşünme biçimlerini geliştirmenin bir yolu olarak “çocuklar için felsefe metinlerini” de dâhil etmek gerekmektedir - diğer dillere, kültürlere ve yazın dizgelerine ulaştırılması gerekmektedir ve söz konusu bu gereklilik de çevirinin ve çevirmenin görevidir. Bu noktada dil ve çeviri, felsefe açısından iki önemli unsur konumundadır. “Felsefe, ifadelerin anlatımını bulduğu dilin analizidir; herşey bir dilde ifadesini bulduğu zaman anlamlıdır” (Turgut, 1998, s. 2). Felsefenin dil, anlam, anlatım ve bunun yeniden ifadesi bağlamında olan bu tanımı dolaylı olarak çevirinin önemini vurgulamaktadır. Bireyin ana dili felsefe ve felsefi düşünüş için yeterli değilse, kendini başka bir “dilde” ifade etmek zorunda kalır ve bu durum da oldukça güçtür. Felsefeyi oluşturan kavramlar, ana dilde ya da felsefi dilde anlamını bulabilir, aynı zamanda evrensel konuları olan felsefenin tüm dillerde anlamını bulması gerekmektedir. Dolayısıyla söz konusu ilişki, yukarıda belirtildiği üzere çeviri ile mümkündür.

Felsefenin düşünce tarihi içinde her dilde, kültürde, yazın dizgesinde farklı kavramlar, açılımlar ve söylemler ile yer alması; bu alandan yapılacak olan çeviriler için de çevirisini yapacak olan felsefi metne farklı yöntem ve yaklaşımlar geliştirmesi gereken çevirmen için de zor bir meseledir. Çevirmenin, karşılığını bulamayan kavramlar,

ifade kalıpları ve söylemler için ayrı ayrı yöntemler belirlemesi ve kaynak/erek metin, dil ve kültür bağlamında felsefi çeviri de önem taşımaktadır. Düşüncelerin, eleştirel bakışın, sorgulamanın ve yorumlamanın biçiminin dillere, kültürlere ve metinlere ulaşabilmesi için kullanılan dilin yetkin olması gerekmektedir. Dolayısıyla felsefe, dil ve çeviri arasındaki ilişki açık bir şekilde ortadadır ve önem taşımaktadır. Felsefe sadece kaynak dilin ve kültürün dizgesine ulaşmayı amaçlamadığı için burada çevirmenlere ciddi bir sorumluluk düşmektedir. Çevirmenin ötesinde, felsefi metinlerin ve çocuklar için felsefe metinlerinin karmaşık ve anlaşılması güç, zor ve hassas yapılar olduğunu düşünürsek, bu metinlerin çevirilerinin ve üzerine yapılacak çalışmaların da alan yazınında önemli bir konumda olması gerekmektedir.

Yücel'e göre (2006), "Bir kültürdeki dil bilincinin yaratılması ve geliştirilmesi ana dille olduğu kadar, bu dilin yabancı dillerle olan ilişki biçimlerine de bağlı bir olgudur" (s. 223). Bir dilin yabancı dillerle ilişkisinin en yoğun olduğu dönemler, çevirinin de dâhil olduğu ve diğer diller ile etkileşim içinde olduğu dönemlerdir. Çeviri, dil anlamında iki farklı kültürü, düşünme biçimini, dizgeyi bir araya getirmektedir. Benjamin'in ifadesiyle; "çevirmenin görevi, çok sayıda dili bir gerçek dil içerisinde birleştirmektir" (2004, s. 42). Dolayısıyla sadece çevirilerde ortaya çıkan bu "gerçek dil" düşünce çabalarının odak noktasını oluşturan, her türlü gerçekliği içerisinde barındıran bir dildir (s. 42). Düşünce çabalarının odak noktasını oluşturan dil ile Yücel'in aktardığına göre, "Çeviri iki dil ve kültür arasında yalnızca dilsel olarak gelişme sağlamayıp düşünsel açıdan da ilerlemeler meydana getirmektedir" (2006, s. 224). Kaynak dil ve kültürlerden yapılan çevirilerle, diğer dil ve kültürlerdeki değişim, gelişim ve farklılıklar anlaşılmış; bu sayede de diğer dizgelerde oluşan yazınsal ve felsefi akımlar ve yenilikler görülebilir duruma gelmiştir. Dolayısıyla dil, çeviri ve felsefe aynı ekseninde hareket edip, birbirlerini tamamlamıştır.

Uygur (2008), "Her dil, dile getirdiği şeylerin çevirisidir; çevirme bir dile getirme sürecidir. Bu sürecin başarısı bir dilde görüneni başka dilde göstermektir" (s. 104) ifadesiyle, dilin kendisini bir çeviri olarak düşünerek çevirinin bir değinim olduğunu ve değinimin ayrılıkları, başkalıkları bir araya getirdiğini vurgulamaktadır (s. 104). Ayrıca, evrende var olan nesnelerin dil aracılığıyla açıklanmasıyla ve felsefi düşünüşün ifade tarzı olarak felsefi dilin açılımlarının dillerde ve kültürler de belirmesiyle; çevirinin "dilini özel bir varoluşu" (2008, s. 106) olduğuna dikkat

çekilmektedir. Düşünme, dil ve dolayısıyla çeviri varlığı açar, görünenin ötesindeki bilgiye ve hissedilene ulaşmayı sağlar. Burada bahsedilen bilgiler kapsamında; felsefe ve çevirinin birçok açıdan, bıraktıkları izlerden ve sorunlarından dolayı birbirlerine bağlı oldukları görülmektedir. Çeviri bir dilde, kültürde varolan yapıları diğer dile ve kültüre aktarma işlemidir. Dillerde ve söylemlerde görünenin aktarımı olarak çeviri, bir dil ve kültür ürününü başka bir kültürün dizgesine sunma, ürünün çevirisi yapılan kültür içerisinde bir yer edinmesine, o kültür içerisindeki diğer eserlerle karşılaşmasına olanak sağlama anlamına da gelmektedir. Felsefenin çeviri ile ilişkisi dil, düşünme ve kültürle iç içe, bütün bir yapı içerisinde şekillenir. Dolayısıyla; felsefe metnlerinin, felsefi dilin ve söylemin kendine özel kavramlarla oluşmuş olması hem söz konusu metnlerin hem de bu metnlerin çevirilerini zorlaştırmaktadır. Bir anlama ve anlamlandırma, düşünsel bir etkinlik olan felsefe ile; diller, kültürler ve metinlerarası bir köprü olan çeviri etkinliğinin bağı daha önce bahsedilen bilgiler ışığında önem taşımaktadır.

Bir düşünce etkinliği olan ve doğası gereği sorgulama ve tartışmayı içeren felsefe; aynı zamanda bir “düşünme biçimi” olarak da ifade edilmektedir. Bu düşünme biçimi sayesinde soru sorabilme, problem görebilme ve eleştirel düşünme gibi beceriler ortaya çıkmaktadır. Dinamik bir yaşam etkinliği olan, yaratıcılık gerektiren, “berrak bilinç durumu” ve “eleştirel zihin” oluşturmak gibi özellikleri de içeren felsefi düşünme, “çocuklar için felsefe (İng. Philosophy for Children-P4C, Fr. Philosophie pour/avec les enfants)” çalışmalarında da büyük önem taşımaktadır. Çocukların “felsefi düşünme” ve “eleştirel zihin oluşturma” biçimlerini geliştirebileceği fikrini temel alan ve Lipman tarafından geliştirilen “çocuklar için felsefe” gibi bir düşünme becerisi programının amacı, çocukları filozoflara veya karar vericilere dönüştürmek değil, daha düşünceli, yansıtıcı, duyarlı ve makul³² bireyler olmalarına yardımcı olmaktır (1982, s. 37). Bu yaklaşımın temelinde Gregory’e göre; uyarıcı nitelikte metinler, görseller, videolar kullanarak, sorular sorarak ve uygun diyalog ortamları oluşturarak çocuklardaki felsefi potansiyeli harekete geçirmek bulunmaktadır (2011,

³² Bu alıntıdaki “makul” sözcüğünün daha anlaşılabilir olması için kaynak metne burada yer vermek gerekmektedir: “P4C is not to turn children into philosophers or decision makers, but to help them become more thoughtful, reflective, sensitive and *reasonable* individuals” (Lipman, 1982, s.37). “Makul; İng. reasonable” sözcüğü burada *akla uygun, mantıklı* sözcükleri anlamında kullanılmaktadır. Bu sözcük, felsefede bu alıntıdaki anlamından farklı olarak “düzene, kurallara uyan” anlamında anlaşılmakta ve kullanılmaktadır. Bu sebeple, kullanılan bağlamda farklı anlaşılmalara neden olmaması için aradaki farkı vurgulamak gerekmektedir.

s. 200). Bu alan, “bir metinden, bir öyküden, bir gazete haberinden ya da günlük yaşam deneyimlerinden hareket ederek var olan hakkında, çocukların aralarındaki diyalog kurma, soru sorma ve tartışma yoluyla kavramları inşa etmesi, okuduklarıyla yaşadıkları dünya ve kendi deneyimlerini birleştirerek değerlendirmeler yapmasını” (Direk, 2020, s. 11; Bakır, 2018) içermektedir. Dolayısıyla, felsefi düşünmeyi harekete geçiren ve kendine özgü bir felsefi dili ve içeriği olan çocuklar için felsefe metinleri; çocuklara sadece bilgi aktarımını sağlamaz, aynı zamanda onların kendi düşünsel ve eleştirel zihinleriyle bilgiyi oluşturmalarına ve felsefi etkinlikte bulunmalarına olanak tanımaktadır.

Bu tezde, çocuklar için felsefe metni olan Fransız kültür ve yazın dizgesine ait *Les Goûters Philo* (Labbé & Puech, 2000) dizisi ve *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla (Labbé & Puech, 2006, çev. Azade Aslan) Türk kültür ve yazın dizgesinde yer alan çevirisi ele alınmaktadır. Dolayısıyla hem inceleme konumuzun hem de çalışmanın kuramsal çerçevesinin derinlemesine anlaşılması için ve alan yazınına katkısı bakımından, çalışmanın felsefi yönünün güçlü tutulması gerekliliği belirmiştir. Bu amaçla, “çocuklar için felsefe metinlerinin temelinde yer alan “eleştirel düşünme” kavramı üzerinden, “2.2. Çocuklar için Felsefe Metinleri” başlıklı bu bölümde; tezin amacı, inceleme konusu, araştırma soruları ve kuramsal çerçevesi bağlamında felsefenin neye karşılık geldiği ve nasıl bir işlevi olduğu detaylandırılmaktadır. Bu bölümde; “Felsefe nedir? Felsefi düşünüş nasıl bir düşünüşdür? Felsefi düşünme nedir? Eleştirel düşünme nedir?” soruları üzerinden; tezin inceleme konusu olan Fransız kültür ve yazın dizgesine ait *Les Goûters Philo* dizisinin Türk kültür ve yazın dizgesindeki çevirisi *Çıtır Çıtır Felsefe* özelinde ve Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında; felsefenin dil, kültür ve özellikle çeviri ile ilişkisi ortaya konulmaktadır. Bu ilişkiden hareketle, çocuklar için felsefenin tarihsel gelişimi, tanımı, kapsamı açıklanacak ve bu alandaki metinlerin; özellikleri, çocuk yazın dizgesindeki yeri ve çevirisi üzerine detaylandırma ve değerlendirme yapılacaktır.

2.2.1. Çocuklar İçin Felsefenin Tarihsel Gelişimi, Tanımı ve Kapsamı

En genel anlamıyla yaşama ve bulunduğumuz dünyaya ilişkin esaslı sorunları çözme çabası olarak tanımlanan ve Wartenberg’in aktardığına göre insan varoluşunun temel sorunlarını ele alan entelektüel bir disiplin olan felsefe (2020, s. 27), yetişkinler için sadece belirli insanların ilgilendiği, anlaşılması zor, tehlikeli bir uğraş alanı gibi

algılanmaktadır. Yetişkinler, çocukluklarında sahip oldukları merak duygusunu zamanla kaybedebilir ve sordukları soruları unutabilir. Bu nedenle, felsefe onlar için uzaktır ve gündelik hayatın telaşı içinde yer bulamamaktadır. Gündelik hayatın karmaşası insanı kuşatırken, felsefe daha soyut ve yüksek bir düzeyde yer almaktadır. Felsefe doğası gereği, özel kişiler tarafından yapılan derin düşünme faaliyeti olarak kalmıştır. Ancak, herkesin sahip olduğu çocukluk dönemindeki merak ve şaşkınlık duygusunun zamanla kaybolması, bir kopukluk oluşturmaktadır. Bu kaybolan şey, bilgiye olan doğal arzu, merak ve yeni şeylerle karşılaşmaya duyulan şaşkınlıktır. En derin düzeyde, insanların soyut kavramlar üzerine düşündüğü felsefi faaliyet, bu noktadan en uzakta, soyutlama yetenekleri gelişmemiş çocuklar için ne anlama gelir? Bazı felsefeciler, çocuklarla yapılan çalışmaların gerçek anlamda felsefe olmadığını ve hatta bunun felsefe olarak adlandırılmasının yanlış olduğunu düşünmektedir. Temel endişe, toplumun çoğunluğu için bile ulaşılamaz olan yüksek düzeydeki felsefenin ve “felsefe yapmanın” değerinin azalmasıyla ilgilidir. Çocuklar ve felsefe arasındaki ilişkiyi ele alan ve çocukların felsefe yapabileceğini veya çocuklarla felsefe yapılabileceğini savunan kişiler, felsefenin ne anlama geldiğini netleştirmektedir.

Yılmaz ve Bilican’ın aktardığına göre (2021), en üst düzeydeki felsefe, çocukluk döneminde evren karşısında duyulan merak ve şaşkınlık hissinin yarattığı soruları, kavramsal ve soyut düzeyde daha derinlemesine inceleyerek cevaplar arama sürecidir (ss. 12-13). Dolayısıyla üst düzey felsefenin ve filozofun çocukla kurduğu ilişki, bir bakıma yeniden çocukluğa dönüş olarak düşünülebilir. “L’Enfant, La Littérature et La Philosophie [Çocuk, Edebiyat ve Felsefe]” (2015) başlıklı makalesinde Chirouter³³ de benzer bir görüşle, felsefi sorular sormanın yaşı olmadığını ve şaşkınlık duygusuyla çocukların erken yaşlardan itibaren yaşam, ölüm ve insan ilişkileri hakkında sorular sordüğünü belirtmektedir (s. 377). Chirouter çocuğun; olayların nedenine ve özüne dair sorular soran, Deleuze’ün deyimiyle mükemmel “safı oynayan” (s. 377) bir birey

³³ Edwige Chirouter, dünya çapında çocuklarla felsefenin geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmaktadır. Araştırmaları, çocuk edebiyatının varoluş ve dünya hakkında düşünmek için kurduğu aracılık süreçlerine odaklanmaktadır. Hachette Éducation tarafından 2011 yılında yayımlanan *Aborder la philosophie à partir d'albums de jeunesse* [Gençlik albümlerinden yola çıkarak felsefe yapmak] adlı kitabın da aralarında bulunduğu, konuyla ilgili çok sayıda makale ve kitabın yazarıdır. Chirouter 2018 yılında ülkemizde, Fransız Kültür Merkezi ve Metis Yayınları desteğiyle Sainte Pulchérie Lisesi’nde “Gençlik Edebiyatı Aracılığıyla Çocuklarla Felsefe” konulu bir konferans gerçekleştirmiştir. Chirouter’nin yayımlanan kitapları arasında şunlar yer almaktadır: *Moi, Jean-Jacques Rousseau* (Les Petits Platons, 2012); *Bendeniz Jean-Jacques Rousseau* (Metis Yayınları, 2017), *L’Enfant, la littérature et la philosophie* (L’Harmattan, 2015), *Ateliers de philosophie en classe à partir d'albums de jeunesse* (Hachette, 2016).

olarak ifade edildiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla çocuk, küçük yaşlarından başlayarak merak duymakta, merakını ve evren karşısında duyduğu şaşkınlığı giderebilmek için sorular sormaktadır. Matthews da (2000) felsefeyi, yetişkinin gerçeğe ulaşmaya yönelik çabası olarak tanımlayarak felsefe yapmanın tek koşulunun çocuktaki saf sorgulama arzusu (s. 21) olduğunu belirtmektedir. Demiral, “Erken Çocukluk Döneminde Felsefe Aracılığıyla Yeni Pedagoji” (2022) başlıklı makalesinde çocuklara duyulan bu ilginin ve yazın ve felsefe alanında bu kavrama yaklaşımların farklı olmasının temelinde; insanın kendi zamanına, tarihine bakması olabileceğini belirterek, çocuğun bir bakıma insanlığın tarihi ve insanlığın yazını (s. 50) olduğunu vurgulamaktadır.

21. yüzyılın ihtiyaçlarına ayak uydurabilen bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir yere sahip olan “çocuklar için felsefe” yaklaşımı, değişen eğitim sistemi algısıyla birlikte “düşünme eğitimi” olarak da bilinmektedir. Öğrenme sürecinde anlamlandıran, sorgulayan doğruyu yanlıştan ayıran, eleştirel ve yaratıcı düşünebilen bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir yere sahip olan ve günümüzde oldukça popüler bir duruma gelmiş bu yaklaşım, özellikle okul öncesi ve ilköğretimden ergenliğe uzanan gelişim sürecinde çocuklar için kullanılmaktadır. Bu eğitim dönemleriyle bağdaştırılmakta güçlük çekilen felsefe, bu yaklaşım sayesinde anlaşılmakta ve uygulamaya açık bir konuma gelmektedir. Akkocaoğlu Çayır ve Akkoyunlu’nun aktardığına göre, çocuklar için felsefe yaklaşımında bir öykü veya metinden yola çıkılarak felsefenin temel alanlarına giren felsefi kavramları bir kolaylaştırıcı olarak nitelendirilen yetişkin rehberliğinde tartışmak amaçlanmaktadır (2016, s. 97). Bu tartışmada amaçlanan şey; çocukların düşünceleri için sağlam nedenler ortaya koyarak bunları savunma yetisini kazanmalarınıdır (Wartenberg, 2020, s. 64).

Çocuklarla yapılan uygulamalar ve atölyeler gibi felsefe çalışmalarının, hangi başlık ve kavram ile ifade edileceğine dair bazı görüşler yer almaktadır. Özellikle eğitim alanında dikkat çeken yaklaşımlardan biri olan bu alan, uluslararası alan yazınında “Çocuklar için/Çocuklarla Felsefe [İng. Philosophy for/with Children - P4C/P4wC, Fr. Philosophie pour/avec les enfants]” eğitimi olarak adlandırılırken, bunlara ek olarak Türkiye’de “Düşünme eğitimi” (Çotuksöken, 2015, s.113) başlığıyla okullarda seçmeli ders olarak yer almaktadır. Matthew Lipman tarafından geliştirilen “Çocuklar İçin Felsefe (P4C)” düşünme becerileri programının amacı, çocukları filozoflara

dönüştürmek değil, daha düşünceli, daha yansıtıcı, duyarlı ve makul bireyler olmalarına yardımcı olmaktır (Lipman, 1982, s. 35). UNESCO tarafından yayımlanan “La Philosophie, une École de la Liberté. Enseignement de la philosophie et apprentissage du philosophe : État des lieux et regards pour l’avenir” [Felsefe, Bir Özgürlük Okulu. Felsefe öğretimi ve felsefe yapmayı öğrenme: Güncel durum ve geleceğe yönelik görüşler] (2007) başlıklı çalışmada da, bu alanın amaçları; “bağımsız ve eleştirel düşünen ve sorgulayan bireyler yetiştirme, çocukların kişisel gelişimine katkıda bulunma, çocukların dil, anlama, konuşma ve tartışma yetilerini geliştirme, felsefeyi kavramlaştırma ve gündelik hayata uyarlama yeteneğini kazandırma ve felsefeyi çocuklara uygun bir öğretme yolu geliştirme” (ss. 15-24) olarak belirlenmiştir. Söz konusu amaçlar doğrultusunda felsefi kavram, tema ve söylemi barındıran metinler, özellikle eleştirel düşünmeyi temsil eden ve düşünme becerisi programı olan çocuklar için felsefe alanı ve bu alanın metinleri, felsefenin kendisi gibi meşakkatli ve anlamakta zorluk çekilen bir araştırma alanı (Direk, 2006, 2015; Gregory, 2011; Chirouter, 2015) olarak algılanmaktadır. Ayrıca UNESCO’nun raporlarına göre dünyada çocuklar için felsefenin kurumsallaştığı ya da kurumsallaşma sürecinde olduğu sınırlı sayıda ülke bulunmaktadır. Bunlardan biri de Fransa’dır. Fransa’da çocuklar için felsefe eğitimi kurumsallaşmaya başlayarak eğitim otoriteleri tarafından desteklenmektedir.

Zor ve hassas bir alan olan bu düşünme eğitiminin temelleri aslında Sokrates’e (MÖ. 470-MÖ. 399) uzanmaktadır. Taşdelen’e göre (2014), Sokrates kullandığı sorgulama tekniği ile doğruluğundan emin olunan bilginin bile, sorgulandığında mantıklı olmayabileceğini göstermeye çalışmıştır. Ayrıca kendisi felsefeyi bir uzmanlık alanı ya da öğreti olarak değil, hayatın ve erdemli yaşamın kendisi olarak değerlendirmiştir. Lipman, Sharp ve Oscanyan *Felsefe Sınıfta* (2023) başlıklı kitabında Sokrates’in zihinsel soruşturmanın nasıl yapıldığını gösterdiğini ancak kendi zihinsel soruşturmasının sonuçlarını dayatmaktan kaçındığını belirtmektedir (ss. 14-15). İşlevsel bir bakış açısıyla “arkadaşlık, cesaret, sevgi, güzellik gibi” (2023, s. 15) keşfedilecek kavramları gizlendikleri yerden çıkarmak için bazı adımları takip etmekte ve bunları sorular ve diyaloglarla yapmaktadır. Lipman, Sharp ve Oscanyan Sokrates’in görüşlerini şu şekilde özetler:

“ 1. Ana kavramların hepsi işlevsel hâle getirilmelidir ve bu düzgün bir sırayla yapılmalıdır.

2. Zihinsel soruşturma öğrencinin ilgileriyle başlar.
3. İnsanları düşünmeye sevk etmenin en iyi yollarından biri diyaloga girmelerini sağlamaktır.
4. Mükemmel düşünme mantıksaldır ve deneyime dayanır”. (2023, s. 15)

Bu ifadeler bağlamında düşünme becerileri yaklaşımları ve programlarının; biçimsel, eleştirel ve yaratıcı akıl yürütmeyi vurgulaması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Öğrenci merkezli bir yaklaşım olan çocuklar için felsefede “çocuk”; yetişkinin istediği her şeyi üzerine basitçe yazacağı boş bir levha değildir. Burada kabul edilen nokta çocuğun belli bir kapasitesi olduğu ve kendi fikirlerinin olacağı gerçeğidir. Felsefi sistemler hakkında bilgi veren ve filozofların düşüncelerini olduğu gibi aktaran bir ders olmayan bu yaklaşımda çocuğa düşünme becerileri kazandırma amaçlanmaktadır. Bir soruşturma topluluğu şeklindeki çocuklar için felsefe yaklaşımı didaktik değil; diyaloga dayalıdır. Kuralcı, sıralı bir sınır düzeni değil; çocukların birbirini görerek bir felsefi sorun etrafında toplaşmasıdır. Bu toplaşma sayesinde çocuklar felsefi soruşturmalarda eleştirel, yaratıcı, özenli ve dayanışmaya dayalı düşünmeyi kazanmaktadır.

Çocuklarla felsefe konuşmak çocuğun mevcut sorularını kavramsal düzeye taşımaktır. Bu süreç “Güneş neden her gün doğar ve batar?” sorusundan “evrende bir düzen var mıdır?” sorusuna geçebilmektir. Konuşmak, sorgulamak, tartışmak ve fikirleri incelemek olarak tanımlayabileceğimiz felsefe, çocuğun sorduğu soruları doğrudan cevaplamak veya ona doğruların aktarılması değil, ortak sorgulamayla birlikte yolculuğa çıkmaktır. Çocuklar için felsefe yaklaşımının temelinde Gregory’nin aktardığına göre, uyarıcı nitelikte metinler, görseller, videolar kullanarak, sorular sorarak ve uygun iletişim ortamları oluşturarak çocuklardaki felsefi potansiyeli harekete geçirmek bulunmaktadır (2011, s. 199). Bu yaklaşımla ilgili öncül eserler, çocukların küçük birer yetişkin olduğu, zihinlerininse sadece fiziksel olarak küçük olduğu gibi görüşlerin reddedildiği dönemde, çocuğun eğitimi üzerine odaklanan düşünürler Locke ve Rousseau’ya ait çalışmalardır. Sonrasında bir eğitim hareketi olarak çocuklar için felsefe, 1970’li yılların başında Matthew Lipman’ın *Harry Stottlemeier’s Discovery* [Harry Stottlemeier’in Keşfi] başlıklı romanının basılmasıyla başlamıştır. Ortaokul çağındaki Harry ve arkadaşlarına yönelik bir roman olan kitapta, beşinci sınıfta okuyan Harry, “Dünyadaki En İlginç Şey” konulu bir makale yazmaları

istendiğinde, “Düşünme” başlıklı bir makale yazar ve içinde felsefe terimini kullanmadan, “düşünmeyi düşünmek” ifadesiyle ciddi bir felsefi düşünceye adım atar. 1974 yılında çocuklara felsefe öğretilmesi konusunda araştırmalar yapan bir enstitü olan “Institute for the Advancement of Philosophy for Children (IAPC) [Çocuklar için Felsefeyi Geliştirme Enstitüsü]”nü kuran Lipman, çocukların küçük yaşlardan itibaren felsefeyle tanıştırılmasının önemini vurgulamaktadır. Lipman, çocukların okul öncesi dönemden itibaren soyut düşünebileceğine ve felsefi soruları anlayabileceğine inanmıştır. Bu nedenle, çocuklara eleştirel düşünmeyi ve formal mantığı öğretmeyi amaçlamıştır. Onun amacı, belirli bir felsefi görüşü öğretmek değil, evrensel kavramlardan yola çıkarak (hak, adalet, şiddet vb.) çocuğun soru sormasını ve mantıklı düşünmesini teşvik etmektir. Tepe’nin aktardığına göre bu şekilde, çocukların kendi deneyim ve bilgilerinden yola çıkarak evrensel kavramlara ve değerlere ilişkin daha somut bir anlayış geliştirebileceklerine inanmıştır (2015, s. 77). Kuçuradi (2015), üniversitede verdiği derslerden elde ettiği gözlemlere dayanarak gençlerin giderek daha az geliştirdiği ve farkında olmadığı becerileri şöyle belirtmiştir; “bağlantılar kurma, doğru değerlendirme yapma, değerler bilgisiyle davranışta bulunma, olaylara insan hakları bilgisiyle ve bu perspektiften bakabilme” (ss. 113-114). Bu becerileri kazanmanın yolunun da çocukları erken yaşlarda felsefeyle tanıştırmak olduğunu vurgulamıştır.

Vansieleghem ve Kennedy’e göre (2012), çocuklar için felsefe eğitiminde üç yaklaşım bulunmaktadır. İlk olarak, Lipman’ın yaklaşımıyla başlayan ve çocuklar için felsefenin ilk dönemi olarak adlandırılan bir yaklaşım vardır. Lipman’ın yaklaşımı, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye odaklanmıştır ve Dewey’in pragmatik anlayışından etkilenmiş, eğitim programlarıyla somutlaşmıştır. İlk dönemin ikinci yaklaşımı Gareth Matthews’a aittir. Matthews’a göre, ihmal edilen ve küçümsenen çocukluk anlayışının tekrar düşünülmesi gerekmekte ve çocuğun doğal merakının değeri anlaşılmalıdır. Üçüncü yaklaşım ise başka bir çocuklar için felsefe eğitimi anlayışından doğmaktadır. Bu yaklaşım, çocukların ahlaki özelliklerini geliştirmeyi kolaylaştırmak için sınıftaki güç ilişkileri, iletişim ve bireysel anlamlar üzerine derinlemesine düşünmeyi içermektedir. İlerleyen yıllarda, çocuklar için felsefe bir “hareket” hâline gelmiştir ve bu hareket, önceki döneme karşı bir çıkış olarak değil, küreselleşme ve eğitim ortamının değişen koşulları göz önüne alınarak eğitimin yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtir. Felsefe, çocukların becerilerini geliştirmeyi

veya sorularına cevap bulmayı amaçlamaz. Tam tersine, çocukların kendi veya başkalarıyla birlikte düşünmelerini ve kendi cevaplarını araştırmalarını teşvik eder. Bu yaklaşımda, iletişim ve yansıtıcı düşünme, bilginin kaçınılmaz dönüşümünü yakalayabilmek için eğitim sistemiyle bütünleştirilmesi gereklidir. Bu yaklaşımın öncüleri arasında Ann Margaret Sharp, David Kennedy, Karin Murris, Walter Kohan, Michel Sasseville, Joanna Haynes, Jen Glaser, Oscar Brenifier, Michel Tozzi, Marina Santi, Barbara Weber, Jana Mohr Lone, Peter Worley ve Philip Cam bulunmaktadır.

Son yıllarda Türkiye’de felsefe eğitimi ve çocuklar için felsefe’ye yönelik faaliyetlerin arttığı gözlemlenmektedir. Akademik çevreler, düşünme eğitiminde felsefenin önemini sıkça vurgulamış ve bu da Çocuklar İçin Felsefe’ye olan ilgiyi artırmıştır. Türkiye’de 1974 yılında Türkiye Felsefe Kurumu (TFK) kurulmuş. Bu kurum, felsefenin toplumsal işlevini yerine getirebilmesi için uluslararası çalışmalar yapmayı hedeflemiştir. 1979 yılından itibaren UNESCO’ya bağlı Uluslararası Felsefe Kuruluşları Federasyonu (FISP) üyesi olmuş ve büyük organizasyonlara imza atmıştır. 2003 yılında TFK, beş yılda bir farklı ülkelerin ev sahipliğini yaptığı Dünya Felsefe Kongresi’ni düzenlemiştir. Kurum bünyesinde çocuklar için felsefe, Hukuk Felsefesi, Bioetik ve Fenomenoloji gibi birimler hizmet vermektedir. Çocuklar İçin Felsefe Birimi, 1992 yılında kurulmuş ve bu yıldan itibaren birimin başkanlığını Nuran Direk³⁴ yürütmektedir. 1992 yılında Türkiye’de, Direk çocuklar için felsefe alanında çalışmalara başlamıştır. İlköğretime yönelik çocuklar için felsefe programları hazırlamıştır ve bu çalışmalarını ilköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde farklı seviyelerde sürdürmektedir. 9-12 yaş grubu için *Filozof Çocuk*, 13-15 yaş grubu için *Küçük Prens Üzerine Düşünmek* adlı kitapları kaleme almıştır. Ayrıca, 15-18 yaş grubu için Felsefe Kulüpleri oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Bu kulüpler, okullar arasında veya okul içinde felsefe günleri düzenlemekte ve felsefe olimpiyatlarına hazırlık yapmaktadır. Kendisi, Türkiye Felsefe Kurumu Çocuklar İçin Felsefe Birimi Başkanı olarak çalışmalarını sürdürmektedir (Direk, 2019).

Çocuklar için felsefe yaklaşımını içeren yazınsal metinler incelendiğinde, farklı birçok türde akademik çalışmalarla karşılaşılmaktadır. Yaklaşımın kuramsal ve uygulamalı

³⁴ Nuran Direk, 1992 yılında “Çocuklar için Felsefe” alanında çalışmalarına başlamıştır. 1994 yılından itibaren Türkiye Felsefe Kurumu Çocuklar İçin Felsefe Birimi Başkanlığını yürütmektedir. Uluslararası Felsefe Olimpiyatlarının kurucu üyelerinden biri olan Direk aynı zamanda Türkiye Felsefe Olimpiyatları kurucusudur. Çocuklar için felsefe alanında *Küçük Prens Üzerine Düşünmek*, *Filozof Çocuk*, *Bilgin Çocuk*, *Çocuklarla Felsefe* ve *Gençlerle Felsefe* adlı kitapları bulunmaktadır.

yönüne ağırlık veren; uluslararası (Lipman, 1982; Matthews, 1999, 2000; Costello, 2011; Haynes & Murriss, 2012; Ravoux, 2015; Droit, 2014, 2016, 2021; Worley, 2019, 2023; Wartenberg, 2020) ve ulusal düzeyde (Karakaya, 2005, 2006; Gür, 2010; Direk, 2011; Direk & Tepe, 2013; Taşdelen, 2014; Akkocaoğlu Çayır, 2015; Bakır, 2018; Direk, 2018, 2020; Dünder, 2018; Yarkın, 2018; Özdemir, 2021; Yılmaz & Bilican, 2021) bu konudaki kitapları tanıtan, listeleyen, kitaplarla yapılmış örnek etkinlikler sunan ve uluslararası çalışmalardan ilham alınarak hazırlanan bir dizi akademik çalışmaya da rastlanmakta ve bu çalışmalarda çocuk yazını daha çok kapsayıcı olarak kullanılmaktadır. Çocuk yazınındaki bu çeşitlilik içinde diğer metin türlerinden farklılaşan çocuklar için felsefe alanını, Türk eğitim ve yazın dizgesinde tanıtan ve geliştiren Kuçuradi ve Direk, alanın teorik ve pratik kısımlarına odaklanmış ve Türk yazın dizgesinde bu alanın dikkat çekmesi ve etki yaratması için çalışmalar ortaya koymuşlardır.

2006 yılında, Türkiye'nin girişimleriyle UNESCO ile yapılan ortak çalışmalar sonucunda Türkiye Felsefe Stratejisi uygulanmaya başlanmıştır. Stratejinin hedefleri arasında, ilkokul, ortaokul ve lise seviyelerinde felsefe eğitiminin kalitesinin artırılması, özellikle Çocuklarla Felsefe Eğitimi'nin öneminin vurgulanması bulunmaktadır. Bu çerçevede, UNESCO bünyesinde “Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Komitesi” kurulmuştur. 2011 yılında TFK ile UNESCO Felsefe İhtisas Komitesi ortak bir çalışma yaparak, “İlk ve Ortaöğretimde Felsefe Eğitimi” başlıklı bir toplantı düzenlemiştir. 15 Nisan 2016'da Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, “Seçmeli Düşünme Eğitimi Dersi” yerine “Ortaokul Düşünme Eğitimi Dersi”nin 7. ve 8. sınıflarda okutulmasına karar vermiştir. Düşünme eğitimi dersinin adının da “Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi” olarak değiştirilmesi, düzenlenen sempozyum ve toplantılarda sunulan öneriler arasındadır. Uygulamanın 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren kademeli olarak başlayacağı belirtilmiştir.

Ülkemizde çocuklar için felsefeye yönelik farkındalığın artırılması ve eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla UNESCO ve TFK tarafından çeşitli çalıştaylar düzenlenmektedir. Her yıl Kasım ayının üçüncü Perşembe'si Dünya Felsefe Günü olarak kutlanmaktadır. Ayrıca, 29-30 Eylül 2011 tarihlerinde İlk ve Ortaöğretimde Felsefe Eğitimi Çalıştayı ve 30-31 Mart 2012 tarihlerinde ise Yükseköğretimde Felsefe Çalıştayı düzenlenmiştir. 2011 yılında düzenlenen çalıştayda, düşünme eğitimi

dersinin okullarda daha fazla açılması ve ilköğretim okullarında bu dersi verecek felsefe öğretmenlerinin görevlendirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Çocuk Üniversitesi Çocuk Bilim Merkezi Koordinatörlüğü'nde 12-14 yaş arasındaki çocuklara Çocuklar İçin Felsefe eğitimleri verilmektedir. Ülkemizde ayrıca, bazı sivil toplum örgütleri ve kişisel girişimciler tarafından yapılan ve çocuklar için felsefe yaklaşımının kullanıldığı “felsefe atölyeleri” olarak adlandırılan oluşumlarda mevcuttur. Alandaki bu gelişimle birlikte Yaşam İçin Felsefe, Çocuklar İçin Felsefe Derneği, Boğaziçi ve Bahçeşehir Üniversiteleri gibi kurumlar öncülüğünde alana katılan eğitici eğitimleri de; bu alanın yaygınlaşmasına, çocuklar için yazılmış birçok nitelikli felsefe kitaplarının yayımlanmasına ve eğitim sistemindeki kurumların konuya gösterdikleri duyarlılığın artmasına olanak sağlamıştır.

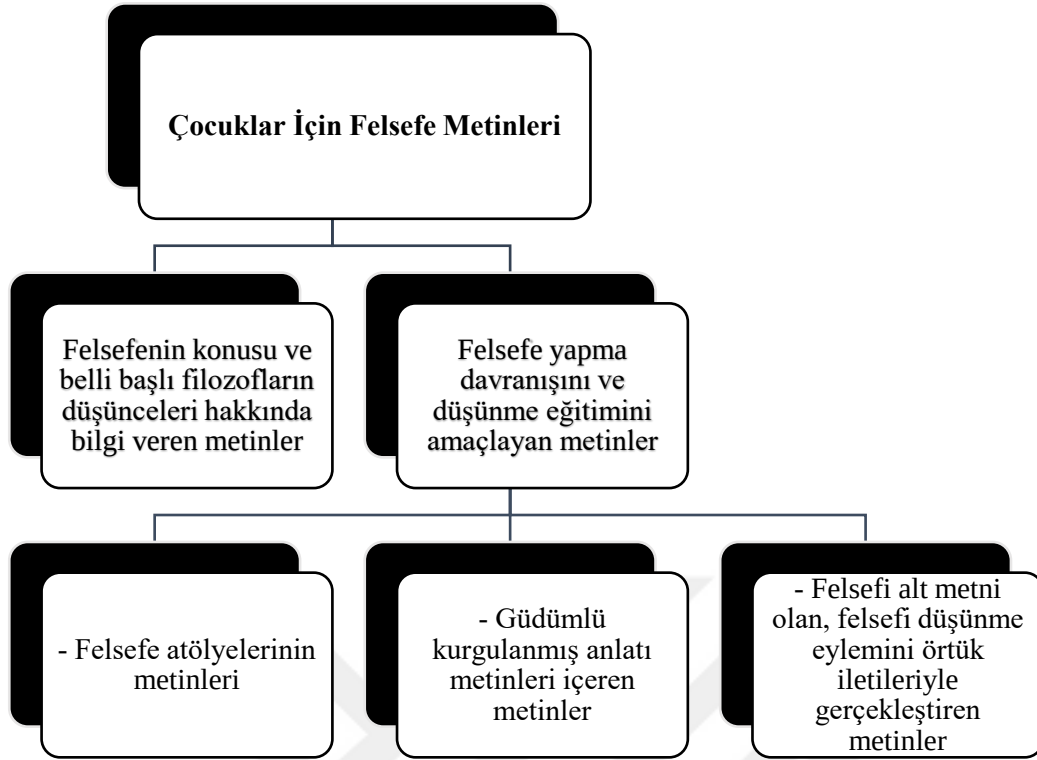
İnsan varoluşunun temel sorunlarını ele alan felsefe, yetişkinler için sadece belirli bir grup insanın ilgilendiği, anlaşılması zor ve tehlikeli bir uğraş alanı gibi algılanmaktadır. Yetişkinler, çocukken merak duydukları şeyleri ve sordukları soruları unutabilir. Sonuç olarak, felsefe onlara uzaktır ve günlük işlerin içinde yer bulamamaktadır. Günlük hayatın karmaşıklığı, felsefeyi daha derin ve soyut bir şekilde etkiler. Felsefe, doğası gereği bireyler tarafından derinlemesine düşünülen bir disiplin olarak kalmıştır. Bununla birlikte, herkesin çocukluk döneminde sahip olduğu merak ve şaşkınlık duygusunun zamanla kaybolması bir kopukluk yaratır. Bu kaybolan şey, bilgiye olan doğal ilgi, merak ve yeni şeyler öğrenmek için heyecandır. Çocuk zaman içinde evrenini oluşturan, merak duygusuna sahip, sorgulayan, eleştirel düşünen ve kendine özgü bir düşünme tarzına sahip birey olarak kabul edilmiştir. Günümüzde, çocuk kavramı sosyal bir yapı olarak algılanmakta, sosyolojik ve felsefi açıdan da çocuğa bakışın sınırlı olduğu görülmektedir.

Postmodern yaklaşımlarla birlikte, çocuk kavramının ve kapsamının yazınsal alana yansımaları da değişmektedir. Bu yaklaşımlardan etkilenen çocuk yazını, ideal çocuklar yetiştirme fikrine yönelik düşüncenin uzun bir süredir değiştiğini göstermektedir. Çocuk yazını, farklı sosyal ve kültürel çeşitlilikleri ve kurguları içeren, özel okuma, anlama, tartışma ve ifade etme biçimlerine sahip bir alandır. Günümüzde bu alan, yaşamın çeşitli temalarını içeren metinlerle zenginleşmiş ve birçok dile çevrilmiş durumdadır. Çocuk yazını alanında geçmişte kabul edilen ve uygulanan kavramlar ve normlar “Çocuk Yazını Çevirisi” adı verilen alanda gözlem, betimleme

ve eleştiriye dayalı kuram ve yöntemlerle yeniden değerlendirilmiştir. Bu alanda yenilikçi sayılabilecek çocuklar için felsefe metinleri, eğitim sisteminin de çocuğa bakış açısının değişmesiyle günümüzde önemli bir rol oynamaktadır. Alan yazınındaki metin türlerinden; metin yapısıyla, dil ve anlatımıyla ve içerdiği felsefi söylem, kavram ve temalarla farklılaşan çocuklar için felsefe metinlerine odaklanarak alandaki dolaşımlarına, türlerine ve özelliklerine odaklanmak gerekmektedir.

2.2.2. Çocuklar İçin Felsefe Metinlerinin Özellikleri

Uluslararası alan yazınında özellikle eğitim alanında dikkat çeken yaklaşımlardan biri olan “Çocuklar için Felsefe” eğitimi ve bu eğitimin açılımları çocuk yazını alanında da şekillenmeye başlamıştır. UNESCO tarafından yayımlanan raporda bu alanın amaçları “bağımsız ve eleştirel düşünen ve sorgulayan bireyler yetiştirme, çocukların kişisel gelişimine katkıda bulunma, çocukların dil, anlama, konuşma ve tartışma yetilerini geliştirme, felsefeyi kavramlaştırma ve gündelik hayata uyarlama yeteneğini kazandırma ve felsefeyi çocuklara uygun bir öğretme yolu geliştirme” (ss. 15-24) şeklinde açıklanmıştır. Bu amaçlar bağlamında felsefi kavram, tema ve söylemi barındıran çocuklar için felsefe metinleri, eleştirel ve yaratıcı düşünmeyi temsil etmektedir.

Şekil 2.8. Çocuk yazınında çocuklar için felsefe metinleri³⁵.

(Direk, 2015, ss. 98-99; Canlı & Bozkurt, 2019, s. 524)

Direk, felsefi bilgiden çok felsefi düşünme biçiminin çocuklarla buluşmasını amaçlayan bu alanın, çocuk yazını ve felsefe alanlarının bir kesişim noktası niteliğinde olduğunu ve bu alanda yayımlanan metinlerin iki türde açıklanabileceğini belirtmektedir. Bunlardan biri, çocuklara felsefenin konusu ve belli başlı filozofların düşünceleri hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlananlardır. Diğeri ise, felsefe bilgilerini vermeyi değil, felsefe yapma davranışını ve düşünme eğitimi amaçlayan metinlerdir (2015, ss. 98-99). Çocuk yazını alanında dikkat çeken bu iki türde de metinler kendi içlerinde farklılıklar gösterebilmektedir. Canlı ve Bozkurt, Direk’in bu sınıflandırmasındaki ikinci türe “Felsefe yapma davranışını düşünme eğitimi amaçlayan atölye metinleri, felsefe yapma davranışını düşünme eğitimi gündümlü kurgulanmış anlatı metinleri aracılığıyla sunan metinler ve felsefi alt metni olan ve felsefi düşünme eylemini örtük iletileri aracılığıyla gerçekleştiren yazınsal metinler” (2019, s. 524) olarak üç alt tür eklemiştir. Bazı metinler iki türe de dâhil olabilmekte

³⁵ Şekilde yer alan bilgiler belirtildiği üzere iki farklı kaynaktan elde edilerek güncellenmiş ve bu tezin yazarı tarafından görselleştirilmiştir.

ve öncelikle felsefi bilgi sunarak sonrasında da çocuklarda felsefi düşünme becerisini geliştirmeye yönelik uygulamalı bilgiler ve etkinlikler içerebilmektedir.

Canlı ve Bozkurt (2019), “atölye metinlerine” örnek olarak Oscar Brenifier’in 2004 yılında Éditions Nathan’dan çıkan *PhiloZenfants [Filozof Çocuk]* dizisini örnek vermektedir. Bu dizide bulunan yirmi metin 2010 yılından itibaren Fransızcadan Türkçeye aktarılarak Türk yazın dizgesinde yerini almıştır. Bireyin varoluşsal sorgulamaları, yaşamın anlamı, mutluluk, özgürlük gibi temel kavramlar üzerine yöneltilen sorular, Brenifier tarafından çocuklar için felsefe atölyeleri bağlamında geliştirilen bu dizinin temelini oluşturmaktadır. Bu dizide, düşünme eylemi çocuklar için keyifli bir maceraya dönüştürülmekte ve dizide bulunan her bir kitap, belirli bir temel soru etrafında şekillenmektedir. Yazar, okuyucularını, düşünceleriyle oynamaya ve görünmeyenin ardındaki gerçeği keşfetmeye teşvik ederken, sorgulama odaklı bir yaklaşım sergilemektedir. Hayatı sonsuz bir oyun alanına benzeten Brenifier, çocukları doğru düşünmeye yönlendirmek için sürekli olarak soru sormaya teşvik etmektedir. Bu dizi, çocukların yaşamla ilgili temel soruları sorgulamalarına ve eleştirel düşüncelerine olanak tanırken, aynı zamanda ebeveynler ve öğretmenler için de önemli bir kaynak hâline gelmektedir. Çocuklarla iletişimi güçlendirmek ve nitelikli zaman geçirmek isteyen ebeveynler ile sınıf içi etkinliklere alternatif arayan öğretmenler için zengin bir içerik sunmaktadır. Türk yazın dizgesinde Tudem Yayıncılık tarafından basılan *Filozof Çocuk* dizisi, farklı yaş gruplarından okuyucular için keyifli bir düşünme deneyimi sunmaktadır.

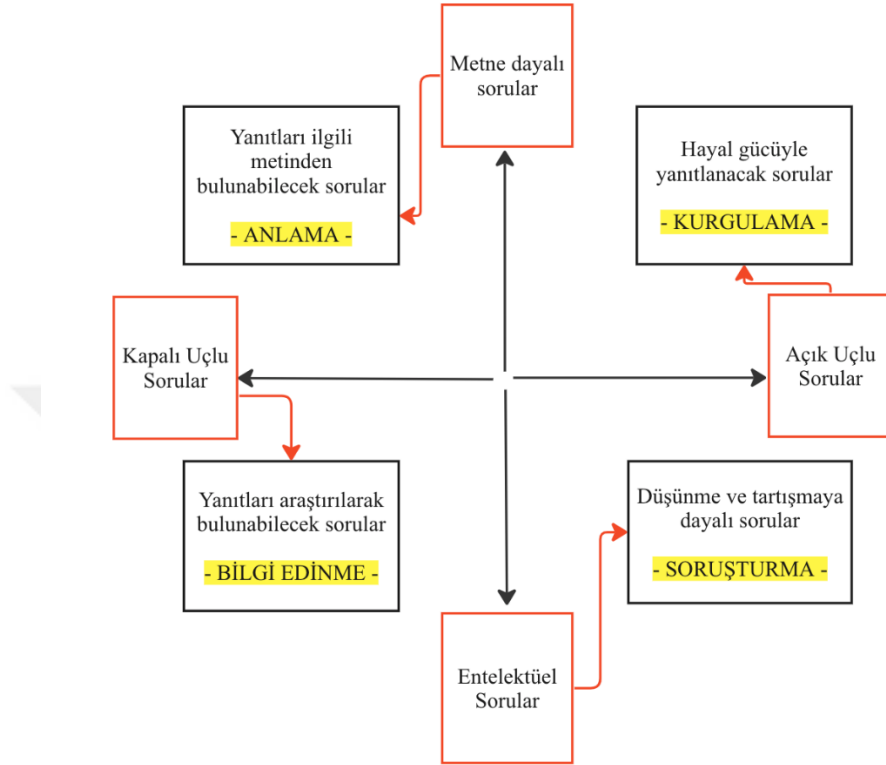
“Felsefe yapma davranışını düşünme eğitimini güdümlü kurgulanmış anlatı metinleri aracılığıyla sunan metinler” (Canlı & Bozkurt, 2019, s. 524) bağlamında örnek olarak bu çalışmanın inceleme nesnesini de oluşturan *Les Goûters Philo* dizisi verilmektedir. Brigitte Labbé’nin, Michel Puech danışmanlığında kaleme aldığı, Pierre-François Dupont-Beurier’in bu ekibe katılarak destek verdiği, Jacques Azam’ın illüstrasyonları ile güçlü bir görsel kimlik kazanan *Les Goûters Philo* dizisi, 2000 yılında Éditions Milan tarafından Fransız yazın dizgesinde yayınlanmaya başlamıştır. Bu dizi, Türk yazın dizgesinde Günışığı Kitaplığı Yayınevi tarafından, Azade Aslan’ın çevirileriyle, *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla 2006 yılından itibaren yayımlanmaktadır. *Les Goûters Philo* dizisi, gündelik hayata yönelik soruların, sorunların ve kavramların düşünme pratiğine uygulanmasıyla ortaya çıkan gündelik kavramları toplumsal ve kültürel bağlamla

ilişkilendirerek kurgulanmış öyküler ve içinde birden çok anlatı ve değerlendirme bulunan kurgulardan oluşmaktadır. Çocukların gündelik hayatta karşılarına çıkan soyut kavramların somut ve üzerine düşünülebilir olabilmeleri için öyküler hassasiyetle oluşturulmuştur. “Felsefi alt metni olan ve felsefi düşünme eylemini örtük iletileri aracılığıyla gerçekleştiren yazınsal metinler” (Canlı & Bozkurt, 2019, s. 524) için de *Küçük Prens*, *Alice Harikalar Diyarında* gibi kitaplar verilmektedir. Bu metinler daha çok roman veya öykü türünde olabilen metinlerdir. İlk bakışta roman veya öykü gibi algılanan bu metinler, çözümlendikçe ve tartışıldıkça içerisinde barındırdığı göndermeler ve örtük iletilerle felsefi sorgulamayı başlatmaktadır. Söz konusu iki türe de dâhil olabilen ve felsefi bilgiyle çocuklarda felsefi düşünme becerisini geliştirmeye yönelik uygulamalı bilgiler ve etkinlikler içeren metinlere örnek olarak da, *Çocuklar İçin Felsefe-Her şey Hakkında Merak Uyandıracak 40 Eğlenceli Soru* ve *Küçük Prens Üzerine Düşünmek* adlı kitaplar verilmektedir. Türk kültür dizgesine çeviri yoluyla katılmış olan “çocuklar için felsefe” metinleri kapsamında, günümüzde yukarıda bahsedilen metin türleri bağlamında birçok örnek verilebilir. Ayrıca, çeviri sayesinde Türk yazın dizgesinde yer alan bu metinlerden hareketle nitelikli özgün metinler de gün geçtikçe gelişmekte ve artmaktadır.

Felsefe ve çocuk üzerine düşünmeye yönelten çocuklar için felsefe metinleri, sorgulama ve eleştirel düşünme kavramlarını içeren anlatılarla, öykülerle ve söylemiyle dikkat çekmektedir. Çocuklar için felsefe metinlerinin arkasında yer alan felsefi problemler; felsefi benlik, ölüm, yaşam, gerçeklik ve kimlik (metafizik); bilgi ve inanç (epistemoloji); ahlak ve yaşam biçimi (etik değerler); sanat ve güzellik (estetik) gibi felsefenin ilgilendiği alanlar ve kavramlar üzerine düşünmenin doğasını içermektedir. Aynı zamanda felsefenin alt dalları olan bu kavramlar üzerine yaşamdan alıntılarla sorgulamada bulunmaktadır. Düşünmenin, başka bir ifadeyle eleştirel düşünmenin sürecinde çocukların merak duygusuyla birlikte sorularla onlara eşlik etmektedir. Felsefenin; metafizik, epistemoloji, dil felsefesi, zihin felsefesi, etik, siyaset felsefesi ve estetik gibi alanları bağlamında üretilen bu metinler ilgili alanlarda yer alan tema, söylem ve kavramlarla oluşturulmuştur. Soyut kavramlar, ilgili felsefi probleme dayalı tema ve söylem ile birlikte sorular ve anlatılarla ortaya konulmaktadır.

Çocuklar için felsefe metinlerinde yer alan felsefi sorular da bireyin ilk olarak kendisine sorduğu sorulardır. Bir tür dışı vurumu olan bu sorularda derin ve eleştirel

düşünme, sorgulama, ilgili kavramların açılımı yer almaktadır. Bu sebeple çocuklar için felsefe yaklaşımında ve metinlerinde yer alan sorular, bu soruların nasıl sorulduğu önemli bir rol oynamaktadır.

Şekil 2.9. Çocuklar için felsefe metinlerinde soru kadranı³⁶.

(Cam, 2023, ss. 54-56; Özdemir, 2021, s. 31)

“Soru kadranı” (Cam, 2023, ss. 51-52) çocuklarla felsefe soruşturmalarını yönetmek üzere sorulabilecek soruları üretmek, ortaya çıkarmak için ve ilgili metinlerde kullanılan soruları betimlemek üzere kullanılacak bir araç olarak düşünülebilir. Bu kadranda amaç derinlemesine tartışmalar üretmek için kullanılan ve kullanılacak olan soru türlerini modellemek ve bu soruların farklılıklarını ortaya koymaktır. Çocuklar için felsefede soru kadranı soruşturma öncesinde soruların türleri üzerine düşünmek için çemberin ortasına yerleştirilerek çocuklar için uygulanmaktadır. Çocuklar bir öyküyü dinledikten sonra boş bir soru kadrانını doldurarak felsefî düşünmeye adım atmış olurlar. Ayrıca soru kadrانında düşünmeye ve tartışmaya dayalı kavramsal sorular ilgili çocuklar için felsefe metinlerinde de bulunmaktadır.

³⁶ Bu şekilde, Cam (2023) tarafından geliştirilen ve Özdemir (2021) tarafından güncelleştirilen “Soru Kadranı”, bu tezin yazarı tarafından açıklamalarla yeniden düzenlenmiş ve görselleştirilmiştir.

Kapalı uçlu sorular, bilgi edinme amaçlı, yanıtı metnin dışındaki kaynaklarda bulunabilecek olgusal sorulardır. Bu tür sorular somut olgulardan soyut düşünmeye geçişte kolaylık sağlayabilir. “Ayı Winnie ve Piglet”³⁷ öyküsünden yola çıkan Cam, öncelikle öykünün özetini vererek başlar. Bu soru tipinde de örnek olarak şunları verir; “Winnie ve Piglet’in öykülerini kim yazmıştır?, Bu öykülerdeki diğer karakterlerin isimleri nelerdir?” (2023, s. 54). *Metne dayalı sorular*, ilgili metinde yanıtları bulunabilecek, anlamaya dayalı sorulardır; “Mevsim yaz mı kış mı?, Kimin kıyafetleri daha sıcak tutar?” (2023, s. 54). *Açık uçlu sorular* da, Özdemir’e göre, spekülasyon amaçlı metnin içinden gelen, yanıtları kişilerin hayal güçlerini kullanarak kurguladıkları sorulardır (2021, s. 31). Cam, bu sorulara örnek olarak aynı öykü bağlamında şunları sormaktadır; “Winnie ve Piglet nereye gitmektedir?, Winnie neden sıcak tutacak kıyafetler giymemiştir?” (2023, s. 54). Bu sorular, çocuğun kendi hayal gücünü kullanmasını ve kavramsal sorulara geçildiğinde derin ve eleştirel düşünmesini sağlar. *Entelektüel sorular* ise, herkes için geçerli ortak bir yanıtı olmayan sorulardır. Düşünsel sorgulamaya yönelten bu sorular, “Soruşturma amaçlı, yanıtı metnin içinde olmayan, üst düzey düşünmeyi gerektiren sorulardır” (2021, s. 32). Cam bu soru tipine örnek olarak şunları vermektedir; “Ömür boyu süren arkadaşlıklara sahip olmak önemli midir? Bir şey sonsuzdan uzun sürebilir mi?” (2023, s. 54). Bu sorular diyalog kurmayı ve tartışmayı amaçlayan ve teşvik eden sorular olduğundan metne ve hayal gücüne dair sorulardan sonra ortaya konulması doğal düşünme ve diyalog süreci sağlar.

Çotuksöken *Kavramlara Felsefe İle Bakmak* (1998) başlıklı kitabında, temel felsefi soruların üç alan bağlamında oluştuğunu vurgulayarak “Bir şeyi, ne ise o olarak düşünmek/ bilmek olanaklı mıdır? Bilindiği ileri sürüleni, ne ise o olarak dil alanına geçirmek ve hatta başkalarına iletmek olanaklı mıdır?” (s. 44) şeklindeki sorulara verilebilecek yanıtların her bir felsefi görüşün özgül yanını ve asıl niteliğini oluşturduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla her bir felsefi görüş, temelde bu soruları

³⁷ “Winnie the Pooh” adlı öykü, Alan Alexander Milne tarafından kaleme alınmış ve oğlu Christopher Robin’e anlatmak amacıyla yaratılmış bir karakterdir. Hikâye, 1924 ile 1926 yılları arasında Milne’nin oğlunun oyuncak ayısından esinlenerek oluşturduğu “Kalın Kafalı Ayı” karakteri etrafında şekillenir. Öykü, Ayı Winnie’nin 100 Hektar Ormanı’nda yaşadığı ve arkadaşlarıyla yaşadığı maceraları konu alır. Bu arkadaşlar arasında korkak Piglet, zıp zıp kaplan Tigger, titiz Tavşan ve uyuşuk Eeyore bulunur. Öykü, Christopher Robin’in kendi hayal dünyasında yarattığı bir oyun alanında geçer. “Winnie the Pooh”, olumlu ve öğretici konularıyla diğer çizgi filmlerden ayrılmaktadır ve olumsuz konular yer almamaktadır. Ana karakterler arasında Piglet’in korkak ancak sevgi dolu ve Ayı Winnie’nin obur ve sakın olmasına rağmen birbirlerine destek olan karakterleri bulunur.

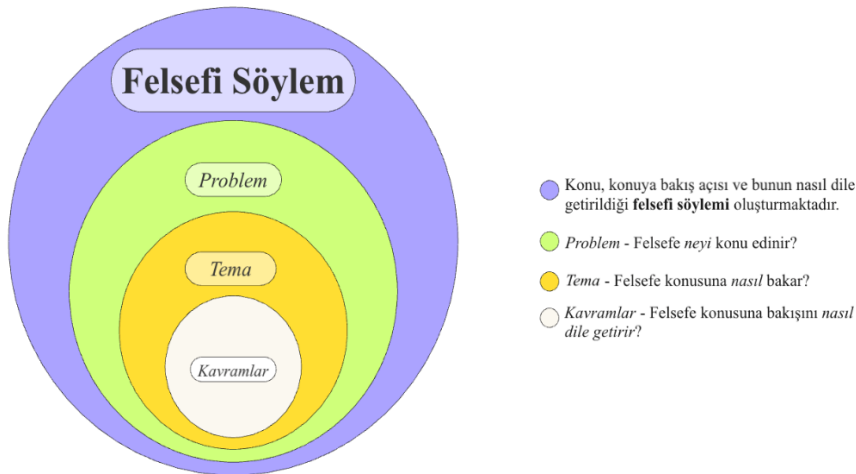
sormakla ve tutarlılık ilişkileri içinde yanıtlar vermekle oluşmaktadır. Temel felsefi sorular, felsefi düşüncenin merkezini oluşturur ve yukarıda belirtilen sorular en temel felsefi sorular arasında yer almaktadır. Her felsefi söylem, bu sorulara cevap vermeyi amaçlar ve bu sorular, her felsefi düşüncenin temelini oluşturmaktadır. Özetle, bu sorular, her felsefi yaklaşımın temel noktasını temsil etmektedir. Ortak soru bağlamlarının basitliğine ve kısıtlılığına rağmen, cevap girişimleri karmaşık ve sınırsızdır; cevaplar çeşitli seçenekler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu değerlendirme, felsefi soruların ortak özelliklerini ve evrensel niteliklerini açıklamakta ve cevapların farklılığını ve bireyselliğini de vurgulamaktadır. Dolayısıyla, buradan hareketle, Çotuksöken'in ifadesiyle, dil açısından felsefe eksenini (s. 44) olarak adlandırılan ikinci ana eksene geçiş yapılabilmektedir.

Dil açısından felsefe perspektifi, önceden belirtilenlerin ardından, söylem açısından felsefe perspektifine geçmelidir. Böylece dil-felsefe ilişkisi ön plana çıkarılmalıdır. Günlük dil düzeyinde, yani olağan ve doğal dil düzeyindeki iletişimsel ilişkiler, dilin bireysel boyutunu oluşturmakta ve bireyler, "iletişim gereksinimlerini karşılamak için dilden öğeleri, imleri" olarak kullanmaktadır. Benzer şekilde, felsefeyi icra edenler, felsefi soruları/sorunları bağlamında dilin öğelerini, imlerini veya felsefi terimleri kullanarak özgün bir felsefe dili oluşturmaktadır. Günlük yaşam, dildeki ifade olanaklarını farklılaştırırken, ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar doğrultusunda, dil bağlamında alışılmışın dışına çıkarak yeni yaklaşımlar denenmektedir. Aynı şekilde, felsefede de yeni yaklaşımlar, yeni ifade biçimleri, yeni terimler oluşturulmakta, dil ya da felsefi ifade olanakları farklılaşmakta ve yeni felsefi söylemler geliştirilmektedir. Dışdünya, düşünme (zihinsel kavramlar) ve dil (kavramlardan türetilen tasarımlar) aracılığıyla anlaşılabilmekte ve bu sayede gerçeklik kazanmaktadır. Çotuksöken'in aktardığına göre, dil / söylem, dışdünya öğelerini düşünen birey tarafından daha açık hâle getirilir ve bu açıklık başkalarına aktarılabilir duruma gelmektedir (s. 45). Dolayısıyla söylem ile dışdünya arasındaki ilişki düşünme (kavramlar alanı) üzerinden kurulmakta ve bu ilişki, kavramsal bir anlaşma olmadan iletişimi zorlaştırmaktadır.

Çocuklar için felsefe metinlerinde yer alan felsefi arka plan, problemler ve felsefi sorular ilgili metinlerdeki felsefi söyleme (Fr. discours philosophique) işaret etmektedir. Söylem kavramının (Fr. discours) birçok farklı tanımı bulunmasına karşın Günay bunları özetleyerek şunları vurgulamaktadır:

“Saussure’ün söz (Fr. parole) teriminin eş anlamlısı olarak görülen söylem, “durum içindeki söz” ve “metin” gibi kavramların eş anlamlısı olarak da kullanılmaktadır. Tümcenin daha üst boyutundaki bir birim olarak görülen söylem, aynı zamanda tümceyi aşan bir yapı olan sözceyi oluşturan tümcelerin art arda gelmesi ve dizilişidir. Bir metnin dil olarak yapısını incelemek sözce; aynı metnin üretiliş koşullarının dilbilimsel açıdan incelenmesi durumu da söylem olarak tanımlanmaktadır. Söylem durumunda dilin bireysel dönüşümü söz konusudur. Söylem ayrıca, yaratıcılığın gerçekleştirildiği uzam, değerleri dilsel birimlere bağlayan görülmeyen bağlamın uzamı olarak tanımlanmaktadır. Konuşan özne tarafından dilin sorumluluğunun alınması demek olan kullanımdaki dili belirtmektedir. Tümceyi aşan sözce olarak değerlendirilen söylem, konuşan öznenin “ben-şimdi-burada” biçiminde ortaya konulan durumun belirtilmesidir. Dar anlamda söylem, karşılıklı etkileşim boyutu içinde algılanan sözceyi belirtir. Daha özel bir durumda söylem kavramı, söyleşi (Fr. *conversation*) ile denk olarak görülmektedir. Yalnız sözel değil aynı zamanda yazınsal özelliği de bulunan söylem kavramı, dilsel ve dil dışı her türlü gösterge dizgesini belirtir”. (2018, s. 27-28)

Günay’ın bu açıklamalarından yola çıkarak özetlemek gerekirse, söylem bir dilsel birimle gerçekleşmekte ve alıcı/verici rollerini ve ilgili konuyu içerisinde taşımaktadır. Her söylemin bir öznesi, alıcısı ve konusu bulunmaktadır. Söylem, vericinin konuşma biçimi, tutumlar, davranışlar, yargılar, düşünsel tutumlar vb. gibi kendi değer yargılarını yansıtmaktadır. Dolayısıyla her söylem verici kendini bulmaktadır. İç ve dış bağlama gönderimde bulunan bir dizge olan söylem dilsel bir edimdir. Sonuç olarak söylem; uzamsal, zamansal ve kişiye bağlı değişkenler açısından oluşturulmuş dilsel ve dil dışı yapıdır.

Şekil 2.10. Felsefi söylemin unsurları.

Biçimsel olarak tek bir formda olmayan felsefi söylem de, genellikle insanı ve insanı ilgilendiren her türlü bilgiyi konu almakta ve bu bilgileri çeşitli yöntemlerle ifade edebilmektedir. Çotuksöken’in *Felsefi Söylem Nedir?* (2000) başlıklı kitabında

aktardığına göre, bu yöntemler arasında mantıksal çözümleme, deneme ve betimleme gibi yaklaşımlar bulunmaktadır (s. 18). Felsefe, var olanı anlam boyutunda ortaya koymakta ve genellikle dilin önemine vurgu yapmaktadır. Dil, felsefede anlamın oluşumunda ve ifade edilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Ancak felsefe sadece dili değil, aynı zamanda varoluşu ve düşünme sürecini de derinlemesine incelemektedir. Felsefi söylemin düz yazı, şiir, diyalog, roman ve deneme vb. olarak çeşitli türleri vardır. Felsefi söylem, genellikle var olanın ne olduğunu belirlerken varlıklar arasındaki ilişkileri de incelemektedir. Felsefi terimlerin “çok anlamlı olduğu ve her yazarın kullanımında farklı anlamlar taşıyabileceği” (Çotuksöken, 2000, s. 21) de belirtilmektedir. Çotuksöken’in aktardığına göre, felsefe de birçok düşünsel ve bilgisel etkinlik gibi kendini dilde sunmaktadır. Aynı zamanda felsefe dilde bir *söylem* olarak belirlemekte ve çeşitlilikle kendini göstermektedir. Felsefenin bir söylem olarak “ne’liği, öznelilikleri, onu yapanlar, konusu, konusuna bakışı, konusunu dile getirişinde” (2000, s. 57) kendini göstermektedir. Felsefe ayrıca kendini sorgular ve sorguladıklarının yanında ve dilden de öte bir söylem olarak birçok ayrıcalıklı yönleriyle ortaya çıkmaktadır. Çotuksöken’e göre, felsefi söylemi diğer söylemlerden ayıran temel özellik, genellikle var olanın ne olduğunu belirlemenin yanı sıra varlıklar arasındaki ilişkileri incelemesidir (2000, s. 75). Felsefi söylem, dış dünyada var olanı ve düşünme ile dil arasındaki ilişkileri araştırır. Felsefenin dilinin doğal mı yoksa yapay mı olduğu sorusu uzun zamandır tartışılan bir konudur ancak Çotuksöken’e göre, felsefe herhangi bir doğal dilin bireysel kullanımında, özgün ve öznel bir söylemle kendini göstermektedir (2000, s. 76).

Felsefenin diğer düşünsel ve bilgisel etkinliklerden ve söylemlerden ayrıldığını belirten Çotuksöken, bu bağlamda varolan, düşünme, dil olarak üç yöne ve bu yönleri belirleyici üç soruya vurgu yapmaktadır. Bunlar; “Felsefe neyi konu edinir?, Felsefe konusuna nasıl bakar?, Felsefe konusuna bakışını nasıl dile getirir?” (2000, ss. 58-83) şeklinde yer almaktadır. Konu, konuya bakış açısı ve bunu nasıl dile getirildiği felsefi söylemi oluşturmaktadır. Konu gündelik hayattan olabileceği gibi daha soyut ve düşünmesi ve ifade etmesi zor konularla ilgili de olabilmektedir. Felsefe “varolanda ne’liği, varolanı varolan yapanı” (2000, s. 59) konu edinmektedir. Bir filozof, konuyla ilgilenen birey veya “çocuk” tarafından ilgili konuya bakış açısı da felsefi söylemde önemli bir yere sahiptir. Bu bireylerin “kendince bakışı” bağlamında; sorular sorma, eleştirel düşünme ve sorgulama biçimi gibi unsurlar da sürece sonsuz görme ve

kavrama biçimiyle dâhil olmaktadır. Felsefi söylemi gerçekleştiren düşünenin başka bir ifadeyle öznenin kendisidir. Dolayısıyla her söylemin özgürlüğü ve özgünlüğü burada temellenmektedir. İlgili konu her dile getirilişte bir özneye bağlı bir söylem olarak ortaya çıkmakta ve bu sebeple konu-felsefi söylem- onu dile getirenindir, üretenindir. Felsefe “varolanı, varolan, düşünme, dil ilişkileri içerisinde anlama, ona anlam verme çabası” (2000, s. 69) olarak tanımlanırken; felsefi söylem de bu anlam verme çabasının farklı etkenlerle ortaya konulmasıdır. Sonuç olarak, her özgül, bireysel felsefi söylemin doğrusu kendi içerisinde yer almaktadır. Varolan, düşünme, dil arasında kendine has bir şekilde kurmaya çalıştığı ilişkilerin bütünlüğü içindedir.

Çocuklar için felsefe metinleri de sorgulama ve eleştirel düşünme kavramlarını içeren anlatılarla, öykülerle ve felsefi söylemiyle dikkat çekmektedir. Bu metinlerin arka planında yer alan felsefi problemler; felsefenin ilgilendiği alanlar ve alanlar bağlamındaki kavramlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Düşünmenin -eleştirel düşünmenin- sürecinde çocuklar merak duygusuyla birlikte sorularla felsefi söyleme katılmaktadır. Felsefenin; metafizik, epistemoloji, dil felsefesi, zihin felsefesi, etik, siyaset felsefesi ve estetik gibi alanları bağlamında üretilen çocuklar için felsefe metinleri bu alanlarda yer alan felsefi söylem, bu söylemde yer alan problem, kavram ve temalarla oluşturulmuştur. Soyut kavramlar, ilgili felsefi probleme dayalı kavram ve temalarla birlikte sorular ve anlatılarla ortaya konulmaktadır. Felsefi soruşturma sırasında çocukların soyutladığı ve Çotuksöken’in ifadesiyle “dış dünyada, düşünmede ya da dilde varolana ilişkin olarak oluşturulan düşünsel bir çerçeve olan” (2000, s. 26) kavramlar, bir kavram haritası şeklinde betimlenebilir. Bu şekilde çocuğun konu ve probleme yoğunlaşması ve düşünmesi sağlanabilmektedir. Ayrıca felsefi problem bağlamında konuya ilişkin temaların işlenmesi, bu metinlerin dikkat edilmesi gereken özelliklerinden biridir. İlgili tema bağlamında seçilen problem, soruların biçimi, kullanılan kavramlar, dil kullanımı, anlatım biçimi ve kültürel unsurlar felsefi soruşturma aşamasına geçişte önemli bir rol oynamaktadır.

2.2.3. Çocuklar İçin Felsefe Metinlerinin Çocuk Yazın Dizgesindeki Yeri

Çocuk yazını; hem yazarlar, yayınevleri ve çevirmenler hem de okurlar tarafından giderek daha fazla ilgi görmekte ve bu ilgide çocuk gelişiminin öneminin daha iyi anlaşılması, dünya standartlarında çocuk yazınının geliştirilmesi ve kişisel gelişimin sadece okul eğitimiyle sınırlı kalmaması gibi faktörler etkili olmaktadır. Bu durumun

yanı sıra, ticari beklentiler de çocuk yazınında artmış durumdadır. “L’Enfant, La Littérature et La Philosophie [Çocuk, Edebiyat ve Felsefe]” (2015) başlıklı makalesinde Chirouter; çocuk, yazın ve felsefe ilişkisine odaklanarak çocukluğun büyümlü düşünce biçimleriyle yakından bağlantılı ve kendini bedenlen ve ruhen kurmaca dünyasına teslim eden insan kapasitesinin en parlak çağı olduğunu belirtmektedir. Çocuğu “kendini hayali olana bırakmaya yönelik deha” olarak tanımlayan Chirouter, çocuğun taklit ve rol yapma oyunlarında da etkili olduğunu belirtmektedir. Hem çocuk hem de filozofların söz konusu kurmacanın cazibesine kapıldığı da vurgulanmaktadır. Kurmacaya duyulan iki taraflı bu coşkulu beğeni, insanlık durumunun bir parçasıdır. Chirouter, bir öykünün içine girildiğinde ve yazınsal bir karşılaşmanın başlangıcı yeniden deneyimlendiğinde yeniden o hissin bulunduğunu ve her yoğun okumada “içimizdeki çocuğun” (2015, ss. 377-378) uyandığını belirtmektedir.

Çocukluk, yazın ve felsefe; kavrama, anlama ve bilme olarak aynı bağlamda bir araya gelmekte ve kurmaca dünyalara geçiş gerçeklikten kaçma durumu değildir. Yetişkinler gibi çocuklar da temel sorularına cevapları öykülerde, metinlerde başka bir ifadeyle yazında aramaktadırlar. Chirouter’in aktardığına göre, felsefe ve yazın; insanlık durumunun zorlukları ve kültürün değerleri hakkında gerçek düşünceler sunmakta, kendimize ve dünyaya dair sahip olduğumuz temsilleri dışavurmakta ve sorgulamaktadır (2015, s. 379). Ricœur’ün de vurguladığı gibi tıpkı daha kavramsal ve rasyonel olan felsefi söylem gibi (1975, s. 12), çocuk yazını da çocukların sorgulamasına ve eleştirel düşünmesine olanak tanımaktadır. Çocuklar için felsefe metinleri, etik veya varoluşsal meselelere soyut düşünme kapasitesi henüz gelişmekte olan çocuğu yönlendirerek gerekli olan bir arabulucu rolü oynamaktadır. Ayrıca bu metinler, olası dünyaları deneyimlemelerine de olanak tanıyarak problemleri gerçeklikten “güvenli bir mesafeye” (Chirouter, 2015, s. 379) yerleştirerek felsefi düşünüşe nitelikli bir geçit sunmaktadır. Çocuklar için felsefe metinleri sayesinde, eğitim sistemlerinde bölümlere ayrılan disiplinler olarak yazın ve felsefe, felsefenin çocuklarla birlikte geliştirilmesi aracılığıyla çocuk yazınında yeniden birbirlerini tamamlayabilirler.

Söz konusu iki disiplinin tamamlayıcılığı bağlamında, Türk yazın dizgesinde çocuk yazını ve yayıncılığı konusunda son dönemin yoğun üretim yapan ve okurun da tercih ettiği yayınevlerinde artış görüldüğünü belirtmek gerekmektedir. Ayrıntı Yayınları -

Dinozor Çocuk, Can Çocuk Yayınları, Günışığı Kitaplığı / ON8 Kitap, İletişim Yayınları, İş Bankası Kültür Yayınları Çocuk Kitapları, Kırmızı Kedi Yayınları, Metis Yayınları, Say Çocuk, Tudem Yayın Grubu, Yapı Kredi Yayınları gibi bazı yayınevleri hem Türk yazın dizgesindeki yazarlar tarafından üretilen metinlere hem de çeviri metinlere yer verirken; Domingo, Artemis, The Çocuk gibi yayınevleri de sadece çeviri çocuk yazınına yer vermektedir. Öykü, roman, şiir ve deneme gibi türlerde metinler okura sunulmakta ve bu türler içinde de çeşitlilik gittikçe artmaktadır. Alan yazınında çocuklar için felsefe metinleri yakın bir zaman diliminde yerini almaya başlamıştır.

Son yıllarda çocuklar için felsefe alanındaki hem uluslararası hem de ulusal düzeydeki gelişmelerle birlikte Türk çocuk yazını dizgesinde bu yaklaşımı içeren çeviri metinlerin ve Nuran Direk, *Bilgin Çocuk; Küçük Prens Üzerine Düşünmek; Filozof Çocuk; Gençler İçin Felsefe; Çocuklarla Felsefe* - Pan Yayıncılık; Özge Özdemir, *Çocuklar için Felsefe Serisi* - Redhouse Kidz Yayınları; Peter Brown & Sevin Okyay, *Öğretmenim Bir Canavar* - Hep Kitap Yayınları, Kurtul Gülenç & Filiz Karadağ, *Çocuklar İçin Felsefi Öyküler* - Dinozor Çocuk; Tuğçe Büyükuğurlu & Gözde Eyce, *Ne İstersin Makinesi; Çöl Prensi ve Buz* - Masal Perest Yayınları gibi özgün metinlerin de yer aldığı görülmektedir. Bu süreç içerisinde ve sonrasında çocuklar için felsefe alanına ait ilk metinlerin, çeviri yoluyla Türk çocuk yazını dizgesinde yer aldığı söylenebilir. Özellikle Fransızca ve İngilizceden çevirilerle çocuk yazını alanına ait söz konusu bu yeni konu ve tür tanıtılıp Türk kültür ve yazın dizgesine aktarılırken ulusal çocuk yazını da bu konuda gelişmeye yönelmiş ve yeni metinler Türk yazarlar tarafından üretilmeye başlamıştır. Çocuklar için felsefe metinleri bağlamında bu başlangıç ve ilerleme ülkemizde bilimsel çalışmalara da yansımaya başlamış ancak günümüzde hâlâ Türk çocuk yazını dizgesinde ve çeviribilim alanında dünyada gördüğü ilgiyi, eleştiri alanını ve gelişimi gösterememiştir. Yukarıda verilen bilgiler bağlamında, çocuk yazınında ve çevirisinde etkili olan çocuk, yayınevi, çevirmen ve aracı gruplar gibi aktörler çocuklar için felsefe metinleri için de geçerlidir. Çocuklar için felsefe metinlerinde yayınevi, çevirmen ve çocuklar için felsefenin önemli bir unsuru olan “kolaylaştırıcı” rolünün de yer aldığı aracı gruplar bu metinlerin çocuk yazını dizgesindeki konumunu, aktarılmasını, gelişmesini ve işlenişini etkilemektedir.

Çocuk yazını dizgesinde, çocuklar için felsefi metinleri yenilikçi ve önemli bir rol oynamaktadır. Bu metin türleri, dil, anlatım, yapı ve felsefi içerik açısından çeşitlilik göstermektedir. Çocuklar için felsefe metinleri, sorgulama ve eleştirel düşünme kavramlarını içeren anlatılarla dikkat çekmekte ve felsefi problemlere odaklanmaktadır. Bu metinler, felsefenin çeşitli alanlarında üretilen felsefi söylemi, kavramları ve temaları içermektedir. Türk yazın dizgesinde çocuk yazını alanında önde gelen yayınevlerinden çıkan, başta Fransızca olmak üzere birçok dilden Türkçeye çevirisi yapılarak yayımlanan çocuklar için felsefe metni olarak tanımlanabilecek yayın ve diziler bulunmaktadır. Bu metin türünün geçtiğimiz birkaç yıl içinde çeviri yoluyla Türk kültür ve yazın dizgesine katıldığı hatta bu çeviri metinlerden yola çıkarak Türkçe özgün dilde çocuklar için felsefe metinlerinin de ortaya çıktığı görülmektedir. Süreç içerisinde gelişen ve değişen bu metinlerin Türkçeye çevirilerine çeviribilim odağıyla ve özellikle felsefi tema, kavram ve söylemin aktarımının incelenmesi kapsamında eleştiri alanı açılmış ancak bu konu ve metinlere yaklaşım ve çeviri metin incelemesi bağlamında yapılan çalışmaların ve çalışmalardaki uygulanan yöntemlerin eksikliği saptanmıştır. Dolayısıyla birçok yönüyle alandaki diğer metin türlerinden farklılaşan çocuklar için metinleri çevirisi ve çeviri metinlerinin incelenmesi de farklı yaklaşım ve yöntemler gerektirmektedir. Çocuklar için felsefe yaklaşımı, çocuklar için felsefe metinlerinin özellikleri ve çocuk yazını dizgesindeki konumu bağlamında bu metinlerin çevirisine yönelik alan yazını taraması, değerlendirmeler ve bunun sonucunda da çeviri metinlerin incelenmesine yönelik önemli noktaların detaylandırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

2.2.4. Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisi

Çeviribilim alanında “çocuklar için felsefe metinleri çevirisi” adı altında herhangi bir çalışma bulunmamakla birlikte bu konuya farklı açılardan yaklaşarak bu metinlerin çevirisi üzerine bazı görüşler belirtilmiştir. Bu bölümde öncelikle, çocuk yazını çevirisi alan yazını taranarak elde edilen veriler ortaya konulmuştur. Sonrasında, çocuk yazınında ve çevirisinde geçerli olan yaklaşımlar, kavramlar ve yöntemler bağlamında çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisine ve bu metinlerin çevirisinin incelenmesine yönelik alanda daha önce ortaya çıkarılmamış bazı unsurlar ve bu çalışma bağlamında çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik yeni bir yöntem önerilmiştir.

Son yıllarda çocuklar için felsefe alanındaki uluslararası ve ulusal düzeydeki gelişmelerle birlikte Türk çocuk yazını dizgesinde bu yaklaşımı içeren; Günışığı Kitaplığı – *Çıtır Çıtır Felsefe* Dizisi; Metis Yayınları - *Küçük Filozoflar* Serisi; Tudem Yayıncılık– *Filozof Çocuk* Serisi; ODTÜ Yayıncılık - *Pikolo ile Felsefe Öğreniyorum*; Doğan Egmont Yayınları - *Bal Gibi Felsefe* Seti; *Meraklı Çocuklar İçin Felsefi Hikâyeler* - Masalperest Yayınları; *Sen Kimsin?* - Çınar Yayınları gibi çeviri metinlerin varlığı göze çarpmaktadır. Felsefi bilgidен çok felsefi düşünme biçiminin çocuklarla buluşmasını amaçlayan bu metinler çocuk yazını ve felsefe alanlarının bir kesişim noktası niteliğindedir. Çocuk yazını alanındaki çocuklar için felsefe metinlerinin iki ana türde incelenebileceği belirtilmektedir (Direk, 2015, ss. 98-99). Birinci tür, çocuklara felsefe konuları ve belirli filozofların düşünceleri hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlanan metinlerdir. İkinci tür ise, felsefe yapma davranışını ve düşünme eğitimini hedefleyen metinlerdir. Bu iki tür metin arasında farklılıklar bulunmaktadır. İkinci türe “felsefe yapma davranışını düşünme eğitimini amaçlayan atölye metinleri, felsefe yapma davranışını düşünme eğitimini planlı bir şekilde sunan anlatı metinleri ve felsefi düşünme eylemini örtük olarak yansıtan yazınsal metinler” (Canlı & Bozkurt, 2019, ss. 523-524) gibi üç alt tür eklenmiştir. Her bir metin türünün kendine özel biçim, içerik, dil ve anlatım unsurları olması sebebiyle, bu metinlerin çevirisi ve çevirisinin incelenmesi de farklı yaklaşım ve yöntemler gerektirebilmektedir.

“Çocuklar için felsefe metinleri çevirisi” adı altında ilgili araştırmalar incelendiğinde, yalnızca çocuğa değil aynı zamanda yetişkine seslenen metinlerin de olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna örnek olarak felsefi düşünme eylemini örtük olarak yansıtan yazınsal metinler bağlamında, Fransız yazar Saint-Exupéry’nin *Le Petit Prince* isimli kitabı ve bu kitabın *Küçük Prens* adıyla Türkçeye çevirisi üzerine gerçekleştirilen araştırmalar dikkat çekmektedir. Saint-Exupéry’nin 1943 yılında yayımladığı bu kitabı, birçok dile çevrilmiş, dünyada olduğu gibi ülkemizde ilgi görmüş, yetişkin ve çocuklar tarafından okunmuş, birçok yayınevinden baskıya ulaşmış, farklı çevirmenler tarafından Fransızcadan Türkçeye çevrilmiş ve üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Bu kitabın konusu, “uçacağı sahra çölüne düşen bir pilotun burada başka gezegenden gelen küçük prensle karşılaşması, biri doğa yasalarıyla yönetilen, diğeri hayal gücünün sınır tanımadığı iki farklı dünyanın karşı karşıya gelmesidir” (2022). Konusunun ötesine geçen bu kitap; hayata, yaşamaya ve insan olmaya dair metnin içinde birçok

üstü kapalı anlatım taşımaktadır. Yayımlandığı tarihten itibaren çocuk yazını ve çevirisi, çeviribilim, çeviri ve kültürel çalışmalar gibi ilgili alanlarda birçok araştırmaya konu olmuş, çevirileri incelenmiş ve Çelebi'nin de aktardığına göre okuyucunun sorgulama becerisini geliştirdiği ve çocuk felsefesi açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu tespit edilmiştir (2017, s. 9-10).

Neydim'in "Küçük Prens Çevirilerindeki Çevirmen Kararlarına Erek Odaklı Bakışla Karşılaştırmalı Bir İnceleme" (2005) başlıklı çalışmasında aktardığına göre bu kitap, İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı korku, umutsuzluk ve yıkımların getirdiği duygulardan yola çıkarak, evrensel değerlerin çöküşünü hüznün ve melankoli yüklü bir biçimde yansıtmaktadır (s. 100). Çocuk için fantastik yönü ağır basan metin, yetişkinlere felsefi yönüyle yaklaşmaktadır (2005, s. 100). Neydim, bu nedenle metnin hem çocuğa hem de yetişkine seslenen iki perspektifli bir biçimde ele alınabileceğini belirtmektedir. Metin kurgusunu Küçük Prens'in gezegenler arası yolculuğu oluşturmaktadır. Bu gezegenler, yitirilen değerlerin ve bu değerleri yitirmeye yol açan tutku ya da saplantıların imgesel yansıması olarak değerlendirilmekte ve metin ana mesajını sevgi ve emek üzerine yoğunlaştırmaktadır (Neydim, 2005, ss. 100-101). Neydim, bu metnin farklı çevirmenler ve yayınevlerince yapılan ve farklı zamanlarda yayımlanan dokuz farklı Türkçe çevirisi üzerine odaklanmaktadır. Erek odaklı kuramlar açısından çeviri metinlerin dikkat çekmiş bazı bölümlerini değerlendiren Neydim, çevirmenin sadece metni değil içinde bulunduğu durumu da çözümlemesi gerektiğini ortaya koymaktadır (2005, s. 106). Çeviri sürecinde "ne, kim tarafından, kim için, ne zaman, nerede ve ne için çevrilir?" şeklindeki soruların öne çıktığını belirterek, çevirinin anlamının ve kaynak metinden ayrı olarak amacının önemi üzerinde durmaktadır. Bunun sebebi de, kaynak ve erek metin okurunun ve kültürel ortamlarının farklı olmasıdır. Buna örnek olarak Neydim, bir çevirmenin yabancı dilde ya da kültürde çok büyük önem taşıdığına inandığı bir eseri kendi kültürüne tanıtmayı amaçladığını, dolayısıyla bu durumda çevirmenin çevirisinde yabancılaştırıcı etki yaratacak bazı söylemleri özellikle kullanabileceğini belirtmektedir (2005, s. 106). Bir başka çevirmenin de, kendi kültürü içinde yer alan okur kitlesinin eserdeki iletiyi en iyi biçimde algılamasının önemli olduğunu düşündüğü için, kaynak metin içinde geçen bazı söylemleri kendi kültüründeki okurun hemen algılayacağı şekilde değiştirebileceğini vurgulamaktadır (2005, s. 106).

Çevirinin ve çevirmenin amacının ne olduğu konusu çeviri sürecindeki kararlar için önem teşkil etmektedir. Hangi metnin, kim için, kim tarafından, neden ve nasıl çevrileceği çeviri sürecinde cevaplanması gereken bazı sorulardan bir kaçıdır. Çeviri süreci sonunda ortaya çıkan çeviri metnin böylelikle erek yazın dizgesinde belli bir işlevi olmaktadır. Tellioğlu'nun Vermeer'in Skopos Kuramı bağlamında aktardığına göre, çeviri sürecinde işverenin rolü de büyük önem taşımaktadır (1998, s. 160). Çevirmenin ve işverenin amacı uyumlu olmadığı durumlarda çevirmen işverenine açıklama yaparak kendi amacı çerçevesinde ikna etmeye de çalışabilmektedir. Kısıtlılık ve özgürlük çizgisinde gidip gelen çevirmen kendi amacından sapmamaya çalışarak çevirisini gerçekleştirmektedir. Çevirmen hem kaynak metnin hem de erek yazın dizgesinin, dilini, kültürünü ve okurunu dikkate alarak bilinçli bir şekilde çeviri metni oluşturmaktadır.

Ülkemizde önceden çocuklar için felsefe metni türünde ele alınmayan bu kitap yakın bir zaman diliminde bu metin türü adı altında da değerlendirilmiştir (Neydim, 2005; 2022; Direk, 2006, 2019). Direk (2019) *Küçük Prens üzerine düşünmek* başlıklı kitabında felsefi açılımları olan öykülerden ve yazınsal metinlerden hareket ederek metinler ve felsefe arasında bağ kurmaya çalışmaktadır. Bu çalışmada *Küçük Prens* adlı öykü, çocuklar için felsefe programının ilkelerine göre irdelenmektedir. Öykünün Fatih Erdoğan tarafından yapılan çevirisi temel alınmış ve zengin felsefi açılımlara sahip olması açısından bu öykünün seçildiği açıklanmaktadır. Çocuklar için felsefe programı bağlamında uygulamaya dönük olarak, öykünün dünyayı çocuk bakış açısıyla eleştirdiği ve çocukları düşünmeye yönelten bir nitelik taşıdığı için elverişli bir tartışma ortamı hazırladığı (2008, ss. 11-18) belirtilmektedir. Başka bir ifadeyle bu çalışmanın önemi, çocuklar için felsefe metni sayılan *Küçük Prens* öyküsü aracılığıyla çocuk okuru düşünmeye çağırması ve felsefeye sanatla yaklaşma denemesi olmasıdır.

Direk, “Düşleri Düşünceye Çevirmek” (2006) başlıklı makalesinde, çocuklar için felsefe metinlerinin çocuğun düş dünyasından düşünce dünyasına yapacakları yolculukta onlara eşlik etmek gibi bir amacı olduğunu belirtmektedir. Felsefenin eğitimin bir parçası hâline gelmesi gerektiğini savunan Direk, çocuklar için felsefe metinlerine ve çevirisine de felsefe bağlamında yaklaşmaktadır. Çocuklar için felsefe programları oluştururken yanıtlanması gereken bazı soruları şu şekilde sıralar. “Bu programları hazırlarken nelere dikkat etmeliyiz? Amaçladığımız kazanımlara hangi

stratejilerle ulaşabiliriz? Yabancı dildeki çocuklar için felsefe programlarından ne ölçüde yararlanabiliriz? Çeviri programlarda ne tür sorunlarla karşılaşabiliriz? Bunları nasıl aşabiliriz?” (2006, s. 117). Bu sorular bağlamında kendi deneyimlerinden yola çıkan Direk, çocuklar için felsefe programlarının ve metinlerinin çevirisinin neden problemli olduğunu ve bu konuda yapılması gereken bazı adımları dile getirmektedir.

Çocuklar için felsefe programları ve metinleri; çocukların gündelik hayatta sık sık karşılaştıkları hatalı düşünme ve çıkarım biçimlerine karşı uyanıklık kazanmalarını, her gün karşılaştıkları olayları değerlendirebilme, gözlem ve deneyimlerinden derlediklerini sınıflandırıp düzenleyebilme, benzerlik ve farklılıkları ayırt ederek kavramsallaştırabilme yapabilmelerini, sorgulayıcı ve eleştirel bakış açısını kazanmalarını, başka bir ifadeyle düşünme eğitimini amaçlamaktadır. Çocuğa böyle bir davranış biçimi ve tutum kazandırmak için onun düzeyine uygun, didaktik olmayan, eğlenceli, ilgi çekici metinlerden yararlanılmaktadır. Bu metinlerin seçimi, çocuğun yaşına, gelişim düzeyine ve okuma alışkanlığına göre farklılık gösterebilmektedir. Direk buna örnek olarak; 9-11 yaş arasındaki çocuklara öykü formundaki metinlerin; 11-13 yaşındaki çocuklar için de sorular ve kavramlar üzerinden hareket eden bir yöntemi içeren metinlerin kullanılmasının yerinde olacağını belirtmektedir (2006, s. 118). Metinlerin seçimindeki sorunlara ek olarak, bu metinlerin çevirisinde karşılaşılan zorlukları iki başlık altında veren Direk, çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisinin ne derece hassas bir konu olduğunu vurgulamaktadır. Çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisinde “konu başlıkları ile ilgili problemler” (s. 118) ve “dil ile ilgili güçlükler” (s. 119) olarak ortaya konulan zorluklar, ilk etapta genel olarak ortaya çıkan durumlardır. Her ne kadar genel bir zorluk gibi görünse de bu iki başlık, çocuklar için felsefe metinlerinin türüne, kim için, kim tarafından, ne zaman ve neden çevrildikleri bağlamında önem arz etmektedir. “Konu başlıkları ile ilgili problemler” bağlamında kültür farklılığı ve toplumsal öncelikler çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisinde öne çıkan konulardan bazıları olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun hayatına yabancı olan, yaşadığı toplumsal ve kültürel çevre farklılıkları dolayısıyla onun dünyasının problemi olmayan bir mesele üzerinde çocuğun ilgisinin çekilemeyeceğini belirten Direk, söz konusu ilginin kaybedildiği anda çeviri metnin amacının ve işlevinin sorgulanması gerektiğini belirtmektedir (s. 118). Ayrıca, çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisindeki bazı konuların tartışılmasına gerek dizgenin hazır olamayabileceği de eklenmektedir. Durum

bu şekilde olursa, çevirmenin amacından şaşma ve çevirinin işlevine zarar verme gibi durumlar da söz konusu olabilmektedir. Direk bu konuya örnek olarak kendisinin çevirisini yaptığı *Pixie [Zeyno]* adlı kitabı örnek vermektedir:

“9-12 yaşları için hazırlanmış olan “Pixie” adlı öykü kitabını (Zeyno adıyla) ve oldukça hacimli bir öğretmen kitabını Türkçe’ye uyarlamaya çalıştığım zaman yüklendiğim işin ne kadar çetin sorunlarla baş etmeyi gerektirdiğini kısa sürede anlamakta güçlük çekmedim. Bu çalışma süreci benim için çok öğretici oldu. O zamana değin düşünmediğim dil ve kültür farklılıklarından doğan sorunların üstesinden gelmeye çalıştım. Bu sorunların üstesinden gelmek için çevremde bilgisine güvendiğim kişilerden yardım aldım. Bunlar arasında çocuk tiyatrosu ile ilgilenen iki öğrencimin çok yardımları oldu. Onlar çocuklara uygun bir biçimle öyküyü yalınlaştırdılar. Öğretmen kitabında bazı bölümleri yeniden yaratmam, bazılarını çıkarmam gerekti”. (2006, s. 121)

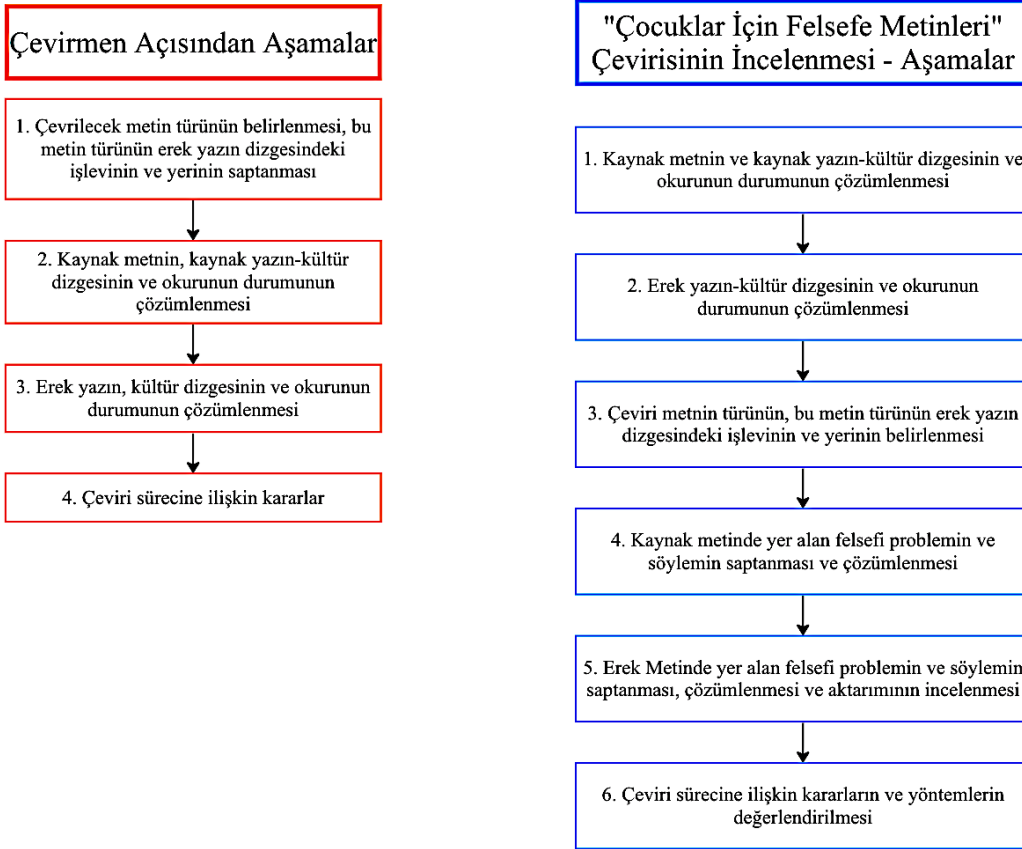
Çeviri sürecinde karşılaştığı güçlüklerden dolayı ortaya çıkan metnin bir çeviri değil uyarlama olduğunu dile getiren Direk, çeviri sürecinde birçok unsuru erek okur için değiştirmek, yeniden yaratmak, çıkarmak veya eklemek zorunda kaldığını vurgulamaktadır.

“Dil ile ilgili güçlükler” bağlamında, Heidegger’in “Dil varlığın evidir” söylemine atıfta bulunan Direk, felsefenin dille içten bir bağı olduğunu, örneğin; bir filozof üzerinde çalışma yapabilmek için onu kendi dilinden okumanın şart olduğunu öne sürmektedir (2006, s. 119). Bu sebeple çeviri felsefe metinlerini okumanın “bazen ıstırap” olduğunu vurgulamaktadır. *Pixie [Zeyno]* adlı kitabın çeviri sürecinde “dil yüzünden” birçok değişiklik yapma durumunda olduğunu ve aynı amacı gerçekleştirmek için farklı bir şey yaratmak zorunda kaldığını belirtmektedir. Dil üzerinden yapılan felsefe metinlerinin çevirisinde de yeniden yaratma durumunun söz konusu olduğunu açıklayan Direk, özellikle çocuklar için felsefe metinlerinin de dile tamamıyla bağlı olduğunu vurgulamaktadır. “Bir kişinin ancak düşündüğü dilde felsefe yapabileceğini” (2006, s. 120) düşünen Direk ayrıca, dildeki çokanlamlılık probleminden de bahsetmektedir. Söz konusu çokanlamlılıkların farkına varılmasının felsefe yapılan dil üzerinde düşünmekle mümkün olduğunu belirtmektedir. Buna örnek olarak dildeki deyimler, deyiş biçimleri ve farklı dil kullanım alanları verilmektedir.

Çocuklar için felsefe metinleri çevirisinde düşünce ile ilgili sözcüklerin karşılıklarını bulmak oldukça zor bir mesele olabilmektedir. Yukarıda bahsedilen “konu başlıkları ile ilgili problemler ve dil ile ilgili güçlükler” olarak ortaya konulan zorluklara ek

olarak düşünce, soyut düşünme, eleştirel düşünme ile ilgili olan söylem, kavram ve temaların dile yansması da kültürden kültüre dilden dile değişen yapılardır. Direk bu ifadeleri destekler nitelikte, her dilin beslendiği felsefi bir kaynak olduğunu ve çeviri metinlerde farklı bir dilin izinden yürümek zorunda kalındığını vurgulamaktadır (2006, s. 120). Çocuklar için felsefe metnlerinin de ana aktörü dil olduğundan dolayı, bu metinlerin çevirilerinde “dile yaslanmak” (2006, s. 120) ve içerisinde yer alan örtük veya açık felsefi söylemin aktarımında hassas bir tavır sergilemek gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türk yazın dizgesinde çocuk yazını alanında önde gelen yayınevlerinden çıkan, başta Fransızca olmak üzere birçok dilden Türkçeye çevirisi yapılarak yayımlanan çocuklar için felsefe metni olarak tanımlanabilecek metinler bulunmaktadır. Bu metin türünün geçtiğimiz birkaç yıl içinde çeviri yoluyla Türk kültür ve yazın dizgesine katıldığı hatta bu çeviri metinlerden yola çıkarak Türkçe özgün dilde çocuklar için felsefe metnlerinin de ortaya çıktığı görülmektedir. Süreç içerisinde gelişen ve değişen bu metinlerin Türkçeye çevirilerine çeviribilim odağıyla ve özellikle felsefi söylem, kavram ve temaların aktarımının incelenmesi kapsamında eleştiri alanı açılmış ancak bu konuya ve metinlere söz konusu yaklaşım ve çeviri metin incelemesi bağlamında yapılan çalışmaların ve çalışmalardaki uygulanan aşama ve yöntemlerin eksikliği saptanmıştır. Saptanan bu eksikliğe, başka bir ifadeyle alan yazınındaki boşluğa dikkat çekmek için çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik iki yönlü aşama ortaya çıkarılmıştır.

Şekil 2.11. “Çocuklar için Felsefe metinleri” çevirisinin incelenmesine yönelik ilk aşamalar.

Süreç içerisinde gelişen ve değişen çocuklar için felsefe metnlerinin Türkçeye çevirilerine çeviribilim odağıyla ve özellikle felsefi söylemin aktarımının incelenmesi kapsamında eleştiri alanı açılmıştır. Bu alanla birlikte saptanan alan yazınındaki söz konusu boşluğa dikkat çekmek ve hem bu çalışma özelinde hem de gelecek çalışmalara ışık tutması açısından “çocuklar için felsefe metinleri” çeviri sürecine ve çeviri metinlerin incelenmesine yönelik iki yönlü aşamalar ortaya çıkarılmıştır. İlk olarak çeviri süreci (öncesi, çeviri aşaması), başka bir ifadeyle çevirmen açısından odaklanılan aşamalar söz konusudur. Çocuklar için felsefe metni çevirisi yapacak olan çevirmen öncelikle çevirisini yapacağı metin türünü belirleyerek sürece başlayabilmektedir. Ancak çevirmenin sadece metni değil içinde bulunduğu durumu - bu metin türünün erek yazın dizgesindeki işlevini ve yerini saptayarak- çözümlenmesi çocuklar için felsefe metinlerini anlamak açısından önemlidir. Bir sonraki aşama olan kaynak metnin, kaynak yazın ve kültür dizgesinin ve okurunun durumunun çözümlenmesiyle çeviri sürecinin ilk ve önemli adımları gerçekleştirilmiş olur. Çevirmen sonrasında erek yazın ve kültür dizgesine hâkimiyet seviyesini kontrol

ederek erek okur olan çocuğa yaklaşmakta, çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkelerine dayanarak nitelikli çeviri metin yaratma durumuna girişebilmektedir. Çeviri sürecine ilişkin yukarıda bahsedilen etkenler bağlamında kararlar alarak ve çeviri yöntemlerine başvurarak; çevirinin anlamının ve çeviri metnin kaynak metinden ayrı olarak amacının önemi bağlamında seçimler yapmaktadır.

Çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesi açısından aşamalara bakılacak olursa; öncelikle kaynak metnin ve kaynak yazın, kültür dizgesi ve okurunun, aynı şekilde erek yazın, kültür dizgesi ve okurunun durumunun çözümlenmesi ilk aşama olarak ortaya çıkmaktadır. Sadece kaynak ve erek metni değil metnin içinde bulunduğu durumu, söz konusu kaynak metin türünün erek yazın dizgesindeki işlevini ve konumunu saptamak ve çözümlmek çocuklar için felsefe metinlerini anlamak, aktarımına eleştirel bakış açısıyla yaklaşmak açısından oldukça önemlidir. Çeviri metnin türünün, bu metin türünün erek yazın dizgesindeki işlevinin ve konumunun belirlenmesi de bu aşamanın detaylandırıldığı noktadır. Kaynak ve erek metinlerin dizgelerdeki işlevi ve konumunun belirlenmesinin ardından metnin içine girerek, öncelikle kaynak metinde yer alan felsefi problemin ve söylemin saptanması ve çözümlenmesi gerekmektedir. Sonrasında söz konusu felsefi problem ve söylemin erek metinde nasıl yer aldıklarına odaklanmak, bunları saptamak ve çözümlmek gerekmektedir. Her metin biricik olduğu ve kendine özel unsurlar barındırdığı için burada ortaya çıkacak unsurlar (konu başlıkları ve dil ile ilgili problemler, eleştirel düşünme ile ilgili olan söylem, kavram ve temaların dile yansımaları gibi) değişebilmekte ve çeşitlenebilmektedir. Söz konusu aşamalar açığa çıkarıldıktan sonra çevirmenin çeviri sürecine ilişkin kararlarının ve yöntemlerinin değerlendirilmesi yapılabilir.

Bu şekilde tasarlanan çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik aşamalar ile çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkeleri bağlamında nitelikli “çeviri metin” eleştirisinin kapısı açılmış olmaktadır. Tüm bu aşamaların yanı sıra, nasıl ki çocuklar için felsefe metinlerinde çocuk yazını için geçerli olan; çocuğun “doğası, gereksinimleri, ilgisi, dil ve anlam evreni ve bakış açısı” (Çer, 2016, s. 4) gibi değişkenlerden oluşan çocuk gerçekliği; “ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutarak metinlerin bu unsurlarla örtüşmesi durumu” (Sever, 2021, s. 19) olarak tanımlanan çocuğa görelilik ilkesi ve “dil gelişimi, bilişsel gelişim, kişilik gelişimi,

toplumsal gelişim” (Sever, 2021, s. 35) evreleri dikkate alınıyorsa; bu metinlerin çeviri sürecinde ve çevirilerinin incelenmesinde de aynı ilkeler ve evreler göz önünde bulundurulmalıdır. Gündelik hayatta karşılaştıkları düşünme ve çıkarım biçimlerine karşı hazırlanmayı, olayları değerlendirebilmeyi, gözlem yapabilmelerini, benzerlik ve farklılıkları ayırt ederek kavramsallaştırabilmeyi, sorgulayıcı ve eleştirel bakış açısı kazanmayı ve düşünme eğitimi amaçlayan çocuklar için felsefe metinleri, çocuğun düzeyine uygun, didaktik olmayan, eğlenceli ve ilgi çekici özelliklere sahiptir. Çocuğun yaşına, gelişim düzeyine ve okuma alışkanlığına göre olan metinlerin seçimi gibi sorunlara; bu metinlerin çevirisinde karşılaşılan zorluklar da dâhil olmaktadır. Çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisinde “konu başlıkları ile ilgili problemler ve dil ile ilgili güçlükler” (Direk, 2006, s. 118) olarak ortaya çıkan zorluklar, genel olarak öncelikli dikkat edilmesi gereken hususlardır. Sonuç olarak, farklı biçim ve içeriğe sahip çocuklar için felsefe metinlerinin; türüne ve kim için, kim tarafından, ne zaman ve neden çevrildikleri bağlamında yaklaşmak nitelikli “çeviri metin” eleştirisi için önem taşımaktadır. Çocuklar için felsefe metinlerinin de ana aktörü dil olduğundan dolayı, bu metinlerin çevirisinin incelenmesinde “dile yaslanmak” (Direk, 2006, s. 120), kültürü dikkate almak ve okur olan çocuğa karşı sorumluluğu yerine getirmek anlamında, metinlerde yer alan felsefi söylemin aktarımının incelenmesinde hassas bir tavır sergilemek gerekmektedir.

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, dizinin çeviri ile olan ilişkisini belirlemek ve yorumlamak için inceleme bölümünde yararlanılacak Yorumlayıcı Anlam Kuramı ele alınmıştır. İnceleme bölümünde öncelikle, *Les Goûters Philo* dizisi ve Türkçeye çevirisi *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisi kapsamındaki olguları tespit etmek için ölçütler, sonrasında bu olguları açıklamak ve değerlendirmek için de bazı kuramsal kavram ve önermeler araç olarak kullanılacaktır. Bu bölüm bütüncül bir yaklaşımla, bu çalışma için önem taşıyan Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın kavramları, çeviriye yaklaşımları ve bunların birbiri ile ilişkisini ortaya koyma amacıyla tasarlanmıştır. Araştırma probleminin, araştırmanın amacının ve öneminin en iyi şekilde açıklanabilmesi için oluşturulan kuramsal bir yapı söz konusudur. Kavramların tanımlanması, anlamlandırılması ve birbirleriyle olan ilişkilerini açığa çıkarmak amacıyla görsel materyaller oluşturulmuştur.

“3.1. Çeviribilimde Paris Okulu: Yorumlayıcı Anlam Kuramı” başlıklı bölüm, tezin temel ve öncelikli kuramsal dayanağını ve yöntemini oluşturan kuramsal çerçevesidir. Kuramın özgün yanlarını ortaya koymak ve kurama eleştirel bir bakış açısının olmasını sağlamak amacıyla, kuramın hem pragmatik kullanımından ve zengin yorumlama gücünden hem de eleştirilen noktalarından bahsederek çalışmamız kapsamında kuramsal bir arka plan çizilmektedir. Kuramın alt yapısal detaylandırması yapılarak alan yazınında nasıl ele alındığı, onunla ilişkisi ve bu ilişkiden çıkarımlara yer verilmektedir. Çalışmamız bağlamında, Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın felsefi yönüne, dayanaklarına ve açılımlarına da odaklanılmaktadır. Kuramın felsefi açılımlarının ve temel konseptlerinin derinlemesine açıklanması alan yazınında kuram ile ilgili yapılan diğer çalışmalardan farklılaşarak açığa çıkarılmasına olanak sağlamaktadır.

3.1. Çeviribilimde Paris Okulu: Yorumlayıcı Anlam Kuramı

“Anlamı çevirmek gizli unsurları çevirmektir.”

D. Seleskovitch; M. Lederer

“Kişi, anlamının onun içindeki yerini anlamadıkça, dünyayı anlayamaz.”

Lear J., Aristoteles, Anlama Arzusu.

Çeviri alanında, kuramsal ve yaklaşımsal açılardan dilbilim döneminin önem arz ettiği, çevirinin tarihine bakıldığında ortaya çıkmaktadır. Seslerin ve işaretlerin bir dilden diğer bir dile aktarımı ve dönüşümsel bir eylem olan “çeviri”, 1970’li yıllarda “bağımsız disiplin” olarak ele alınmasıyla değişim-dönüşüm geçirerek, inceleme alanına sorunlar ve tartışmalar getirmiş ve alanda farklı bir yöne doğru eğilim göstermiştir. Yön değiştirme süreci içerisinde çevirinin işlevsel, iletişimsel, kültürel ve dilsel koşulları vurgulanmış; çeviri süreci ve bu süreç içerisindeki en önemli unsurlardan biri olan “çevirmen” ve “çevirmenin rolü” odak noktası olmuştur. “Çeviri”, iletişimsel özelliği ile bilginin ve kültürlerin oluşturulmasında bir etken; “çevirmen” de bunu sağlayan etkili kişi olarak alandaki yaklaşımlarda belirlemiştir. Çevirmenin çeviri sürecinde nasıl düşündüğü, metinleri nasıl ele aldığı, bir dilden ve bir kültürden; diğer bir dile ve kültüre aktarım sağlarken nelere dikkat etmesi gerektiği gibi uygulama alanına dâhil olabilecek sorular da gündeme gelmiştir. Dönemin çeviri kuramlarından bağımsız, “Yorumlayıcı Anlam Kuramı”³⁸ / Yorumlayıcı Çeviri Kuramı [La Théorie Interprétative de La Traduction – la TIT / Théorie du Sens]”; sözlü çeviriden elde edilen birikimin yazın çevirisine uyarlanmasıyla, 1980’li yıllarda Seleskovitch ve Lederer tarafından geliştirilerek, çeviri olgusunda “anlam”, “yorum” ve “çevirmen” odaklı bir dönüşüme katkı sağlamıştır.

Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın temelleri arasında yer alan bazı araştırmacılardan da bahsetmek gerekmektedir. Bunlardan ilki 19. yüzyılın çeviri sorununa kuramsal çerçevede katkı sağlayan Schleiermacher’dır. Çeviri sürecini anlama ve aktarma süreci olarak tanımlayan Schleiermacher, hermeneutik (yorumbilimsel) yaklaşım ışığında metin türüne göre çeviriyi savunmuştur (2004, s. 43). Çevirmenin dilbilgisel ve psikolojik yorumunu bir bütün olarak ele alıp kaynak metnin ruhunu erek okura aktarması gerektiğini belirtmiştir (2004, s. 43). Anlam ve yorum kavramları bu bağlamda farklı bakış açılarıyla çeviribilim alanında kendini göstermeye başlamıştır.

Çeviri Nasıl Yapılmalı? (Comment faut-il traduire?) adlı yapıtında Cary, “çeviride kelimelerin ve cümlelerin anlamları açıklandıktan sonra detaylarla ilgilenilmesini” (1996, s. 59-60) vurgulamış, çeviride öncelik verilmesi gereken adımın “anlamı yakalamak” olduğunu belirtmiştir. Seleskovitch’in, 1968 yılında yayınlanan ilk yapıtı

³⁸ Bu çalışmada, söz konusu kuramı “anlam” ve “anlam aktarımı” üzerinden felsefi açımları ile ele alacağımızdan “Yorumlayıcı Anlam Kuramı” adı ile kullanılması tercih edilmektedir.

“L’Interprète dans les conférences internationales - Problèmes de langage et de communication [Uluslararası Konferanslarda Yorum- Dil ve İletişim Problemleri]” ve doktora tezinden ürettiği 1975 yılında basılan “Langage, langues et mémoire, étude de la prise de note en interprétation consécutive [Dil, Diller ve Bellek, Ardıl Çeviride Not Alma Çalışmaları]” adlı çalışması Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın temeli olan kaynaklardır. Seleskovitch’in ardıl çeviri çerçevesinde ortaya koyduğu kuramı, Lederer andaş çeviriye uyarlayıp geliştirmiştir. Özellikle Seleskovitch’in konferans çevirmenliğinde edindiği bilgiler ve deneyimlerle temelleri atılan Yorumlayıcı Anlam Kuramı, ardıl çeviriye ilişkin kuramsal yaklaşıma andaş çevirinin yerleştirilmesiyle ve sözlü çeviriye yönelik çalışmaların yazın çevirisine uyarlanmasıyla alanda yerini almıştır. Günümüzde Paris III Nouvelle Sorbonne Üniversitesi ,“ESIT (Ecole Supérieure d’Interprète et de Traducteurs)” diğer adıyla “Paris Çeviri Okulu” ile birlikte tanınan Yorumlayıcı Anlam Kuramı, çeviribilim alanındaki araştırmacılar tarafından da kullanılmaktadır.

Çeviribilimin araştırma alanını ilk kez bütünüyle tanımlayan ve ortaya koyan Holmes (2012), çeviriye “kuramsal çeviribilim ve uygulamalı çeviribilim” (2012, s. 111) olmak üzere iki ana bölüme ayırmıştır. “Birincisinin amacı çeviri olgularını ve çeviriye açıklayan ilkeleri tanımlama ve çeviri uygulamalarından hareketle kuramsallaştırma iken, ikincisinin amacı çevirmen yetiştirmek için ilke ve kurallar belirlemek, çeviri ve çeviri eleştirisi için araç-gereç geliştirmektir” (Gudière, 2011, s. 9). Holmes’e göre bu iki alan arasında diyalektik bir ilişki vardır. Çeviribilim çeviri uygulamalarını beslerken uygulamalı çeviribilim de kuramsal düşüncüyü zenginleştirmektedir. Çeviri kuramı konusunda, Vinay ise “bir çeviri kuramının kuram olabilmesi için çeviri olayını basitleştirmesi ve buradan uygulaması kolay kurallar çıkarması gerektiği görüşündedir” (Delisle, 1982, s. 52). Delisle (1982), Fransız çeviri tarihinin yakın döneminde çeviri alanında yapılan çalışmalara en büyük katkıyı yapan alan yazını kuramlardan bahsederken Paris Çeviri Okulu (ESIT) araştırma grubunun katkısına da değinir. Seleskovitch, Lederer, Delisle, Le Féal, Garcia-Landa ve Laplace gibi konferans tercümanı akademisyenlerden oluşan ve alana katkı yapanlar bu isimlerle sınırlı kalmamıştır. Temeli burada atılan ve uzun süredir gelişen ve dünyaya yayılan bir anlayışa göre eğitim veren - alan ve çalışmalarını bu yönde sürdüren (çeviribilim akademisyenleri, çevirmen, konferans çevirmeni gibi) alan yazını araştırmacılarının oluşturduğu bir grup söz konusudur. Delisle’e göre bu okulu temsil eden görüşler

tarihsel olarak sıralandığında bazı kuramcı ve yapıtlarından bahsedilmesi yerinde olacaktır (1982, ss. 50-51): Seleskovitch'in *L'Interprète dans les conférences internationales* [Uluslararası konferanslarda yorumcu/tercüman] (1968) adlı yapıtı, "Exégèse et Traduction [Yorum ve çeviri]" (1973) adlı makalesi, *Language, langues et mémoire* [Dil, Diller ve Bellek] (1975) adlı yapıtı; Le Féal'in "Traduire: les idées et les mots [Çevirmek: Düşünceler ve Kelimeler]" (1976) adlı makalesi, *Lectures et improvisations: Incidences de la forme de l'énonciations sur la traduction simultanée (français-allemand)* [Okumalar ve nutuklar: (Fransızca-Almanca) simultane çeviri üzerine sözceleme şeklinin yansımaları] (1978) adlı yapıtı; Garcia-Landa'nın "Les déviations délibérées de la littéralité en interprétation de conférence [Konferans çevirisinde metne bağlı olmayan sapmalar]" (1978) adlı doktora tezi; Vinay ve Darbelnet'nin *La Stylistique comparée du français et de l'anglais* [Fransızca ve İngilizcenin Karşılaştırmalı Biçembilimi] (1958) adlı yapıtı; Pergnier'nin *Les fondements sociolinguistiques de la traduction* [Çevirinin toplumbilimsel temelleri] (1978) adlı yapıtı; Lederer'in *La traduction simultanée, fondements théoriques* [Simültane çeviri, kuramsal modeller] (1979) adlı yapıtı ile Delisle'in ESIT'de okutulan Anlam Kuramı'yla aynı doğrultuda olan "L'analyse du discours comme méthode de traduction [Bir Çeviri Yöntemi Olarak Söylem Çözümlemesi]" (1980) adlı doktora tezi'dir.

Çeviribilim alanında kuramın özgün yanlarının açık bir şekilde ortaya konulmasını ve kurama eleştirel bir bakışın olmasını sağlamak amacıyla; bu çalışmanın inceleme nesnesi, araştırma soruları, kavramsal çerçevesi odağı bağlamında alan yazını incelemesi yapılmış ve bazı bulgulara ulaşılmıştır. Öncelikle, kuramın öykü, roman ve türleri çevirisi, tiyatro metni çevirisi gibi metin türlerinde çeviri sürecine odaklanılarak uygulandığı ve bu metin türleriyle sınırlı kaldığı görülmüştür. Bu çalışmalardan ayrılan; Özcan'ın "Yazın Çevirisi İncelemelerinde Yorumlayıcı Çeviri Kuramı" (2019) başlıklı makalesidir. Çeviri süreçlerine odaklanılarak çeşitli yazın türlerine dikkat çekilen bu makalede, çeviribilimin diğer bilim dalları gibi özerk olduğu ve çeviri süreçlerindeki kuramların ve stratejilerin önemine vurgu yapılmaktadır. Özellikle kuramın, çeviri süreçlerindeki uygulamaları ve çevirmenlerin kararları çerçevesindeki rolü incelenmiştir. Yapılan karşılaştırmalı çeviri incelemesi yöntemiyle, çeviri süreçlerindeki önemi vurgulanarak kuramın çeviri aşamaları uygulamalı olarak ele alınmıştır. Öykü, roman, şiir ve tiyatro gibi farklı yazın türlerinin

çeviri süreçlerinde dikkat edilmesi gereken özellikler ve çevirmenlerin bu özelliklere nasıl odaklanmaları gerektiği üzerinde durularak çevirmen kararları incelenmiştir. Kuramın çeviri aşamalarını uygulamalı ve karşılaştırmalı olarak ele alan bu çalışmanın sonucunda çevirmenlerin; “öykü çevirisinde dar anlatım ve gözlem diline; roman için daha geniş ve tüm romana yayılan anlatım diline; şiir için en üst seviyede kullanılan dile ve birkaç sözcükle birçok şeyi anlatmaya; tiyatro için sahnelenebilecek bir metin diline ve tiyatroyu oluşturan her şeyin bir dil olduğuna” (2019, s. 602) dikkat etmesi gerektiği tartışılmaktadır. Ayrıca, bu özelliklerin çevrilecek metne göre değişebileceği de vurgulanarak çevirmenlerin kuramın sözcüklerden sıyrma ve yeniden ifade etme aşamalarında önemli bir rol oynadığını ve çeviri kararlarının uygunluğunun da buna göre şekillendiği ifade edilmektedir. Özcan’ın bu makalesinde dikkat çeken hususlar; daha çok kuramın çeviri süreçlerinde uygulamalı olarak kullanılması amacıyla metin türlerine göre yorumlanması ve çevirmen kararlarına önerilerde bulunmasıdır.

Ayrıca sözlü çeviri alanı ve çeviri eğitimi konularında kuramın alt yapısal detaylandırılmasının yapıldığı saptanmıştır. Kuramın “anlama, sözcüklerden sıyrılma, yeniden ifade etme” olarak tanımlanan çeviri aşamaları ve çeviri metinde “uyarlama” kavramı etrafında şekillenen uygulamalarıyla birlikte, ilgili metin türlerinin kendilerine ait özellikleri açısından tartışıldığı saptanmıştır. İkinci olarak, kuramın, bilişsel odaklı çevirmen merkezli bir yaklaşım olmasına ve çeviri sürecinde çevirmenin zihinsel ve bilişsel sürecinin işleyişini ve dili kullanma sistemini açıklama yönüne odaklanıldığı görülmüştür. Son olarak da, kurama ve kavramlarına çocuk yazını çevirisi alanında çeviri sürecine ve çeviri metin incelemelerinde henüz yeterince alan tanınmadığı görülmüştür. İlk olarak ne kadar sözlü çeviri uygulamaları için uygun görülen bir kuram olsa da, süreç içerisinde yazınsal metinlerin çeviri sürecine ve çevirilerinin incelenmesine yönelik çalışmalar da söz konusudur. Ancak yazın çevirisinde günümüzde gittikçe önemli ve hassas bir noktaya gelen çocuk yazını çevirisi alanında yeterince dikkat çekmediği ve uygulanmadığı saptanmıştır. Kuramın “anlam” kavramı ve “anlamın aktarımı” etrafında temellenmesi sebebiyle; çocuk yazını çevirisi adı altında incelenebilecek metinlerde de aranan unsurun bunlar olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Yorumlayıcı Anlam Kuramı, amaç odaklı bir yaklaşımla kuramsal anlamda çevirmeni odak noktasına alarak çeviriye ilişkin sorunları ve unsurları bu çerçevede ele

almaktadır. Lederer, *La Traduction Aujourd'hui [Günümüzde Çeviri]* adlı yapıtının giriş bölümünde, kuramsal çalışmaların dili ve ilgili metnin türü farketmeksizin iyi bir çevirmenin çeviri sürecinde uygulaması gereken yöntemlere dayandığını ve çeviride anlamın anlaşılmasının ve yeniden ifade edilmesinin bütün çeviri türlerinde geçerli olan ortak özellikler olduğunu ifade eder (1994, s. 9).

Yorumlayıcı Anlam Kuramı, çevirinin oluşum sürecinin merkezine çevirmeni konumlandırır, çeviri etkinliği gerçekleşirken çevirmenin zihninin işleyişini izler; anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etmede dil ile düşünce arasındaki devinimi açıklığa kavuşturmayı dener; çevirmenin rolünü öne çıkarmaktadır. Lederer; çevirmenin bir araştırma nesnesi olarak ele alındığında çevirinin ancak o zaman “anlama” ve “açıklığa” kavuşabileceğini (1981, s. 46) belirtmektedir.

İnsanın algısında her olgunun yorumla ilgili olması ve herhangi bir şeyin algılanmasının da ancak yorum ile mümkün olacağı görüşü Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın temelini oluşturmaktadır. Kuramın detaylandırıldığı *La Traduction Aujourd'hui [Günümüzde Çeviri]* kitabının ilk sayfalarında; “Bu eserin altında yatan tek argüman, her şeyin yorum olduğu” (1994, s. 8) şeklinde belirtilmiştir. Çevirinin de insanın gerçekleştirdiği bir faaliyet olmasından dolayı çeviri her zaman yoruma açıktır. Kuramın temel argümanı; uygun bir çeviriye giden yolun, metinlerin yorumlanması ve dil ötesi bilgilere müracaat etmeyi gerekli kılmasıdır (1994, s. 9).

Kurama göre, sonuçta ortaya çıkacak olan çeviri ürününün uygun olması, “anlamın öznesi” (1981, s. 8) olan; başka bir ifadeyle anlamı erek metinde yeniden ifade eden çevirmenin çeviri yaparken kaynak metinde ifade edilen anlamı, kaynak dil açısından anlamsal eşdeğerliği, erek dil açısından biçimsel eşdeğerliği sağlamasına bağlıdır. Ancak burada asıl sorun, uygulama açısından birçok etkenin aynı anda hesaba katılmasını gerekli kılan çok yönlü, karmaşık bir çeviri etkinliğinde bu iki eşdeğerliği aynı anda sağlayabilmektir. Bilişsel temellere dayanan kuram, çeviri sürecini üç aşamada ele alarak tanımlamaktadır. Bu süreç, “çevirmenin öncelikle kaynak dili, kaynak toplumun kültürel, dilsel alışkanlıklarını anlamasından (la compréhension), kaynak dili dilbilgisel formundan çıkarmasından başka bir ifadeyle sözcüklerden sıyırmasından (la déverbalisation) ve çevirmenin bilişsel süreçte zihninde oluşan kaynak anlamı, erek dili, okuru ve kültürü göz önünde bulundurarak yeniden ifade etmesinden (la réexpression)” (Lederer, 1994, s. 11) oluşmaktadır.

Guidère'e (2010, ss. 69-71) göre, erek kültüre ve üretilen çevirinin anlaşılabilirliğine önem verdiği için Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nı erek dil, yazın ve kültür odaklı yaklaşımlar arasında sınıflandırmak mümkündür. Çeviribilimde yaşanan paradigma değişimiyle paralel olarak Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın amacı, dilbilimsel bir metin çözümlemesi yapmak değil, erek yazın dizgesinde amaca uygun bir ürün ortaya koymak ve erek okurda çeviri metni değil orijinal, başka bir ifadeyle özgün yapıtı okuyor hissi uyandırmaktır (Seleskovitch & Lederer, 1993, s. 19). Çevirideki erek dile, kültüre odakla birlikte erek metnin işlevinin ne olduğu sorusu ortaya çıkmıştır. Çevirmenin tutumu, çevirinin amacı ve işlevi; çeviri olgusunda temel alınan konular olarak açığa çıkmıştır. Çeviride yaşanan bu paradigma değişikliğiyle; çevirmen merkez konuma alınmış, çeviri sürecinde çevirmenin genel tutumu, sahip olması gereken nitelikler, çevirmenin sosyal ve kültürel parametreleri ön plana çıkarılmış ve dil ve düşünce arasındaki rolü tartışmaya açılmıştır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde çevirmen, kaynak dilde söyleneni anlayan okur ve söyleneni anlatan olarak yazardır. Sadece bir dili diğer dile aktarmaz, aynı zamanda kaynak dildeki mesajı zihninde anladığı şekilde dönüştürerek erek okura aktarır (Seleskovitch & Lederer, 1993, s. 19). Yorumsal anlamların öne çıktığı bu kuram; kaynak dil ve erek dil arasında ortak bir anlamın da ortaya çıkarılması gerektiğini belirtmektedir (1993, s. 20). Anlaşılacağı üzere “anlam” ve “anlamın aktarımı/yorumu/çevirisi”, Yorumlayıcı Anlam Kuramı özelinde önemli bir kavram olarak yer edinmekte ve bu kavramın temelleri ve sunuluş biçimi aslında kuramın olanaklarını da ortaya çıkarmaktadır.

Bu savlar, Yorumlayıcı Anlam Kuramı özelindeki kavramların öne çıkarılmasını ve bu kavramların içerikleri ile ilgili tartışma gereksinimini doğurmaktadır. Bu çalışmada, kuramın önemli kavramlarının detaylandırılmasında hem alan yazınındaki görüş ve tanımlara değinilecek hem de söz konusu bu kavramların felsefi açılımlarının izleri sürülecektir. Çalışmanın temel kuramsal çerçevesini oluşturan bu kuramın ve kavramlarının felsefi yönüne odaklanılacak olması, çalışmanın inceleme nesnesi, kuramsal çerçevesi ve yöntemi bakımından alan yazınından farklılaşmasını sağlayarak çalışmanın önemini ortaya çıkarmaktadır.

3.1.1. Anlam [Fr. Le sens]

Çevirinin temel sorunu “anlam”; dilbilim, çeviribilim ve felsefe alanında birçok yazar, çevirmen, dilbilimci, dil felsefecisi, çeviri kuramcısı olmak üzere çeviri ve dil ile ilgilenenler tarafından çeşitli bilim dalları ve alt alanların verileri ışığında tanımlanmış ve ele alınmıştır³⁹. Çeviri, iletişimden doğan, bilişsel, kültürel ve toplumsal bir etkinliktir; bir dilde yer alan anlamı, bir duyguyu ve bir kültürü başka bir dile aktarmak, başka bir dilde yeniden ifade etmektir. Oseki-Dépré’ye göre “iki dil arasında çeviri karmaşık bir işlemdir; bu düzeyde bir çeviri etkinliği bir dilde anlaşılan şeyleri ötekine geçirmektir” (1999, s. 13). Grandjouan’a göre de çeviri edimi, “İyi bilinen bir dilde çok iyi anlaşılmış olan bir şeyi, çok iyi bilinen bir dilde, yeniden, yazılı olarak ve en iyi şekilde söylemektir” (1982/2001, s. 36). Delisle’in tanımına göre, çeviri “Çevirmene dayatılan sınırlar içinde ve iletişimin özünden gelen parametrelere göre kaynak metnin anlamını yorumlamak ve her iki dil arasında eşdeğerlik ilişkisi kurmaya çalışarak bir erek metin üretmek olan dillerarası bir aktarımdır” (1999, s. 83). Bu tanımlar gibi, anlama ve kavrayışa vurgu yapan tanımlarda özgün metnin anlamının tümüyle anlaşılmış, kavranmış olması her zaman bir ön koşuldur. Çeviri ediminde anlam konusu öncelenmiş ve birçok çeviri kuramcısı tarafından çeşitli dalları ve filozof, dil felsefecisi, dilbilimci, eğitilimci, yazar ve çevirmenler tarafından konulaştırılmıştır. Çeviride asıl aktarılması gerekenin “anlam” olduğu karşılaşılan çeviri tanımında da ifade edilmiştir.

“Anlam” sözcüğünün karşılığı olarak “le sens” ve “la signification” kavramları dilbilim ve çeviribilim alanlarında anlam ve işlev olarak ayrılmaktadır. Vardar’ın Dilbilim Terimleri Sözlüğü’nde (2002) de “anlam” sözcüğünün karşılığında “le sens” ve “la signification” sözcükleri verilmektedir. Anlam sözcüğünün tam karşılığı “sens: dildeki bir birimin aktardığı ya da uyandırdığı kavram, tasarım, düşünce; içerik” (2002, 18) olarak geçmektedir. “Anlamlama” sözcüğünün karşılığı olarak verilen “signification” sözcüğü de; “bir nesneyi, bir varlığı, bir kavramı, bir olayı, anlığımızda canlandırabilecek bir göstergeye bağlayan oluş, gösterenle gösterilenin birleşme süreci; anlam aktarma ve anlam verme eylemi; anlamın eklemlenişi; anlamın üretiliş ve kavranışı” (2002, 18) şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlamalardan, bu iki kavramın

³⁹ Bkz. (Mounin, 1963; Ladmiral, 1979, 1987; Culioli, 1987; Pergnier, 1984; Sartre, 1985; Lederer, 1994/2005).

terimsel anlamının ayrıştığı ve “anlam” ve “anamlama” kavramlarının karşılıklarıyla dilbilim çalışmalarında yer aldığı ortaya çıkmaktadır.

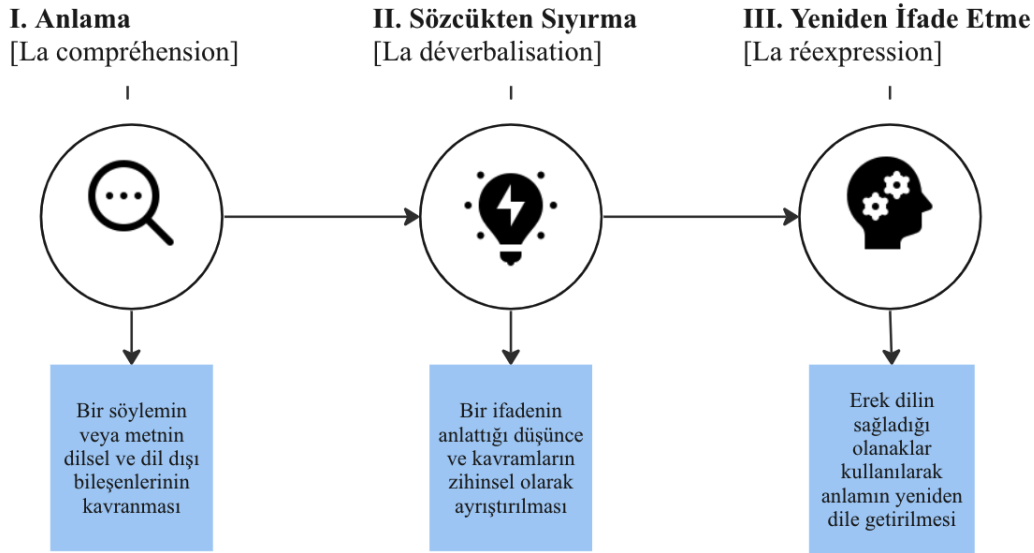
Felsefe Terimleri Sözlüğü’nde anlam; “bir sözcüğün belirttiği, düşündürdüğü şey; bir önermenin, bir tasarımın, bir düşüncenin ya da yapının anlatmak istediği şey” (2019, s. 22) olarak ifade edilmektedir. “Bir ifadede söylenen, dile getirilen, gönderimde bulunan şey; anlatılmak istenen düşünceler bütünü” (Cevizci, 2002, s. 31) olan anlam, felsefenin en temel ve ifade edilmesi en zor olan kavramlarından biridir.

Öncelikle anlam ve anlamlandırma süreçleri, “sözce (Fr. énoncé)” ve “sözceleme (Fr. énonciation)” terimleriyle açıklanmıştır. “Bir konuşmacı ya da anlatıcı (Fr. locuteur) tarafından üretilen her türlü yazılı ya da sözlü mesaja “sözce” denir” (Günay, 2013, s. 55). Sözceleme (Fr. énonciation) ise, “konuşucunun sözceleri üretme edimi, belli bir bağlamda anlam üretme süreci” (Günay, 2013, s. 55) olarak tanımlanır. Sözceleme durumu, “konuşucu/anlatıcının (Fr. locuteur) belli bir zaman ve mekânda sözceyi üreterek dinleyici/alıcıya (Fr. récepteur) iletmesi” (Günay, 2013, s. 55) şeklinde betimlenir. Sözceleme sonunda anlatıcının ortaya koyduğu somut ürün sözcendir. Sözcenin anlamı, üretildiği ortama, zamana, kişiye ve bildirişim şekline göre değişir. Dolayısıyla “Okuduğunu anlamak, çevirmek için konuşucunun, hangi zamanda, hangi ortamda sözce ürettiğini bilmek gerekmektedir” (Günay, 2013, s. 55).

Anlamın bu bilişsel sistemini açımlayan Yorumlayıcı Anlam Kuramı, çeviri olgusunu açıklamada anlam kavramını anahtar olarak kullanmaktadır. Kuramda, “anlam” kavramı “yazarın söylemek istediği, anlatmak istediği” (Lederer, 2006, s. 27) olarak tanımlanmaktadır. Kurama göre, “anlamın okur tarafından anlaşılması için de yazarın okura gerekli bilgileri anlaşılır şekilde vermesi gerekir, yazar böylece anlamsal açıdan amacına ulaşabilir” (Lederer, 2006, s. 27). Kuramsal açıdan merkezde olan çevirmen çeviri eylemi sırasında, kelimelerin çokanlamlılığından (Fr. polysémie) yola çıkmaktadır. Dolayısıyla çevirmenin “İlgili kelimenin kaynak metinde içerdiği anlamı, söz konusu cümlelerin bağlam içerisinde kendinden önce geçen cümleleri, yapıtta ele alınan temel konuyu, yazarın düşünce tarzını, okuru, okurun kültür seviyesini, mizah algısını göz önünde bulundurması gerekmektedir” (Richadeau, 1971, s. 12 akt. Lederer, 2006, s. 28). Çevirmenin metinde yer alan kelimelerin anlamını doğru bir şekilde anlaması ve erek yapıta bu kelimelerin içerdiği duyguyu aktarabilmesi için, bağlama (Fr. le contexte) odaklanması, metnin yazıldığı zamanı ve yeri bilmesi ve

kaynak metne ve kaynak metnin yazarına ilişkin bütün detayları dikkate alması gerekmektedir.

Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın Üç Aşamalı Çeviri Modeli

Şekil 3.1. Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın üç aşamalı çeviri modeli⁴⁰.

(Lederer, 1994, s. 11)

3.1.2. Anlama [Fr. La compréhension]

Anlam kavramı evrenselken, Delisle'in de belirttiği üzere öznel olan anlama yeteneği; “Kendi benliğinin, gözle görülür somutluğun ötesine geçiştir ve dil alanında hayali bir ifade edebilme yeteneği, bir tasarımdır” (2001, s. 88). Başka bir ifadeyle, insanın yaşadığı farkındalık varolana karşı olan bir yorumdur ve anlama eylemi imgelemde bazı şartlar altında oluşmaktadır. Başka yeteneklerle birlikte bir çevirmende olması gereken “anlama yeteneği”, dış dünya bilgisi ve dilin bilgisini de işin içine katarak elindeki metinden yazarın söylemek istediğini, yani metnin iletisini çıkarabilme yeteneğidir. Çeviri esnasında düşüncelerin yazı olarak karşımıza çıktığı yer olan metin, yorumlanmalı, anlam iyice kavranmalı sonra da başka dile aktarılmaya çalışılmalıdır. “Yorum yapabilme” de bir akıl işidir ve bu iş, yazılı iletişimin konu, yazar, metnin işlevi, metnin alıcıları gibi tüm parametrelerini hesaba katan bir

⁴⁰ Lederer tarafından belirtilen çeviri süreci (1994, s. 11); bu çalışmanın yazarı tarafından görselleştirilmiş, süreçteki aşamaların özellikleri bakımından vurgulanmış ve somutlaştırılmıştır.

alıştırmadır. “Anlama yeteneği” de bir yerde tüm bu parametrelerin sentezini yapabilme kapasitesidir (2001, ss. 173-174).

Anlama ulaşma sürecinde metnin ve bağlamının çözümlenebilmesi için çevirmen, dilsel edinim ile dil dışı kültürel veya teknik bilgiye de sahip olmalıdır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı’na göre anlam (Fr. sens), bir söylem ya da metin parçasının dilsel anlamı ile çevirmenin o anda devreye giren dünya bilgisinin sentezinin ürünüdür. Anlam, çevirmen metnin ve söylemin anlamını çıkarmaya çalışırken zihninde Lederer’in “anlam birimi” (Fr. unité de sens) diye adlandırdığı, kısa ya da uzun, küçüklü büyüklü dokunuşlarla ortaya çıkar. Bu birimler sayılamazlar; yeterli sayıda anlamlı bilgilerle karşılaştıkları zaman ortaya çıkarlar. Anlama anında dilsel yeti (Fr. compétence linguistique) ve dünya bilgisi (Fr. savoir encyclopédique) aynı anda devreye girer (Lederer, 1987, s. 14; 1994, ss. 31-33). “Anlam”, bir yorumlama sürecinden geçerken işaretlerinden sıyrılmış, dil dışı bilgilerle bir arada bulunan bir bütündür ve anlama sürecinin sonunda ortaya çıkar. “Anlama” bir süreç, “anlam” ise o sürecin ürünüdür. Bu şartlar Lederer’in de belirttiği gibi, çevirmenin dilbilgisiyle eş zamanlı olan dış dünya bilgisinin kesişmesidir. Çevirmenin kaynak metnin yazarının mesajını anlaması için dilbilgisi ve entelektüel birikimini sezgileriyle bir araya getirmesi gerekmektedir. Anlama eylemi, çeviri süresince sözcüklere sabit anlamlar yükleyerek değil, pratik yaşam bilgisiyle ve deneyimlerin algılarla sentezi sonucu gerçekleşmektedir. Kuram çerçevesinde açıklamak gerekirse bu aşamada, çevirmenin bilişsel donanımı (Fr. bagage cognitif) ve bağlamın içerdiği bilgiler (Fr. contexte cognitif), metnin doğru anlaşılıp yorumlanması konusunda çevirmeni yönlendirmektedir. Anlama eyleminin tamamlayıcıları olarak tanımlanan bilişsel donanım, “çevirmenin teorik bilgilerini, imgelemine, genel kültürünü, edindiği tecrübeleri, konuyla ilgili uzmanlığını” (Lederer, 2006, s. 29) başka bir ifadeyle, yaşamı süresince biriktirdiği her türlü edimlerini kapsayan bir kavramdır.

Israel’in kuram bağlamında aktardığına göre; “Çeviri sürecinde sözcüklere sözlük düzleminde yaklaşmak ileten uzaklaşmak şeklinde yorumlanmakta ve bu bağlamda kâğıt üzerinde yerleştirilmiş işaretlere hayat vermek için, çevirmenin bu işaretlerin diğer dildeki uygunluğunu aramak yerine, zaten önceden varolan bilişsel donanımı ışığında onları yorumlaması gerekmektedir” (1990, ss. 33-34). Bağlamın içerdiği bilgiler de anlam birimleri olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla söz konusu

aşamaların temeli anlamaya ve yoruma odaklıdır. Yazarın söylemek/anlatmak istediği mesaj, çevirmen tarafından anlaşılacak yaşamın içinde yeniden yorumlanarak ifade edilmektedir.

Anlama, Felsefe Terimleri Sözlüğü'nde; “bir şeyi yalnızca dıştan değil, kendi içinden kavrama; birşeyin özünü, bir bağlam bütünü olarak anlamını tanımak; bir olay ya da önermenin daha önce bilinen bir yasanın ya da formülün sonucu olduğunu görme; anlaşılan bir şeyin başka türlü olamayacağını görme” (2019, s. 22) olarak belirtilmektedir. Dilthey'e göre de anlama; “Başkalarının ya da başka çağların yaşantılarını, ruh durumlarını, edimlerini onlarla birlikte durma ve sonradan yineleyerek benimsemedir” (2019, ss. 22-23). Dilthey'e göre “Yaşantılar ancak anlama ile aydınlatılabilir ve her anlama yeniden üretmedir ve çevirmen bunu açığa çıkarmak için iç deneyimden, yaşantıdan yola çıkmak zorundadır” (1999, ss. 35-36).

“Anlama” kavramının “bir şeyi yalnızca dıştan değil, kendi içinden kavrama” şeklindeki felsefi tanımının; Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın “bir dili anlamak, bir anlatımda kuralları ve sözcükleri tanımaktır, bir metni ya da konuşmayı anlama, dilsel ifadenin ve bilişsel tamamlayıcıların bir araya gelmesiyle, bir ses ya da yazı zincirinin anlamını ortaya çıkaran bir süreç” (Lederer, 1994, s. 212) olarak tanımladığı “anlama” aşaması olarak karşımıza çıkması; bu aşamanın ve kavramın çevirmende nasıl gerçekleşeceği konusuna açıklık getirmektedir.

Anlama, Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın işleme sürecindeki en önemli aşamadır. Bu aşamayı takip edecek sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme süreçlerini sağlıklı yürütebilmesi için çevirmen, kaynak metinde “her şeyi anlamak ve her şeyi anlaşılır kılmak” (Laplace, 2005, s. 46) ilkesiyle hareket ederek dil dışı becerilerinin çerçevesinde çeviri sürecine başlamalıdır. Burada kaynak metindeki söylemek istenilen ve anlam arasındaki eşitliğin önemi de, çeviri sürecindeki yorumlama işlemi esnasında çevirmenin karşısına çıkmaktadır (Laplace, 2005, s. 46). Hurtado Albir'in de belirttiği gibi, “anlama, anlamın kavranılmasındaki yorumlayıcı süreçtir” (1990, s. 168).

3.1.3. Sözcüklerden Sıyırma [Fr. La déverbalisation]

Sözcüklerden sıyırma, bir ifadenin anlattığı düşünce ve kavramların zihinsel olarak ayrıştırılması anlamına gelmektedir. Çeviri sürecinde bu aşama atlanırsa, yapılan çeviri birebir çeviri durumunu alabilmektedir. Bu aşamada çevirmen, kaynak metnin

anlamını bilincinde saklamakta, sözcükler ve cümleleri kapsayan kaynak metin göstergelerini unutmaktadır. Kaynak metnin çeviri sürecindeki anlama işini tamamlayan çevirmen, sözcüklerden sıyırma aşamasına geçer. Bu aşamanın amacı, çevirmenin okuduğu ya da duyduğu ifadeyi oluşturan tüm sözcüklerinden, anlamlarından ve göstergelerinden sıyırma veya ayırmadır. Delisle bu aşamada anlamı şöyle tanımlar: “Anlam, sözcüklerinden sıyrılmış; yani tüm anlamlarından arındırılmış bir şekilde kavranılır” (1980, s. 77). Lederer de bu aşamayı şöyle ifade etmektedir; “Bir metnin anlaşılmasının ve diğer bir dilde yeniden ifade edilmesinin arasındaki çeviri işleminin ulaştığı evredir. Bilişsel ve duygusal bir anlamın kavranıldığı esnada dilsel göstergelerden kurtulma söz konusudur” (Lederer, 1994, s. 212).

Kuramın üç aşamalı zihinsel ve bilişsel süreçlere dayalı çözümlemenin en önemli aşaması olan “sözcüklerden sıyırma” aşaması; çevirmenin, anlamın erek dilde oluşturulması sırasında sözcüklere bağlı kalmaması gerektiğini belirtir. Sözcüklerden sıyırma aşamasında, çevirmenden kaynak metindeki ifadeleri parçalara ayırması beklenmektedir. Aksi takdirde, çevirmen kod ötesine geçme, yani birebir çeviri stratejisini kullanma riskiyle karşı karşıya kalır. Bu durumda, Seleskovitch’e göre, çevirmen yeni dinleyicisi için hiçbir anlam ifade etmeyen bir metin yazmış olur. Kaynak dilde ifade edilen anlam, sözlü çevirmen tarafından anlaşıldıktan sonra erek dilde farklı dilsel unsurlar ve dizgeler ile ifade edilir. Bu modelde anlam, “dil ötesi bilgilerle bağlantılı olarak akılda tutulan sözcüklerden sıyrılmış bir bütün” olarak tanımlanmaktadır; “bir farkındalık durumu” dur (Lederer, 1994, s. 14). Sözcüklerden sıyırma aşamasında; kaynak dildeki gösterenlerin erek dilde birebir karşılıklarının verilmesinden çok anlamın başka gösterenler ile verilmesi, kısacası kaynak dildeki dilsel ifade ve yapılardan sıyrılarak erek dilde bunları başka şekilde karşılayıp anlamın verilmesi esastır. Sözcüklerden sıyrılma, bir çeviride metnin anlaşılması ile bir başka dilde yeniden ifade edilmesi arasındaki çeviri sürecidir. Dilbilimsel göstergelerin ötesinde aynı anda duyuşsal ve bilişsel anlamın kavranması söz konusudur (1994, s. 213). Bu aşama; farklı cümle dizgelerine sahip olan diller bağlamında zaman zaman çevirmene zorluk çıkarabilir; bu gibi durumlarda, “sözcüğü sözcüğüne” çeviri pek uygun düşmez; fakat erek dil dizgesine sadık kalınır ve bu aşamada “sözcüklerden sıyrılma” devreye girer; yine de özellikle sözcük düzeyinde “sözcüğü sözcüğüne” (1994, s. 115) çeviri gibi görünen birebir aktarımlar görülebilir. Sözcüklerden sıyırma da bire bir aktarmadan kaçınmak için gereklidir (1994, ss. 113-115); bunu yaparken

iki dilin ve kültürün arasındaki farklılıklara, eserin oluşturulduğu dönemdeki olaylara, kısacası durum ve bağlama dikkat etmek gerekir. Çevirmen söz konusu ilk iki aşamayı ne kadar bilinçli gerçekleştirirse, son aşama olan “yeniden ifade etme” aşamasında yazarın ya da konuşmacının yerine geçerek ne söylemek istediğinin hedef dildeki eşdeğerliğine göre bir çeviri eylemi gerçekleştirir.

3.1.4. Yeniden İfade Etme [Fr. La réexpression]

Bu aşamada çevirmen erek dilin sağladığı olanakları kullanarak anlamı dile getirmektedir. Çevirmenin sahip olduğu sezgisel güç, düş gücü, çıkarımda bulunma ve dili en iyi şekilde kullanma yeteneği ile üretkenlik bu aşamada önem kazanmaktadır. Kaynak metni anlayan ve sözcüklerinden sıyrın çevirmen, bu aşamada konuşmayı ya da yazılı ifadeyi erek dilin özellikleri ve biçimine göre tekrar anlamlandırır, anlamlandığı ifadenin eşdeğerliğini doğrular ve yeniden en uygun şekilde hedef dilde ifade eder. Evrensel olan bu aşama, tüm çeviri kuramlarında yer almaktadır (Ağıldere, 2000, s. 28). Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nda bu aşama şu ifadelerle açıklanır:

“En uygun şekilde dile getirme arayışı, düşüncenin bilinç ve bilinçaltı mekanizmaları tarafından aşağı yukarı gelişigüzel bir şekilde gerçekleşir. Bilgiler, evrensel bilgi hafızası tarafından çağrılır ya da çağrıştırılır. Bu arama esnasında, çevirmen tarafından yetersiz olarak ortaya atılan ara çözümler, bir içeriğin ya da bir biçimin eksikliği hakkındaki yapılmış yargılardan oluşur. Bir eşdeğerliğin bulunması, az çok kendi kendine meydana gelir. Bu “ilham” anlarında, düşünceleri ifade etmek için dilsel araçların tam kullanılabilirliğiyle ve düşüncelerin kusursuz anlaşılmasıyla karşılaşırız. Aksine, diğer durumlarda dile getirme aşaması daha zahmetlidir; kabul edilebilir bir eşdeğerliğin bulunmasını sağlayacak mekanizmayı başlatmak için, benzer karşılaştırmaları uyandırmak ve düşüncenin yollarını daha bilinçli takip etmeye çalışmak gerekir. Bir kere kavranılan anlamın tekrar ortaya çıkması, sözcüklere bağlı olarak değil de, düşüncelere bağlı olarak meydana gelir”. (Lederer, 1994, ss. 43-44)

“Yeniden ifade etme” aşamasında, daha çok iletişim ön plandadır. Çevirmen doğrulama amaçlı son bir inceleme yapar ki burada kaynak metne biçim ve yapı açısından bağlı kalmadığını, yaratıcılığını kullanabildiğini ve kaynak metinde anlatılmak istenenin, erek metinde de anlamını verebildiğini ve aynı etkiyi yarattığını görmelidir. Böylece çevirmen kendi çevirmiş olduğu metnin okuyucusu olur ve bunları tekrar erek dilde ifade eder (Lederer, 1994, ss. 42-46). Özellikle bu son aşamada, çevirmenin tüm birikimlerine ek olarak kendinin, yazarın ya da

konuşmacının ve hedef dili oluşturan bireylerin düşünce boyutu önem taşımaktadır. Çevirmen, “Sözcükleri değil art alandaki düşünceyi de çevirmelidir; bunu yaparken durumu ve bağlamı da dikkate almalıdır” (1994, s. 79). Bu yüzden, özellikle yazın çevirisinde, yazarın kendi edebiyatını oluşturan temel öğelerin aktarımlarına çevirmenlerin dikkat etmeleri gerekmektedir.

Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nda eşdeğerlik ve uygunluk, çeviri sürecinde önemli iki kavramdır. Bazı çeviri kuramları, çeviri işleminin temelini bu iki kavram üzerine kurmuştur. Uygunluk, kaynak metne özellikle dilbilimsel olarak bağlı kalarak yapılan çeviri işlemi temsil ederken, eşdeğerlik ise hedef dilin dilsel özelliklerinin yanı sıra sosyal ve kültürel özelliklerini taşıyan bir çeviri işlemine işaret eder (Lederer, 1994, ss. 50-51). Bu yüzden Lederer, yorumlayıcı çeviriyi eşdeğerlik yoluyla yapılmış bir çeviri; dilbilimsel çeviriyi de uygunluk ile yapılmış bir çeviri olarak adlandırır. Uygunluk ise sözlü çeviriye nazaran yazılı çevirilerde anlaşılır olmayandır ve yetersiz çevirilere neden olmaktadır. Bu yüzden, eşdeğerlik yazılı çevirinin olmazsa olmazlarından. Eşdeğerlikle bağdaştırılmayan bir çeviri işlemi, yazarın ne söylemek istediğini vermede zorluk çekecektir, hatta çoğu zaman yazarın hedef toplumda anlaşılmasına neden olacaktır. Eşdeğerlik ve uygunluk ile ele alınan bir çeviri işlemi ara sıra sağlıklı aktarmalar yerine oluştursa da eşdeğerliği olmayan bir çevirinin uygun bir çeviri olarak adlandırılması mümkün değildir. Eşdeğerlik, “Görmeye ve hissetmeye çabalamanın, derinlemesine düşünülmüş bir yöntemin ve ne gördüğünü ve hissettiğini ifade etmenin; önsezinin sonucudur” (1994, ss. 50-51). Sahip olduğu tüm bilgiyle çevirmen tarafından yeniden ifade edilen bir yazarın eşsiz düşüncesinin diğer bir dildeki değişimidir. Lederer’in bu tanımından yola çıkarak yukarıda ele aldığımız eşdeğerlik-uygunluk ikiliği: “Elbette, çevirinin tümü terimler ve sözcükler arasındaki uygunlukları kapsar, fakat sadece eşdeğerliklerin oluşumu sayesinde çeviri metne dönüşür. Kuramın merkez ögesi tam olarak burasıdır” (1994, s. 55) açıklaması ile anlaşılır duruma getirilebilir.

3.1.5. Yorumlayıcı Anlam Kuramı Bağlamında Çeviride Sadakat Kavramı

“Sadakat” [Fr. fidélité] kavramı Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın temel kavramlarından biridir. Bu kavram birçok çeviribilim araştırmacısı tarafından tartışılmış ancak günümüz çeviribilim yaklaşımlarına uyarlanamamıştır. Kuramın detaylandırıldığı bu bölümde, “sadakat” ve “çeviride sadakat” kavramları bu bakış

açısıyla ele alınmaktadır. Hurtado Albir'in *La notion de fidélité en traduction [Çeviride Sadakat Kavramı]* (1990) adlı kitabında ortaya koyduğu "Anlama sadakatın üç değişkeni" ifadesi açıklanmış ve "sadakat" kavramının bu çalışmada ve Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nda nasıl ele alındığı açıklanmıştır.

Sadakat kavramı, kaynak metin ve erek metin arasındaki söylemsel bağın varlığına işaret etmektedir. Kaynak metne sadakat kavramı, "sözcüğe ya da ruha; sözcüğün anlamına sadakat gösterip göstermediğine göre bu belirsizliği yansıtmaktadır" (Ladmiral, 1979, s. 16). Sadakat kavramı çeviride farklı bakış açılarıyla ele alındığından, sözcüklerin ve anlamların ilişkisi, çeviri kuramı ve sadakatın analizi için temel bir sorun olarak görülmektedir. Hurtado Albir'in işaret ettiği gibi, bir metnin kaynağı ile çevirisi arasındaki ilişkiyi kavramak için tamamen zıt iki çeviri türü zamanla değişmektedir. Ancak, eski metinlerin aktarımları; yazarın dili ve tarihsel bağlamına, geleneklere, dönemin özelliklerine ve erek kitleye bağlı olarak değişebilir. Bu, "dilinin ve üslubunun erek metne uygun şekilde şekillendirilmesinden, kaynağa tam bir bağlılıktan serbest bir çeviriye" (1990, s. 39) kadar her şeyi içerir. Dolayısıyla, sadakat kavramı yazarlara göre değişen ve hatta bazen çelişen bir kavramdır. Çünkü kaynağa bağlılık ve kaynaktan özgürlük farklı yorumlanabilir. Bazıları bunu kelimesi kelimesine çeviri olarak adlandırırken, bazıları ise serbest çeviri olarak tanımlar (1990, s. 39).

Çeviride sadakat kavramı, hangi unsura sadık kalınacağına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu unsurlar arasında "kaynak dil", "erek dil", "çevirinin hedef kitlesi", "kaynak metnin dönemi" gibi bir dizi faktör bulunmaktadır. Ancak hangi unsura sadık kalınması gerektiği konusu belirsizdir ve zamanla değişebilmektedir. Günümüzde çeviride yaşanan gelişmeler ve çeviri ihtiyacının çeşitlenmesi, çevirinin iletişimsel yönünü ön plana çıkarmaktadır. Dil farklılıkları nedeniyle kelimesi kelimesine çeviriyi eleştirenler olduğu gibi, kaynağa saygı gerekliliğiyle çelişen serbest çeviriyi de eleştirenler bulunmaktadır. Ancak Hurtado Albir'in de aktardığına göre bu terimlerin belirsiz kullanımı, eleştirilmelerine rağmen net bir tanıma sahip olmadıklarını göstermektedir (1990, ss. 39-40). Sadakat kavramı, sadece kelimesi kelimesine çeviri veya serbest çeviri anlamına gelmemekle birlikte; günümüzde işlevsel bir tanım gerektirmektedir. Kaynak metin ile çeviri arasındaki ilişkiyi değerlendirirken, bağlılık ve özgürlük prensipleri çevirmenin kararlarını

şekillendirmektedir. Sadakatin tanımlanması, çevirmenin neye bağlı kalacağını ve çeviri sürecinde neye izin verileceğini belirlemektedir. Bu nedenle, kelimesi kelimesine çeviri ile serbest çeviri kavramlarının ayrı ayrı değil, birlikte ele alınması gereklidir. Sadakat, sadece kelimesi kelimesine çevirme veya tamamen serbest bırakma değildir. Günümüzde, sadakat kavramı, yazarın kaynak metinde oluşturmak istediği etkinin, çeviri metin aracılığıyla erek okur üzerinde yaratılması anlamına gelir. Çeviride sadakat, farklı yorumlara açıktır ve genellikle dilin doğasından kaynaklanan bir çatışma olan kelimesi kelimesine çeviri ve serbestlik arasındaki zıtlıkla ilişkilidir.

Sadakat kavramını Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında açıklamak önem arz etmektedir. Çünkü çeviri, bir dille oluşturulmuş bir söylemi veya metni başka bir dile aktarmayı mümkün kılan bir işlemdir. Bu süreçte iletişim, çevirmenin kaynak metne bağlılığıyla ve erek kitleye iletilen çevirinin dikkate alınmasıyla gerçekleşmektedir. Simültane çeviri, iletişimdeki konuşmacı, alıcı, devam eden sohbet, yer ve zaman gibi tüm unsurları içeren en saf ve şeffaf çeviri şeklidir. Çevirmen, konuşmacının sözlerini aynı anda erek dildeki alıcılara aktarmalıdır. İki dilin iyi bilinmesi bu tür bir çeviri için yeterli görünse de, asıl zorluk kaynak metindeki anlamı erek metne aktarabilmektir, bu da Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın temelini oluşturmaktadır. Çeviri, çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir; dolayısıyla çevirmen, kaynak dildeki metni anlayan ve kaynak dildeki mesajı erek kitleye aktaran bir araçtır. Bu süreçte sadece dilsel unsurları değil, aynı zamanda iletişim ve anlamı da dikkate almak gerekmektedir (Seleskovitch & Lederer, 1993, s. 19). Bu konuda Hurtado Albir'in ifadelerine değinmek yerinde olacaktır:

“Yazarın söylemek istediğine, erek dile ve çevirinin alıcısına sadakat olarak tanımladığımız sadakatin bu üçlü ilişkisi; birbirinden ayrı düşünülemez. Bu değişkenlerden sadece birine sadık kalınırsa ve diğerlerine ihanet edilirse anlamda sadık olunamayacaktır. Anlamda sadakat kavramı için bu üç değişkeninde aranması gerekmektedir. Alıcısı için anlaşılır olmayan ve dil hatalarını barındıran bir çeviri anlama sadık bir çeviri değildir. Çeviride sadakatten bahsedildiğinde; kaynak metin ve çevirisi arasında, sözcük ve anlam arasında bir engel yoktur. Aslında sözcük-anlam ilişkisi ile ilgili bir tartışma olan sadakat ile ilgili tüm tartışmaların cevabı bu nedenle anlamda sadakatte bulunmaktadır. Çeviride değişmeyen unsur; kaynak metin ile dilsel olmayan bir ilişki kuran ancak sadakat ifadesinin üçlü ilişkisiyle şekillenen anlamdır. Böylece, kaynağın anlamını çevirmek için, kaynağın sözcüklerine İhanet etmek gerekmektedir. Çevirmen gerçekte anladığı anlamı çevirmek istiyorsa sadece belirtilen sözcüklere değil yazarın söylemek istediğine sadık olmalıdır. Hedef dilde yeniden ifadesi için kaynağın ifadesinden farklı olan ifadeler kullanacaktır.

Çünkü çevirmen, farklı bir alıcı için ve zorunlu olarak farklı bir dilde çeviri yapar”. (1990, ss. 118-119)

Çeviride anlama sadakat; yazarın söylemek istediği ile çevirmenin anladığı anlamın uyumu ve kaynak metnin anlatmak istediği ile çeviri metnin alıcısının anladığı anlamın uyumu (Hurtado Albir, 1990, s. 93) olarak tanımlanmaktadır. Bir alıcı/okur olarak çevirmen, yazarın söylemek istediğine ve bir verici olarak da alıcısına/çeviri metnin okuruna sadık olmalıdır. Ancak bu şekilde erek metnin okurunun anladığı anlam ve hissettiği etki, kaynak metin okurunun anladığı anlama ve hissettiği etkiye denk düşmektedir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nda sadakat kavramı, çeviride “anlama sadakat” olarak belirmektedir.

3.2. Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve Felsefi Boyutu

Seleskovitch ve Lederer’in “Anlamı çevirmek gizli unsurları çevirmektir” ifadesinden de anlaşılacağı üzere; Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve felsefeyi birbirine bağlayan “anlam” kavramı dilin zihinsel işlevinden “düşünme” ve “düşünce” ile tekrar zihinsel bir sürece dönüşmektedir. Bu çalışmada “dil, anlam, anlama, çeviri” kavramları üzerinden çeviribilim alan yazınında yer alan Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında, kuramın felsefi açımları ve felsefi yönüne odaklanılmaktadır. Hem Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nda hem de felsefede çeviri süreci; zihinsel süreçten anlama, anlamdan yoruma ve anlam aşamasından yoruma şeklinde somutlaşarak kendini göstermektedir. Dolayısıyla Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nı; bireyle dil, dil ile dünya arasındaki ilişkileri araştıran ve insanın dilsel ve eylemsel bir varlık olmasının farkındalığıyla, insanın anlama arayışına eşlik eden temeli yaratmasına rehberlik eden dil felsefesinin olanakları ile açıklamak önem taşımaktadır.

İnsanlık, tarih boyunca bulunduğu konumu ve çevresini anlamlandırmak için mitoloji, din, edebiyat ve felsefeye başvurmuştur. Bu çaba, özellikle felsefe yapmaya yönlendiren temel etmenlerden biridir. Felsefe, adeta dünyaya veya diğer insanlara yönelttiğimiz bakışın bir yansıması gibidir. Bu bakış, sadece dışarıya değil, aynı zamanda kendimize yönelik bir farkındalığı da içerir. Felsefenin yansıttığı gerçeklik, bizi etkileyen ve üzerine düşündüğümüz bir şeydir. Felsefenin temel amacı, bu gerçekliğin doğasını daha derinlemesine anlamaktır. Bu süreçte, felsefe bize dünyayı anlamak için gerekli araçları sağlar ve bizi bu çaba içinde donatır. Dil, bu araçlar arasında en temel olanıdır ve bir felsefeci için hayati öneme sahiptir. Ancak, insanlar

felsefe yapmaya başlamadan önce de, dili iletişim aracı ve anlam aktarımı aracı olarak kullanmışlardır. Dolayısıyla dili araçsallaştırırsa da felsefe, insanlar aslında dünyayı anlamaya çalışırken her zaman dilin içinden anlamışlardır.

Dil felsefesi, insanın dil üzerinden anlama çabasına rehberlik edebilecek yeni bir zemin oluşturabilir, çünkü bu alan, insanın sadece dilsel bir varlık olması değil, aynı zamanda bir eylem varlığı olması gerçeğinin farkındalığıyla da ilgilidir. Aristoteles'ten günümüze, dilbilim çalışmalarında düşünce ile ilgili olan “anlam”, zihinsel bir varlık olarak bilinmektedir. Aristoteles *Yorum Üzerine* (2002) adlı kitabında, “konuşma esnasında çıkan seslerin ruhtaki etkilenmelerin simgeleri, yazılı metindeki işaretlerin de bu seslerin simgeleri olduğunu ve bu seslerin uylaşım ile anlam kazandığını” (2002, s. 164) belirtmektedir. Günümüzde bu zihinselci anlam yaklaşımı, Saussure'ün dilbilim çalışmalarında açığa çıkmaktadır. Saussure, insan zihnindeki çağrışımların sonucunda kelimelerin anlam kazandığını anlam üçgeni olarak da adlandırılan anlam şemasında formüle etmiştir (Günay, 2018, s. 27). Dilin anlamlanması olarak sistemleştirdiği anlam şemasında, “diyalog sırasında bir kavramı işaret eden gösteren (Fr. signifié), gösterenin göndermede bulunduğu, zihnimizde algıladığımız gösterilen (Fr. signifiant), gösteren ve gösterilenden oluşan bütüne, anlamlı fiziksel nesneye de gösterge (Fr. reference)” (Günay, 2018, s. 27) terimlerini kullanmakta ve sözcüklerin insan zihnindeki çağrışımlar sonucunda anlam kazandığını belirtmektedir.

Felsefenin dil kavramı ile olan ilişkisi, neredeyse 19. yüzyılın sonuna kadar yeterince ele alınmamıştır. Genellikle epistemolojinin bir parçası olarak görülen dil, bilginin bir aracı olarak kabul edilmiş ve dildeki anlamın, temsil ettiği zihinsel içerik olduğu fikri genel olarak felsefe tarihinde kabul görmüştür. Bu fikrin en tanınmış savunucusu John Locke'dur. Locke, *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme* (2000) adlı eserinin üçüncü bölümünde kelimeleri ele alır. Ona göre kelimeler, nesnelerle zihinsel temsiller arasındaki ilişkiyi kurar. Locke'a göre “ide”, insanın düşündüğü her şeyi ifade eder. Özne, dış dünyayı doğrudan değil, dış dünyadaki nesnelerin temsilcisi olan idealar yoluyla deneyimler (Altuğ, 2013, s. 29). Kelimeler, nesnelerle değil, kelimelerle idealar arasında bağ kurar. Bu nedenle Locke'a göre dil, zihindeki düşüncelerin diğer insanlara iletilmesi için gerekli bir araçtır. Ancak dil, insan yapımı ve ilişkisel bir şeydir. Dolayısıyla bir kelimenin anlamı, zihinde ona karşılık gelen ideadır.

İnsan, içinde bulunduğu dünyayı anlama ve anlamlandırma mücadelesi içerisinde. Birçok disiplinin inceleme alanı olan dil olgusu da dünyayı anlamada bir araç olarak kendini göstermektedir. Anlam sorunu böylelikle, dil felsefesi, dilbilim ve çeviribilim gibi alanlarda dile ilişkin temel sorun olarak görülmektedir. Anlam ve yorum kavramlarının temelinde; insanın kendisini ve yaşadığı dünyayı anlamlandırması, bilinmeyen dünyayı anlayıp söz konusu bilinmezliğe kendini anlatması, bulduğu anlamı anlatmasıyla anlattığının diğerleri tarafından nasıl yorumlandığı ve sonuçta ortaya çıkan anlamın ortak sonuç olup olmadığı gibi sorunların ve soruların yer aldığı diyalektik bir süreç söz konusudur.

Locke'un anlam anlayışı, matematikçi ve mantıkçı olan Frege tarafından farklı bir şekilde ele alınmıştır. Frege'ye göre, kelimeler dünyadaki nesnelerin, cümleler ise dünyadaki nesnelerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan durumların yerini tutarlar. Frege'ye göre, bir dil ifadesinin gönderme yaptığı gönderge, o ifadenin işaret ettiği nesne, anlam ise o nesnenin gösterilme veya sunulma biçimidir. Frege, *Anlam ve Gönderge* adlı yapıtında, anlamın dilsel mi yoksa zihinsel mi olduğu sorusuna “insan zihninin ya da bilincinin içerikleri olan “ide”lerle” (Cevizci, 2002, s. 528) yanıt vermiştir. Anlamın öznel olduğunu ve insanın idesinde farklılaştığını ileri süren Frege, “dilsel anlamların bağımsız nesneler olduğunu, semantik içeriğin zihin ve dünya arasında bir ara bölgede yer aldığını” (Salerno, 2011, s. 21) belirtmektedir. Dilin anlamlı birimi olarak sadece sözcükleri değil tümceleri de esas alarak, anlama ulaşmak amacıyla düşünce nesnelliğini savunmakta ve dilin zihindeki işlevselliğini açıklamaya çalışmaktadır (Salerno, 2011, ss. 42-43).

Frege'ye göre bir düşünceyi ifade eden her cümle anlam taşımamaktadır. Ona göre bir cümlede iki bileşen vardır: İçerik ve sav (iddia) denilen birbirine uyumlu olan iki kısım. İlki düşüncedir veya en azından düşünceyi içerir. Dolayısıyla, bir düşünceyi ifade etmek, onu doğru olarak kabul etmeksizin de yapılabilir. Frege, bu ikisini bildirisel cümlede kolayca karıştırabileceğimizi belirtmekte ve şu ayrımları yapmaktadır:

- Düşüncenin kavranılması – Düşünmek
- Düşüncenin doğruluğunun tanınması – Yargı
- Bu yargının bildirilmesi - İddia (Frege, 1956, s. 294)

Ona göre bir düşünceyi anladığımızda önce düşünerek onu kavrarken, sonra bu düşüncenin doğruluğunu tanıyarak yargıda bulunuruz ve en son bu yargıyı bir iddia olarak bildiririz. Cümlelerin içeriği, kendisiyle dile getirilenin ötesine geçer. Frege’ye göre bir sözcüğün sözceleme zamanı, düşüncenin dile getirilmesinin de bir parçasıdır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nda Frege’nin yukarıda bahsettiği ayrımları görebilmekteyiz:

Felsefe	Yorumlayıcı Anlam Kuramı
Düşüncenin kavranılması: Düşünmek	Bir söylemin veya metnin dilsel ve dil ötesi bileşenlerinin kavranması: Anlama
Düşüncenin doğruluğunun tanınması: Yargı	Bir ifadenin anlattığı düşünce ve kavramların zihinsel olarak ayrıştırılması: Sözcükten Sıyırma
Bu yargının bildirilmesi: İddia (Frege, 1956, s. 294)	Dilin sağladığı olanaklar kullanılarak anlamın yeniden dile getirilmesi: Yeniden İfade Etme (Lederer, 1994, s. 11)

Tablo 3.1. Felsefede ve Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nda düşüncenin ve anlamın dolaşımı.

Felsefede dilin düşüncedeki ve zihindeki işlevini ifade etmek amacıyla kullanılan “anlam” kavramı, kuramda “zihinsel bir süreç” ve “temel olan” olarak açığa çıkmaktadır. Anlam kavramı; söylem ya da metnin dilsel anlamıyla çevirmenin bilişsel mekanizmasında topladığı deneyimlerin ve birikimlerin birleşmesiyle kendini göstermektedir.

Wittgenstein ise, günlük dili felsefenin dışında bırakır ve onun yerine, mantığın veya mantıksal olguların dilini ideal bir dil olarak ele alır (2020, s. 20). Bu bağlamda, Wittgenstein, dünya ile dil arasında doğrudan bir karşılık kurmaya ve bunun sayesinde üzerinde konuşulabilecek zemini belirlemeye çalışır (2020, s. 20). Ona göre, dil ve dünya arasındaki bu bağlantı, adlar ve temel önermeler dil tarafında temellenirken; nesneler durumları ve olgular dünyayı oluşturur (2020, s. 21). Dil ile dünya arasında böyle bir karşılıklılık kurmamıza olanak veren olgunun mantıksal biçim olduğunu düşünen Wittgenstein’in mantık dilini seçmesinin nedeni; mantıkta hata yapılamayacağına inanmasıdır (2020, ss. 21-22). Her iki tarafı da aynı mantıksal biçim belirler. Ancak, şeyin kendisi olmayan, ama şeylerin kendi arasındaki bağlantıları içindeki bir durumu gösteren “şey durumu” aracılığıyla indirgenemeyen her “şey”, Wittgenstein’a göre dile getirilemez, ilan edilir (2020, s. 23). Bunu yaparak,

Wittgenstein, neler hakkında konuşabileceğimizi ve nerede artık söylediklerimizin yalnızca bizim için bir şey ifade edeceğini, yani bizim dışımızda bir değerinin olmadığını vurgular.

Frege'nin teleskop örneğinden yola çıkarak ifade edersek; Frege, anlamı ne Ay'a ne de gözlemcinin retinasındaki imgeye indirgeyen, ancak teleskopun merceğindeki imge olarak belirleyen bir yaklaşım sergiler (1956, s. 298). Benzer şekilde, Wittgenstein de anlamı ne dil ne de nesnenin kendisi olarak belirler, ancak dilin resmettiği şey olarak tanımlar. Bu durumda, resmin temsil ettiği şey resmin anlamıdır. Resim, ne dünya olan ne de kişinin kendi zihnindeki dünya tasarımı olan bir şeydir. Resim, resmedilmekle nesnel bir alan kazanır. Sonuç olarak, Wittgenstein, filozofları bu resme bakarak resmedilen nesne hakkında konuşmaya ve dilin sınırlarını aşmaya çalışmakla suçlar. Ona göre, dil bir dış biçimdir. Wittgenstein daha sonra, dilde nesnellik alanı arayışından vazgeçmemiş, ancak dilin daha geniş bir kavrayışına ulaşmıştır (2020, s. 23). Dilin sadece belirli bir nesnellik alanına indirgenemeyeceğini ve dilin anlamını üretenin insan eylemleri olduğunu vurgulamıştır. Bir dilin yaşam biçimi olarak görülmesi ve anlamın bu dil oyunları içinde kurallarına göre anlaşılması gerektiğini belirtmiştir. Bu, anlam sorununun bir yorum sorunu olduğunu ima eder. Ayrıca, dilsel anlamın doğrudan insan eylemleriyle ilişkili olduğunu öne sürmüştür (2020, s. 28).

Wittgenstein, dilin sadece bir araç olmadığını, insan eylemleriyle örülmüş bir yapı olduğunu ve insanın dil içinde ancak insan olduğunu açıklar (2020, s. 24). Bu, Wittgenstein ile Heidegger'in ortak noktasıdır; her ikisi de dilin insan olduğunu söyler çünkü insan, dil içinde konuşur ve biri bu konuşmayı duyduğunda insan olduğunu anlar. Hermeneutik⁴¹ düşünce, genellikle yazılı dil biçimini ele almıştır. Schleiermacher gibi hermeneutik öncülerinin, metni yazarından daha iyi anlama iddiası, doğrudan, yazıya geçtiği biçimiyle, dil üzerinden hermeneutiğe bir amaç yükler. 19. yüzyıl, tarih yüzyılıdır; doğa bilimlerinin kesinliği karşısında ezilen birçok filozof, insanla ilgili bir bilim olacaksa, bunun tarihle bağlantılı olması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Dilthey, tarihsel akıl eleştirisi yapmak ister. Çünkü insan onun için

⁴¹ *Hermeneutik*, “anlamanın -başta metinler olmak üzere- bir şeye vakıf olmanın belli bir yorum türünden geçtiğini öne süren yaklaşım” (Cevizci, 2002, s. 210) olarak tanımlanmaktadır. Gerçek anlamı idrak etmek ve ona nüfuz etmek ile ilgili bir yaklaşımı ifade eden bu kavram; insanların dünyayı yorumladıkları kabulüne dayanmaktadır (Cevizci, 2002, s. 210). Bu yaklaşım, anlamı belli bir bağlam içinde kavrayıp anlamının önemine vurgu yapmakta ve anlamın, metinlerin kendilerini şekillendiren kültür dışında hiçbir şekilde anlaşılamayacağını varsaymaktadır.

öncelikle tarihsel bir varlıktır ve insanın üzerine konuşabileceği tek şey, insanın kendi yaşantısı olan bu tarih alanıdır. Bu nedenle Dilthey, doğa bilimleriyle tin bilimlerinin farklı olduğu bir alan ortaya koymuştur (1999, s. 12). Ona göre doğa bilimleri açıklama yöntemini kullanırken, tin bilimleri anlama yöntemini kullanır. Bu noktada “yaşantı” kavramı merkezi bir rol oynar; çünkü her anlama bir yaşantıdan yola çıkmalıdır. Wittgenstein yaşam biçimlerinden bahsederken, dile anlam katanın, yaşamın bu sonsuz çeşitliliği olduğunu vurgulamıştır. Hermeneutik düşünürler de felsefelerinin merkezi kavramı olarak yaşantıyı, yani yaşanmışlık içeren insan deneyimini ele almışlardır. Goethe’nin kullandığı “yaşantı” kavramı, insan yaşamında yaşanan her şeyin özgünlüğünü dile getirir. Bu durumda anlaşılması gerekenin, tam da bu özgünlüğünde anlaşılabilirliği önemlidir. Dolayısıyla bize bu özgünlüğü anlayabileceğimiz bir şey gerekir ki bu bizzat dildir. Dil, bunu yazı yoluyla sabitleyerek yapar. Yukarıda adı anılan düşünürlerin, konuşmanın ortamında dilde aradıkları bu nesnellik alanını, Dilthey yazıyla sabitlenmiş olan metnin kesinliğinde aramıştır.

Heidegger’e göre anlama, insanın eylemleri sonucu ortaya çıkan, ancak bu eylemden önce var olmayan bir şeyin anlaşılmasıdır (2018, s. 34). Yorum ise, anlamının geliştirilmesi, bir bakıma, şeyi, o şeyin ne içerdiğini anlamaktır. İnsan bu bağlamda yorumla kendi olabileceği olanakları geliştirir. Heidegger’in çabası, elimizde mevcut bulunan ve kendisiyle ne yapacağımızı bilmediğimiz nesnelerden oluşan bu dünyanın, içindeki nesneleri bir gerece dönüştürerek, onların ne için veya ne uğruna olduklarını ortaya çıkarmakla ilgilidir (2018, ss. 34-36). Dolayısıyla önümüzde duran bir nesne, örneğin kalem, tek başına onunla ne yapacağımızı bilmediğimiz sürece elimizde mevcut olandır, ancak onun yazı yazmak gibi bir işlevini anladığımızda artık elimizin altında bulunan bir nesne olur. Heidegger’in anladığı biçimde yorum, mevcut dünyanın ne içerdiğini keşfetmekten ibarettir.

Anlam, bir bakıma yalnızca yaşanan dilin içinde mevcuttur. Bunu açıklamak gerekirse örneğin; Frege’ye göre Pisagor teoremi bizden bağımsız bir gerçekliğe ve anlama sahiptir, oysa Heidegger’e göre; bu teorem bizden bağımsız bir şey ifade eder, ancak yalnızca insan var olduğu için bilinebilir. Frege ve ilk döneminde Wittgenstein ile Heidegger ve Gadamer arasındaki temel farklılık; bir yaklaşımın, doğruluğa dilin nesnel ve kişiden bağımsız yanından hareketle varmaya çalışmasıyken, diğer

yaklaşımın ise yaşantıdan hareket ederek dilde nesneleşen bir şey dolayısıyla kendini aramasıdır. Bir bakıma Heidegger ve Gadamer, doğruluğu, kendi içlerine, ama bu sefer derinde yatan ve doğrudan keşfedilen bir şey olarak değil de, yaşantı dolayısıyla içte bulunan bir şeye dönerek aramışlardır.

Gadamer'in hermeneutik anlayışları, Heidegger ile birçok benzerlik taşıırken, bazı açılardan belirgin farklılaşmalar içerir. Heidegger'in varoluşsal ilgisi göz önünde bulundurulduğunda, öncelikle Heidegger için anlama geleceğe yönelikken, Gadamer için geçmişe yöneliktir. Anlamanın geçmişe yönelik olması, bize metin biçiminde bir geleneğe yönelik olması demektir. Gadamer'e göre her zaman bir geleneğin içinde bulunuruz. Ona göre bir geleneğe ait olmak, aynı zamanda hermeneutiğin de temel koşuludur. Bu durumda Gadamer, diğer birçok hermeneutik düşünürlerle, yorumlamanın temel nesnesinin metin olduğu konusunda uzlaşır (1995, ss. 9-12). Hermeneutik düşünürler arasındaki farklılaşma genellikle bu metni ele alma biçimlerinde görülür. Böylece Gadamer, öncelikle metni yazarından daha iyi anlama iddiasını sorgulayarak, metni, yazarını aştığı bir düzeye taşımıştır. Bu bağlamda ona göre anlam, anlamayı önceler (1995, s. 14). Nitekim bir metni anlamayı deneyen kişi, metnin kendi anlamı tarafından reddedildiği anda metne belirli bir mesafe takınmalıdır. Ricoeur'e göre, bir metin gibi insan eylemi de sürekli olarak yeniden yorumlanabilir. Bu durumda, bir metni yorumlarken yazarın niyetinden ziyade metnin ele aldığı konuya odaklanılıyorsa, aynı şekilde bir eylemi yorumlarken de eylemi gerçekleştiren kişiden bağımsız olarak eylemde içkin olan anlama odaklanılmaktadır (1975, ss. 23-36). Bu anlam, nihai bir şekilde ortaya çıkan son görüntü gibidir.

Dil felsefesinde, "anlam" kavramı yukarıda da bahsedildiği üzere farklı şekillerde kullanılmaktadır. Ancak, felsefede kullanılan dilin ve bu dilin anlamının önemli olduğu da ortaya çıkmaktadır. Birçok filozofun belirttiği gibi, dil düşünceye ve gerçekliğe bir sınır çizer. Her sınırı aşma çabasında, filozof dilin sınırlarına ulaşarak kendi sınırlılığını fark eder. Bu durumda dil, kaçmanın imkânsız olduğu bir hapisane olarak belirir. Dil felsefesinin sınırları, nesnel bir anlam arayışından öznel bir yorum sürecine doğru ilerlemiştir. Dilin etkili olduğu kavramlardan biri olan çeviri de, karmaşık ve açıklanması zor bir olgudur. Sadece dilden dile bilgi aktarımı olarak tanımlamak, bu karmaşıklığı tam olarak ifade etmeye yeterli değildir. Hangi bilginin, hangi amaçla, hangi dilden hangi dile, kimin için aktarıldığı gibi faktörler, bu olgunun

çeşitliliğini vurgulamaktadır. Aktarılabacak bilginin, düşüncenin veya duygunun dilin işlevlerinden hangisi olduğu, çevirmenin yaklaşımını ve son ürünü belirleyen etmenlerden biridir. Bu noktada, farklı başlıklar altında toplamak, farklı sorular sormak ve gözlemler yapmak mümkündür.

Anlam aktarma / Dilin işlevi	Çeviri, dilin hangi işlevinde gerçekleşiyor?
Bilgi aktarımı	Çeviride bilgi aktarımında amaç nedir? Çeviride amaç, bilginin iletilmesi midir?
Kaynak dil, erek dil	Hangi dilden hangi dile bilgi aktarılıyor?
Var olan bilgi / dünya bilgisi	Hangi bilgi, başka bir dile aktarılıyor?
Hedef kitle / Öznelerarası ilişki	Çeviride bilgiler kimin için aktarılmaktadır ?
Dil ve kültür bağlamı	Çeviri, sadece bilgi aktarımından ibaret değildir.
Karmaşık yapının analizi:	Çeviri, çok katmanlı bir olgudur.
Disiplinlerin birleşimi / Bilim, felsefe ve sanatın biraradalığı	Çeviri açıklanması zor bir olgudur.

Tablo 3.2. Dilin işlevleri ve çeviri.

Yukarıdaki sorular, dilin, insanın, varlığın ve bilginin olanağından hareketle çeviriye odaklanmayı gerektirmektedir. Başlangıçta, çeviri insanın varlık yapısıyla ilişkilendirilebilir. Çeviri faaliyeti, doğrudan insanın yapısıyla ve doğasıyla ilişkilidir. Başka bir deyişle, çeviri, insanın varlık yapısından kaynaklanır ve onun doğasına dayanır. Uygur'un "Dilin Gücü" adlı eserinde ifade ettiği gibi, insan çeviren bir varlıktır (1962, s. 30). Dil aracılığıyla, doğadaki gerçeklikler dil dünyasına aktarılmaktadır. Ancak, bu aktarım sürecinde aracılık rolüne dikkat çekmek önemlidir. Çünkü dış dünyanın dil dünyasına aktarılmasında aracı bir ortamın varlığından bahsetmek gerekir. Uygur'a göre, çeviri aracılığıyla dil, varlığı bize açar. Bu sayede, dil mevcut olanı gereksiz yere arttırmaz veya dış dünyadaki varlıkları tekrar dile getirmez; aksine, var olanı olduğu gibi yeniden vermek yerine, varlığın ortamını değiştirerek bir bakıma varlığı da değiştirir (1962, ss. 31-32).

Çeviri, insanın varoluşsal yapısında köklerini bulmakta ve dilin içinde, yani dilin kendi bağlamında daha karmaşık hâle gelmektedir. Bu noktada, dilin içinde anlamı imlemek ve anlamlandırmak için dil arasındaki ilişkilere odaklanmak önemlidir. Dilin içinde neyi ifade eder? Burada, dış dünya, düşünme ve dil arasındaki ilişkilere odaklanmak gerekmektedir. Bu üç unsur arasındaki ilişkilere daha derinlemesine bakmadan önce, üç terimin insan dünyasını özetlediğini öne sürmek mümkündür. Bu durumda, bir anlamda, her şeyin bilgi içinde özetlendiği gizli bir mesajdan bahsedilebilir. İnsan, dünyayı düşünerek ve dili kullanarak bilgi evrenine dönüştürür. Düşünme, kavramlar,

çerçeveler ve bu çerçevelere eşlik eden imgelerle dış dünyayı kendi dünyası hâline getirir; dildeki kelimeler ve cümle yapıları da bir anlamda yeniden çeviri işlemi yapar. Dolayısıyla, dış dünya ile dil arasındaki ilişkinin dolaylı ve düşünme bağlamında gerçekleşen bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Günlük dil ve insanın somut dünya ile olan ilişkilerini temsil eden bilgi bağlamları, içerdikleri tek anlamla daha az tartışmaya neden olurken; edebi ve özellikle felsefi metinler, çok daha tartışmalı bir dil/söylem çerçevesi sunar.

Bu noktada, felsefi söylemin daha yakından incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Felsefe, dış dünya, düşünme ve dil arasındaki ilişkileri araştıran bir etkinliktir. Felsefe, bu alanların kendilerini doğrudan incelemesi değil, aralarındaki ilişkilere odaklanır. Felsefenin ilgisi, bu alanlar arasındaki ilişkilere yöneliktir. Bu açıklamalar ışığında, felsefenin hem bir düşünme biçimi hem de bir bilme biçimi olduğu açıktır. Alanlar arası ilişkilere odaklanan ve bu ilişkileri sorgulayan felsefenin, diğer bilgi alanlarından farklı bir nesneleştirme biçimi olduğu belirtilmelidir. Öte yandan, bilgileri birbirinden ayıran şey, yönelim (inceleme, araştırma) nesneleri değil, nesneleştirme biçimleridir. Örneğin; bilimle felsefeyi birbirinden ayıran şey, nesneleştirme konusundaki farklı yaklaşımlarıdır. Felsefe, bir dış dünya nesnesini kavramsal ve dilsel/söylemsel çerçevesiyle ilişkilendirir. Bir doğal dil içinde yapılan “felsefi çeviri” işlemi, başka bir doğal dile dönüştürüldüğünde, yeni bir çeviri bağlamında ciddi sorunlar ortaya çıkarabilir. Bu durumda, terim sorunu tüm bilgi türleri için önemli hâle gelir. Özellikle felsefe terimleri, farklı felsefi söylemlerde özgüllüklerini korur. Dilin yapısal özellikleri, söylemin değerini ifade eder; diğer bir deyişle, her filozofun söyleminde neredeyse anlamsal arka plan değişiklik gösterir. Felsefe tarihinden alınacak örnekler, bu durumu daha iyi açıklar. Bu gözlem, belirli bir doğal felsefe dilinde/söyleminde kendini gösterdiği gibi, belirli bir doğal dilden diğerine aktarıldığında da belirgin hâle gelir. Felsefe çevirisinin zorluğu tam da burada ortaya çıkmaktadır.

Çeviri olasılığına yönelik iyimser bir tutumun zaten açık olduğunu vurgulamaya ayrıca bir gerek yoktur. Farklı düzeylerde çeviri yapılabilirliği, düşünsel açıdan daha derinlemesine incelendiğinde, daha incelikli bir seviyede gerçekleşebilir. Felsefi çevirilerin bu yeni düzlemde değerlendirilmesi önemlidir. Burada örtük olarak ifade edilen düşünce şudur: Düşünsel eğilimlerin niteliğine bağlı olarak, çeviri etkinliği de

farklılık göstermektedir. Düşünsel düzlem daha derinlemesine incelendiğinde, çeviri faaliyeti de inceler ve aynı düzeyde inceleme yapılan diller arasında çeviri gerçekleştirilebilir hâle gelmektedir. Dil politikaları da bu bağlamda etkilidir; felsefi terimlerin yeni dil ortamında yeniden oluşturulması amaçlanır. Burada, karşılıklı bir tutum benimsemenin gerekliliği ortaya çıkar. Çünkü hiçbir dil tek başına değildir; her doğal dilin mantıksal çatısını en azından doğru bir şekilde kullanma zorunluluğu vardır. Ancak, burada zorunluluktan ziyade biraz daha özgür bir alandan bahsedilebilir. Anlaşılabilirliğin ne kadar önemli olduğu göz önüne alındığında, terimler üzerinde uzlaşma gerekliliği açıkça ortaya çıkmaktadır. Doğası gereği uzlaşma dayalı olan dil bağlamının, diller arası ilişkilerde de uzlaşma dayalı olduğu düşüncesi, tüm çeviri faaliyetleri için işlevsel veya yol gösterici olabilmektedir.

Sonuç olarak, Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nı dil felsefesi bağlamında yeniden açıklamak kuramın felsefi botunu detaylandırmanın önünü açmıştır. Felsefede dilin düşüncedeki ve zihindeki işlevini ifade etmek amacıyla kullanılan “anlam” kavramı, kuramda “zihinsel bir süreç” ve “temel olan” şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve felsefeyi birbirine bağlayan “anlam” kavramı; “düşünme” ve “düşünce” ile zihinsel bir sürece dönüşmektedir. Bu bölümde, “dil, anlam, anlama, çeviri aşamaları” kavramları odağında Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın felsefi açılımları ve felsefi yönüne odaklanılmıştır. Çeviri süreci; zihinsel süreçten anlama geçme ve anlama aşamasından yoruma şeklinde soyut yapısından sıyrılıp somutlaşarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nı; dil felsefesinin olanakları ile açıklamak kuramda yer alan kavramlara felsefi bir bakış açısıyla yaklaşmayı mümkün kılmıştır.

3.3. Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve Çocuk Yazını Çevirisi

Yorumlayıcı Anlam Kuramı, çeviri süreçlerine ve özellikle çevirmenin bilişsel durumlarına odaklanarak dilbilimsel yaklaşımların ötesinde bir perspektif sunmaktadır. Bu kuram, dilbilimsel sorunlara çözümleyici bir yaklaşım sunmanın yanı sıra alana yeni bir bakış açısı getirmektedir. Zamanın koşullarında yenilik getiren ve çeviribilim alanında önemli bir yer edinen Yorumlayıcı Anlam Kuramı, çevirinin okuyucuya anlaşılır olmasına, anlamın aktarımına ve erek kültürde kabul görmesine özel bir önem atfetmektedir. Erek dil, bu dilin sınırları, erek kültür ve yazın dizgesi odaklı bir yaklaşım ile “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme”

şeklindeki çeviri aşamalarının uygulanabilir olması açısından da önem taşıyan bu kuram çeviribilim odağındaki çalışmalarda kullanılmış ve farklı metin türleri üzerinde uygulanmıştır.

Çeviribilimde kuramın özgün yanlarının açık bir şekilde belirtilmesini ve kurama eleştirel bir bakışın olmasını sağlamak amacıyla; bu çalışmanın inceleme nesnesi, araştırma soruları, kavramsal ve kuramsal çerçevesi odağından alan yazını incelemesi yapılmış ve bazı bulgulara ulaşılmıştır. Öncelikle kuramın; öykü, roman ve türleri çevirisi, tiyatro metni çevirisi gibi metin türlerinde çeviri sürecine odaklanılarak uygulandığı ve bu metin türleriyle sınırlı kaldığı görülmüştür. Ayrıca sözlü çeviri alanı ve çeviri eğitimi konularında kuramın alt yapısal detaylandırılmasının yapıldığı saptanmıştır. Kuramın “anlama, sözcüklerden sıyrılma, yeniden ifade etme” olarak tanımlanan çeviri aşamaları ve çeviri metinde “uyarlama” kavramı etrafında şekillenen uygulamalarıyla birlikte, ilgili metin türlerinin kendilerine ait özellikleri açısından tartışıldığı saptanmıştır. İkinci olarak, kuramın, bilişsel odaklı çevirmen merkezli bir yaklaşım olmasına ve çeviri eylemi sırasında çevirmenin zihinsel ve bilişsel sürecinin işleyişini ve dili kullanma sistemini açıklama yönüne odaklanıldığı görülmüştür. Son olarak da, kurama çocuk yazını çevirisi alanında çeviri sürecine ve çeviri metin incelemelerinde henüz yeterince alan tanınmadığı görülmüştür.

Başlangıçta, her ne kadar sözlü çeviri uygulamaları için uygun görülen bir kuram olsa da, süreç içerisinde yazınsal metinlerin çeviri sürecine ve çevirilerinin incelenmesine yönelik çalışmalar da söz konusudur. Burada Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve çocuk yazını çevirisi bağlamında, Sözeri’nin “Johann Wolfgang Von Goethe’nin *Reineke Fuchs* adlı eserinden hareketle diliçi ve dillerarası uyarlama çevirilerde kazançlar ve kayıplar” (2020) başlıklı yüksek lisans tezinden bahsetmek önem taşımaktadır. Sözeri, çalışmasının inceleme nesneleri olarak; Goethe’nin yetişkin edebiyatına yönelik yazılmış *Reineke Fuchs* başlıklı kaynak metninin; çocuk ve gençlik edebiyatına uyarlanmış Janosch’a ait diliçi çevirisini ve Selimoğlu’na ait dillerarası çevirisini ele almaktadır. Bu üç metin öncelikle Nord’un metin inceleme modeli doğrultusunda analiz edilmiş ve karşılaştırılmış; ardından Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında incelenerek çevirilerin erek kitleye uygunluğu ve çeviri metinlerdeki kazanç ve kayıplar açısından değerlendirilmiştir. Kurama, uyarlama çeviri stratejisi üzerinden yaklaşmış ve elde edilen bulgular kuramın çeviri aşamaları bağlamında incelenmiştir.

Bu çalışmada, çevirmenlerin kaynak metne çocuk bakış açısından yaklaştıkları ve çeviri metinlerde de bunu uyarlama yoluyla gösterdikleri sonucuna varılmıştır. Erek odaklı bir yaklaşımla yapılan uyarlama çevirilerin, evrensel bir mesajın daha geniş kitlelere iletilmesini sağladığı belirtilmektedir. Kazançlar ve kayıplar göz önüne alınarak, kaynak metnin yazınsal özellikleri ve yapısında bazı kayıplar olduğu görüldüğü ancak iletilen mesajın erek kültüre ve alıcı kitlesine ulaşmasının, dilbilimsel ve dillerarası çevirinin önemli ve inkâr edilemez bir kazanç sağladığı sonucuna varılmıştır (Sözeri, 2020, ss. 88-90). Ancak sonuç olarak, yazın çevirisinde günümüzde gittikçe önemli ve hassas bir noktaya gelen çocuk yazını çevirisi alanında yeterince dikkat çekmediği ve uygulanmadığı saptanmıştır. Kuramın “anlam” kavramı ve “anlamın aktarımı” etrafında temellenmesi sebebiyle; çocuk yazını çevirisi adı altında incelenebilecek metinlerde de aranan unsurlardan bazılarının bunlar olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Bu noktada, Paris Çeviri Okulu’nun anlam ve değer arasındaki terimbilimsel ayrımı önemlidir. Anlam, dilsel bir boyuttur ve çeviri bağlamında ona karşılık gelen şey, düzgü değiştirir. Düzgü değiştirme, dilsel eşdeğerlik anlamına gelir ve sayıların, özel adların, bilimsel terimlerin çevirisinde kullanılır. Bu nedenle düzgü değiştirme herhangi bir yorumlama içermez ve dilin izole edilmiş birimleri arasında gerçekleşir. Buna karşılık değer, söz düzeyine aittir ve yorumlayıcı çevirinin öznesidir. Değer öncelikle yorumlanır ve sonra erek dilin özelliklerine göre sözlü düzeye aktarılır. Bağlamsal eşdeğerliliği kapsayan bu tür çeviri, bağlam içindeki sözcüklerin, cümlelerin, söz öbeklerinin aktarılmasını ele almaktadır. Çevirmen, eşdeğerlik oluştururken sözcükler karşısında bağımsız davranmalıdır. Bu, özgürlük anlamında değil, kaynak metnin biçimi açısından geçerlidir. Çevirideki özgürlük, anlamla uyumluluğa dayanır. Önemli olan, gösterge ile kavram arasındaki karşıtlık değil, metnin bütününe alıcı üzerinde bıraktığı etkidir. Kaynak metnin etkisi erek metne aktarıldığı sürece biçimin değişmesi veya eksilmesi Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nda üzerinde durulan bir konu değildir. Paris Çeviri Okulu’nun çeviri üzerine görüşleri şu şekilde sıralanmaktadır:

“ 1. Çeviri, kaynak metin yazarının ne demek istediğini başka bir ifadeyle yazarın dilini yansıtmalıdır.

2. Çeviri, deyimse olmalı ve yazarın anlatmak istediğini deyimse yöntemle gerçekleştirmelidir.

3. Kaynak metnin, kaynak yazın dizgesinin okurunda yarattığı etki; erek metinde ve dolayısıyla erek yazın dizgesinde ve okurunda da yaratılmalıdır”. (Rakova, 2016, ss. 134-135)

Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın bu çeviri üzerine görüşler temelinde olduğu söylenebilir. Burada üçüncü maddeyle ilgili olarak alan yazınında, yazınsal metinlerdeki uygulanabilirliğinin tartışmalı olduğu, duyguların ve düşüncelerin yansımaları olan bu eserlerin yarattığı etkinin birçok soyut faktöre bağlı olabileceği belirtilmektedir. Eleştirel bir bakış açısıyla Newmark’ın bu kuramla ilgili bazı görüşlerine burada yer vermek gerekmektedir. Newmark’a göre, çeviri sürecinde sadece anlama odaklanarak kelimeleri bir kenara koymak işi basitleştirmekte ve birçok anlam katmanının ve detayın gözden kaçmasına neden olmaktadır (1998, s. 16). Ayrıca, özgün metinde belki de gizlenmiş olan deyimsele ifadeler, erek metne basmakalıp cümlelerle aktarıldığında bir noktada kaybolmaktadır. Newmark’ın eleştirisinde dilin özgünlüğünün korunması gerektiği fikri ve kaynak dilin sözlü özelliklerinin erek dile aktarılması fikri ön plandadır. Dolayısıyla Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın daha çok estetik boyutunun eleştirildiğini belirtmek gerekmektedir. Söz konusu estetik boyut ile ilgili olarak şu sorular akla gelebilmektedir: Kaynak metin yazarının birçok sözcük arasından seçim yapmasının bir nedeni yok mudur? Erek metni ortaya koyan çevirmenin, aynı anlamı verebilecek özel bir kelime bulmaya çalışarak yazara ve kaynak metne saygı göstermesi gerekmez mi? Bu sorulara genel olarak şöyle bir yanıt verilebilir; çevirmen tarafından metnin bağlamı içinde yapılacak yazarın söylemek istediğine, erek dile ve çevirinin alıcısına sadakat olarak tanımlanan sadakatin bu üçlü ilişkisi çerçevesindeki çeviri tercihleri ve bunun sonucu olarak yorumun sınırları çeviri sürecinde dikkat edilmesi gereken noktalardandır. Çeviri sürecinde bağlam içinde yorumlamanın kapıları açılarak aslında hem kaynak metne, metnin yazarına, yazarın söylemek istediğine hem de erek dile, kültüre ve okura odaklanılarak gerçekleştirilen çeviri ilgili yazında etki sahibi olmaktadır.

Çocuk yazını çevirisinde; yazarın oluşturduğu metin, seçtiği sözcükler ve bunları nasıl ve kim için ortaya koyduğu, ne zaman ve hangi yazın ve kültür dizgesinde oluşturduğu gibi unsurlar önem taşımaktadır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında açıklanacak olursa, çevirmen kaynak metnin okuru olarak tüm bu unsurları kendi içlerinde tek tek anlamalı, sözcüklerinden – başka bir ifadeyle kaynak metnin baskısından- sıyırmalı ve yeniden ifade etmelidir. Sözcükler kadar bağlamın da önemli olduğu, çeviri sürecinde

yadsınamaz bir gerçektir. Çocuk yazını çevirisinde de hangi metnin (tür ve içerik olarak), hangi çocuk için (yaş ve gelişimsel evreler bağlamında) ve nasıl (örneğin; uyarlama, yerleştirme, yabancılaştırma çeviri stratejileri ile) çevrileceği konusunda, bu çalışmada temel söylem olarak ele alınan Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın "anlama, sözcüklerden sıyırma, yeniden ifade etme" (Lederer, 1994, s. 11) çeviri aşamalarının bu sorulara uygulanabileceği savunulmaktadır. Çocuk yazını çevirisi açısından bakıldığında bu çeviri aşamaları, özellikle çevirmenin sözcüklerden sıyırma aşamasında yazarın kullandığı sözcükleri ihmal edebilmesi açısından karmaşık görünebilmektedir. Kaynak metnin yazarı tarafından kullanılan sözcüklerin seçilmesinin bir nedeni bulunmaktadır. Dolayısıyla yazar tarafından kullanılan sözcüklerin çocuğun dünyasındaki yerinin çok faydalı ve önemli olduğu da ortadadır.

Bu sebeple çocuk yazını çevirmeni; kaynak metindeki sözcükler ve ifadeler tamamen değiştirilirse, yazarın mesaj olarak vermek istediği anlam gerçekten verilebilir mi?, kaynak metinle aynı anlamı koruyabilecek doğru sözcükler seçebilir mi?, metin ve yazar tarafından yapılan hassas seçimler çevirmen tarafından manipüle edilebilir mi?, edilebilirse ne derecede yapılabilir? gibi soruları düşünerek ve aynı zamanda erek metnin okuru olan çocuğu, çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkelerini de dikkate alarak çeviri sürecini tamamlamalıdır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı, anlamı ve söylemi ön planda tutarak kaynak metnin dilsel düzeyini ikincil konumda tutmaktadır. Bu nedenle anlamın aktarımının önemli olduğu çocuklar için felsefe metinleri çevirisinde ve bu metinlerin çevirisinin incelenmesinde uygulanabilir olduğunun altını çizmek gerekmektedir. Kuramın ana prensibi olan anlam aktarımının eksiksiz gerçekleşmesi, uygun bir çevirinin temel koşuludur. Sonuç olarak, çocuk yazını çevirisinin oldukça hassas bir alan olduğunun altı çizilerek, bu alanda izlenilecek her türlü stratejinin ve yöntemin dikkat, profesyonellik ve özen gerektirdiği belirtilebilir.

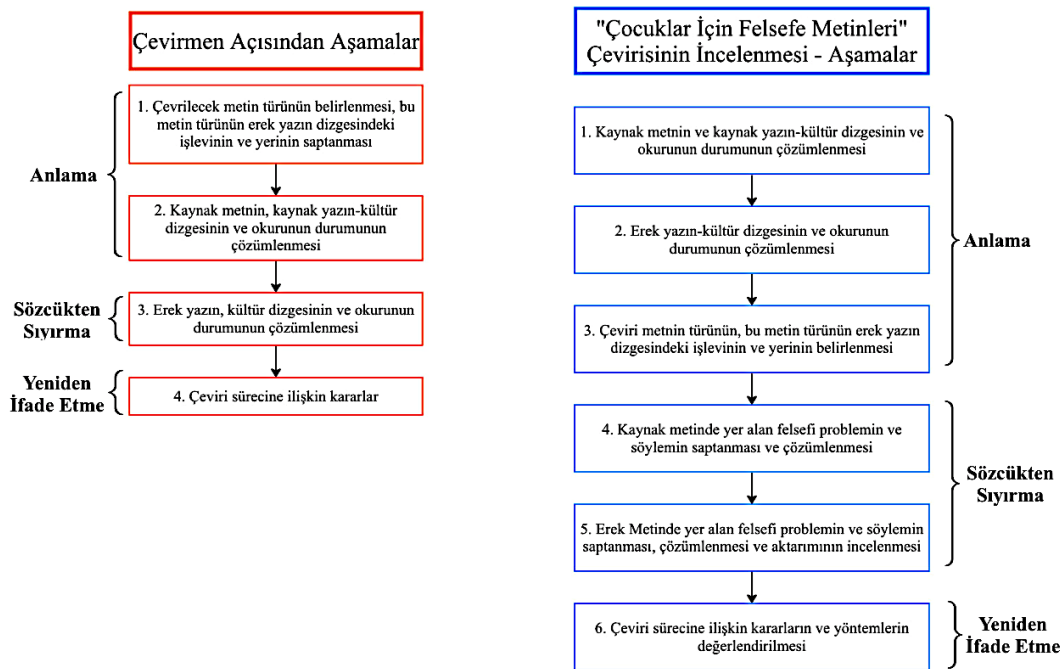
3.4. Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve Çocuklar için Felsefe Metinleri Çevirisi

Çeviribilim alanında "çocuklar için felsefe metinleri çevirisi" adı altında ve bu konuya Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde odaklanan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Önceki bölümlerde, kuramda yer alan önemli kavram ve aşamalar, kuramın felsefi boyutu ve çocuk yazını çevirisiyle olan ilişkisi detaylandırılarak ortaya konulmuştur. Buradan hareketle, çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisine ve bu

metinlerin çevirisinin incelenmesine yönelik olarak, kurama bu metinler bağlamında yaklaşmak gerekmektedir.

Felsefi bilgidен çok felsefi düşünme biçiminin çocuklarla buluşmasını amaçlayan çocuklar için felsefe metinleri, çocuk yazını ve felsefe alanlarının bir kesişim noktası niteliğindedir. Çocuklara felsefe konuları ve belirli filozofların düşünceleri hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlanan metinler ve felsefe yapma davranışını ve düşünme eğitimi hedefleyen metinler (Direk, 2015, ss. 98-99) olmak üzere iki ana türde beliren bu metinler, kendine özel biçim, içerik, dil ve anlatım unsurlarının olması sebebiyle, bunların çevirisi ve çevirisinin incelenmesi de farklı yaklaşımlar ve yöntemler gerektirebilmektedir.

Çevirmenin sadece metni değil içinde bulunduğu durumu da çözümlemesi gerektiği (Neydim, 2005, s. 106) düşüncesiyle, çocuklar için felsefe metinleri çevirisinde önemli noktalardan birinin anlamın aktarımı olduğu söylenebilir. Bu alandaki çeviri metnin anlamının ve kaynak metinden ayrı olarak amacının önemi Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın çeviri sürecine yaklaşımları ve kavramlarıyla açıklanabilir.

Şekil 3.2. Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve çocuklar için felsefe metinleri çevirisi.

Çocuklar için felsefe metinleri çeviri sürecine ve çeviri metinlerin incelenmesine yönelik iki yönlü aşama olarak tasarlanan "Çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik ilk aşamalar" başlıklı şekle eklemeler yapılarak; "Yorumlayıcı

Anlam Kuramı ve Çocuklar için felsefe metinleri çevirisi” başlıklı yukarıda yer alan şekil ortaya çıkmıştır. Anlaşılacağı üzere öncelikle çeviri sürecine, başka bir ifadeyle çevirmen açısından sürece odaklanılan aşamalar söz konusudur. Çocuklar için felsefe metni çevirisi yapacak olan çevirmen öncelikle çevirisini yapacağı metin türünü belirleyerek sürece başlayabilmektedir. Çevirmenin sadece metni değil içinde bulunduğu durumu çözümlemesi çocuklar için felsefe metinlerini anlamak açısından önemlidir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın çeviri aşamalarından ilki olan ve bir söylemin veya metnin dilsel ve dil dışı bileşenlerinin kavranması olarak tanımlanan “anlama” (Lederer, 1994, s. 11), bu aşamada etkili bir şekilde kullanılabilir. Bir sonraki aşama olan kaynak metnin, kaynak yazın ve kültür dizgesinin ve okurunun durumunun çözümlenmesiyle – başka bir ifadeyle anlaşılmasıyla- çeviri sürecinin ilk adımları atılmış olur. Sonrasında çevirmen erek yazın ve kültür dizgesine hâkimiyet seviyesini kontrol ederek erek okur olan çocuğa yaklaşmakta, çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkelerine dayanarak nitelikli çeviri metin yaratma durumuna girebilmektedir. Bu girişim de, kuramın “bir ifadenin anlattığı düşünce ve kavramların zihinsel olarak ayrıştırılması” (Lederer, 1994, s. 11) aşaması olan “sözcükten sıyırma” ile gerçekleştirilmektedir. Bu girişimin sonucunda da, çevirmen çeviri sürecine ilişkin etkenler bağlamında kararlar alarak ve çeviri yöntemlerine başvurarak; çevirinin anlamının ve çeviri metnin kaynak metinden ayrı olarak amacının önemi bağlamında seçimler yapmakta ve bunları ortaya koymaktadır. Bu durum da, kuramın “dilini sağladığı olanaklar kullanılarak anlamın yeniden dile getirilmesi” (1994, s. 11) şeklinde açıklanan “yeniden ifade etme” aşaması ile açıklanabilir.

Çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesi açısından aşamalara Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinden bakılacak olursa; öncelikle kaynak metnin ve kaynak yazın, kültür dizgesi ve okurunun, aynı şekilde erek yazın, kültür dizgesi ve okurunun durumunun çözümlenmesi ilk aşama olarak ortaya çıkmaktadır. Sadece kaynak ve erek metni değil metnin içinde bulunduğu durumu, söz konusu kaynak metin türünün erek yazın dizgesindeki işlevini ve konumunu saptamak ve çözümlemek çocuklar için felsefe metinlerini anlamak, aktarımına eleştirel bakış açısıyla yaklaşmak açısından oldukça önemlidir. Çeviri metnin türünün, bu metin türünün erek yazın dizgesindeki işlevinin ve konumunun belirlenmesi de bu aşamanın detaylandırıldığı noktadır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın çeviri aşamalarından ilki olan ve “bir

söylemin veya metnin dilsel ve dil dışı bileşenlerinin kavranması” (Lederer, 1994, s. 11) olarak tanımlanan “anlama”, bu noktada etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Sonrasında, metnin içine girerek, öncelikle kaynak metinde yer alan felsefi problemin ve söylemin saptanması ve çözümlenmesi durumu da, kuramın “bir ifadenin anlattığı düşünce ve kavramların zihinsel olarak ayrıştırılması” (1994, s. 11) aşaması olan “sözcükten sıyırma” ile ortaya konulmaktadır. Felsefi problem ve söylemin erek metinde nasıl yer aldıklarına odaklanmak, bunları saptamak ve çözümlmek gerekmektedir. Bu gereklilikler de, kuramın “dilini sağladığı olanaklar kullanılarak anlamın yeniden dile getirilmesi” (1994, s. 11) şeklinde açıklanan “yeniden ifade etme” aşaması ile gerçekleştirilebilmektedir. Bu aşamalar Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde açığa çıkarıldıktan sonra, çevirmenin çeviri sürecine ilişkin kararlarının ve yöntemlerinin değerlendirilmesi yapılabilmektedir.

Çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisinde “konu başlıkları ile ilgili problemler ve dil ile ilgili güçlükler” (Direk, 2006, s. 118-119) olarak beliren zorluklar, ilk etapta her ne kadar genel bir durum gibi görünse de bu iki başlık, çocuklar için felsefe metnlerinin türüne, kim için, kim tarafından, ne zaman ve neden çevrildikleri bağlamında önem taşımaktadır. Direk’e göre, çocuğun yaşadığı toplumsal ve kültürel çevreyle bağlantısı olmayan bir konu, onun ilgisini çekmeyecektir (2006, s. 118). Bu durumda çeviri metnin anlamı, amacı ve işlevi sorgulanmalıdır. Ayrıca, çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisinde bazı konuların erek dilde ele alınmaya hazır olmayabileceği de belirtilmektedir. Bu durumda çevirmenin anlama aşamasında sorun yaşaması, amacından sapması ve çevirinin işlevine zarar vermesi gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla, çocuklar için felsefe metnlerinin ana aktörü dil ve anlam olduğundan, bu metnlerin çevirilerinde hassas bir tavır sergilemek önem arz etmektedir.

4. YÖNTEM

Bu bölümde, çalışmanın yöntemsel arka planı hakkında bilgi verilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın amacı ve araştırma soruları doğrultusunda ilk olarak, ilgili alan yazını ışığında tanımlar ve gerekçeler temelinde ampirik bir çalışma olan araştırma tasarımına ilişkin bilgiler sunulmakta ve detaylandırılmaktadır. İkinci olarak, araştırmanın inceleme nesnesine odaklanılmaktadır. İnceleme nesnesinin belirlenmesine ve inceleme nesnesi içerisinden ortaya çıkan analiz birimlerine değinilmektedir. Üçüncü olarak da, araştırma tasarımı ve araştırmanın inceleme nesnesine dayalı olarak çalışmada başvuru alan veri toplama ve veri çözümleme aşamaları açıklanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, “çocuklar için felsefe metinleri çevirisi” kapsamında felsefi söylemin aktarımına odaklanarak ilgili metin türleri bağlamında ve çeviribilim odağıyla çeviri incelemesine yönelik bir yöntem önerisinde bulunmaktadır. Bu doğrultuda, *Les Goûters Philo* adlı felsefe kitapları dizisinin Fransızcadan Türkçeye yapılmış çevirileri, içerisinde dilsel ve kültürel unsurları da barındıran felsefi söylemin; problemin, tema ve kavramın aktarımı bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Verilerin, çeviriyi “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” olarak üç aşamalı bir işlem şeklinde tanımlayan Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu yöntemin ve değerlendirmenin, kaynak metin hakkında tam ve kapsamlı bir anlayışa sahip olması gereken ilk aktör olan çevirmenlere çevrilecek çocuklar için felsefe metinlerinde nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda ve çeviribilim disiplini içinde çocuk yazını çevirisi alanında çalışma yürüten araştırmacılara söz konusu metinlerin çevirisinin incelenmesinde nelere odaklanmaları gerektiği bağlamında yol göstereceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, araştırma konusu ile ilişkilendirilerek özgül ve araştırmanın yöntemine yönelik iki temel araştırma sorusuna ve bunların alt sorularına yanıt aranmaktadır. Bu soruları yanıtlarken gerekli olan kavramsal, kuramsal ve yöntemsel çerçeve bu araştırma soruları bağlamında oluşturulmuştur. Tezin araştırma soruları şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

Soru 1. Çocuk yazını çevirisi alanında çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisi diğer metin türlerinden neden ve nasıl farklılaşmaktadır?

Alt soru 1.1. Çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisi sürecinde felsefi söylem, kavram ve temanın aktarımında nasıl bir süreç işlemektedir?

Soru 2. Çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisi sürecinde dilsel, kültürel unsurların, felsefi söylem, kavram ve temanın aktarılmasına yönelik Yorumlayıcı Anlam Kuramı aşamaları bir çeviri metni inceleme yöntemi olarak kullanılabilir mi? Kullanılabilirse ne ölçüde olabilir?

Alt soru 2.1. Çocuklar için felsefe metinleri çevirisi sürecinde sözcüklere mi, anlama mı, yazarın niyetine mi, erek dilin ve kültürün alıcısı olan çocuk okura mı sadakat ön plana çıkmaktadır?

4.1. Araştırma Tasarımı

Bu çalışmada, çocuk yazını çevirisi alanında çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisinin neden ve nasıl farklılaştığına yönelik araştırma sorularına, nitel araştırma yaklaşımıyla yanıt aranmaktadır. Nitel araştırma yaklaşımı, bireylerin kendi yetilerini ve sınırlarını anlaması, gizli kalan durumları çözmesi ve incelikli emek ve çabasıyla ortaya koyduğu sosyal yapı ve sistemlerin derinliklerini keşfetmek için geliştirdiği bilgiyi ortaya koyma ve değerlendirme biçimi olarak tanımlanabilir. Bu yaklaşım bağlamında tasarlanmış araştırmalarda; incelenen olay, durum veya olgular ile ilgili derin ve özel bir algıya ulaşma çabasından söz edilmektedir. Bu çaba, bireye ilişkin algı ve olayların, gerçeklikte ve doğal ortamda derinlemesine incelenmesini ve farklı disiplinleri birleştiren bütüncül bir bakış açısına da sahip olmayı gerektirmektedir (Hatch, 2002; Merriam & Grenier, 2019). Genellikle doküman ve söylem analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı nitel araştırma, insanların olaylara atfettikleri anlamlara odaklanarak, ele aldığı problemleri kendi bağlamında yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemektedir. Araştırmanın keşif süreci, olayların detaylarının netleştirilmesi için önemli olmakla birlikte farklı ilişkilerin daha iyi anlaşılmasına da yardımcı olmaktadır. Nitel araştırmada olayları ve olguları kendi bağlamında analiz etmek, yorumlamak ve anlamlandırmak için çaba gösterilmektedir. Bu araştırmaların planlanması ve yürütülmesi sürecinde, esnek ve dinamik bir çalışma ortamı söz konusudur. Söz konusu esneklik, her aşamada yeni yöntemler ve yaklaşımlar geliştirilebilmesine ve araştırmanın etkisini artıracak düzenlemeler yapılabilmesine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla, bu araştırma yeni bilgilere

ulaşılmasına imkân sağlamanın yanı sıra, keşfedici bir yaklaşımı da desteklemektedir. Keşfedici yaklaşım, nitel araştırmada sıkça kullanılan ve araştırma verilerini çeşitlendirip detaylandırmaya olanak tanıyan önemli bir nitelik olarak kabul edilmektedir. Özellikle veri toplamanın zor veya az çalışılmış konuların incelendiği durumlarda bu yaklaşım oldukça kullanışlıdır.

Çocuklar için felsefe alanına ait metinlere ve bu metinlerin çevirilerine yönelimin zor ve hassas olmasının nedenleri; bu tür metinlerin arka planında felsefi problemlerin yer alması, soyut kavramlar, temalar ve söylemler barındırması, bir tür “düşünme eğitimi” olması ve ilgili eleştiri alanının dışında tutulmasıdır. Bu metinlerin başka bir dile, kültüre ve yazın dizgesine aktarılması durumunda ise, hassasiyetle yaklaşılması gereken durumlar ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla çocuklar için felsefe metinleri, alandaki diğer metinlerden hem sunulan içeriğin hem de sunulma tarzının özgünlüğü açısından ayrıışarak dikkat çekmektedir. Nitel yaklaşım bağlamında tasarlanmış araştırmalarda; incelenen olay, durum veya olgular ile ilgili derin ve özel bir algıya ulaşma çabasından hareketle; çocukların bu tür metinleri anlama ve içselleştirme süreçlerinde onlara destek olacak alan uzmanlarına katkıda bulunmak amacıyla, bu metinlerin Türkçeye çevirilerine yönelik çalışmaların artmasının ve eleştiri alanının da gelişmesinin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, çeviribilim disiplinde yeterince yer bulamayan, çoğunlukla çocuk yazını metinleri adı altında özel bir metin türü olarak ithaf edilemeyen çocuklar için felsefe metinlerinin barındırdığı unsurlar Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında ele alınmaktadır.

Söz konusu araştırma sorularına bu tez bağlamında, nitel bir inceleme yöntemi olan durum çalışmasıyla yanıt aranmaktadır. Nitel araştırmalarda “durum [vaka; İng. case]”; “gerçek dünyaya gömülü olan ve ancak bağlam içinde çalışılabilen ya da anlaşılabilen, şimdi ve burada var olan ve bağlamıyla birleşerek kesin sınırların çizilmesini zorlaştıran bir insan faaliyeti birimi” (Gillham, 2000, s. 1) olarak ifade edilmektedir. Durum çalışması da, “özellikle durum ve bağlam arasındaki sınırların net bir şekilde belirgin olmadığı durumlarda, çağdaş bir olguyu derinlemesine ve gerçek yaşam bağlamı içinde araştıran ampirik bir araştırma yöntemi” (Yin, 2009, s. 18) olarak tanımlanmaktadır. Bu iki tanımda birbiriyle örtüşen bazı özellikler bulunmaktadır: durum çalışması yöntemini diğerlerinden ayıran özelliği, bir durumu oldukça benzersiz bir araştırma birimi hâline getiren yönlerinin olduğunu

göstermesidir. Bu tanımlardaki bağlamsallaştırma ve gerçek yaşam ortamına yapılan vurgu dikkat çekicidir. Gerçek yaşamdan bir olgu olan (Yin, 2009, s. 32) durum çalışmasını tasarlayanın en önemli adımlarından biri analiz biriminin, başka bir ifadeyle durumun sınırlarının belirlenmesidir (Saldanha & O'Brien, 2014, s. 207). İlginç özellikleriyle durumlar, daha büyük bir popülasyonun (örneğin; çeviriler, çevirmenler, eğitim kurumları, yazın dizgeleri gibi) parçası olan bir birimdir. Ayrıca durum çalışması, kullanılan araştırma yöntemlerine göre değil, bireysel vakaya duyulan ilgiye göre tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla durum çalışmasının amaçlarından biri, belirli bir duruma özgü olan ve dolayısıyla diğerlerinden farklı olan unsurları dikkate almaktır.

Çeviribilim araştırmalarında durum çalışmasından sıklıkla yararlanılmaktadır. Saldanha & O'Brien'a göre durum çalışması; "1. Nasıl ve neden sorularını araştırırken, 2. Hipotez oluşturmak için (hipotezi test etmenin tersine), 3. Kuramsal bir çerçevenin uygulanabilirliğini denemek için" (2014, s. 209) gibi durumlarda kullanılmaktadır. Durum çalışmaları yerleşik kuramlara meydan okuyarak yeterli akademik ilgi görmeyen alanlarda yeni bir kuram ihtiyacına işaret ettiklerinden "Kuramın durumlara uygulanması, kuramcıya geri bildirim sağlamanın bir yoludur ve bir durumun belirsiz veya şaşırtıcı yönlerini karşılamak için mevcut kuramlara eklemeler olmasına veya bunlarda değişiklikler yapılmasına yol açabilmektedir" (Saldanha & O'Brien, 2014, s. 210). Araştırmacılar, mevcut kuramda ne gibi değişiklikler yapılabileceği ya da mevcut literatürde bildirilenlerden farklı bulguların nasıl elde edilebileceği konusunda önsezileri olduğunda (Gillham, 2000, ss. 10-11) durum çalışması araştırmasına girebilmektedir. Durum çalışmalarının, nedensel ilişkiler konusunda ilginç sonuçlar vermesine karşın, araştırmacıyı çelişkili motivasyonlar ve karşılıklı ilişkilerden oluşan karmaşık bir örtünün içine kolayca çekebileceği de (Koskinen, 2010, ss. 177-178) belirtilmektedir.

Tez bağlamında ele alınan durumda, kaynak metin *Les Goûters Philo* dizisinin erek metin olan *Çıtır Çıtır Felsefe* adlı Türkçe çevirisinde; felsefi söylemin aktarımı irdelenmekte ve karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda bir genellemeye varmak zor ve meşakkatli olduğundan; "çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisi" konusunun da bu durum üzerinden incelenmeye uygun bir zemin sunduğu düşünülmektedir. Elbette söz konusu olgu tekil bir durum çalışmasına ek olarak daha

geniş durumlarla, dizgelerle de irdelenmeye açıktır. Durumların gerçeklikte ve doğal ortamda derinlemesine incelenmesiyle ve farklı disiplinleri birleştiren bütüncül bir bakış açısıyla odaklanılmaktadır. Felsefenin olanaklarından ve Holmes'ün de (2004) ifade ettiği gibi “çevirinin adından ve doğasından” (s. 111) yararlanılmakta ve erek metin okuru olan çocuğa ve çeviribilim disiplini odağında çocuk yazını çevirisi bağlamında *Les Goûters Philo* dizisi özelinde çocuklar için felsefe metinleri çevirisi irdelenmektedir. Günümüzde gittikçe karmaşık bir hâl alan çeviri olguları, değişen dilsel, kültürel, tarihsel ve sosyal bağlamın etkisiyle farklı biçimler almaktadır. Bu farklılıkların ve değişimlerin sonucunda, daha önce deneyimlenmemiş olguları ve durumları çeviribilim alan yazını bağlamında betimlemek, açıklamak ve bunlarla ilgili genel ilkeler oluşturmak gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Holmes, 2012, s. 111). Duruma atfedilen anlamlara odaklanan ve ele alınan problemi kendi bağlamında yorumlayıcı bir yaklaşımla inceleyen bu çalışmada, farklı nitelikteki durumlara bir örnek olarak ortaya çıkan *Les Goûters Philo* adlı çocuklar için felsefe metinleri kapsamında alımlanan diziye yönelik bir durum çalışması yapılmaktadır. Ayrıca, çeviri süreci ve çeviri ürünü çerçevesinde ortaya çıkan sorunlardan bazılarına yanıt verme çabası da söz konusudur.

Çalışma yukarıda bahsedilen özelliklerinden dolayı öncelikle kavramsal ve kuramsal olmak üzere iki çerçeve etrafında tasarlanmıştır. Çalışmanın birinci kavramsal çerçevesi olan “Çocuk Yazını ve Çevirisi” bölümünde; çocuk yazını ve çocuk yazını çevirisinin temel özellikleri mercek altına alınmakta, sonrasında ise farklı bakış açılarına yer verilerek kavramsal çerçeve tartışılmaktadır. Çalışmanın ikinci çerçevesi “Çocuklar İçin Felsefe Metinleri” başlıklı bölümde ise, öncelikle bir düşünce etkinliği olan, sorgulama, tartışmayı içeren ve düşünme biçimi olarak ifade edilen felsefeye, eleştirel düşünme kavramı üzerinden yaklaşılması amaçlanmaktadır. “Çocuklar İçin Felsefe” alanının tarihsel gelişiminden bahsedilmekte, tanımları verilmekte ve kapsamı açıklanmaktadır. Bu metinlerin özellikleri ortaya konularak biçim, içerik ve yapısı irdelenmektedir. Sonrasında bu metinlerin çocuk yazın dizgesindeki yeri tartışılmakta ve çeviribilim sahasında bu metinlerin çevirisine ve çevirisinin incelenmesine yönelik olabilecek aşama ve yöntem gibi unsurların varlığı açığa çıkarılmaktadır. Çalışmada kullanılan önemli kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişkiler genelden özele bir örüntü olarak sunulmakta, bu çalışma özelinde ilgili kavramlar tanımlanmakta ve bunların sınırları çizilmektedir. Çalışmanın temel

kuramsal çerçevesinde, *Les Goûters Philo* dizisinin çeviri ile olan ilişkisini belirlemek ve yorumlamak için, inceleme bölümünde yararlanılacak tezin temel ve öncelikli kuramsal dayanağını ve yöntemini oluşturan Yorumlayıcı Anlam Kuramı detaylandırılmaktadır. Kuramın özgün yanlarını ortaya koymak ve kurama eleştirel bir bakış açısı sağlamak amacıyla, hem pragmatik kullanımından ve zengin yorumlama gücünden hem de eleştirilen noktalarından bahsederek bu çalışma kapsamında kuramsal bir arka plan çizilmektedir. Kavramsal ve kuramsal çerçevede ışığında, bir durum olarak ortaya çıkan araştırmanın inceleme nesnesi olan dizi betimlenmektedir. Bu betimleme ve detaylandırma kaynak ve erek metin ekseninde yapılmış olup incelenen nesnesi; yazarları, çevirmeni, metnin içerik, dil, anlatım ve biçim özellikleri, kaynak ve erek yazın dizgelerindeki konumu ve işlevi bakımından açıklanmaktadır. İnceleme nesnesinin betimlenmesi ve detaylandırılmasının ardından, çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik tasarlanan yöntem önerisi açıklanmakta ve bu yöntem inceleme nesnesine uygulanmaktadır. Elde edilen bulgular da, çeviriyi “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” olarak tanımlayan Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında değerlendirilmektedir. Sonrasında ise söz konusu bulgulara yönelik tartışma yer almaktadır.

4.2. Araştırmanın İnceleme Nesnesi

Les Goûters Philo kaynak metninin *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla Türkçe çevirisi; kavramsal, dilsel, düşünsel ve biçimsel özellikleri içinde barındırıyor olması sebebiyle araştırmanın inceleme nesnesi olarak seçilmiştir. *Les Goûters Philo*, çeviribilim ve çocuk yazını çevirisi alanında kendine özgü özellikleri olan ve diğer metin türlerinden ayrılan aykırı yapısıyla dikkat çekmektedir. Buna bağlı olarak çalışmamız özgün bir araştırma yürütme potansiyeline sahiptir.

Les Goûters Philo dizisi, 2000 yılında Éditions Milan tarafından Fransız yazın dizgesinde yayımlanmaya başlamıştır. Türk yazın dizgesinde de, Günışığı Kitaplığı Yayınevi tarafından, Azade Aslan’ın çevirileriyle, *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla 2006 yılından itibaren yayımlanmaktadır. Dolayısıyla bu dizi, Türk kültür dizgesinde çeviri yoluyla yer almaktadır. Yayımlanmaya başladığı tarihten bu yana Türk yazın dizgesinde büyük ilgi gören ve okullar tarafından en çok önerilen kitaplar arasında yer alan dizi, hem kaynak dil ve kültürde hem de erek dil ve kültürde dikkat çekmektedir.

Les Goûters Philo kaynak metin dizisinde 50 kitap bulunmaktadır. Bunlardan 33'ü⁴² *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisi adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada, söz konusu 33 kitap incelenmektedir.

4.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Les Goûters Philo kaynak metni ve *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla Türkçeye çevirisi, çeviribilim ve çocuk yazını çevirisi alanında diğer metin türlerinden ayrılan aykırı yapısıyla bir durum olarak belirmektedir. Dolayısıyla, içerisinde yer alan verilerin toplanması ve çözümlemesi için yeni yöntemlerin gerekliliği söz konusudur. Farklı öz ve biçim özellikleri taşıyan, çocuk yazınında farklılaşan *Les Goûters Philo* dizisinin çeviri süreci de farklı yaklaşım ve yorumlar gerektirmektedir. Dolayısıyla bu diziye ve çevirisine yukarıda bahsedilen bilgiler, kavramsal ve kuramsal çerçeve bağlamında yaklaşılmaktadır. Alan yazını taraması sonucunda, “çocuklar için felsefe metinleri” çeviri sürecine ve çevirilerinin incelenmesine yönelik bir ihtiyaç olduğu ortaya çıkmaktadır. İnceleme nesnesinin betimlenmesi ve analiz edilmesiyle Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde ve ilgili aşamalarla uyumu ele alınarak bundan sonraki çalışmalar için alanda kullanılabilecek çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik bir yöntem önerisi ortaya konulmaktadır. Bu yöntemin detaylandırılmasından önce, Yorumlayıcı Anlam Kuramı ile olan ilişkisini ortaya koymak gerekmektedir.

“Şekil 3.2. Yorumlayıcı Anlam Kuramı ve çocuklar için felsefe metinleri çevirisi” başlıklı şekilden anlaşılabileceği üzere, çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisinin incelenmesine yönelik bazı aşamalar açığa çıkmaktadır. Kaynak ve erek metnin, yazının, dizgenin ve okurun durumunun çözümlemesi öncelikli olarak belirmektedir. Kaynak ve erek metni, metnin içinde bulunduğu durumu, metin türünün erek yazın dizgesindeki işlevini ve konumunu saptamak ve çözümlemek; çocuklar için felsefe metinlerini anlamak, aktarımına eleştirel bakış açısıyla yaklaşmak açısından önemlidir. Ayrıca çeviri metnin türünün, erek yazın dizgesindeki işlevinin ve konumunun belirlenmesi de çeviri metin incelemesi bağlamında dikkat çekicidir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın çeviri aşamalarından ilki olan ve “bir söylemin veya

⁴² *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinde güncel olarak 34 kitap bulunmaktadır. Bu çalışmada 33 kitabın incelemede yer almasının nedeni, 2024 yılında *Güven ve İhanet* olarak Türkçeye çevirilen dizinin *La confiance et la trahison* başlıklı kitabının zamanlamadan dolayı incelemeye dâhil edilememesidir. Karmaşıklığa sebep olmamak için kitap sayısı 33 olarak verilmiştir.

metnin dilsel ve dil dışı bileşenlerinin kavranması” (Lederer, 1994, s. 11) olarak tanımlanan “anlama”, yukarıda bahsedilen aşamalarda etkili bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kaynak metinde yer alan felsefi problemin ve söylemin saptanması ve çözümlenmesi durumu da, kuramın “bir ifadenin anlattığı düşünce ve kavramların zihinsel olarak ayrıştırılması” (1994, s. 11) aşaması olan “sözcükten sıyırma” ile ortaya konulmaktadır. Felsefi problem ve söylemin erek metinde nasıl yer aldıklarına odaklanmak, bunları saptamak ve çözümllemek gerekmektedir. Bu gereklilikler de, kuramın “dilini sağladığı olanaklar kullanılarak anlamın yeniden dile getirilmesi” (1994, s. 11) şeklinde açıklanan “yeniden ifade etme” aşaması ile gerçekleştirilebilmektedir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde yukarıda bahsedilen aşamaların açığa çıkarılması, çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik çözümleyici yöntem önerisinin oluşumuna ve böylece çevirmenin çeviri sürecine ilişkin kararlarının ve yöntemlerinin de değerlendirilmesine olanak sağlamıştır.

“Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisinin İncelenmesine Yönelik Yöntem Önerisi”nin teknik ve uygulamalı olarak detaylandırılması, verilerin toplanması ve çözümlenmesi için önem taşımaktadır. Çözümleyici yöntem önerisinin ilk aşamasında, felsefi söylemin aktarımı bağlamında çocuklar için felsefe metinlerinin kaynak ve erek dizgeleri arası karşılaştırmalı genel bir incelemesi söz konusudur. Burada ilgili dizinin genelinde ortaya çıkan kategoriler yer almaktadır. İkinci aşamada da, çocuklar için felsefe metinlerinde yer alan felsefi söylemin aktarımının incelenmesi söz konusudur. Öncelikle “felsefi söylem” kavramı içinde ele alınan problemin saptanması ve detaylandırılması gerekmektedir. Sonrasında, söz konusu felsefi problem bağlamında yer alan tema ve kavramların aktarımının incelenmesi yer almaktadır. Çözümleyici yöntem genel olarak açıklandıktan sonra, *Les Goûters Philo* dizisine uygulanmaktadır⁴³.

⁴³ Burada betimlenen yöntem önerisi aşamaları, tezin “Bulgular ve Tartışma” başlıklı bölümünde yer almakta ve “Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisinin İncelenmesine Yönelik Bir Yöntem Önerisi: *Les Goûters Philo* [Çıtır Çıtır Felsefe] Dizisi Örneği” alt başlığı altında uygulanmaktadır.

Felsefi Söylemin Aktarımının İncelenmesi	
<i>Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]</i> Dizisi Geneline [33 Kitap]	<i>Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]</i> Dizisindeki Kitaplar Özelinde [11 Kitap]
<i>La vie et La mort [Yaşam ve Ölüm]</i>	<i>La vie et La mort [Yaşam ve Ölüm]</i>
<i>La guerre et la paix [Savaş ve Barış]</i>	<i>La guerre et la paix [Savaş ve Barış]</i>
<i>Le travail et l'argent [İş ve Para]</i>	<i>Le travail et l'argent [İş ve Para]</i>
<i>Prendre son temps et perdre son temps [Zaman Çok ve Zaman Yok]</i>	<i>Prendre son temps et perdre son temps [Zaman Çok ve Zaman Yok]</i>
<i>Pour de vrai, pour de faux [Gerçekten ve Yalancıkta]</i>	<i>Pour de vrai, pour de faux [Gerçekten ve Yalancıkta]</i>
<i>Les garçons et les filles [Oğlanlar ve Kızlar]</i>	<i>Les garçons et les filles [Oğlanlar ve Kızlar]</i>
<i>Le bien et le mal [İyi ve Kötü]</i>	<i>Le bien et le mal [İyi ve Kötü]</i>
<i>La justice et l'injustice [Adalet ve Haksızlık]</i>	<i>Libre et pas libre [Özgür Olan ve Olmayan]</i>
<i>Ce qu'on sait et ce qu'on ne sait pas [Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz]</i>	<i>L'amour et l'amitié [Aşk ve Dostluk]</i>
<i>Les chefs et les autres [Liderler ve Diğerleri],</i>	<i>Moi et les autres [Ben ve Başkaları]</i>
<i>Les petits et les grands [Küçükler ve Büyükler]</i>	<i>Croire et savoir [İnanmak ve Bilmek]</i>
<i>Libre et pas libre [Özgür Olan ve Olmayan]</i>	
<i>Le bonheur et le malheur [Mutluluk ve Mutsuzluk]</i>	
<i>La nature et la pollution [Doğa ve Kirlilik]</i>	
<i>La violence et la non-violence [Şiddet ve Şiddetsizlik]</i>	
<i>La beauté et laideur [Güzellik ve Çirkinlik]</i>	
<i>Le rire et les armes [Kahkaha ve Gözyaşları]</i>	
<i>Le courage et la peur [Cesaret ve Korku]</i>	
<i>Le succès et l'échec [Başarı ve Başarısızlık]</i>	
<i>L'amour et l'amitié [Aşk ve Dostluk]</i>	
<i>La parole et le silence [Söz ve Sessizlik]</i>	
<i>Le corps et l'esprit [Beden ve Akıl]</i>	
<i>D'accord et pas d'accord [Anlaşmak ve Anlaşmamak]</i>	
<i>La mémoire et l'oubli [Hatırlamak ve Unutmak]</i>	
<i>Les droits et les devoirs [Haklar ve Ödevler]</i>	
<i>Moi et les autres [Ben ve Başkaları]</i>	
<i>Croire et savoir [İnanmak ve Bilmek]</i>	
<i>La dictature et la démocratie [Diktatör ve Demokrasi]</i>	

Être et avoir [Olmak ve Sahip Olmak]

Les machines et les hommes [Makineler ve İnsanlar]

Moral et pas moral [Ahlaki Olan ve Olmayan]

La chance et la malchance [Şans ve Şanssızlık]

Les artistes et le monde [Sanatçılar ve Dünya]

Tablo 4.1. *Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]* dizisinde felsefi söylemin aktarımının incelenmesi.

Bu çalışmada *Les Goûters Philo* kaynak metin dizisinin Türkçeye çevirisi yapılan söz konusu 33 kitabı incelenmiştir. İncelemede öncelikle, çözümleyici yöntemin ilk aşaması olan; dizinin kaynak ve erek dizgeleri arası karşılaştırmalı genel bir incelemesi yer almaktadır. Burada dizinin 33 kitabında da ortaya çıkan; “yayımlanma sıralaması, yanmetinsel unsurların aktarımı, başlık aktarımı ve kişi adlarının aktarımı” şeklindeki kategoriler ve bunların Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamındaki değerlendirmesi bulunmaktadır. Yöntemin ikinci aşamasında da, dizideki kitaplarda yer alan felsefi söylemin aktarımının incelenmesi söz konusudur. Düşünsel, dilsel ve kültürel unsurları da barındıran felsefi problemin ve dolayısıyla söylemin bu 33 kitapta farklılaşması göz önünde bulundurularak; ilgili tema ve kavramların aktarımı üzerine odaklanılmıştır. Burada öncelikle “felsefi söylem” kavramı içinde ele alınan problem saptanmakta ve detaylandırılmaktadır. Sonrasında, söz konusu felsefi problem bağlamında tema ve kavramların aktarımının incelenmesi yer almaktadır. Çalışmanın verileri, büyük bir boyuta sahip olması nedeniyle bu aşamada 33 kitabın 11’inden elde edilmiştir. Söz konusu 11 kitabın seçilmesinin nedeni; çalışmanın analiz biriminin kitaplardaki dilsel ve kültürel unsurları da barındıran felsefi söylem ve bu söylemin aktarımı olmasıdır. Seçilen 11 kitapta yer alan bu özellikler, diğer 22 kitaptan nitelik ve nicelik olarak veri sağlama konusunda ayrılmaktadır. Sonuç olarak, elde edilen veriler çeviribilimsel yöntem bağlamında Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında değerlendirilmiştir. Dizilerde yer alan kitaplar birleşen ve farklılaşan özellikleriyle felsefenin temel tema ve kavramları bağlamında ele alınmaktadır. Kavramsal ve tematik aktarım kategorileri belirlenerek bu bağlamda yapılan incelemede anlam kavramının düşünsel bir süreç olarak ortaya çıktığı Yorumlayıcı Anlam Kuramı tercih edilmiştir. Kuramın temelinde, insanın algılaması ile her olgunun yorumla ilgili olması düşüncesi yer almaktadır. Herhangi bir olgunun algılanması ancak yorum ile mümkündür. Temel argüman; uygun bir çeviriye giden yolun, metinlerin yorumlanması ve dil ötesi bilgilere müracaat etmeyi gerekli kılmasıdır. Çeviriyi üç

aşamada ele alan kuram, çeviri sürecinin “çevirmenin öncelikle kaynak dili, kaynak toplumun kültürel, dilsel alışkanlıklarını anlamasından, kaynak dili dilbilgisel formundan çıkarmasından başka bir ifadeyle sözcüklerden sıyrmasından ve çevirmenin bilişsel süreçte zihninde oluşan kaynak anlamı, erek dili, okuru ve kültürü göz önünde bulundurarak yeniden ifade etmesinden” (Lederer, 1994, s. 11) oluştuğunu vurgulamaktadır.

Bu çalışmada, durum incelemesi kapsamında *Les Goûters Philo* dizisinin içsel özellikleri ve bunları çevreleyen ortam detaylarıyla ele alınmaktadır. Durum çalışmalarında kullanılan “en yaygın veri türleri yazılı kaynaklar, sözlü raporlar, gözlem, fiziksel eserlerdir” (Saldanha & O’Brien, 2014, s. 218). Bu çalışmada söz konusu yazılı kaynaklar; *Les Goûters Philo* kaynak metni ve *Çıtır Çıtır Felsefe* başlığıyla Türkçeye çevirisi, yazar ve çevirmen söyleşileri, ilgili tanıtım yazıları ve üst metinlerdir. Çeviribilim araştırmalarında birincil bilgi kaynaklarını oluşturan bu yapılar çeviri durum çalışmalarının odak noktasıdır. Dolayısıyla dizinin betimlenmesi, anlamlandırılması ve buradan elde edilen verilerin analizi için doküman incelemeden, betimsel ve içerik analizinden yararlanılmıştır. Betimsel analizle detaylandırılan ve yorumlanan veriler; içerik analiziyle derinlemesine bir işleme tabi tutulmakta ve bu çalışma açısından önemli olan kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek düzenlenmektedir. Böylelikle betimleyici, kuramsal ve uygulamalı bir analiz gerçekleştirilmektedir.

5. İNCELEME NESNESİ

Bu bölüm, çalışmanın inceleme nesnesi olan *Les Goûters Philo* dizisinin betimlenmesini ve detaylandırılmasını içermektedir. Çalışmanın “6. Bulgular ve Tartışma” bölümüne hazırlık oluşturması için tasarlanan bu bölümde, karmaşık bir yapıya ve felsefi arka plana sahip olan dizinin temel özelliklerinin çözümlenmesi ve kaynak ve erek dizgelerdeki görünürlüğünün açığa çıkarılması söz konusudur. Öncelikle kaynak metin *Les Goûters Philo*, sonrasında erek metin *Çıtır Çıtır Felsefe*; metinsel, yanmetinsel ve dizgesel olarak çözümlenmektedir.

5.1. Kaynak Metin: *Les Goûters Philo*

Barthes’a göre metin, “Sürekli oluşum hâlinde bulunan, başka metinlerle, başka kodlarla, bağlantıda olan böylelikle de topluma, tarihe, gerekirci yollarla değil de alıntılama yollarıyla bağlanan bir üretim”dir (2012, s. 170). Sonsuz bir üretim etkinliği, okurun, yazarın, çevirmenin ve diğer metinlerin birlikte dokuduğu bir süreç olan metin, “Hiçbir okur, özne ve bilim tarafından durdurulamaz” (2012, s. 171). Gündelik hayata yönelik soruların, sorunların ve kavramların düşünme pratiğine uygulanmasıyla ortaya çıkan öykülerden ve içinde birden çok anlatı ve değerlendirme bulunan kurgulardan oluşan *Les Goûters Philo* kaynak metni de, gündelik kavramları toplumsal ve kültürel bağlamla ilişkilendirerek kurgulanmıştır. Öncelikle Brigitte Labbé’nin Paris Sorbonne Üniversitesi felsefe profesörlerinden Michel Puech danışmanlığında kaleme alarak başladığı, sonrasında da bu ekibe Felsefe profesörü olan Pierre-François Dupont-Beurier’in katılarak destek verdiği ve Jacques Azam’ın illüstrasyonları ile güçlü bir görsel kimlik kazanan *Les Goûters Philo* dizisi, 2000 yılında Éditions Milan tarafından Fransız yazın dizgesinde yayımlanmaya başlamıştır. 2000 yılından günümüze kadar, yazarların tasarladığı bir düzen içinde ve sıralamayla yayımlanmaya devam eden bu dizide güncel olarak 50 kitap bulunmaktadır.

Bu bölümde, *Les Goûters Philo* dizisinin yazınsal bir metin olarak algılanmasına olanak sağlayan metinsel, yanmetinsel ve dizgesel unsurları bir arada irdelenmektedir. Bu bağlamda dizinin betimlenmesinde Gérard Genette’in yanmetinsellik yaklaşımı ve bu yaklaşımda yer alan bazı kavramlar temel alınmıştır. Genette, *Seuils* (1987) adlı eserinde, yanmetinleri başka bir ifadeyle “eşikleri”, eser ile okur arasındaki sınır bölgesinde yer alan, esere geçişi sağlayan ve eserle ilişkiyi düzenleyen unsur olarak tanımlamaktadır. Yazınsal metni sunma, ona eşlik etme (1987, s. 9) gibi işlevleri

bulunan yanmetinler, okurların metni algılamasını yönlendirmeye ve kontrol etmeye yardımcı olan unsurlardır. Bu eşikler, yazarın niyetine uygun bir kullanım kılavuzu ve yorum sunarak yazınsal metni tamamlayan ve koruyan bir mekanizma oluşturmaktadır. Genette'e göre yanmetinsel uzam iki aşamadan oluşmaktadır; "Kapaklar, görseller, arka kapak yazıları, başlıklar, bölüm başlıkları, önsözler, sonsözler, dipnotlar" gibi metnin yakınında konumlanan metinçevresi [Fr. *péritexte*] unsurlar ve "söyleşiler, tanıtım yazıları, duyurular, eleştiriler" gibi metnin dışında yer alan kitapçevresi [Fr. *épitexte*] unsurlardır (1987, ss. 9-10).

Les Goûters Philo dizisinin; metin kadar önemli bir rol oynayan metin dışı özelliklerinin çözümlenmesi dizinin ve dizide bulunan her bir kitabın anlaşılması için önem taşımaktadır. Bu bağlamda dizinin çözümlenmesi, "yazarlar, resimleyen ve yayınevi", "yapı ve tema", "dil ve anlatım" ve "Fransız çocuk yazını dizgesindeki konumu ve işlevi" olarak tasarlanmıştır. Bu alt başlıklar metinsel, yanmetinsel ve dizgesel olarak üç yönlü bir şekilde açığa çıkarılmaktadır.

5.1.1. *Les Goûters Philo* Dizisinin Yazarları, Resimleyeni ve Yayınevi

Les Goûters Philo dizisinin kaynak yazın dizgesindeki oluşum sürecine, bu süreçteki aktörlere vurgu yapmak ve betimlemek amacıyla tasarlanan bu bölümde, öncelikle kaynak metin yazarlarından ve dizinin oluşum sürecinden bahsedilmektedir. Sonrasında, çizimleriyle diziye görsel kimlik kazandıran aktör olan resimleyene yer verilmekte ve tanıtılmaktadır. Son olarak da kaynak yazın dizgesinde dizinin basılmasına öncülük eden yayınevi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Dizinin temel fikrini ortaya atan ve gelişmesinde bizzat katkısı bulunan Brigitte Labbé, 1997 yılında bir felsefe kursuna katılmış ve bu deneyim kendisinin hayatını derinden etkilemiştir. Uzun süre iletişim sektöründe görev aldıktan sonra Paris Sorbonne Üniversitesi'nde felsefe eğitimi görmüştür (Günüşiği Kitaplığı, 2024). Çalışmalarını, karmaşık ve zor felsefi kavramları çocuklara aktarabilmek üzerine yoğunlaştıran Labbé, *Les Goûters Philo* dizisiyle çocuklara felsefenin sürekli kendini yenileyen bir sorgulama olduğunu göstermek istemiştir. Okullarda, kütüphanelerde ve kafelerde çikolata, kurabiye ve şeker eşliğinde çocuklar için felsefe günleri düzenleyip tartışmalar yapan Labbé, katıldığı ulusal ve uluslararası konferanslarda, yetişkinler için, çocuklara zor konuları anlatmak üzerine sunumlar gerçekleştirmiştir (Günüşiği Kitaplığı, 2024). Felsefeye olan tutkusu, hayatında kalıcı bir yer edinmiştir. Yedi

yaşında bir kız çocuğu annesi olarak, çocukların sorduğu soruların, üniversite amfilerinde tartışılan felsefi sorularla benzerlik gösterdiğini fark eden Labbé, bu gözlem ile tutkusunu çocukların derin ve etkileyici felsefi sorularını keşfetmelerine yardımcı olmaya yönlendirmiştir (Günüşiği Kitaplığı, 2024). Çalışmalarıyla Labbé, Ocak 2019'da Fransa'nın en önemli devlet nişanı olan Légion d'Honneur'e layık görülmüştür. Bu prestijli nişan, yazara, kitaplarının çocukların eğitim öğretim yaşamına sağladığı katkılar nedeniyle Fransa Eğitim Bakanlığı tarafından verilmiştir. Türkiye'de de okullarda çocuklarla bir araya gelen yazar, oldukça ilgi görmüş ve birçok etkinlik gerçekleştirmiştir.

Labbé, Paris Sorbonne Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan Michel Puech'e bu fikirlerini iletmış ve sonrasında Puech de bu projeye katılmaya karar vermiştir. Labbé birlikte belirledikleri konular üzerine Puech'in derslerine katılarak felsefi düşünceleri sekiz yaşındaki bir çocuğun kavrayabileceği hâle getirmek amacıyla titiz bir yazım sürecine girmiştir (Günüşiği Kitaplığı, 2024). Paris-Sorbonne Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olan Puech, Ellipses tarafından yayımlanan popüler felsefe eseri *La Philosophie en clair*'in ve Le Pommier tarafından yayımlanan *Philosopher* adlı gençler için felsefe kitapları derlemesinin yazarıdır (Puech, 2006). Labbé ile birlikte *Les Goûters Philo* macerasına ortak yazar olarak katılan Puech; felsefenin herkes için gerçekten erişilebilir olmadığı ve onu aktarmak için alışkanlıklardan ve kodlardan tamamen arınmış bir yol icat edilmesi gerektiği fikrinden yola çıkarak başlamıştır. Dizinin arkasındaki fikir ve oluşma süreci Puech tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

“1999 yılında Brigitte Labbé ve ben, felsefenin herkes için erişilebilir olmadığı ve onu aktarmak için lise, sınav ve ders kitaplarının alışkanlık ve kodlarının tamamen dışında bir yol icat etmemiz gerektiği fikrinden yola çıktık. Çocuklar için gerçek felsefe kitapları fikri oldukça hızlı bir şekilde gündeme geldi: Arkalarında uzun bir kültürel küçük düşürülme tarihi olduğu için ‘yaşam ve ölüm’ ya da ‘varlık ve görünüş’ üzerine bir kitabı asla açmayacak olan yetişkinler, eğer bunlar ‘çocuk’ kitapları olsaydı ve dolayısıyla erişilebilir olmaları garanti edilseydi, bu kitaplarla ilgilenebilirlerdi. Ve sorularına yanıt bulmakta zorlandıkları bir ‘felsefe çağı’ndan geçen gerçek çocuklar, fikir kutusu, yani alet çantası olarak tasarlanmış bu kitaplara ilgi gösterebilirler. Milan, projeyi üstlenen yayıncı Dominique Auzel ve çizer Jacques Azam, bu bahsi başarıya ulaştıran coşku ve yeteneği ortaya koydular”⁴⁴. (Puech, 2006)

⁴⁴ Aksi belirtilmedikçe bu Fransızca açıklamanın Türkçeye çevirisi, bu tez çalışmasının yazarı tarafından yapılmıştır. Metnin Fransızcası şu şekildedir: « L'idée de cette collection ; En 1999, Brigitte Labbé et moi, nous sommes partis de l'idée que la philosophie n'était pas réellement accessible à tous,

Çocuklar için gerçek felsefe kitapları fikrinin oldukça hızlı bir şekilde ortaya çıktığını belirten Puech; yetişkinlerin, kitaplar çocuklar için olursa ve bu nedenle erişilebilir olmaları garanti edilirse bu konuyla ilgilenebileceklerini ve ancak bu şekilde çocukların fikir kutuları, başka bir deyişle alet çantaları olarak tasarlanan bu kitapları kendilerine mal edebileceğini vurgulamaktadır (Puech, 2006). Puech, Labbé ile birlikte 2005 yılına ve 25. sayıya kadar bu dizi projesinde yer almıştır. Felsefe doçenti Pierre-François Dupont-Beurier ise, bu ekibe 2006 yılında katılmıştır. Dupont-Beurier, felsefenin aktarımı ve popülerleştirilmesinden etkilenecek, *Les Goûters Philo* macerasına katılmış ve Labbé ile birlikte 26. sayıdan itibaren koleksiyondaki tüm kitapların ortak yazarı olmuştur (Éditions Milan, 2024). Aynı zamanda kendisi, *Petite philosophie du bricoleur* (Milano; 2006) kitabının yazarı ve Labbé ile birlikte çocuklar için felsefi biyografiler olan *De vie en vie* koleksiyonundaki 6 kitabın (*Galileo, Sokrates, Anne Frank, Louis XIV, Saint-Exupéry ve Victor Hugo*) ortak yazarıdır (Éditions Milan, 2024). Milano'daki yayıncı Dominique Auzel ile gerçekleştirilen tanışma, ortak projelerinin somutlaşmasını sağlamıştır (Éditions Milan, 2024). İllüstratör Jacques Azam, çocuklar için oluşturulan ilk felsefe koleksiyonuna güçlü bir görsel kimlik kazandırmış ve *Les Goûters Philo* dizisi böylece ortaya çıkmıştır (Éditions Milan, 2024). Azam'ın *Les Goûters Philo* dizisi özelinde öne çıkan özelliği, tuhaf tarzı ve komik, sert, sıra dışı tonudur. Keyifli bir dille yaptığı çizimleri, metinlere eşlik ederek onları zenginleştirmekte ve okur olan çocuk için ilgi çekici hâle getirmektedir.

Bu koleksiyonun başarısı, genç okurlara felsefeyi sevdirmeyi başaran ilk yayınevi olan Milan ile uzun vadeli bir iş birliğinin başlangıcını da temsil etmektedir. 1982 yılında kurulan Milan, kitapları aracılığıyla çocuklara dünyayı anlatmayı hedefleyen bir yayınevidir. Bu yayınevi, bünyesinde kitaplarla “Duydukları seslerin yankısını iletiyor, okurların hayata gönül rahatlığıyla dâhil olabilmeleri için onlara anlam kazandırma görevini yazarlarına emanet ediyor” (Debèse & Deforges). Okurlara

qu'il fallait inventer un moyen de la transmettre en sortant complètement des habitudes et des codes du lycée, des examens, des manuels. L'idée de vrais livres de philosophie pour les enfants s'est imposée assez vite : les adultes qui n'ouvriraient jamais un livre sur "la vie et la mort" ou "l'être et l'apparence", parce qu'ils ont derrière eux une longue histoire d'humiliation culturelle, pourraient s'y intéresser s'il s'agit de livres "pour enfants", donc garantis accessibles. Et les vrais enfants, qui passent par un "âge philosophique" où ils ont du mal à trouver des réponses à leurs questions, pourraient s'approprier ces livres conçus comme des boîtes à idées, c'est-à-dire des boîtes à outils. Milan, l'éditeur qui a accepté le projet, Dominique Auzel, et Jacques Azam, le dessinateur, ont apporté l'enthousiasme et le talent qui ont permis le succès de ce pari. » (Puech, 2006)

okuma ve hayal kurma arzusu verme amacında olan Milan Yayınevi, yaratıcı süreci doğru ve gerekli olduğunu düşündükleri fikirlere uyarlamaktadır. Ulusal ve uluslararası yönüyle ve kitapları aracılığıyla evrenselleşen yayınevi çocuk yazını alanına birçok katkıda bulunmuştur. Alanda birçok konuda öncü olan yayınevi ayrıca etkileşimli projeleriyle de dikkat çekmektedir. Buradaki amaçları okurla bir bağ oluşturmak, onların özerk olmalarına ve başkalarıyla ilişki kurmalarına yardımcı olmak ve çocukları soru sormaya, eleştirel düşünmeye teşvik etmektir. Kendilerini; “1982’den beri yazarlarıyla, çevirmenleriyle, editörleriyle ve çizirleriyle birlikte okuma ve keşfetme tutkusunu aktarmak için yaratmanın gücüne inanan” (Éditions Milan, 2024) bir yayınevi olarak tanıtmaktadırlar. Bu bilgiler bağlamında, dizinin yukarıda bahsedilen aktörlerine ve oluşum sürecine ek olarak metinsel özelliklerinin de betimlenmesi ve çözümlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

5.1.2. *Les Goûters Philo* Dizisinde Yapı ve Tema

Bu bölümde, *Les Goûters Philo* dizisinin yapı ve tema özellikleri odağında, yanmetinsel [metinçevresi unsurları] ve metinsel bir çözümleme ve değerlendirme yer almaktadır. Genelden özele bir örüntü içerisinde dizinin bütününe ortaya çıkan unsurlara yer verilmektedir.

Bir “örgü” (Barthes, 2012, s. 171) gibi kendine özgü biçim ve işleyiş kurallarından oluşan bir düzene sahip olan dizinin öncelikle; kaynak yazın dizgesindeki yayımlanma sürecine değinilmekte, dizide yer alan kitapların yayımlanma süreçlerine ilişkin tasarlanan liste yer almakta ve betimlenmektedir. İkinci olarak dizinin; “kapaklar, görseller, arka kapak yazıları, başlıklar, bölüm başlıkları” (Genette, 1987, s. 9-10) gibi metnin yakınında konumlanan metinçevresi unsurlarına odaklanılmaktadır. Bu unsurların çözümlenmesiyle dizinin metin dışı unsurlarına detaylı bir şekilde yaklaşmakta ve dizinin temelinde beliren özellikler ve bu özellikleriyle somut bağlantılı olan bütünü açıklanmaktadır. Yazınsal bir metin olan *Les Goûters Philo* dizisini, öz ve biçim olarak ayırmadan bu iki unsuru birlikte ele alarak çözümleme yapılmaya çalışılmaktadır. Dizinin yayımlanma süreci ve metinçevresi özellikleri çözümlenip değerlendirildikten sonra, dizinin olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman gibi yapı ile ilgili unsurları ve kitaplarda işlenen temalar genel olarak ortaya konulmaktadır.

2000 yılından günümüze kadar, yazarların tasarladığı bir düzen içinde ve sıralamayla yayımlanmaya devam eden *Les Goûters Philo* dizisinde güncel olarak 50 kitap bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda 2000 yılından 2024 yılına kadar olan süreçte *Les Goûters Philo* dizisindeki yayımlanan kitapların kaynak yazın dizgesindeki sıralaması⁴⁵ yer almaktadır.

1	<i>La vie et la mort</i> [Yaşam ve Ölüm]	21	<i>Le courage et la peur</i> [Cesaret ve Korku]	41	<i>Moral et pas moral</i> [Ahlaki Olan ve Olmayan]
2	<i>La guerre et la paix</i> [Savaş ve Barış]	22	<i>Le succès et l'échec</i> [Başarı ve Başarısızlık]	42	<i>La chance et la malchance</i> [Şans ve Şanssızlık]
3	Les Dieux et Dieu	23	<i>L'amour et l'amitié</i> [Aşk ve Dostluk]	43	Les images et les mots
4	<i>Le travail et l'argent</i> [İş ve Para]	24	Le respect et le mépris	44	Avec religion et sans religion
5	<i>Prendre son temps et perdre son temps</i> [Zaman Çok ve Zaman Yok]	25	<i>La parole et le silence</i> [Söz ve Sessizlik]	45	La colère et la patience
6	<i>Pour de vrai, pour de faux</i> [Gerçekten ve Yalancıkant]	26	<i>Le corps et l'esprit</i> [Beden ve Akıl]	46	La confiance et la trahison ⁴⁶
7	<i>Les garçons et les filles</i> [Oğlanlar ve Kızlar]	27	<i>D'accord et pas d'accord</i> [Anlaşmak ve Anlaşamamak]	47	<i>Les artistes et le monde</i> [Sanatçılar ve Dünya]
8	<i>Le bien et le mal</i> [İyi ve Kötü]	28	<i>La mémoire et l'oubli</i> [Hatırlamak ve Unutmak]	48	La tolérance et l'intolérances
9	<i>La justice et l'injustice</i> [Adalet ve Haksızlık]	29	L'homme et l'animal	49	Obéir et désobéir
10	<i>Ce qu'on sait et ce qu'on ne sait pas</i> [Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz]	30	<i>Les droits et les devoirs</i> [Haklar ve Ödevler]	50	Le mensonge et la vérité

⁴⁵La vie et la mort, La guerre et la paix, Les Dieux et Dieu, Le travail et l'argent, Prendre son temps et perdre son temps, Pour de vrai, pour de faux, Les garçons et les fille, La justice et l'injustice kitapları 2000 yılında; Le bien et le mal, Ce qu'on sait et ce qu'on ne sait pas, Les chefs et les autres, Les petits et les grands, Libre et pas libre, Le bonheur et le malheur kitapları 2001 yılında; La nature et la pollution, La fierté et la honte, L'être et l'apparence, La violence et la non-violence, La beauté et la laideur, Le rire et les armes, Le courage et la peur kitapları 2002 yılında; Le succès et l'échec, L'amour et l'amitié, Le respect et le mépri, La parole et le silence kitapları 2005 yılında; Le corps et l'esprit kitabı 2006 yılında; D'accord et pas d'accord, La mémoire et l'oubli, L'homme et l'animal kitapları 2007 yılında; Les droits et les devoirs, Moi et les autres kitapları 2008 yılında; Normal et pas normal, Le rêve et la réalité kitapları 2009 yılında; Croire et savoir, La richesse et la pauvreté kitapları 2010 yılında; Possible et impossible, La tristesse et la joie kitapları 2011 yılında; La dictature et la démocratie, Être et avoir kitapları 2012 yılında; Les machines et les hommes, Moral et pas moral kitapları 2013 yılında; La chance et la malchance kitabı 2014 yılında; Les images et les mots kitabı 2015 yılında; Avec religion et sans religion kitabı 2016 yılında; La colère et la patience kitabı 2017 yılında; La confiance et la trahison, Les artistes et le monde, La tolérance et l'intolérances kitapları 2020 yılında; Obéir et désobéir kitabı 2021 yılında ve Le mensonge et la vérité kitabı 2022 yılında yayımlanmıştır.

⁴⁶ Bu tabloda yer alan ve 2024 yılında Türkçeye çevrilen *La confiance et la trahison* [Güven ve İhanet] isimli kitap zamanlamadan dolayı bu çalışmaya dâhil edilmemiştir. Tabloda bu nedenle koyu olarak işaretlidir.

11	<i>Les chefs et les autres</i> [Liderler ve Diğerleri]	31	<i>Moi et les autres</i> [Ben ve Başkaları]
12	<i>Les petits et les grands</i> [Küçükler ve Büyükler]	32	Normal et pas normal
13	<i>Libre et pas libre</i> [Özgür Olan ve Olmayan]	33	Le rêve et la réalité
14	<i>Le bonheur et le malheur</i> [Mutluluk ve Mutsuzluk]	34	<i>Croire et savoir</i> [İnanmak ve Bilmek]
15	<i>La nature et la pollution</i> [Doğa ve Kirlilik]	35	La richesse et la pauvreté
16	La fierté et la honte	36	Possible et impossible
17	L'être et l'apparence	37	La tristesse et la joie
18	<i>La violence et la non-violence</i> [Şiddet ve Şiddetsizlik]	38	<i>La dictature et la démocratie</i> [Diktatör ve Demokrasi]
19	<i>La beauté et la laideur</i> [Güzellik ve Çirkinlik]	39	<i>Être et avoir</i> [Olmak ve Sahip Olmak]
20	<i>Le rire et les armes</i> [Kahkaha ve Gözyaşları]	40	<i>Les machines et les hommes</i> [Makineler ve İnsanlar]

Tablo 5.1. *Les Goûters Philo* dizisindeki kitapların kaynak dizgedeki yayımlanma sıraları.

Bu tabloda, Fransız yazın dizgesinde yayımlanan dizideki 50 kitabın isimleri ve yayımlanma sıralamalarına yer verilmiştir. Türkçeye çevirisi yapılanların isimleri ilgili kitabın altında belirtilmiştir. Bu tabloda ayrıca koyu olarak işaretlenmiş kitapların henüz Türkçeye çevirisi yapılmamıştır. Dizinin yazarlarının felsefenin herkes için erişilebilir olmadığı ve onu aktarmak için alışkanlıklardan ve kodlardan tamamen arınmış bir yol icat edilmesi fikrinden yola çıktığı; kitapların isimlerinden ve sıralamalarından anlaşılmaktadır. Karşıt gibi görünen ancak birlikte anlamlı hâle gelen, aralarında benzerlik bulunan veya devamlılık taşıyan kitapların isimleri felsefi problemlerin içerisinden seçilmiş, düzenlenmiş ve Fransız okur olan çocuğa ve ebeveyne sunulmuştur. Kaynak dizgede ilk yayımlanan kitapların isimlerinde; yaşam, ölüm, savaş, barış, tanrı, iyi, kötü gibi felsefede yer edinmiş ve günümüzde hâlâ tartışma konusu olan bazı kavramların yer aldığı görülmektedir. Felsefede ve günlük yaşamda yer alan söz konusu felsefi problemleri tercih eden dizinin yazarları, Fransız çocuk yazını dizgesine “iddialı ve etkileyici” (Chirouter, 2008 , s. 161) bir giriş yaparak dikkat çekmiştir. Kaynak kültürde çocuk okurların bu felsefi problemleri anlamaları, problemlere yanıt bulmaları ve problemlerle başa çıkmaları konusunda bir “fikir kutusu ve alet çantası” olarak ortaya çıkan bu dizi, hassas ve bir o kadar da önemli olan söz konusu felsefi problem, tema ve kavramları Fransız okur olan çocuğa yaklaştırmaktadır.

Fransa’da felsefenin eğitimde çok erken yıllardan beri yer edinmesinden yola çıkan yazarlar; günlük yaşamda çocuğun karşısına çıkan söz konusu felsefi problemleri, Fransız okur olan çocuğa göre ve onun gerçekliğine uygun olarak sıralamış ve oluşturmuştur. Bu sıralama ve oluşum, çocuğun düşlem gücüne seslenen, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden geliştiren, onu eleştirel ve yaratıcı düşünmeye, sorgulamaya teşvik eden özelliklerin bütünü olarak tanımlanan “çocuğa görelik” ilkesine de uyum sağlamaktadır. Çocuk için ilk etapta çarpıcı, sert ve hassas olabilecek, örneğin; yaşam ve ölüm gibi soyut kavramlarla yapılan açılış, başka bir ifadeyle felsefi ve eleştirel düşünmeye giriş; Fransız kaynak yazın dizgesi felsefenin yerini ve önemini de belirtmektedir.

Dizinin yakınında konumlanan metinçevresine odaklanılacak olursa; “kapaklar, görseller, arka kapak yazıları, başlıklar, bölüm başlıkları” (Genette, 1987, s. 9-10) gibi unsurlar göze çarpmaktadır.

Tablo 5.2. *La vie et la mort*, *Le bien et le mal* ve *Libre et pas libre* başlıklı kitapların ön kapakları⁴⁷.

Dizinin; *La vie et la mort* [*Yaşam ve Ölüm*] (2000), *Le bien et le mal* [*İyi ve Kötü*] (2001) ve *Libre et pas libre* [*Özgür Olan ve Olmayan*] (2001) başlıklı kitaplarının ön kapakları burada örnek olarak verilebilir. Sırasıyla dizinin adı, kitabın başlığıyla, temasıyla ve öyküleriyle ilgili görsel, kitabın başlığı, yazarlar, resimleyen ve yayınevi bilgileri yer almaktadır. Baskılarından dolayı sıralamada bazı değişiklikler de göze çarpmaktadır. Ön kapaklar için seçilen renkler, yazı fontları ve yazıların puntosu

⁴⁷ Dizideki diğer kitapların ön kapakları için bkz. <https://www.editionsmilan.com/livres/collections/68-les-gouters-philo/>

dikkat çekicidir. Ayrıca *Le bien et le mal* [İyi ve Kötü] kitabının ön kapak görselinde yer alan kız çocuğunun, “Bien (İyi)” ve “Mal (Kötü)” yazılı çekmeceler arasından seçimi de kaynak metin okuru olan çocuk için merak uyandırıcı bir unsurdur. *La vie et la mort* [Yaşam ve Ölüm] kitabının görselinde de bir erkek çocuk aynadaki iskelete bakmakta ve ona el işareti yapmaktadır. Bu çizim de, çocuğun kitabın başlığı ve içeriğiyle ilgili tahminde bulunmasına destek olmakta ve ilgi çekici ve mizahi özelliğiyle çocuğa hitap etmektedir. Aynı şekilde *Libre et pas libre* [Özgür Olan ve Olmayan] kitabının ön kapak çiziminde yer alan evlerin üzerinde uçan bir kız çocuğu ve kuş kitabın adı, dolayısıyla teması ve felsefi problemiyle bağlantılı ve çocuk için dikkat çekicidir. Buradaki örnekler dâhil olmak üzere dizide yer alan 50 kitap bağlamında genel olarak ön kapaklarda bu özellikler ön plana çıkmaktadır.

Kitaplarda; iç ön kapak, kitabın künyesi, iç kapaktan sonra “Au menu de ton Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefenin Menüsünde) (Labbé & Puech, 2000) başlığıyla kitabın içindekiler bölümü bulunmaktadır. Öyküler çerçevesinde tasarlanan içindekilerdeki başlıklarla ana metin başlamaktadır. Öyküler tamamlandıktan sonra kitabın sonunda, metnin uygulanmasına ve kitabın teması bağlamında farklı sorgulamalara yönelik bir “Mon Cahier Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefe Not Defterim) (Labbé & Puech, 2000) başlıklı bir “kullanım kılavuzu” yer almaktadır. Kitapların sonunda yer alan bu kitapçık/kılavuz, çocukların aileleri veya arkadaşlarıyla kendi felsefi tartışmalarını düzenlemelerine olanak sağlamaktadır. Tartışmayı başlatmak, düşünce için zemin hazırlamak ve eleştirel düşünmeyi teşvik etmek için bir dizi soru verilmiştir. Bu bölümü takiben dizide yer alan diğer kitaplar küçük boyutlardaki kapak görselleriyle ve sıralamalarıyla birlikte verilmektedir. Kitabın son sayfaları da; “Mes Idées...” (Benim Fikirlerim) ve “Mes Histoires...” (Benim Öykülerim) (Labbé & Puech, 2000) bölümlerine ayrılmıştır. Bu başlıklarla birlikte, doldurabilmeleri için bu sayfalar çocuklara boş bir şekilde bırakılmıştır. Arka kapakta ise, “Fikirlere aç olduğumuzda! *Les Goûters Philo*, çocukların kendilerine sordukları önemli sorular hakkında düşünmelerine yardımcı oluyor. Fikirleri harekete geçirmek için açık, anlaşılır ve eğlenceli kitaplardan oluşan bir dizi”⁴⁸ şeklinde bir tanıtım yazısı bulunmaktadır. Bunun devamında da ilgili kitaptan bir alıntı yer almaktadır.

⁴⁸ Aksi belirtilmedikçe bu Fransızca tanıtım yazısının Türkçeye çevirisi, bu tez çalışmasının yazarı tarafından yapılmıştır. Metnin Fransızcası şu şekildedir: « Quand on a faim d'idées ! *Les Goûters Philo*

Yanmetinsel unsur olarak metinçevresi kapsamında ele alınan dizinin yukarıda bahsedilen unsurları farklı işlevlere sahiptir. Genel olarak değerdendirilecek olursa, kaynak metin olan *Les Goûters Philo* dizisinin genelinde bulunan söz konusu yanmetinsel unsurların; çocuğın doğasının, bakış açısının, ilgi ve gereksinimlerinin, dil ve anlam evreninin gelişimsel olarak farklılığına dikkat çeken (Dilidüzgün, 2018, s. 90; Sever, 2021, s. 33) “ocuk gerekliğı” kavramına uygun olarak tasarlandığı söylenebilir. Bu yanmetinsel tasarım sayesinde, çocuğın dünyasına girerek onu anlamak, önemsemek ve keşfetmek mümkün olabilmektedir. Fransız ocuk yazını alanında öne çıkan özelliklerle ve bu alanın okuru olan ocuk odağında tercihlerle oluşturulan bu dizi, farklı kültürel ve sosyal dizgelerden çocukların alımlama biçimlerinin de farkında olan bir yaklaşımı barındırmaktadır. Metinçevresi unsurlarıyla, özellikle kapak tasarımı, içindekiler başlığı, kullanım kılavuzu ve doldurulmaya yönelik boş sayfalarıyla bu dizi Fransız okur olan çocuğa yöneliktir. Görsel, sözel, yazılı ve kültürel gelenekten etkilenebilen, toplumsal ve kültürel yapı yaşantılarını ve deneyimlerini bütünleyebilen çocuğın düş gücü bu noktada önem arz etmektedir.

Dizide yer alan her bir kitap farklılaşarak ancak temelde bir bütün olarak benzer bir örüntü içinde yanmetinsel unsurlara sahiptir. Dizideki her kitap; başlığıyla, temasıyla ve içerdiği öykülerle bütünleşen ön kapak görsellerinden, alt başlıklardan, metin içi görsellerden, dizinin uygulanmasına yönelik eklenmiş bölümlerden, arka kapaktan ve tanıtım yazılarından oluşmaktadır. Dizinin söz konusu yanmetinsel unsurları aynı zamanda, çocuğın düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve keyif alarak okuyup anlayabileceğı ve ilgi duyabileceğı konuları işleyen özellikler olarak da tanımlanan ve kitabın tasarımsal yönüne vurgu yapan “ocuğa görelilik” ilkesine de uyum sağlamaktadır. Dizi; görsellerinin niteliğı ve boyutu, dikkat ekiciliğı ve özgünlüğü, kağıdının ve cildinin kalitesi, sayfa düzeni, harflerinin türü ve boyutu gibi unsurları bakımından da dikkat çekicidir. “İçindekiler başlığı, kullanım kılavuzu ve doldurulmaya yönelik boş sayfalar” gibi eklemeler ve güncel yeniliklerle oluşturulan bu dizinin, Fransız okur olan çocuğa yönelik olduğu söylenebilir.

aident les enfants à réfléchir sur les questions importantes qu’ils se posent. Toute une série de livres clairs, directs et drôles pour éveiller aux idées » (Labbé & Puech, Les Goûters Philo, 2000)

Dizideki her bir kitap olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman unsurları bakımından farklılaşsa da genel olarak benzer bir sistem içerisinde tasarlanmıştır. Kitaplarda yer verilen öyküler; gerçek ve gündelik yaşamdan temel alınan olaylardan oluşturulmuş, gerçek olabilecek kişiler tarafından yaşanmış ve anlatılmış, gündelik yaşamda sık sık kullanılan mekânlar ile donatılmış ve geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bağlantı kuran yapılardan meydana getirilmiştir. Kitaplarda yer alan olay örgüleri her bir alt başlıkta değişmekte, farklılaşmakta ve devam zorunluluğu barındırmamaktadır. Buna bağlı olarak da kişiler, mekân ve zaman da değişip farklılaşmaktadır. Kitapların olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman özellikleri bağlamında değinilmesi gereken başka bir konuda, kültürel unsurların bu özelliklere yansımalarıdır. Fransız kültürüne ait unsurlar, öykülerin bu özelliklerinde sıklıkla göze çarpmaktadır. Örneğin; Fransız toplumunda birden çok etnik kültür bir arada bulunmaktadır. Bu etnik kültürlerle ait kişi adları da farklılaşmaktadır. Bu çok kültürlü yapının yansımaları dizideki kitaplarda tercih edilen karakter isimlerinde kendini göstermektedir. Başka bir örnek olarak da, öykülerin mekânsal özellikleri verilebilir. Paris, Eiffel Kulesi gibi kültürel olarak ikonikleşmiş ve Fransız okur olan çocuğa hem tanıdık gelebilecek hem de ilgisini çekecek bu mekânlara yer verilmektedir. Dolayısıyla olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman özellikleri çerçevesinde dizinin barındırdığı kültürel unsurlar da dikkat çekicidir.

Les Goûters Philo dizisi, sorgulama ve eleştirel düşünme kavramlarını içeren anlatılarla, öykülerle ve felsefi söylemiyle dikkat çekmektedir. Dizideki metinlerin arka planında yer alan felsefi problemler; felsefenin ilgilendiği alanlar ve bu alanlar bağlamındaki kavramlar üzerine odaklanmaktadır. Metinler sayesinde eleştirel düşünme süreciyle birlikte çocuk merak duygusuyla birlikte sorularla felsefi söyleme katılmaktadır. Felsefenin; metafizik, epistemoloji, dil felsefesi, zihin felsefesi, etik, siyaset felsefesi ve estetik gibi alanları bağlamında üretilen *Les Goûters Philo* dizisi bu alanlarda yer alan felsefi söylem, bu söylemde yer alan problem, kavram ve temalarla oluşturulmuştur. Dizide, ilgili felsefi problemler bağlamında konuya ilişkin temaların işlenmesi, tema bağlamında seçilen problem, soruların biçimi, ilgili kavramlar, özel dil kullanımı, anlatım biçimi ve kültürel unsurların ortaya konulması; “*Les Goûters Philo* Dizisindeki Kitapların Kaynak Dizgedeki Yayımlanma Sıraları” adlı tablo 5.1.’de görüldüğü üzere kitapların isimlerinden de anlaşılmaktadır. Örneğin; *Être et avoir [Olmak ve Sahip Olmak]* başlıklı kitapta ana temalar; roller, kendini tanımak, değişim, karakter, seçimler, bağlanmak, var olmak, özgürlük, duygular

olarak ifade edilebilir. Buna ek olarak eğitsel temalar da; hak ve özgürlükler, birey ve toplum ve kişisel gelişim olarak belirlemektedir. Bir başka örnek olarak da *Moral et pas moral [Ahlaki Olan ve Olmayan]* başlıklı kitap verilebilir. Bu kitaptaki ana temalar; iyi-kötü, erdem, yasaklar, haklar, ahlak, özgürlükler, farklılıklar, toplum, vicdan, inançlar olarak belirlemektedir. Ayrıca eğitsel temalar da; hak ve özgürlükler, birey ve toplum ve erdemler olarak ortaya çıkmaktadır. Felsefi soruşturma aşamasına geçişte önemli bir rol oynayan dizinin bu özellikleri ve temalar; her bir kitapta farklılaşmaktadır.

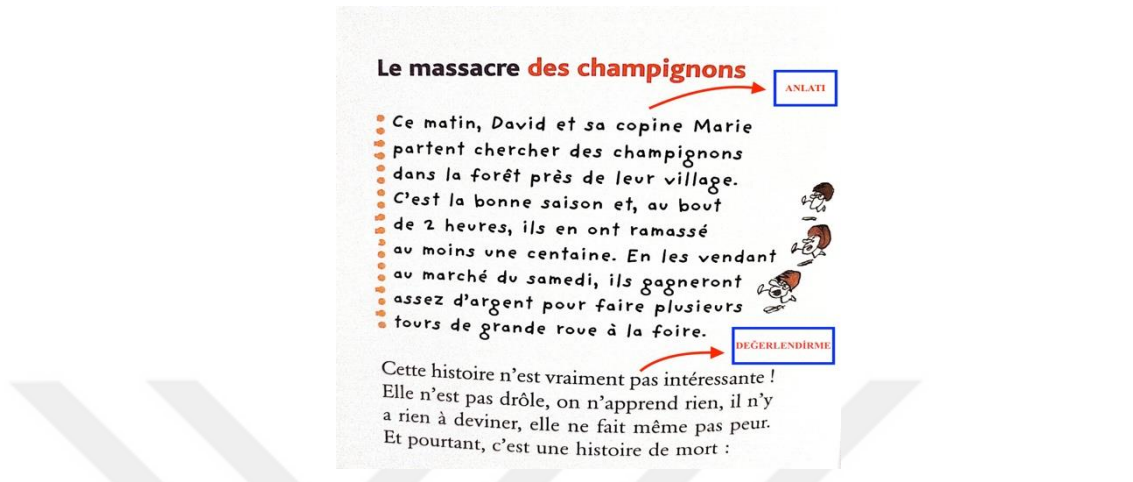
Les Goûters Philo dizisini meydana getiren unsurlar arasındaki ilişki ağı özelliklerinin betimlenmesi hem metin hem de metin dışı özelliklerinin ortaya konulmasıyla sağlanmıştır. Bu bölümde, dizinin yapı ve tema özellikleri odağında, yanmetinsel ve metinsel bir çözümleme ve değerlendirme yapılmış, genelden özele bir örüntü ilişkisi içerisinde dizinin bütününe ortaya çıkan yapı ve tema kapsamındaki unsurlara yer verilmiştir. Metin çözümlemesi ve değerlendirme sürecinde bir diğer önemli aşama, metnin türü, dil ve anlatım özellikleridir. Dolayısıyla çocuklar için felsefe metinleri içerisinde birçok özelliğiyle diğer metinlerden farklılaşan *Les Goûters Philo* dizisinin, dil ve anlatım odağında çözümlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

5.1.3. *Les Goûters Philo* Dizisinde Dil ve Anlatım

Bu bölümde, *Les Goûters Philo* dizisinin, dil ve anlatım özellikleri odağında bir çözümleme ve değerlendirme yer almaktadır. Dizide yer alan her bir kitap içerik ve tema olarak farklılaşmakta ancak temelde benzer bir örüntü içinde dil ve anlatımıyla dikkat çekmektedir. Dizi, gündelik hayata yönelik soruların ve kavramların düşünme pratiğine uygulanmasıyla ortaya çıkan gündelik kavramlardan, toplumsal ve kültürel bağlamla ilişkilendirilerek kurgulanmış öykülerden ve içinde birden çok anlatı ve değerlendirme bulunan kurgulardan oluşmaktadır. Çocukların gündelik hayatta karşılarına çıkan soyut kavramların somut ve üzerine düşünülebilir olabilmeleri için anlatıların hassasiyetle oluşturulduğu göze çarpmaktadır.

Sunulan içeriğin ve bu içeriğin sunulma tarzının özgünlüğü açısından alandaki diğer metin türlerinden farklılaşan dizinin, dil ve anlatım özellikleri odağında metin yapısına değinmek gerekmektedir. Dizinin dil ve anlatım özellikleri ve metin yapısı, kitaplardaki bilgilerin ve düşüncelerin nasıl düzenlendiğiyle ilgilidir. Dolayısıyla metnin içeriksel ve biçimsel yapı özelliklerinin çözümlenmesi metni anlamlandırmaya

olanak sağlamaktadır. Metnin nasıl düzenlendiğine ve metnin yapısına ilişkin olarak öncelikle kitaplardaki öykü ve anlatıların oluşum ve biçim özelliklerine sonrasında da bu oluşumdaki dil ve anlatıma değinilmesi gerekmektedir.

Resim 5.1. *Les Goûters Philo* dizisinde anlatı ve değerlendirme bölümleri.

(Labbé & Puech, *Les Goûters Philo - La vie et La mort*, 2000, s. 6)

Les Goûters Philo dizisinin her bir kitabı, anlatı bölümleri ve bunları tamamlayan değerlendirme bölümleri barındırmaktadır. Metnin akışında anlatı bölümleri yer yer değerlendirme bölümleri ile tamamlanmaktadır. Bu iki bölüm dil ve anlatım özellikleri ve yazı tiplerinin farklı olması açısından da dikkat çekmektedir.

Felsefi ve eleştirel düşünmeye ilişkin sorunsalları çocuğun dil ve anlam evrenine uygun bir yaklaşımla ele alan dizinin kaynak dizgedeki yayınevi Édition Milan tarafından yayımlanan tanıtım yazısında; içerdiği basit, somut örnekler ve kısa, okunması kolay metinlerin, çocuğun eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesine olanak sağladığı belirtilmektedir. Bu bilgilerden hareketle, çocuğun yaşamı ve insanı tanımasına katkı sağlayan ve deneyimlerini zenginleştiren yazınsal metinler içeren bu dizi, çocuğun “ilgi ve beklentilerini göz önünde bulundurarak” (Sever, 2021, s. 71) felsefi problemde, tema ve kavramlarda, içerikte ve dil ve anlatımda ilgi çekici, anlaşılabilir, keyifli bir çeşitlilik sunmaktadır.

5.1.4. *Les Goûters Philo* Dizisinin Fransız Çocuk Yazını Dizgesindeki Konumu ve İşlevi

Les Goûters Philo dizisi hem içeriği hem de yanmetinsel unsurları bakımından Fransız çocuk yazını dizgesinde, çocuklar için felsefe alanında ortaya çıkan yazınsal bir metin olarak algılanmakta ve konumlandırılmaktadır. Kitapçevresi unsurları bağlamında *Les*

Goûters Philo dizisinin kaynak yazın dizgesindeki konumuna; metnin dışında yer alan “söyleşiler, tanıtım yazıları, duyurular, eleştiriler” (Genette, 1987, ss. 9-10) gibi kaynak dizgede yer alan ve dikkat çeken unsurlarla odaklanmak gerekmektedir. Dolayısıyla, inceleme nesnesi odak alınarak kaynak yazın dizgesindeki kitapçevresi unsurlarının bazılarından en dikkat çekenlerine yer verilmektedir.

Milan Yayınevi’nde yayımlanan Labbé ile yapılan söyleşide; dizinin başlangıcına, yazarın düşüncelerine ve dizinin Fransız çocuk yazını dizgesindeki konumuna değinilmektedir. *Les Goûters Philo* macerasının ne zaman ve nasıl başladığı sorusuna Labbé şu şekilde yanıt vermektedir:

“20 yıl önce, 2000 yılında başladı ve haklısınız bu bir maceraydı, çünkü o zamanlar pek çok insan çocuklar için felsefe kitapları düşünmüyordu. Milan buna inanan tek yayıncıydı. Felsefeyi Sorbonne’da geçirdiğim bir yıl boyunca keşfetmiştim. Bu felsefi sorgulama keşfimi, felsefe çağında olan çocuklarla paylaşmak istedim. Sorbonne’da öğretim görevlisi ve harika bir öğretmen olan Michel Puech, erken yaşlardan itibaren eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olacak araç setleri sağlama fikriyle benimle bu maceraya atılmayı kabul etti. Birlikte 25 kitap yazdık ve felsefe doçenti Pierre-François Dupont-Beurier bu kitabı muhteşem bir şekilde devraldı.”⁴⁹ (Editions Milan, 2020)

Labbé’nin bu ifadeleri dizinin başlangıcını detaylı bir şekilde betimlemektedir. Bir macera olarak adlandırılan dizinin oluşma ve yayımlanma sürecinin Fransız çocuk yazını dizgesindeki bir boşluk üzerine ilerlediği açıklanmaktadır. Tespit edilen bu boşluk, hem zamansal duruma hem de felsefeye olan ilginin yetersizliğine işaret etmektedir. Dizinin başlangıç yılı olan 2000’den itibaren Fransız çocuk yazını dizgesindeki ortaya çıkışıyla birlikte çocuklar için felsefe alanına olan ilgi artmış, bu alanda atölyeler ve uygulamaya yönelik etkinlikler yapılmış ve alanda çeşitli metin türleri ortaya çıkmıştır. Fransa’da çocuklar için felsefe alanının okullarda resmi olarak yer alma girişimi ve bunun için yapılan hazırlıklar söz konusudur (UNESCO, 2007; Tepe, 2015, ss. 77-79). Galichet’ye göre, Fransa’da okulda felsefe, kişisel

⁴⁹ Aksi belirtilmedikçe bu Fransızca söyleşiden alıntının Türkçeye çevirisi, bu tez çalışmasının yazarı tarafından yapılmıştır. Metnin Fransızcası şu şekildedir: « *Les Goûters Philo* a commencé il y a 20 ans, en l’an 2000, et, vous avez raison, c’était une aventure, au sens où, à l’époque, pas grand monde n’imaginait des livres de philosophie pour enfants. Milan fut le seul éditeur à y croire. J’avais découvert la philosophie lors d’une année sabbatique passée à la Sorbonne. J’ai voulu partager cette découverte du questionnement philosophique avec les enfants, eux qui sont dans un âge philosophique. Michel Puech, maître de conférences à la Sorbonne, un formidable pédagogue, a bien voulu se lancer dans l’aventure avec moi, l’idée étant de fournir des boîtes à outils pour contribuer à la formation de l’esprit critique dès le plus jeune âge. Nous avons écrit 25 titres ensemble, et Pierre-François Dupont-Beurier, professeur agrégé de philosophie, a magnifiquement pris le relais »

deneyimlerin ve alışlagelmiş söylemin sıradanlığının ötesine geçmeyi amaçlamakta ve ilgili aktörleri başka bir ifadeyle çocukları dikkate almaktadır. Çocukların kendi deneyimlerini evrensel olarak görme eğiliminden yola çıkan kaynak dizgedeki çocuklar için felsefe alanı; kişinin kendi görüşü üzerinde düşünmeyi ve bunu başkalarınınkiyle karşılaştırmayı, fikirlerini tartışmayı ve bakış açılarının çeşitliliğinin farkına varmayı öğrenmeyi içermektedir (2007, ss. 5-8) Fransa’da eğitim otoriteleri tarafından desteklenen bu alan, yıllar içerisinde çocuğun gereksinimlerine, ilgisine ve dünyanın değişimine ayak uydurarak değişmiş ve gelişmiştir.

Chirouter, “Philosophie et littérature de jeunesse : la vérité, la fiction et la vie” [Felsefe ve çocuk edebiyatı: gerçek, kurgu ve yaşam] (2008) başlıklı makalesinde *Les Goûters Philo* dizisiyle ilgili şunları dile getirmektedir:

“Son yıllarda çocuk yayıncılığı piyasasında çocuklar için bir dizi küçük felsefe el kitabı ortaya çıkmıştır; bunların en tanınmış şüphesiz Milan tarafından yayımlanan *Les Goûters Philo* dizisidir. Çocuklara düşüncenin ve kendini tanımanın güzel ve zor yolunda rehberlik etmek isteyen tüm eğitimcilerin artık ellerinin altında güzel ve zengin öykülerden oluşan muhteşem bir yapı var”. (s. 158)

“Küçük felsefe el kitabı” olarak tanımlanan *Les Goûters Philo* dizisinin, Fransız çocuk yazını dizgesinde ilgi çektiği ve tanınan bir koleksiyon olduğu belirtilmektedir. Bu ifadeleri dile getiren Chirouter; UNESCO Çocuklarla Felsefe Uygulamaları kürsü başkanı ve Nantes Üniversitesi Felsefe ve Eğitim Bilimleri öğretim üyesidir. Fransa’da ve diğer ülkelerde çocuklar için felsefe alanında tanınmış bir isim olan Chirouter’nin *Les Goûters Philo* dizisiyle ilgili ifadeleri dikkat çekici ve önemlidir. Burada üzerinde durulması gereken bir başka nokta da, dizinin hem çocuk hem de yetişkin için kolay erişilebilir olması ve zengin bir içerikten oluşmasıdır. Bu özellikleriyle Fransız çocuk yazınında çocuklar için felsefe metinleri adı altında öne çıkan dizi, kaynak dizgedeki konumunu da belirgin hâle getirmektedir.

Les Goûters Philo dizisinin Fransız çocuk yazını dizgesindeki konumu; çocuklar için felsefe alanındaki yazınsal boşluk ve alana yetersiz ilgi, alanda bu konudaki metinlere erişilebilirlik ve metinlerin anlaşılabilirliği gibi konuların tespit edilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Fransa’da çocuklar için felsefe alanının önde gelen isimlerinin dizi ile ilgili tespitleri ve yorumları da bu noktada önem teşkil etmektedir. Bu bilgilere ek olarak Labbé söyleşisinde, dizinin başlıklarının yazım sürecine ve temel fikrin oluşum sürecine değinmekte ve dizinin kaynak dizgedeki işlevini de belirtmektedir:

“Buradaki fikir, doğrudan çocukların zekâsına hitap etmek ve onlara, belirli bir tema üzerinde, bu tema hakkında düşüncelerini sağlayan temel felsefi fikirleri aktarmaktır. Bu yüzden felsefi içerikle başlıyoruz ve çocukların ilgisini çekecek ve kendilerini özdeşleştirebilecekleri uygun kelime dağarcığı ve öyküler kullanarak bunu çocukların ulaşabileceği bir düzeye getirmeye çalışıyoruz. Çocukların her an meşgul olmalarını ve asla cesaretlerinin kırılmamasını veya sıkılmamalarını sağlamak için kelimesi kelimesine titiz bir çalışma yürütüyoruz! (...) Sınıflarda, kütüphanelerde ve sosyal merkezlerde daha önce yazdığım konularda felsefi tartışmalar yönetiyorum. Tartışmalara öncülük etmek, fikirleri ele alma zevkini, soru sorma, sorunları belirleme, tartışma ve olası cevaplar bulmak için soruları ‘yuvarlama’ zevkini aktarmanın bir başka yoludur”.⁵⁰ (Éditions Milan, 2020)

Labbé’nin buradaki ifadeleri şu şekilde yorumlanabilir: Çocuğun zekâsına hitap etmek ve çocuğun ilgisini çeken temalar üzerinde eleştirel düşüncelerini sağlamak yazarın oluşturduğu dizinin temel amaçlarından. Felsefi içerik, sorular, öyküler, kelime dağarcığı; çocuğun doğasına, gereksinimlerine, ilgisine, dil ve anlam evrenine, bakış açısına, başka bir ifadeyle onun *gerçekliğine* ve dizide yer alan her bir kitabın tasarım, içerik ve eğitsel özellikleri kapsamında ona *göre* düzenlenmektedir. “Çocukların kendilerini özdeşleştirebilecekleri” ifadesi dizi kapsamında önem arz etmektedir. Bu ifade, nitelikli yazınsal metin özelliklerinden biri olan çocuk gerçekliği kavramı çerçevesinde değerlendirilebilir. Hassas ve titiz bir hazırlık, yazım ve yayımlanma sürecinden geçen bu dizi, yazarın bu söyleşisinden de anlaşılacağı üzere çocuk odaklı bir koleksiyon olarak ifade edilebilir. Kaynak metin okuru olan “çocuk” için tasarlanan, düzenlenen ve yayımlanan dizinin kitapları Fransız toplumunun felsefeye, felsefi ve eleştirel düşünüşe bakış açısını da yansıtmaktadır. Örneğin, dizinin birinci kitabı olarak yayımlanan *La vie et la mort [Yaşam ve Ölüm]*; Fransız çocuk okur için anlamlı ve ilgi çekicidir. Kaynak yazın dizgesinin okuru olan çocuk için, felsefede yer edinmiş bu iki kavramın anlamlandırılması, çözümlenmesi ve tartışılması olağan ve ilgi çekicidir. Kaynak dizgenin kültürel bağlamı ve felsefi arka planı bunun için uygun olabilmektedir.

⁵⁰ « L’idée est de parler directement à l’intelligence de l’enfant et de lui transmettre, sur un thème donné, les idées philosophiques majeures qui permettent de penser ce thème. Nous partons donc du contenu philosophique et tentons de l’amener à la portée des enfants, en utilisant un vocabulaire adapté et des histoires qui les intéressent, dans lesquelles ils se reconnaissent. C’est un travail minutieux, de mot à mot, pour qu’à chaque instant l’enfant soit happé, et jamais découragé ou ennuyé ! (...) J’anime des débats philosophiques en classe, dans les bibliothèques, les centres sociaux, uniquement sur des thèmes sur lesquels j’ai déjà écrit. Animer des débats est une autre manière de transmettre le goût de manier les idées, le plaisir de se questionner, de dégager des problématiques, d’argumenter, de faire « rouler » les questions pour dégager des pistes de réponse»

5.2. Erek Metin: *Çıtır Çıtır Felsefe*

Çıtır Çıtır Felsefe, Türk yazın dizgesinde Azade Aslan'ın çevirisiyle ve Müren Beykan'ın editörlüğünde, Günışığı Kitaplığı Yayınevi tarafından 2006 yılından itibaren yayımlanmaktadır. Yayımlanmaya başladığı tarihten bu yana Türk yazın dizgesinde büyük ilgi gören, okullar tarafından en çok önerilen kitaplar arasında yer alan ve hem çocuğa hem de yetişkine hitap eden dizi, kaynak ve erek yazın dizgesinde ve kültürde dikkat çekmektedir. Öyküler, sorular, diyaloglar ve anlatılarla felsefi düşünmenin temeline dayanan, Fransız ve Türk kültürüne ait öğeler barındıran, hayatı anlatan ve dünya genelinde 4,5 milyon adet satılan dizi, Türkçe dâhil olmak üzere 23 dile⁵¹ çevrilmiştir. Dolayısıyla dizi sadece dillere değil; aynı zamanda kültürlerle ve dizgelere de yolculuk etmektedir.

Dizinin metin kadar önemli olan metin dışı özelliklerinin çözümlenmesi dizide bulunan her bir kitabın anlaşılması ve erek yazın dizgesindeki yerinin belirlenmesi için önem taşımaktadır. Bu bağlamda, “çevirmen, yayınevi ve editör”, “yapı ve tema”, “tür, dil ve anlatım” ve “Türk çocuk yazını dizgesindeki konumu ve işlevi” şeklinde bir çözümleme tasarlanmıştır. Söz konusu alt başlıklar metinsel, yanmetinsel ve dizgesel olarak üç yönlü bir şekilde ortaya konulmaktadır.

5.2.1. *Çıtır Çıtır Felsefe* Dizisinin Çevirmeni, Yayınevi ve Editörü

Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi'nden mezun olan ve Paris 1 Panthéon-Sorbonne Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde yüksek lisansını tamamlayan çevirmen Azade Aslan, 2000 yılından itibaren televizyon belgeselleri ve kurumsal filmler için metin yazarlığı yapmaktadır. 40'ın üzerinde çocuk ve gençlik kitabını İngilizce ve Fransızcadan Türkçeye çeviren Aslan⁵², güncel olarak çevirmenlik mesleğine devam etmektedir.

Saadet Sevinç Doğan'ın Aslan ile söyleşisinde, Aslan'ın hem çevirmen kimliği hem de çeviri ve çeviri süreciyle ilgili görüşleri yer almaktadır:

“Oldum olası edebiyata ve yabancı dillere ilgim var; çeviri de bu iki ilgi alanının doğal sonucu olarak hayatıma girdi. Çeviri yapmak bir heves olarak hep

⁵¹ Detaylı bilgi için https://www.editionsmilan.com/wp-content/uploads/sites/3/2022/08/Mook_40ans_historique-Milan.pdf

⁵² Aslan'ın Fransızcadan Türkçeye çevirdiği çocuk yazını kitaplarından bazıları; Anna Gavalda, *35 kilos d'espoir* [35 Kilo Tembel Teneke], 2004; Pierre Elie Ferrier, *Rendez-moi mes poux!* [Bitlerimi Geri Verin], 2016; Jo Hoestlandt, *Géant* [Kocaman Kalpli], 2017. Detaylı bilgi için bkz. <https://gunisigikitapligi.com/kisiler/azade-aslan/>

aklımdaydı; ama Erasmus bursuyla Fransa’da bir dönem okuduğum 2003 yılında, bir arkadaşımın kütüphanesinde rastladığım ilk “Çıtır Çıtır Felsefe” kitabı, çeviriyi gerçek anlamda hayatıma soktu. Kitaba bayıldım; yalnızca kendi keyfim için, biraz da kendimi denemek için oturup çevirdim. Sonra serinin diğer kitaplarını aldım. Gönül eğlendirmek için yaptığım çeviriler de 10’u buldu. Yine tesadüfen tanıştığım Solmaz Kamuran’a bir sohbetimiz sırasında bu çevirilerden bahsettim. Aslında sadece bir sohbet konusuydu bu benim için. Ama Solmaz Hanım bu çabamı çok ciddiye aldı ve hemen Günışığı Kitaplığı’nı arayarak benim için randevu istedi. Kendimi bir anda çevirilerim koltuğumun altında bir yayınevinde buldum. Macera böylece başladı”. (Doğan, 2017)

Aslan, *Les Goûters Philo* dizisinin Türkçeye çevirisinde editörlük yapan Müren Beykan ile olan söyleşisinde de yukarıdaki bilgilere benzer bir şekilde açıklamalarda bulunmuştur (Günışığı Kitaplığı, 2020). Bu önemli söyleşilerde, yabancı dille ve çeviriyle olan bağının nasıl ilerlediği üzerine bilgiler veren Aslan, *Les Goûters Philo* dizisini tesadüfen keşfetmesiyle kendi isteği ve emeğiyle dizinin deneme çevirisini nasıl gerçekleştirdiğine dair açıklamalarda bulunmaktadır. Aynı şekilde, Institut Français Türkiye’nin yazar ve çevirmen Yiğit Bener’in sunumuyla gerçekleştirilen *SALON Edebiyat* adlı çevrimiçi edebiyat sohbetleri serisine dizinin yazarı Labbé ile birlikte konuk olan Aslan, diziyi nasıl keşfettiğinden, dizinin çeviri ve yayımlanma sürecinden bahsetmektedir (Institut Français de Turquie, 2021). Bu süreçte önemli bazı noktalara değinen Aslan, *Les Goûters Philo* dizisinin basım sürecindeki rolüne dikkat çekmektedir. Genelde çocuk yazınıyla ilgilenen yayınevlerinin öncelikle çevirisi yapılacak kitabı keşfedip sonrasında ilgili çevirmene ulaşması söz konusuysa, burada dikkat çeken durum ise çevirmenin kitabı keşfedip kendi isteğiyle çevirmeye başlaması ve sonrasında yayınevine ulaşarak kitabın basılmasını sağlamasıdır. Çevirmenin kendi kararlarını aldığı ve çeviri süreci öncesinde, sırasında ve sonrasında etkili bir aktör olarak yer aldığı görülmektedir.

Çevirmenlik mesleğinin nasıl bir uğraş olduğu sorusuna Aslan; “Başka biri için yapılmış örgüyü söküp kendi üstümüze başımıza uyacak şekilde yeniden örmek. Aynı renkte, dokuda, desende. Ama üstümüzde emanetmiş gibi durmayacak biçimde” (Doğan, 2017) şeklinde bir yanıt vermektedir. Bu yanıt, tezin temel kuramsal çerçevesini oluşturan Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında değerlendirilecek olursa; çevirmen Aslan’ın “öncelikle kaynak dili, kaynak toplumun kültürel, dilsel alışkanlıklarını “anlama” aşamasından; ikinci olarak kaynak dili “sözcüklerden sıyırma” aşamasından ve son olarak da kendi bilişsel sürecinde zihninde oluşan kaynak anlamı; erek dili, okuru ve kültürü göz önünde bulundurarak “yeniden ifade etme”

aşamasından” (Lederer, 1994, s. 11) geçtiği söylenebilir. Dolayısıyla Aslan’ın yanıtları kendisinin çevirmen kimliğini ve çeviri olgusuna bakış açısını da yansıtmaktadır. Ayrıca Aslan, çocuk yazını çevirmeni olmak üzerine ve çocuk kitabı çeviri sürecinde dikkat ettiği konular ile ilgili sorulara şu şekilde yanıt vermiştir:

“Çocuk yazını çevirmenliğinin farkı, hedef kitlesi aslında. “Çocuğa görelik” kriteri. Anlaşılabilirlik, takip edilebilirlik, kültürel bağlamların aktarılması gibi birtakım farklı incelikler gerektirebiliyor çocuk okura hitap etmek. Ben, çevirdiğim kitabı okuyacak çocuğu hep aklımda tutmaya çalışarak çeviriyorum. Onun gözüyle yazdığımı okumaya çalışıyorum. Anlaşılmaz gelen, kafada soru işareti yaratan bir cümle, bir sözcük, çocuk okuru bir yetişkine göre daha kolay yıldıracaktır diye düşünüyorum. Sözcük seçimlerimi de, cümle kurulumlarımı da buna göre yapmaya çalışıyorum”. (Doğan, 2017)

Çocuk yazınında nitelikli çeviri kitaplarda da çocuğun “ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutarak metinlerin bu unsurlarla örtüşmesi durumu” (Sever, 2021, s. 19) olarak tanımlanan çocuğa görelik ilkesi ve kitabın biçimsel, içerik ve eğitsel özellikleriyle çocuğun “doğası, gereksinimleri, ilgisi, dil ve anlam evreni ve bakış açısı” (Çer, 2016, s. 4) gibi değişkenlerden oluşan çocuk gerçekliği ilkesinin de yer alması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda çocuk yazını çevirisi üzerine Aslan’ın yukarıdaki ifadeleri önem taşımaktadır. Erek metne gösterilmesi gereken özen bağlamında çocuk yazını çevirmeninin sorumlulukları ve görevlerinin olduğunu vurgulayan Aslan’ın, aynı zamanda çeviri eseri okuyan çocuğa, anlatılanların farklı bir kültüre ait olduğu ayrımını ve anlatılmak istenen anlamı ve tanıtılan farklı dünyayı anlamasına yardımcı olmak hedefinde olduğu söylenebilir. Buna ek olarak felsefenin var ile yok olmanın bir ifadesi olduğunu vurgulayan Aslan, felsefenin kalbinde kuşku ve şüphenin yer aldığını ve felsefede soru sormanın, sorgulamanın o soruya kesin bir cevap bulmaktan çok daha önemli olduğunu belirtmektedir. Sokrates’in “Sorgulanmamış bir hayat yaşanmaya değmez” sözünü örnek veren Aslan, çocuğun felsefi bir varlık olduğunu ve sürekli merak ederek sorular sorduğunu vurgulamaktadır. Felsefenin ayrıca, zihnen bir yolculuğa çıkma fırsatı olduğunu belirten Aslan, yaşamlarımızda artık düşünmeye imkân sağlayan geniş ve sessiz zamanlara, uzun uzun konuşmaya, tartışmaya, söze çok az yer kaldığını vurgulamaktadır. Yetişkin veya çocuk, herkesin ihtiyacının eleştirel düşünmeyi içselleştirebileceği alanlar ve olanaklar bulmak olduğunu belirten Aslan’ın, felsefeye ve çocuğa yaklaşımıyla birlikte, çevirisini yaptığı çocuklar için felsefe metin türüne de hâkimiyeti dikkat çekmektedir.

Aslan, *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinin “bunu keşke ben çevirsem, bizim dilimizde de çocuklar bunu okusa” (Doğan, 2017) düşüncesi nedeniyle Türk yazın dizgesinde yer aldığını belirtmektedir. Dizinin çeviri sürecinde nasıl bir yol izlediğini açıklayan Aslan, kültürel uyarlama kavramına da değinmektedir. Yetişkin edebiyatında gerekli olmayan hatta tercih edilmeyecek bazı kültürel uyarlama yöntemlerinin, çocuk edebiyatında gerekli olabileceğini vurgulayan Aslan, örnek olarak özel isimlerin ve kişi adlarının aktarımını vermektedir. Yetişkin yazınında kişi adlarının Türkçeleşmesi yapılmazken, çocuk yazınında yabancı sözcüklerle dolu bir metinde çocukta yabancılaşma yaratabileceği, akıştan koparabileceği için kişi adlarının Türkçeye çevrilebileceğini belirtmektedir. Bu süreçte kaynak kültürde ve metinde yer alan farklı etnik, dinî, millî kökenlerden gelen adları erek metinde de bir arada kullanmaya dikkat eden Aslan, çeviri sürecinde erek okur olan çocuğun ilgili konuları çok boyutlu görmesini amaçlamıştır.

Çıtır Çıtır Felsefe erek metni bağlamında Aslan’ın; çevirinin zamana ve mekâna uyarlanması, çocuk için çevrilmesi, çocuk olmanın nasıl bir şey olduğunun hatırlanması, çocuğun yaş grubunun dikkate alınması, yazarın niyetine ortak olunması, sahnenin/anlatının görülmesi ve gösterilmesi, basitleşmeden basitçe anlatılması, her kelimedede bir tercihin yapılması, kültürel bağlama uyarlanması, noktalama işaretlerinin çevrilmesi, görsellerin çevrilmesi, tekrardan kaçınılması, kaynak kültüre hâkim olunması, eleştirel düşünmenin ve felsefî söylemin aktarımının sağlanması gibi çeviri sürecindeki önemli konular üzerinde durduğu ve bunlara hassasiyetle yaklaştığı söylenebilir. Bir çevirmen olarak Aslan’ın diziye yaklaşımı; farklı bir zamanda ve mekânda, farklı bir dilin imkânlarıyla oluşturulmuş içeriğe, başka bir kültür içinde yeni bir yuva kurmak olarak açıklanabilir. Çocuk düşüncesini anlamayı ve anlatmayı amaçlayan Aslan, kaynak metin odağında erek metne yaklaşarak erek yazın dizgenin okuru olan çocuk için çeviri tercihlerinde bulunmuş ve dizideki her bir kitap için bunu uygulamıştır.

Çocuk yazını ve çevirisi sürecinde çevirmen kadar etkili olan aktörlerden biri de yayınevidir. Felsefe okumalarının faydalı olacağı fikriyle 2006 yılından itibaren *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisini bu inanç ve kararlılıkla sürdüren Güneşli Kitaplığı Yayınevi bu süreçteki etkili ve saygın aktörlerden biridir. Türkiye ve dünya edebiyatından çağdaş ve nitelikli edebiyat eserlerini yayımlayan Güneşli Kitaplığı Yayınevi, farklı yaşların

okuma yetkinliğine ve eğilimlerine göre yayınlarını bazı ana kulvarda kategorize etmektedir. Buna ek olarak, özgün koleksiyonları, yazınsal markaları ve projeleri çocuklarla ve gençlerle buluşturmaktadır. Günışığı Kitaplığı, uzman editörlük anlayışıyla, çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin ortak bir okuma keyfinde buluşmasını; kitap okumanın, yaşamı anlamlandıran doğal bir alışkanlık hâline dönüşmesini sağlamak için çalışmaktadır. Türk çocuk yazınına yeni yazarlar kazandırırken, illüstratörlerin, çevirmenlerin, editör ve eleştirmenlerin çocuk ve gençlik yazınına yönelmesine ve emek vermesine de katkıda bulunmaktadır.

Yayınevinin bünyesinde yer alan, süreçteki bir diğer etkili aktör de editördür. Çevirmen ve editörün çeviri süreci ve yayımlanma aşamasındaki iş birliği bu alanda önemli bir aşama olarak ifade edilmektedir. *Çıtır Çıtır Felsefe* erek metninin editörü Müren Beykan da Günışığı Kitaplığı'nın kurucuları arasında yer almış olup, çağdaş çocuk ve gençlik edebiyatının önemli yazarlarının editörlüğünü yapmış ve yüzlerce kitabın yayına hazırlanmasını sağlamıştır. Beykan, ayrıca çeşitli çocuk kitaplarını Türkçeye kazandırmakta ve Günışığı Kitaplığı ve gençlik markası ON8'in yayın yönetmenliğini ve editörlüğünü sürdürmektedir. Türkiye genelinde ortaokul seviyesindeki öğrencilerin katılımına açık olan Zeynep Cemali Öykü Yarışması'nın başkanlığını da yürütmektedir. Beykan çocuk yazınında editörlük mesleğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Yazarla işin en başında, fikirler onun zihninin büyüğü dehlizlerinde dolaşmaya başladığında bir araya geliyor, dosyanın kurgusu oluşurken de, yazmanın çeşitli aşamalarında da görüş alışverişi yapıyoruz. Yaratıcı bir yazarın çocuk ve gençlik kitaplarındaki yolculuğu, zaman zaman editör desteğine, bir tür omuz perisine ihtiyaç duyabilir. O zaman çocuğa görelilik ilkesinin inceliklerini yazarın kulağına fısıldarsınız ve gerisi ona kalır; metnin büyüğü yazarın başarısıdır”. (Arka Kapak Dergisi, 2016)

Kalite sistemleri çerçevesinde, yayımlanması için kitap, dosya veya eser seçim ve oluşturma süreçlerinde yer alan, metni içerik ve biçim açısından kontrol eden, baskı sürecini yürüten, pazarlama faaliyetleri içinde yer alan ve mesleki gelişimine ilişkin faaliyetleri yürüten nitelikli kişi (Resmî Gazete, 2018) olarak tanımlanan editörlük mesleği Beykan'ın da ifade ettiği gibi; yazar, çevirmen, düzeltmen, grafiker, çizer ve benzeri kişilerle iş birliği içinde çalışmaktadır. Nitelikli çocuk yazınındaki çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkesi çerçevesinde metinlere yaklaşan Beykan, kitap adının ve başlıkların belirlenmesinde katkı sağlama, metni içerik ve biçimsel

bakımdan ve anlatım, üslup ve dilbilgisi açısından kontrol etme gibi görevleri yerine getirmektedir.

Türkiye’de çocuk yazınında yer alan çeviri kitaplar ve bu kitaplar bağlamında editörlük ile ilgili olarak Beykan; çeviri kitaplarda ise, yabancı kültür öğelerinin erek dizgenin çocuk okuruyla ne oranda ve nasıl buluşabileceğine karar vermenin önemli olduğunu ve bunun deneyim gerektirdiğini belirtmektedir (Arka Kapak Dergisi, 2016). Güneşli Kitaplığı Yayınevi’nin yirmi yıl içinde süzölmüş kararlarını ve kabullerini çeviri metinde uygulamanın ve kitabı akıcı, güzel bir Türkçeye sonlandırmanın da editörün görevi olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla Türk çocuk yazınında yer alan çeviri kitaplardaki editörlük üzerine görüşleriyle Beykan, kaynak kültürün ve dilin aktarımına dikkat çekmektedir. Erek kültür dizgesinde okur olan çocuk odağında çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği ilkelerine vurgu yapan Beykan, bu konuda editörlük deneyiminin de önemli olduğunu belirtmektedir. Erek çocuk yazın dizgesindeki yayınevinin yıllar içinde almış olduğu kararlar çerçevesinde ilerleyen süreçte, çocuk için çeviri metnin akıcı, iyi kurgulanmış ve ilgi çekici bir dil ile oluşturulmasının önemine de değinmektedir.

Türkiye’de son yıllarda çocuk ve gençlik yazınında dikkat çekici gelişmeler yaşanmakta, dolayısıyla da gerek bu alanda eserler veren yazarların artması gerekse çeviri kitapların sayısındaki artış ön plana çıkmaktadır. Çocuk yazınında çevirinin konumu ve çeviri kitapların ölkemizde nasıl karşılandığı üzerine düşüncelerini paylaşan Beykan, farklı kültürlerle ait söylemlerle biçimlenmiş çocuk yazını metinlerinin çevirisi üzerinde, erek okur olan çocuğun algı dünyasının düşünülerek çalışmanın ve bir dizi karar almanın gerektiğini (Mikroscope, 2024) belirtmektedir. Beykan’ın bu ifadelerinden; metin hangi yaş grubuna yazılmışsa, o gruba uygun sözcükleri ve kavramları seçmenin önemli olduğu ve çevirmenin deneyiminin ve iş birliğinin de süreçte kritik bir konumda yer aldığı açığa çıkmaktadır. Dolayısıyla “editörlük müessesesi, tahminler ötesi incelikli bir dengeye” (Mikroscope, 2024) yerleşmektedir. Ayrıca çeviri kitap yayımlamanın zorluğuna değinen Beykan, yayıncılıkta özgürleşmeye dikkat çekerek şunları dile getirmektedir:

“Ölkemizde çok sayıda çeviri çocuk ve gençlik kitabı raflarda. Aralarında çok satanlar var. Okuması da bazısının desenlerine bakması da keyif veren kitaplar. Çünkü, onlar özgür ölkelerde özgürce yazarlar ve özgürce çizenler tarafından hazırlandılar. Ölkemiz yazarlarının kitapları –Güneşli Kitaplığı deneyimine

göre– çeviri eserlerden daha az okunmuyor, ama konuları, dilleri açısından özgürleşmeye ihtiyaçları var. Yazan da çizen de, baskıcı ortamlarda soluk alamıyor! Hepimiz öyleyiz”. (Mikroscope, 2024)

Beykan’ın yukarıdaki söyleşilerinden yola çıkarak değerlendirme yapmak gerekirse; yazının kim olduğumuzu, nerede durduğumuzu ve hangi yöne doğru ilerlediğimizi anlamamıza yardımcı olma ve bütünü görme gibi bir işlevinin olduğu söylenebilir. Sadece kendi çevremize odaklanarak günümüzde ilerleme ve gelişme gösterilemeyeceği ortadadır. Dünyanın farklı bir köşesinden olaylara bakan birinin perspektifini anlamak ve hissetmek, bakış açısını zenginleştirmektedir. Bu çeşitlilik ne kadar fazla olursa, yazın o kadar iyi ve anlamlı hâle gelmektedir. Çocuk yazınında da bu zenginliği sağlayabilmek için çeviri kitaplar büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de en büyük çocuk kitabı alıcılarının okullar olduğu söylenebilir. Yerli yazarlara ulaşmak ve onlarla iş birliği yapmanın daha kolay olduğu görüşüyle okullar, çeviri kitaplardan ziyade yerli yazarların eserlerini tercih etmektedir. Ancak, kendi kitaplarını seçebilen veya tercih eden okur kitlesine yönelik kitaplarda bu durum tersine dönebilmektedir. Sansür ve otosansür gibi faktörlerin de çocuk yazınında ve çevirisinde etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu alandaki özgürlük; hem yazar hem de çevirmen, editör ve yayınevi gibi aktörler için önem taşımaktadır.

Dizinin çeviri ve editoryal süreciyle ilgili söyleşide, çevirmen Aslan ve Türkçe yayın editörü Beykan’ın ifadeleri dikkat çekicidir. Beykan’ın dizinin kaynak dizgedeki oluşumundan bahsederken “dizi doğal olarak Fransa düşünülerek, Fransızcaya ve Fransız kültürüne odaklı yazılıyor. Bu noktada çeviri işin içine girince farklı ve önemli hususlar ortaya çıkabilmekte” (Günüşiği Kitaplığı, 2020) şeklindeki ifadesi; kaynak ve erek dilin, dizgenin, kültürün ve okurun farklılığına ve çevirinin önemine vurgu yapmaktadır. *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinin nasıl ortaya çıktığı ve çocuklara felsefe anlatan bir kitap dizisinin yayımlanmasına nasıl karar verildiği sorusuna Beykan; 1996’da kurulan Günüşiği Kitaplığı Yayınevi bünyesinde diziye 2006’da başladıkları ve çocukları yazınla buluşturma amacıyla onlara yaşama dair temel kavramların da tanıtılması gerektiği (Bianet.org, 2013) fikriyle yanıt vermektedir. Çocuk yazınındaki yazın ve felsefe birlikteliğinin eksikliğinden bahsederek Türk yazın dizgesinde bu birlikteliğe öncülük ettiklerini belirtmektedir. Başka bir söyleşisinde Beykan, “Felsefeye uzaktan bakan bir ülkede çocuklara felsefe dizisi yapmak cesurca bir adım.

Felsefenin ana kavramlarını çocuklara aktarma kararı nasıl oluştu? *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisini yayımlarken neyi amaçladınız?” sorusuna şu şekilde yanıt vermiştir:

“Günışığı Kitaplığı’nı kurduğumuz yıllarda (1996 ve sonrası) çocuklarla felsefe konuşulabileceği ancak akademik ortamlarda, okullara felsefe dersleri konması için emek veren öncü hocalar tarafından dillendiriliyordu. Türkiye’nin felsefede yüz akı profesörler İonna Kuçuradi ve Betül Çotuksöken hocaların öncülüğünde uzun yıllara yayılı çabalar ne yazık ki ortaokul ve liselerdeki eğitim programlarında kalıcı sonuçlar veremedi; Türkiye’de eğitim sistemine “soru sormak, irdelemek, araştırmak,” kısacası “etkin düşünmek” alışkanlığı aşılama, çocuklarımızın eleştirebilen bireyler olabilmelerini sağlamak, dik dağlara tırmanma cesareti ve sabrı gerektiriyordu –ki hâlâ da öyle”. (Edebiyathaber.net, 2014)

Beykan’ın Türk yazın dizgesi ve felsefe anlayışı konusundaki görüşleri alanda beliren boşluğa vurgu yapmaktadır. Burada, çocuklar için felsefenin temeli olarak ele alınan eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinin Türk eğitim sistemine kazandırılmasının öneminden bahsedilmektedir. Bu kazanımların Türk eğitim sistemine nasıl kazandırılacağı konusunda da yapılan çalışmalara ve bu çalışmaların hassaslığına dikkat çekilmektedir. Her geçen gün eleştirel düşüncenin ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılrsa da, bu konuda hâlâ çözülmesi gereken pek çok zorluk bulunmaktadır. Beykan, Günışığı Kitaplığı Yayınevi’nin bu zorlukları aşmak için çabaladığını belirtmektedir (Edebiyathaber.net, 2014). Çocuklara ve yetişkinlere doğruyu yanlıştan, haklıyı haksızdan, iyiyi kötüden ayırt etmeyi öğretmek için düşünme araçları sunulmadığı sürece, yayımlanan yazınsal metinlerin etkisinin ve keyfinin yetersiz kalabileceği ve iz bırakmadan zihinden akıp gidebileceği vurgulanmaktadır. Beykan’ın bu ifadelerinden, dünyada ilerleyen ve gelişen çocuklar için felsefe alanını ve eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisini kazandırmanın bir yolu olarak yazınsal metinlerin ön plana çıkarıldığı anlaşılmaktadır.

Çocuklar için felsefe alanında bu dizinin seçilmesi, Türkçeye çevrilmesi ve yayımlanmasında neyin etkili olduğu, bu diziyi özel ve farklı kılan özelliklerin ne olduğu sorularına Beykan, dizinin metinsel olarak bulduğu çözümün Türk yazınındaki okumaları çok iyi destekler nitelikte olduğunu belirtmektedir (Edebiyathaber.net, 2014). Dizinin çeşitli küçük öykücüklerle ısıtılan konularının o öyküler üzerinden detaylandırılıyor olması, içindeki fikirlerin okura dayatılmaması ve okuru düşünmeye sevk etmesi gibi özelliklerinden dolayı farklı ve özel olduğu vurgulanmaktadır.

Beykan diziyi diğer metinlerden farklı kılan özellikleri bağlamında ayrıca şunları dile getirmektedir:

“Dizi, yetişmekte olanlara sonsuzca düşünme ve onlarla birlikte okunduğunda da, karşılıklı sonsuzca konuşma olanağı sunuyor. Her bir kitapta her tür çocuğa yakın gelecek, tanıdık gelecek öykücükler var. Bunları okuyarak düşünmeye, kendi duygu ve düşüncelerinizi tartmaya başlıyorsunuz. Öyküleri birbirlerine, yazarın felsefe yoluyla okuru düşündürüttüğü çıkarsamalar, sorular, açıklamalar bağlıyor. Her konu türlü çeşitli açılardan dikkatimize sunuluyor. Yargıya varmadan düşünmemiz, tartışmamız, keşfetmemiz için araç kılınıyor. Daha sonra benzerleri yapıldı bu kitapların, ama burada en önemli araç Brigitte Labbé’nin yaratıcı zekâsının çocuk ve gençle buluşma niteliğidir –ki benzersiz olduğunu kabullenmemek olanaksız. Yakın yıllarda çocuğa yazılan her tür felsefe kitabı onun metodunu tekrar etmektedir”. (Edebiyathaber.net, 2014)

Yazarın yaratıcılığı ve çocuklar için felsefe alanının temel özellikleri çerçevesinde oluşan dizinin yukarıda bahsedilen bu özellikleri, Türk yazın dizgesinde çocuk yazını alanında “benzersiz” bir tür olarak algılanmakta ve özel içeriği ve anlatımı da örnek alınmaktadır. Başka bir ifadeyle, Fransız yazın dizgesinde ortaya çıkan bu metin türü çeviri yoluyla Türk yazın dizgesine geçmiş ve burada Türk yazarlar tarafından örnek alınarak ilgili metin türünde yeni metinler ortaya çıkmıştır. Çeviri aracılığıyla yeni bir kültürde, dilde ve dizgede yerini alan dizi, sonrasında ilgili dizgede yeni metinlerin doğmasına olanak sağlamıştır.

Dizinin çevirisi yapılmış kitaplarının nasıl seçildiği, bu süreçte hangi sıralamanın temel alındığı ve kitapların seçiminde Türkiye’nin gündeminin etkili olup olmadığı konusundaki sorulara Beykan şu şekilde yanıt vermiştir:

“Çıtır Çıtır Felsefe dizisi baştan beri Fransa’da, Labbé ve danışmanlarının belirlediği sırayla, ama kitaplar arasında konusal devamlılık gözetilmeden yayımlanıyor. Bugüne kadar 41 kitap yayımlandı Fransa’da. Dizi 20 dile çevrilmiş durumda ve bu ülkelerin 19’unda da Fransa’daki dizi sırası aynen izleniyor. Ama Günışığı Kitaplığı böyle yapmadı. Biz kendi kültürümüzü, ülkesel gündemlerimizi esas alarak özgün bir dizilim yapabildiğimiz içindir ki, bugün 700 bini aşan ciddi bir satış rakamına ulaştık. Ülkemizin ağır gündemi bu konuda etkili oldu”. (Edebiyathaber.net, 2014)

Düşüncenin inşasında kullanılacak bir alet çantası ve yetişkinlere çocuk kitabı kılığında felsefe olarak ifade edilen dizinin, çeviri, editoryal ve yayımlanma sürecine dair Beykan burada önemli açıklamalarda bulunmaktadır. Çevirmen, editör ve yayınevinin iş birliği içinde gerçekleşen; Türk kültür, yazın dizgesi ve çocuk okur odaklı bir yaklaşım dizinin her bir aşamasında kendini göstermektedir.

5.2.2. Çıtır Çıtır Felsefe Dizisinde Yapı ve Tema

Bu bölümde, *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinin yapı ve tema özellikleri odağında, yanmetinsel [metinçevresi unsurları] ve metinsel bir çözümleme ve değerlendirme yer almaktadır. Genelden özele bir örüntü içerisinde dizinin bütününe ortaya çıkan unsurlara yer verilmektedir. Öncelikle dizinin erek yazın dizgesindeki yayımlanma sürecine değinilmektedir. İkinci olarak dizinin; “kapaklar, görseller, arka kapak yazıları, başlıklar, bölüm başlıkları” (Genette, 1987, s. 9-10) gibi metnin yakınında konumlanan metinçevresi unsurlarına odaklanılmaktadır. Dizinin yayımlanma süreci ve metinçevresi özellikleri çözümlenip değerlendirildikten sonra, dizinin olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman gibi yapı ile ilgili unsurları ve kitaplarda işlenen temalar genel olarak ortaya konulmaktadır.

Çıtır Çıtır Felsefe dizisinde 33⁵³ kitap bulunmaktadır. *Les Goûters Philo* dizisi, kaynak dizgede yazar Labbé ve danışmanlarının belirlediği sıralamayla ve kitaplar arasında konusal devamlılık gözetilmeden yayımlanmaktadır. Birçok dile çevrilen bu dizideki kitapların yayımlanma sıralaması kaynak dizgedeki sırasıyla aynıdır. Ülkemizde ise, kaynak dizgedeki sıralamaya bağlı kalınmayarak erek dili, kültürü ve okuru göz önünde tutan farklı bir sıralama seçiminde bulunulmuştur. Aşağıdaki tabloda 2006 yılından günümüze kadar olan süreçte *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisindeki yayımlanan kitapların erek yazın dizgesindeki sıralaması⁵⁴ yer almaktadır.

1	<i>İyi ve Kötü</i> [Le bien et le mal]	21	<i>Aşk ve Dostluk</i> [L'amour et l'amitié]
2	<i>Adalet ve Haksızlık</i> [La justice et l'injustice]	22	<i>Şiddet ve Şiddetsizlik</i> [La violence et la non-violence]
3	<i>Gerçekten ve Yalancıkdan</i> [Pour de vrai, pour de faux]	23	<i>Diktatörlük ve Demokrasi</i> [La dictature et la démocratie]
4	<i>Oğlanlar ve Kızlar</i>	24	<i>Küçükler ve Büyükler</i>

⁵³ *Çıtır Çıtır Felsefe* Dizisinde güncel olarak 34 kitap bulunmaktadır. Bu çalışmada 33 kitabın incelemede yer almasının nedeni, 2024 yılında *Güven ve İhanet* olarak Türkçeye çevrilen dizinin *La confiance et la trahison* başlıklı kitabının zamanlamadan dolayı incelemeye dâhil edilememesidir. Karmaşıklığa sebep olmamak için tabloda söz konusu 33 kitaba yer verilmiştir.

⁵⁴ *İyi ve Kötü*, *Adalet ve Haksızlık*, *Gerçekten ve Yalancıkdan*, *Oğlanlar ve Kızlar* kitapları 2006 yılında; *Güzellik ve Çirkinlik*, *Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz*, *Savaş ve Barış*, *İş ve Para*, *Özgür Olan ve Olmayan*, *Doğa ve Kirlilik* kitapları 2007 yılında; *Cesaret ve Korku*, *Mutluluk ve Mutsuzluk* kitapları 2008 yılında; *Liderler ve Diğerleri*, *Başarı ve Başarısızlık* kitapları 2009 yılında; *Haklar ve Ödevler*, *Ben ve Başkaları*, *Yaşam ve Ölüm*, *Beden ve Akıl* kitapları 2010 yılında; *Zaman Çok ve Zaman Yok*, *Söz ve Sessizlik* kitapları 2011 yılında; *Aşk ve Dostluk*, *Şiddet ve Şiddetsizlik* kitapları 2012 yılında; *Diktatörlük ve Demokrasi*, *Küçükler ve Büyükler* kitapları 2013 yılında; *İnanmak ve Bilmek*, *Ahlaki Olan ve Olmayan* kitapları 2014 yılında; *Olmak ve Sahip Olmak*, *Makineler ve İnsanlar* kitapları 2015 yılında; *Hatırlamak ve Unutmak* kitabı 2016 yılında; *Anlaşmak ve Anlaşmamak* kitabı 2017 yılında; *Şans ve Şanssızlık* kitabı 2019 yılında; *Kahkaha ve Gözyaşları* kitabı 2020 yılında; *Sanatçılar ve Dünya* kitabı 2023 yılında yayımlanmıştır.

	<i>[Les garçons et les filles]</i>		<i>[Les petits et les grands]</i>
5	Güzellik ve Çirkinlik <i>[La beauté et laideur]</i>	25	İnanmak ve Bilmek <i>[Croire et savoir]</i>
6	Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz <i>[Ce qu'on sait et ce qu'on ne sait pas]</i>	26	Ahlaki Olan ve Olmayan <i>[Moral et pas moral]</i>
7	Savaş ve Barış <i>[La guerre et la paix]</i>	27	Olmak ve Sahip Olmak <i>[Être et avoir]</i>
8	İş ve Para <i>[Le travail et l'argent]</i>	28	Makineler ve İnsanlar <i>[Les machines et les hommes]</i>
9	Özgür Olan ve Olmayan <i>[Libre et pas libre]</i>	29	Hatırlamak ve Unutmak <i>[La mémoire et l'oubli]</i>
10	Doğa ve Kirlilik <i>[La nature et la pollution]</i>	30	Anlaşmak ve Anlaşmamak <i>[D'accord et pas d'accord]</i>
11	Cesaret ve Korku <i>[Le courage et la peur]</i>	31	Şans ve Şanssızlık <i>[La chance et la malchance]</i>
12	Mutluluk ve Mutsuzluk <i>[Le bonheur et le malheur]</i>	32	Kahkaha ve Gözyaşları <i>[Le rire et les larmes]</i>
13	Liderler ve Diğerleri <i>[Les chefs et les autres]</i>	33	Sanatçılar ve Dünya <i>[Les artistes et le monde]</i>
14	Başarı ve Başarısızlık <i>[Le succès et l'échec]</i>		
15	Haklar ve Ödevler <i>[Les droits et les devoirs]</i>		
16	Ben ve Başkaları <i>[Moi et les autres]</i>		
17	Yaşam ve Ölüm <i>[La vie et la mort]</i>		
18	Beden ve Akıl <i>[Le corps et l'esprit]</i>		
19	Zaman Çok ve Zaman Yok <i>[Prendre son temps et perdre son temps]</i>		
20	Söz ve Sessizlik <i>[La parole et le silence]</i>		

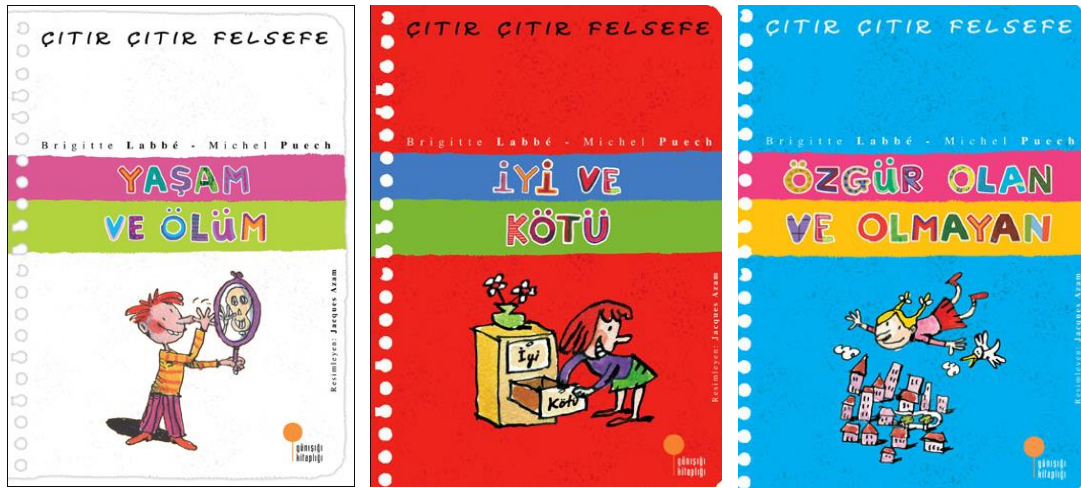
Tablo 5.3. *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisindeki kitapların erek dizgedeki yayımlanma sıraları.

Dizinin yazarlarının felsefenin herkes için erişilebilir olmadığı ve onu aktarmak için alışkanlıklardan ve kodlardan tamamen arınmış bir yol icat edilmesi fikri değişip dönüşerek farklı bir sıralamayla erek yazın dizgesinde yer almaktadır. 50 kitaptan 33'ü erek kültür, yazın ve felsefe yaklaşımı odağında seçilerek çevrilmiş, düzenlenmiş ve yayımlanmıştır.

“*Les Goûters Philo* dizisindeki kitapların kaynak dizgedeki yayımlanma sıraları” başlıklı Tablo 5.1.’den farklı olarak erek dizgede ilk yayımlanan kitapların isimlerinde; iyi, kötü, adalet, gerçek, yalan gibi felsefede yer edinmiş, günlük yaşamda sıklıkla karşılaşılan ve günümüzde hâlâ tartışma konusu olan bazı kavramların yer aldığı görülmektedir. Türk çocuk okur için günlük yaşamda yer edinen söz konusu felsefi problemleri anlatan kitapların ilk olarak çevrilmesi ve yayımlanması çevirmenin, yayınevinin ve editörün ortak çalışmasının sonucudur. Ülkenin söz

konusu yıllardaki gündemine, yaşanan güncel olaylara ve çocuk okura odaklı bu yaklaşım, dizinin yapısı bakımından önemli özelliklerinden birisidir. Kaynak kültürde çocuk okurların bu felsefi problemleri anlamaları, problemlere yanıt bulmaları ve problemlerle başa çıkmaları konusunda bir “fikir kutusu ve alet çantası” olarak ortaya çıkan bu dizi, erek kültürde de bu amaçla yer almaktadır. Yazarların Fransa’da felsefenin eğitimde çok erken yıllardan itibaren yer edinmesi durumundan yola çıkması durumu erek kültürde farklılaşmaktadır. Erek yazın dizgesinde çevirmen, yayınevi ve editörün günlük yaşamda çocuğun karşısına çıkan söz konusu felsefi problemleri, Türk okur olan çocuğa göre ve onun gerçekliğine uygun olarak sıraladığı ve oluşturduğu görülmektedir. Çocuğun düşlem gücüne seslenen, ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden geliştiren, eleştirel ve yaratıcı düşünmeye, sorgulamaya teşvik eden özelliklerin bütünü olarak tanımlanan “çocuğa görelilik” ilkesine de uyum sağlamaktadır. Erek okur olan çocuk için ilk etapta çarpıcı, sert ve hatta hassas olabilecek felsefi problemlerle değil, iyi ve kötü gibi soyut kavramlarla yapılan felsefi ve eleştirel düşünmeye giriş; Türk erek yazın dizgesindeki felsefenin yerini ve önemini de ortaya çıkarmaktadır.

Dizinin yapısı bağlamında, “kapaklar, görseller, arka kapak yazıları, başlıklar, bölüm başlıkları” (Genette, 1987, ss. 9-10) gibi metinçevresi unsurlarına da odaklanılması gerekmektedir.

Tablo 5.4. *Yaşam ve Ölüm*, *İyi ve Kötü*, *Özgür Olan ve Olmayan* başlıklı kitapların ön kapakları.

Dizinin; *Yaşam ve Ölüm* (2010), *İyi ve Kötü* (2006) ve *Özgür Olan ve Olmayan* (2007) başlıklı kitaplarının ön kapakları burada örnek olarak verilebilir⁵⁵. Sırasıyla dizinin adı, yazar isimleri, kitabın başlığı, kitabın başlığıyla, temasıyla ve öyküleriyle ilgili görsel, resimleyen kişinin ismi ve yayınevi bilgileri yer almaktadır. Ön kapaklar için seçilen renkler, yazı fontları ve yazıların puntosu dikkat çekicidir. “*La vie et la mort, Le bien et le mal ve Libre et pas libre başlıklı kitapların ön kapakları*” başlıklı Tablo 5.2.’den de anlaşılacağı üzere; erek dizinin kitapları, kaynak metnin ön kapak görselleri, renkleri, yazı stili ve puntosu gibi özellikleri odağında oluşturulmuştur. Ön kapaklardaki renk tercihi ve bilgilerin sıralaması farklı olsa da, kaynak dizinin kitapları ile benzer bir görüntü içerisinde olduğu görülmektedir. Kaynak dizgenin okuru olan çocuk için kapaklardaki renkler, yazı stilleri ve puntoları, çizimler ne kadar mizahi özelliğe sahip ve merak uyandırıcıysa; erek dizgenin okuru olan çocuk için de öyledir. Bu evrensel kapak özellikleri sayesinde kitapların; çocuğa hitap eden, ona göre ve onun gerçekliğine uygun bir biçimde olduğu görülmektedir. Ayrıca kitapların teması ve felsefi problemiyle bağlantılı olan bu unsurlar çocuk için dikkat çekicidir. Buradaki örnekler dâhil olmak üzere dizide yer alan 33 kitap bağlamında genel olarak ön kapaklarda bu özellikler ön plana çıkmaktadır. Ön kapakta dikkat çeken başka bir unsur da, çevirmen ismine yer verilmemesidir. Bu durumun çocuk yazınında genelde tercih edilmesinin nedeni, erek dizgenin okuru olan çocuğu kitaptan uzaklaştırmadan, ona kitabın erek dil ile yazılmış olabileceği hissini verme ve onun dikkatini kapak tasarımına çekme amacı olabilmektedir. Çevirmenin çeviri metindeki görünürlüğünün tartışıldığı bu durum üzerine alanda farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Burada Günışığı Kitaplığı Yayınevi’nin çeviri metinlere genel yaklaşımı da ortaya çıkmaktadır. Yayınevi tarafından çeviri metnin hitap ettiği yaş grubu da dikkate alınarak bu şekilde bir karar alınmış, çevirmenin ismine ön kapakta değil iç ön kapakta yer verilmiştir.

Kitaplarda; iç ön kapak ve kitabın “İçindekiler” bölümü bulunmaktadır. Öyküler çerçevesinde tasarlanan içindekilerdeki başlıklarla ana metin başlamaktadır. Çizimlerle donatılan öyküler tamamlandıktan sonra, yazarların kısaca tanıtımlarının, kitabın künyesinin ve dizide bulunan diğer kitapların listesinin yer aldığı sayfa bulunmaktadır. Kitapların arka kapaklarında da sırasıyla; “Çıtır Çıtır Felsefe - Hayatı

⁵⁵ Dizideki diğer kitapların ön kapakları için bkz. <https://gunisigikitapligi.com/kitaplar/citir-citir-felsefe-dizisi/>

anlatan kitaplar” başlığı, “Dünyada çocuklar bu diziyi okuyor! Yaşamı ve dünyanın işleyişini anlamaya çalışan çocuklara, temel kavramları, doğru soruları sorarak düşündüren dizi, gerçek yaşamdan pek çok renkli örnekle dolu. Çocuklar, öğretmenler ve anne babalar, her kitapta farklı bir kavram üzerine birlikte düşünüyorlar, birlikte konuşuyorlar” (Çıtır Çıtır Felsefe, 2010) şeklinde dizinin genel tanıtım yazısı, kitabın adı, kitaptan alıntı, kitabın hangi kavramla neyi tartıştığını açıklayan yazı ve yayınevi logosu yer almaktadır.

Yanmetinsel unsur olarak metinçevresi kapsamında ele alınan dizinin yukarıda bahsedilen unsurları erek dizgede farklı işlevlere sahiptir. Genel olarak değerlendirilecek olursa, erek metin olan *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinin genelinde bulunan söz konusu yanmetinsel unsurların; erek okur olan çocuğun gerçekliğine uygun olarak tasarlandığı söylenebilir. Bu yanmetinsel tasarım ile birlikte, erek okur olan çocuğun dünyasına girerek onu anlamak ve önemsemek mümkün olabilmektedir. *Les Goûters Philo*’da olduğu gibi, erek metin *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinde yer alan her bir kitap farklılaşarak ancak temelde bir bütün olarak benzer bir örüntü içinde yanmetinsel unsurlara sahiptir. Dizideki her kitap; başlığıyla, temasıyla ve içerdiği öykülerle bütünleşen ön kapak görsellerinden, alt başlıklardan, metin içi görsellerden, arka kapaktan ve tanıtım yazılarından oluşmaktadır. Bu oluşumda kaynak metinle; hem kapak görselleri, metin içi çizimler gibi benzer yapılar hem de farklılaşan özellikler bulunmaktadır. Erek metinlerin söz konusu yanmetinsel unsurları aynı zamanda, çocuğun düşlem gücüne seslenen, onun rahatça ve keyif alarak okuyup anlayabileceği ve ilgi duyabileceği konuları işleyen özellikler olarak da tanımlanan ve kitabın tasarımsal yönüne vurgu yapan “çocuğa görelilik” ilkesine de uyum sağlamaktadır. Dizi; görsellerinin niteliği ve boyutu, dikkat çekiciliği ve özgünlüğü, kağıdının ve cildinin kalitesi, sayfa düzeni, harflerinin türü ve boyutu gibi unsurları bakımından da dikkat çekicidir. Fransız çocuk yazını alanında ve kültüründe öne çıkan özelliklere ek olarak Türk çocuk yazınındakilere de odaklanan ve bu alanın okuru olan çocuk odağında tercihlerle oluşturulan dizi, farklı kültürel ve sosyal dizgelerden çocukların alımlama biçimlerinin de farkında olan bir yaklaşımı benimsemekte ve farklı tercih ve yaklaşımlar da barındırmaktadır. Görsel, sözlü, yazılı ve kültürel gelenekten etkilenebilen ve toplumsal ve kültürel yapı yaşantılarını ve deneyimlerini bütünleyebilen çocuğun düş gücü bu noktada önem arz etmektedir. Dolayısıyla metin

içi özelliklerinin yanı sıra, metinçevresi unsurlarıyla, *Çıtır Çıtır Felsefe* Türk okur olan çocuğa yöneliktir.

Kaynak metin *Les Goûters Philo*’da olduğu gibi, *Çıtır Çıtır Felsefe*’de de her bir kitap olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman unsurları bakımından farklılaşsa da genel olarak benzer bir sistem içerisinde tasarlanmıştır. *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisindeki kitapların olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman özellikleri bağlamında, kültürel unsurların bu özelliklere yansımaları önemli bir noktadır. Hem Fransız hem de Türk kültürüne ait unsurlar, öykülerin bu özelliklerinde sıklıkla göze çarpmaktadır. Dolayısıyla olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman özellikleri çerçevesinde *Çıtır Çıtır Felsefe*’deki kitapların barındırdığı kültürel unsurlar dikkat çekicidir. *Çıtır Çıtır Felsefe*’deki kitapların dikkat çeken bir diğer yapısal özelliği de işlenen temalar ve bu temaların içeriğe yansımalarıdır. Sorgulama ve eleştirel düşünme kavramlarını içeren anlatılarla, öykülerle ve felsefi söylemiyle dizideki metinlerde arka planda yer alan felsefi problemler ve problemlerle ilgili kavramlar bulunmaktadır. Felsefi söylem, söylemde yer alan problem, kavram ve temalarla oluşturulan kaynak metin gibi erek metin de, hem ona benzer hem de ondan farklı olarak Türkçeye çevrilmiş ve yayımlanmıştır. *Çıtır Çıtır Felsefe*’de ilgili felsefi problemler bağlamında konuya ilişkin temaların işlenmesi ve tema bağlamında seçilen problem, kaynak metinle benzer bir örüntü takip etse de bunların nasıl ve ne zaman tasarlandığı farklı bir tarzı takip etmektedir. Ayrıca *Çıtır Çıtır Felsefe*’de soruların biçimi, ilgili kavramlar, özel dil kullanımı, anlatım biçimi ve kültürel unsurların ortaya konulması bazı durumlarda farklılaşmaktadır.

5.2.3. *Çıtır Çıtır Felsefe* Dizisinin Türü, Dili ve Anlatımı

Bu bölümde, *Çıtır Çıtır Felsefe* erek metninin türü, dil ve anlatım özellikleri odağında bir çözümleme ve değerlendirme yer almaktadır. Öncelikle dizinin; Türk çocuk yazınında yer alan çocuklar için felsefe metinleri bağlamındaki türüne odaklanılmaktadır. Sonrasında, dizideki kitapların dil ve anlatım özelliklerine yer verilmektedir. Türe özgü özelliklerinin yanı sıra, dizide yer alan her bir kitap içerik ve tema olarak farklılaşmakta ancak temelde benzer bir örüntü içinde dil ve anlatımıyla dikkat çekmektedir.

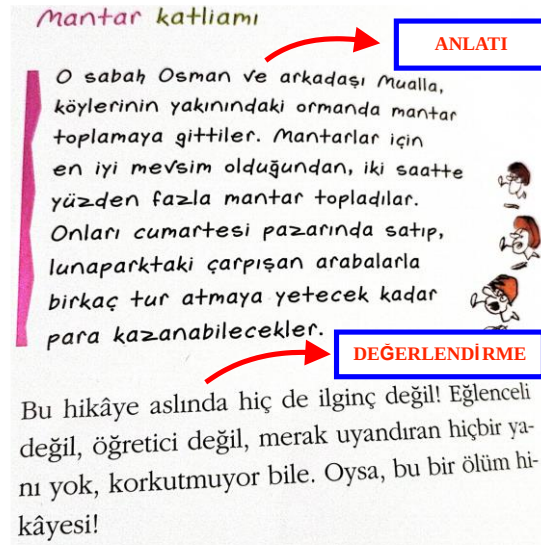
Felsefi bilgidен çok felsefi düşünme biçiminin çocuklarla buluşmasını amaçlayan çocuklar için felsefe metinleri kapsamında, Türk çocuk yazınında iki tür belirmektedir (Direk, 2015, ss. 98-99). Bunlar; çocuklara felsefenin konusu ve belli başlı filozofların

düşünceleri hakkında bilgi vermek amacıyla hazırlanan metinler ve felsefe bilgilerini vermeyi değil, felsefe yapma davranışını ve düşünme eğitimini amaçlayan metinlerdir (2015, ss. 98-99). Felsefe bilgilerini vermeyi değil, felsefe yapma davranışını ve düşünme eğitimini amaçlayan metinler de üç alt türden oluşmaktadır:

- “- Felsefe yapma davranışını ve düşünme eğitimini amaçlayan atölye metinleri
- Felsefe yapma davranışını ve düşünme eğitimini güdümlü-kurgulanmış anlatı metinleri aracılığıyla sunan metinler
- Felsefi alt metni olan ve felsefi düşünme eylemini örtük iletileri aracılığıyla gerçekleştiren yazınsal metinler” (Canlı & Bozkurt, 2019, s. 524).

Bu çalışmanın inceleme nesnesini oluşturan *Çıtır Çıtır Felsefe* erek metni de; “felsefe yapma davranışını ve düşünme eğitimini güdümlü-kurgulanmış anlatı metinleri aracılığıyla sunan metinler” (Canlı & Bozkurt, 2019, s. 524) olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle dizi; belli bir plan veya yönde yürütülen bir amacı, bir eğilimi yansıtan, “çocuklara felsefi düşünme becerisini ve felsefi söylemi kazandırmaya yönelik” (Canlı, 2012, s. 812) metinler olarak betimlenmektedir. Hem kaynak dizgede hem de erek dizgede “çocuklar için felsefe” etiketiyle sunulan ve alımlanan dizi; günlük rutindeki soruların ve kavramların düşünme pratiğine uyarlanmasıyla ortaya çıkan gündelik kavramlardan, toplumsal ve kültürel bağlamla ilişkilendirilmiş öykülerden ve birden çok anlatı ve değerlendirme barındıran kurgulardan oluşmaktadır.

Çocuklar için felsefe alanında sunulan içeriğin ve bu içeriğin sunulma tarzının özgünlüğü açısından diğer metin türlerinden farklılaşan dizinin, dil ve anlatım özellikleri odağında metin yapısına da değinmek gerekmektedir. Dizinin dil ve anlatım özellikleri ve metin yapısı, kitaplardaki bilgilerin ve düşüncelerin nasıl düzenlendiğiyle ilgilidir. Dolayısıyla metnin içeriksel ve biçimsel yapı özelliklerinin çözümlenmesi metni anlamlandırmaya olanak sağlamaktadır. Metnin nasıl düzenlendiğine ve metnin yapısına ilişkin olarak öncelikle kitaplardaki öykü ve anlatıların oluşum ve biçim özelliklerine sonrasında da bu oluşumdaki dil ve anlatıma değinilmektedir.

Resim 5.2. *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinde anlatı ve değerlendirme bölümleri.

(Labbé & Puech, *Çıtır Çıtır Felsefe - Yaşam ve Ölüm*, 2010, s. 6)

Les Goûters Philo dizisinin her bir kitabı, anlatı bölümleri ve bunları tamamlayan değerlendirme bölümleri barındırmaktadır (Canlı & Bozkurt, 2019, ss. 527-528). Metnin akışında anlatı bölümleri yer yer değerlendirme bölümleri ile vurgulanmakta ve tamamlanmaktadır. Bu iki bölüm dil ve anlatım özellikleri ve yazı tiplerinin farklı olması açısından da dikkat çekmektedir. Dizi kısa anlatılarla, örnek olaylarla ve söyleşime dayalı içeriğiyle ve bunları değerlendiren veya açıklayan yapısıyla iç içe geçmiş bir metin yapısı görünümündedir.

Erdem “Türkiye’de Çocuklar İçin Felsefe Kitapları” (2011) başlıklı makalesinde, çocuklar için felsefe kitaplarına genel bir bakış sunarak *Les Goûters Philo* dizisinin dil ve anlatımıyla ilgili bazı saptamalarda bulunmuştur. Dizinin kitaplarında birkaç örnek dışında ‘nedir’li sorunun doğrudan doğruya sorulmadığını, hazır tanımlardan ve belirlemelerden kaçınıldığını vurgulayan Erdem, kitaplarda felsefi araştırmanın önemli niteliklerinden birisi olan soru sormanın sıklıkla kullanıldığını belirtmektedir (s. 157). Dizi; bilgi edinme amaçlı, yanıtı metnin dışındaki kaynaklarda bulunabilecek olgusal ve somut olgulardan soyut düşünmeye geçişte kolaylık sağlayan *kapalı uçlu soruları*, ilgili metinde yanıtları bulunabilecek, anlamaya dayalı *metne dayalı soruları*, çocuğun kendi hayal gücünü kullanmasını ve kavramsal sorulara geçildiğinde derin ve eleştirel düşünmesini sağlayan *açık uçlu soruları* ve herkes için geçerli ortak bir yanıtı olmayan ve soruşturma amaçlı, yanıtı metnin içinde olmayan, üst düzey düşünmeyi gerektiren *entelektüel soruları* (Cam, 2023, s. 54; Özdemir, 2021, s. 31) içermektedir.

Sorular da, söz konusu kitabın felsefi problemi ve söylemi ile ilişkilidir. Her bir soru türünde çocuk; problemi ve konuyu düşünmeye, algılamaya, sorgulamaya ve tartışmaya hazırlanmaktadır.

Kitaplarda sorularla birlikte, örneklerle kurgulanmış bir yaşantı üzerinden çocukların düşünmesi istenmektedir. Örneğin; çocuğa bilginin değerini anlamayı, bilmenin özgürlük sağladığına ilişkin yargıyı kazandırma amaçlı olan *Ce qu'on sait et ce qu'on ne sait pas* [*Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz*] isimli kitapta bu bağlamda kısa anlatılar bulunmaktadır. Kitaplarda günlük yaşamda karşılaşılan olay ve durumlar, örnek olay biçiminde öyküleştirilerek sunulmaktadır (Canlı, 2012, s. 813). Örnek öykülerle birlikte kitaplar, çocuğun yaşamı ve dünyanın işleyişini anlamasına, doğru sorular sorarak düşünmesine ve sorgulamasına, felsefi temel kavram ve problemlere odaklanmasına yardımcı olmaktadır. Kültürel olduğu kadar evrensel değerlerle de işlenen kitaplar ayrıca kesin yargılara varmayarak tartışmayı, sorgulamayı ve eleştirel düşünmeyi teşvik etmektedir.

Kitaplarda her konu başlığı için tasarlanan yeni karakterler ve bu karakterlerin diyalogları, çocuğun ilgili problemi/konuyu anlamasına olanak sağlamaktadır. Bu anlatım özelliğiyle de kitaplar ilgi çekici, akıcı ve okuması zevkli bir biçime dönüşmüştür. Bu yönleriyle kitaplar nitelikli çocuk yazınında geçerli olan çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkesine de uyum sağlamaktadır. Dilsel, bilişsel ve duygusal yetiler, sözcük dağarcığı, görseller, düş gücü, zekâ, toplumsal ve kültürel çevre, bireysel farklılıklar gibi değişkenlere hassasiyetle yaklaşan dizinin dili ve anlatımı, tüm yönleriyle çocuğun dil ve anlam evrenine yaklaşmaktadır. Dizinin felsefi ve eleştirel düşünmeye ilişkin sorunsalları, çocukların dil ve anlam evrenine uygun bir yaklaşımla, onların dilsel, bilişsel ve duygusal gelişimlerine katkı sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca, dil gelişimi ve bilişsel gelişim ile ilişki içinde olan eleştirel düşünme, problem çözme, sorgulama ve tartışma becerilerine yönelik öyküler; dizinin önerildiği 8 yaş ve üzeri çocuğun dil ve anlam evreni içinde anlam bulmaktadır.

5.2.4. Çıtır Çıtır Felsefe Dizisinin Türk Çocuk Yazını Dizgesindeki Konumu ve İşlevi

Çıtır Çıtır Felsefe dizisi hem içeriği hem de yanmetinsel unsurları bakımından Türk çocuk yazını dizgesinde, çocuklar için felsefe alanında ortaya çıkan yazınsal bir metin olarak algılanmakta ve konumlandırılmaktadır. Kitapçevresi unsurları bağlamında

dizinin erek yazın dizgesindeki konumuna; metnin dışında yer alan “söyleşiler, tanıtım yazıları, duyurular, eleştiriler” (Genette, 1987, ss. 9-10) gibi dikkat çeken unsurlarla odaklanmak gerekmektedir. Dolayısıyla bu bölümde, inceleme nesnesi odak alınarak erek yazın dizgesindeki kitapçevresi unsurlarının bazılarından en dikkat çekenlerine yer verilmektedir.

Kaynak metnin yayınevi Milan’ın, 40 yıllık yayıncılık süreciyle ilgili yayımladığı tanıtım broşüründe (2022), dizinin yazarı Labbé’nin ve kendisinin Türkiye’deki çevirmeni ve sesi Mehmet Erkurt⁵⁶’un açıklamaları dizinin Türk yazın dizgesindeki konumu ve işlevi açısından önem taşımaktadır. Labbé, Günışığı Kitaplığı Yayınevi’nin katkılarıyla 15 yıldır Türkiye’yi dolaştığını, okulları ve kütüphaneleri ziyaret ettiğini belirtmektedir. Türk çocuklarla tanıştığını, onlarla felsefi tartışmalar yürüttüğünü ve öğretmenlere, yetişkinlere de eleştirel düşünceyi geliştiren bu tartışmalara girmeye cesaret etmeleri için gereken araçları vermeye çalıştığını ifade etmektedir. Labbé, bazı konuların kültüre bağlı olarak az ya da çok kendiliğinden ortaya çıktığını, ancak çocukların sorduğu yaşam, ölüm, adalet, adaletsizlik, savaş, yoksulluk hakkında soruların evrensel olduğunu açıklamaktadır. *Les Goûters Philo*’nun en popülerleştiği ülkelerden birinin de Türkiye olduğunu dile getiren Labbé ayrıca Türkiye’yi büyük bir felsefi kültürle yoğrulmuş, merakın hissedildiği ve yabancı kültürlerle açıklığın çok güçlü olduğu bir ülke olarak betimlemektedir. Çevirmen Erkurt ile ilgili olarak da şunları dile getirmektedir; “Çeviri becerileri inanılmaz olan Mehmet Erkurt sayesinde dil asla bir engel değil: tartışmaların tüm dinamiklerini korumayı ve çocuklarla doğrudan bağlantı kurmayı başarıyor. Mehmet, Türkiye’de *Les Goûters Philo*’nun sesi!” (Éditions Milan, 2022). Aynı şekilde Erkurt’ta dizinin Türk yazın dizgesindeki dolaşım sürecini şu sözlerle ifade etmektedir:

“*Les Goûters Philo*, Türkiye’de hem yetişkinlere hem de çocuklara ulaşarak devrim niteliğinde bir etki yarattı. Onlardan önce hiçbir kitap felsefeyi herkesin

⁵⁶ Mehmet Erkurt, Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi’nden mezun olduktan sonra Boğaziçi Üniversitesi Çeviribilim Bölümü’nde yüksek lisans yapmış ve Günışığı Kitaplığı’nda yayınevinin gençlik kitapları markası ON8’in editörlüğünü üstlenmiştir. Fransızcadan roman, İngilizceden makale çevirileri yapan Erkurt, Can Çocuk Yayınları’nda editörlük ve yayın yönetmeni yardımcılığı görevini sürdürmektedir. Çevirmenliğe devam ederken, Sevim Ak’ın kurduğu “Ev Kütüphanesi”nde gençlerle ve çocuklarla kitap kulüpleri düzenlemektedir. *Les Goûters Philo* dizisinin yazarı Labbé’nin Türk yazın dizgesindeki sesi olan Erkurt, yazara Türkiye’deki birçok etkinliğinde eşlik etmiş ve kendisinin çevirmenliğini üstlenmiştir. Fransa’da ve Türkiye’de dizi ile ilgili söyleşileri ve açıklamaları bulunan Erkurt, Türk yazın dizgesinde dizinin dolaşımına ve yolculuğuna eşlik etmiştir. Detaylı bilgi için bkz. <https://www.canyayinlari.com/mehmet-erkurt>

günlük yaşamının doğal bir parçası olarak görmüyordu. Brigitte Labbé ile 2007'den bu yana başta İstanbul, Bursa, İzmir, Ankara ve Çanakkale olmak üzere Türkiye'nin çeşitli okul ve kurumlarında çocuklarla yürüttüğü felsefe tartışmalarında tercüman olarak çalışıyorum. Ortak bir dil kurduk ve bazen kendimi çocuk gibi hissediyorum. Bazen çevirmen olduğumu unutuyorum ve hatta konuşmayı çevirmeyi bile unutuyorum! Birlikte, çocuklar için tek bir ses gibi hissediyoruz. Bu anların ve deneyimlerin ne kadar büyüklü olduğunu anlatamam”⁵⁷. (Éditions Milan, 2022)

Dizinin Türkiye’de ortaya çıkışı; Benetton sponsorluğunda yayınlanmasıyla ve normal dağıtım kanallarından satılmanın yanı sıra mağazalarda da satılmasıyla gerçekleşmiştir. Sonrasında Günışığı Kitaplığı Yayınevi’nin dizinin tüm haklarını almasıyla, *Çıtır Çıtır Felsefe* Türk çocuk yazını dizgesinde yer almıştır. Öncelikle Milan Yayınevi’nin dizinin Türkiye’deki konumuna ithafen tanıtım broşüründe detaylı bir şekilde vermesi ve sonrasında da Labbé’nin birçok dile çevrilen dizisinden daha çok Türkçe ve Türkiye odaklı açıklamaları önem arz etmektedir. Dizinin yazarının bizzat dâhil olduğu çeviri metnin erek dizgedeki süreci; *Çıtır Çıtır Felsefe*’nin konumu ve işlevi açısından önemli noktalara işaret etmektedir. Yazarın; erek metin okuru olan çocuklarla tanışması, onlarla felsefi tartışmalar yürütmesi, yetişkinlere eleştirel düşünceyi benimsetmeye çalışması dizinin çok işlevli yapısını ortaya çıkarmaktadır. Dizinin erek dizgedeki işlevlerinden biri; sadece basılı bir kitap dizisi olarak kalmaması; tam tersine yazarın ve çevirmenin de dâhil olduğu uygulamalı ve etkileşimli yönleriyle hem çocuğa hem de yetişkine hitap etmesidir. Dizinin; felsefeyi herkes için, herkesin günlük yaşantısına dâhil eden özelliği sebebiyle, Erkurt’un belirttiği gibi Türk yazın dizgesinde “devrim niteliğinde bir etkisi” olmuştur. Ayrıca dizinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanarak okullarda bu bağlamda etkinliklerin düzenlenmesi, Milli Eğitim Bakanlığı’nın yayımladığı ders kitaplarının bazılarında diziye atıfta bulunulması; erek yazın dizgesinin okuru olan çocuk için gerçekleştirilen adımlar olarak düşünülebilir. Dizinin, saygın ve önemli kurumlar, okullar ve kişiler tarafından eleştirilmesi, onaylanması ve beğenilmesi Türk çocuk yazın dizgesindeki konumunun önemine işaret etmektedir.

Türk çocuk yazını dizgesinde 80 bini aşan baskısıyla *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisi üzerine basında farklı yayın kurumları tarafından birçok haber, tanıtım ve söyleşi

⁵⁷ Bu açıklamaların Fransızcadan Türkçeye çevirisi bu tezin yazarı tarafından yapılmıştır. Detaylı bilgi için bkz. https://www.editionsmilan.com/wp-content/uploads/sites/3/2022/08/Mook_40ans_historique-Milan.pdf

yayımlanmıştır. Bunlarda dizinin erek yazın dizgesindeki etkisi, konumu ve işlevinden de bahsedilmektedir⁵⁸. Buna ek olarak *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisi, özellikle eğitim bilimleri alanında bilimsel yayınlara konu olmuş, irdelenmiş ve tartışılmıştır. Dizinin Türk çocuk yazınında ve akademide ilgi görmesinin ve araştırma konusu edilmesinin temel nedeni; içindeki her kitapta farklı değerlerin, güncel ve evrensel olayların ele alınarak çocuğun sorunların üstesinden nasıl gelebileceğine ve genel olarak eleştirel düşünmeyi nasıl geliştirilebileceğine dair rehberlik etmesi olabilir. Çocuk yazınında en güç işlerden birinin, çocuğa düşünme ve sorgulama sorumluluğunu yazınsal bir kurgu içinde duyumsatabilmek olduğunu savunan Sever (2021, ss. 40-42), *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinin, Türk çocukları için kalıcılığı en yüksek yayıncılık seçimi olabileceğini belirtmektedir. Dizideki kitapların baskı sayıları ve arka arkaya çevrilip yayımlanması bu ifadeleri kanıtlar niteliktedir. Erdem de, Türkiye’deki çocuklar için felsefe kitapları odağındaki çalışmasında (2011), *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinin Türk çocuk yazın dizgesindeki konumu ve işleviyle ilgili bazı saptamalarda bulunmuştur. Erdem (2011), kitaplardaki bazı öykülerin aktarımında kültürden kaynaklanan bazı sorunların yer aldığını ve seçilen bazı kurgu örneklerinin çocuk gerçekliğinden uzak olabileceğini (ss. 160-161) belirtmektedir. Öykü örneklerinin kültürden kültüre değişkenlik gösterebileceğinin altını çizerek öykülerde kültür farklılığının göz önüne alınabileceğini ifade etmektedir. Erdem’in dizideki bazı öykülerde gözlemlediği bu durum, dizinin tamamı için geçerli değildir. Canlı da; çocukların yetişkin rehberliğiyle bu durumların üzerine düşünerek rahatça tartışılabileceğini (2012, s. 813) belirtmektedir. Günışığı Kitaplığı Yayınevi’nin, dizinin yayımlanma sürecinde Türkiye’nin kültürel özelliklerini ve gerçeklerini dikkate aldığı görüşünü de belirtmek gerekmektedir. *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinin bir başka eleştirilen tarafı da, medya tarafından Türk çocuk yazınında ticari bir başarı olarak değerlendirilmesidir. Ancak bunun yanı sıra düşünme eğitimine katkısı bakımından da başarılı bulunduğu dair değerlendirmeler de mevcuttur. Bu bölümde yer verilen bilgiler çerçevesinde ülkemizde *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisiyle ilgili güncel gelişmelere de değinmek gerekmektedir. Zira bu gelişmeler dizinin Türk yazın dizgesindeki konumu ve işlevine dair önemli veriler içermektedir.

⁵⁸ Detaylı bilgi için bkz. <https://gunisigikitapligi.com/kisiler/brigitte-labbe/>

5.2.4.1. *Çıtır Çıtır Felsefe* Dizisinin Erek Dizgedeki Alınlanma Süreci: Muzır İlan Edilen Kitaplar

Çıtır Çıtır Felsefe dizisi ile ilgili ülkemizde yaşanan güncel olaylara, bu olayların sonucunda ortaya çıkan tartışmalara ve sonuçlara bu bölümde yer vermek gerekmektedir. Tez çalışması sürecinde meydana gelen bu olaylar zincirini sonuçlarıyla birlikte tarafsız bir şekilde ortaya koymak bu çalışmanın özgün niteliği ve önemi açısından önem taşımaktadır. 2022 yılının Haziran ayında, sosyal medya uygulaması Twitter’da ve bazı basın organlarında dizideki *Küçükler ve Büyükler* [*Les petits et les grands*] ve *Aşk ve Dostluk* [*L’amour et l’amitié*] başlıklı kitaplarda bulunan bazı resim ve ifadelerle ilgili olarak tartışmalı yorumlar yayımlanmıştır. Dizinin yayınevi Günışığı Kitaplığı’nın ilk açıklamalarına göre; kitaplardan bazı ifadeler bağlamından kopartılarak seçilmiş, Twitter üzerinden paylaşılmış, kitapların amacından kopuk olarak gerçek dışı suçlamalar yapılmış ve bu durum kitaplar hakkında olumsuz bir algı yaratılmasına sebep olmuştur (Günışığı Kitaplığı, 2022). Bu tartışma ve suçlamalarla ilgili olarak, Günışığı Kitaplığı bir kamuoyu açıklamasında bulunmuştur:

“İlgili paylaşımlarda Fransız yazar Brigitte Labbé’nin 10 yaş üstü okurlar için yazdığı “Çıtır Çıtır Felsefe” dizisine ait *Küçükler ve Büyükler* kitabı ile *Aşk ve Dostluk* kitaplarından alıntılanan iki cümle, sanki tek bir kitapmış gibi yan yana servis edilerek yanlış ve maksatlı bir algı yaratılmaya çalışıldı. Söz konusu iki kitabımızın tepki gösterilen bölümlerinde gerçekte ne anlatıldığını açıklamakta yarar görüyoruz.

Küçükler ve Büyükler (2013) kitabı, küçük ve büyük olmak ne anlama gelir ve yetişkinlerin ve çocukların karşılıklı hakları nelerdir, yetişkin olmak küçükler üzerinde güç kullanmayı haklı kılar mı gibi temaları işliyor. Kitapta şikayete konu olan kısa öykü, çocukların yetişkin tacizlerine karşı bilinçlenmesini amaçlıyor. Çocukların asla yaşamaması gereken yetişkin tacizine karşı neler yapabileceğini ve haklarını açıklıyor. Zaten sayfa 10 ve 11’de anlatılan olumsuz örnek öykünün devamında da bu amaç ve açıklıkla belirtiliyor.

Aşk ve Dostluk (2012) adlı kitap ise sevginin bu iki farklı biçimini işliyor. Şiddetin ve kıskançlığın, hiçbir şekilde sevginin uzantıları olamayacağı, eşler arasında sevgi ve şefkatin var olması gereği vurgulanıyor. Sevgi üzerinden hem başkaları hem de kendimizi nasıl daha iyi tanıyabildiğimizi düşündürüyor, kendine saygının öneminin altını çiziyor. Çocukların kişisel gelişimi açısından son derece yararlı kazanımlar sunuyor.

Dizinin yazarı Brigitte Labbé, kitaplarıyla çocukların eğitime ve gelişimine sunduğu katkıdan ötürü 2019 yılında, Fransa Eğitim Bakanlığı tarafından ülkenin en yüksek devlet nişanı olan Legion d’Honneur ile ödüllendirildi.

25’ten fazla ülkede yayımlanan dizi ülkemizde de çok sevilmiş, çocuklar kadar ebeveynlerin ve eğitimcilerin de başucu kitapları olmuştur. Dizinin her kitabı

çocukların merak ettiği, ancak yetişkinlerin anlatmakta güçlük çektiği kavramları, çocukların anlayabileceği bir dille ve gündelik yaşamdan kısa öykülerle örnekliyor. Ortak okumalar vesilesiyle zor konuların çocukla konuşulabilmesini, sorularına yapıcı cevaplar bulunabilmesini sağlıyor.

26 yıllık saygın yayıncılık emeğiyle ülkemizde nitelikli çocuk ve gençlik kitapları alanının gelişmesinde öncü rol oynayan yayınevimiz, söz konusu kitaplar hakkında gerçek dışı, yalan haberler ve paylaşımlar yoluyla manipülasyon yaratılmasını; kitapları okumamış insanların duygularıyla oynayarak yanlış yargılara varmalarının amaçlanmasını endişeyle izlemektedir. Kitapları okuyan, bilen sayısız ebeveyn, eğitimci, kütüphaneci, akademisyen, yayıncı, kitapçı, medya çalışanı okurumuzdan gelen büyük destek tesellimizdir". (Günişığı Kitaplığı, 2022)

Günişığı Kitaplığı bu açıklamasında, *Küçükler ve Büyükler* ile *Aşk ve Dostluk* kitaplarından alıntılanan cümlelerin tek bir kitapmış gibi sunularak "yanlış ve maksatlı bir algı" oluşturulmaya çalışıldığını vurgulamıştır. Dolayısıyla, kitapların tepki gösterilen bölümleriyle ilgili "gerçek" olanı ve "aktarılmaya" çalışılanları kamuoyuna açıklamışlardır.

2012 ve 2013 yıllarından itibaren ülkemizde yayımlanan *Küçükler ve Büyükler* ve *Aşk ve Dostluk* kitapları, yukarıda da bahsedildiği gibi adları ve aktarmaya çalıştıkları konular bağlamında ilgili temalarla şekillenmekte ve bu temaları da kısa öykülerle okurlara sunmaktadır. Bu iki kitaptan alıntılanan cümleler ve görseller, yayınevinin aktardığına göre "sanki tek bir kitapmış gibi yan yana servis edilerek yanlış ve maksatlı bir algı" (Günişığı Kitaplığı, 2022) ile sosyal medyalarda ve kamoyunda paylaşılmıştır. *Küçükler ve Büyükler* başlıklı kitaptaki tepki çeken kısa öyküde (2013, ss. 8-13), çocukların "yetişkin tacizlerine karşı bilinçlenmesi" kısa öykü kurgusu ve görseller ile anlatılmaktadır. Bu öyküde, çocukların yetişkin tacizine karşı neler yapabileceği, hakları ve böyle bir durum yaşanırsa sonuçlarının neler olacağı açıklanmaktadır.

Günişığı Kitaplığı tarafından "linç kampanyası" olarak tanımlanan sürecin ardından diziye yönelik olumsuz algı yaratılmasına cevaben yayınlanan kamuoyu açıklamasına ek olarak, uzman görüşleri de paylaşılmıştır. Klinik psikolog-pedagog İnci Vural'ın *Küçükler ve Büyükler* kitabına ilişkin görüş yazısı da bunlardan biridir:

"Kitap, evrensel cinsel taciz yasağını bu yaş düzeyindeki çocukların anlayabilmesi için somut bir örnekle net bir şekilde anlatıyor. 10-12 yaşında soyut düşünme becerileri henüz tam gelişmemiş olan çocukların bu konuya bir anlam kazandırabilmesi ve kendilerini koruyabilmesi için bunun çok somut ve basit bir şekilde anlatılması gerekir. Bu yaşlardaki çocukların taciz olayını ve

kendilerini bundan nasıl koruyabileceklerini imalarla ya da bir takım soyut benzetmelerle, ifadelerle anlaması zaten mümkün değildir. Dolayısıyla pedagojik açıdan, soyut düşünme dönemini henüz tamamlamamış bir çocuğa ‘burnunu karıştırma’ demek gibi ‘cinsel organına da dokundurma’ kuralının, en basit ve en anlaşılır şekliyle yazılması gerekir. 30 yıldır klinik psikoloji ve pedagoji alanında çalışan bir uzman olarak, her türlü konunun çocuklarla konuşulmasının, konuşulmadan bırakılmasından çok daha faydalı olduğunu gürdüm. Tüm bilimsel çalışmalar da, söze dökülen durumların davranışa dönüşme riskini azalttığını destekliyor”. (Günışığı Kitaplığı, 2022)

Aşk ve Dostluk başlıklı kitapta ise, sevginin farklı biçimleri işlenmektedir. Kısa öykülerle ve görsellerle şiddet, kıskançlık ve sevgisizlik gibi olumsuz etki yaratabilecek kavramlar somut bir şekilde okura aktarılmaktadır. Hayatın içinden örneklerle “sevgi” kavramı, “eşler arasında sevgi ve şefkatin var olması” bağlamında vurgulanmaktadır (2012, ss. 10-35). Sürecin devamında, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu⁵⁹ tarafından *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinde yer alan tüm kitaplar kurul tarafından incelemeye alınmıştır. İnceleme sonucunda, kurulun 24.06.2022 tarihinde *Resmî Gazete*’de yayımlanan kararıyla *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinde yer alan; *Aşk ve Dostluk*, *Beden ve Akıl*, *Cesaret ve Korku*, *Diktatörlük ve Demokrasi*, *İyi ve Kötü*, *Küçükler ve Büyükler*, *Oğlanlar ve Kızlar* isimli 7 kitabın, içerisinde yer alan bazı ifade, görsel ve tasvirler sebebiyle 18 yaşından küçüklerin maneviyatı ve gelişimleri üzerinde muzır tesir yapacak nitelikte olduğuna karar verilmiş ve bu kitaplar “muzır” ilan edilmiştir⁶⁰. Söz konusu kitapların 1117 sayılı Kanun’un 3266 sayılı Kanun’la değişik 4 üncü maddesindeki sınırlamalara tabi olmasına karar verilmiştir. Bu sınırlamalar şu şekildedir:

“İlgili eserlerin ön kapaklarına “Küçüklere zararlıdır” damga veya işareti basılmak zorundadır. Bu suretle damgalanan eserler; a) Açık sergilerde ve seyyar müvezziler tarafından satılamaz. b) Dükkanlarda, camekanlarda ve benzeri yerlerde teşhir edilemez. c) Bir yerden bir yere teşhir maksadıyla açık bir surette nakledilemez ve müvezziler tarafından bunlar için sipariş kabul olunamaz. d) Gazeteler, mecmualar, duvar ve el ilanları, radyo ve TV ile veya diğer suretlerle ilan edilemez, satışı için reklam ve propaganda yapılamaz. e) Para mukabili veya parasız küçüklere gösterilemez, verilemez ve hiçbir suretle okul ve benzeri yerlere sokulamaz. Bu tür eserler, ancak 18 yaşından büyük olanlara içi görülmeyen zarf veya poşet içinde satılabilir. Bu zarf ve poşetlerin üzerinde eserin ismi ile “Küçüklere zararlıdır” ibaresinden başka hiçbir yazı ve

⁵⁹ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Koruyu ve Önleyici Hizmetler Daire Başkanlığı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. <https://www.aile.gov.tr/chgm/teskilat-yapisi/baskanliklarimiz/koruyucu-ve-onleyici-hizmetler-daire-baskanligi/>

⁶⁰ Detaylı bilgi için bkz. T.C. Resmî Gazete, 24 Haziran 2022, Sayı : 31876, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu, 7418/1-1, s.56.

resim bulunamaz”. (Kabul Tarihi: 21/6/1927; Resmi Gazete: Tarih: 7/7/1927; ulaşıldığı yıl: 2022)⁶¹

Tüm bu durum ve gelişmelerden dolayı, dizideki “muzır” ilan edilen 7 kitap ve geriye kalan kitaplar tekrar incelendiğinde, *Küçükler ve Büyükler* ve *Aşk ve Dostluk* kitaplarındaki muzır olarak itham edilen ifade, görsel ve tasvirler *öngörülebilir*⁶² nitelik taşımaktayken geri kalan 5 kitapta durum böyle değildir. Bunlara ek olarak, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu da kararında 7 kitaptan hangisinde, hangi ifade, görsel ve kavram ile ilgili bu kararı aldığını detaylı olarak belirtmemiştir. Tüm bu gelişmelere bağlı olarak, çocukların maneviyatı ve gelişimleri üzerinde muzır tesir yapacak nitelikte olarak yorumlanması mümkün olan unsurlar, daha önce tartışmaya sebep olmuş unsurlarla analoji kurularak saptanmaya çalışılmıştır. Bu saptama sonucunda söz konusu unsurlarla karşılaşılmamıştır.

Sonuç olarak, farklı öz ve biçim özellikleri taşıyan, çocuk yazınında farklılaşan bu dizinin çeviri süreci de farklı yaklaşım ve yorumlar gerektirmektedir. Yaşanan bu olaylar karşısında çözüm odaklı bir yaklaşımla; dizideki diğer kitaplar ve muzır ilan edilen kitaplar incelemeye dâhil edilmiş ve yaşanan bu olaylar ve tartışmalar Türk kültür dizgesinde ortaya çıkmış bir vaka olarak ele alınmıştır. Türk kültür ve yazın dizgesine çeviri yoluyla katılmış olan “çocuklar için felsefe” metinleri kapsamında farklı bir tür olarak ele alınan *Les Gouters Philo* dizisi, gündelik hayata yönelik soruların, sorunların ve kavramların düşünme pratiğine uygulanmasıyla ortaya çıkan bir öykü kurgusundan oluşmaktadır. Bunlar, gündelik kavramları toplumsal ve kültürel bağlamla ilişkilendirerek kurgulanmış öykülerdir. Çocukların gündelik hayatta karşılarına çıkan soyut kavramların somut ve üzerine düşünülebilir olabilmeleri için öyküler hassasiyetle oluşturulmuştur.

“Çocuklar için felsefe” etiketiyle sunulan diziye, çeviribilimsel yöntem bağlamında, çalışmamızın temel kuramsal çerçevesini oluşturan Yorumlayıcı Anlam Kuramı ile

⁶¹ Detaylı bilgi için bkz. T.C. Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu. (Kabul Tarihi: 21/6/1927; R. Gazete: Tarih : 7/7/1927; Ulaşıldığı yıl: 2022).

⁶² Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu tarafından “Küçükler ve Büyükler” ve “Aşk ve Dostluk” kitaplarındaki muzır olarak itham edilen ifade, görsel ve tasvirlerin *öngörülebilir* niteliği bu tezin yazarının şahsi görüşü veya tespiti değildir. Sosyal Medyada başlatılan yanlış ve maksatlı algıda ortaya çıkan ifade, görsel ve tasvirlerdir. Sakıncalı addedilen söz konusu 7 kitap ve dizinin tamamı, birçok kez kontrol edilmesine rağmen olumsuz anlaşılabilecek unsurlarla karşılaşılmamıştır.

odaklanılmıştır. Dizilerde yer alan kitaplar birleşen ve farklılaşan özellikleriyle felsefenin temel kavram ve temaları bağlamında ele alınmaktadır. Kavramsal ve tematik aktarım kategorileri belirlenerek bu bağlamda yapılan incelemede Yorumlayıcı Anlam Kuramı tercih edilmiştir. Bu kuramın seçilmesinin nedeni; felsefede dilin düşüncedeki ve zihindeki işlevini anlatmak amacıyla ifade edilen “anlam” kavramının, kuramda “zihinsel bir süreç” ve temel olarak ortaya çıkmasıdır. Dolayısıyla *Les Goûters Philo* dizisine yukarıda bahsedilen bilgiler ve kuramsal çerçeve bağlamında yaklaşılmaktadır. İnceleme nesnesinin betimlenmesi ve analiz edilmesiyle Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde çeviri aşamalarıyla uyumu ele alınarak bundan sonraki çalışmalar için alan yazınında kullanılabilecek bir yöntem önerisi ortaya konulmaktadır.

6. BULGULAR VE TARTIŞMA

“Çocuklar için felsefe metinleri çevirisi” kapsamında, *Les Goûters Philo* dizisinin Fransızcadan Türkçeye yapılmış çevirileri, dilsel ve kültürel unsurlarıyla felsefi söylemin, kavram ve temanın aktarımı bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Karşılaştırmalı inceleme sonucunda elde edilen veriler, çeviriyi “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” olarak üç aşamalı bir işlem şeklinde tanımlayan Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında değerlendirilmektedir.

Bu bölümde öncelikle, çalışmamızın özgün yanını temsil eden “Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisinin İncelenmesine Yönelik Yöntem Önerisi” aşamalarıyla birlikte detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Sonrasında, öne sürülen bu yöntem *Les Goûters Philo* dizisine uygulanmış, Türkçeye çevrilen 33 kitap incelenmiş ve bunun sonucunda elde edilen veriler Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın çeviri aşamaları ışığında değerlendirilmiştir.

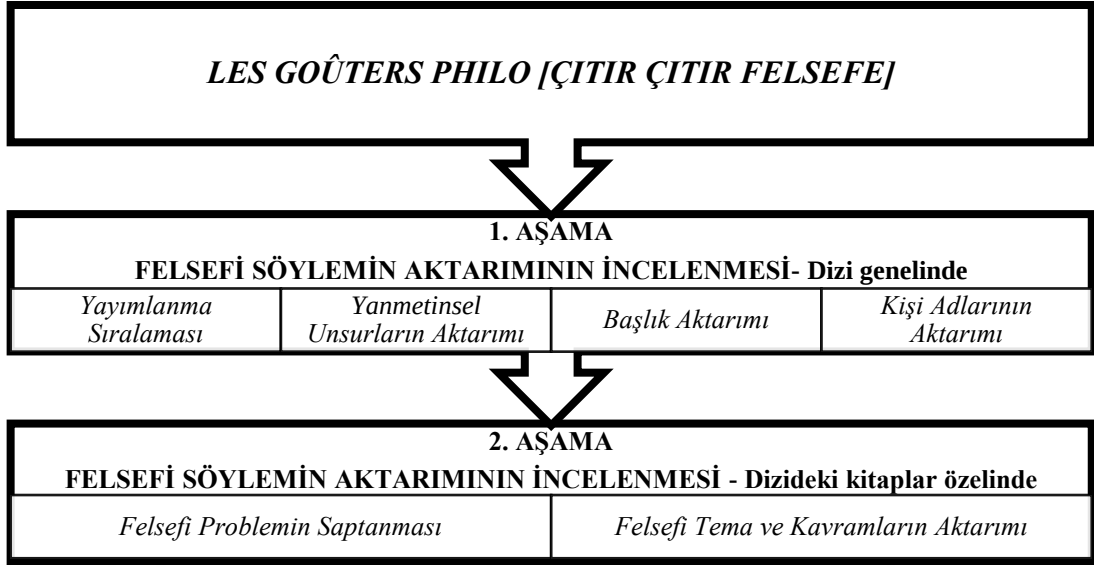
6.1. Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisinin İncelenmesine Yönelik Yöntem Önerisi: *Les Goûters Philo* [Çıtır Çıtır Felsefe] Dizisi Örneği

Les Goûters Philo kaynak metni ve *Çıtır Çıtır Felsefe* erek metni, çeviribilim ve çocuk yazını çevirisi alanında diğer metin türlerinden ayrılan aykırı yapısıyla dikkat çekmektedir. Bu nedenle, *Les Goûters Philo* dizisindeki verilerin toplanması ve çözümlenmesi için yeni yöntemlerin gerekliliği söz konusudur. Dizinin çeviri süreci de farklı yaklaşım ve yorumlar gerektirmektedir. Dolayısıyla bu diziye ve çevirisine yukarıda bahsedilen bilgiler, kavramsal ve kuramsal çerçeve bağlamında yaklaşılmaktadır. Alan yazını taraması sonucunda, “çocuklar için felsefe metinleri” çeviri sürecine ve çevirilerinin incelenmesine yönelik bir ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır. İnceleme nesnesinin betimlenmesi ve incelenmesiyle Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde çevirinin üç aşamasıyla uyumu ele alınarak bundan sonraki çalışmalar için alanda kullanılabilecek çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik bir yöntem önerisi ortaya konulmuştur.

Çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik çözümleyici yöntem önerisinin ilk aşamasında, çocuklar için felsefe metinlerinin kaynak ve erek dizgeler arası karşılaştırmalı genel bir incelemesi söz konusudur. Burada ilgili metnin genelinde ortaya çıkan ve ilk olarak göze çarpan; “yayımlanma sıralaması, yanmetinsel unsurların aktarımı ve başlığın aktarımı” şeklindeki kategoriler yer almaktadır. Bu

kategoriler, metnin alımlanmasını sağlayan unsurlar olarak tanımlanabilir. Genette'in de aktardığına göre (1987), bu unsurlar olmadan bir metnin kitap olarak alımlanması veya somut olarak kullanılması mümkün değildir (ss.1-11). Metnin kapağında yer alan başlık, yazar adı, yayınevi, yayın tarihi, baskı bilgisi, dizinin adı, arka kapak yazısı gibi unsurlar, metnin kimliğine dair bilgi sağlamaktadır. Bu unsurlar, yazınsal metnin bir nesne olarak varlık bulmasını, bir kitap biçiminde sunulmasını ve alımlanmasını mümkün kılmaktadır. Ayrıca, metnin anlam yapısının oluşturulmasında önemli bir rol oynayarak okurun metne yaklaşımını yönlendiren bir rehber işlevi görmektedir. Dolayısıyla metnin kitap olarak sunulmasına olanak sağlayan ve metni şekillendiren, anlamlandıran ve başka bir seviyeye taşıyan bu unsurların açığa çıkarılması; öne sürülen çözümleyici yöntemin önemli bir aşamasıdır. Çözümleyici yöntem önerisinin ikinci aşamasında da çocuklar için felsefe metinlerinde yer alan felsefi söylemin aktarımının incelenmesi söz konusudur. Öncelikle “felsefi söylem” kavramı içinde ele alınan problemin saptanması ve detaylandırılması yapılmaktadır. Kaynak ve erek metinlerin dizgelerdeki işlevi ve konumunun belirlenmesiyle kaynak metinde yer alan felsefi söylemin ve problemin saptanması ve çözümülenmesi önem arz etmektedir. Sonrasında söz konusu felsefi söylemin erek metinde nasıl yer aldığına odaklanarak felsefi problem bağlamında yer alan tema ve kavramların aktarımının incelenmesi söz konusudur.

“Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisinin İncelenmesine Yönelik Yöntem Önerisi” alandaki diğer çocuklar için felsefe metin türlerine de uygulanabilecek şekilde tasarlanmıştır. Bu bölümde, çözümleyici yöntem önerisi çalışmanın inceleme nesnesi olarak seçilen *Les Gôûters Philo* dizisine uygulanmış ve detaylandırılmıştır.

Şekil 6.1. Çocuklar için Felsefe Metinleri Çevirisinin İncelenmesine Yönelik Yöntem Önerisi: *Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]* dizisi örneği.

Yöntemin ilk aşamasında, dizinin kaynak ve erek dizgeleri arası karşılaştırmalı genel bir incelemesi yapılmaktadır. Burada dizinin genelinde, başka bir ifadeyle 33 kitabında, ortaya çıkan; “yayımlanma sıralaması, yanmetinsel unsurların aktarımı, başlığın aktarımı ve kişi adlarının aktarımı” şeklindeki kategoriler altındaki örnekler, felsefi söylemin aktarımı bağlamında ve Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Çözümleyici yöntem önerisinin ikinci aşamasında da, dizideki kitaplarda yer alan felsefi söylemin aktarımının incelenmesi yapılmaktadır. Bu inceleme, dizide yer alan her bir kitap için ayrı ayrı olacak şekilde yapılmaktadır. Düşünsel, dilsel ve kültürel unsurları da barındıran felsefi problemin ve dolayısıyla söylemin bu 33 kitapta farklılaşması göz önünde bulundurularak; ilgili tema ve kavramların aktarımı üzerine odaklanılmıştır. İnceleme nesnesi olan dizinin büyük bir veri boyutuna sahip olması nedeniyle bu aşamada 33 kitabın 11’i kullanılmıştır. Öncelikle kitaptaki felsefi söylem kavramı içinde ele alınan problem saptanmakta ve detaylandırılmaktadır. Söz konusu felsefi söylemin erek metinlerde nasıl yer aldığına odaklanarak felsefi problem bağlamında yer alan tema ve kavramların aktarımının incelenmesi gerçekleştirilmektedir. Konu başlıkları ve dil ile ilgili problemler, eleştirel düşünme ile ilgili olan söylem, tema ve kavramların dile yansımaları gibi unsurlar dizideki her metinde değişmekte olduğundan bu hususlar üzerine yoğunlaşmak metinlerin çözümlenmesi, anlaşılması ve onlara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşılması için önem taşımaktadır. Söz konusu aşamalar açığa çıkarıldıktan

sonra çevirmenin çeviri sürecine ilişkin kararlarının ve yöntemlerinin Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında değerlendirilmesi yapılmaktadır.

6.1.1. Felsefi Söylemin Aktarımının İncelenmesi – Dizi Genelinde

Çözümleyici yöntemin ilk aşaması olan bu bölümde, dizideki 33 kitapta ortaya çıkan ve aktarımında farklılıkların olduğu unsurlar ve bu unsurların değerlendirilmesi yer almaktadır. Öncelikle dizinin kaynak ve erek dizgelerdeki yayımlanma sürecine değinilmektedir. İkinci olarak dizinin yanmetinsel unsurların aktarımı ortaya konulmaktadır. Üçüncü olarak da dizideki başlıklarının aktarımı açığa çıkarılmaktadır. Son olarak da dizideki kişi adlarının aktarımı üzerine örnekler ve değerlendirmeler yer almaktadır. Böylelikle dizi, bu kategoriler ve değerlendirmeler sayesinde anlam kazanmaktadır.

6.1.1.1. Yayımlanma sıralaması

Dizinin yazarları, felsefenin herkese erişilebilir olmadığını ve bu bilgiyi iletmek için alışılmış kalıplardan ve kodlardan bağımsız bir yöntem geliştirme gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu düşünce, Tablo 5.1.’de ve Tablo 5.3.’te görüldüğü üzere, kitapların isimlerinden ve dizilişlerinden de anlaşılmaktadır. Birbirine zıt gibi görünen ancak birlikte anlam kazanan, benzerlik veya süreklilik gösteren kitap isimleri, felsefi problemlerden seçilmiş ve düzenlenmiştir. Bu kitaplar, Fransız okur olan çocuklara ve ebeveynlere sunulmuştur. Felsefi problemleri ele alan yazarlar, Fransız çocuk yazınına “iddialı ve etkileyici” bir giriş yaparak dikkat çekmiştir. Kaynak kültürde çocuk okurların bu felsefi problemleri anlamalarına, bu sorunlara yanıt bulmalarına ve bu problemlerle başa çıkmalarına yardımcı olacak bir “fikir kutusu ve alet çantası” olarak ortaya çıkan bu dizi, önemli ve hassas felsefi problemleri Fransız çocuk okuruna yaklaştırmaktadır. Fransa’da felsefenin, eğitime çok erken yaşlardan itibaren dâhil edilmesi düşüncesinden hareket eden yazarlar, günlük yaşamda çocukların karşısına çıkan bu felsefi problemleri, onların gerçekliğine uygun şekilde sıralamış ve oluşturmuştur. Bu sıralama ve oluşturma süreci, çocuğun düş gücüne hitap eden, ilgi çekici konuları ele alan, duygusal ve düşünsel gelişimlerine katkıda bulunan, eleştirel ve yaratıcı düşünmeye teşvik eden bir özellikler bütünü olan çocuğa görelilik ilkesine de uyum sağlamaktadır. İlk başta çarpıcı, sert ve hassas olabilecek yaşam ve ölüm gibi soyut kavramlarla yapılan felsefi ve eleştirel düşünmeye giriş, Fransız kaynak yazın dizgesinde felsefenin yerini ve önemini de ortaya koymaktadır.

Les Goûters Philo dizisi, kaynak dizgede yazar ve danışmanlarının belirlediği sıralamayla ve kitaplar arasında konusal devamlılık gözetilmeden yayımlanmaktadır. Birçok dile çevrilen bu dizideki kitapların yayımlanma sıralaması kaynak dizgedeki sırasıyla aynıdır. Ancak ülkemizde ise, kaynak dizgedeki sıralamaya bağlı kalınmayarak; erek dili, kültürü ve okuru göz önünde bulunduran farklı bir sıralama seçiminde bulunulmuştur. Bu durum detaylı bir şekilde, Ek – 1 “*Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]* dizisi için hızlı tablo”da gösterilmiştir. Örneğin; kaynak dizgede 2000 yılında 1. olarak yayımlanan *La vie et la mort [Yaşam ve Ölüm]* başlıklı kitap, erek dizgede 2010 yılında 17. sırayla yayımlanmıştır. Başka bir örnekte, erek dizgede 1. olarak 2006 yılında yayımlanan *İyi ve Kötü [Le bien et le mal]* başlıklı kitap, kaynak dizgede 2000 yılında 8. olarak yayımlanmıştır. Burada erek metinlerin Türkçe yayın editörü Beykan’ın şu açıklamaları önem taşımaktadır:

“Biz, ülkemizin siyasi ve kültürel koşullarını gözetmek zorunluluğu hissettik. Bunun önemine inandık. Her ülkenin kendi özellikleri, dinamikleri farklıdır. Bir Avrupa ülkesiyle bu anlamda denk düşmek de hayal olurdu. Dizide yayımlanan ne kadar kitap varsa okuyup, farklı bir sıralamada karar kıldık. Örneğin, dizinin Fransa’daki ilk kitabı *Yaşam ve Ölüm*’dür. Kesinlikle isabetli bir başlangıç, ama biz daha ilk kitapta Darwin’le toslaşırsak, felsefeye ürkek ilgilerin önünü kesebiliriz diye düşündük. Onun yerine, *İyi ve Kötü* ile başlangıç yapmayı seçtik. Yaşamlarımızda bu kavramların önemini kim yadsıyabilir. Orijinal dizide *Savaş ve Barış*, *Tanrılar ve Tanrı*, *İş ve Para* diye devam edilirken, biz *Adalet ve Haksızlık*, *Gerçekten ve Yalancıkıtan*, *Güzellik ve Çirkinlik* kitaplarıyla devam ettik. Labbé, daha ilk yüz yüze tanışmamızda bunu sormuş, neden benim sıramı izlemiyorsunuz, bütün ülkeler ilk 10’u yollayın derken siz neden bambaşka bir dizilim yapıyorsunuz diye merak etmişti. Biz kendi kültürümüzü, ülkesel gündemlerimizi esas alarak özgün bir dizilim yapabildiğimiz içindir ki, bugün 700 bini aşan ciddi bir satış rakamına ulaştık. Son dört kitap için de elbette ülkemizin ağır gündemi etkili oldu”. (Edebiyathaber.net, 2014)

Beykan’ın bu ifadelerinden yola çıkarak şunlar söylenebilir; kaynak dizgede 2000 yılında 1. olarak yayımlanan *La vie et la mort [Yaşam ve Ölüm]* başlıklı kitabın konusu yaşam ve ölüm döngüsü, her canlının değeri ve önemi ve ölümle olan ilişkiler üzerine öykülerden oluşmaktadır. Kitaptaki felsefi problemler, temalar ve temel kavramları sıralamak gerekirse de bunlar; yaşam ve ölüm problemi, yaşam, ölüm, dünyanın işleyişi, evrim, doğal yaşam, yaşam döngüsü, rollerdir. Fransız çocuk yazınında çocuk okur için bu konu, problem, tema ve kavramlar anlamlı, etkileyici ve ilgi çekicidir. Yazarın ve danışmanların diziye bu şekilde bir başlangıç yapmalarının arkasındaki neden de budur. Ancak kitaptaki konu, problem, tema ve kavramlar Türk çocuk yazını ve çocuk okur için Fransız yazın dizgesindeki etkisini gösteremeyebilir. Kaynak

dizinin 50 kitabından 33'ü erek kültür, yazın ve felsefe yaklaşımı odağında seçilerek çevrilmiş, farklı bir sıralamayla düzenlenmiş ve yayımlanmıştır. Çevirmen, editör ve yayınevinin iş birliği ile erek yazın ve erek okur için alınan farklı yayımlama sıralaması bu bağlamda anlamlıdır. Öte yandan erek yazın ve okur için dizinin devamında seçilen kitaplarda ilgi çekicidir. *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinin ilk kitabı *İyi ve Kötü [Le bien et le mal]*, duygular, toplum yaşamı, iyi-kötü, mutluluk, yalan, üzüntü, doğru-yanlış, kurallar, birey ve toplum, erdemler, hak ve özgürlükler gibi problem, tema ve kavramlardan yola çıkarak iyilik ve kötülük üzerine öykülerden oluşmaktadır. Burada Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında şu değerlendirmeler yapılabilir; çevirmen çeviri sürecinde, kaynak metinde söyleneni anlayan okur ve erek dilde söylenenin anlatıcısı yazar kimliğiyle, kaynak metindeki anlatılanı zihninde anladığı şekilde erek okur olan çocuğa aktarmaktadır. “Anlama, sözcüklerden sıyırma, yeniden ifade etme” (Lederer, 1994, s. 11) gibi üç aşamalı bir eylem olan çeviri; dilde öznel bir tasarımdır. Dizideki kitapların erek dizgedeki yayımlanma sıralaması konusunda bu üç aşamanın da tüm özellikleriyle gerçekleştirildiği söylenebilir. Yazarın kaynak dizgedeki okur için anlatmak istediği anlama ulaşmak için farklı bir yayım sırasının tercih edilmesi, özellikle çevirinin “sözcüklerden sıyırma” aşamasının gerçekleştiğini göstermektedir. “Bir farkındalık durumu” (Lederer, 1994, s. 14) ile birlikte alınan bu karar erek okur olan çocuk için, çocuğa göre ve onun gerçekliğinde ortaya konulmuştur.

Türk kültür ve yazın dizgesindeki güncel olaylara, özelliklere ve dinamiklere dikkat edilerek çeviri ve yayım sıralaması tercih edilmesinin nedeni şu şekilde açıklanabilir: Kaynak kültür ve yazın dizgesinde çocuklar için felsefe alanı, bu alandaki konular, metinler ve kazanımlar, erek kültür ve yazın dizgesine göre gelişmiş ve detaylandırılmıştır. Dolayısıyla dizinin Türkçeye çeviri süreci ve dizideki kitapların yayımlanma sıralaması farklı tercihler ve yöntemler gerektirmiştir. Erek dizgedeki gündemler, güncel gelişmeler, çocuk okurun özellikleri gibi unsurlara dikkat edilerek bu süreç gerçekleştirilmiştir. Yazarın kaynak metnin okuru olan çocuk üzerine kurduğu sistem, erek metnin okuru olan çocuk için yeniden tasarlanmıştır. Yazarın niyetine, anlatmak istediğine, erek dil olan Türkçeye, erek yazın dizgesinde felsefenin alımlanış şekline ve çocuk okura olan sadakat ön plandadır.

6.1.1.2. Yanmetinsel unsurların aktarımı

Les Goûters Philo dizisindeki kitapların yanmetinsel unsurlarını sıralamak uygun olacaktır. Kapak ve iç kapaktan sonra da, “Au menu de ton Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefenin Menüsünde) (Labbé & Puech, 2000) başlığıyla kitabın içindekiler bölümü bulunmaktadır. Öykülerden sonra, metnin uygulanmasına ve kitabın teması bağlamında farklı sorgulamalara yönelik bir “Mon Cahier Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefe Not Defterim) (Labbé & Puech, 2000) başlıklı bir “kullanım kılavuzu” yer almaktadır. Kitapların sonunda yer alan bu kitapçık/kılavuz, çocukların aileleri veya arkadaşlarıyla kendi felsefi tartışmalarını düzenlemelerine olanak sağlamak için tasarlanmıştır. Burada; tartışmayı başlatmak, düşünce için zemin hazırlamak ve eleştirel düşünmeyi teşvik etmek için bir dizi soru verilmiştir. Bu bölümü takiben dizide yer alan diğer kitaplar küçük boyutlardaki kapak görselleriyle ve sıralamalarıyla birlikte verilmektedir. Kitabın son sayfalarında da; “Mes Idées...” (Benim Fikirlerim) ve “Mes Histoires...” (Benim Öykülerim) (Labbé & Puech, 2000) bölümleri yer almaktadır. Bu başlıklarla birlikte, doldurabilmeleri için bu sayfalar çocuklara boş bir şekilde bırakılmıştır. Arka kapakta da tanıtım yazısı bulunmaktadır. Bunun devamında da ilgili kitaptan bir alıntı yer almaktadır. *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisindeki kitaplarda ise, söz konusu yanmetinsel unsurlar farklılaşmaktadır. Kitaplarda, iç ön kapak ve kitabın “İçindekiler” bölümü bulunmaktadır. Öyküler tamamlandıktan sonra, yazarların kısaca tanıtımlarının, kitabın künyesinin ve dizide bulunan diğer kitapların listesinin yer aldığı sayfa yer almaktadır. Kitapların arka kapaklarında da “Çıtır Çıtır Felsefe - Hayatı anlatan kitaplar” başlığıyla dizinin genel tanıtım yazısı, kitabın adı, kitaptan alıntı, kitabın hangi kavramla neyi tartıştığını açıklayan yazı ve yayınevi logosu yer almaktadır.

Kaynak metinlerde yer alan; “Au menu de ton Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefenin Menüsünde) başlığıyla kitabın içindekiler bölümü, metnin uygulanmasına ve kitabın teması bağlamında farklı sorgulamalara yönelik bir “Mon Cahier Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefe Not Defterim) başlıklı “kullanım kılavuzu” ve “Mes Idées...” (Benim Fikirlerim) ve “Mes Histoires...” (Benim Öykülerim) bölümleri, erek metinlerde bulunmamaktadır. Söz konusu bölümlerin; Fransız çocuk yazını alanının okuru olan çocuk odağında tercihlerle çocuğa göre ve onun gerçekliğine uygun olma, farklı kültürel ve sosyal dizgelerden çocukların alımlama biçimlerinin de farkında olan bir

yaklaşımı barındırma gibi işlevleri bulunmaktadır. Dizinin söz konusu yanmetinsel unsurları aynı zamanda, çocuğun düşünme gücüne seslenen, onun rahatça ve keyif alarak okuyup anlayabileceği ve ilgi duyabileceği şekilde tasarlanmıştır. Dolayısıyla içindekiler başlığı, kullanım kılavuzu ve doldurulmaya yönelik boş sayfalar gibi yanmetinsel unsurlarla oluşturulan dizinin, Fransız okur olan çocuğa yönelik olduğu söylenebilir.

Kaynak metnin yukarıda bahsedilen yanmetinsel unsurları erek dizgede farklılaşmaktadır. Genel olarak değerlendirilecek olursa, *Les Gouûters Philo* dizisinde olduğu gibi, erek metin *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinde yer alan her bir kitap farklılaşarak ancak temelde bir bütün olarak benzer bir örüntü içinde yanmetinsel unsurlara sahiptir. Dizideki her kitap; başlığıyla, temasıyla ve içerdiği öykülerle bütünleşen ön kapak görsellerinden, alt başlıklardan, metin içi görsellerden, arka kapaktan ve tanıtım yazılarından oluşmaktadır. Bu oluşumda kaynak metinle; hem kapak görselleri, metin içi çizimler gibi benzer yapılar hem de içindekiler başlığı, kullanım kılavuzu ve doldurulmaya yönelik boş sayfalar gibi farklılaşan özellikler bulunmaktadır. *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinin genelinde bulunan söz konusu yanmetinsel unsurların; erek okur olan çocuğun gerçekliğine uygun olarak tasarlandığı söylenebilir. Bu yanmetinsel tasarım ile birlikte, erek okur olan çocuğun dünyasına girerek onu anlamak ve önemsemek mümkün olabilmektedir. Erek metinlerin yanmetinsel unsurları aynı zamanda çocuğun düşünme gücüne seslenen, onun rahatça, keyif alarak okuyup anlayabileceği ve ilgi duyabileceği konuları işleyen özellikler olarak da tanımlanan ve kitabın tasarımsal yönüne vurgu yapan “çocuğa görelilik” ilkesine de uyum sağlamaktadır. Ancak kaynak metinlerde yer alan içindekiler başlığı, kullanım kılavuzu ve doldurulmaya yönelik boş sayfalar gibi unsurlar erek metinlerde bulunmamaktadır. Bu durum ile ilgili Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde şöyle bir değerlendirme yapılabilir; kaynak metinlerde söz konusu yanmetinsel unsurların varlığı yazar, danışmanlar, editör, yayınevi iş birliğiyle ve Fransız okur olan çocuk odağında kendini göstermektedir. Fransız çocuğa göre ve onun gerçekliğinde tasarlanan bu unsurların aynı zamanda ticari bir kaygı da içerdiği söylenebilir. Erek metinde söz konusu yanmetinsel unsurların bulunmamasının nedeni de, bu durumun Türk okur olan çocuğa göre ve onun gerçekliği odağında alınan bir karar olmasıdır. Fransız yazın dizgesinde etkili aktörlerin kararları, erek yazın dizgesindeki aktörler tarafından anlamlandırılmış, sözcüklerinden sıyrılmış ve yeniden ifade edilmiştir. Kaynak metnin yazarının

anlatmak istediğini, bu süreçte etkili aktörlerin kararlarının anlamını çözümleyen erek yazın dizgesindeki çevirmen, editör ve yayınevi erek okur olan çocuğa göre kararlar almış ve onun gerçekliğinde değişiklikler yapmıştır. Dolayısıyla metin içi özelliklerinin yanı sıra, metinçevresi unsurlarıyla, *Çıtır Çıtır Felsefe* Türk okur olan çocuğa yöneliktir.

6.1.1.3. Başlıkların aktarımı

Les Goûters Philo dizisinin amacı, karmaşık ve zor felsefî kavramları çocuklara aktarabilmektir. Okullarda, kütüphanelerde ve kafelerde, çikolata, kurabiye ve şeker gibi atıştırma eşliğinde uygulamalı olarak gerçekleştirilen dizi felsefenin herkes için erişilebilir olması fikrinden ortaya çıkmıştır. Bir “fikir kutusu, alet çantası” (Puech, 2006) şeklinde tasarlanmış bu dizi, erken yaşlardan itibaren eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olacak “araç setleri” (Editions Milan, 2020) olarak tanımlanmaktadır. “Küçük felsefe el kitabı” (Chirouter, 2008 , s. 158) olarak tanımlanan *Les Goûters Philo* dizisinin, Fransız çocuk yazını dizgesinde ilgi çektiği ve tanınan bir koleksiyon olduğu söylenebilir. Buradan hareketle dizinin başlığının anlamsal olarak çözümlenmesi yerinde olacaktır: *Les Goûters Philo* başlığında “goûter” sözcüğünün sözlük karşılığı, “tadımlık, atıştırma, ikinci kahvaltısı” (Saraç, 2005, s. 672) olarak geçmektedir. “Philo” sözcüğü de “Philosophie [Felsefe]” sözcüğünün kısaltması olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda yazarın amacına, dizinin amacına, işlevine ve anlamına yönelik başlık seçiminde bulunduğu ortadadır. Söz konusu sözlük anlamlarından yola çıkılacak olursa; *Les Goûters Philo*’nun karşılığı “Tadımlık/ Atıştırma Felsefe” olarak belirmektedir.

Dizinin başlığının Türkçeye aktarımına bakılacak olursa, farklı ve özgün bir seçimin yapıldığı görülmektedir. Çevirmen Aslan başlığın Türkçeye çevirisinde tamamen farklı bir yaklaşım izleyerek “Çıtır Çıtır Felsefe” şeklinde bir tercihte bulunmuştur. Burada Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında şu değerlendirmeler yapılabilir: Kuramda çeviri, “çevirmenin öncelikle kaynak dili, kaynak toplumun kültürel, dilsel alışkanlıklarını anlamasından, kaynak dili dilbilgisel formundan çıkarmasından başka bir ifadeyle sözcüklerden sıyırmasından ve çevirmenin bilişsel süreçte zihninde oluşan kaynak anlamı, erek dili, okuru ve kültürü göz önünde bulundurarak yeniden ifade etmesinden oluşan üç aşamalı bir eylem” (Lederer, 1994, s. 11) olarak tanımlanmaktadır. Çevirmen de bu süreçte, bir okur ve yazardır, kaynak metindeki

mesajı zihninde anladığı şekilde erek okur olan çocuğa aktaran kişidir. Anlama aşaması, dil alanında bir tasarımdır ve öznelidir. Metinden yazarın söylemek istediğini ve metnin iletisini çıkarabilme yeteneğidir. Dizinin başlığının çevirisi sürecinde çevirmen Aslan'ın anlama aşamasını yerine getirdiği söylenebilir. Yazarın anlatmak istediği anlama ulaşan Aslan önemli bir aşamayı gerçekleştirmektedir. Bir ifadenin anlattığı düşünce ve kavramların zihinsel olarak ayrıştırılması olarak tanımlanan sözcüklerden sıyırma aşamasında da Aslan, kaynak metnin anlamını bilincinde saklamakta, sözcükler ve cümleleri kapsayan kaynak metin göstergelerini unutmaktadır. Aslan bu aşamada, “bilişsel ve duygusal bir anlamın kavranıldığı esnada dilsel göstergelerden kurtularak” (Lederer, 1994, s. 212) *Les Goûters Philo* başlığını dil dışı bilgileriyle parçalara ayırmaktadır. “Bir farkındalık durumu” (Lederer, 1994, s. 14) yaşayan Aslan, başlığı kaynak dildeki dilsel ifade ve yapıdan sıyrarak erek dilde bunu başka şekilde karşılayıp asıl anlamını verme farkındalığındadır. Yeniden ifade etme aşamasında da, Aslan, erek dilin sağladığı olanakları kullanarak anlamı yeniden dile getirmektedir. Aslan'ın sahip olduğu sezgisel güç, düş gücü, çıkarımda bulunma ve dili en iyi şekilde kullanma gibi yetenekleri ve üretkenliği bu aşamada önem taşımaktadır. Dizinin başlığını anlayan ve sözcüklerinden sıyrarak Aslan, bu aşamada erek dilin özellikleri ve biçimine göre başlığı tekrar anlamlandırır, eşdeğerliğini doğrular ve yeniden erek dilde ifade eder.

Aslan'ın dizinin başlığının çevirisi sürecinde geçtiği aşamalarda bazı noktalar dikkat çekicidir. Bunlar; Aslan'ın yazarın niyetine, anlatmak istediğine, erek dil olan Türkçeye ve çocuk okura olan sadakatidir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nda çeviride sadakat kavramı; yazarın söylemek istediğine, erek dile ve çevirinin alıcısına sadakat olarak üçlü ilişki bağlamında ele alınmaktadır. Kuramda anlama sadakat kavramının bu üç değişkenin birlikteliğiyle olabileceği görüşü yer almaktadır. Albir'in de aktardığına göre (1990); “Çevirmen gerçekte anladığı anlamı çevirmek istiyorsa sadece belirtilen sözcüklere değil yazarın söylemek istediğine sadık olmalıdır. Hedef dilde yeniden ifadesi için kaynağın ifadesinden farklı olan ifadeler kullanacaktır. Çünkü çevirmen, farklı bir alıcı için ve zorunlu olarak farklı bir dilde çeviri yapar” (ss. 118-119). Çevirmen Aslan'ın, “tadımlık, atıştırılmalık” ifadesini “çıtır çıtır” şeklinde çevirmesi; onun yazarın söylemek istediğine, Türkçe dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa göre ve onun gerçekliği ilkesine sadakat gösterdiğini açığa çıkarmaktadır.

Kitapların başlıklarının Türkçeye aktarımından da bahsetmek gerekmektedir. Aşağıdaki tabloda “karşıt anlamlı kavramlarla oluşturulan başlıklar” ve “ilişkili kavramlarla oluşturulan başlıklar” olmak üzere iki bölümde sınıflandırılan başlıklar bulunmaktadır. Karşıt gibi görünen ancak birlikte anlamlı hâle gelen, aralarında benzerlik bulunan veya devamlılık taşıyan kitapların başlıkları felsefi problemlerin içerisinden seçilmiş ve düzenlenmiştir. Başlıkların Türkçeye çevirisinde; karşıt anlamlı ve ilişkili kavramların aktarımında kaynak kitap başlıklarındaki verilmek istenen mesaja dikkat edilmesi, erek yazın okuru çocuğa göre ve onun gerçekliğinde kararlar alınması -örneğin; *Prendre son temps et perdre son temps* [Zaman Çok ve Zaman Yok] ve *Pour de vrai, pour de faux* [Gerçekten ve Yalancılıktan] başlıklarında kullanılan dil, kelime seçimi ve Fransızcanın dil kullanımı ve sözcük oyunları, sessel uyum gibi özellikleri de dikkate alarak Türkçeye özenli bir aktarımda bulunulması ve aktarımda tutarlılık ve bütünselliğin sağlanması dikkat çeken özelliklerdir.

6.1.1.4. Kişi adlarının aktarımı

Dizideki her bir kitap olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman unsurları bakımından farklılaşsa da genel olarak benzer bir sistem içerisinde tasarlanmıştır. Kitaplarda yer verilen öyküler; gerçek ve gündelik yaşamdan temel alınan olaylardan oluşturulmuş, gerçek olabilecek kişiler tarafından yaşanmış ve anlatılmış, gündelik yaşamda sık sık kullanılan mekânlar ile donatılmış ve geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bağlantı kuran yapılardan meydana getirilmiştir. Kitaplarda yer alan olay örgüleri her bir alt başlıkta değişmekte, farklılaşmakta ve devam zorunluluğu barındırmamaktadır. Buna bağlı olarak da kişiler, mekân ve zaman da değişip farklılaşmaktadır. Kitapların olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman özellikleri bağlamında değinilmesi gereken başka bir konuda, kültürel unsurların bunlara yansımalarıdır. Fransız kültürüne ait unsurlar, öykülerin bu özelliklerinde sıklıkla göze çarpmaktadır. Fransız toplumunda birden çok etnik kültür bir arada bulunmaktadır. Bu etnik kültürlerle ait kişi adları da farklılaşmaktadır. Örneğin; David, Marie, Capucine, Ysou, Hatou, Moussa, Pierre, Tarek, Antonin, Marinette, William gibi. Bu çok kültürlü yapının yansımaları dizideki kitaplarda tercih edilen karakter isimlerinde kendini göstermektedir.

Çıtır Çıtır Felsefe dizisinde söz konusu kişi adlarının aktarımı bu noktada dikkat çekicidir. Yetişkin edebiyatında gerekli olmayan hatta tercih edilmeyecek bazı kültürel uyarılama yöntemlerinin, çocuk edebiyatında gerekli olabileceğini vurgulayan

çevirmen Aslan, örnek olarak kişi adlarının aktarımını vermektedir. Yetişkin yazınında kişi adlarının Türkçeleşmesi yapılmazken, çocuk yazınında yabancı sözcüklerle dolu bir metinde çocukta yabancılaşma yaratabileceği, akıştan koparabileceği için kişi adlarının Türkçeye çevrilebileceğini belirtmektedir. Örneğin; David ve Marie: Osman ve Mualla, Capucine: Karin, Martin: Murat, Ysou: Yasu, Maxime: Martin, Lucas: Bora, Yves: Vedat, Constance: Leyla, Claire: Asya, Lisa: Rojda, Hatou: Hatu, Irsa: İrza, Isabelle: Larissa, Jim et Alice: Cem ve Aylin, Roger: Rober, Harry: Hektor olarak aktarılmıştır. Bu süreçte kaynak kültürde ve metinde yer alan farklı etnik, dinî, millî kökenlerden gelen adları erek metinde de bir arada kullanmaya dikkat eden Aslan, çeviri sürecinde erek okur olan çocuğun ilgili konuları çok boyutlu görmesini amaçlamıştır.

6.1.2. Felsefi Söylemin Aktarımının İncelenmesi – Dizideki Kitaplar Özelinde

“Felsefe yapma davranışını ve düşünme eğitimini güdümlü kurgulanmış anlatı metinleri aracılığıyla sunan metinler” (Canlı & Bozkurt, 2019, s. 524) olarak tanımlanan *Les Goûters Philo* dizisi yanmetinsel ve metinsel unsurlarıyla felsefi söylem içermektedir. Sorgulama ve eleştirel düşünme kavramlarını içeren anlatılarla, öykülerle ve felsefi söylemiyle dikkat çeken dizi, felsefi benlik, ölüm, yaşam, gerçeklik ve kimlik (metafizik); bilgi ve inanç (epistemoloji); ahlak ve yaşam biçimi (etik değerler); sanat ve güzellik (estetik) gibi felsefenin ilgilendiği alanlar ve kavramlar ile ilişkili felsefi problemler üzerine kurulmuştur. Felsefenin bu alanları bağlamında ve bunlarla ilişkili problemlerden üretilen dizi, ilgili tema ve kavramlardan oluşmaktadır. Felsefi problemde soyut kavramlar, ilgili felsefi probleme dayalı tema ve kavramla ilişkilendirilerek sorular ve anlatılarla ortaya konulmaktadır.

Çocuklar için felsefe metinlerinde yer alan felsefi arka plan başka bir ifadeyle problem, tema, kavramlar ve felsefi sorular ilgili metinlerdeki felsefi söyleme işaret etmektedir. Konu, konuya bakış açısı ve bunun nasıl dile getirildiği felsefi söylemi oluşturmaktadır. Konu gündelik hayattan olabileceği gibi daha soyut, düşünmesi ve ifade etmesi zor konularla ilgili de olabilmektedir. Dizide de, sorgulama ve eleştirel düşünme kavramlarını içeren anlatılarla, öykülerle ve felsefi söylemiyle dikkat çekmektedir. Dizideki kitapların arka planında yer alan felsefi problemler; felsefenin ilgilendiği alanlar ve alanlar bağlamındaki kavramlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Felsefenin; metafizik, epistemoloji, dil felsefesi, zihin felsefesi, etik, siyaset felsefesi

ve estetik gibi alanları bağlamında üretilen dizi bu alanlarda yer alan felsefi söylem, bu söylemde yer alan problem, kavram ve temalarla oluşturulmuştur. Kitaplarda ilgili tema bağlamındaki problem, soruların biçimi, kullanılan kavramlar, dil kullanımı, anlatım biçimi ve kültürel unsurlar felsefi soruşturma aşamasına geçişte önemli bir rol oynamaktadır.

Les Gouters Philo dizisindeki 50 kitaptan 33'ü *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisi adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Bu çalışmada Türkçeye çevirisi yapılan söz konusu 33 kitap ayrı ayrı olmak üzere incelenmiştir. İnceleme nesnesi olan dizinin büyük bir veri boyutuna sahip olması nedeniyle bu aşamada 33 kitabın 11'i kullanılmıştır. Çözümleyici yöntem önerisinin bu ikinci aşamasında, kitaplarda yer alan felsefi söylemin aktarımının incelenmesi yapılmaktadır. Bu iki yönlü inceleme tasarımının nedeni; düşünsel, dilsel ve kültürel unsurları da barındıran felsefi söylemin dizideki kitaplarda farklılaşmasıdır. İncelemede dizinin kaynak yazın dizgesindeki yayımlanma sıralaması temel alınarak ilk olarak, kitaplardaki felsefi problem saptanmış sonrasında da problem ile ilgili kavram ve temaların aktarımına odaklanılmıştır. Felsefi kavram ve temaların aktarımı da elde edilen veriler bağlamında “içindekiler bölümündeki başlıklar” ve “metin içi örnekler” olarak iki alt başlıkta incelenmiştir. Kavramsal ve tematik aktarımın incelenmesi aşamasında da anlam kavramının düşünsel bir süreç olarak ortaya çıktığı Yorumlayıcı Anlam Kuramı tercih edilmiştir. Elde edilen veriler, çeviriyi “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” olarak tanımlayan bu kuram ışığında değerlendirilmiştir.

6.1.2.1. *La vie et La mort [Yaşam ve Ölüm]*

Kaynak dizgede, 2000 yılında 1. olarak basılan ancak 10 yıl sonrasında erek dizgede 2010 yılında 17. olarak basılan dizinin *La vie et La mort [Yaşam ve Ölüm]*⁶³ başlıklı bu kitabında, çocukların sorguladığı “yaşam” ve “ölüm” kavramları somut ve basit örneklerle, sorularla ve öykülerle tartışılmaktadır. Felsefeye ilişkin sorunsallar olan bu kavramlar, çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla ele alınmaktadır. Çevrildiği ülkelerde hem yetişkin hem de çocuk okuru felsefeyle bir araya getiren bu kitapta yaşam ve ölüm kavramları, yaşamı ve dünyanın işleyişini anlamaya çalışan

⁶³ Kaynak dizinin kapak görsellerine ulaşmak için bkz. <https://www.editionsmilan.com/livres/collections/68-les-gouters-philos/>; Erek dizi kapak görsellerine ulaşmak için bkz. <https://gunisigikitapligi.com/kitaplar/citir-citir-felsefe-dizisi/>

çocuklara yardımcı olacak temel sorularla kurgulanmıştır. Değişim, yaşam döngüsü, evrim, doğal yaşam, roller ve seçimler gibi kavram ve temalar çerçevesinde günlük yaşamda sıkça karşılaşılan örnek olaylar öyküleştirilmiştir⁶⁴. Dizinin tüm kitaplarında olduğu gibi bu kitapta da işlenen temaları etkileyici bir biçimde anlatan ve öykülerle özdeşleşen özgün çizimler bulunmaktadır. İçeriği ve çizimleriyle öyküler, bu kavramlara ulaşma, sorgulama yapma ve düşünme olanakları sunmaktadır. Kitapta yer alan felsefi problemler ile çocuklara bunları doğrudan anlatmak veya öğretmek hedeflenmemiş bilakis düşünme ve sorgulama süreciyle birlikte çocukların düşünme etkinliğiyle ilgili kavramlara yönelmesi önem kazanmıştır. Bu kitap, çocuk okurları yaşam ve ölüm döngüsü, her canlının değeri ve önemi, ölümle olan ilişkiler üzerine düşünmeye ve tartışmaya dâhil ederek çocuk için soyut olan kavramları somutlaştırmaktadır.

Kitapta belirli bir sırayla öykülere göre yer alan; “Bir şeyin yaşadığını nasıl anlarız? Ölüm neden genellikle korkutucudur? Neden ölüyoruz? Ya kimse ölmezse? Öldüğümüzde geriye ne kalır? Bazı hayatlar diğerlerinden daha mı önemlidir? Ölümü düşünmenin ne faydası var? Hayatımızı biz mi seçiyoruz?” (Labbé & Puech, 2010, s. 2) gibi sorularla ve ilgili felsefi kavramların sorgulanmasıyla çocuk okurların felsefi düşünme etkinliği başlamaktadır. Dolayısıyla, kitapta temel problemler olarak yer alan “yaşam ve ölüm” kavramlarına çalışmamızın sınırları dâhilinde ve felsefenin olanaklarıyla yaklaşmak, inceleme nesnesinin daha anlaşılabilir olması açısından önem taşımaktadır.

6.1.2.1.1. Felsefi problemin saptanması

Felsefede yaşam ve ölüm, zihni meşgul eden problemlerdendir. Toplumsal ve tarihsel özellikleri bakımından bu kavramlar yıllar içerisinde daha ciddi ve kapsamlı felsefi bir soruşturma gerektirmiştir. Felsefe aynı zamanda, yaşam ve ölüm arasındaki ilişkiyi yaşıntı içinde düşünmekte ve tartışmaktadır. “Yaşam [Fr. (la) vie, İng. life]” kavramı; “cansız özdekten de tinsel varlıktan da ayrı olarak canlıların varlık biçimi ve varlık alanı, canlıların temel özelliği; ölümün karşıtı olarak varlıkların doğuşlarından ölümüne dek uzanan her türden olayların bütünü; insan yaşayışı olarak belli bir

⁶⁴ Sıralanan bu temel kavram ve temalar tezin yazarı tarafından, *La vie et La mort [Yaşam ve Ölüm]* kitabındaki *içindekiler* bölümündeki *başlıklardan*, *öykülerden* ve *öykülerde* aktarılmak istenen *felsefi söylem* ve *problemlerden* seçilmiştir. Bkz. Labbé & Puech, *Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe]*, *La vie et la mort [Yaşam ve Ölüm]*, 2010.

zaman sınırı içinde yaşanmış olan bedensel, ruhsal, tinsel olayların birliği, biçim kazanmış yaşantıların tümü, değerleri gerçekleştiren ve insanın varoluşuna anlam veren ilke ve insanın tinsel, tarihsel eylemlerinin tümü” (Akarsu, 2019, s. 195) olarak açıklanmaktadır. Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere, sonsuz bir çeşitliliğe sahip olan “yaşam” kavramı, canlı ve cansız bütün varlıkların bu çeşitlilik içinde sürekli bir hareket ve değişim içinde olmalarını da kapsamaktadır. Ortaya çıkışından bu yana felsefenin üzerinde durup açıklamaya çalıştığı en temel konulardan biri de bu varlık, çeşitlilik, hareket ve değişimdir. “Varlıkların doğuşlarından ölümlerine dek uzanan her türden olayların bütünü” (2019, s. 195) olarak yaşam, ölümün karşısında yer alır. Felsefede bu karşıtlık birbirinden ayrı düşünülmemekte ve iç içe geçmektedir. Felsefeyi başka bir ifadeyle yaşamı, ölüme hazırlık olarak gören Sokrates’in de vurguladığı gibi, ölüm düşüncesini yok sayarak felsefe yapmak hem zor hem de anlamsızdır (Platon, 2011, s. 462). Yaşam sorunu olarak beliren ölüm kavramı, insan varlığının yaşamdaki varlığına ilişkin bütünsel bir kavrayışın yansıması olarak anlama sahip olma ve varolma sorunudur. Bu bağlamda önemli olan, yaşamın ölümle ilişkisi içinde olan anlamıdır. Dolayısıyla, ölümün ne olduğuna ilişkin sorgulama karmaşıklaşarak varlığın merkezinde yer alır. Bu problem hakkında konuşmak bir belirsizlik dairesinde, karanlık içinden karanlığın kendisiyle konuşmak gibidir.

“Canlı varlıklarda hayati fonksiyonların veya hayatın son bulması; insanda bilinçli deneyimin tamamen nihayetlenmesi durumu” (Cevizci, 2002, s. 336) olarak tanımlanan ölüm kavramı bağlamında filozoflar en çok ölümün doğasının nasıl olduğunu sorgulamışlardır. Bu kavram ile ilgili ön plana çıkan konulardan biri, onun tam olarak ne olduğunun bilinmemesi ve hiçbir şekilde deneyimlenememesi üzerine kurulan gizemli ve ürkütücü yanıdır. Karışık ve anlaşılması güç bir mesele olan bu kavramın, neliğine ve anlamına yönelik farklı denemeler mevcuttur. Ancak kendisinin kesin, atlatılamaz, üstesinden gelinemez ve Epikuros’un ifade ettiği gibi “ölüm varken biz yokuz, biz varken ölüm yok” (Choron, 1969, s. 45) anlayışından hareketle belirsizlik etrafında gizemli bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Deneyimlendiği varlık üzerinden düşünüldüğünde ölüm, kendi özgürlüğünde yaşayan varlığın, buna yönelik farkındalığın, ne olduğunun ve aynı zamanda “var olma” kaygısının bir ifadesidir. Örneğin, 20. yüzyıl filozoflarından Heidegger’in ölümün varoluşumuzun zamansallığını açığa çıkardığını öne sürmesi ve ölüm sayesinde sahici bir varoluş imkânının ortaya çıktığı görüşü dikkat çekicidir. Heidegger ölümün paylaşılabilmesi

ve hiç kimsenin bir başkasının yerine ölememesi nedeniyle, onun insana sonluluğu, biricikliği üzerinde yoğunlaşma imkânı verdiğini belirterek ölümün sahiciliğin, özgürlüğün ve bütünlüklü bir hayatın temeli olduğunu vurgulamaktadır (2018, s. 98).

Ölüm hakkında düşünmek ve ölümü sorgulamak varoluş sorunlarıyla birlikte düşünülür. İnsanın varlığıyla ilgili en temel kaygılar, düşünme biçimleri ve sorgulamalar, sorularla açığa çıkar. Bu sorular, insan varlığının anlam ve anlamsızlığına dair ölüm kaygısını ve korkusunu kendine hareket noktası olarak almaktadır. Dolayısıyla ölümle ilgili bir cevap bulma arzusu, insanın kendini dünyayla nasıl ilişkilendireceğine dair bir kendilik sorununa işaret etmektedir. Ölümün anlam yıkımı mı yoksa anlamın kaynağı mı olduğu sorunsalı, ölüm karşısında insanın kendi yaşamını nerede ve nasıl konumlandıracağına yönelik arayışın sonucudur. Yaşam ve ölüm, insan varlığının kaçınılmaz temel varlık ya da var olma olgusudur. İnsanın yaşamı ve ölümü farkedene ve üzerine konuşabilen biricik varlık olması, bu kavramları daha da önemli ve anlamlı kılmaktadır. Biri diğerinin varlık şartı olan yaşam ve ölüm kavramlarına yaklaşım, aslında insanın ne olduğunu açıklama ve anlama çabasıdır.

Çocuğun ölüm gerçeğini kavrayışı, bulunduğu gelişim düzeyine, kişilik özelliklerine, içinde bulunduğu topluma ve kültürel özelliklere göre farklılaşmaktadır. Ölümle ilgili yapılacak açıklamaların, çocuğun bu bilgiye ihtiyaç duyduğu zamanda, çocuk gerçekliğine ve çocuğa görelilik ilkesine uygun kitaplarla açık, anlaşılır ve basit bir şekilde yapılması önemlidir. Bunu yaparken dikkat edilmesi gereken, belli kazanımlara ulaşabilmek amacıyla öykünün ve sorulan soruların yapısını zorlamamak ve buradaki ana düşünceden uzaklaşmamak olmalıdır. Kitapta temel problem olarak yer alan “yaşam” ve “ölüm” kavramları felsefe terminolojisinin ve bu çalışmanın sınırları dâhilinde ele alınmıştır. Böylelikle inceleme nesnesinin daha anlaşılabilir olması açısından önem taşıyan unsurlar ortaya çıkmıştır. Yetişkinler için dahi anlaması ve çözmesi zor bir mesele iken çocuk söz konusu olduğunda bu kavramlar daha hassas bir duruma gelmektedir.

6.1.2.1.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı

Bu bölümde, *La vie et La mort [Yaşam ve Ölüm]* başlıklı kitabın felsefi arka planı ve problemi açığa çıkarılarak metindeki bu problemle ilişkili olabilecek felsefi tema ve kavramların aktarımına odaklanılmıştır.

“İçindekiler” bölümündeki başlıklar

La vie et La mort [Yaşam ve Ölüm] kitabının “içindekiler” bölümündeki başlıklar, kaynak metinde oluşturulmak istenen anlam bütünlüğüne, ilgili kavramlara, temalara ve kısa öykülerin dikkat çeken özelliklerine uyum sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Bu başlıkların erek dile çevirisinde gözlemlenen farklı çeviri tercihleri söz konusudur. Bu bölümde, söz konusu başlıkların ve felsefi problemlerin erek dile çevirileri Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın aşamaları bağlamında incelenmektedir.

Örnek 1

Kaynak Metin - <i>La vie et La mort</i>	Erek Metin - <i>Yaşam ve Ölüm</i>
“Et au début ?” (2002, s. 6)	“Peki ya en başa dönersek ?” (2018, s. 2)

Bu örnekte, “Et au début ?” alt başlığının yer aldığı *La vie et La mort* başlıklı kitabın temel problem olarak ortaya koyduğu varoluş sorunsalı söz konusudur. Bu alt başlıkta, çocukların sorguladığı “yaşam”, “var oluş” ve “canlılar” kavramları somut, basit ve konu ile bağlantılı görsellerle, örneklerle, sorularla ve kısa öykülerle tartışmaya açılmıştır. Varoluş sorunsalına doğanın evrimiyle yaklaşan öyküde, canlı doğanın evrimle oluştuğu fikri ilgili felsefi problem bağlamında ele alınmaktadır. Burada, dünyadaki ilk canlılar ve başlangıçtan günümüze insanoğlunun yaşam süreci üzerine kısa bir öykü anlatılmaktadır.

“Et au début” ifadesi kaynak dizgede; “başlangıçta, ilk zamanlarda” (La Société Éditions Larousse, 2023); “bir bütünün ilk parçası; an, bir şeyin başlangıç noktası; yaşamın ilk bölümü, özellikle sosyal yaşam, mesleki yaşam, öğrenme; sosyal bir olgunun ilk bölümü”⁶⁵ (ATILF - CNRS; Université de Lorraine, 2023) şeklinde açıklanmaktadır. Bu ifadenin Türkçeye birebir çevirisi “başlangıçta” şeklinde ifade edilebilir. “Et au début ?” ifadesi, erek metne “Peki ya en başa dönersek ?” şeklinde aktarılmıştır. Erek yazın dizgesine aktarımı açısından, bu alt başlığın çevirisinde çevirmenin kaynak metinde geçen ifadeyi açıklama yoluna gittiği görülmektedir. Burada anlatılmak istenen felsefi tema ve kavram bağlamında çevirmenin, kaynak

⁶⁵ “Et au début” ifadesi kaynak dizgedeki çevrimiçi sözlüklerde; “au commencement, dans les premières moments” (La Société Éditions Larousse, 2023); “première partie d’un ensemble; moment, point initial de quelque chose; première partie de la vie, spéc. de la vie sociale, professionnelle, d’un apprentissage; première partie d’un phénomène social. (ATILF - CNRS; Université de Lorraine, 2023) şeklinde açıklanmaktadır. Detaylı bilgi için bkz. [http://stella.atilf.fr/Dendien/scripts/tlfiv5/saveregass.exe?154;s=1537539840;r=6;](http://stella.atilf.fr/Dendien/scripts/tlfiv5/saveregass.exe?154;s=1537539840;r=6;”)

metinde bulunmayan ancak kaynak metnin bağlamından ve erek kültüre dayalı bilgiden yola çıkarak ekleme yaptığı görülmektedir. Dolayısıyla “Peki ya en başa dönersek ?” ifadesinde hem açıklama ve ekleme hem de vurgu yoluyla yapılan çeviri açığa çıkmaktadır.

Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında değerlendirilecek olursa, kaynak metindeki söz konusu alt başlık, içinde yer aldığı kitap ismi ve teması bağlamında çevirmen tarafından anlaşılmış, sözcüklerinden sıyrılmış ve yeniden ifade edilmiştir. Söz konusu ifadenin; dilsel ve dil dışı bileşenlerinin kavranması [anlama], anlattığı düşünce ve kavramların zihinsel olarak ayrıştırılması [sözcükten sıyırma] ve erek dilin sağladığı olanaklar kullanılarak ilgili anlamın yeniden dile getirilmesi [yeniden ifade etme] söz konusudur. Çeviride sadakat ile ilgili olarak da, çevirmenin neye bağlı kaldığına ve çeviri sürecinde neye odaklanıldığına göz atmak gerekmektedir. Bu örnekte, “yazarın söylemek istediğine, erek dile ve çevirinin alıcısına sadakat” (Hurtado Albir, 1990, ss. 118-119) olarak tanımlanan anlamda sadakatin üçlü ilişkisi açığa çıkmaktadır. Alt başlığın, kaynak metindeki anlamına ve yazarın niyetine sadakat gösterilerek oluşturulduğu söylenebilir. Ayrıca, alt başlığın erek dildeki kullanımının yeniden ifade edilmesiyle erek okura yönelik bir karar mevcuttur. Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında ifade etmek gerekirse; yazarın niyetine, ifadenin anlamına ve erek dile, kültüre, (çocuk) okura sadakat yaklaşımı ve anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme aşamaları dikkat çekmektedir. Kaynak metinde kurulan anlam bütünlüğü ve erek metin okuru olan çocuğun dil evrenine uygunluk gibi özelliklere dikkat edilerek çeviri gerçekleştirilmiştir.

Örnek 2

Kaynak Metin - <i>La vie et La mort</i>	Erek Metin - <i>Yaşam ve Ölüm</i>
“Sale moustique, gentil chien” (2002, s. 6)	“Pis sivrisinek, cici köpek” (2018, s. 2)

Bu örnekte yer alan “Sale moustique, gentil chien”⁶⁶ başlığındaki “sale” ve “gentil” sözcüklerinin Fransızca çevrimiçi sözlükte tanımları şu şekilde yer almaktadır: sale;

⁶⁶ Bu örnekteki “sale” sözcüğü kaynak dizgedeki çevrimiçi sözlükte; “Mauvais, détestable; qui souille, qui tache; qui donne un aspect malpropre, manquant de netteté; enfant insupportable, mal élevé, qui gêne, dérange; qui est sale, dégoûtant au physique ou au moral” (ATILF - CNRS; Université de Lorraine, 2023) şeklinde belirtilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. [http://stella.atilf.fr/Dendien/scripts/tlfiv5/advanced.exe?71;s=1537539840](http://stella.atilf.fr/Dendien/scripts/tlfiv5/advanced.exe?71;s=1537539840;); Bu örnekteki diğer sözcük

“kötü, iğrenç; kirlüten, lekeleyen; kirli, düzensiz bir görünüm veren; çekilmez bir çocuk, terbiyesiz, baş belası; kirli, fiziksel veya ahlaki olarak iğrenç”; gentil ise; “iyi, nazik, görünüşü ve sunumu büyüleyici ve hoş olan, çok sevimli, düşünceli, hassas, oldukça nazik, nezaket, dostça duygular gösteren” şeklinde ifade edilmektedir. Bu tanımlar bu sözcüklerin birinci, ikinci ve üçüncü anlamlarını içeren hem genel hem de özel olarak anlamlarını ve kullanımlarını ortaya koymaktadır.

Kitabın bu bölümünde, hayvanlar örnek verilerek yaşamın her türünün değerli olduğu, yaşamların hepsinin aynı değere sahip olduğu üzerine kısa bir öykü anlatılmaktadır. Bu alt başlığın çevirisinde çevirmenin “gentil” sözcüğünün ilk anlamını değil, erek okura yönelik olması için çocuk dil evrenine uygun olabilecek “cici” sözcüğünü tercih ettiği görülmektedir. Fransızcada “gentillet: cici” olarak kullanılmaktadır. Kaynak metindeki alt başlık, içinde yer aldığı kitap ismi ve teması bağlamında çevirmen tarafından yeniden ifade edilmiştir. Burada kaynak metindeki ifadenin anlamına, yazarın niyetine ve erek okura yönelik bir karar mevcuttur. Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında; yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımı ortaya çıkmaktadır. Çevirmenin söz konusu sözcüğün kaynak dilde ve metinde kullanılan bağlamını anladığı, bu sözcüğü ilk anlamından sıyrarak erek dilde erek okura yönelik bir tercihte bulunduğu söylenebilir. Bu örnekteki başlığın, kaynak metinde kurulan anlam bütünlüğünün erek metne aktarımı ve erek metin okuru olan çocuğun dil evrenine uygunluk şeklindeki özellikleri dikkat çekicidir.

Metin içi örnekler

La vie et La mort [Yaşam ve Ölüm] kitabının metin içi örneklerinin incelendiği bu bölümde, kaynak metinde oluşturulmak istenen anlam bütünlüğünün, temaların, temalarla ilgili kavramların ve kısa öykülerin dilsel, kültürel ve felsefi özelliklerine odaklanılmaktadır. Burada seçilen örneklerin erek dile çevirisinde gözlemlenen farklı çeviri tercihleri söz konusudur. Bu bölümde, söz konusu metin içi örneklerin ve bu örneklerin arkasında yer alan felsefi problemlerin erek dile çevirileri Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın aşamaları bağlamında incelenmektedir.

“gentil” aynı sözlükte; “Dont l'apparence, la présentation est charmante, agréable (à voir, à écouter); très mignon; dont l'action est prévenante, délicate, agréable (pour les autres); très gentil; qui manifeste la bienveillance, les sentiments amicaux (de quelqu'un)” (ATILF - CNRS; Université de Lorraine, 2023) şeklinde belirtilmiştir. Detaylı bilgi için bkz.

<http://stella.atilf.fr/Dendien/scripts/tlfiv5/visusel.exe?338;s=1537539840;b=7;r=11;nat=:i=3;;>

Örnek 3

Kaynak Metin - <i>La vie et La mort</i>	Erek Metin - <i>Yaşam ve Ölüm</i>
“Les planètes, les rochers, les grains de sables, les étoiles, l’or, eux, ne font pas partie du monde des vivants. Leur monde, c’est celui de la matière ” (2002, s. 8).	“Gezegenler, kayalar, kum taneleri, yıldızlar ya da altınlar ise, canlılar dünyasının parçası değildirler. Onları cansızlar dünyasıdır” (2018, s. 4).

Bu örnek, kitabın “Comment sait-on que quelque chose est vivants ? [Bir şeyin yaşadığını nasıl anlarız?]]” alt başlığı altında yer alan öyküden seçilmiştir. Öykü, canlı ve cansız kavramları üzerinden tartışmaya açılmaktadır. Bu örneğe, öncelikle kaynak yazın dizgesi açısından yaklaşıldığında, “matière” sözcüğünün “1. Substance constituant les corps, douée de propriétés physiques. 2. Substance particulière dont est faite une chose et connaissable par ses propriétés. 3. Chose physique, corporelle, par opposition à l’esprit, à l’âme” (La Société Éditions Larousse, 2023) 1. Fiziksel özelliklere sahip, cisimleri oluşturan özdek, madde. 2. Bir şeyin yapıldığı ve özellikleriyle bilinebilen özel madde. 3. Ruhun, benliğin karşıtı olarak fiziksel, bedensel bir şey” olarak tanımlandığı görülmektedir.

Erek yazın dizgesine aktarımı açısından bakıldığında bu örnekte, “Le monde des vivants” canlılar dünyası; “Le monde de la matière” ise cansızlar dünyası olarak aktarılmıştır. Burada odaklanılması gereken nokta “özdek, madde” anlamındaki “matière” sözcüğünün “cansız” olarak ifade edilmesidir. Çevirmenin, “yaşam” ve “ölüm” kavramları üzerinden ilerleyen kitabın kurgusunun ve felsefi arka planının farkında olarak bunu erek okura ifade etme biçimindeki hassasiyeti dikkat çekicidir. “Le monde de la matière” ifadesinin genel kullanımı olan “madde dünyası” olarak değil “cansızlar dünyası” olarak ifade edilmesi erek okura yönelik alınan bir karardır. Söz konusu kitapta yer alan felsefi problem; “yaşam ve ölüm” kavramları üzerine kuruludur. Bu felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları bu örnekte belirginleşmektedir. Çevirmenin ilgili kitapta yer alan felsefi probleme yaklaşımında ve bunu erek metne aktarımında ortaya koyduğu tutum dikkat çekicidir. Bu örnekte, kaynak metinde yaşam ve ölüm kavramları üzerine oluşturulan tartışma ve bunu ifade etmek için seçilen sözcükler, erek metinde “canlı-cansız” sözcükleri ile sağlanmaktadır. Bu sözcük seçiminde çevirmen, erek okuru metinde geçecek olan tartışmalara

hazırlamakta ve bunu onun dili ve anlam evreniyle örtüştürerek yapmaktadır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında açıklamak gerekirse bu örnekte; yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, okura sadakat yaklaşımı ve anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme aşamaları dikkat çekmektedir. Bu örnekteki ifadelerin çevirisinde, çevirmen çeviri sürecinde erek okur için ilgili sözcükleri anlamına odaklanarak yazarın niyetine ve erek okura sadakat yaklaşımı bağlamında aktarmıştır.

Örnek 4

Kaynak Metin - <i>La vie et La mort</i>	Erek Metin - <i>Yaşam ve Ölüm</i>
“Certains animaux, des primates , se sont mis debout au lieu de marcher à quatre pattes. C’était plus pratique pour voir loin, et pour chasser. Comme leurs pattes de devant ne leur servaient plus à marcher, ils pouvaient les utiliser comme des mains : ils ont appris à bricoler, à fabriquer des objets. Pour cela, ils ont réfléchi et sont devenus de plus en plus intelligents. Pendant des millions d’années, ces primates ont changé. Ils sont devenus ce qu’on appelle des humains. C’est une longue, très, très longue transformation , qui a duré des millions d’années. La vie d’êtres humains, comme celle des poissons, des serpents, des oiseaux, des fleurs, vient de la vie des mêmes cellules minuscules du début.” (2002, ss. 9-10).	“ Primat denen bazı hayvanlar, dört ayak üstünde yürümek yerine, ayağa kalktılar. Böylesi, uzağı görmek ve avlanmak için daha uygundu. Yürümek için artık ön ayaklarına ihtiyaç duymadıklarından, onları el gibi kullanabilirlerdi: Böylece, alet yapmayı öğrendiler. Bunun için kafa yordular ve giderek zekâları gelişti. Milyonlarca yıl boyunca, bu maymunlar değişerek “insan” dediğimiz hâle geldiler. Bu çok çok çok uzun bir evrimdi , milyonlarca ve milyonlarca yıl sürdü. Balıkların, yılanların, kuşların ve çiçeklerin yaşamı gibi, insanoğlunun yaşamı da, en baştaki o miniminnacık hücrelerden gelir.” (2018, ss. 5-6).

Bu örnekte, “Et au début ? [Peki ya en başa dönersek ?]” başlıklı öyküden alıntı yer almaktadır. Kitabın temel problem olarak ortaya koyduğu varoluş ve ahlak sorunsalı söz konusudur. Varoluş sorunsalına doğanın evrimini açıklayan Darwinizm kuramından yaklaşan öyküde, insanı da içine alan canlı doğanın evrimle oluştuğu fikri anlatılmaktadır. Felsefi Terimler Sözlüğü’nde Darwinizm, tüm canlı türlerin doğuşu ve gelişimini en alt biçimlerden başlayarak yaşama savaşı ile açıklayan diribilim ve felsefe öğretisi şeklinde tanımlanmaktadır (Akarsu, 2019, s. 48). Cevizci de bu bilimsel öğretinin, insan türü de dâhil olmak üzere, bütün organik dünyanın doğal ve aşamalı bir evrim süreci yoluyla varlığa geldiğini ve bu sürecin belirleyici mekanizmasının doğal ayıklanma olduğunu (2002, s. 110) belirtmektedir. Bu evrimin

itici gücünün yaşam kavgası ve bunun sonucu olarak da doğal ayıklanma olduğu vurgulanmaktadır. Kurama göre, varlıklar böyle bir ayıklanmayla evrimsel bir gelişme içinde türlerini sürdürmektedir. Yaşam mücadelesinde ayakta kalanlar belli özellikler gösterenlerdir, bu özellikler süreçte yeni kuşaklara geçmektedir. Canlılığın kökeni ve insanın zihinsel yetilerini de açıklamak üzere genişletilen kuramda, canlıyı cansızdan ayırt eden canlılık ve insanı hayvandan ayırt ettiğine inanılan zihinsel yetilerin yoktan meydana geldiği varsayılır. Çünkü canlılık maddede bulunmaz ve zihinsel yetiler de alt türlere gidildikçe ortadan kalkar. Duralı'ya göre (2018) bu evrim varsayımı, düşünce tarihinde belki en çok taşlanmış, sarsılmış, didiklenmiş, tartışılmış, ret yahut kabul görmüş varsayımların başında yer almaktadır (2018, s. 87). Felsefenin pratik bir alt disiplini olan ahlakın evrimci bir dizgeye oturtulması ve insanın doğanın ve yaşamın bir parçası olarak değil, merkezi ve asıl nedeni şeklindeki kavrayışın ters yüz edilmesi söz konusudur. Çocuklar için felsefe alanında da en temel problem olarak ortaya çıkan varoluş, ahlak ve evrim kavramları dizinin bu kitabında çarpıcı örneklerle açığa çıkmaktadır.

Bu örnekte primatlardan yola çıkan öykü, yukarıda bahsedilen felsefi problem ile ilgili temayı ve kavramları barındırmaktadır. “Primate” sözcüğü erek metinde “primat” ve “maymun” olmak üzere iki farklı biçimde ifade edilmiştir. Çevirmenin öyküdeki çizimlerde yer alan maymun görseline de dikkat ettiği ortaya çıkmaktadır. “Ils ont réfléchi” (Onlar düşündü) cümlesi de erek metne “kafa yordular” biçiminde aktarılmıştır. Çevirmenin düşünmek fiilini yorum katarak aktardığı görülmektedir. Son olarak da “transformation” (dönüşüm) sözcüğü erek metne “evrim” olarak aktarılmıştır. Fransızcada evrim sözcüğünün karşılığı “évolution” olarak geçmektedir. Çevirmenin bu sözcüğe kaynak metnindeki felsefi problem ve söylem bağlamında yaklaştığı ve öykünün bağlamından ve içerisindeki kavramlardan yola çıkarak söz konusu çeviri kararında bulunduğu söylenebilir. Örnekte vurgulanan sözcüklerin Türkçeye aktarım biçimleri Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında değerlendirilirse; çevirmenin kaynak metnindeki felsefi problemi kavraması ve çeviri sürecinde dikkatle seçilmiş ve oluşturulmuş cümlelerin bulunması dikkat çekicidir. Başka bir ifadeyle çevirmen, kaynak metni anlamış, sözcüklerinden sıyırmış ve yeniden ifade etmiştir. Çocuk diline uygun, ona göre ve onun gerçekliğinde yapılan bu çeviri, çocuklar için anlaşılması zor ve hassas olan kitabın felsefi problemini ve temasını daha anlaşılır ve ilgi çekici bir duruma getirmektedir.

6.1.2.2. *La guerre et la paix* [Savaş ve Barış]

Kaynak dizgede, 2000 yılında 2. olarak basılan ve erek dizgede 2007 yılında 7. olarak basılan *La guerre et la paix* [Savaş ve Barış] başlıklı dizinin bu kitabında, çocukların sorguladığı “savaş” ve “barış” kavramları somut ve basit örneklerle, sorularla ve öykülerle ortaya konulmaktadır. Yaşamı derinden etkileyen savaş ve barış gerçeği üzerine öykülerden oluşan kitapta; yaşam ve ölüm problemi, haklara saygı, güvenlik gücü, kurallar-yasalar, güç kullanmak, barış, toplum yaşamı, iletişim, birey ve toplum, hak ve özgürlükler gibi tema ve kavramlar günlük yaşamda sıkça karşılaşılan örnek olaylarla özgün çizimlerle öyküleştirilmiştir. Bu kitap, çocuk okurları, her canlının değeri ve önemi, birey ve toplum, hak ve özgürlükler üzerine düşünmeye ve tartışmaya dâhil ederek çocuk için soyut olan kavramları somutlaştırmaktadır.

Kitapta belirli bir sırayla; “herşeyi yöneten güç olduğunda, güç yerine kurallar, toplum içinde yaşamak” gibi felsefi tema ve kavramlar öykülerle betimlenmektedir. Felsefi tema ve kavramların sorgulanmasıyla çocuk okurların felsefi düşünme etkinliği başlamaktadır. Dolayısıyla, kitapta temel problemler olarak yer alan “savaş” ve “barış” konusuna ve konu dâhilindeki kavramlara felsefenin olanaklarıyla yaklaşmak, dizinin daha anlaşılabilir olması açısından önem taşımaktadır.

6.1.2.2.1. Felsefi problemin saptanması

Savaş ve barış, insanlık tarihinin en önemli toplumsal olaylarıdır. Toplumsal ve tarihsel özellikleri bakımından bu kavramlar yıllar içerisinde daha kapsamlı felsefi bir soruşturmayı gerekli kılmıştır. Bu iki zıt kavram bağlamında felsefi problem olarak güç, yasa ve iletişim kavramları ortaya çıkmaktadır. Savaşın ne olduğu, sebepleri, insan doğası ile savaş arasındaki ilişki, savaşın ahlaki meşruiyeti gibi konuları irdeleyen felsefi disiplin olarak savaş felsefesi de söz konusu problemlerle ilişkilidir. Düşünce okulları veya ideolojiler arasındaki çatışmaları da içerebilen savaş kavramı, insanın doğasıyla da ilişkilidir. İnsan doğası ve savaş arasındaki ilişki, insanın gerçek doğasının ön plana çıkmasının muhtemel olduğu bir doğa durumudur. Yasaları dayatacak bir dış güç olmaksızın, doğa durumunun içkin bir savaş durumu olacağı felsefede tartışılmaktadır. Başka bir ifadeyle, “insanlar, hepsini huzur içinde tutacak ortak bir güç olmadan yaşadıkları süre boyunca, savaş denilen durumdadırlar; ve bu öyle bir savaş ki herkes herkese karşıdır” (Hobbes, 2014, s. 1.13). Kant’a göre de, insanlar arasında ve devletler arasında doğuştan var olan çatışma, insanlığı barış ve

birliktelik arayışına itmektedir (2009, s. 18). İnsanın aklının tek başına ona barışçıl bir uzlaşmanın faydalarını öğretmeyeceğini belirten Kant; kapsayıcı bir yapı olmadığında kaçınılmaz olan savaşın, insanları içlerinde daha barışçıl düzenlemeleri düşünmeye ve gerçekleştirmeye sevk edebileceğini belirtmektedir (2009, ss. 11-12). Dolayısıyla savaş ve barış kavramları, metafizik ve epistemolojik değerlendirmelere, zihin ve insan doğası felsefesine olduğu kadar ahlak ve siyaset felsefesinin daha geleneksel alanlarıyla da ilişki içindedir.

Savaş ve barış, üzerine düşünmek ve tartışmaktan çekinilen kavramlar olabilmektedir. Çocuklar için felsefede önemli bir yere sahip olan bu kavramlar, çocuk için hassas ve zor olan temaları ve kavramları içerebilmektedir. Ancak hayatın bu kadar içindeyken bunları yok saymak olanaksızdır. Çocukların bu konudaki sorularını, onu yaşamın gerçekliğinden koparmadan, merakını ve öğrenme isteğini köreltmeden yanıtlamak gerekmektedir. Ayrıca çocuğun bu kavramlara yönelik farkındalığı ve eleştirel bakışı da önemlidir. Dizinin bu kitabında; çatışma, savaş ve barış kavramları gündelik hayatın içinden öykü ve anlatılarla irdelenmektedir.

6.1.2.2.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı

La guerre et la paix [Savaş ve Barış] başlıklı kitabın felsefi arka planı ve problemi açığa çıkarılarak; metindeki bu problemle ilişkili olabilecek felsefi tema ve kavramların aktarımına odaklanılmaktadır.

Metin içi örnekler

Örnek 5

Kaynak Metin - <i>La guerre et la paix</i>	Erek Metin - <i>Savaş ve Barış</i>
“Dans les écoles, les professeurs enseignent l’histoire. Avec les élèves, ils essaient de comprendre pourquoi des guerres éclatent, et tout le monde réfléchit ensemble : est-ce que ça pourrait encore arriver ? Qu’est-ce qu’il faut faire pour que ça ne recommence pas ? Ils construisent la paix. ” (2000, s. 14)	“Okullarda, öğretmenler tarih öğretiyor. Öğrencileriyle birlikte, savaşların neden çıktığını anlamaya çalışıyorlar ve herkes birlikte düşünüyor: Bu yeniden olabilir mi? Savaşın tekrar başlamaması için ne yapılmalı? Onlar da böyle tartışarak barışı kuruyor. ” (2007, s. 20)

“Barış her an baştan yaratılır...” (2007, s. 18) başlıklı bölümden alıntılanan bu örnekte, savaş kavramının okullarda tarih dersi içerisinde tartışıldığı vurgulanmaktadır.

Türkçeye çevirisinde dikkat çeken, çevirmenin ifadeleri metne eklemeler yaparak aktarmasıdır. Savaş ve barış problemleri üzerinden açığa çıkan ifadeler ve kavramlar erek metinde açıklanarak aktarılmıştır. “Est-ce que ça pourrait encore arriver ?” ifadesinin birebir çevirisi; “Bu tekrar başımıza gelebilir mi?” şeklindedir. Ancak çevirmen burada “Bu yeniden olabilir mi?” şeklinde bir aktarım tercih etmiştir. Bir sonraki cümlede kaynak metinde savaş kavramı “ça - bu” olarak geçerken, erek metinde doğrudan kavramın kendisi kullanılmıştır. “Ils construisent la paix – Onlar barışı inşa ediyor” ifadesi erek metinde “Onlar da böyle tartışarak barışı kuruyor” şeklinde eklemeler yapılarak ve farklı bir fiil kullanılarak çevrilmiştir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında bu örnekler değerlendirilecek olursa; çevirmenin kaynak dili sözcüklerinden sıyrarak erek dilin olanaklarıyla yeniden kurduğu ve bunu erek okur odaklı tercihlerde bulunarak yaptığı söylenebilir. Çocuk okura burada anlatılan durumu aktarmak için erek dil olanaklarından faydalanan çevirmen, çocuğa ilk başta sert ve anlaşılmaz gelebilecek ifadeleri çocuğa göre ve onun gerçekliğinde yer bulacak şekilde aktarmaktadır. Ancak bunu yaparken söz konusu kitabın probleminden, temasından ve kavramlarından uzaklaşmamaktadır. Aynı zamanda çevirmen, kaynak metindeki anlama ve erek okura sadık kalarak aktarımda bulunmuştur.

Örnek 6

Kaynak Metin - <i>La guerre et la paix</i>	Erek Metin - <i>Savaş ve Barış</i>
“Les hommes choisissent de ne pas oublier le passé : ils se souviennent ensemble de la fin d’une ancienne guerre. Ce jour-là, dans les familles, dans les associations, les plus âgés racontent comment cette guerre a commencé, comment était la vie pendant la guerre, ce qu’ils auraient pu faire pour l’éviter : ils construisent la paix.” (2000, s. 14)	“İnsanlar geçmişi unutmamayı seçiyor: Bir araya gelip eski bir savaşın bitişini anıyorlar. O gün evlerde, derneklerde, en yaşlılar savaşın nasıl başladığını, savaş boyunca hayatın nasıl olduğunu ve savaşı engellemek için aslında neler yapılabileceğini anlatıyor: Onlar da barışı kuruyor.” (2007, s. 20)
“Barış her an baştan yaratılır...” (2007, s. 18) başlıklı bölümden seçilen bu alıntıda, kaynak ve erek metindeki yazım farklılığı dikkat çekmektedir. Savaş ve barış kavramlarının günlük hayatta nasıl açığa çıktığını anlatan örnekte, savaşın unutulmadığı, hayatın içinde olduğu ve nasıl engellenebileceğiyle ilgili ifadeler yer almaktadır. Metin yapısının değerlendirme olarak tanımlanabileceği bu ifade, kaynak metinde düz yazı tipiyle verilirken erek metinde italik yazı tipi kullanılmıştır. Savaşı	

anlatan italik yazı tipi, cümlelerin sonunda ifade barışa geçtiğinde düz yazı tipine dönüşmektedir. Felsefi söylemin dolayısıyla temanın erek metinde iki farklı yazı tipiyle ortaya çıktığı görülmektedir. Çevirmen burada, savaş ile anlatılan değerlendirme bölümüne vurgu yapmak amacıyla italik yazı tipini kullanmaktadır. Kaynak metinde olmayan ancak erek metinde çevirmen tarafından sağlanan bu durum, savaş ve barış kavramları arasındaki ilişkiyi yazı tipiyle açığa çıkarmaktadır. Çevirmenin burada ortaya koyduğu duruş, aslında yazarın kaynak metinde anlatmak istediğine göndermede bulunmaktadır. Bu örneğin içeriği birebir yapılmış bir çeviri gibi görünse de çevirmen erek metinde farklı bir tavır sergilemiştir. Dolayısıyla burada, felsefi temanın aktarımında içerik olarak değil ancak yazı tipi ve metnin bütünlüğü olarak erek okur ön planda tutulmuş ve ona sadakat gösterilmiştir.

Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında değerlendirilecek olursa, kaynak metindeki anlam, içinde yer aldığı kitap ismi ve teması bağlamında çevirmen tarafından anlaşılmış, farklı bir yazı tipiyle sözcüklerinden sıyrılmış ve yeniden ifade edilmiştir. Dolayısıyla burada, dilsel ve dil dışı bileşenlerin kavranması [anlama], anlatılan düşünce ve kavramların zihinsel olarak ayrıştırılması [sözcükten sıyırma] ve ilgili anlamın yeniden dile getirilmesi [yeniden ifade etme] söz konusudur. Çeviride sadakat bağlamında da çevirmenin neye bağlı kaldığı ve çeviri sürecinde neye odaklanıldığı önem taşımaktadır. Bu örnekte, yazarın söylemek istediğine, erek dilin yazı tipi bağlamında farklı ifade edilmesine ve çevirinin alıcısına sadakat açığa çıkmaktadır. Alt başlığın, kaynak metindeki anlamına ve yazarın niyetine sadakat gösterilerek oluşturulduğu söylenebilir. Ayrıca, alt başlığın erek dildeki kullanımının yeniden ifade edilmesiyle erek okura yönelik bir karar mevcuttur. Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında ifade etmek gerekirse; yazarın niyetine, ifadenin anlamına ve erek dile, kültüre, (çocuk) okura sadakat yaklaşımı ve anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme aşamaları dikkat çekmektedir. Kaynak metinde kurulan anlam bütünlüğü ve erek metin okuru olan çocuğun dil evrenine uygunluk gibi özelliklere dikkat edilerek çeviri gerçekleştirilmiştir.

Örnek 7

Kaynak Metin - *La guerre et la paix*

Erek Metin - *Savaş ve Barış*

“En France, le 8 mai de chaque année, “Türkiye’de her yıl 29 Ekim’de
personne ne travaille pour se rappeler la **Kurtuluş Savaşı’nın** sona ermesiyle

fin de la **Seconde Guerre mondiale**.

Dans chaque village, les hommes ont construit des monuments pour se souvenir de ceux qui sont morts pendant la guerre. Comme ça, les gens se rappellent que la guerre existe et qu'il faut faire attention pour qu'elle ne revienne pas." (2000, s. 14)

kurulan cumhuriyet ve barışı kutlamak için kimse işe gitmiyor. Pek çok yerde, savaşta ölenlerin anısına anıtlar yapılıyor. Böylece insanlar, savaşın varlığını ve o kötü günlere geri dönmek için çaba göstermek gerektiğini anımsıyorlar." (2007, s. 20)

"Barış her an baştan yaratılır..." (2007, s. 18) başlıklı bölümden alıntılanana bu örnekte, savaş ve barış kavramlarının insanlık tarihinin önemli toplumsal olayları olduğu vurgulanmakta ve kaynak ve erek kültüre özgü unsurlar ön plana çıkmaktadır. Kaynak metindeki "En France, le 8 mai de chaque année, personne ne travaille pour se rappeler la fin de la Seconde Guerre mondiale" cümlesinin birebir Türkçe çevirisi; "Fransa'da her yıl 8 Mayıs'ta hiç kimse İkinci Dünya Savaşı'nın bitişini anmak için çalışmıyor" şeklindedir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona erişini müjdeleyen 8 Mayıs Zafer günü kutlamaları çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi Fransa'da da büyük önem taşımaktadır. O gün resmi tatil olarak geçmekte ve kutlamalar anma törenleriyle vurgulanmaktadır. Bu cümlelerin erek metne; "Türkiye'de her yıl 29 Ekim'de Kurtuluş Savaşı'nın sona ermesiyle kurulan cumhuriyet ve barışı kutlamak için kimse işe gitmiyor" şeklinde aktarıldığı görülmektedir. Çevirmen burada kaynak metindeki kültüre özgü ifadeyi anlamış, sözcüklerinden sıyırmış ve erek metinde erek okur olan çocuk odağında yeniden ifade etmiştir. Ayrıca bu örnekte felsefi söylemin ve kültürel unsurların birlikte yer aldığı da göze çarpmaktadır. Erek okur olan çocuk için Fransız kültürüyle iç içe geçmiş söz konusu kavramlar, Türk kültüründe önemli bir gün olarak anılan özel günle ve onunla ilişkili kavramlarla açıklanmıştır. Bu tercih, Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında şunları ifade etmektedir: Çevirmen kaynak metinde kaynak kültüre ait unsurları çözümleyerek ancak yazarın anlatmak istediğini de dikkate alarak erek dil, kültür ve okur odaklı bir yol izlemiştir. Çeviride anlama sadık kalınarak yapılan bu işlem, erek okur çocuğa göre ve onun gerçekliğinde gerçekleştirilmiştir.

6.1.2.3. *Le travail et l'argent [İş ve Para]*

Kaynak dizgede, 2000 yılında 4. olarak basılan, erek dizgede 2007 yılında 8. olarak basılan *Le travail et l'argent [İş ve Para]* başlıklı bu kitapta, çocukların sorguladığı "iş" ve "para" kavramları somut ve basit örneklerle, sorularla ve öykülerle

tartışılmaktadır. Felsefeye ilişkin sorunsallar olan bu kavramlar, çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla anlatılmaktadır. İş ve para kavramları yaşamı ve dünyanın işleyişini anlamaya çalışan çocuklara yardımcı olacak temel sorularla kurgulanmıştır. Kendine saygı, iş yaşamı, değiş tokuş, başarı, para kazanmak, sorumluluk, birey ve toplum, kişisel gelişim, hak ve özgürlükler gibi kavram ve temalar çerçevesinde günlük yaşamda sıkça karşılaşılan örnek olaylar özgün çizimlerle öyküleştirilmiştir. İçeriği ve çizimleriyle öyküler, bu kavramlara ulaşma, sorgulama yapma ve düşünme olanakları sunmaktadır. Kitapta yer alan felsefi problemler ile çocuklara bunları doğrudan anlatmak veya öğretmek hedeflenmemiş bilakis düşünme ve sorgulama süreciyle birlikte çocukların düşünme etkinliğiyle ilgili kavramlara yönelmesi önem kazanmıştır. Bu kitap, çocuk okurları saygı, başarı ve sorumluluk üzerine düşünmeye ve tartışmaya teşvik ederek çocuk için soyut olan kavramları somutlaştırmaktadır. Kitapta belirli bir sırayla yer alan öykülere göre; “Dünyayı kuran çalışmadır, kimsenin çalışmadığı bir dünya, iş yararlıdır, insanlar başkalarının çalışmasına ihtiyaç duyarlar” (Labbé & Puech, 2007, s. 2) gibi ifadelerle ve ilgili felsefi kavramların sorgulanmasıyla felsefi düşünme etkinliği başlamaktadır. Dolayısıyla, kitapta temel problemler olarak yer alan “iş” ve para” kavramlarına felsefenin olanaklarıyla yaklaşmak önem taşımaktadır.

6.1.2.3.1. Felsefi problemin saptanması

Felsefede iş ve para sorunsalları; çeşitli kavramlara ulaşma, sorgulama yapma ve düşünme olanakları sunmaktadır. Kitaptaki öykülerle, çalışmak, eğlenmek, yardımseverlik, paylaşmak, cömertlik, üretmek, yaratıcılık, toplumsal iş bölümü gibi tema ve kavramlara ulaşarak düşünmeyi ve sorgulamayı olanaklı kılmaktadır. Yetişkinler arasında toplumsal algı, bazı işler veya mesleklerin, diğer bazı iş ve mesleklere göre daha değersiz görülmesi yönündedir. Bu algı çocukların; çalışmak, meslek sahibi olmak, para kazanmak, saygı görmek gibi konulardaki düşünme yapılarını etkilemektedir. Çok çalışmanın ve geleceği ön görerek zor günler için başarılı ve hazırlıklı olmanın etkileri üzerine öykülerden oluşan kitabın da asıl felsefi problemi budur. İnsanın diğer insanlarla bir arada yaşaması onu sorumluluk sahibi yapmaktadır. Sorumluluk; “Bir insanın toplumsal konumunun veya icra ettiği mesleğin gerektirdiği yükümlülükleri üstlenmesi, eylemlerinin sonuçlarının yükünü omuzlarına alması ve hesabını verebilmesi durumudur” (Cevizci, 2002, s. 396).

Felsefenin değerle ilgili boyutunu oluşturan temel bir disiplin olan etik ile ilgili olan bu kavram, insanların yalnızca birlikte yaşadığı insanlara değil, topluma ve doğaya karşı da sorumlulukları olduğunu vurgulamaktadır. Modern dönemin, insanı düşünen canlı olarak özerk bir alana yerleştirmesi onun diğer canlılar üzerinde tahakküm kurma arzusuyla sonuçlanmıştır. İnsanın diğer canlıların yanı sıra kendisine karşı da yükümlülükleri vardır. Sorumlu olmak, çalışmak, para kazanmak ve sorumluluklarını yerine getirmek insanı ahlaklı bir canlı kılmaktadır. İş ve para sorunsallarından ortaya çıkan felsefi tema ve kavramlar dolaylı bir şekilde ocuk okura aktarılmaktadır. Çocuklar için felsefede de bu kavramlar, çocuğun yaşamdaki sorunlar ve sorumluluklarla yzleşebilmesi için önem taşımaktadır.

6.1.2.3.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı

Bu bölümde, *Le travail et l'argent* [*İş ve Para*] başlıklı kitabın felsefi arka planı ve problemi açığa çıkarılarak; metindeki bu problemle ilişkili olabilecek felsefi tema ve kavramların aktarımına odaklanılmaktadır.

Metin ii örnekler

rnek 8

Kaynak Metin - *Le travail et l'argent*

“Madame Grudier a des moutons. Avec leur laine, elle tisse des manteaux bien chauds pour sa famille. Chaque année, elle achète deux moutons de plus et fabrique des manteaux qu'elle échange contre du lait, des œufs et de la crème. Petit à petit, beaucoup de monde est au courant que sa laine est de bonne qualité et que ses manteaux sont très chauds. Alors, de plus en plus de gens lui en demandent. **Elle travaille dur, mais elle est contente** : elle est devenue spécialiste de l'élevage de moutons et de la fabrication de manteaux. Les gens admirent son travail. **Elle a aussi de nouvelles idées** : créer un atelier de tissage, fabriquer des pulls, des collants de laine, des écharpes, et apprendre  teindre la laine de toutes les couleurs

Erek Metin - *İş ve Para*

“Bayan Guden'in koyunları var. Ailesi için, koyunların yönünden sıcak tutan paltolar ryor. Her yıl, iki koyun daha alıyor; süt, yumurta ve kaymak karşılığında değiş tokuş ettiği paltolar yapıyor. Yavaş yavaş, bir sürü kişi onun kullandığı koyun yönünün kalitesinden ve çok sıcak tutan paltolarından haberdar oluyor. Böylece gitgide daha çok kişi onun ördüğü giysilerden istiyor. **Bayan Guden çok çalışıyor, ama mutlu:** Koyun yetiştirme ve palto üretme uzmanı oldu. İnsanlar onun işine hayran. Üstelik, bir örgü atölyesi kurmak, yelekler, yn kazaklar, atkılar üretmek ve giysiler daha güzel olsun diye yönü her renkte boyamayı öğrenmek gibi, **yeni yeni fikirler de geliştiriyor.**” (2007, s. 11)

pour que les vêtements soient plus
beaux.” (2000, s. 10)

Bu örnek, “Zor... ama mutlu edebiliyor!” (2007, s. 18) başlıklı bölümden alıntılanmıştır. Bu öyküde, özverili ve çok çalışmanın insana getirilerinin olabileceği anlatılmaktadır. Sıkı çalışan insanların işlerinde başarılı olabilecekleri ve etrafındaki insanların kendilerine hayranlık duyabileceği vurgulanmaktadır. Öykünün kahramanının betimlendiği; “Elle travaille dur, mais elle est contente” ifadesinin Türkçeye birebir çevirisi “O sıkı çalışıyor ama memnun” şeklinde verilebilir. Çevirmen bu ifadeyi “Bayan Guden çok çalışıyor, ama mutlu” şeklinde aktarmıştır. Kaynak metinde “dur – sıkı” olarak geçen ifade; erek metinde “çok” şeklinde kullanılmıştır. “Content” (memnun) sözcüğü de erek metinde “mutlu” olarak geçmektedir. “Elle a aussi de nouvelles idées ” (Yeni fikirleri de var) ifadesinin erek metindeki karşılığı “yeni yeni fikirler de geliştiriyor” şeklinde verilmiştir. Burada erek metne ekleme söz konusudur.

Bu örnekte, ilgili felsefi söylemi oluşturan problem, tema ve kavramlar; özverili çalışmanın insana getirilerinin olabileceği üzerine kuruludur. Sıkı çalışan insanların işlerinde başarılı olabilecekleri ve etrafındaki insanların kendilerine hayranlık duyabileceği vurgulanarak ilgili problem [konu], tema [konuya bakış açısı] ve kavramlar [konuya bakış açısının nasıl dile getirildiği] açığa çıkmaktadır. Dolayısıyla soyut, düşünmesi ve ifade etmesi zor olan “çok çalışmak” ve “mutlu olmak” gibi çevirmenin tercih ettiği kavramların aktarımı bu açılardan önem taşımaktadır. Bu ifadelerin aktarımından yola çıkarak çevirmenin, kitabın temel felsefi problemleri olarak beliren iş ve para kavramları bağlamında seçimde bulunduğu söylenebilir. “Çok çalışmak, mutlu olmak, yeni yeni fikirler geliştirmek” ifadeleri erek okur olan çocuk için oluşturulmuştur. Çevirmen yazarın anlatmak istediği mesaja, erek dile ve erek okura sadakat ve hassasiyet göstererek çeviriyi gerçekleştirmiştir. Bu örnek Yorumlayıcı Anlam Kuramı açısından değerlendirilecek olursa; anlamın aktarımının ön planda tutulduğu söylenebilir. Çevirmen farklı sözcük tercihlerinde bulunarak, kaynak metinde geçen ifadeleri anlayıp, sözcüklerinden sıyrıp, erek metne eklemeler yaparak yeniden ifade etmiştir.

Bu örnekte, iş ve para sorunsallarından ortaya çıkan felsefi tema ve kavramlar dolaylı bir şekilde çocuk okura aktarılmaktadır. Çocuklar için felsefede de bu kavramlar,

çocuğun yaşamdaki sorunlar ve sorumluluklarla yüzleşebilmesi için önem taşımaktadır. Dolayısıyla çeviride anlama sadık kalınarak yapılan söz konusu aktarım, erek okur çocuğa göre ve onun gerçekliğinde gerçekleştirilmiştir. Kaynak metinde kurulan anlam bütünlüğü ve erek metin okuru olan çocuğun dil evrenine uygunluk gibi özelliklere dikkat edilerek çeviri gerçekleştirilmiştir.

Örnek 9

Kaynak Metin - *Le travail et l'argent*

Erek Metin - *İş ve Para*

“Dans son travail, madame Grudier fait marcher son intelligence. Elle cherche des solutions, elle rencontre beaucoup de gens, elle invente de nouvelles activités. Elle est contente d'elle. Même si c'est dur, son travail fait grandir quelque chose qu'elle a en elle. **On dit alors que le travail est épanouissant. Parce qu'il permet aux idées, à l'intelligence, aux inventions, aux envies de s'épanouir, de fleurir.**” (2000, ss. 10-11)

“Bayan Guden, işinde aklını çalıştırıyor. Çözümler arıyor, bir sürü insanla tanışıyor, yeni iş alanları yaratıyor. Kendinden memnun. Zor olsa da, işi onun içindeki bir şeylerin büyümesini sağladı. **Sanki içinde bir tomurcuk-bir fikir, zekâ, keşfetme arzusu, güzellik arayışı ve başkalarıyla tanışma isteği tomurcuğu- işi sayesinde çiçek açmış gibi.**” (2007, ss. 12-13)

“Zor... ama mutlu edebiliyor!” (2007, s. 18) başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek ve çizimler birbiriyle ilişkilidir. “On dit alors que le travail est épanouissant. Parce qu'il permet aux idées, à l'intelligence, aux inventions, aux envies de s'épanouir, de fleurir” cümlelerinin Türkçeye birebir çevirisi; “Çalışmanın tatmin edici olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü fikirlerin, zekânın, icatların ve arzuların yeşermesine ve çiçek açmasına olanak tanır” şeklindedir. Bu cümleler “Sanki içinde bir tomurcuk-bir fikir, zekâ, keşfetme arzusu, güzellik arayışı ve başkalarıyla tanışma isteği tomurcuğu- işi sayesinde çiçek açmış gibi” şeklinde erek metne çıkarma ve eklemeler yapılarak aktarılmıştır. Aynı şekilde örnekle bağlantılı olan çizimdeki metinde de eklemeler yer

almaktadır. Kaynak metne göre daha vurucu ve ilgi çekici olarak düşünülebilecek “Bizim patron da amma çalışkan!” ifadesiyle desteklenen çizim, erek okur olan çocuk için ayrıca mizahi bir söyleme de sahiptir. Çevirmenin bu aktarımı birkaç noktaya işaret etmektedir. Çeviri sürecinde çıkarma ve ekleme yapan çevirmen, erek okur olan çocuğa yönelik tercihlerde bulunmuştur. Örnekte önceki anlatıda geçen bağlama da uygun olacak şekilde cümleyi sözcüklerden sıyıran çevirmen erek dilin olanaklarıyla yeniden ifade etmiştir. Anlatının felsefi söylemi bağlamında, erek okur olan çocuğa göre ve onun gerçekliğinde sözcükler ve kavramlar seçen çevirmen, kaynak metnin yazarının anlatmak istediği bütünlüğe ve anlama da sadık kalmıştır. Çeviride sadakatin üçlü değişkeni olan bu unsurlara dikkat ederek çeviriyi gerçekleştirmiştir.

6.1.2.4. *Prendre son temps et perdre son temps [Zaman Çok ve Zaman Yok]*

Kaynak dizgede, 2000 yılında 5. olarak, erek dizgede 2011 yılında 19. olarak basılan *Prendre son temps et perdre son temps [Zaman Çok ve Zaman Yok]* başlıklı bu kitapta, çocukların sorguladığı “zaman” kavramı somut örneklerle, sorularla ve öykülerle çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla ele alınarak ortaya konulmaktadır. Yaşamda sıkça sorgulanan zaman kavramı üzerinden boş zaman ve zaman kaybetmek üzerine oluşturulan kitap, bu kavram üzerine şekillenmiş tema ve kavramlar da içermektedir. Zaman problemi bağlamında bunlar; hayal kurmak, zamanı planlamak, geçmiş-gelecek, para, değişim, pişmanlık, acele etmek, birey ve toplum, hak ve özgürlükler, zaman ve mekân gibi tema ve kavramlardır. Kitapta ayrıca işlenen temaları etkileyici bir biçimde anlatan ve öykülerle özdeşleşen özgün çizimler de bulunmaktadır.

6.1.2.4.1. Felsefi problemin saptanması

Felsefe kavramı olarak zaman; “oluş, gelip geçiş, değişme ve süreklilik biçimi, dönüşü olmayan bir doğrultuda birbiri ardından gitme” (Akarsu, 2019, s. 203) olarak tanımlanmaktadır. Zaman, sürüp giden doğru bir çizgi olarak düşünülebilir; geriye doğru sonsuza değin uzanır (geçmiş), aynı zamanda ileriye doğru (geleceğe) akıp gider. Zaman nesnel ve öznel açıdan değerlendirilmektedir. Nesnel zaman; ölçülebilen ama kendi içinde değil, cisimlerin hareketiyle ölçülebilen zamandır. Öznel zaman da; zaman bilincine dayanır, yaşantılara bağlıdır; nesnel olarak ölçülemez; duruma göre yaşanan zaman kısa ya da uzun görünebilir. Pasif değil aktif yaşantıyla belirlenir,

doğrudan ve aracısız olarak hissedilir ve dolaysız olarak yaşanır (Akarsu, 2019, s. 203; Cevizci, 2002, s. 465).

Zaman kavramı bilimde ve felsefede üzerinde durulmuş, tartışılmış önemli bir kavramdır. İnsan zihninin bir kavrayışı olan bu kavramın kökeni, olayların art arda duyumuna dayanmaktadır. Günler, aylar, yıllar vb. insan zihninin doğayı izleyerek ve ondan esinlenerek yaptığı kurgulardır. Ölçülebilir anlardan oluşan bu zamana yukarıda da bahsedildiği üzere nesnel zaman denmektedir. İnsan çeşitli biçimlerde takvimler olduğunun farkındadır. Öznel zaman ise, insanın bilinç akışının kesintisiz duygu ve düşüncelerinden oluşan, sezgiyle kavranabilen ve her anı farklı olduğu için ölçülemez olandır.

Zaman, insan için değerli bir kavramdır. İnsan yaşamı sınırlıdır ve bir defaya mahsustur, geçip gitmekte ve bu zamanı da iyi kullanmak gerekmektedir. Ancak zamana değer katan, onun içinde yapılanlar, yaşanılanlar ve hissedilenlerdir. Kazanılan zaman ne için kazanılıyor? Zamanı boşa harcamak ne demektir? gibi zaman kavramı ile ilgili temel sorulardan yola çıkan *Prendre son temps et perdre son temps [Zaman Çok ve Zaman Yok]* başlıklı kitapta ilgili felsefi problem, tema ve kavramlar günlük yaşamdan alıntılarla oluşturulmuştur.

6.1.2.4.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı

Prendre son temps et perdre son temps [Zaman Çok ve Zaman Yok] başlıklı kitabın felsefi arka planı ve problemi açığa çıkarılmıştır. Bu bölümde, metindeki bu problemle ilişkili olabilecek felsefi tema ve kavramların aktarımına odaklanarak elde edilen veriler ortaya konulmaktadır.

“İçindekiler” bölümündeki başlıklar

Örnek 10

Kaynak Metin- <i>Prendre son temps et perdre son temps</i>	Erek Metin - <i>Zaman Çok ve Zaman Yok</i>
“Qu’est-ce que c’est, le temps ?” (2000, s. 6)	“Peki öyleyse, zaman nedir?” (2011, s. 2)
“Qu’est-ce que c’est, le temps ?” başlığı altında, kitapta temel problem olarak “zaman” sorunsalı detaylandırılmaktadır. Bu alt başlıkta çocukların sorguladığı bu sorunsal, zamanın ne olduğu üzerine bir öyküyle anlatılmaktadır. Başlığın birebir çevirisi	

“zaman nedir?” olarak ifade edilebilir. Ancak çevirmen kaynak metindeki anlamı çeviri metinde ortaya koymak amacıyla erek dile ekleme yaparak başlığı vurgulamaktadır. Bu tercihin sebebi, çocuk okura hitap etmek, ilgisini çekmek ve onun gerçekliğinde çeviri gerçekleştirmektir. Erek dilin olanaklarıyla ve erek okur olan çocuk odaklı bu yaklaşımla, başlık dilsel ve dil dışı bileşenlerin kavranması [anlama], anlatılan düşünce ve kavramların zihinsel olarak ayrıştırılması [sözcükten sıyırma] ve ilgili anlamın yeniden dile getirilmesi [yeniden ifade etme] olarak tanımlanan çevirinin üç aşamasından da geçerek erek metinde yerini almıştır. İçerisinde barındırdığı mizahi anlamla birlikte bu başlık, kitap ismi, teması ve kavram açılımı bağlamında çevirmen tarafından erek metne aktarılmıştır. Bu aktarım, “Görmeye ve hissetmeye çabalamanın, derinlemesine düşünülmüş bir yöntemin ve ne gördüğünü ve hissettiğini ifade etmenin; önsezinin sonucudur” (1994, ss. 50-51). Dolayısıyla burada ifadenin anlamına, yazarın niyetine, kaynak ve erek dildeki kullanımına ve son olarak da erek okura yönelik bir kararın olduğu söylenebilir. Yazarın kaynak metinde oluşturmak istediği etkinin, çeviri metin aracılığıyla erek okur üzerinde yaratılması anlamına gelen sadakat kavramının ortaya çıktığı görülmektedir.

Örnek 11

Kaynak Metin- <i>Prendre son temps et perdre son temps</i>	Erek Metin - <i>Zaman Çok ve Zaman Yok</i>
“L’emploi du temps” (2000, s. 6)	“Ajanda” (2011, s. 2)

Bu örnekte, kitapta temel problem olarak “zaman” sorunsalı “L’emploi du temps” başlığı altında detaylandırılmaktadır. Bu alt başlıkta çocukların sorguladığı bu sorunsal, zamanın planlanması ve organize edilmesi kavramlarıyla anlatılmaktadır. “L’emploi du temps”; çeşitli faaliyetlerin belirli bir zaman dilimine (gün, hafta, vb.) dağılımı olarak tanımlanmaktadır. Gerçekleştirilecek görevlerin, yapılacak işlerin, ulaşılabilecek hedeflerin vb. zaman içinde düzenlenmesini ifade eden bu kavram, yapılacak çeşitli işlerin kaydedildiği ortama atıfta bulunmaktadır. Belirli bir süre boyunca yapılacak çeşitli işleri günlere, saatlere vb. göre gösteren önceden hazırlanmış program; bu programı ortaya koyan tablo; zaman çizelgesidir. Erek metinde ise bu kavram “ajanda” kelimesiyle karşılanmıştır. Çevirmen kaynak metindeki anlamı çeviri metinde ortaya koymak amacıyla bu tercihte bulunmuştur. Erek dilin olanaklarıyla ve erek okur olan çocuk odaklı bir yaklaşımla kavram çevirinin üç aşamasından da

geçerek erek metinde yerini almıştır. Kaynak metindeki bu alt başlık, içinde yer aldığı kitap ismi, teması ve kavram açılımı bağlamında çevirmen tarafından anlaşılmış, sözcüklerinden sıyrılmış ve yeniden ifade edilmiştir. Burada ifadenin anlamına, yazarın niyetine, kaynak ve erek dildeki kullanımına ve erek okura yönelik bir karar mevcuttur.

Örnek 12

Kaynak Metin- <i>Prendre son temps et perdre son temps</i>	Erek Metin - <i>Zaman Çok ve Zaman Yok</i>

“Le temps, c’est de l’argent !” (2000, s. 6) “Vakit nakittir!” (2011, s. 2)

Bu örnekte, kitapta temel problem olarak “zaman” sorunsalı “Le temps, c’est de l’argent !” başlığı altında detaylandırılmaktadır. Bu alt başlıkta çocukların sorguladığı bu sorunsal, zamanın planlanması ve değeri üzerine bir öyküyle anlatılmaktadır. Bu başlık, Benjamin Franklin’in eserlerinde geçen İngilizce “Time is money” (Zaman paradır) ifadesinin Fransızcadaki kullanımınıdır. Anlamı; kâr elde etmek için zamanın nasıl iyi kullanılacağını bilmek şeklinde verilebilir. Çevirmen kaynak metindeki anlamı çeviri metinde ortaya koymak amacıyla erek dilde sıklıkla kullanılan bu ifadenin eşdeğeri olarak kabul edilebilecek bir tercihte bulunmuştur. Erek dilin olanaklarıyla ve erek okur olan çocuk odaklı bir yaklaşımla kavram, çevirinin üç aşamasından da geçerek erek metinde yerini almıştır. İçerisinde barındırdığı mizahi anlamla birlikte ve içinde yer aldığı kitap ismi, teması ve kavram açılımı bağlamında bu başlık, çevirmen tarafından kaynak dil, kaynak toplumun kültürel, dilsel alışkanlıkları çerçevesinde anlaşılmış, dilbilgisel formundan çıkarılarak sözcüklerinden sıyrılmış ve kaynak anlam, erek dil, okur ve kültür göz önünde bulundurularak yeniden ifade edilmiştir. Başka bir ifadeyle çevirmen, erek dilin dilsel özelliklerinin yanı sıra sosyal ve kültürel özelliklerini taşıyan bir çeviri kararı almıştır. Dolayısıyla burada çeviride anlama sadakat bağlamında; “yazarın söylemek istediği ile çevirmenin anladığı anlamın uyumu ve kaynak metnin anlatmak istediği ile çeviri metnin alıcısının anladığı anlamın uyumu” (Hurtado Albir, 1990, s. 93) söz konusudur.

Metin içi örnekler

Örnek 13

Kaynak Metin - *Prendre son temps et perdre son temps*

“Personne ne voit le temps, personne ne sent le temps, personne ne le touche, ne l’entend. Ce que l’on voit, ce sont les saisons qui changent. Les fleurs qui repoussent, les arbres qui perdent leurs feuilles, la neige qui recouvre tout. Ce que nous sentons, c’est le soleil qui chauffe un peu plus, ou le froid qui revient et nous glace. Ce que nous entendons, ce sont les cigales et les grillons qui recommencent à chanter le soir.” (2000, s. 10)

Erek Metin - *Zaman Çok ve Zaman Yok*

“Zamanı kimse göremez, duyamaz, kimse onun kokusunu alamaz, ona kimse dokunamaz.

Gördüğümüz şey, değişen mevsimlerdir. Büyüyen çiçekler, yaprakları dökülen ağaçlar, her yeri örten kar.

Hissettiğimiz şeyler, daha fazla ısıtan bir güneş ya da bizi dondurmaya gelen bir soğuktur.

İşittiğimiz şeyler, akşamları yeniden ötmeye başlayan ağustosböcekleri ve cırcırböcekleridir.” (2011, ss. 6-7)

“Et d’abord, c’est quoi le temps ? [Peki öyleyse, zaman nedir ?]” başlığı altında değerlendirme bölümüyle başlayan bu örnek, “zaman” sorunsalını en etkili biçimde anlatan öykülerden birisidir. Bu sorunsalın soyut bir kavram olması, çocuk için anlaşılması oldukça zor ve içselleştirmesi meşakkatli olabilmektedir. Öyküde, zamanın görülemez, duyulamaz, hissedilip dokunulamaz olmasından yola çıkılarak bu sorunsalın soyuttan somuta aktarımını sağlayan örnekler verilmektedir. Bu örnekte öncelikle biçimsel özelliklerden bahsetmek gerekmektedir. Dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan yazı tipine uyulmuştur. Ancak kaynak metinde tek bir paragraf olarak yazılan değerlendirme bölümü, erek metne paragraflara bölünerek aktarılmıştır. Öykünün anlatımında ise kaynak dilin söz dizimi de dikkate alınarak erek

dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatım tercih edilmiştir. Bu anlatımda çocuğun, kendi dışında gerçekleşebilecek alternatif öyküleri keşfederek, bunları yeniden düşünmesi ve kendisi için anlamlı ve tatmin edici durumların ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Eleştirel düşünme pratiğinin bir aracı olan bu anlatım erek metinde etkili bir biçimde kullanılmıştır. Örnekte yer alan özgün çizimle ve içerisindeki açıklamayla desteklenen eleştirel düşünme pratiği dikkat çekicidir. Çevirmen kaynak metindeki anlamı ve anlatımı çeviri metinde ortaya koymak amacıyla bu tercihte bulunmuştur. Erek dilin olanaklarıyla ve erek okur olan çocuk odaklı bir yaklaşımla kavramlar ve anlatımın aktarımı bu sebeplerden dikkat çekicidir. Burada öykünün anlamına ve anlatımına, dolayısıyla yazarın niyetine ve erek okura yönelik bir çeviri kararı mevcuttur.

Örnek 14

Kaynak Metin - <i>Prendre son temps et perdre son temps</i>	Erek Metin - <i>Zaman Çok ve Zaman Yok</i>

“Un homme dort pendant vingt ans. Quand il se réveille, il voit que les gens autour de lui ont changé. Sa femme, qui était brune, a les cheveux blancs et des rides autour des yeux; son fils, qui faisait du tricycle, conduit maintenant une voiture ; sa fille, qui buvait du lait au biberon, boit du vin dans un verre; les arbres qu’il avait plantés dans le jardin à la naissance de ses enfants sont immenses; le café au coin de la rue a fermé, c’est maintenant un magasin de téléphones portables...” (2000, s. 10)

“Adamın biri, 20 yıl boyunca uyuyor. Uyandığında çevresindeki insanların değiştiğini görüyor. Kumral olan karısının saçları ağarmış ve gözlerinin çevresi kırışmış; bisiklet süren oğlu artık araba kullanıyor; biberondan süt içen kızı şimdi kadehten şarap içiyor; çocukları doğduğunda bahçeye diktiği ağaçlar dev gibi olmuş; köşedeki kafe kapanmış ve yerine bir cep telefonu mağazası açılmış...” (2011, s. 7)

Bu örnek, “Et d’abord, c’est quoi le temps ?” başlığında yer alan değerlendirme bölümünün devamındaki anlatı bölümüdür. “Zaman” sorunsalını en etkili biçimde anlatan öykülerden birisidir. Öyküde, zaman sorunsalının soyut özelliğine vurgu yapılırken bunun somuta aktarımını sağlayan yaşamdan birkaç örnek verilmektedir. Öncelikle bu örneğin biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekmektedir. Dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan yazı tipine⁶⁷ sadık kalınmıştır.

⁶⁷ *Les Goûters Philo* dizisinde öykülerin değerlendirme ve anlatı bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümlerin yazı tipleri değişmektedir. Bu şekilde bir anlatım çocuk okur için anlatılmak istenen durumun farkına varmasını sağlayan biçimiyle ilgi çekici ve okuması keyifli olabilmektedir. *Çıtır Çıtır Felsefe* erek metninde de, bu duruma sadık kalınmış, değerlendirme ve anlatı bölümlerinin yazı tipi

Öykünün anlatımında, kaynak dilin söz dizimi de dikkate alınarak erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatım tercih edilmiştir. Eleştirel düşünme pratiğinin bir aracı olan bu anlatım erek metinde etkili bir biçimde kullanılmıştır. Çevirmen kaynak metindeki anlamı ve anlatımı çeviri metinde ortaya koymak amacıyla birebir çeviri gerçekleştirmiştir. Örneğe içerik aktarımı açısından bakılacak olursa, çevirmenin kaynak metne sadakat göstererek aktarımda bulunduğu söylenebilir. Dolayısıyla bu örnekte öykünün anlamına ve anlatımına, yazarın niyetine yönelik bir çeviri kararı mevcuttur.

Örnek 15

Kaynak Metin - <i>Prendre son temps et perdre son temps</i>	Erek Metin - <i>Zaman Çok ve Zaman Yok</i>
“Cet homme se rend compte que du temps a passé uniquement parce que les choses et les gens autour de lui ont changé. S’il n’avait pas vu sa femme, ses enfants, le jardin, la rue, il n’aurait jamais pu savoir que tant de temps avait passé depuis le jour où il s’était endormi. Ce qui existe dans notre monde, c’est le changement. Le temps, c’est le changement, la transformation.” (2000, s. 10)	“Bu adam, çevresindeki insanlar ve şeyler değiştiği için, zamanın geçtiğini fark ediyor. Eğer uyandığında karısını, çocuklarını, bahçeyi, sokağı görmeseydi; uykuya yattığı günden bu yana o kadar zaman geçtiğini asla anlayamazdı. Dünyamız sürekli değişir. Zaman değişimdir, dönüşümdür.” (2011, s. 2)

Örnek 14’ün devamı niteliğindeki bu alıntı, söz konusu anlatının değerlendirme bölümüdür. “Zaman” sorunsalını en etkili biçimde anlatan bu öyküde, bu sorunsalın soyut özelliğine vurgu yapılırken bunun somut olarak aktarımını sağlayan yaşamdan örnek verilmektedir. İnsan için değerli bir kavram olan zamanın, insan yaşamıyla sınırlı olduğu ve geçip gittiği vurgulanmaktadır. Öncelikle kaynak metnin değerlendirme bölümünde kullanılan yazı tipine erek metinde sadık kalındığı görülmektedir. Burada dikkat çeken başka bir unsur da, erek dil kullanımı ve anlatımıdır. Çevirmen kaynak metinde bulunan “uniquement” (yalnız, sadece) sözcüğüne erek metinde yer vermemiş ancak söz konusu cümleyi öyküsel bir anlatımla aktarmıştır. “Cet homme se rend compte que du temps a passé uniquement parce que les choses et les gens autour de lui ont changé” cümlesinin Türkçeye birebir aktarımı;

kaynak metinlerde olduğu gibi farklılaştırılmıştır. Bu çalışmada Times New Roman yazı tipi kullanıldığı örnekler bu yazı tipiyle verilmek durumundadır.

“Bu adam çevresindeki insanlar ve şeyler değiştiği için zamanın geçip gittiğini/geçtiğini fark ediyor” şeklinde verilebilir. Burada çevirmenin yazarın vurgulamak istediği şeyi, başka bir ifadeyle “zamanın geçip gitmesi” fikrini vurgu olmadan düz bir anlatımla aktardığı görülmektedir. “Ce qui existe dans notre monde” (Dünyamızda var olan şey/ olanlar) ifadesi de “Dünyamız” olarak aktarılmıştır. İncelenen söz konusu kitap çocuklar için felsefe metni olduğundan, içerisindeki her bir kavram, kavramlara yapılan vurgu ve bu kavramların aktarımı önem taşımaktadır. Dolayısıyla söz konusu iki ifadede anlamda eksiklik olmasa da yazarın vurgusuna sadık kalınmamış ancak erek metne anlamın aktarımı sağlanmıştır.

6.1.2.5. *Pour de vrai, pour de faux [Gerçekten ve Yalancılıktan]*

Kaynak dizgede, *Pour de vrai, pour de faux [Gerçekten ve Yalancılıktan]* başlıklı bu kitap 2000 yılında 6. olarak, erek dizgede de 2006 yılında 3. olarak basılmıştır. Çocukların sorguladığı “gerçek” ve “yalan” kavramları yaşamda sıkça karşılaşılan olaylardan yola çıkılarak somut örneklerle, sorularla ve öykülerle çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla ele alınmakta ve ortaya konulmaktadır. Bu kavramlar üzerine şekillenmiş tema ve kavramları da içeren kitap, felsefede, dolayısıyla çocuklar için felsefede de önemli bir tartışma alanı içindedir. Bu sebeplerden, kitapta yer alan temel problemlere çalışmamızın sınırları dâhilinde ve felsefenin olanaklarıyla yaklaşılmaktadır.

6.1.2.5.1. Felsefi problemin saptanması

Dizinin bu kitabında; “Gerçek nedir?, Her zaman doğruyu mu söylemek gerekir?, Yalan nedir?, Yalanı neden söyleriz?, Gerçekleri söylemek neden zordur?” gibi soruları içeren öyküler yer almaktadır. Çizimlerle birlikte öyküler, gerçek ve yalan kavramlarını; ilişkiler, doğru-yanlış, yaşam, suç-ceza, güven, hak ve özgürlükler, birey ve toplum, erdemler gibi tema ve kavramlarla tartışmaya açmaktadır.

Felsefe kavramı olarak gerçek; “düşünülen, tasarımlanan, imgelenen şeylere karşıt olarak var olan; bilinçten bağımsız olarak var olan” (Akarsu, 2019, s. 84) olarak tanımlanmaktadır. Var olan şeylerin tümü, “görünümlerin gerisindeki, öznenin algı ve bilgisinden bağımsız, kalıcı ve sürekli varlık” (Cevizci, 2002, s. 194) olarak tanımlanan gerçeklik kavramının ise iki türü vardır. Bunlar; “bilinçten, tasarımlardan bağımsız olan varlık; düşünülmüş, düşünmüş şeylerin karşıtı” ve “belli bir zaman bağlantısı olan, yaşantı ve deneylerde somut olarak karşılaşılan şeyler” (Akarsu, 2019,

s. 85). Bu tanımlamalardan yola çıkarak, bilgi felsefesinin temel kavramlarından “gerçek” ve “doğru” üzerine tartışmak da, dizinin bu kitabıyla ilişkili olabilir. Gerçek her türlü değerlendirmeden bağımsız olarak dışımızdaki nesnel dünyaya ait olandır. Gökyüzü, ağaçlar, yıldızlar, çiçekler ve eşyalar gerçektir. Onlar sadece vardır. Doğru veya yanlış ise gerçeklik hakkında oluşturulan yargılarla ilgili bir değerlendirmedir. Gerçek, doğru veya yanlış olamaz.

Kitapta “Gerçek nedir?, Her zaman doğruyu mu söylemek gerekir?, Yalan nedir?, Yalanı neden söyleriz?, Gerçekleri söylemek neden zordur?” gibi soruları içeren öykülerin yöneldiği başka bir felsefi arka plan da ahlak felsefesidir. Ahlaktan söz edilebilecek bütün alanlarda, ahlakı açıklamaya ve değerlendirmeye çalışan felsefi soruşturma dalı olan bu alan, insan eylemlerini konu edinirken bazı kavramları esas almaktadır. Bu kavramlar aynı zamanda insan eylemlerini doğrudan niteleyen kavramlardır. Bunlar; gerçek- yalan, iyi-kötü, özgürlük, irade, sorumluluk, vicdan, ödev, ahlak yasası, ahlaki karar, ahlaki eylem ve erdem tema ve kavramlarıdır. Ayrıca bu daldaki tartışmalar için evrensel ve kişisel kavramlar da önemlidir. Genel olan evrensele, kişisel olan ise bireysele işaret etmektedir. Dolayısıyla kitaptaki öykülere felsefenin bu açılımlarıyla yaklaşmak, söz konusu tema ve kavramların daha anlaşılabilir olmasını sağlamaktadır.

6.1.2.5.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı

Pour de vrai, pour de faux [Gerçekten ve Yalancıkdan] başlıklı kitabın felsefi arka planı ve problemi açığa çıkarılmıştır. Bu bölümde, metindeki bu problemle ilişkili olabilecek felsefi tema ve kavramların aktarımına odaklanarak elde edilen veriler ortaya konulmaktadır.

Metin içi örnekler

Örnek 16

Kaynak Metin - *Pour de vrai, pour de faux* Erek Metin - *Gerçekten ve Yalancıkdan*
faux

“Michel a 12 ans et un seul rêve : avoir un scooter. Il sait bien qu’il faut attendre d’avoir 14 ans, c’est la loi. Mais il en a déjà parlé à ses parents, ils sont d’accord, et ils lui ont promis qu’à 12 ans, ils lui achètent un scooter.”
“Mişel 12 yaşında ve tek bir hayali var: **yarış bisikleti**. Bu hayalini annesine ve babasına anlatıyor, ailesi bunu kabul ediyor ve 14 yaşına basınca, **yani sekizinci sınıfı tamamlayınca**, ona bir scooter alacaklar.”

14 ans, ils lui en offriront un. Pendant deux ans, Michel est obsédé par les scooters.” (2000, s. 8)	yarış bisikleti alacaklarına söz veriyorlar. İki yıl boyunca, yarış bisikletleriyle kafayı bozuyor Mişel.” (2006, s. 10)

Bu örnekte, “Une grande promesse [Büyük söz]” başlığında yer alan anlatı bölümüne yer verilmiştir. Bu anlatıda işlenen gerçek ve yalan sorunsalı bağlamında güven teması ve sözünde durmak kavramı işlenmektedir. Öykünün alıntılanan bu bölümünde, dikkat çeken birkaç nokta bulunmaktadır. Bunlardan ilki; kaynak metindeki “scooter” ifadesi ve bunun çevirisidir. Kaynak kültürde scooter; “motocycle à deux ou trois roues, à cadre ouvert et à plancher plat” (açık tabanlı ve düz zeminli iki veya üç tekerlekli motosiklet) (La Société Éditions Larousse, 2023) olarak bilinmektedir. Çevirmen bu kelimenin karşılığını “yarış bisikleti” olarak vermektedir. Kaynak metindeki kelimenin “açık tabanlı ve düz zeminli iki veya üç tekerlekli motosiklet” şeklindeki anlamı, çeviri metne kaynak metinde bulunmayan bir anlamla aktarılmıştır. Dolayısıyla çevirmenin bu tercihi, kaynak metindeki sözcüğün anlamını taşımamaktadır. Ancak burada şunu da belirtmek gerekmektedir: Bu çeviri tercihi erek okura yönelik olarak yapılmıştır. Çünkü bu öykünün devamında ailesinin çocuğa yarış bisikleti alacaklarına dair verdikleri sözde durmadıkları anlatılmaktadır. Burada çevirmen tarafından, 14 yaşında bir çocuğun “scooter” kullanamayacağı anlaşılmış, sözcüklerinden sıyrılmış ve sonuç olarak ilgili sözcük “yarış bisikleti” olarak erek metinde yeniden ifade edilmiştir. Ayrıca bu bağlamda kaynak metinde geçen “Il sait bien qu’il faut attendre d’avoir 14 ans, c’est la loi” (O da çok iyi biliyor ki 14 yaşına kadar beklemek zorunda, kanun böyle) ifadesi de erek metinde yer almamaktadır. Çevirmen bu cümleyi çıkararak erek metne “yani sekizinci sınıfı tamamlayınca” ifadesini eklemiştir. Fransa’da scooter kullanımı kurallara tabidir ve 14 yaşından itibaren kullanılabilir ancak ülkemizde bu konuda kanun veya kural bulunmamaktadır. Kaynak metinde geçen söz konusu ifadeler ile karşılaştırıldığında çeviri metinde bu konuda bir tutarsızlık ve belirsizlik mevcutmuş gibi görünse de, çevirmen burada erek okur olan çocuk için erek kültür odağında çeviri kararları almıştır. Erek metnin okuru olan çocuk için bir anlam karmaşası da yaratabilecek bu çeviri kararlarının, aslında “Une grande promesse [Büyük söz]” başlığında yer alan anlatı bölümünün bütünselliğini ve anlamını taşıdığı söylenebilir. Felsefi problem, dolayısıyla temadan uzaklaşmadan kaynak metnin anlamı erek metne aktarılmıştır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında değerlendirilecek olursa, bu örnekteki farklı sözcük tercihleriyle,

ekleme ve çıkarmalarla çevirinin üç aşamasının da gerçekleştiği görülmektedir. Sonuç olarak yazarın anlatmak istediği mesaj alınan çeviri kararlarıyla erek metinde yer almaktadır.

Örnek 17

Kaynak Metin - *Pour de vrai, pour de faux* **Erek Metin - *Gerçekten ve Yalancıkdan***

“On peut se demander ce qui rend le plus malade Michel : ne pas avoir de scooter ou se rendre compte que ses parents n’ont pas tenu leur promesse ? Les deux bien sûr. C’est vrai que Michel est horriblement triste de ne pas rouler à scooter. Mais sans doute que le plus difficile, ce qui lui fait le plus de peine, c’est de voir que ses parents n’ont pas tenu leur promesse. Il se fiche pas mal des explications, même si elles sont vraies. Il se sent perdu. Comment croire ses parents la prochaine fois qu’ils lui promettent quelque chose ? Et, finalement, va-t-il encore pouvoir croire ses parents quand ils lui parleront ?” (2000, p. 10)

“Mişel’i hasta eden en çok hangisi acaba? Yarış bisikletini alamamak mı, anne ve babasının sözlerinde durmadıklarını görmek mi? Tabii ki, ikisi birden. Mişel’in yarış bisikletine binemediği için son derece üzgün olduğu kesin. Ama kuşkusuz en zoru, ona en çok acı vereni, anne ve babasının sözlerinde durmadıklarını görmek. Açıklamaları, doğru olsa bile umurunda değil Mişel’in. Kendini kaybolmuş hissediyor. Ailesi ona bir daha herhangi bir şey için söz verdiğinde, onlara yeniden nasıl inanacak? Ailesi onunla konuştuğunda, tekrar onlara inanmayı başarabilecek mi bir daha?” (2006, s. 12)

Örnek 16’nın devamı olan bu örnekte, “Une grande promesse [Büyük söz]” başlığında yer alan değerlendirme bölümüne yer verilmiştir. Bu değerlendirme bölümünde işlenen gerçek ve yalan sorunsalı bağlamında güven teması ve sözünde durmak kavramı önem kazanmaktadır. Öykünün alıntılanan bu bölümünde dikkat çeken nokta,

kaynak-erek dil arasındaki kullanım farkıdır. “On peut se demander ce qui rend le plus malade Michel” (Michel’i en çok neyin hasta ettiğini merak ediyoruz), düz bir cümledir. Erek metinde bu cümle; “Mişel’i hasta eden en çok hangisi acaba?” şeklinde verilerek soru cümlesine dönüştürülmüştür. Burada çevirmenin cümlelerin devamında sıralanan sorular bağlamında sadakat göstererek çeviri işlemini gerçekleştirdiği görülmektedir. Soru cümlesi şeklindeki bu aktarım, erek okur olan çocuk için derin ve eleştirel düşünme, sorgulama, ilgili kavramların açılımı gibi özellikleri açığa çıkarmasına destek olmaktadır. Çevirmenin bu tercihi kaynak metnin anlatmak istediği anlama ve erek okura sadakat altında değerlendirilebilir. Çevirmen burada cümleyi çocuk okur için yeniden ifade etmiştir. Erek dilin olanaklarıyla ve erek okur olan çocuk odaklı bir yaklaşımla kavramlar ve anlatımın aktarımı ön plandadır. Bu örnekte dolayısıyla öykünün anlamına ve anlatımına, yazarın niyetine ve erek okura yönelik bir çeviri kararı bulunmaktadır.

6.1.2.6. *Les garçons et les filles* [Oğlanlar ve Kızlar]

Kaynak dizgede, 2000 yılında 7. olarak, erek dizgede 2006 yılında 4. olarak basılan *Les garçons et les filles* [Oğlanlar ve Kızlar]⁶⁸ başlıklı bu kitapta, çocukların sorguladığı ve merak ettiği “cinsiyet” konusu somut örneklerle, sorularla, öykülerle ve özgün çizimlerle çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla ortaya konulmaktadır. Bu kavram üzerine şekillenmiş tema ve kavramları da içeren kitap, felsefede, dolayısıyla çocuklar için felsefede de, önemli bir tartışma alanı içindedir. Yaşamda sıkça sorgulanan cinsiyet kavramı üzerine oluşturulan kitap, bu kavram üzerine şekillenmiş tema ve kavramlar da içermektedir.

6.1.2.6.1. Felsefi problemin saptanması

Dizinin bu kitabında, cinsiyet konusu üzerine şekillenen öyküler bulunmaktadır. Bu konu üzerinden varlık ve benlik problemi tartışmaya açılmaktadır. Bu problem bağlamında; ayrımcılık, farklılıklar, ilişkiler, kendini tanımak, hoşgörü, sosyal gelişim, aile, toplumsal cinsiyet, hak ve özgürlükler, birey ve toplum, kişisel gelişim gibi tema ve kavramlar işlenmektedir. Kızlar ve oğlanlar arasındaki farklar, roller ve engeller gibi açılımlarla öyküler, yaşamda sıklıkla karşılaşılan durumlardan örneklerle

⁶⁸ Dizinin bu kitabı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu tarafından incelemeye alınmış, 2022 yılında *Resmî Gazete*’de yayımlanan kararla içerisinde yer alan bazı ifade, görsel ve tasvirler sebebiyle 18 yaşından küçüklerin maneviyatı ve gelişimleri üzerinde muzır tesir yapacak nitelikte olduğuna karar verilmiş ve “muzır” ilan edilmiştir.

oluşturulmuştur. Kitapta temel problem olarak yer alan “varlık”, “benlik” ve “cinsiyet” kavramlarına felsefenin olanaklarıyla yaklaşılmaktadır.

Geçmiş insanlık tarihi kadar eski olan cinsiyet sorunsalı, günümüzde hâlâ etkisini sürdüren felsefi bir tartışma konusudur. Süreç içerisinde, kadın ve erkeğin edinmiş olduğu konum; içinde bulunulan çağ, toplumsal şartlar ve kültür tarafından belirlenmektedir. Kadının ve erkeğin tanımı, bu iki cinsin toplumsal düzende üstleneceği roller, toplumda kendilerine özgü yeteneklerini nasıl geliştirecekleri ve kadının hakları gibi konular, birçok düşünür tarafından farklı dönemlerde kapsamlı tartışmalarla ele alınmıştır.

Felsefede bir sorunsal olarak bu kavrama yaklaşılabilecek olursa bazı tanımlamalar ön plana çıkmaktadır: “Cinsiyet”, biyolojik özelliklere dayalı olarak belirlenirken; “toplumsal cinsiyet”, toplumsal yaşamda cinsiyetlerin sahip oldukları görev ve sorumlulukları ifade eden kavram olarak tanımlanmaktadır. “Biyolojik cinsiyet” ise, bundan farklı olarak kadın ve erkek arasındaki bedensel farklılıkları vurgular. “Toplumsal cinsiyet” de kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal ve kültürel olarak inşa edilen farklılıkları ifade eder. Bu kavram aynı zamanda cinsiyete dayanan davranışlar, nitelikler, roller gibi bireyler arasındaki farklılıkları vurgulamak için de kullanılmaktadır. Toplumsal cinsiyet, kültürel bir olgu olarak, öğrenilen ve öğretilen bir yapıdır. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet bir sosyalleşme aracı olarak işlev görmektedir. Bireyler doğdukları andan itibaren, ait oldukları cinsiyet ve bu cinsiyetin gerektirdiği davranışsal özelliklerle tanıştırılır. Örneğin, kız çocuklarına pembe, erkek çocuklarına ise mavi renkler uygun görülür. Aynı şekilde, çocuklara oynatılan oyuncaklar, onların cinsiyet kimliklerini erken yaşlardan itibaren belirginleştirebilmektedir. Bu süreçte bireyler, kendi cinsiyetleri ile diğer cinsiyet arasında belirgin ayrımlar olduğunu ve bu ayrımların farklı davranış kalıplarını gerektirdiğini öğrenirler.

Les garçons et les filles [Oğlanlar ve Kızlar] başlıklı kitapta yer alan problem üzerinden tema ve kavramlar oluşturulmuş ve hayatın içinden somut örneklerle çocuklar için yeniden ifade edilmiştir. Kültürel özellikler bağlamında önceden çocuklara yüklenen roller söz konusu kavramlarla tartışılmaktadır.

6.1.2.6.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı

Les garçons et les filles [Oğlanlar ve Kızlar] başlıklı kitabın felsefi arka planı ve problemi açığa çıkarılmıştır. Bu bölümde, metindeki problemle ilişkili olabilecek felsefi tema ve kavramların aktarımına odaklanarak elde edilen veriler ortaya konulmaktadır.

“İçindekiler” bölümündeki başlıklar

Örnek 18

Kaynak Metin - *Les garçons et les filles* Erek Metin - *Oğlanlar ve Kızlar*

“Garçon manqué ! Femmelette !” (2000, s. 6) “Erkek gibi kız! Kız gibi oğlan!”(2006, s. 2)

“Garçon manqué ! Femmelette !” başlığı altında, kitapta temel problem olarak yer alan “cinsiyet” sorunsalı detaylandırılmaktadır. Bu alt başlıkta çocukların sorguladığı bu sorunsal, kız ve oğlan olmanın ne olduğu üzerine bir öyküyle anlatılmaktadır. Başlıkta geçen “Garçon manqué” ifadesi; “fille ayant des goûts et des manières de garçon” (bir oğlanın zevklerine ve tavırlarına sahip bir kız) (La Société Éditions Larousse, 2023) olarak geçmektedir. “Femmelette” ifadesinin anlamı ise; “homme mou, efféminé, lâche” (yumuşak, efemine, korkak bir adam) (La Société Éditions Larousse, 2023) şeklindedir. Çevirmen bu ifadeleri erek metne aktarırken, kaynak metindeki anlamlarını ve kullanım alanlarını anlamış, bunları sözcüklerden sıyırmış ve yeniden ifade etmiştir. Erek dilin kullanım olanaklarıyla bunu gerçekleştiren çevirmen, kaynak metinde yazar tarafından anlatılmak istenen bağlama sadık kalmış, erek okur olan çocuk için anlaşılması daha kolay, tanıdık ve ilgi çekici bir aktarımda bulunmuştur. Dolayısıyla felsefi problem ve temadan uzaklaşmadan kaynak metnin anlamı erek metne aktarılmıştır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında da, bu örnekteki aktarımda çevirinin üç aşamasının da gerçekleştiği görülmektedir. Sonuç olarak yazarın anlatmak istediği mesaj alınan çeviri kararıyla erek metinde yerini almaktadır.

Örnek 19

Kaynak Metin - *Les garçons et les filles* Erek Metin - *Oğlanlar ve Kızlar*

“Une plombière, un nounou” (2000, s. 6) “Kadın itfaiyeci, erkek dadı”(2006, s. 2)

Bu örnek, kaynak ve erek dil kullanımı açısından dikkat çekmektedir. Fransızcada, “une” (bir) tanımlığı dişil kelimeleri açıklamak için kullanılırken, “un” (bir) tanımlığı da eril kelimeler için kullanılmaktadır. Başlıkta geçen “Une plombière” ifadesi kadın bir itfaiyeciye karşılık gelirken, “un nounou” ifadesi erkek bir dadıya ithaf edilebilir. Çevirmen bunu erek dilde ifade ederken, erek dilde bu şekilde bir dişil-eril ayrımı olmadığı için, “une” yerine “kadın”, “un” yerine de “erkek” şeklinde ekleme yaparak aktarımı gerçekleştirmiştir. Çevirmen tarafından kaynak metinde anlatılmak istenen durum, erek metinde erek dilin olanaklarıyla yeniden ifade edilmiştir. Dolayısıyla kaynak metindeki anlama sadık kalınarak çeviri gerçekleştirilmiştir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın çeviri aşamalarına uyumu açısından değerlendirilecek olursa; çevirmenin anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme aşamalarını yerine getirdiği söylenebilir. Bunu gerçekleştirirken çevirmen kaynak metindeki başlığın anlamına, erek dil ve okura sadakat göstermektedir. “Toplumsal cinsiyet” kavramı, toplumsal yaşamda cinsiyetlerin sahip oldukları görev ve sorumlulukları ifade etmektedir. Kitabın söz konusu alt başlığında bu kavramın işlendiği anlaşılmaktadır. Sonuç olarak burada, ilgili felsefi problem ve temadan uzaklaşmadan kaynak metnin anlamı erek metne aktarılmıştır. Bu aktarım sayesinde erek okur olan çocuk, ilgili kavramların açılımıyla derin ve eleştirel düşünme ve sorgulama gibi çocuklar için felsefe yaklaşımında yer alan yetileri uygulama sürecine girmektedir.

Metin içi örnekler

Örnek 20

Kaynak Metin - *Les garçons et les filles* Erek Metin - *Oğlanlar ve Kızlar*

“C’est une **magnifique** fille ! (...) C’est “**Nur topu gibi** bir kız! (...) **Nur topu**
un **magnifique** garçon !” (2000, ss. 7-8) **gibi** bir oğlan!” (2006, s. 3)

“Garçon ou fille ?” [Kız mı, oğlan mı?] başlıklı bu öyküde, doğum anından itibaren insana yüklenen cinsiyet konusu ve bunun getirileri tartışılmaktadır. Kaynak

metindeki, “C’est une magnifique fille” (Çok güzel bir kız) ve “C’est un magnifique garçon !” (Çok güzel bir oğlan) ifadeleri erek metne farklı bir şekilde aktarılmıştır. Erek kültüre ait bir söylem olan ve sağlıklı, çok güzel ve temiz bir çocuğu betimlemek için kullanılan “nur topu gibi” ifadesi eklenmiş, hem kız hem de oğlan çocuğu için kullanılmıştır. Cinsiyetler arası fark gözetilmeden yapılan bu açıklamayla, çevirmen kaynak metinde anlatılmak istenen durumu erek kültürde karşılığı olan bir ifadeyle aktarmıştır. Kaynak metindeki ifadeleri “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarından geçirerek aynı zamanda yazarın anlatmak istediğine sadık kalarak aktarımı sağlamıştır. Yalnız çevirmenin erek metinde kullandığı “nur topu gibi” ifadesinin erek okur olan çocuk için ne kadar anlaşılır olabileceği tartışmalı bir konudur. Dolayısıyla burada çocuğa görelilik ilkesine de yer vermek gerekmektedir. Sever’e göre çocuğa görelilik, çocuk yazınında hedef okur kitlesi olan çocuğun “ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutarak metinlerin bu unsurlarla örtüşmesi durumu” (2021, s. 19) olarak tanımlanmaktadır. Bu unsurlar bağlamında metin ile çocuk arasında bir ilişki kurulmalı, çocuk kendi gerçekliğini bu metinlerde bulmalıdır. Dizi “8 yaş ve üzeri” çocuklar için önerilmektedir. Sever’in belirttiğine göre 8 yaş ve üzeri çocuklar; duygu ve düşüncelerini 5-10 sözcükten oluşan tümcelerle anlatabilir, anlatımlarında benzetmelerden yararlanabilir, konuşma ve yazmalarını deyimlerle zenginleştirebilir (2021, s. 44). Ayrıca, bu yaş grubundaki çocukların dili doğru kullanarak kendilerini etkili biçimde anlatmaları ile yaşlıları tarafından kabul edilmeleri, onaylanmaları arasında ilişki olduğu da kabul edilmektedir. Sonuç olarak her ne kadar tartışmalı da olsa çevirmenin söz konusu çeviri kararını çocuğa görelilik ilkesine dayanarak da gerçekleştirdiği söylenebilir. Çocuğun metinde “nur topu gibi” ifadesiyle karşılaşması ve bunun iki cinsiyet içinde söyleniyor olmasının farkına varması ilgili metnin felsefi problemi ve temasının aktarımı bağlamında önem arz etmektedir. Böylelikle çevirmenin kaynak metinde geçen ifadenin anlamına, erek kültüre ve okura sadakat gösterdiği söylenebilir.

Örnek 21

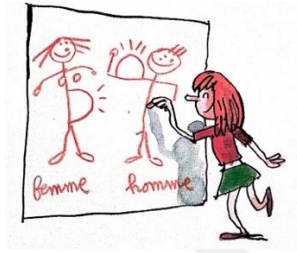
Kaynak Metin - *Les garçons et les filles* Erek Metin - *Oğlanlar ve Kızlar*

“Romain : « Les filles, elles n’ont pas de **zizi** ; les garçons, si. »

Jeanne : « Oui, mais, les filles, elles auront des **seins** ; les garçons, non. »” (2000, pp. 10-11)

“Rona: Kızların **pipisi** yoktur, oğlanların vardır.

Jan: Evet, ama kızların ileride **memeleri** olur, oğlanların olmaz” (2006, ss. 6-7)

“Les différences entre les filles et les garçons” [Kızlar ve oğlanlar arasındaki farklar] başlıklı öyküden alıntılanan bu örnekte, anlatı bölümüne yer verilmiştir. Bu anlatı, kızlar ve oğlanlar arasındaki fark nedir? sorusuna yanıtlar vermektedir. Bu yanıtlar çocukların cinsiyet üzerine olan algısını ortaya çıkarmaktadır. “Zizi” sözcüğü çocuk dilinde cinsiyet, organ özellikle de erkek çocukların cinsiyeti, organı olarak karşılık bulmaktadır (La Société Éditions Larousse, 2023). Çevirmen bu sözcüğü erek metne “pipi” olarak aktarmıştır. Aynı şekilde “seins” sözcüğü de; göğüs olarak tanımlanmaktadır (La Société Éditions Larousse, 2023). Erek metinde bu sözcük “meme” olarak geçmektedir. Çevirmenin erek metinde ilgili sözcüklerin karşılığı olarak kullandığı bu sözcükler bazı noktalar açısından dikkat çekicidir.

Çocuğu ve onun dünyasını, bakış açısını, kendini nasıl ifade ettiğini anlamak ve bilmek çocuk gerçekliğinin sağlanmasına olanak tanımaktadır. Çünkü çocuk nesnel bir biçimde düşünme eylemi gerçekleştirmez; onun kendine özgü düşüncesi bulunmaktadır. Çocuk merakla, yaşantılar içinde öznel duygu ve düşüncelerini ortaya koyar ve dolayısıyla öznelliği, içtenlik, doğallık, açıklık ve önyargısızlık gibi kavramlar ile ortaya çıkmaktadır. Çocuk yazınının yazarı ve çevirmeni, metinlerin oluşma sürecinde sözcüklerin imkânıyla çocuğun düzeyini ön plana alarak ortak bir anlam evreni oluşturmaktadırlar. Sözcüklerin, çizimlerin ve rengin oluşturduğu bu

anlam evreni ile birlikte, çocuk alımlama düzeyi ile insana, hayata ve doğaya karşı bir bilinç ve duyarlılık kazanmaktadır. Çocuğun anlam evreni de onun dilsel gelişimiyle, sözcük dağarcığıyla, duygusal ve bilişsel gelişimiyle yan yana ilerlemektedir. Çocuğun kendisini ve yaşamı anlamasında, yazınsal metinlerin merak duygusunu besleyen unsurları içermesi önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda, erek okur olan çocuğa göre ve onun gerçekliğinde kararlar alan çevirmen erek dilin de olanaklarıyla aktarımda bulunmuştur. Çevirmen kaynak metinde anlatılmak istenen duruma sadık kalarak ancak aynı zamanda bunu erek kültürde çocukların anlayacağı bir anlatımla aktarmıştır. Çocuk gerçekliği ilkesi çerçevesinde çevirmen, kaynak metindeki ifadeleri “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarından geçirerek aynı zamanda yazarın anlatmak istediğine ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak aktarımı sağlamıştır. Ayrıca bu durum, örnekte de görüleceği üzere, özgün bir çizimle desteklenmiş, ilgi çekici hâle getirilmiştir.

Örnek 22

Kaynak Metin - <i>Les garçons et les filles</i>	Erek Metin - <i>Oğlanlar ve Kızlar</i>
“Si on continue à réfléchir, on finira par trouver que, la plus grande différence entre les filles et les garçons, c’est que les filles pourront avoir un bébé qui se formera dans leur corps. Et pas les garçons.” (2000, s. 10)	“Kafa yormayı sürdürürsek, kızlar ve oğlanlar arasındaki en büyük farkın, kızların kendi bedenlerinin içinde oluşacak bir bebeğe can verebilmesi olduğunu anlarız. Oğlanlar bunu yapamaz” (2006, s. 6)
“Les différences entre les filles et les garçons” [Kızlar ve oğlanlar arasındaki farklar] başlıklı öyküden alıntılanan bu örnekte, değerlendirme bölümüne yer verilmiş ve varlık, benlik ve cinsiyet problemi tartışmaya açılmıştır. Bu problem bağlamında; farklılıklar ve kendini tanımak gibi temalar gündelik hayattan örneklerle ortaya konulmaktadır. İlgili felsefi söylemi oluşturan problem, farklılıklar ve kendini tanımak gibi temalar ve bunların açığa çıkarılmasında etkili olan kavramlar üzerine kuruludur. Bu örnekte dikkat çeken, kadın bedeniyle ilgili olan anlatımdır. Oğlan ve kız arasındaki fiziksel fark vurgulanmakta ve kaynak metindeki “les filles pourront avoir un bébé” (kızlar bebek sahibi olabilir) cümlesi erek metinde ilginç bir çeviri kararıyla yer almaktadır. “Kızların bebeğe can verebilmesi” şeklinde aktarılan bu cümleden çevirmenin çeviri sürecinde; “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” gibi çeviri aşamalarından geçerek bir nevi çeviri metne yorum kattığı söylenebilir. Bu	

çeviri kararı her ne kadar ifadeyi kuvvetlendirmek adına gerçekleştirilse de, söz konusu ifade erek okur olan çocuğun zihninde bir karmaşa oluşturabilir. Ancak bu örnekte çevirmenin neye bağlı kalacağı ve çeviri sürecinde neye odaklanılacağı gibi çeviride sadakat kavramının özelliklerine dikkat etmek gerekmektedir. Bu bilgi çerçevesinde, incelenen metnin çocuklar için felsefe metni türünde olduğu da vurgulanmalıdır. Buradaki amaç çocuğun cinsiyet problemi üzerinden “can vermek” ifadesini sorgulamasıdır. Soyut ve üzerine düşünmesi zor olan bu ifade, erek metne ifadeyi kuvvetlendirecek bir yorum katılarak aktarılmıştır. İlgili metnin türü, amacı ve işlevi bağlamında çevirmenin kaynak metinde anlatılmak istenen anlama, başka bir ifadeyle anlamın amacına ve işlevine sadakat gösterdiği ve aynı zamanda erek dilin olanaklarıyla çeviriyi gerçekleştirdiği söylenebilir.

Örnek 23

Kaynak Metin - <i>Les garçons et les filles</i>	Erek Metin - <i>Oğlanlar ve Kızlar</i>

“Évidemment, on sait qu’il faut **un spermatozoïde** pour que la vie démarre. Et que **le spermatozoïde** vient de l’homme. Mais tous les êtres humains, garçons ou filles, sortent du corps d’une femme.” (2000, s. 10)

“Tabii ki, yaşamın başlayabilmesi için **bir sperm hücresi** gerektiğini biliyoruz. Bu **sperm hücresinin** erkekten geldiğini de. Ama ister erkek, ister kız, bütün insanlar kadın bedeninden çıkar.” (2006, s. 6)

“Les différences entre les filles et les garçons” [Kızlar ve oğlanlar arasındaki farklar] başlıklı öyküden alıntılanan bu örnekte, değerlendirme bölümüne yer verilmiştir. Kitabın bu bölümünde felsefi problem olarak öne çıkan cinsiyet, cinsiyetler arası farklılıklar ve kendini tanımak gibi temalarla açığa çıkmaktadır. Örnek 22’nin devamı niteliğinde olan bu örnekte, ilgili temalar çerçevesinde yer alan “spermatozoïde” bilimsel teriminin aktarımı dikkat çekicidir. Bu terim; “cellule fécondante mâle, petite et capable de nager activement, qui constitue l’élément caractéristique du sperme” (spermin karakteristik unsuru olan, küçük ve aktif olarak yüzebilen erkek dölleme hücresi) (La Société Éditions Larousse, 2023) olarak tanımlanmaktadır. Çevirmen bu terimi, kaynak metinde yer alan hâliyle erek metne “sperm hücresi” olarak aktarmıştır. Bu terim, 8 yaş ve üzeri çocuk için başta anlaşılması güç olabilir hatta erek okur olan çocuk için aynı zamanda yabancı bir kelime olarak da algılanabilir. Ancak burada yazarın ve dolayısıyla çevirmenin bilinçli kavram seçimi söz konusudur. Kaynak metinde aktarılmak istenen anlam, kaynak metne ve yazarın anlatmak istediğine sadık

kalınarak sağlanmıştır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın üç aşamalı çeviri tanımına aslında uygun olmayan bu aktarım, metnin çocuklar için felsefe türüne ait olmasından dolayı da tartışmaya açıktır. Çünkü bu kavram sayesinde erek okur olan çocuk için eleştirel düşünme süreci başlamaktadır. Çevirmenin erek metindeki bu tercihi, erek okur olan çocuğun ilgili kavramı sorgulamasına ve ilgili konu bağlamında tartışmaların açığa çıkmasına olanak sağlamaktadır.

6.1.2.7. *Le bien et le mal [İyi ve Kötü]*

Kaynak dizgede, 2001 yılında 8. olarak, erek dizgede 2006 yılında 1. olarak basılan *Le bien et le mal [İyi ve Kötü]*⁶⁹ başlıklı bu kitapta, çocukların sorguladığı ve merak ettiği “iyi” ve “kötü” kavramları somut örneklerle, sorularla, öykülerle ve özgün çizimlerle çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla ortaya konulmaktadır. Yaşamda sıkça sorgulanan iyi ve kötü kavramları üzerine oluşturulan kitapta, bu kavramlar üzerine şekillenmiş tema ve kavramlar da bulunmaktadır.

6.1.2.7.1. Felsefi problemin saptanması

Dizinin bu kitabında, iyi ve kötü kavramları üzerine şekillenen öyküler bulunmaktadır. Bu kavramlar üzerinden etik problem tartışmaya açılmaktadır. Bu problem bağlamında; duygular, toplum yaşamı, iyi-kötü, mutluluk, yalan, üzüntü, doğru-yanlış, kurallar, birey ve toplum, erdemler, hak ve özgürlükler gibi tema ve kavramlar işlenmektedir. İyi nedir? Kötü nedir? gibi sorularla öyküler, yaşamda sıklıkla karşılaşılan durumlardan örneklerle oluşturulmuştur. Kitapta temel problem olarak yer alan bu kavramlara felsefenin olanaklarıyla yaklaşılmaktadır.

İyi ve kötünün ölçütleri, ahlak felsefesinin en temel sorularından biridir. Ahlak felsefesinde, yapılması uygun görülen ve önerilen davranışlar iyi; yasaklanmış ve ahlaken uygun olmayan eylemler ise kötü olarak nitelendirilir. Tarih boyunca, farklı toplumlarda iyi ve kötü değerleri farklı anlamlar kazanmıştır. Bazı toplumlarda hırsızlık, güç ve direnişin bir göstergesi olarak görülmüş ve desteklenmiş, diğer toplumlarda ise kesinlikle yasaklanmıştır. Öldürme eylemi de her durumda kınanmayıp, bağlama göre farklı değerlendirilmiş; savaşta düşman öldürmek ile

⁶⁹ Dizinin bu kitabı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu tarafından incelemeye alınmış, 2022 yılında *Resmî Gazete*'de yayımlanan kararla içerisinde yer alan bazı ifade, görsel ve tasvirler sebebiyle 18 yaşından küçüklerin maneviyatı ve gelişimleri üzerinde muzır tesir yapacak nitelikte olduğuna karar verilmiş ve “muzır” ilan edilmiştir.

masum birini öldürmek arasında ayırım yapılmıştır. Ayrıca, bazı ilkel toplumlarda yaşlı ebeveynleri ormanda ölüme terk etmek ekonomik bir zorunluluk olarak kabul edilirken, başka toplumlarda bu büyük bir ayıp olarak görülmüştür.

Ahlak felsefesinde iyi ve kötü üzerine ele alınan “İyinin ve kötünün ölçütü nedir? İyiye iyi, kötüyü kötü yapan şey nedir? İyi ve kötü evrensel midir yoksa değişken midir?” gibi sorulardır.

İyi ve kötünün hangi ölçüye göre değerlendirilmesi gerektiği ile ilgili felsefe tarihindeki düşünceler farklılaşmakta ve dönüşmektedir. Kant’a göre, insan için ahlak yasasına uygun davranmak, ödev duygusu ile hareket etmek ve daima iyiyi istemek iyidir. Ödev duygusu taşımadan ve iyiyi istemeden yapılan eylemler ise kötüdür. Aristoteles’e göre de, insan daima ölçülü olmalı, orta yolu tercih etmeli ve dengeli olmalıdır (2002, s. 12). Ona göre, orta yolu amaçlayan eylemler iyi, aşırı uçlardaki eylemler kötüdür (2002, s. 12). Platon’a göre ise, insan eylemlerini belirleyen insan dışında olan ezelî ve ebedî idealardır (2011, ss. 13-15). En yüksek iyi, iyi ideasına uygun olan; kötü ise bu ideadan pay almamış eylemlerdir (2011, s. 15). İyinin amacı mutluluktur; dolayısıyla mutluluk hayatın gerçek amacıdır; mutluluk veren şey iyi, acı veren şey kötüdür.

İyi ve kötü kavramları farklı şekillerde tanımlanmıştır. Genel anlamda iyi, insanın insan olma değerlerine ve yaşadığı topluma yararlı ve değerli olan olarak tanımlanmaktadır. İnsana zarar, acı ve rahatsızlık veren, onun gelişmesini ve kendini gerçekleştirmesini engelleyen her şey kötü olmak durumundadır. İyinin insan ve toplum için olumlu bir şey, kötünün ise olumsuz bir şey olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. İyilik tamlığı ve mükemmelliği içerirken, kötülük eksikliği ve noksanlığı içermektedir. İyinin bireysel örnekleri dışında, bir de bütün bir ahlaki hayatımızın kendisine yöneldiği iyi söz konusudur. Değerlerin insandan bağımsız nesnel bir varoluşa sahip olduklarını düşünen Platon’un “ideaların ideası” diye belirttiği “iyi” budur. Platon’a göre, bir şeyin iyi olması için ölçülü ve dengeli, kendi kendine yeter ve kendisi en son amaç olması gerekir (2011, s. 15).

İyi ve kötü kavramları etik de ilgilidir. Bu kavramlar etik dışında, günlük yaşamın türlü alanlarında da kullanılmaktadır. Günlük dilde etik dışı alanlarda bu kavramlar kullanılırken, iyinin ya da kötünün ahlak kategorisi içindeki değerine göndermede bulunulmaktadır. *Le bien et le mal [İyi ve Kötü]* başlıklı kitabında iyi ve kötü

kavramlarından bahsedilirken insan merkezli örnekler ele alınmaktadır. Bu kitapta yer alan problem üzerinden tema ve kavramlar oluşturulmuş ve hayatın içinden somut örneklerle çocuklar için yeniden ifade edilmiştir. Bu örnekler söz konusu tema ve kavramlar üzerine düşünmek ve konuşmak için uygun bir zemin sunmaktadır.

6.1.2.7.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı

Le bien et le mal [İyi ve Kötü] başlıklı kitabın felsefi arka planı ve problemi açığa çıkarılmıştır. Bu bölümde, metindeki söz konusu problemle ilişkili olabilecek felsefi tema ve kavramların aktarımına odaklanarak elde edilen veriler ortaya konulmaktadır.

“İçindekiler” bölümündeki başlıklar

Örnek 24

Kaynak Metin - <i>Le bien et le mal</i>	Erek Metin - <i>İyi ve Kötü</i>
“Qu’est ce qui est bien, qu’est ce qui est mal ?” (2001, s. 6)	“İyi nedir, kötü nedir?” (2006, s. 2)

Bu örnekteki alt başlıkta, ahlak felsefesinde iyi ve kötü üzerine ele alınan “İyinin ve kötünün ölçütü nedir? İyiyi iyi, kötüyü kötü yapan şey nedir? İyi ve kötü evrensel midir yoksa değişken midir?” gibi sorular açığa çıkmaktadır. İyi ve kötü kavramları üzerinden oluşturulan alt başlık, çocuk okur için önemli olabilecek tartışmaları ortaya koymaktadır. “Qu’est ce qui est bien, qu’est ce qui est mal ?” başlığının birebir çevirisi “İyi olan nedir, kötü olan nedir / Ne iyidir, ne kötüdür?” olarak ifade edilebilir. Çevirmen kaynak metindeki anlamı çeviri metinde ortaya koymak amacıyla erek dile doğrudan bir aktarımda bulunmuştur. Bu tercihin sebebi, çocuk okura hitap etmek, ilgisini çekmek ve onun gerçekliğinde çeviri gerçekleştirmektir. Erek dilin olanaklarıyla ve erek okur olan çocuk odaklı bu yaklaşımla başlığın, Yorumlayıcı Anlam Kuramı’na göre çevirinin üç aşamasıyla tam olarak uyum içinde olmadığı görülmekte ancak erek metinde eşdeğeri ile karşılanarak anlamın aktarımının sağlandığı ortaya çıkmaktadır. Felsefi bilgiden çok felsefi düşünme biçiminin çocuklarla buluşmasını amaçlayan dizinin *Le bien et le mal [İyi ve Kötü]* başlıklı kitabında yer alan bu soru ve sorunun çevirisi birçok yönden önemlidir. Kitaptaki felsefi problem çerçevesinde iyi ve kötü soyut kavramları, örnekteki soruyla açığa çıkarılmaktadır. Felsefi soruşturma aşamasına geçişte önemli bir rol oynayan bu sorunun ve çevirisinin neden doğrudan bir aktarımla gerçekleştiği üzerine

tartışılmalıdır. Çevirmene çeviri sürecinde özgürlük tanımayan bu soyut kavramların yer aldığı soru biçimi onu doğrudan bir aktarım yapmaya zorlamıştır. Derin ve eleştirel düşünme, sorgulama, ilgili kavramların açılımının sağlanması gibi özelliklerin yer aldığı soru, entelektüel bir soru biçimidir. Düşünsel sorgulamaya yönelten ve “soruşturma amaçlı, yanıtı metnin içinde olmayan, üst düzey düşünmeyi gerektiren” (Özdemir, 2021, s. 32) bir sorudur. Bu soru diyalog kurmayı, ilgili kavramları tartışmayı amaçlayan ve teşvik eden bir soru olduğundan çevirisinde anlamına, yazarın niyetine, kaynak ve erek dildeki kullanımına ve erek okura yönelik bir kararın yer aldığı söylenebilir.

Metin içi örnekler

Örnek 25

Kaynak Metin - *Le bien et le mal*

“Ça veut dire que, souvent, ce qui nous empêche de faire du mal, ce sont les autres. Parce que les autres nous voient. **Et ils peuvent le dire, nous dénoncer, punir, juger, interdire...** Est-ce que ça veut dire que, quand nous ne faisons pas le mal, c’est uniquement parce que les autres nous voient ? **Est-ce que, finalement, on se fiche du bien et du mal ?**” (2001, s. 9)

Erek Metin - *İyi ve Kötü*

“Bu da demektir ki, çoğunlukla kötü bir şey yapmamızı engelleyen başkalarıdır. Çünkü başkaları bizi görür; **kötü bir şey yaptığımızı söyleyebilir, bizi ele verebilir, cezalandırabilir, yargılayabilir ve bize bazı şeyleri yasaklayabilirler.**

Peki bu, kötü şeyler yapmamamızın tek nedeninin başkalarının bizi görmesi olduğu anlamına mı gelir?

Yani, iyi ya da kötü bir şey yapmış olmak aslında umurumuzda bile değil midir?” (2006, s. 5)

“Vive madame Getrude ! [Yaşasın Sera Öğretmen!]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnekte, değerlendirme bölümüne yer verilmektedir. Ahlak felsefesinde tartışılan iyi

ve kötü kavramları gündelik hayattan örneklerle açığa çıkmaktadır. Bu kavramlar üzerinden oluşturulan değerlendirme bölümünde, çocuk okur için önemli olabilecek sorgulamalar yer almaktadır. Öncelikle bu örneğin biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekmektedir. Dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınmıştır. Öykünün anlatımında, kaynak dilin söz dizimi de dikkate alınarak erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatım tercih edilmiştir. Eleştirel düşünme pratiğinin bir aracı olan bu anlatım erek metinde etkili bir biçimde kullanılmıştır. Çevirmen kaynak metindeki anlamı ve anlatımı çeviri metinde ortaya koymak amacıyla bazı kararlar almıştır: “Et ils peuvent le dire, nous dénoncer, punir, juger, interdire...” (Ve bunu söyleyebilir, bizi kınayabilir, cezalandırabilir, yargılayabilir, yasaklayabilirler...) cümlesi erek metne “kötü bir şey yaptığımızı söyleyebilir, bizi ele verebilir, cezalandırabilir, yargılayabilir ve bize bazı şeyleri yasaklayabilirler” şeklinde “kötü bir şey yaptığımızı” ve “bize bazı şeyleri” ifadeleri eklenerek aktarılmıştır. “Est-ce que, finalement, on se fiche du bien et du mal ?” (İyi ve kötü gerçekten umurumuzda mı?) soru cümlesi “Yani, iyi ya da kötü bir şey yapmış olmak aslında umurumuzda bile değil midir?” şeklinde ekleme ve açıklama yapılarak aktarılmıştır.

Çevirmenin kaynak metnin bağlamından ve felsefi probleminden yola çıkarak çeviri metne ekleme ve açıklama yoluyla aktarımda bulunması Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında değerlendirilecek olursa, çevirinin üç aşamasına uyumun sağlandığı söylenebilir. Çeviri sürecinde tam olarak bir özgürlük tanımayan bu cümleler; çevirmeni hem doğrudan bir aktarım yapmaya hem de erek dilin kullanımı bağlamında ekleme ve açıklama yapmaya zorlamıştır. Bu örnekte dolayısıyla öykünün anlamına ve anlatımına, yazarın niyetine ve erek okura sadakat gösterilerek yapılmış bir çeviri kararı mevcuttur. Bu çeviri kararlarının amacı, değerlendirme bölümünde yer alan felsefi söylemin anlamını korumak ve erek okur olan çocuğa yönelik tercihlerde bulunmaktır. Dolayısıyla, çevirmen hem kaynak metnin anlamına ve yazarın anlatmak istediğine hem de erek dil kullanımına ve erek okura sadık kalarak çeviriyi gerçekleştirmiştir.

Örnek 26

Kaynak Metin - *Le bien et le mal*

Erek Metin - *İyi ve Kötü*

“Ce qui est bien pour le loup, ne l’est pas pour l’agneau. Et ce qui est bien pour l’agneau, est mal pour le loup. **Le bien n’est pas le même pour tout le monde, le mal non plus.**” (2001, ss. 10-11)

“Kurt için iyi olan, kuzu için iyi değildir. Kuzu için iyi olansa, kurt için kötüdür. **İyi ve kötü herkes için aynı şey değildir.**” (2006, s. 6)

“Qu’est ce qui est bien, qu’est ce qui est mal ? [İyi nedir, kötü nedir?]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Öncelikle bu örneğin biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekmektedir. Dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan yazı tipine sadık kalınmıştır. İlgili öykünün değerlendirme bölümünde, kaynak dilin söz dizimi de dikkate alınarak erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla birlik sağlanmıştır. “Le bien n’est pas le même pour tout le monde, le mal non plus” cümlesinin birebir Türkçe karşılığı; “İyi herkes için aynı değildir, kötü de öyle” şeklindedir. Çevirmen burada, kaynak metinde ikiye bölünmüş bu cümleyi tek cümle altında; “İyi ve kötü herkes için aynı şey değildir” şeklinde karşılamaktadır. Bu tercihin sebebi, erek okur olan çocuğa hitap etmek ve onun gerçekliğinde çeviri gerçekleştirmektir. Çevirmenin kaynak metnin bağlamından ve felsefi probleminden yola çıkarak yaptığı bu aktarım Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında değerlendirilecek olursa, çevirinin üç aşamasına uyumun sağlandığı söylenebilir. Bu örnekte dolayısıyla öykünün anlamına ve anlatımına, yazarın niyetine ve erek okura sadakat gösterilerek yapılmış bir çeviri kararı söz konusudur. Buradaki amaç, değerlendirme bölümünde yer alan felsefi söylemin anlamını ve kavramlarını korumak ve erek okur olan çocuğa yönelik tercihlerde bulunmaktır.

Örnek 27

Kaynak Metin - <i>Le bien et le mal</i>	Erek Metin - <i>İyi ve Kötü</i>
“Aigle Rusé fonce vers son tipi et dépose devant son père un arc et des flèches. Il vient de les voler dans un campement, de l’autre cote de la montagne. Son père, très ému, le félicite : le premier vol de son fils, c’est un grand jour. Ils fêteront cela ce soir, en famille. Chez les Sioux, les adultes apprennent aux enfants à voler. Ce qu’Aigle Rusé vient de faire est bien. Chez nous, ce serait très mal. Chez nous, Aigle Rusé serait puni ; chez lui, il est félicité.” (2001, s. 11)	“Kurnaz kartal, çadırına dalıyor ve babasının önüne bir yay ve birkaç ok bırakıyor. Bunları az önce dağın diğer yanındaki bir başka yerli kampından çaldı. Çok duygulanan babası onu kutluyor: Bugün büyük gün; çünkü bu, oğlunun ilk hırsızlığı. Gece bunu ailece kutlayacaklar. Siyu Kabilesi’nde, yetişkinler çocuklara çalmayı öğretiyor. Kurnaz Kartal’ın yaptığı şey iyi. Bizdeyse, böyle bir şey çok kötü karşılanırdı. Bizde olsa, Kurnaz Kartal cezalandırılırdı; oysa Siyu Kabilesi’nde kutlamaları kabul ediyor.” (2006, s. 7)

“Qu’est ce qui est bien, qu’est ce qui est mal ? [İyi nedir, kötü nedir?]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir anlatı ve değerlendirme bölümüdür. İyi ve kötü kavramlarının ne olduğu üzerine olan bölümde, hırsızlık kavramı üzerine farklı bir kültürden örnek verilmekte ve bir kabilenin hırsızlık kavramı üzerine algısı ortaya konulmaktadır. İyilik ve kötülük probleminden yola çıkan örnekte, hırsızlık kavramı çerçevesinde kullanılan dil ve anlatım dikkat çekicidir. Öncelikle alıntının biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse; dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan anlatı ve değerlendirme yazı tipine sadık kalındığı ve öyküsel bir anlatımla birlik sağlandığı söylenebilir.

Örnekte işlenen problem [konu], tema [konuya bakış açısı] ve kavramlar [konuya bakış açısının nasıl dile getirildiği] bağlamında ise, çevirmenin “un campement (konaklama, konak yeri)” sözcüğüne eklemeye yaparak erek metne “yerli kampı” şeklinde aktardığı görülmektedir. Bu eklemenin amacı erek okura sadakat göstermektir. Kaynak metindeki sözcüğün anlamı bu eklemeyeyle değişmese de ifade kuvvetlenmiş ve erek okur olan çocuğun bağlamı, anlatılmak istenen kavramları ve açılımları felsefi problem bağlamında anlaması sağlanmıştır. Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın çeviri aşamalarına uyumu açısından değerlendirilecek olursa; çevirmenin anlama, sözcüklerden sıyrma ve yeniden ifade etme aşamalarını yerine getirdiği söylenebilir.

Anlatıda kültürel unsurlara ve anlatılmak istenen felsefi probleme de sadık kalan çevirmen, erek okur odaklı bir yaklaşım sergilemiştir.

6.1.2.8. *Libre et pas libre* [Özgür Olan ve Olmayan]

Kaynak dizgede, 2001 yılında 13. olarak, erek dizgede 2007 yılında 9. olarak basılan *Libre et pas libre* [Özgür Olan ve Olmayan] başlıklı bu kitapta, çocukların sorguladığı “özgürlük” kavramları somut örneklerle, sorularla, öykülerle ve özgün çizimlerle çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla ortaya konulmaktadır. Yaşamda sıkça sorgulanan iyi ve kötü kavramları üzerine oluşturulan kitapta, bu kavramlar üzerine şekillenmiş tema ve kavramlar da bulunmaktadır.

6.1.2.8.1. Felsefi problemin saptanması

Libre et pas libre [Özgür Olan ve Olmayan] başlıklı kitapta, özgürlük kavramı üzerine şekillenen öyküler bulunmaktadır. Bu kavram üzerinden özgürlük problemi tartışmaya açılmaktadır. Bu problem bağlamında; sorumluluk, karar vermek, mutluluk, zararlı alışkanlıklar, irade, haklara saygı, fedakârlık, seçimler, birey ve toplum, erdemler, hak ve özgürlükler gibi tema ve kavramlar işlenmektedir. Özgürlük nedir? Özgürlük neye yarar? gibi sorularla öyküler, yaşamda sıklıkla karşılaşılan durumlardan örneklerle oluşturulmuştur. Kitapta temel problem olarak yer alan bu kavrama felsefenin olanaklarıyla yaklaşılmaktadır.

Felsefede özgürlük; “insanın kendi kendisini yönetebilme gücüne sahip olması, kendi kendisini belirleyebilme anlamında özerk olması durumu” (Cevizci, 2002, s. 343) olarak tanımlanmaktadır. Daha detaylı bir tanımla; “bağlı olmama, dışardan etkilenmemiş olma, engellenmemiş olma, zorlanmamış olma; her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi istencine, kendi yasasına, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi; insanın kendi istemesi, kendi istenci ile eylemde bulunabilme olanağı, insanın dıştan engellenmeden etki yapabilmesi” (Akarsu, 2019, s. 146) durumudur. İstenç özgürlüğü, kişisel özgürlük, düşünme özgürlüğü, bilinç özgürlüğü, eylem özgürlüğü ve doğal özgürlük gibi türlerde bulunmaktadır.

Özgürlük ahlaki bir kavramdır. Özgürlük her şeyden önce kişinin başka şey veya kişiler tarafından etkilenmemesi, bağımsız olması ve kendi kendisini belirleyip yönetmesi anlamına gelmektedir. Kişinin belli bir eylem biçimine zorlanması değil; alternatiflerinin bulunması ve bunlar arasında seçimler yapabilme durumudur. Modern

dönemden itibaren felsefede bu kavram “kişinin fiili istek ve arzularıyla ilişkili”dir (Cevizci, 2002, s. 343). Özgür olmanın ayrıca, başkalarının hak ve hürriyetlerine zarar verilmediği ölçüde, her istenilenin yapılabilirdiği bir durum olduğu da belirtilmektedir. Ancak bu anlamdaki bir özgürlük negatif bir özgürlük de olabilmektedir. Dolayısıyla özgürlük her istenilenin yapılabilirdiği bir anlamda değil; yapılmaya değeri, önemli ve anlamlı olan şeyleri başkalarının hak ve hürriyetlerine zarar vermeden yapabilme kapasitesine sahip olma anlamındadır.

Özgürlük kavramı ile ilişki içinde olan bir diğeri kavram iradedir. Kendi isteğininle karar verebilmek olarak tanımlanabilecek bu kavramda, dışardan gelen etkilere kapalı bir benlik söz konusu değildir. Benlik çevreyle oluşur bundan dolayı özgür irade tam bağımsız karar verebilmek demek değildir. Dolayısıyla irade baskı altında ve dış kuvvete tabi olmadan karar verebilmektir. Özgür olma hissini veren duygu, olası eylemler arasında seçim yapabilme durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu his, gerçek iradenin koşuludur; ortaya konulan irade ise özgürlüğün belirtisidir. Birey özgür seçimlerini eyleme dönüştürdüğü sürece iradesini başka bir ifadeyle özgürlüğünü kullanmış olur. Dolayısıyla özgürlük alanı çeşitli koşullara bağlı olarak aynı zamanda onlarla belirlenir.

Dizinin bu kitabında, özgürlük kavramından bahsedilirken çocuk merkezli örnekler ele alınmaktadır. Kitaptaki problem üzerinden tema ve kavramlar oluşturulmuş ve hayatın içinden somut örneklerle çocuklar için yeniden ifade edilmiştir. Bu örnekler söz konusu tema ve kavramlar üzerine düşünmek ve bunları tartışmak için uygun bir zemin sunmaktadır.

6.1.2.8.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı

Kitabın felsefi arka planı ve problemi açığa çıkarılmıştır. Bu bölümde, metindeki bu problemle ilişkili olabilecek felsefi tema ve kavramların aktarımına odaklanarak elde edilen veriler ortaya konulmaktadır.

Metin içi örnekler

Örnek 28

Kaynak Metin - *Libre et pas libre*

“Carole n’a que 6 ans. **À son âge, c’est difficile de bien voir les conséquences de ses choix.** C’est un peu comme si elle avait une petite lampe de poche pour éclairer ses choix. En grandissant, **elle se rendra compte de mieux en mieux.**”

On peut alors comprendre pourquoi on laisse aux enfants moins de liberté qu’aux adultes.” (2001, s. 25)

Erek Metin - *Özgür Olan ve Olmayan*

“Ada henüz 6 yaşında. **Onun yaşında okulu bırakmayı seçmenin sonuçlarını doğru görebilmek zor.** Bu tıpkı önünü küçük bir cep feneriyle aydınlatmaya benzer, **iki adım ötesini göremezsin.** Ama Ada büyüdükçe, **her şeyin gitgide daha çok ayrıntısını fark etmeye başlayacak.**”

Bu örneğe bakarsak neden çocuklara yetişkinlerden daha az özgürlük tanındığını anlayabiliriz.” (2007, s. 21)

“Plus de lumière, SVP [Biraz daha ışık lütfen]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek, bir değerlendirme bölümüdür. “C’est décidé, j’arrête l’école. [Karar verdim, okulu bırakıyorum!]” başlıklı örneğin devamı niteliğindeki bu alt başlıkta, karar alırken ne kadar özgür olduğumuz tartışılmaktadır. Özgürlük nedir? Özgürlük neye yarar? gibi soruların açığa çıktığı örnekte, çocuk bir karakterin gözünden bu kavramlar ortaya konulmaktadır. Örneğin biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse; dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan yazı tipine sadık kalındığı söylenebilir. İlgili öykünün değerlendirme bölümünde, kaynak metindeki öyküsel anlatım erek metinde de sağlanmış. Ancak bu anlatımda çevirmenin erek metne bazı eklemeler yaptığı görülmektedir.

“À son âge, c’est difficile de bien voir les conséquences de ses choix (Onun yaşında, seçimlerinin sonuçlarını iyi görmek zordur)” cümlesi erek metne “Onun yaşında okulu

bırakmayı seçmenin sonuçlarını doğru görebilmek zor” şeklinde aktarılmıştır. Çevirmenin “okulu bırakmayı” şeklinde eklemesi dikkat çekicidir. Ayrıca “bien” (iyi) sözcüğü kaynak metindeki anlamından sıyrılarak “doğru” şeklinde yeniden ifade edilmiştir. Kaynak metinde olmayan ancak çevirmenin erek metne eklediği “iki adım ötesini göremezsin” cümlesi de bu aşamada önem taşımaktadır. Çevirmenin ilgili öykünün bağlamından ve çizimden yola çıkarak erek metne yorumunu kattığı söylenebilir. Aynı şekilde “elle se rendra compte de mieux en mieux (gittikçe daha çok farkına varacak)” cümlesi de erek metne “her şeyin gitgide daha çok ayrıntısını fark etmeye başlayacak” şeklinde eklemeye yapılarak aktarılmıştır. Bu örneklerde çevirmenin bağlama sadakat göstererek ancak eklemeye de yaparak çeviri gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu tercihin sebebi, erek okur olan çocuğa hitap etmek, ilgisini ilgili probleme ve temaya çekmek olabilir. Özgün çizimle de desteklenen bu cümleler, erek dilin olanaklarıyla ve erek okur olan çocuk odaklı bir yaklaşımla, çevirinin üç aşamasından da geçerek erek metinde yerini almıştır. İçerisinde barındırdığı felsefi söylem ve anlamla birlikte bu cümleler; kitap ismi, öykünün başlığı, teması ve kavram açılımı bağlamında çevirmen tarafından erek metne eklemeye yapılarak aktarılmıştır.

Örnek 29

Kaynak Metin - <i>Libre et pas libre</i>	Erek Metin - <i>Özgür Olan ve Olmayan</i>
“J’ai envie de me coucher à minuit tous les soirs ; je ne veux manger que des trucs sucrés ; je veux regarder la télévision toute la journée ; je ne veux pas mettre mes protections quand je fais du roller ; je veux m’asseoir devant dans la voiture et ne pas mettre la ceinture de sécurité...” (2001, s. 26)	“Her gece yarısına kadar oturmak istiyorum ; yalnız şekerli şeyler yemek istiyorum ; bütün gün televizyon izlemek istiyorum ; paten kayarken dizliklerimi takmak istemiyorum ; arabada öne oturmak ve emniyet kemerini takmamak istiyorum ...” (2007, s. 22)

“Plus de lumière, SVP [Biraz daha ışık lütfen]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir anlatı bölümüdür. İstekler ve özgür olma/olmama arasındaki ilişkiyi anlatan bu anlatı örneğinde, kitabın felsefi problemi olan özgürlük kavramı üzerinden eleştirel düşünme süreci başlamaktadır. Örneğin biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan anlatı yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu bölümde, kaynak dil de dikkate alınarak erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır.

İstekler ve özgür olma/olmama arasındaki ilişki vurgulandığı için cümleler “istemek” fiiliyle sıralanmıştır. Çevirmen kaynak metindeki bu öyküsel anlatım tarzına sadık kalarak aktarımı gerçekleştirmiştir. Ayrıca, yazarın anlatmak istediğini anlamış ve erek dilin imkânlarıyla anlamı, erek okura sadakat göstererek aktarmıştır.

Örnek 30

Kaynak Metin - <i>Libre et pas libre</i>	Erek Metin - <i>Özgür Olan ve Olmayan</i>
“ On a envie d’être libre et de faire tout cela quand on est enfant. Et encore plein d’autres choses ! Mais on ne sait pas forcément que, quand on grandit, le corps a besoin de plus de sommeil ; qu’en ne mangeant que du sucré, on prend des risques pour sa santé ; que, quand la voiture freine brusquement, on peut se fracasser la tête si on n’a pas de ceinture... Pour prendre des décisions librement, on a besoin de vraiment bien comprendre les conséquences de ses choix...” (2001, s. 26)	“Çocukken hepimiz özgür olmak ve bütün bunları yapmak isteriz. Hatta, daha başka bir sürü şey de isteriz! Ama, büyürken vücudumuzun daha fazla uykuya ihtiyacı olduğunu, yalnızca şekerli şeyleri yiyerek sağlığımızı tehlikeye atacağımızı, araba ani fren yaptığında, kemerimiz takılı değilse başımızı çarpabileceğimizi bilemeyebiliriz... Özgürce karar verebilmek için, seçimlerimizin sonuçlarını gerçekten iyi anlamamız gerekir.” (2007, s. 22)

“Plus de lumière, SVP [Biraz daha ışık lütfen]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Örnek 29’un devamı niteliğindeki bu değerlendirme bölümü, istekler, sonuçlar ve özgür olma/olmama arasındaki ilişkiyi anlatmaktadır. Bu örnekte, kitabın felsefi problemi olan özgürlük kavramı üzerinden eleştirel düşünme süreci etkili bir biçimde devam etmektedir. Değerlendirme bölümünün biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu bölümde, kaynak dil dikkate alınarak erek dilin söz dizimine ve kullanım olanaklarına uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. İstekler, sonuçlar ve özgür olma/olmama arasındaki ilişki vurgulandığı için cümleler bu kavramlar bağlamında kurulmuş ve erek metne aktarılmıştır. Anlamın aktarımının ön planda olduğu bu örnekte, çevirmen kaynak metindeki öyküsel anlatım tarzına sadık kalarak aktarımı gerçekleştirmiştir. Bu çeviri kararı; yazarın anlatmak istediğine, erek dile ve erek okur olan çocuğa sadakat, başka bir ifadeyle anlama sadakat olarak yorumlanabilir.

Örnek 31

Kaynak Metin - *Libre et pas libre*

Erek Metin - *Özgür Olan ve Olmayan*

“ A la sortie du lycée, 3 types vendaient de la drogue. Paola était au courant des dangers de la drogue, on lui en avait parlé, mais avait envie d’essayer. **A son âge, elle pouvait bien prendre ses décisions librement.** Et elle a essayé. Une fois, puis 2 fois, puis 3 fois par semaine, puis tous les jours, et maintenant, plusieurs fois par jour. **Aujourd’hui, Paola travaille.** Tout son salaire lui sert à acheter de la drogue ; il ne lui reste presque rien pour manger, elle est très maigre, elle tombe tout le temps malade, et comme elle ne peut plus payer son loyer, elle ne sait pas où aller habiter et **elle va perdre son travail.**” (2001, s. 38)

“Üç tip lise çıkışında uyuşturucu satıyordu. Tara, uyuşturucunun tehlikelerinin farkındaydı, bunlar ona anlatılmıştı, ama yine de denemek istiyordu. **Kendi kararlarını alabilecek yaşta olduğuna inanıyordu.** Ve denedi. Haftada bir kez, sonra iki kez, sonra üç kez, sonra her gün, şimdiyse **ne yazık ki**, günde birkaç kez. **Bugün, Tara ancak geçici işlerde çalışabiliyor.** Bütün maaşını uyuşturucu almaya harcıyor; yemek için neredeyse hiç parası kalmıyor, çok zayıf, sürekli hastalanıyor ve artık kirasını ödeyemediği için de, nerede yaşayacağını bilemiyor; **yakında hiç iş bulamayacak**” (2007, s. 34)

“Quelquefois, la liberté tue la liberté [Bazen de özgürlük özgürlüğü öldürür]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir anlatı bölümüdür. Hayatın içinden seçilen örnek durumun anlatıldığı bu örnekte, madde kullanımı ve sonuçları çerçevesinde özgürlüğün sınırları tartışmaya açılmaktadır. Seçimler, sonuçlar ve özgür olma/olmama arasındaki ilişkiyi anlatan bu anlatı örneğinde, kitabın felsefi problemi olan özgürlük kavramı üzerinden eleştirel düşünme süreci başlamaktadır. Biçimsel özelliklerden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan anlatı yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu anlatı bölümünde, kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. “A son âge, elle pouvait bien prendre ses décisions librement” (O yaşta, kendi

kararlarını almakta özgürdü) cümlesi erek metne; “Kendi kararlarını alabilecek yaşta olduğuna inanıyordu” şeklinde aktarılmıştır. Burada cümlenin erek metne farklı bir yüklemle aktarıldığı ve “librement” (özgürce) sözcüğünün erek metinde yer almadığı görülmektedir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında çevirmen çevirisini üç aşamadan da geçirerek aktarımda bulunmuştur. Sonraki cümlede de, kaynak metinde böyle bir sözcük ve anlam olmamasına rağmen erek metne ekleme yapılarak “ne yazık ki” ifadesi eklenmiştir. Bu eklemenin, ifadeyi kuvvetlendirmek için yapılmış olabileceği söylenebilir. “Aujourd’hui, Paola travaille” (Bugün, Paola çalışıyor) cümlesi de erek metne; “Bugün, Tara ancak geçici işlerde çalışabiliyor” olarak farklı bir şekilde aktarılmıştır. Kaynak metinde, erek metinde sağlanan anlam yer almamaktadır. Burada çevirmenin metnin bağlamından ve felsefi probleminden yola çıkarak çeviri gerçekleştirdiği görülmektedir. “Elle va perdre son travail” (İşini kaybedecek) cümlesi de “yakında hiç iş bulamayacak” olarak tamamen farklı anlam taşıyan bir cümleyle karşılanmıştır. Burada ise çevirmenin ifadeye yorum katarak yeniden aktardığı görülmektedir. Bu aktarım biçimlerinin genellikle, kaynak metindeki anlamı erek metinde sağlama amacıyla gerçekleştirildiği söylenebilir. Çevirmen örnekte anlatılan madde bağımlılığı gibi hassas ve zor bir konunun, erek okur olan çocukta etki yaratması için; açıklama, farklı ifade etme ve ekleme gibi çeviri stratejilerini kullanarak bu çeviri kararlarını almış olabilir. Aslında burada çevirmenin, yazarın niyetine ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir. Aynı zamanda, öyküdeki çizimin ve çizimde yer alan yazıların desteğiyle anlamın aktarımına odaklı bir çeviri kararı mevcuttur.

Örnek 32

Kaynak Metin - *Libre et pas libre*

Erek Metin - *Özgür Olan ve Olmayan*

“La première fois, Paola prend de la drogue librement. C’est un vrai choix puisqu’elle peut aussi décider de ne pas en prendre, et **qu’elle connaît les dangers**. Elle fait un choix libre. **Mais c’est la seule fois où ce choix est vraiment libre** : comme la drogue agit sur le corps, le cerveau et l’esprit, **plus Paola se drogue, moins elle est libre d’arrêter**. Le drogue grignote sa liberté. La liberté qu’elle avait la premier fois, à la sortie du lycée rétrécit sans arrêt. Quand les problèmes d’argent et de sante arrivent, **sa liberté est devenue trop petite pour qu’elle puisse s’en servir et décider d’arrêter**.

Paola ne peut pas dire qu’elle se drogue librement. **Elle ne peut pas dire qu’elle est libre, puisqu’elle n’est plus libre d’arrêter**.

Certains décisions peuvent diminuer notre future, quelquefois la tuer.” (2001, ss. 39-40)

“İlk seferinde Tara, uyuşturucuyu alıp almamakta özgürdü. Tam anlamıyla bir seçim yaptı, çünkü onu almamaya da karar verebilirdi – **Tehlikeleri-ni pekala biliyordu**. Özgür bir seçim yaptı. **Ama bu, seçimin özgür olduğu tek seferdi**. Uyuşturucu vücudunu, beynini ve ruhunu etkiledikçe, **Tara daha çok uyuşturucu kullandı ve gitgide onu bırakma özgürlüğünü yitirdi**. Uyuşturucu, özgürlüğünü kemirdi. İlk seferde, liseden çıktığı o gün sahip olduğu özgürlük, her gün biraz daha azaldı. Para ve sağlık sorunları başladığındaysa, **kişisel özgürlüğü artık uyuşturucuyu bırakmaya karar vermek için fazla yetersiz hâle gelmişti**.

Tara özgürce uyuşturucu kullandığını söyleyemez, **özgür olduğunu hiç söyleyemez; çünkü artık bırakma özgürlüğü kalmadı**.

Bazı **“özgür” kararlarımız, gelecekteki özgürlüğümüzü fena halde azaltabilir**, hatta onu öldürebilir bile.” (2007, ss. 35-36)

“Quelquefois, la liberté tue la liberté [Bazen de özgürlük özgürlüğü öldürür]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Örnek 31’in devamı niteliğindeki bu değerlendirme bölümü, seçimler, sonuçlar ve özgür olma/olmama arasındaki ilişkiyi anlatmaktadır. Bu örnekte, kitabın felsefi problemi olan özgürlük

kavramı üzerinden eleştirel düşünme süreci etkili bir biçimde devam etmektedir. Değerlendirme bölümünün biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu bölümde, kaynak dil dikkate alınarak erek dilin söz dizimine ve kullanım olanaklarına uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Seçimler, sonuçlar ve özgür olma/olmama arasındaki ilişki vurgulandığı için cümleler bu kavramlar bağlamında kurulmuş ve erek metne aktarılmıştır. “Elle connaît les dangers.” (Tehlikeleri biliyordu) cümlesi erek metne “– Tehlikeleri-ni pekâlâ biliyordu” şeklinde aktarılmıştır. Burada çevirmenin kaynak metindeki cümlelerin anlamına vurgu yapmak için erek metinde “-...-” işaretini kullanarak ve metne “pekâlâ” sözcüğünü ekleyerek aktarımda bulunduğu görülmektedir. “Mais c’est la seule fois où ce choix est vraiment libre :” (Ancak bu, seçimin gerçekten özgür olduğu tek zamandır:) cümlesi de; “Ama bu, seçimin özgür olduğu tek seferdi.” şeklinde aktarılmıştır. Burada çevirmenin hem cümleyi farklı bir yöntemle kurduğu hem de kaynak cümledeki “vraiment” (gerçekten) sözcüğünü çıkardığı görülmektedir. “plus Paola se drogue, moins elle est libre d’arrêter” (Paola ne kadar çok uyuşturucu alırsa, bırakma özgürlüğü o kadar azalır) cümlesini de çevirmen; “Tara daha çok uyuşturucu kullandı ve gitgide onu bırakma özgürlüğünü yitirdi.” şeklinde erek metne aktarmıştır. Burada çevirmenin kaynak metindeki cümleyi bölmesi, cümleye eklemeler yapması ve farklı fiil kullanımı dikkat çekicidir. Çevirisi ve anlamı bir o kadar zor olan; “sa liberté est devenue trop petite pour qu’elle puisse s’en servir et décider d’arrêter.” cümlesini de çevirmen “Kişisel özgürlüğü artık uyuşturucuyu bırakmaya karar vermek için fazla yetersiz hâle gelmişti.” olarak aktarmıştır. Burada kaynak dildeki söz dizimine değil cümlelerin anlamına odaklanılarak çeviri gerçekleştirilmiştir. “Elle ne peut pas dire qu’elle est libre, puisqu’elle n’est plus libre d’arrêter.” (Özgür olduğunu söyleyemez, çünkü artık durmakta özgür değil) cümlesi de; “Özgür olduğunu hiç söyleyemez; çünkü artık bırakma özgürlüğü kalmadı.” şeklinde çevrilmiştir. Burada çevirmen erek metne eklemeler yaparak ve farklı sözcük tercihlerinde bulunarak çeviriyi gerçekleştirmiştir. Son cümlede de, kaynak metinde sadece “décisions” (kararlar) kelimesi geçerken çevirmen erek metne eklemeler yaparak bu ifadeyi “özgür kararlarımız” şeklinde çevirmiş ve özgür sözcüğüne vurgu yapmıştır. Aynı cümlelerin devamında da, kaynak metindeki “notre future” (geleceğimiz) ifadesi erek metinde eklemeler ve değişiklikler ile “gelecekteki özgürlüğümüz” olarak aktarılmıştır. Buna

ek olarak da kaynak metinde yer almayan bir ifadeyi, erek metindeki cümleyi vurgulamak için eklemiştir.

Sonuç olarak, anlamın aktarımının ön planda olduğu bu örnekte, çevirmenin kaynak metindeki öyküsel anlatım tarzına sadık kalarak aktarımı gerçekleştirdiği söylenebilir. Yukarıda bahsedilen çeviri kararları; yazarın anlatmak istediğine, erek dile ve erek okur olan çocuğa sadakat, başka bir ifadeyle anlama sadakat, olarak yorumlanabilir. Ayrıca öyküdeki çizimin ve çizimde yer alan yazıların desteğiyle anlamın aktarımına odaklı bir çeviri kararı bulunmaktadır. Anlatıda, anlatılmak istenen felsefi probleme, temaya ve kavramlara da sadık kalan çevirmen, erek okur odaklı bir yaklaşım sergilemektedir.

6.1.2.9. *L'amour et l'amitié* [Aşk ve Dostluk]

Kaynak dizgede, 2005 yılında 23. olarak, erek dizgede 2012 yılında 21. olarak basılan *L'amour et l'amitié* [Aşk ve Dostluk]⁷⁰ başlıklı bu kitapta, çocukların sorguladığı “aşk” ve “dostluk” kavramları somut örneklerle, sorularla, öykülerle ve özgün çizimlerle çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla ortaya konulmaktadır. Yaşamda sıkça sorgulanan bu kavramlar üzerine oluşturulan kitapta, bunlar üzerine şekillenmiş tema ve kavramlar da bulunmaktadır.

6.1.2.9.1. Felsefi problemin saptanması

L'amour et l'amitié [Aşk ve Dostluk] başlıklı kitapta, bu iki kavram üzerine şekillenen öyküler bulunmakta, bunlar üzerinden sevgi problemi tartışmaya açılmaktadır. Bu problem bağlamında; arkadaşlık, fedakârlık, kıskançlık, duygular, yalnızlık, sevgi, kendini tanımak, ayrılık, hak ve özgürlükler, birey ve toplum gibi tema ve kavramlar işlenmektedir. Aşk nedir? Dostluk nedir? gibi sorularla öyküler, yaşamda sıklıkla karşılaşılan durumlardan örneklerle oluşturulmuştur. Kitapta temel problem olarak yer alan bu kavramlara felsefenin olanaklarıyla yaklaşmaktadır.

Sevgi, insan doğasına en uygun ve bireyi iyiye, güzele ve mutluluğa yönlendiren bir duygudur. Sevgi dolu bireyler, sevgilerinin gücüyle mutluluk hissederler. Gerçek sevgi, sevdiğini izlemekten, onunla ilgilenmekten ve ona emek vermekten keyif

⁷⁰ Dizinin bu kitabı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu tarafından incelemeye alınmış, 2022 yılında *Resmî Gazete*'de yayımlanan kararlar içerisinde yer alan bazı ifade, görsel ve tasvirler sebebiyle 18 yaşından küçüklerin maneviyatı ve gelişimleri üzerinde muzır tesir yapacak nitelikte olduğuna karar verilmiş ve “muzır” ilan edilmiştir.

almayı içerir. Bu tür sevgi, sahiplenme arzusundan ziyade, armağan vermeyi amaçlar ve tüketici değil, üretici bir nitelik taşır. Sevgi, seven ile sevilen arasında duygusal temelli bir iletişim ortamı oluşturur. Bu duygu, bireyin algısını olumlu yönde değiştirerek her şeyi daha güzel kılar. Ayrıca, seven ve sevilen arasında güvenli bir dünya inşa eder. Sevginin, bireyin eğitimi ve kişilik gelişiminde büyük bir rolü vardır; çocuklar yalnızca sevgiyle büyüüp gelişebilirler. Sevginin hâkim olduğu yerlerde düşmanlık ve çatışma bulunmaz. Sevgi, sevdiğini saygı ile yüceltir ve ona karşı sorumluluk hissetmeyi gerektirir.

İnsanlar birbirleriyle ilişkiler kurarlar; ancak her zaman bu iki kişinin iletişim kurdukları anlamına gelmez. İletişim, ilişki sonucunda karşılıklı olarak birbirini anlama ve kavrama sürecini içerir. İletişim sonucunda kurulan olumlu ve yakın ilişkiler, sevgi, dostluk ve dayanışma bağlarını oluşturur. Bağ, çok yönlü ve güçlü ilişkiler anlamına gelir. Her bağ ilişkilerle örülür, fakat her ilişki bir bağ oluşturmaz. Örneğin, arkadaşlarımızla ilişkilerimiz vardır, ancak dostlarımızla bağlarımız bulunur. Dolayısıyla toplumsal bir varlık olarak insanın yaşadığı duygusal sıkıntılara teselli bulabilmesi için başkalarına, başkalarının sevgisine, dostluğuna ve ilgisine ihtiyacı vardır.

Dizinin bu kitabında, sevginin iki farklı biçimi olan aşk ve dostluk kavramlarından bahsedilirken çocuk merkezli örnekler ele alınmaktadır. Bu kitapta yer alan problem üzerinden tema ve kavramlar oluşturulmuş ve hayatın içinden somut örneklerle çocuklar için yeniden ifade edilmiştir. Bu örnekler söz konusu tema ve kavramlar üzerine düşünmek ve konuşmak için uygun bir zemin sunmaktadır.

6.1.2.9.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı

L'amour et l'amitié [Aşk ve Dostluk] başlıklı kitabın felsefi arka planı ve problemi açığa çıkarılmıştır. Bu bölümde, metindeki bu problemle ilişkili olabilecek felsefi tema ve kavramların aktarımına odaklanarak elde edilen veriler ortaya konulmaktadır.

Metin içi örnekler

Örnek 33

Kaynak Metin - <i>L'amour et l'amitié</i>	Erek Metin - <i>Aşk ve Dostluk</i>
“ « Demain, on part faire une grande balade en forêt et ensuite on visitera les châteaux de la Loire. Debout à 6 heures, départ à 7 heures.» Lever tôt. Deux heures de voiture. Marche. Visites. Tout ce que Kévin déteste. Inutile de protester, il sait que ses parents ne changeront pas leurs plans et qu'ils refuseront de le laisser à la maison. « Kévin, comme ta grande sœur reste à la maison pour réviser ses examens, il y a une place pour un ami à toi dans la voiture. » Kévin se jette sur le téléphone. Oui ! Patrick peut venir ! En s'endormant, Kévin rêve à sa journée du lendemain, ça va être génial.” (2005, ss. 11-12)	“ “Yarın ormanda uzun bir yürüyüş yapmaya gideceğiz, sonra da çevredeki şatoları gezeceğiz. 6’da kalkış, 7’de tekerlek döner”. Erken kalkmak. İki saat arabayla gitmek. Yürüyüş. Geziler... Levin’in nefret ettiği her şey bir arada. Karşı çıkmanın yararı yok; anne ve babasının, programlarını değiştirmeyi de, onu evde bırakmayı da reddedeceklerini biliyor. “Levin, ablan sınavlarına çalışmak için evde kalacağına göre, arabada bir arkadaşına da yer var.” Levin telefona atlıyor. Evet! Peter gelebiliyor! Uykuya dalmadan önce, Levin ertesi günün hayalini kuruyor, her şey harika olacak.” (2012, ss. 7-8)

“Envie de tout [Her şeyi istemek]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir anlatı bölümüdür. Hayatın içinden seçilen örnek durumun anlatıldığı bu örnekte, ilişkiler ve dostluk kavramları tartışmaya açılmaktadır. Dostluk ve duygular arasındaki ilişkiyi anlatan bu anlatı örneğinde, sevginin iki farklı biçimi olan aşk ve dostluk kavramları kitabın felsefi problemi üzerinden açığa çıkarılarak eleştirel düşünme süreci başlatılmaktadır. Biçimsel özelliklerden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan anlatı yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu anlatı bölümünde, kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Yukarıda görüldüğü üzere; erek metne aktarım biçimlerinin kaynak metindeki anlamı erek metinde sağlama amacıyla gerçekleştirildiği söylenebilir. “Debout à 6 heures, départ à 7 heures” (Saat 6’da kalkış, 7’de çıkış) cümlesi erek metne “6’da kalkış, 7’de tekerlek döner” şeklinde farklı bir ifadeyle açıklama yapılarak aktarılmıştır. Kaynak metinde bulunmayan ancak kaynak metnin bağlamından ve erek kültüre dayalı bilgiden yola çıkarak çevirmenin, ek bilgiyi çeviri metnin içinde yoğurarak açıklamada bulunduğu görülmektedir. Aynı şekilde,

“Tout ce que Kévin déteste” (Kévin’in nefret ettiği her şey) cümlesi de erek metne “Levin’in nefret ettiği her şey bir arada.” şeklinde cümleye ekleme yapılarak aktarılmıştır. Bu çeviri kararları erek metindeki bağlamı kuvvetlendirmekte ve erek okur olan çocuk için kullanılan dil ve anlatım önem taşımaktadır. Dolayısıyla burada çevirmenin; yazarın niyetine, kaynak metindeki anlama, erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir.

Örnek 34

Kaynak Metin - <i>L’amour et l’amitié</i>	Erek Metin - <i>Aşk ve Dostluk</i>
“En une demi-seconde, tout a changé. Une journée qui s’annonçait grise s’est transformée en une journée de fête. L’amitié, c’est magique ! Elle nous remplit d’énergie et d’envie.” (2005, s. 12)	“Yarım saniye içinde her şey değişti. Gri görünen bir gün, bayram gününe döndü. Dostluk, büyülu bir şey! Bizi enerji ve istekle dolduruyor.” (2012, s. 8)

“Envie de tout [Her şeyi istemek]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Örnek 33’ün devamı niteliğindeki bu değerlendirme bölümü, ilişkiler, dostluk ve duygular arasındaki ilişkiyi anlatmaktadır. Bu örnekte, kitabın felsefi problemi olan sevgi kavramı üzerinden eleştirel düşünme süreci etkili bir biçimde devam etmektedir. Değerlendirme bölümünün biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu bölümde, kaynak dil dikkate alınarak erek dilin söz dizimine ve kullanım olanaklarına uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. İlişkiler, dostluk ve duygular arasındaki ilişki vurgulandığı için cümleler, bu kavramlar bağlamında kurulmuş ve erek metne aktarılmıştır. “Une journée qui s’annonçait grise s’est transformée en une journée de fête” (Kasvetli gibi görünen bir gün bir kutlama gününe dönüştü) cümlesi erek metne “Gri görünen bir gün, bayram gününe döndü” şeklinde aktarılmıştır. Burada çevirmenin kaynak metindeki cümlenin anlamını değil sözcükleri birebir çevirdiği görülmektedir. Ancak buradaki amaç erek okur olan çocuğu söz konusu öykü bağlamında düşünmeye sevk etmek, onu öykünün içine çekmektir. “Gri görünen bir gün” ifadesi erek okur için anlaşılabilir. Dolayısıyla burada çevirmen erek okur için farklı bir tercihte bulunabilirdi. “L’amitié, c’est magique ! (Arkadaşlık/Dostluk sihirdir!) cümlesi de; “Dostluk, büyülu bir şey!” şeklinde aktarılmıştır. Burada çevirmenin hem cümleyi

farklı bir yöntemle kurduğu hem de kaynak cümledeki “amitié” (arkadaşlık/dostluk) sözcüğünde bir tercihte bulunduğu görülmektedir. Fransızcada arkadaşlık/dostluk sözcükleri “amitié” sözcüğü ile karşılanmaktadır. Ancak Türkçede bu iki kavram arasında hem anlam hem de duygu bağlamında farklılıklar bulunmaktadır. Çevirmen burada yazarın anlatmak istediği felsefi kavram ayrımının farkına vararak bunu erek dilin kullanım olanaklarıyla yeniden ifade etmiştir. Sonuç olarak, anlamın aktarımının ön planda olduğu bu örnekte, çevirmenin kaynak metindeki öyküsel anlatım tarzına sadık kalarak aktarımı gerçekleştirdiği söylenebilir. Bu çeviri kararları; yazarın anlatmak istediğine, erek dile ve erek okur olan çocuğa sadakat, başka bir ifadeyle anlama sadakat olarak yorumlanabilir. Anlatıda, anlatılmak istenen felsefi probleme, temaya ve kavramlara da sadık kalan çevirmen, erek okur odaklı bir yaklaşım sergilemektedir.

Örnek 35

Kaynak Metin - <i>L'amour et l'amitié</i>	Erek Metin - <i>Aşk ve Dostluk</i>
“ « Tu as remarqué comme Julien est en forme ? Il paraît qu'il a décidé de se remettre au sport trois fois par semaine. Je me demande ce qui se passe : il se traînait depuis des semaines, et tout d'un coup il n'arrête plus. Imagine-toi que je l'ai surpris en train de repasser ses chemises. J'ai failli m'évanouir ! » Et encore, la mère de Julien ne sait pas tout : Julien a aussi envie de se remettre à la guitare et il cherche des baby-sittings, il veut gagner de l'argent. « Tu sais, je crois que l'explication est simple, répond le père de Julien : il est amoureux ! » (2005, ss. 12-13)	“ “Taylan’ın ne kadar formda olduğunu fark etmişindir. Görünüşe bakılırsa, yeniden haftada üç kez spor yapmaya karar vermiş. Ona ne oldu merak ediyorum. Haftalardır aylıklık ediyordu, sonra birden, hiç durmadan bir şeyler yapmaya başladı. Onu gömleklerini ütülerken yakaladım, düşün. Az kalsın şak diye bayılıyordum!” Dahası var: Taylan’ın annesi her şeyi bilmiyor. Taylan yeniden gitar çalmaya da niyetli. Çocuk bakıcılığı işi arıyor, para kazanmak istiyor. “Bana kalırsa bunların açıklaması basit” diyor Taylan’ın babası. “Bizimki aşık olmuş!” ” (2012, ss. 8-9)

“Les ailes de Julien [Taylan’ın kanatları]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir anlatı bölümüdür. Hayatın içinden seçilen örnek durumun anlatıldığı bu örnekte, ilişkiler ve aşk kavramları tartışmaya açılmaktadır. Aşk ve duygular arasındaki ilişkiyi anlatan bu anlatı örneğinde, kitabın felsefi problemi ve sevginin iki farklı biçimi olan; aşk ve dostluk kavramları üzerinden eleştirel düşünme süreci başlamaktadır. Örneğin

biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan anlatı yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu anlatı bölümünde, kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. “Tu as remarqué comme Julien est en forme ?” (Julien’in ne kadar formda olduğunu fark ettin mi?) soru cümlesi erek metne “Taylan’ın ne kadar formda olduğunu fark etmişsindir” şeklinde düz cümle olarak aktarılmıştır. Burada çevirmenin kaynak metindeki cümlelerin anlamını dikkate alarak erek dil ve anlatım odaklı bir çeviri gerçekleştirdiği görülmektedir. “Je me demande ce qui se passe : il se traînait depuis des semaines, et tout d’un coup il n’arrête plus” (Neler olduğunu merak ediyorum: Haftalardır oyalanıyor ve birdenbire duramıyor) cümlesi de; “Ona ne oldu merak ediyorum. Haftalardır aylaklık ediyordu, sonra birden, hiç durmadan bir şeyler yapmaya başladı.” şeklinde farklı ifadelerle ve eklemelerle aktarılmıştır. Burada çevirmenin kaynak cümledeki “se traîner” (oyalanmak) sözcüğünü ve “il n’arrête plus” (birdenbire duramıyor) cümlesini aktarırken anlam aktarımına odaklandığı görülmektedir. “il est amoureux !” (O aşık) cümlesi de erek metne “Bizimki aşık olmuş!” şeklinde aktarılmıştır. Burada da yine çevirmenin cümleye eklemeye yaparak ve anlam aktarımına odaklanarak çeviriyi gerçekleştirdiği ve ifadeyi kuvvetlendirdiği söylenebilir. Yukarıda görüldüğü üzere erek metne aktarım biçimlerinin, kaynak metindeki anlamı erek metinde sağlama amacıyla gerçekleştirildiği söylenebilir. Burada çevirmenin; yazarın niyetine, kaynak dile ve erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir.

Örnek 36

Kaynak Metin - *L’amour et l’amitié*

Erek Metin - *Aşk ve Dostluk*

“Le père de Julien a raison : Julien est amoureux ! Et, quand on a écouté ce que sa mère disait, **on a tous eux cette idée** : Julien est amoureux ! Il se sent pousser des ailes, toute son énergie est revenue, il a envie de tout.

Pas de doute : **l’amour est un moteur très puissant, une immense source d’énergie, qui donne envie de réaliser mille et un projets !**” (2005, s. 13)

“Taylan’ın babası haklı: Taylan aşık! Annesinin anlattıklarını dinleyince, **hepimiz aynı şeyi düşündük**: Taylan aşık! Taylan, kanatlandığını hissediyor, bütün enerjisi geri gelmiş, her şeye istekli.

Kuşku yok: **Aşk, bin bir projeyi gerçekleştirme isteği uyandıran çok güçlü bir motor, dev bir enerji kaynağıdır!**” (2012, s. 9)

“Les ailes de Julien [Taylan’ın kanatları]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Örnek 35’in devamı niteliğindeki bu değerlendirme bölümü, aşk ve duygular arasındaki ilişkiyi anlatmaktadır. Bu örnekte, kitabın felsefi problemi olan sevgi kavramı üzerinden eleştirel düşünme süreci etkili bir biçimde devam etmektedir. Değerlendirme bölümünün biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu bölümde, kaynak dil dikkate alınarak erek dilin söz dizimine ve kullanım olanaklarına uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Aşk ve duygular arasındaki ilişki vurgulandığı için cümleler, bu kavramlar bağlamında kurulmuş ve erek metne aktarılmıştır. “On a tous eux cette idée” (hepimiz aynı fikirdeydik) cümlesi erek metne “Hepimiz aynı şeyi düşündük” şeklinde aktarılmıştır. Burada çevirmenin kaynak metindeki cümlelerin anlamını çevirdiği görülmektedir. Buradaki amaç erek okur olan çocuğu söz konusu öykü bağlamında düşünmeye sevk etmek, onu öykünün içine çekmektir. “L’amour est un moteur très puissant, une immense source d’énergie, qui donne envie de réaliser mille et un projets ! (Aşk çok güçlü bir itici güç, bin bir proje gerçekleştirme isteği uyandıran muazzam bir enerji kaynağıdır!) cümlesi de; “Aşk, bin bir projeyi gerçekleştirme isteği uyandıran çok güçlü bir motor, dev bir enerji kaynağıdır!” şeklinde aktarılmıştır. Burada çevirmenin kaynak metindeki cümlelerin anlamının aktarımına odaklandığı görülmektedir. Sonuç olarak, çevirmen burada yazarın anlatmak istediği felsefi kavram ayrımının farkına vararak bunu erek dilin kullanım olanaklarıyla yeniden ifade etmiştir. Anlamın aktarımının ön planda olduğu bu örnekte, çevirmenin kaynak metindeki öyküsel anlatım tarzına sadık kalarak aktarımı gerçekleştirdiği söylenebilir. Bu çeviri kararları; yazarın anlatmak istediğine, erek dile ve erek okur olan çocuğa sadakat, başka bir ifadeyle anlama sadakat olarak yorumlanabilir. Değerlendirmede, anlatılmak istenen felsefi probleme, temaya ve kavramlara da sadık kalan çevirmen, erek okur odaklı bir yaklaşım sergilemektedir.

Örnek 37

Kaynak Metin - *L'amour et l'amitié*

Erek Metin - *Aşk ve Dostluk*

“Mais qui décide qu’il faut avoir un amoureux à 11 ans, qu’il faut faire un baiser sur la bouche avant 14 ans, avoir des relations sexuelles à 18 ans, se marier avant 25 ans, avoir des enfants avant 30 ans... ? La loi dit qu’on a le droit de conduire un scooter à 14 ans, une voiture à 18 ans, qu’on peut voter à 18 ans, qu’on a le droit d’avoir un compte banque a 12 ans... Mais y a-t-il une loi qui dit à quel âge on doit avoir un amoureux ou une amoureuse, quand il faut se tenir par la main, s’embrasser sur la bouche... ? Non. Mais on se réassure en inventant des règles, parce qu’on a peur de ne pas être normal, d’être attarde. Alors quelquefois, on se dit : « Il faut que je le fasse », uniquement parce qu’on croit que les autres, eux, l’ont déjà fait. ” (2005, s. 15)

“İyi ama, 11 yaşında flört edebileceğine, 14 yaşında dudaktan öpüşme zamanının geldiğine, 18 yaşında cinsel ilişkiye girebileceğine ve 25 yaşından önce evlenmen, 30 yaşından önce çocuklarının olması gerektiğine falan kim karar veriyor?

Yasalar, 17 yaşında skuter, 18 yaşında araba kullanma hakkımız olduğunu; 18 yaşında oy verebileceğimizi ve o yaştan sonra bankada hesap açabileceğimizi söylüyor... Ama hangi yaşta bir sevgili edinmemiz, ne zaman el ele tutuşmamız, dudaktan öpüşmemiz gerektiğini falan söyleyen bir yasa var mı? Hayır. Ama biz kurallar uydurarak içimizi rahatlatıyoruz, çünkü normal olmaktan, geç kalmaktan korkuyoruz. Bu yüzden, kimi zaman, yalnızca başkalarının bazı şeyleri çoktan yaptığına inandığımız için, “Yapmalıyım,” diye düşünüyoruz.” (2012, ss. 11-12)

“Est-ce que je suis normale ? [Ben normal miyim?]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Burada, aşk, duygular, ilişkiler ve toplum arasındaki ilişki anlatılmaktadır. Değerlendirme bölümünün biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu bölümde, kaynak dil dikkate alınarak erek dilin söz dizimine ve kullanım olanaklarına uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Aşk, duygular, ilişkiler ve toplum arasındaki ilişki vurgulandığı için cümleler, bu kavramlar bağlamında kurulmuş ve erek metne aktarılmıştır. “Mais qui décide qu’il faut avoir un amoureux à 11 ans, qu’il faut faire un baiser sur la bouche avant 14 ans, avoir des relations sexuelles à 18 ans, se marier avant 25 ans, avoir des enfants avant 30 ans... ?” cümlesi erek metne “İyi ama, 11 yaşında flört edebileceğine, 14 yaşında dudaktan öpüşme zamanının geldiğine, 18 yaşında cinsel ilişkiye girebileceğine ve 25 yaşından önce evlenmen, 30 yaşından önce çocuklarının olması gerektiğine falan kim karar veriyor?” şeklinde aktarılmıştır. Burada çevirmenin

kaynak metindeki cümlelerin birebir çevirisini yaptığı ancak aynı zamanda anlamını da aktardığı görülmektedir. Kültürel bazı unsurlar içeren bu cümlelerin çevirisinde amaç erek okur olan çocuğu, söz konusu öykü bağlamında düşünmeye sevk etmektir. “La loi dit qu’on a le droit de conduire un scooter à 14 ans, une voiture à 18 ans, qu’on peut voter à 18 ans, qu’on a le droit d’avoir un compte banque à 12 ans... (Yasalara göre 14 yaşında scooter sürebilir, 18 yaşında araba kullanabilir, 18 yaşında oy kullanabilir, 12 yaşında banka hesabı açabilirsiniz...) cümlesi de; “Yasalar, 17 yaşında skuter, 18 yaşında araba kullanma hakkımız olduğunu; 18 yaşında oy verebileceğimizi ve o yaştan sonra bankada hesap açabileceğimizi söylüyor...” şeklinde aktarılmıştır. Burada çevirmenin hem cümleyi farklı bir yöntemle kurduğu hem de kaynak metindeki cümlelerin anlamının aktarımına odaklandığı görülmektedir. Cümlede sıralanan eylemler için kaynak dizgede yaş sınırı farklıdır; erek dizgede farklıdır. Çevirmen burada yazarın anlatmak istediği anlama sadık kalarak ancak erek kültür ve erek okur odaklı bir çeviri gerçekleştirmiştir. “Il faut que je le fasse” (Bunu yapmak zorundayım) cümlesi de; “Yapmalıyım” olarak aktarılmıştır. Sonuç olarak, çevirmen burada yazarın anlatmak istediği felsefi kavram ayrımının farkına vararak bunu erek dilin kullanım olanaklarıyla yeniden ifade etmiştir. Anlamın aktarımının ön planda olduğu bu örnekte, söz konusu çeviri kararları; yazarın anlatmak istediğine, erek dile ve erek okur olan çocuğa sadakat, başka bir ifadeyle anlama sadakat, olarak yorumlanabilir. Değerlendirmede, anlatılmak istenen felsefi probleme, temaya ve kavramlara da sadık kalan çevirmen, erek okur odaklı bir yaklaşım sergilemektedir.

Örnek 38

Kaynak Metin - *L'amour et l'amitié*

Erek Metin - *Aşk ve Dostluk*

“ « Regarde le magnifique bébé que tu étais ! Là, tu as juste quelques heures ! » »

Antoine tourne les pages de l'album photo. Sa mère est émue : « Et regarde tes grands yeux noirs, comme ils nous fixaient ! Et ton petit nez retroussé, et cette bouche en cœur... **Quel amour de bébé !** » Antoine rigole. « Ah bon ? C'était moi, ça ? Une tête chauve énorme, un nez complètement aplati, de gros yeux globuleux ! **Mais comment vous avez pu me trouver beau ? Moi, je serais parti en courant en me voyant arriver !** » (2005, ss. 31-32)

“ “Baksana, ne kadar güzel bir bebektin! Bu fotoğrafta yalnızca birkaç saatliksin!”

Anton, fotoğraf albümünün sayfalarını çeviriyor. Annesi duygulanıyor: “Koskoca siyah gözlerini nasıl da bize dikmişsin, bak! Minik kalkık burnun, kalp şeklindeki şu ağız... **Nasıl bir bebek; aşık olursun!**”

Anton kıkırdıyor. “Hadi ya! Bu ben miyim? Kel ve koca bir kafa, dümdüz bir burun, kocaman pörtlek gözler! **Beni nasıl güzel bulabildiniz ki? Sizin yerinizde ben olsam, kendimi görür görmez koşarak kaçardım!**” (2012, ss. 27-28)

“Des biberons d’amour [Sevgi biberonları]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir anlatı bölümüdür. Hayatın içinden seçilen örnek durumun anlatıldığı bu örnekte, ilişkiler ve aşk kavramları tartışmaya açılmaktadır. Sevgi ve duygular arasındaki ilişkiyi anlatan bu anlatı örneğinde, aşk kavramı üzerinden eleştirel düşünme süreci başlamaktadır. Örneğin biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan anlatı yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu anlatı bölümünde, kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. “Quel amour de bébé !” (Ne tatlı bir bebek) cümlesi erek metne “Nasıl bir bebek; aşık olursun!” şeklinde aktarılmıştır. Burada

çevirmenin kaynak metindeki cümlelerin anlamını dikkate alarak ve farklı bir cümle yapısıyla ve eklemeye, erek dil ve anlatım odaklı bir çeviri gerçekleştirdiği görülmektedir. “Mais comment vous avez pu me trouver beau ? Moi, je serais parti en courant en me voyant arriver !” (Ama beni nasıl güzel bulabilirdin ki? Ben olsam geldiğimi görünce kaçardım!) cümlesi de; “Beni nasıl güzel bulabildiniz ki? Sizin yerinizde ben olsam, kendimi görür görmez koşarak kaçardım!” şeklinde aktarılmıştır. Burada çevirmenin kaynak metindeki cümleyi erek metne eklemeye yaparak aktardığı ve anlam aktarımına odaklandığı görülmektedir. Yukarıda görüldüğü üzere erek metne aktarım biçimlerinin, kaynak metindeki anlamı erek metinde sağlama amacıyla gerçekleştirildiği söylenebilir. Ayrıca öyküdeki çizimin ve çizimde yer alan yazıların desteğiyle anlamın aktarımına odaklı bir çeviri kararı mevcuttur. Çevirmen; açıklama, farklı ifade etme ve eklemeye gibi çeviri yöntemlerini kullanarak söz konusu çeviri kararlarını almış olabilir. Burada çevirmenin; yazarın niyetine, kaynak dile ve erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir.

Örnek 39

Kaynak Metin - *L’amour et l’amitié*

Erek Metin - *Aşk ve Dostluk*

“Les parents d’Antoine ne sont pas partis en courant ! Ils ont regardé ce bébé avec des yeux pleins d’amour, et, ce bébé qu’Antoine trouve moche, eux, ils l’ont trouvé beau, très beau. Et le bébé a senti cet amour, le bébé a existé dans le regard de ses parents, il s’est autant nourri d’amour que de lait. Sans un accueil d’amour, des parents ou d’autres adultes, un bébé se laisse mourir, ou il s’enferme dans des maladies quelquefois graves. Les êtres humains, tous les êtres humains, ont besoin d’amour pour vivre. Tous les êtres humains ont besoin d’amour pour se sentir exister.” (2005, ss. 11-12)

“Anton’un ailesi koşarak kaçmadı! Bu bebeğe **sevgi** dolu gözlerle baktılar ve Anton’un çirkin dediği bu bebeği onlar güzel, hatta çok güzel buldular. Bebek de bu **sevgiyi** hissetti, ailesinin bakışlarında var oldu; sütle beslendiği kadar sevgiyle de beslendi. Ailesi ya da başka yetişkinler tarafından **sevgiyle** karşılanmayan bir bebek, yavaş yavaş solar ya da ciddi olabilecek hastalıkların pençesine düşer. İnsanlar, bütün insanlar yaşamak için **sevgiye** ihtiyaç duyar. Bütün insanların, var olduklarını hissetmek için **aşka** ve **dostluğa** gereksinimi vardır.”(2012, ss. 7-8)

“Des biberons d’amour [Sevgi biberonları]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Örnek 38’in devamı niteliğindeki bu değerlendirme bölümü, sevgi ve duygular arasındaki ilişkiyi anlatmaktadır. Bu örnekte, kitabın felsefi

problemi olan sevgi kavramı üzerinden eleştirel düşünme süreci etkili bir biçimde devam etmektedir. Hayatın içinden seçilen örnek durumun anlatıldığı bu örnekte, ilişkiler ve aşk kavramları tartışmaya açılmaktadır. Örneğin biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu değerlendirme bölümünde, kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Bu alıntıda geçen “amour” sözcüğünün birebir karşılıkları; aşk ve sevgidir. Çevirmen değerlendirme bölümünde geçen öykünün bağlamına uyum sağlayarak, bağlamı anlayıp -bu bağlam bir ailenin çocuğuna karşı olan sevgisidir-, sözcüklerden sıyrarak ve bunu erek metinde yeniden ifade ederek aktarımı gerçekleştirmiştir. “Aşk” ve “sevgi” sözcükleri arasında bağlam gereğince “sevgi” sözcüğünün seçilmesi; çevirmenin yazarın anlatmak istediğine, erek dile ve erek okur olan çocuğa göre bir aktarım olduğunu göstermektedir. “Tous les êtres humains ont besoin d’amour pour se sentir exister.” cümlesini çevirmen erek metne ekleme yaparak ve genelleme yoluyla; “Bütün insanların, var olduklarını hissetmek için aşka ve dostluğa gereksinimi vardır” şeklinde aktarmıştır. Yukarıda görüldüğü üzere erek metne aktarım biçimlerinin, kaynak metindeki anlamı erek metinde sağlama amacıyla gerçekleştirildiği söylenebilir. Çevirmen; açıklama, farklı ifade etme ve ekleme gibi çeviri yöntemlerini kullanarak söz konusu çeviri kararlarını almış olabilir. Burada çevirmenin; yazarın niyetine, kaynak dile ve erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir.

6.1.2.10. *Moi et les autres* [Ben ve Başkaları]

Kaynak dizgede, 2008 yılında 31. olarak, erek dizgede 2010 yılında 16. olarak basılan *Moi et les autres* [Ben ve Başkaları] başlıklı bu kitapta, yaşanan karmaşık duygulardan yola çıkan “Ben kimim?”, “Başkalarına neden ihtiyaç duyarız?” gibi sorular somut örneklerle, öykülerle ve özgün çizimlerle çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla ortaya konulmaktadır. Yaşamda sıkça sorgulanan bu sorular üzerine oluşturulan kitapta, bunlar üzerine şekillenmiş tema ve kavramlar da bulunmaktadır.

6.1.2.10.1. Felsefi problemin saptanması

Moi et les autres [Ben ve Başkaları] başlıklı kitapta, bu iki kavram üzerine şekillenen öyküler bulunmaktadır. Bunlar üzerinden varlık ve benlik problemi tartışmaya

açılmaktadır. Bu problem bağlamında; farklı kültürler, kültür, ayrımcılık, farklılıklar, değerler, kişilik, kendini tanımak, insan olmak, birey ve toplum, kişisel gelişim, hak ve özgürlükler gibi tema ve kavramlar işlenmektedir. Bu tema ve kavramlarla ilgili sorularla öyküler, yaşamda sıklıkla karşılaşılan durumlardan örneklerle oluşturulmuştur. Kitapta temel problem olarak yer alan bu kavramlara felsefenin olanaklarıyla yaklaşılmaktadır.

Özellikle psikoloji alanında sıklıkla karşılaşılan “Benlik Kavramı”, son birkaç yılda üzerinde en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Benlik, genellikle “Ben kimim?” sorusu etrafında incelenmektedir. Bu soru, insanlığın en büyük karmaşalarından biridir. Tarih boyunca çeşitli disiplinler benlik kavramına ilişkin farklı tanımlamalar yapmışlardır. En basit tanımıyla “benlik”, bireyin öz varlığını ifade eder. Daha geniş bir anlamda ise, özne ve nesne arasındaki “ben” kavramının oluşturduğu ilişki bütünüdür. Diğer disiplinlerde de benlik kavramı benzer sorgulamalarla ele alınmaktadır. Örneğin, felsefede benlik bireyin kendisini dışarıdan bir nesne olarak değerlendirebilmesi şeklinde açıklanmaktadır. Bireyin bunu yapabilmesi için kendisini dış gözlemler yoluyla değerlendirmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, benliğin gelişiminin kaynağı, başkasının rolüne bürünme yetisinde yatmaktadır.

Benlik, derin anlamları olan kavramlardan biridir. Kişinin kendi kimliğini, yeteneklerini, değer yargılarını, amaçlarını ve kişiliğinin diğer tüm özelliklerini keşfetmesinde büyük bir öneme sahiptir. Bireyin, kendisine dair anladığı ve henüz keşfetmediği yanlarını aydınlatır. Benlik, çoğunlukla benlik yaşantılarından oluşur ve egoyu da kapsayan bir kavramdır. Her birimizi diğerlerinden ayıran özellikler aracılığıyla kişiliğin diğer boyutlarının anlaşılmasında önemli bir rol oynar. Benlik, sürekli bir arayış içindedir ve farklı disiplinlerde varlığını sürdürmektedir. Felsefe tarihinde benlik kavramı, felsefenin en belirsiz kavramlarından biri olarak kabul edilir. Bu belirsizlik, kavramın çok boyutlu olmasından kaynaklanır. Benlik genellikle ruh, zihin, özne, kişilik ve kimlik gibi kavramlarla birlikte ele alınır. Özellikle kategorik ve kavramsal ayrımlar, felsefi bir çözümlemeyi de beraberinde getirir. İnsanın anlam arayışı, felsefe ile birlikte sanatın da sorgulamalarından biridir. Anlam sorununa dair temel problem, bir şeylerin varlığından emin olsak da anlamın derinliklerinde bizi neyin beklediğini kavramaktır. İnsanın bu anlam arayışı ve varlık sorunu, benliğin

sorgulanmasına da zemin hazırlar. Böylelikle benlik, birey için benzersiz ve tek bir nitelik taşır.

“Benlik” probleminde fark kavramı da önem taşımaktadır. Fark ile ilgili felsefi bir tartışma; bir şeyi kendisiyle aynı, diğerleriyle farklı kılanın ne olduğu sorusuyla ilgilenir. Başka bir ifadeyle, aynılık ve farklılığın neler olduğu en temel felsefi meselelerden biridir. Bir şeyin kendisi olmayan diğer her şeyden ayırt edilmesine yarayan, onu farklı kılan ilke felsefede “birleşim ilkesi” olarak bilinmektedir. Çevikbaş’ın aktardığına göre; “içinde yaşadığımız dünya bize kendisini, ilk bakışta bir bireysel varlıklar yığını, bir çokluk olarak gösterir. Ancak buna rağmen birçok maddi varlığı-cisimler, hayvanlar, bitkiler ve nihayet insanlar- birbirinden ayrı varlıklar olarak düşünürüz. Mantığın en temel ilkelerinden biri özdeşliktir ve özdeşlik bir şeyin kendisi ile aynı olması anlamına gelir” (2010, ss. 1-2). Genel anlamda “bir şeyi o yapan şey” anlamında bir öze sahip olmanın şeyleri kendileriyle aynı kıldığı düşünülmektedir.

Her birey, birbirinden farklı ve eşsizdir. Bu farklılıklar, çocukların fiziksel görünümlerinde olduğu gibi, duygusal özelliklerinde, öğrenme becerilerinde ve hızlarında da belirginleşir. Eğitim sistemleri, çocukların bireysel farklılıklarını dikkate alarak planlanmalıdır. Çocukların farklılıklara karşı hoşgörü geliştirmesi ve çeşitliliğin getireceği zenginliğe yönelik farkındalık kazanmaları, bireysel ve toplumsal gelişimde önemli bir rol oynayacaktır. Dizinin bu kitabında, “ben” ve “diğerleri” kavramlarından bahsedilirken çocuk merkezli örnekler ele alınmaktadır. Bu kitapta yer alan problem üzerinden tema ve kavramlar oluşturulmuş ve hayatın içinden somut örneklerle çocuklar için yeniden ifade edilmiştir. Bu örnekler söz konusu tema ve kavramlar üzerine düşünmek ve bunları tartışmak için uygun bir zemin sunmaktadır

6.1.2.10.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı

Moi et les autres [Ben ve Başkaları] başlıklı kitabın felsefi arka planı ve problemi açığa çıkarılmıştır. Bu bölümde, metindeki bu problemle ilişkili olabilecek felsefi tema ve kavramların aktarımına odaklanarak elde edilen veriler ortaya konulmaktadır.

Metin içi örnekler

Örnek 40

Kaynak Metin - <i>Moi et les autres</i>	Erek Metin - <i>Ben ve Başkaları</i>
“« Devenir être humain » : quelle expression bizarre ! Le jour de ma naissance, on voit bien que je suis en être humain. Je ne vais pas devenir un être humain, j’en suis déjà un ! Pas tout à fait. Un être humain, ce n’est pas seulement un corps. Un être humain est aussi fait de pensées, de sentiments, il a une personnalité, une intelligence, il possède la parole. Ce corps de bébé, il est juste préparé pour apprendre à devenir un être humain. On ne naît pas humain : on le devient, entouré par les autres, avec les autres. ” (2008, s. 9)	“ “İnsan olmak”... Ne tuhaf bir ifade! Doğduğum gün insan olduğum apaçık ortadaydı. İnsan olamam; çünkü ben zaten bir insanım! Tam olarak değil. İnsan, bir bedenden ibaret değildir. İnsan aynı zamanda düşüncelerden, duygulardan oluşur; insanın bir kişiliği, zekâsı, söyleyecek sözü vardır. Bir bebeğin bedeni, insan olmayı öğrenmeye hazırdır. İnsan doğmayız, insan oluruz; başkalarıyla birlikte, başkaları sayesinde.” (2010, s. 5)

“Devenir en être humain [İnsan olmak]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Bu örnekte, kitabın felsefi problemi olan benlik kavramı bağlamında insan olmak fikri üzerinden eleştirel düşünme süreci etkili olmaktadır. Bu örneğin biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınmıştır. Ancak yazım ve noktalama erek metinde farklılaşmaktadır. Kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. “j’en suis déjà un !” (Ben zaten öyleyim!) cümlesi erek metne “Çünkü ben zaten bir insanım!” şeklinde eklemeler yapılarak aktarılmıştır. Kitabın üzerine kurulu olduğu felsefi probleme atıfta bulunan; “Un être humain, ce n’est pas seulement un corps. Un être humain est aussi fait de pensées, de sentiments, il a une personnalité, une intelligence, il possède la parole.” cümlelerinin erek metne doğrudan aktarıldığı görülmektedir. Sadece burada “il possède la parole” (Sözü vardır) cümlesi erek metne farklı bir şekilde “Söyleyecek sözü vardır” şeklinde açıklama yapılarak aktarılmıştır. Kaynak metinde bulunmayan ancak kaynak metnin bağlamından ve erek kültüre dayalı bilgiden yola çıkarak çevirmenin ek bilgiyi çeviri metnin içinde yoğunlaşarak açıklamada bulunması söz konusudur.

Bu alıntıda, çevirmen erek metne gerektiğinde ekleme yaparak, cümleleri açımlayarak ve kaynak metinde anlatılmak istenenin felsefi arka planına uyarak aktarımda bulunmuştur. Dolayısıyla, yukarıda görüldüğü üzere erek metne aktarım biçimlerinin, kaynak metindeki anlamı erek metinde sağlama amacıyla gerçekleştirildiği söylenebilir. Çevirmen; açımlama, farklı ifade etme ve ekleme gibi çeviri stratejilerini kullanarak söz konusu çeviri kararlarını almış olabilir. Burada çevirmenin; yazarın niyetine, kaynak dile ve erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir.

Örnek 41

Kaynak Metin - <i>Moi et les autres</i>	Erek Metin - <i>Ben ve Başkaları</i>
“Pour décrire son physique, Clara peut se regarder dans un miroir : elle voit qu’elle a les cheveux noirs, les yeux verts... Pour décrire sa personnalité, Clara se regarde dans les autres. Elle se regarde dans ses amis, ses parents, ses professeurs, son amoureux...Normal. Comment avoir une idée de ce que l’on est sans les autres ? Comment savoir si l’on est gentil, méchant, jaloux, moquer... si les autres ne sont pas là ? Pour se connaître, on a besoin de passer par les autres.” (2008, ss. 10-11)	“ Alara, dış görünüşünü tarif etmek için bir aynaya bakabilir. Saçlarının siyah, gözlerinin yeşil olduğunu aynada görür... Kişiliğini anlatmak içinse, başkalarına bakıyor. Arkadaşlarına, ailesine, öğretmenlerine, sevgilisine... Bu normal. Başkaları olmadan kendimiz hakkında nasıl fikir edinebiliriz ki? Nazik mi, kaba mı, kıskanç mı, dalgacı mı olduğumuzu nasıl bilebiliriz? Ya başkaları olmasaydı? Kendimizi tanımak için başkalarının bize tuttuğu aynaya ihtiyaç duyarız.” (2010, ss. 6-7)

“Le miroir de Clara [Alara’nın aynası]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Bu örnekte, kitabın felsefi problemi olan ben ve başkaları kavramları ve başkalarıyla olan ilişki üzerine eleştirel düşünme süreci etkili bir biçimde devam etmektedir. Yaşamın içinden seçilen örnek durumun anlatıldığı bu örnekte, başkalarıyla olan ilişki tartışmaya açılmaktadır. Biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu değerlendirme bölümünde, kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Bu alıntıda geçen “Pour décrire sa personnalité, Clara se regarde dans les autres. Elle se regard dans ses amis, ses parents, ses professeurs, son amoureux...” cümlesini çevirmen; “Kişiliğini anlatmak içinse, başkalarına bakıyor. Arkadaşlarına, ailesine, öğretmenlerine, sevgilisine...” şeklinde aktarmıştır. Burada çevirmenin kaynak metindeki öyküsel anlatım tarzına sadık kaldığı ve bunu erek dilin olanaklarıyla yeniden ifade ettiği görülmektedir. Aynı şekilde “Comment avoir une idée de ce que l’on est sans les autres ?” (Başkaları olmadan kim olduğumuz hakkında nasıl fikir sahibi olabiliriz?) soru cümlesini “Başkaları olmadan kendimiz hakkında nasıl fikir edinebiliriz ki?” şeklinde aktarmış, “ce que l’on est” (kim olduğumuz) ifadesini ise “kendimiz hakkında” şeklinde yorumlamıştır. “Pour se connaître, on a besoin de passer par les autres” (Kendimizi tanımak için başkaları aracılığıyla hareket etmemiz gerekir) cümlesini ise çevirmen; “Kendimizi tanımak için başkalarının bize tuttuğu aynaya ihtiyaç duyarız” şeklinde uyarlama yaparak, yorum katarak ve yazarın anlatmak istediğini söz konusu çizimle de birleştirerek erek metne aktarmıştır. Ancak bu aktarım biçiminin erek okur olan çocuk için ne kadar somut ve anlaşılır olduğu tartışmalı bir konudur.

Dolayısıyla erek metne söz konusu aktarım biçimlerinin, kaynak metindeki anlamı erek metinde sağlama amacıyla gerçekleştirildiği söylenebilir. Kaynak metinde bulunmayan ancak kaynak metnin bağlamından ve erek kültüre dayalı bilgiden yola çıkarak çevirmenin ek bilgiyi çeviri metnin içinde yoğurarak açıklamada bulunması söz konusudur. Burada çevirmenin; yazarın niyetine, erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği ifade edilebilir.

Örnek 42

Kaynak Metin - <i>Moi et les autres</i>	Erek Metin - <i>Ben ve Başkaları</i>
“(…) Les femmes, elles, ont posé un problème aux chefs de grandes religions : ils se demandaient si les femmes sont des êtres humains comme les hommes. Aujourd’hui, heureusement, ces décisions ne se posent plus. Quand on rencontre quelqu’un qui n’a pas le même manière de parler, de manger, de s’habiller... on ne se demande pas : est-ce un être humain ? On le sait. Cet autre-là, même s’il est très différent de moi, est un semblable : un humain.” (2008, s. 12)	“(…) Kadınlar da, büyük dinlerin liderleri için sorun oluyordu. Bu liderler, kadınların da insan olup olmadığından emin değillerdi. Ne mutlu ki, günümüzde bu sorular artık sorulmuyor. Ten rengi, cinsiyet, konuşma, yeme ya da giyinme tarzı farklı biriyle karşılaştığımızda, onun bir insan olup olmadığını sorgulamıyoruz. Çünkü cevabı biliyoruz. Bu başkası, benden çok farklı olsa bile, benim bir benzerim: Bir insan.” (2010, s. 8)
“Les Indiens d’Amérique sont des humains [Amerikan Yerlileri insandır]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Bu örnekte, kitabın felsefi problemi olan ben ve başkaları kavramları; cinsiyet, ırk gibi unsurlar üzerinden tartışılmaktadır. Bu örneğin biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınmıştır. Bu değerlendirme bölümünde, kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. “ils se demandaient si les femmes sont des êtres humains comme les hommes.” (kadınların da erkekler gibi insan olup olmadığını merak ediyorlardı) cümlesi erek metne; “Bu liderler, kadınların da insan olup olmadığından emin değillerdi” şeklinde çıkarma işlemi yapılarak aktarılmıştır. Kaynak metinde geçen “comme les hommes” (erkekler gibi) ifadesi erek metinde yer almamaktadır. “Ils” (onlar) öznesi yerine de açıklama yoluna gidilerek “Bu liderler” şeklinde bir önceki cümleye ve bağlama uygun bir aktarım yapılmıştır. Alıntının son cümlesi; “Cet autre-là, même s’il est très différent de moi, est un semblable : un humain” (Bu öteki, benden çok farklı olsa bile, benzerdir: bir insan) erek metne, “Bu başkası, benden çok farklı olsa bile, benim bir benzerim: Bir insan” olarak doğrudan aktarılmıştır. Çevirmen burada kaynak metinde anlatılmak isteneni anlamış, ancak cümlenin içerdiği felsefi söyleme de müdahalede bulunmadan erek metinde yeniden ifade etmiştir. Sonuç olarak çevirmenin; açıklama ve doğrudan aktarım gibi çeviri kararlarını aldığı söylenebilir. Burada çevirmenin; yazarın niyetine,	

kaynak dile ve erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirmesi söz konusudur.

Örnek 43

Kaynak Metin - <i>Moi et les autres</i>	Erek Metin - <i>Ben ve Başkaları</i>
“Un niveau vient d’arriver au pays du Grand Centre. « Tu as vu comment il met sa casquette ? Quel ringard ! » Tout le monde regard le nouveau. C’est vrai, ici, personne ne porte pas sa casquette dans ce sens. « Et ses pantalons ! Qui va lui dire que les pantalons taille basse, c’est fini depuis longtemps ? Et ne parlons pas de ses chaussures ! D’où vient cette marque des cavernes ? - Pfff ! N’essayez même pas de parler avec lui, il a un accent bizarre, on ne comprend rien à ce qu’il dit. - Et je n’ai jamais vu quelqu’un manger comme ça ! On ne devrait pas permettre cela ici, il a des habitudes de sauvage. - De toute façon, laissons tomber, il vient du pays du Grand Nord. » « Il a des habitudes de sauvage » ; « Il n’est pas d’ici » ; « Il n’est pas de chez nous » ; « On ne devrait pas permettre cela ici »...” (2008, ss. 13-14)	“Büyük Merkez ülkesine yeni biri geldi. “Kasketini nasıl taktığını gördün mü? Ne görgüsüz! Herkes yeni gelene bakıyor. Doğru, burada hiç kimse kasketini öyle takmaz. “Hele şu pantolonu yok mu! Düşük belli pantolonların tarih olduğunu ona kim söyleyecek? Ayakkabılarından söz etmek bile istemiyorum! Bu mağara devri markasını da nereden bulmuş?” “Öff! Onunla konuşmaya çalışmayın bile; tuhaf bir aksanı var, ne dediği hiç anlaşılmıyor.” “Bu şekilde yemek yiyen birini de hayatımda görmedim! Burada buna izin vermemeliyiz, çok ilkel alışkanlıkları var.” “Neyse ne boş verin, Büyük Kuzey ülkesinden gelmiş.” “İlkel alışkanlıkları var”; “O buradan değil”; “O bizden değil”; “Buna burada izin vermemeliyiz”...” (2010, s. 9)

“Le Grand Centre [Büyük Merkez]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir anlatı bölümüdür. Yaşamda seçilen örnek durumun farklılaştırılarak anlatıldığı bu örnekte; farklılık, ayrımcılık ve ırkçılık kavramları tartışmaya açılmaktadır. Bu kavramlar üzerinden eleştirel düşünme süreci başlamaktadır. Biçimsel özelliklerinden bahsedildiğinde, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan anlatı yazı tipine sadık kalındığı söylenebilir. Bu anlatı bölümünde, kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Öyküde anlatılan durum çocuklar için anlaşılması zor ve hassas konulardan biridir. Burada

çevirmen kaynak metnin anlatmak istediğine, ancak aynı zamanda erek dile ve erek okur olan çocuğa sadık bir biçimde aktarım gerçekleştirmiştir. Kaynak metindeki cümlelere, ifadelere ve kavramlara sadık kalan çevirmenin, alıntıdaki duruma müdahale etmesi, ekleme veya çıkarma yapması olanaklı değildir. Kaynak metinde kullanılan evrensel bir dil yaklaşımı erek metinde de sağlanmıştır. Bu ifadeler çocuğun söz konusu keskin ve sert ifadelerle ilgili düşünmesine olanak sağlamaktadır. Burada çevirmenin; yazarın niyetine, kaynak dile ve erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir.

Örnek 44

Kaynak Metin - <i>Moi et les autres</i>	Erek Metin - <i>Ben ve Başkaları</i>
“Ce nouveau est différent, trop différent. Les habitants du Grand Centre pensent qu’il y a une seule manière de s’habiller, une seule manière de parler, une seule manière de manger : leur manière à eux. Ici, au pays du Grand Centre, on n’aime pas les autres, ceux du Grand Nord, du Grand Ouest, du Grand Est, du Grand Sud. Ces autres, on les ignore, on les méprise, on les chasse. Il existe des gens, comme les habitants du Grand Centre, qui disent que leur manière de vivre et de penser est la vraie manière de vivre et de penser, que leur culture est la vraie culture. Dire cela est aussi idiot que de dire “Le chinois est la vraie langue”, “Le blanc est la vraie couleur de la peau”, “Cette religion est la vraie religion”... Ces gens-là n’ont pas compris une chose très importante : il n’y a pas un homme ou un groupe d’hommes qui représente ce que l’homme doit être. Il existe des milliers de manières d’être un homme. Si l’on ne comprend pas cela, on finit par croire que le monde est divisé entre	“Yeni gelen farklı, çok farklı. Büyük Merkez’in sakinleri, tek bir giyinme, tek bir konuşma, tek bir yemek tarzı falan olduğunu düşünüyorlar: Onların tarzı. Büyük Merkez ülkesinde yabancılar, Büyük Kuzeyliler, Büyük Batılılar, Büyük Doğulular, Büyük Güneyliler- sevilmiyor. O ülkelerden gelen yabancılar görmezden geliniyor, küçümseniyor, kovuluyor. Tıpkı Büyük Merkez ülkesinde yaşayanlar gibi, bugün de bazı insanlar, kendi yaşama ve düşünme şekillerinin tek yaşama ve düşünme şekli olduğunu, gerçek kültürün kendi kültürleri olduğunu iddia ederler. Böyle söylemek, “Gerçek dil Çince’dir”, Gerçek deri rengi beyazdır”, Gerçek din bu dindir” demek kadar saçmadır. Bunu söyleyen insanlar çok önemli bir şeyi anlayamamışlardır: İnsanoğlunun nasıl olması gerektiğini örnekleyen tek bir insan ya da topluluk yoktur. İnsan olmanın binlerce farklı biçimi vardır. Eğer bunu anlamazsak, sonuçta dünyanın “gerçek insanlar” ve “öbürleri” -yani sahte insanlar ya da alt insanlar- olarak ikiye ayrıldığına inanırız.

les vrais hommes et les autres : les faux hommes, les sous-hommes. On croit que la famille des hommes est divisée en races, avec de très bonnes races, de bonnes races, de moins bonnes races, de mauvaises races, des sous-races : on est ce que l'on appelle **un raciste.**" (2008, s. 14)

İnsanlık ailesinin çok iyi ırklar, iyi ırklar, daha az iyi ırklar, kötü ırklar, alt ırklar şeklinde bölündüğünü sanırız: Böyle düşünenlere “ırkçı” denir.” (2010, s. 10)

“Le Grand Centre [Büyük Merkez]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Örnek 43’ün devamı niteliğindeki bu değerlendirme bölümü, farklılıklar, ayrımcılık ve ırkçılık kavramları arasındaki ilişkiyi anlatmaktadır. Bu örnekte, kitabın felsefi problemi olan “ben ve başkaları” üzerinden eleştirel düşünme süreci etkili bir biçimde devam etmektedir. Bu alıntının biçimsel özelliklerinden bahsetmek gerekirse, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınmış ve bazı noktalama işaretleri erek metinde ayrıca kullanılmıştır. Bu örnekte, kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Bu alıntıda geçen “on n’aime pas les autres, ceux du Grand Nord, du Grand Ouest, du Grand Est, du Grand Sud.” (Diğerleri, Büyük Kuzey’den, Büyük Batı’dan, Büyük Doğu’dan, Büyük Güney’den olanlar sevilmiyor) cümlesi erek metne; “Büyük Merkez ülkesinde yabancılar, Büyük Kuzeyliler, Büyük Batılılar, Büyük Doğulular, Büyük Güneyliler-sevilmiyor” şeklinde açıklama yapılarak aktarılmıştır. Sonraki cümlede de aynı şekilde kaynak metinde “onlar” olarak geçen özne erek metne; “O ülkelerden gelen yabancılar” şeklinde açıklama yapılarak aktarılmıştır. Kaynak metinde bulunmayan ancak kaynak metnin bağlamından ve erek kültüre dayalı bilgiden yola çıkarak çevirmenin ek bilgiyi çeviri metnin içinde yoğurarak açıklamada bulunması söz konusudur.

Kaynak metindeki “vraie” (gerçek, doğru) sözcüğünün erek metindeki kullanımı da ayrıca dikkat çekicidir. Erek metinde “tek” ve “gerçek” sözcükleriyle karşılanan bu kavram örnek özelinde önemli bir anlama sahiptir. Dolayısıyla çevirmenin bu sözcüğe yaptığı vurgu önemlidir. Alıntının son cümlesindeki noktalama işareti kullanımı da dikkat çekicidir. Kaynak metinde bu şekilde bir kullanım söz konusu değilken çevirmen erek metinde “ırkçı” sözcüğüne dikkat çekmek ve onu vurgulamak için tırnak işareti kullanmıştır. Buradaki amaç erek okur olan çocuğun dikkatini bu kavrama çekmektir. Sonuç olarak yukarıda görüldüğü üzere, erek metne aktarım

biçimlerinin, kaynak metindeki anlamı erek metinde sağlama amacıyla gerçekleştirildiği söylenebilir. Burada çevirmenin; yazarın niyetine, kaynak dile ve erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir.

Örnek 45

Kaynak Metin - <i>Moi et les autres</i>	Erek Metin - <i>Ben ve Başkaları</i>
“(…) L’idée qu’il existe, derrière les différences, une ressemblance qui unit les êtres humains dans une seule famille, cette idée-là est une création de l’esprit. L’idée de l’humanité est une création de l’esprit humain. ” (2008, s. 17)	“(…) Farklılıkların ardında, bütün insanları tek bir ailenin çatısı altında birleştiren bir benzerlik olduğu düşüncesi, aklın yarattığı bir düşüncedir. “İnsanlık” düşüncesi, insan aklının bir ürünüdür. ” (2010, s. 13)

“Ce que les yeux ne voient pas [Gözün görmediği]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Bu örnekte, kitabın felsefi problemi olan insanlık kavramı tartışmaya açılmaktadır. Dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalınan bu örnekte, kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Kaynak metinde bu şekilde bir kullanım söz konusu değilken çevirmen erek metinde “insanlık” sözcüğüne dikkat çekmek ve onu vurgulamak için tırnak işareti kullanmıştır. Buradaki amaç erek okur olan çocuğun dikkatini bu kavrama çekmektir. Erek metne aktarım biçiminin, kaynak metindeki anlamı erek metinde sağlama amacıyla gerçekleştirildiği ortadadır. Çevirmen; noktalama işareti ile ilgili sözcüğü vurgulayan bir çeviri kararı almıştır. Burada çevirmenin; yazarın niyetine, kaynak dile ve erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir.

Örnek 46

Kaynak Metin - *Moi et les autres*

“(...) Zoé lit l’histoire **avec des yeux remplis de sa vie à elle.**” (2008, s. 33)

Erek Metin - *Ben ve Başkaları*

“(...) Zoe masalı, **kendi yaşam deneyiminin ışığında** okuyor.” (2010, s. 29)

“De Cendrillon en Cendrillon [Külkedisi’nden Külkedisi’ne]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek bir değerlendirme bölümüdür. Bu örnekte, kaynak dil dikkate alınmış, erek dilin söz dizimine uyulmuş ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Bu alıntıda geçen “avec des yeux remplis de sa vie à elle” (kendi hayatıyla dolu gözlerle) ifadesi erek metne “kendi yaşam deneyiminin ışığında” şeklinde aktarılmıştır. Çevirmen burada kaynak metindeki ifadeyi anlamış, sözcüklerinden sıyırmış ve öyküde yer alan özgün çizimin de yardımıyla erek metinde yeniden ifade etmiştir. Dolayısıyla çevirmenin yazarın niyetine, kaynak dile ve erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir.

6.1.2.11. *Croire et savoir [İnanmak ve Bilmek]*

Kaynak dizgede, 2010 yılında 34. olarak, erek dizgede 2014 yılında 25. olarak basılan *Croire et savoir [İnanmak ve Bilmek]* başlıklı bu kitapta, düşünme ve yaşama biçimlerini etkileyen “inanmak” ve “bilmek” kavramları somut örneklerle, öykülerle ve özgün çizimlerle çocukların anlam evrenine uygun bir yaklaşımla ortaya konulmaktadır. Yaşamda sıkça sorgulanan bu sorular üzerine oluşturulan kitapta, bunlar üzerine şekillenmiş tema ve kavramlar da bulunmaktadır.

6.1.2.11.1. Felsefi problemin saptanması

Croire et savoir [İnanmak ve Bilmek] başlıklı kitapta, bu iki kavram üzerine şekillenen öyküler bulunmaktadır. Bunlar üzerinden bilgi problemi tartışmaya açılmaktadır. Bu problem bağlamında; güven, cesaret, bağnazlık, gerçekler, özgürlükler, Darwin, bilim, inançlar, kuşku, birey ve toplum, hak ve özgürlükler, bilim ve teknoloji gibi tema ve kavramlar işlenmektedir. Bu tema ve kavramlarla ilgili sorularla öyküler, yaşamda sıklıkla karşılaşılan durumlardan örneklerle oluşturulmuştur. Kitapta temel problem olarak yer alan bu kavramlara felsefenin olanaklarıyla yaklaşılmaktadır.

Hem inandığımız hem de bildiğimiz şeyler olabilir mi? Birisinin bir şeyi bildiğini söylemesi ile aynı şeye inandığını söylemesi arasında bir fark var mıdır? Bir şeyi bildiğinizi nasıl bilirsiniz? İnanç mı yoksa bilgi mi daha güçlüdür? gibi soruların yer aldığı epistemolojik problemler “inanmak” ve “bilmek” kavramları altında tartışmaya açılmaktadır. Epistemoloji (bilgi felsefesi), insana özgür bir etkinlik olan bilgiyi ve insanın bilme süreçlerini ele alıp işleyen bir felsefe dalıdır. Kendisinin dışında kalan dünya, varlık dünyası hakkında bilgi inşa etmeye çalışan insanın, durup, kendi bilme ve inanma süreçleri hakkında düşünmesinin sonucu olan bu dal, bir anlamda insanın kendine yönelmesi, kendine bakmasıdır. İnsanı kendine bakmaya yönelten temel etken de dış dünya hakkında kesin bilgilere ulaşamaması ve zaman zaman içine düştüğü yanılgılardır. Başka bir ifadeyle, bilme arzusuyla dikkatini dışarıya çeviren insanın kendi bilme araçlarını gözden geçirme ihtiyacı hissetmesidir. Epistemolojiyle birlikte; “Bilgi nedir?, Bilginin kaynağı nedir?, Bilginin bir sınırı var mıdır?, Elde edilen bilginin doğru olup olmadığına nasıl güvenilir?, Bilgi herkese göre değişir mi?, Nasıl biliyorum? ve ne kadar bilebilirim? gibi sorular insanın aklına takılanlardır. Öte yandan, epistemolojinin temel kavramlarından “gerçek” ve “doğru” üzerine tartışmak da kitabın felsefi problemini açığa çıkarmada faydalı olabilir. Gerçek, her türlü değerlendirmeden bağımsız olarak bizim dışımızdaki nesnel dünyaya ait olandır. Doğru ya da yanlış ise bizim gerçeklik hakkında oluşturduğumuz yargılarla ilgili bir değerlendirmedir. Gerçek, doğru ya da yanlış olamaz.

Bilmek ve inanmak, iki önemli zihinsel işlemdir. Bilginin doğruluğu denetlenebilirken, inançta denetlenebilirlik zorunlu bir koşul değildir. Eğer inanç denetlenebilir bir hâle gelirse, ya doğru bilgiye dönüşür ya da yanlış olduğu anlaşılarak inanç olmaktan çıkar. İnsanlar bazen gerçek olmayan, ancak gerçek olmasını istedikleri şeylere de inanırlar.

Her şeyin denetlenmesi mümkün olmadığından, inançların insan yaşamında bir yeri vardır.

Dizinin bu kitabında, “inanmak” ve “bilmek” kavramlarından bahsedilirken çocuk merkezli örnekler ele alınmaktadır. Bu kitapta yer alan problem üzerinden tema ve kavramlar oluşturulmuş ve hayatın içinden somut örneklerle çocuklar için yeniden ifade edilmiştir. Bu örnekler söz konusu tema ve kavramlar üzerine düşünmek ve bunları tartışmak için uygun bir zemin sunmaktadır.

6.1.2.11.2. Felsefi tema ve kavramların aktarımı

Croire et savoir [İnanmak ve Bilmek] başlıklı kitabın felsefi arka planı ve problemi açığa çıkarılmıştır. Bu bölümde, metindeki bu problemle ilişkili olabilecek felsefi tema ve kavramların aktarımına odaklanarak elde edilen veriler ortaya konulmaktadır.

“İçindekiler” bölümündeki başlıklar

Örnek 47

Kaynak Metin - <i>Croire et savoir</i>	Erek Metin - <i>İnanmak ve Bilmek</i>
“Un monde sans explication” (2010, s. 6)	“Hiçbir açıklamanın olmadığı bir dünya” (2014, s. 2)

Bu alt başlıkta çocukların sorguladığı “inanmak” ve “bilmek” kavramları, “Bilmek istiyorsak, araştırmak zorundayız” ifadesi üzerine temellenen bir öyküyle anlatılmaktadır. Başlıkta geçen “Un monde sans explication” (Açıklamanın olmadığı bir dünya) ifadesi; “Hiçbir açıklamanın olmadığı bir dünya” olarak erek metne aktarılmıştır. Çevirmen burada “hiçbir” sözcüğünü başlığı vurgulamak amacıyla erek metne eklemiştir. Aktarım sürecinde çevirmen; kaynak metindeki anlamı ve kullanım alanını anlamış, bunu sözcüklerinden sıyırmış ve yeniden ifade etmiştir. Erek dilin kullanım olanaklarıyla bunu gerçekleştiren çevirmen, kaynak metinde yazar tarafından anlatılmak istenen bağlama sadık kalmış, erek okur olan çocuk için ilgi çekici bir aktarımda bulunmuştur.

Örnek 48

Kaynak Metin - <i>Croire et savoir</i>	Erek Metin - <i>İnanmak ve Bilmek</i>
“Pourquoi ce qui se passe se passe comme ça se passe ?” (2010, s. 6)	“Olan şeyler niçin oldukları gibi olur?” (2014, s. 2)

Bu örnekteki alt başlıkta, çocukların sorguladığı “inanmak” ve “bilmek” kavramları üzerine temellenen bir öykü yer almaktadır. Başlıkta geçen “Pourquoi ce qui se passe se passe comme ça se passe ” (Olaylar neden bu şekilde gerçekleşir?) soru cümlesi; “Olan şeyler niçin oldukları gibi olur” olarak erek metne aktarılmıştır. Çevirmen burada kaynak metinde sağlanan tekerlemeye benzer söz dizimine uyum sağlamak amacıyla bu şekilde bir aktarımda bulunmuştur. Aktarım sürecinde çevirmen; kaynak metindeki anlamı ve kullanım alanını anlamış bunu olduğu gibi aktarmıştır. Derin ve eleştirel düşünme, sorgulama, ilgili kavramların açılımının sağlanması gibi özelliklerin yer aldığı bu entelektüel soru biçimi, çocuğu düşünsel sorgulamaya yönelten bir sorudur. Bu soru diyalog kurmayı, ilgili kavramları tartışmayı amaçlayan ve teşvik eden bir soru olduğundan çevirisinde anlamına, yazarın niyetine, kaynak ve erek dildeki kullanımına ve erek okura yönelik bir kararın yer aldığı söylenebilir. Çevirmene çeviri sürecinde özgürlük tanımayan bu soyut kavramların yer aldığı soru biçimi onu doğrudan bir aktarım yapmaya zorlamıştır. Erek dilin kullanım olanaklarıyla bunu gerçekleştiren çevirmen, kaynak metinde yazar tarafından anlatılmak istenen anlama sadık kalmış, erek okur olan çocuk için ilgi çekici bir aktarımda bulunmuştur.

Metin içi örnekler

Örnek 49

Kaynak Metin - <i>Croire et savoir</i>	Erek Metin - <i>İnanmak ve Bilmek</i>
“ « Je ne comprends pas, je l'avais cachée dans mon sac de couchage ! » Mattéo est très énervé, cela fait une heure qu'il cherche sa lampe de poche. « Mais qui a bien pu la prendre ? – C'est Juliette, dit Antonin. – Ah bon ? Tu es sûr ? », demande Mattéo.	“ “Aklım almıyor, feneri uyku tulumuma saklamıştım!” Metin çok öfkeli, bir saattir el fenerini arıyor. “Kim almış olabilir ki?” “Hülya” diyor Antonin. “Öyle mi? Emin misin?” diye soruyor Metin. Öykünün devamını hayal edelim:

Imaginons une suite :

« Oui, je **sais** que c'est Juliette, répond Antonin.

– Comment tu **sais** que c'est elle ? l'interroge Mattéo.

– Je l'ai vue entrer dans ta tente ce matin, et elle est ressortie avec la lampe de poche. »

Antonin a des preuves. Il **sait**.

Imaginons une autre suite :

« Je **crois** vraiment que c'est elle, dit Antonin. – Pourquoi tu **crois** que c'est elle ? l'interroge Mattéo. – Tu n'as pas entendu Juliette hier soir ? Elle a dit qu'elle avait perdu sa lampe de poche. »

Antonin explique pourquoi il croit que Juliette a pris la lampe. Il n'a pas de preuves, il croit.” (2010, ss. 7-8)

“Evet, Hülya'nın aldığını **biliyorum**,” diye yanıtlıyor Antonin.

Metin soruyor: “Onun olduğunu nereden **biliyorsun**?”

“Bu sabah senin çadırına girdiğini ve el feneriyle çıktığını gördüm.”

Antonin'in kanıtları var. **Biliyor**.

Öyküye başka bir son hayal edelim:

“Onun olduğuna gerçekten **inanıyorum**,” diyor Antonin

Metin soruyor: “Peki neden buna **inanıyorsun**?”

“Dün akşam Hülya'nın ne dediğini duymadın mı? El fenerini kaybettiğini söylemişti.” Antonin, el fenerini Hülya'nın aldığına neden inandığını anlatıyor. Kanıt yok, inanıyor.” (2014, ss. 3-4)

“Tu le sais ou tu le crois ? [Biliyor musun, yoksa inanıyor musun?]]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek; anlatı ve değerlendirme bölümlerinin iç içe geçtiği bir bölümdür. Yaşamdan seçilen örnek durumun farklılaştırılarak anlatıldığı bu örnekte, inanmak ve bilmek kavramları tartışmaya açılmaktadır. Bu örneğin biçimsel özelliklerinden bahsedilecek olursa, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan anlatı ve değerlendirme yazı tipine sadık kalındığı söylenebilir. Genel olarak bu örnekte, kaynak dil dikkate alınmış ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Çevirmen noktalama işaretlerini aktarırken erek metinde farklı bir yol izleyerek ancak kaynak metinde anlatılmak istenen anlama uyum sağlayarak çeviriyi gerçekleştirmiştir.

“Je ne comprends pas” (Anlamıyorum) cümlesi erek metne “Aklım almıyor” şeklinde aktarılmıştır. Burada çevirmenin kaynak metindeki ifadeyi kuvvetlendirmek ve metnin bütünündeki anlamı sağlamak amacıyla çeviriyi gerçekleştirdiği söylenebilir. Bu örnek dikkat çeken diğer bir unsur da “savoir” (bilmek) ve “croire” (inanmak) kavramlarının kullanımıdır. Çevirmenin bu kavramların aktarımına dikkatle yaklaştığı ve kaynak metne müdahale etmeden doğrudan aktardığı görülmektedir. Bunun sebebi de, ilgili kitabın ve alt başlığın bu iki kavram üzerine kurulu olmasıdır. Kaynak metindeki diyalogların biçim ve içerik olarak aktarımında sadık kalan çevirmenin, alıntıdaki duruma müdahale etmesi, ekleme veya çıkarma yapması olanaklı değildir.

Kaynak metinde kullanılan evrensel dil, erek metinde de sağlanmıştır. Dolayısıyla çevirmenin; yazarın niyetine, kaynak dile ve erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir.

Örnek 50

Kaynak Metin - <i>Croire et savoir</i>	Erek Metin - <i>İnanmak ve Bilmek</i>
“(…) Bien sûr, ils sont tous libres : on a tous le droit d’avoir ses croyances. Mais ce serait bien de se poser la question : nos croyances, on les choisies ou on les a reçues ? ” (2010, s. 19)	“(…) Elbette hepsi de özgürler: Herkesin istediği şeye inanmaya hakkı var. Ama şu soruyu sormak yerinde olur: İnançlarımızı biz mi seçiyoruz, yoksa onları ailemizden mi devralıyoruz? ” (2014, s. 16)

“Nous sommes les enfants de... [Bizim atalarımız...]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek; bir değerlendirme bölümüdür. İnançların nereden geldiğinin sorgulandığı bu örnekte, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalındığı görülmektedir. Genel olarak bu örnekte, kaynak dil dikkate alınmış ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. “nos croyances, on les choisies ou on les a reçues ?” (İnançlarımızı biz mi seçeriz yoksa bize mi verilir?) soru cümlesi erek metne “İnançlarımızı biz mi seçiyoruz, yoksa onları ailemizden mi devralıyoruz?” şeklinde eklemeler yapılarak aktarılmıştır. Burada çevirmenin hem öykünün başlığına, hem söz konusu öykünün içeriğine ve kaynak metindeki anlama sadık kalarak çeviriyi gerçekleştirdiği söylenebilir. Çocuklar için zor ve hassas bir konu olan inanç meselesinin sorgulandığı bu örnekte, çevirmenin bu aktarım biçimi de dikkat çekicidir. Sonuç olarak çevirmenin bu örnekte, kaynak metnin anlatmak istediği anlama, erek dile ve erek okur olan çocuğa sadakat bağlamında aktarım gerçekleştirdiği ifade edilebilir.

Örnek 51

Kaynak Metin - *Croire et savoir*

“(…) Dans le monde entier, des amis se disent ces mots-là. Au moment où ils échangent ces promesses d’amitié, chacun croit l’autre. Pourtant, rien ni personne ne peut prouver qu’ils disent la vérité. Mais les amis, ce jour-là, se croient. Ils se font confiance. **Croire**, c’est aussi faire confiance. C’est donner, sa confiance, sans demander de preuve en échange. **Croire**, c’est plonger dans l’incertitude, c’est oser se passer de raisons pour se lancer dans la grande vie.” (2010, s. 19)

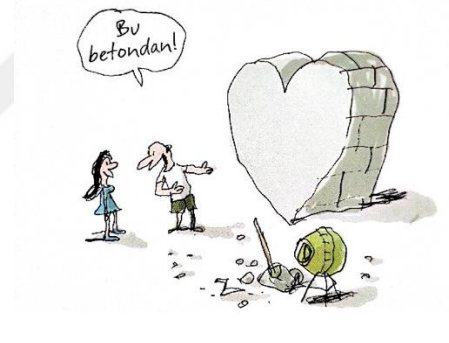
Erek Metin - *İnanmak ve Bilmek*

“(…) Bütün dünyada, arkadaşlar birbirlerine bu sözleri söyler. Bu dostluk yeminlerini ettikleri sırada, her biri diğerine inanır. Oysa, hiçbir şey ya da hiç kimse, doğruyu söylediklerini kanıtlayamaz. Ama arkadaşlar, o gün birbirlerine inanırlar. Birbirlerine güvenirler.

İnanmak, aynı zamanda güvenmektir.

İnanmak, karşılığında kanıt istemeden güven duymaktır.

İnanmak, bilinmezliğe dalmaktır; hayata atılmak için mantıktan vazgeçmeye cesaret etmektir.” (2014, s. 16)

“La confiance [Güven]” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek; bir değerlendirme bölümüdür. Arkadaşlık, dostluk, inanmak ve güvenmek kavramlarının sorgulandığı bu örnekte, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalındığı görülmektedir. Genel olarak bu örnekte, kaynak dil dikkate alınmış ve öyküsel bir anlatımla aktarım sağlanmıştır. Çevirmen, değerlendirme bölümünün sonunda sıralanan cümlelerde farklı bir biçim ve sıralama gerçekleştirmiştir. Kaynak metinde tek paragrafta sıralanan cümleler, erek metinde alt alta dizilerek verilmiştir. Ayrıca bu cümlelerde geçen “Croire” (inanmak) sözcüğü kaynak metne kıyasla erek metne bir kere daha eklenmiş ve kaynak metinde anlatılmak istenen anlam vurgulanmıştır. Dolayısıyla çevirmenin bu örnekte çizimin ve çizimde yer alan açıklamalarında desteğiyle, kaynak metnin anlatmak istediği anlama, erek dile

ve erek okur olan çocuğa sadakat bağlamında bir aktarım gerçekleştirdiği ifade edilebilir.

Örnek 52

Kaynak Metin - <i>Croire et savoir</i>	Erek Metin - <i>İnanmak ve Bilmek</i>
“Crois en toi ! En général on dit croire en Dieu, ou croire en des esprits supérieurs, ou en un grand créateur de l’univers, ou croire en rien. Mais croire en soi ? En fait, Georges demande à Clémence de croire qu’elle est capable de gagner ; il lui demande d’avoir confiance en elle. Croire en soi, c’est se faire confiance. Si Clémence croit en elle, elle plongera. Heureusement qu’on est capable de croire! Heureusement qu’on peut agir sans savoir exactement ce qui va se passer ! Croire, pour essayer, pour tenter, pour se lancer dans des projets...” (2010, ss. 40-41)	“Kendine inan! Genelde Tanrı’ya, üstün ruhlarla ya da evrenin büyük yaratıcısına inanmaktan, ya da hiçbir şeye inanmamaktan söz ederiz. Peki ya, kendine inanmak? Aslında Hans, Canan’ın kazanabileceğine inanmasını istiyor; kendine güvenmesini istiyor. Kendine inanmak, kendine güvenmektir. Eğer Canan kendine inanırsa atlayacak. Ne mutlu ki, inanabiliriz! Ne mutlu ki, tam olarak nelerin bizi beklediğini bilmeden harekete geçebiliriz! Denemek, bir işe girişmek, yeni projelere atılmak için, inanabiliriz...”(2014, ss. 36-37)

“Vas-y, crois en toi ! [Hadi, kendine inan!]

” başlıklı bölümden alıntılanan bu örnek; bir değerlendirme bölümüdür. Yaşamdan seçilen örnek durumun farklılaştırılarak anlatıldığı bu örnekte, inanmak ve bilmek kavramları kendine inanmak ifadesi üzerinden tartışmaya açılmaktadır. Bu örneğin biçimsel özelliklerinden bahsedilecek olursa, dizinin genelinde olduğu gibi kaynak metinde kullanılan değerlendirme yazı tipine sadık kalındığı söylenebilir. Genel olarak bu örnekte, kaynak dil dikkate alınmış ve öyküsel bir anlatımla aktarım gerçekleştirilmiştir. Çevirmen noktalama işaretlerini aktarırken erek metinde farklı bir yol izlemeden, kaynak metinde anlatılmak istenen anlama uyum sağlayarak çeviriyi gerçekleştirmiştir. “Croire en soi, c’est se faire confiance” cümlesi “Kendine inanmak, kendine güvenmektir” şeklinde doğrudan aktarılmıştır. “Croire, pour essayer, pour tenter, pour se lancer dans des projets...” (Denemek için, çabalamak için, projelere başlamak için inanmak) cümlesi de “Denemek, bir işe girişmek, yeni projelere atılmak için, inanabiliriz...” şeklinde kaynak metinde geçen cümleden farklı bir yöntemle kurulmuş ve “biz” öznesiyle

aktarılmıştır. Kaynak metindeki diyalogların biçim ve içerik olarak aktarımında sadık kalan çevirmenin, alıntıdaki söyleme müdahale etmesi olanaklı değildir. Ancak çevirmen yukarıda da görüldüğü üzere; erek dilin kullanım olanaklarıyla kaynak metinde anlatılmak istenen felsefi söyleme sadık kalmıştır. Kaynak metinde kullanılan evrensel dil, erek metinde de sağlanmıştır. Dolayısıyla çevirmenin; yazarın niyetine, kaynak dile ve erek dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadık kalarak çeviri işlemini gerçekleştirdiği söylenebilir.

6.2. Tartışma

Bu bölüm, çalışmanın bulgularına genel bir yaklaşım sunmayı ve ilgili alan yazınına başvurarak bulgulara ilişkin bir tartışma sağlamayı amaçlamaktadır. Tasarlanan çözümleyici yöntemin ilk aşamasında *Les Goûters Philo* dizisinin 33 kitabında ortaya çıkan benzer unsurlar kategorize edilerek incelenmiştir. Çalışmanın verilerinin büyük veri boyutuna sahip olması nedeniyle yöntemin ikinci aşamasında da 33 kitaptan 11'i incelemeye alınmıştır. Söz konusu iki aşamanın sonucunda ortaya çıkan veriler de Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında değerlendirilmiştir. Bu amaçla, bu bölümde ilk olarak çalışmada ortaya konulan çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik yöntemin, çalışmanın inceleme nesnesi olan *Les Goûters Philo* dizisine uygulanmasından elde edilen verilerin özeti sunulmaktadır. Felsefi söylemin aktarımının incelenmesi bağlamında, yöntemin ilk aşaması olan kaynak ve erek dizgeler arası karşılaştırmalı inceleme sonucunda elde edilen bulgular; “yayımlanma sıralamasına, yanmetinsel unsurların aktarımına, başlık aktarımına ve kişi adlarının aktarımına ilişkin bulgular” olmak üzere dört ana boyutta özetlenmekte ve tartışılmaktadır. Yöntemin ikinci aşamasının sonucunda elde edilen bulgular da; “felsefi tema ve kavramların aktarımına ilişkin bulgular” şeklinde özetlenerek tartışılmaktadır. Elde edilen bulguların; daha önce alan yazınındaki saptanan boşluğa yönelik katkısı, disiplindeki süregelen anlayış üzerindeki yansıması ve araştırma soruları ve araştırmanın amacı ile olan bağlantısı açıklanmıştır.

Öncelikle yöntemin ilk aşamasının sonucunda elde edilen, dizinin aktarımında yayımlanma sıralamasına ilişkin bulguların özetine yer verilmesi ve tartışılması gerekmektedir.

Konu	Açıklama
Felsefenin Erişilebilirliği	Felsefenin erişilebilirliğini artırmak için geleneksel kalıpların ötesine geçilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.
Kitapların Seçimi ve Sunumu	Birbirine zıt gibi görünen ancak birlikte anlam kazanan kitap isimleriyle felsefi problemler ele alınmıştır.
Kaynak ve Erek Kültür Arasındaki Farklılıklar	<i>Les Goûters Philo</i> dizisi, kaynak kültürde belirli bir sırayla yayımlanmış ancak Türkiye’de farklı bir sıralama ile sunulmuştur.
Yayımlanma Sıralaması	Türkiye’de dizinin yayımlanma sıralaması, toplumsal ve kültürel koşullar göz önünde bulundurularak değiştirilmiştir.
Örnek Değişiklikler	Fransız yazın dizisinde dizinin ilk kitabı olarak yayımlanan <i>La vie et la mort</i> [<i>Yaşam ve Ölüm</i>], Türkiye’de 17. sırada yayımlanmıştır. Bu değişiklik erek yazın dizisinde, çocuklar için felsefeye bakış açısından, siyasi, toplumsal ve kültürel koşulları gözetme zorunluluğundan kaynaklanmıştır.
Güncel Olaylar ve Dinamikler	Türk kültür ve yazın dizgesindeki güncel olaylar ve dinamikler dikkate alınarak yapılan bu çeviri, çocuk okurlar için uygun hâle getirilmiştir.

Tablo 6.1. Dizinin aktarımında yayımlanma sıralamasına ilişkin bulgular.

Dizinin aktarımında yayımlanma sıralamasına ilişkin bulguların özetinde öncelikle, felsefenin erişilebilirliğini artırmak için geleneksel kalıpların ötesine geçilmesi fikri açığa çıkmaktadır. Çocuklar için felsefe alanının ve bu alandaki metinlerin eleştirel ve yaratıcı düşünme, sorgulama ve tartışma becerileri üzerine odaklanması, felsefenin erişilebilirliği bağlamında önem taşımaktadır. Yazarlar, birbirine zıt gibi görünen ancak birlikte anlam kazanan kitap isimleriyle felsefi problemleri ele almış ve bu kitapları Fransız çocukları ve ebeveynlerine sunmuştur. Fransız çocuk yazınına iddialı bir giriş yapan bu eserler, çocukların felsefi problemleri anlamalarına ve bu problemlerle başa çıkmalarına yardımcı olacak bir “fikir kutusu ve alet çantası” olarak tanımlanmıştır. Felsefenin eğitim sistemine erken yaşlardan itibaren dâhil edilmesi gerektiği düşüncesiyle yola çıkan yazarlar, çocukların günlük yaşamlarında karşılaştıkları felsefi problemleri onların gerçekliklerine uygun şekilde sıralamışlardır. *Les Goûters Philo* dizisi, kaynak kültürde belirli bir sırayla yayımlanmış ancak Türkiye’de farklı bir sıralama ile sunulmuştur. Türkiye’de dizinin yayımlanma sıralaması, siyasi, toplumsal ve kültürel koşullar göz önünde bulundurularak değiştirilmiştir. Bu değişiklik, erek kültürün ve erek yazın dizgesinin dinamiklerine ve çocuk okurların özelliklerine uygun bir şekilde yapılmıştır. Örneğin, Fransız dizisinde ilk kitap olarak yayımlanan *La vie et la mort* [*Yaşam ve Ölüm*], Türkiye’de 17. sırada yayımlanmıştır. Bu değişiklik, Türkçe yayın editörü Beykan’ın da ifade ettiği gibi,

ülkenin siyasi ve kültürel koşullarını gözetme zorunluluğundan kaynaklanmıştır. Türk kültür ve yazın dizgesindeki güncel olaylar ve dinamikler dikkate alınarak yapılan bu aktarımla, çocuk okurlar için uygun hâle getirilmiştir. Dizi, hem Fransız hem de Türk çocuk yazınına önemli bir katkı sunmuş ve çocukların felsefi problemleri anlamalarına yardımcı olmuştur. Türkiye’de dizinin yayımlanma sıralamasının, erek kültürün dinamiklerine ve çocuk okurların özelliklerine uygun şekilde değiştirilmesiyle; dizinin Türkçe çevirisinin başarılı bir şekilde gerçekleştirildiği söylenebilir. Sonuç olarak Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında, dizinin yayımlanma sıralamasına ilişkin bulguların aktarımında anlamın ön plana çıktığı söylenebilir. Öznel bir tasarım olan ve anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme şeklindeki aşamalardan oluşan çeviri sürecinin, dizinin yayımlanma sıralamasında da ortaya çıktığı görülmektedir. Bu süreçte, kaynak dizgedeki okur için anlatılmak istenen anlam, erek okura göre en uygun şekilde yeniden tasarlanmıştır.

İkinci olarak, dizinin yanmetinsel unsurlarının aktarımına ilişkin bulguların özetine değinilmesi gerekmektedir.

Yanmetinsel Unsurlar	Kaynak Metin: <i>Les Goûters Philo</i>	Erek Metin: <i>Çıtır Çıtır Felsefe</i>
Kapak ve İç Kapak	Var	Var
“Au menu de ton Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefenin Menüsünde)	Var	Yok
“Mon Cahier Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefe Not Defterim)	Var	Yok
“Mes Idées...” (Benim Fikirlerim)	Var	Yok
“Mes Histoires...” (Benim Öykülerim)	Var	Yok

Tablo 6.2. Dizinin aktarımında yanmetinsel unsurlara ilişkin bulgular.

Les Goûters Philo dizisindeki kitapların yanmetinsel unsurları, metinlerin çocuk okurlar tarafından daha iyi anlaşılmasına ve onların felsefi sorgulama becerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu unsurlar, kapak ve iç kapak sonrası “Au menu de ton Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefenin Menüsünde) başlığıyla içindekiler bölümü, “Mon Cahier Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefe Not Defterim) başlıklı kullanım kılavuzu ve “Mes Idées...” (Benim Fikirlerim) ile “Mes Histoires...” (Benim Öykülerim) bölümlerinden oluşmaktadır. Bu yanmetinsel unsurlar, çocukların aileleri veya arkadaşlarıyla felsefi tartışmalar yapabilmeleri için eleştirel düşünmeyi teşvik

eden sorularla tasarlanmıştır. *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinde ise bu yanmetinsel unsurların bazıları bulunmamaktadır. Çevirilerde, içindekiler başlığı, kullanım kılavuzu ve doldurulmaya yönelik boş sayfalar gibi unsurlar yer almamaktadır. Bu fark, Fransız çocuk yazını alanının okuru olan çocukların tercihleri ve onların gerçekliğine uygun olma gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. *Les Goûters Philo* dizisinin yanmetinsel unsurları, çocukların düşlem gücüne hitap eden, onların keyif alarak okuyup anlayabileceği şekilde tasarlanmıştır. Erek metinlerde ise bu yanmetinsel unsurların bulunmamasının nedeni, Türk çocuk okuruna uygun bir tasarım anlayışıyla alınmış bir karar olmasıdır. Kaynak metinlerdeki yanmetinsel unsurlar, Fransız yazın dizgesinde etkili aktörlerin (yazar, danışmanlar, editör, yayınevi) iş birliğiyle tasarlanmıştır. Erek yazın dizgesinde ise çevirmen, editör ve yayınevi, Türk okur olan çocuk odağında kararlar alarak bu unsurları uyarlamıştır. Bu süreçte, Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde, kaynak metnin yazarının anlatmak istediği, erek yazın dizgesindeki çevirmen, editör ve yayınevi tarafından yeniden ifade edilmiştir. Sonuç olarak, *Les Goûters Philo* dizisinin yanmetinsel unsurları, Fransız çocuk okuruna yönelik olarak tasarlanmış, ancak bu unsurların bazılarını erek metinlerde yer verilmemiştir. Bu durum, çeviri sürecinde alınan kültürel ve ticari kararlardan kaynaklanabilmektedir. Erek metinlerin yanmetinsel unsurları, Türk çocuk okurunun gerçekliğine uygun olarak tasarlanmış olabilir. Ancak yanmetinsel unsurların aktarımındaki bu eksiklik kaynak metindeki tasarlanan anlamı erek metinde sağlamamaktadır.

Üçüncü olarak, dizinin aktarımında başlıklara ilişkin bulguların özetine yer verilmesi ve tartışılması gerekmektedir. *Les Goûters Philo* dizisi, çocuklara karmaşık felsefi kavramları erişilebilir ve anlaşılır kılmayı amaçlamaktadır. Bu dizide, çikolata, kurabiye ve şeker gibi atıştırılabilir eşliğinde okullarda, kütüphanelerde ve kafelerde yapılan etkinlikler, felsefenin herkes için erişilebilir olmasını hedeflemektedir. “Fikir kutusu” ve “alet çantası” şeklinde tasarlanan bu dizi, erken yaşlardan itibaren eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olacak araçlar sunmaktadır. “Küçük felsefe el kitabı” olarak adlandırılan *Les Goûters Philo* dizisi, Fransız çocuk edebiyatında dikkat çeken ve tanınan bir koleksiyondur. Dizinin başlığı olan *Les Goûters Philo*’nun anlamsal çözümlemesi yapılacak olursa, “goûter” sözcüğü Fransızcada “tadımlık, atıştırılabilir, ikinci kahvaltısı” anlamına gelirken, “Philo” sözcüğü “Philosophie” nin kısaltması olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda, dizinin başlığı “Tadımlık Felsefe” olarak çevrilebilir. Ancak, dizinin başlığının Türkçeye

çevirisinde farklı ve özgün bir yaklaşım benimsenmiş ve *Çıtır Çıtır Felsefe* şeklinde çevrilmiştir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında bu çeviri süreci, çevirmenin kaynak dili ve kültürel bağlamı anlama, anladığını zihinsel olarak işlemekten sonra erek dil ve kültüre uygun şekilde yeniden ifade etme aşamalarından oluşur. Bu süreçte, çevirmen hem kaynak metni anlayan bir okur hem de erek metni yeniden ifade eden bir yazar olarak hareket eder. Çevirmen Aslan, dizinin başlığını çevirirken bu üç aşamayı da başarıyla gerçekleştirmiştir. Yazarın anlatmak istediği anlamı kavrayıp, bunu Türkçeye ve erek okura en uygun şekilde aktararak, erek dilde yeniden ifade etmiştir. Aslan'ın bu süreçte dikkat ettiği önemli noktalar, yazarın niyetine, anlatmak istediğine, Türkçe dil kullanımına ve çocuk okura olan sadakattir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nda sadakat kavramı, yazarın söylemek istediğine, erek dile ve çevirinin alıcısına sadakat olarak ele alınır. Çevirmen, yazarın anlatmak istediğini anladığı şekilde aktararak erek dile ve okura sadakat gösterir. Aslan, “tadımlık” ifadesini “çıtır çıtır” şeklinde çevirerek, yazarın anlatmak istediğine, Türkçe dil kullanımına ve erek okur olan çocuğa sadakat göstermiştir.

Karşıt Anlamlı Kavramlarla Oluşturulan Başlıklar	İlişkili Kavramlarla Oluşturulan Başlıklar
<i>La vie et la mort</i> [Yaşam ve Ölüm]	<i>Le travail et l'argent</i> [İş ve Para]
<i>La guerre et la paix</i> [Savaş ve Barış]	<i>Les chefs et les autres</i> [Liderler ve Diğerleri]
<i>Prendre son temps et perdre son temps</i> [Zaman Çok ve Zaman Yok]	<i>La nature et la pollution</i> [Doğa ve Kirlilik]
<i>Pour de vrai, pour de faux</i> [Gerçekten ve Yalancılıktan]	<i>L'amour et l'amitié</i> [Aşk ve Dostluk]
<i>Les garçons et les filles</i> [Oğlanlar ve Kızlar]	<i>La parole et le silence</i> [Söz ve Sessizlik]
<i>Le bien et le mal</i> [İyi ve Kötü]	<i>Le corps et l'esprit</i> [Beden ve Akıl]
<i>La justice et l'injustice</i> [Adalet ve Haksızlık]	<i>Les droits et les devoirs</i> [Haklar ve Ödevler]
<i>Ce qu'on sait et ce qu'on ne sait pas</i> [Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz]	<i>Moi et les autres</i> [Ben ve Başkaları]
<i>Les petits et les grands</i> [Küçükler ve Büyükler]	<i>Croire et savoir</i> [İnanmak ve Bilmek]
<i>Libre et pas libre</i> [Özgür Olan ve Olmayan]	<i>La dictature et la démocratie</i> [Diktatör ve Demokrasi]
<i>Le bonheur et le malheur</i> [Mutluluk ve Mutsuzluk]	<i>Être et avoir</i> [Olmak ve Sahip Olmak]

Karşıt Anlamli Kavramlarla Oluşturulan Başlıklar	İlişkili Kavramlarla Oluşturulan Başlıklar
<i>La violence et la non-violence</i> [şiddet ve şiddetsizlik]	<i>Les machines et les hommes</i> [Makineler ve İnsanlar]
<i>La beauté et la laideur</i> [Güzellik ve Çirkinlik]	<i>Les artistes et le monde</i> [Sanatçılar ve Dünya]
<i>Le rire et les armes</i> [Kahkaha ve Gözyaşları]	
<i>Le courage et la peur</i> [Cesaret ve Korku]	
<i>Le succès et l'échec</i> [Başarı ve Başarsızlık]	
<i>D'accord et pas d'accord</i> [Anlaşmak ve Anlaşmamak]	
<i>La mémoire et l'oubli</i> [Hatırlamak ve Unutmak]	
<i>Moral et pas moral</i> [Ahlaki Olan ve Olmayan]	
<i>La chance et la malchance</i> [şans ve şanssızlık]	

Tablo 6.3. Dizinin aktarımında başlıklara ilişkin bulgular.

Kitapların başlıklarının Türkçeye aktarımı da önemlidir. Yukarıdaki tabloda “karşıt anlamli kavramlarla oluşturulan başlıklar” ve “ilişkili kavramlarla oluşturulan başlıklar” olarak iki kategoride sınıflandırılmış başlıklar bulunmaktadır. Başlıkların Türkçeye çevirisinde; karşıt anlamli ve ilişkili kavramların aktarımında, kaynak metindeki mesajın anlamına dikkat edilmesi, erek yazın okuru çocuğa uygun ve gerçekliğe uygun kararlar alınması, Fransızcanın dil kullanımındaki sözcük oyunları ve ses uyumu gibi özelliklerin dikkate alınarak özenli bir aktarım yapılması önemlidir. Çeviride tutarlılık ve bütünsellik sağlanması da dikkat çeken diğer özelliklerdir.

Son olarak, dizinin aktarımında kişi adlarına ilişkin bulguların özetine yer verilmesi ve tartışılması gerekmektedir. *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisindeki kitaplar, olay örgüsü, kişiler, mekân ve zaman unsurları açasından farklılıklar gösterse de genel olarak benzer bir yapıda tasarlanmıştır. Öyküler, gündelik yaşamdan alınan olaylar, gerçekçi karakterler ve sıkça kullanılan mekânlarla oluşturulmuş olup, geçmiş, şimdi ve gelecek arasında bağlantılar kurmaktadır. Her alt başlıkta değişen ve devam zorunluluğu barındırmayan olay örgüleri, karakterler, mekân ve zaman unsurları da bu bağlamda değişiklik göstermektedir. Fransız kùltürüne ait unsurlar, bu özelliklerde sıkça görùlmekte ve çok kùltürlü Fransız toplumunun etnik çeşitliliği, karakter isimlerinde yansıtılmaktadır. Çevirmen Aslan, çocuk yazınında bazı kùltürel uyarlamaların gerekli olabileceğini ve kişi adlarının Türkçeleřtirilmesinin çocuk okurlarda yabancılaşmayı

önleyebileceğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda dizide yabancı isimlerin de kullanıldığı görülmektedir. Türk toplumunun da etnik çeşitliliği erek metinde sağlanmıştır. Çevirmen, kişi adlarının aktarımında izlediği bu yöntemle çocukların ilgili konuları çok boyutlu görmesini amaçlamıştır. Çeviri sürecinde farklı etnik, dinî ve millî kökenlerden gelen adların erek metinde de bir arada kullanılması, çocuğun kültürel çeşitliliği algılamasına katkıda bulunmayı hedeflemiştir.

Yöntemin ikinci aşaması sonucunda elde edilen bulgular da; felsefi tema ve kavramların aktarımına ilişkin bulgular olarak özetlenmekte ve tartışılmaktadır. “Çocuklar için Felsefe” eğitimi, bağımsız ve eleştirel düşünen bireyler yetiştirmeyi amaçlar ve çocukların dil, anlama, konuşma ve tartışma yetilerini geliştirir. Bu alandaki metinler, çocuk yazını ve felsefe alanlarının kesişim noktasında bulunur ve iki ana türde incelenebilir: felsefi bilgi sunan metinler ve felsefi düşünme becerisini geliştiren metinler. Bu metinlerdeki felsefi söylem de dil ve düşünme arasında köprü kurarak, felsefi kavramları ve problemleri gündelik yaşamla ilişkilendirir. Dil ve düşünce arasındaki ilişki, varolanı anlama ve dile getirme çabası olan felsefi söylemin temelini oluşturur. Çocuklar için felsefe metinleri, çocukların merak duygusunu ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirirken, metafizik, epistemoloji, etik ve estetik gibi felsefenin alt dallarındaki kavramları sorgulama ve anlamlandırma sürecine dâhil eder. Çocuklar için felsefe metinleri, bu ilişkiyi çocukların anlayabileceği şekilde sunarak, onların felsefi problemler üzerinde düşüncelerini ve bu problemleri kendi yaşamlarıyla ilişkilendirmelerini sağlar. Bu metinler, çocukların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için tasarlanmış sorular ve anlatılarla desteklenir.

Les Goûters Philo dizisi, gündelik hayattaki kavramları somutlaştırarak çocukların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeyi ve dil, anlama, konuşma ve tartışma yetilerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Çocukların merak duygusunu ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirme ve felsefi problemleri gündelik yaşamla ilişkilendirme işlevlerine sahip olan bu dizinin felsefi söyleminin aktarımında; varolanı anlama ve dile getirme çabası, dil ve düşünce arasındaki ilişkiyi kurma amacı ön plandadır. Felsefi söylemin aktarımının incelenmesi aşamasında öncelikle felsefi problemin saptanması, dizideki felsefi temaların ve kavramların açığa çıkarılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda, dizinin Türkçeye çevrilen 33 kitabı incelenmiş ve bunun sonucunda 11 kitaptan veriler elde edilmiştir. Bunlar, “içindekiler bölümündeki

başlıkların aktarımı” ve “metin içi unsurların aktarımı” olmak üzere iki kategori altında özetlenmiştir.

“EK – 2. Dizideki felsefi tema ve kavramların aktarımına ilişkin bulgular” başlıklı tablodan da anlaşılacağı üzere; “içindekiler” bölümündeki başlıkların aktarımında genel olarak, ilgili başlıkların anlamına, yazarın niyetine, kaynak ve erek dildeki kullanımına ve erek okura yönelik kararlar alınarak açıklama ve ekleme çeviri stratejileri kullanılmıştır. Başlıkların aktarımında anlam bütünlüğüne ve erek metin okuru olan çocuğun dil evrenine uygunluk gözetilerek yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımı bağlamında, “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamaları gerçekleştirilmiştir. Bunlar gerçekleştirilirken ilgili felsefi problemlerin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansması da söz konusudur.

Metin içi unsurların aktarımına bakılacak olursa; genel olarak ilgili felsefi problemlerin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimi ve sözcük seçimi bağlamında; açıklama, ekleme, çıkarma, doğrudan aktarım ve uyarlama çeviri stratejileri kullanılmıştır. “Anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanımıyla yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımı sağlanmıştır. Felsefi söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı bir yaklaşımla ancak yer yer dil ve anlatımda kaynak metne sadık kalınarak çeviri gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak, kitaplardaki çizimlerin ve açıklamaların erek metindeki etkisi sağlanarak erek okur odaklı bir tutum sergilenmiştir. Sonuç olarak örneklerde, felsefi söylemin aktarımında; anlam aktarımı ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımı söz konusudur.

Çocuklar için felsefe alanı ve bu alandaki metinler, eleştirel düşünmeyi temsil eden ve soyut kavramlar içeren yapılarıyla anlaşılması zor olarak algılanmaktadır. Bu metinlerin çevirilerine yönelik çalışmaların az olmasının nedenleri, soyut kavramlar barındırmaları, eleştiri alanının dışında tutulmaları ve kontrol mekanizmalarının yeterince işlememesidir. Çocuklar için felsefe metinleri, diğer çocuk yazını metinlerinden farklı olarak sunulan içeriğin ve sunulma tarzının özgünlüğü açısından dikkat çekmektedir. Bu metinlerin çevirilerine yönelik eleştiri alanının gelişmesi ve alan uzmanlarına destek olunması gerekmektedir. Alan yazınında çocuk yazını

çevirisine yönelik eleştirel bakış açısının eksikliği ve sistemli eleştiri düzeninin yetersizliği, bu metinlerin incelenmesinde kullanılan yöntemlerde eksiklikler olduğunu göstermektedir. Çocuk yazını çevirisinde, öykü, roman, masal ve şiir gibi geleneksel türlerin incelenmesinde kullanılan çeviribilim kuram ve yöntemlerinin, çocuklar için felsefe metinlerine yeterince uygulanmadığı saptanmıştır. Bu metinler, eleştirel, düşünsel ve sorgulama özellikleriyle diğer metin türlerinden farklılaşmaktadır ve bu metinlerin çevirisinin incelenmesine yönelik farklı yöntemler gerekmektedir. Bu çalışma, çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisini hem süreç hem de ürün olarak değerlendiren ve diğer çocuklar için felsefe metin türlerine de uygulanabilecek şekilde tasarlanan yeni bir yöntem önerisi sunmaktadır. Bu yöntemin aşamalarının uygulandığı ampirik çalışmada, nesnel ve sistematik bir değerlendirmeye ulaşılması hedeflenmektedir. Sonuç olarak, Türk yazın dizgesinde çocuklar için felsefe metinlerinin çevirilerine yönelik eleştirel ve metodolojik yaklaşımların eksik olduğu, ancak bu metinlerin çevirisinin incelenmesine yönelik yapılan çalışmaların artmasının önemli olduğu ortaya konulmuştur.

7. SONUÇ

Bu çalışmada, “çocuklar için felsefe metinleri çevirisi” kapsamında felsefi söylemin aktarımına odaklanarak ilgili metin türleri bağlamında ve çeviribilim odağıyla çeviri incelemesine yönelik bir yöntem önerisinde bulunmak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, *Les Goûters Philo* adlı felsefe kitapları dizisinin Fransızcadan Türkçeye yapılmış çevirileri, içerisinde dilsel ve kültürel unsurları da barındıran felsefi söylemin; problemin, tema ve kavramın aktarımı bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Veriler, çeviriyi “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” olarak üç aşamalı bir işlem şeklinde tanımlayan Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında değerlendirilmiştir. Bu bölümde çalışmanın genel bir özeti verilmektedir. Sonrasında çalışmanın araştırma sorularına yanıt verilerek, amaçlara yönelik geleneksel nokta açıklanmıştır. İlgili disipline sağlanan katkılar ortaya konularak çalışmanın sınırlılıklarıyla birlikte gelecek araştırmalar için bir alan belirlenmiştir.

Tezin ilk bölümünde, çalışmanın amacı, araştırma soruları, önemi, özgün niteliği, konusu ve problem durumu ele alınmakta, inceleme nesnesi olan *Les Goûters Philo* dizisi, varsayımlar ve sınırlılıklar, yöntem ve alanda konu ile ilgili yürütülen çalışmalar ile tez düzeni detaylandırılmıştır. İkinci bölümde, çalışmada kullanılan önemli kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişkiler sunularak kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bu bağlamda, “Çocuk Yazını ve Çevirisi” başlığı altında çocuk yazını ve çevirisinin temel özellikleri incelenmiş, “Çocuklar İçin Felsefe Metinleri” başlığı altında ise felsefi düşünme ve eleştirel düşünme kavramlarına odaklanılmıştır. Üçüncü bölüm, Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın detaylandırıldığı ve çeviri ile olan ilişkisinin kuramsal çerçevesinin çizildiği bölümdür. Dördüncü bölümde, çalışmanın nitel bir inceleme yöntemi olan durum çalışması ile yürütüldüğü, araştırma tasarımı, inceleme nesnesi, veri toplama ve çözümleme süreçlerinin detaylandırıldığı yöntem kısmı yer almaktadır. Beşinci bölümde, inceleme nesnesi olan *Les Goûters Philo* dizisi betimlenmiş, kaynak ve erek metinlerin detaylı açıklamaları ve yazın dizgelerindeki etkileri ele alınmıştır. Altıncı bölümde, çalışmanın bulguları ve tartışma kısmı yer almakta olup, “Çocuklar İçin Felsefe Metinleri Çevirisinin İncelenmesine Yönelik Yöntem Önerisi: *Les Goûters Philo* [Çıtır Çıtır Felsefe] dizisi örneği” başlıklı bölümde önerilen yöntemin aşamaları ve içeriği açıklanarak, çevirilerin Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında incelenmesi ve bulguların özetine yer verilmiştir. Son bölüm

olan yedinci bölümde ise, tezin genel bir özeti yapılarak araştırma soruları yanıtlanmış, çalışma bağlamında ulaşılan sonuçlar ortaya konulmuş, araştırmanın önemi ve özgün niteliği vurgulanarak alan yazınına yapılan katkılar belirtilmiş ve araştırmanın sınırlılıkları ile gelecek çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

Çocuklar için felsefe metinleri çevirisi kapsamında, söz konusu dizinin Fransızcadan Türkçeye yapılmış 33 kitabının çevirisi, içerisinde dilsel ve kültürel unsurları da barındıran felsefi söylemin; problemin, tema ve kavramın aktarımı bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Türk kültür dizgesine çeviri yoluyla katılmış olan “çocuklar için felsefe” metinleri kapsamında farklı bir tür olarak ele alınan *Les Goûters Philo* dizisinde güncel olarak 50 kitap bulunmaktadır. Bunlardan 34’ü *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisi adı altında Türkçeye çevrilmiştir. Ancak 2024 yılında dizinin *Güven ve İhanet* olarak Türkçeye çevrilen *La confiance et la trahison* başlıklı kitabı zamanlamadan dolayı incelemeye dâhil edilememiştir. Dolayısıyla bu çalışmada, karmaşıklığa sebep olmamak için incelenen kitap sayısı 33 olarak verilmiştir. Çalışmanın bağlamı ve sınırlılıkları doğrultusunda ve çocuklar için felsefe metinleri çevirilerinin incelenmesine yönelik tasarlanan yöntem önerisiyle, Türkçeye çevirisi yapılan söz konusu 33 kitap incelenmiştir. Çözümleyici yöntemin ilk aşamasında 33 kitapta ortaya çıkan benzer unsurlar kategorize edilerek incelenmiştir. Çalışmanın verilerinin büyük bir veri boyutuna sahip olması nedeniyle yöntemin ikinci aşamasında da 33 kitaptan 11’i incelemeye alınmıştır. Söz konusu 11 kitabın seçilmesinin nedeni; çalışmanın odak noktasının kitaplardaki dilsel ve kültürel unsurları da barındıran felsefi söylem ve bu söylemin aktarımı olmasıdır. Seçilen 11 kitapta yer alan bu özellikler, diğer 22 kitaptan nitelik ve nicelik olarak veri sağlama konusunda ayrılmaktadır. Söz konusu iki aşamanın sonucunda ortaya çıkan veriler de Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında değerlendirilmiştir.

Bu amaç doğrultusunda, araştırma konusu ile ilişkilendirilerek ve araştırmanın yöntemine yönelik iki temel araştırma sorusuna ve bunların alt sorularına yanıt aranmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki şekilde yanıtlanmıştır:

Soru 1. Çocuk yazını çevirisi alanında çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisi diğer metin türlerinden neden ve nasıl farklılaşmaktadır?

Bu araştırma sorusuna cevaben öncelikle ilgili alan yazını taranmıştır. Bu tarama sonucunda, çocuklar için felsefe alanı ve bu alandaki metinlerin, eleştirel düşünmeyi temsil eden ve soyut kavramlar içeren yapıları nedeniyle anlaşılmasının ve çevrilmesinin zor olabileceği tespit edilmiştir. Bu metinlerin çevirilerine yönelik çalışmaların sınırlı kalmasının başlıca nedenleri, içerdiği felsefi problemler, soyut kavramlar, eleştiri alanının dışında tutulmaları ve yeterli kontrol mekanizmalarının bulunmamasıdır. Ancak, çocuklar için felsefe metinleri, içerik ve sunum tarzındaki özgünlükleriyle diğer çocuk yazını metinlerinden ayrılmaktadır. Bu metinler, eleştirel, düşünsel ve sorgulama özellikleriyle diğer metin türlerinden farklılaşmakta ve bu nedenle de farklı inceleme yöntemleri gerekmektedir. *Les Goûters Philo* kaynak metni ve *Çıtır Çıtır Felsefe* adıyla Türkçeye çevirisi de çeviribilim ve çocuk yazını çevirisi alanında kendine özgü özellikleri olan ve diğer metin türlerinden ayrılan aykırı yapısıyla, içerdiği felsefi söylemi, problemleri, tema ve kavramlarıyla dikkat çekmektedir. Çeviribilimsel yöntem bağlamında, bu diziye çalışmanın temel kuramsal çerçevesini oluşturan Yorumlayıcı Anlam Kuramı ile odaklanılmıştır. Dizilerde yer alan kitaplar birleşen ve farklılaşan özellikleriyle felsefenin temel kavram ve temaları bağlamında ele alınmaktadır. Kavramsal ve tematik aktarım kategorileri belirlenerek bu bağlamda yapılan incelemede anlam kavramının düşünsel bir süreç olarak ortaya çıktığı Yorumlayıcı Anlam Kuramı tercih edilmiştir.

Alt soru 1.1. Çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisi sürecinde felsefi söylemin, tema ve kavramların aktarımında nasıl bir süreç işlemektedir?

Türk kültür dizgesine çeviri yoluyla katılmış olan “çocuklar için felsefe” metinleri kapsamında farklı bir tür olarak ele alınan *Les Goûters Philo* dizisi, gündelik hayata yönelik soruların, problemlerin ve kavramların düşünme pratiğine uygulanmasıyla ortaya çıkan öyküler ve içinde birden çok anlatı ve değerlendirme bulunan kurgulardan oluşmaktadır. Bunlar, gündelik kavramları toplumsal ve kültürel bağlamla ilişkilendirerek kurgulanmış öykülerdir. Çocukların gündelik hayatta karşılarına çıkan soyut kavramların somut ve üzerine düşünülebilir olabilmeleri için öyküler çoğunlukla hassasiyetle oluşturulmuştur. Bu özelliklerine ek olarak dizi içerdiği felsefi problemleri ve söylemleriyle de dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, alan yazınında belirlenen boşluklara dikkat çekmek ve gelecek araştırmalara rehberlik etmek amacıyla, çocuklar için felsefe metinlerinin çeviri sürecine ve çeviri metinlerin

incelenmesine yönelik iki aşamalı bir yöntem önerilmiştir. İlk aşama, çeviri süreci (öncesi ve çeviri aşaması) olup, çevirmenin metin türünü belirlemesi, kaynak ve erek yazın dizgelerinin analizini yapması ve erek okura yönelik nitelikli çeviri metin üretme sürecini kapsamaktadır. İkinci aşama ise, çeviri metinlerin incelenmesi sürecidir; bu aşamada, kaynak ve erek metinler, yazın ve kültür dizgelerindeki işlevleri ve felsefi söylemlerin aktarımı eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Bu iki aşama sonucunda şunlar ortaya çıkmıştır: Çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisi, çevirmenin kararları ve yöntemlerinin değerlendirilmesini de içerir. Çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkeleri, çocuğun doğası, gereksinimleri, ilgisi, dil ve anlam evreni gibi unsurlar dikkate alınarak nitelikli çeviri eleştirisi yapılmalıdır. Bu metinlerin, çocuğun gelişim düzeyine uygun, didaktik olmayan, eğlenceli ve ilgi çekici özelliklere sahip olması gerekmektedir. Çeviri sürecinde karşılaşılan zorluklar arasında, konu başlıkları ve dil ile ilgili problemler öne çıkmaktadır. Çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisinde, dilin ve kültürün dikkate alınması ve okura karşı sorumluluğun yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu metinlerin çevirisinin incelenmesinde, felsefi söylemin aktarımına hassasiyetle yaklaşılması önemlidir. Sonuç olarak, çocuklar için felsefe metinlerinin türüne ve çeviri bağlamına dikkat edilerek yapılan nitelikli çeviri eleştirisinin, bu alandaki boşlukların doldurulmasına ve çeviri sürecinin iyileştirilmesine katkıda bulunacağı ortaya çıkarılmıştır.

Soru 2. Çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisi sürecinde dilsel, kültürel unsurların, felsefi kavram, tema ve söylemin aktarılmasına yönelik Yorumlayıcı Anlam Kuramı aşamaları bir çeviri metni inceleme yöntemi olarak kullanılabilir mi? Kullanılabilirse ne ölçüde olabilir?

Alan yazınında bir durum olarak *Les Goûters Philo* adlı çocuklar için felsefe metni dizisi ortaya çıkmakta ve çalışmanın inceleme nesnesi olarak belirlemektedir. Çeviribilimde çocuk yazını çevirisi alanında birçok kuram öne sürülmüştür. Ancak çocuklar için felsefe metinlerinin doğası ve felsefi unsurları gereği, Yorumlayıcı Anlam Kuramı inceleme nesnesi için uygun görülmüştür. Bu bağlamda Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın seçilmesinin nedeni; felsefede dilin düşüncedeki ve zihindeki işlevini anlatmak amacıyla ifade edilen “anlam” kavramının, kuramda “zihinsel bir süreç” olarak tanımlanması ve çeviri sürecinde temel alınması gereken bir unsur olarak “anlam” aktarımının önemli bir konumda bulunmasıdır. Doğası ve felsefi unsurları

gereği çocuklar için felsefe metinlerinde anlamın aktarımı ön planda olduğu için, *Les Goûters Philo* dizisi çalışmanın temel kuramsal çerçevesini oluşturan Yorumlayıcı Anlam Kuramı ışığında değerlendirilmiştir.

Alan yazınında, çocuk yazını çevirisine yönelik eleştirel bakış açısının ve sistemli eleştiri düzeninin yetersizliği, bu metinlerin incelenmesinde kullanılan yöntemlerde eksiklikler olduğunu göstermiştir. Geleneksel çocuk yazını türlerinin çevirisinde kullanılan çeviribilim kuram ve yöntemlerinin, çocuklar için felsefe metinlerine yeterince uygulanmadığı saptanmış ve Türk yazın dizgesinde çocuklar için felsefe metinlerinin çevirilerine yönelik eleştirel ve metodolojik yaklaşımların eksik olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu metinler, eleştirel, düşünsel ve sorgulama özellikleriyle diğer metin türlerinden farklılaşmakta ve bu nedenle farklı inceleme yöntemleri gerekmektedir. Bu çalışmada, çocuklar için felsefe metinlerinin çevirisi hem süreç hem de ürün olarak değerlendirilmiş ve diğer çocuk felsefe metin türlerine de uygulanabilecek yeni bir yöntem önerisinde bulunulmuştur. Çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik çözümleyici yöntem önerisinin ilk aşamasında, çocuklar için felsefe metinlerinin kaynak ve erek dizgeleri arası karşılaştırmalı genel bir incelemesi söz konusudur. Burada ilgili metnin genelinde ortaya çıkan ve ilk olarak göze çarpan; “yayımlanma sıralaması, başlığın aktarımı ve yanmetinsel unsurların aktarımı” şeklindeki kategoriler yer almaktadır. Çözümleyici yöntem önerisinin ikinci aşamasında da, çocuklar için felsefe metinlerinde yer alan felsefi söylemin aktarımı incelenmektedir. Öncelikle “felsefi söylem” kavramı içinde ele alınan problemin saptanması ve detaylandırılması yapılmaktadır. Kaynak ve erek metinlerin dizgelerdeki işlevi ve konumunun belirlenmesiyle, kaynak metinde yer alan felsefi söylemin ve problemin saptanması ve çözümlenmesi önem arz etmektedir. Sonrasında söz konusu felsefi söylemin erek metinde nasıl yer aldığına odaklanarak felsefi problem bağlamında yer alan tema ve kavramların aktarımının incelenmesi söz konusudur. Bu yöntem ilgili kategorileriyle yeniden düzenlenerek *Les Goûters Philo* dizisine uygulanmış ve elde edilen bulgular Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda, kuramın “anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” olarak ifade edilen üç yönlü çeviri aşamalarının çeviri metni inceleme ve değerlendirme yöntemi olarak ortaya çıktığı saptanmıştır. Böylece bu yöntemin uygulandığı ampirik çalışmada, nesnel ve sistematik bir değerlendirmeye ulaşılmıştır.

Alt soru 2.1. Çocuklar için felsefe metinleri çevirisi sürecinde sözcüklere mi, anlama mı, yazarın niyetine mi, erek dilin ve kültürün alıcısı olan çocuk okura mı sadakat ön plana çıkmaktadır ?

Bu çalışmada, *Les Goûters Philo* dizisinin Türkçeye çevrilen 33 kitabı incelenmiştir. Elde edilen veriler Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nın çeviri aşamaları ışığında değerlendirilmiştir. Çalışmada tasarlanan çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesine yönelik yöntemin, çalışmanın inceleme nesnesi olan *Les Goûters Philo* dizisine uygulanmasından elde edilen verilerden önemli bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Felsefi söylemin aktarımının incelenmesi bağlamında, yöntemin ilk aşaması olan kaynak ve erek dizgeler arası karşılaştırmalı inceleme sonucunda elde edilen bulgular; “yayımlanma sıralamasının, yanmetinsel unsurların, başlıkların ve kişi adlarının aktarımına ilişkin bulgular” olmak üzere dört ana boyutta açığa çıkmıştır. Söz konusu dört boyutun incelenmesiyle şu sonuçlara ulaşılmıştır: Dizinin aktarımında yayımlanma sıralamasına ilişkin olarak, felsefenin erişilebilirliğini artırmak için geleneksel kalıpların ötesine geçilmesi fikrinin ortaya çıktığı görülmektedir. *Les Goûters Philo* dizisi, kaynak kültürde belirli bir sırayla yayımlanmış ancak Türkiye’de farklı bir sıralama ile sunulmuştur. Türk yazın dizgesinde dizinin yayımlanma sıralamasının, siyasi, toplumsal ve kültürel koşullar göz önünde bulundurularak değiştirildiği ortaya çıkmaktadır. Bu değişikliğin, erek kültürün dinamiklerine ve çocuk okurların özelliklerine uygun bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı bağlamında, dizinin aktarımında yayımlanma sıralamasına ilişkin bulgulara, anlamı aktarmanın ön plana çıktığı söylenebilir. Öznel bir tasarım olan ve anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme şeklinde aşamalardan oluşan çeviri sürecinin, dizinin yayımlanma sıralamasında da ortaya çıktığı görülmektedir. Bu süreçte, kaynak dizgedeki okur için anlatılmak istenen anlam, erek okura göre en uygun şekilde yeniden tasarlanmıştır.

Les Goûters Philo dizisindeki kitapların yanmetinsel unsurları da metinlerin çocuk okurlar tarafından daha iyi anlaşılmasına ve onların felsefi sorgulama becerilerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Kapak ve iç kapak sonrası “Au menu de ton Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefenin Menüsünde) başlığıyla içindekiler bölümü, “Mon Cahier Goûters Philo” (Çıtır Çıtır Felsefe Not Defterim) başlıklı kullanım kılavuzu, ve “Mes Idées...” (Benim Fikirlerim) ile “Mes Histoires...” (Benim

Öykülerim) bölümlerinden oluşan ve çocukların aileleri veya arkadaşlarıyla felsefi tartışmalar yapabilmeleri için tasarlanan söz konusu yanmetinsel unsurlar, eleştirel düşünmeyi teşvik eden bir yapı da içermektedir. *Çıtır Çıtır Felsefe* dizisinde ise içindekiler başlığı, kullanım kılavuzu ve doldurulmaya yönelik boş sayfalar gibi yanmetinsel unsurlar yer almamaktadır. Aradaki bu farkın, Fransız ve Türk çocuk yazını alanının okuru olan çocukların tercihlerinden ve onların gerçekliğine uygun olma gerekliliğinden kaynaklandığı söylenebilir. Kaynak metinlerdeki yanmetinsel unsurlar, Fransız yazın dizgesinde etkili aktörlerin (yazar, danışmanlar, editör, yayınevi) iş birliğiyle tasarlanmıştır. Erek yazın dizgesinde ise çevirmen, editör ve yayınevi, Türk okur olan çocuk odağında kararlar alarak bu unsurlara yer vermemiştir. Bu durum, çeviri sürecinde alınan kültürel ve ticari kararlardan kaynaklanabilmektedir. Erek metinlerin yanmetinsel unsurları, Türk çocuk okurunun gerçekliğine uygun olarak tasarlanmış olabilir. Ancak yanmetinsel unsurların aktarımındaki bu eksiklik kaynak metindeki tasarlanan anlamı erek metinde sağlamamaktadır.

Dizinin aktarımında başlıklara ilişkin bulguların sonucunda şunlar ortaya çıkmaktadır: Çevirmen Aslan'ın, dizinin başlığını ve kitapların başlıklarını çevirirken; kaynak dili ve kültürel bağlamı anlama, anladığını zihinsel olarak işlemekten geçirerek erek dil ve kültüre uygun şekilde yeniden ifade etme aşamalarını sağladığı görülmektedir. Dolayısıyla çevirmen, hem kaynak metni anlayan bir okur hem de erek metni yeniden ifade eden bir yazar olarak hareket etmektedir. Aslan'ın bu süreçte dikkat ettiği önemli noktalar, yazarın niyetine, anlatmak istediğine, Türkçe dil kullanımına ve çocuk okura olan sadakattir. Yorumlayıcı Anlam Kuramı'nda sadakat kavramı, yazarın söylemek istediğine, erek dile ve çevirinin alıcısına sadakat olarak ele alınır. Dolayısıyla Aslan, yazarın anlatmak istediğini anlayarak erek dile ve okura sadakat göstermiş ve çeviride tutarlılığı ve bütünselliği sağlamıştır.

Dizinin aktarımında kişi adlarına ilişkin bulguların sonucunda da, çevirmen Aslan'ın bazı kültürel uyarlamaları gerekli görerek kişi adlarını hem Türkçeleştirdiği hem de yabancı adları da kullandığı görülmektedir. Kaynak metinde kişi adlarında sağlanan etnik çeşitliliğin erek metinde de sağlandığı ortaya çıkmıştır. Çevirmen, kişi adlarının aktarımında izlediği bu yöntemle çocukların ilgili konuları ve kavramları çok boyutlu görmesini amaçlamıştır. Bu süreçte de, erek dile, kültüre ve okur olan çocuğa sadakat

göstererek ancak kaynak metnin bu konudaki anlatmak istediği anlama da sadık kalarak çeviri gerçekleştirmiştir.

Yöntemin ikinci aşamasında, felsefi tema ve kavramların aktarımına ilişkin bulguların sonucunda ise şunlar ön plana çıkmaktadır: “İçindekiler” bölümündeki başlıkların aktarımında genel olarak; ilgili başlıkların anlamına, yazarın niyetine, kaynak ve erek dildeki kullanımına ve erek okura yönelik kararlar alınarak açıklama ve ekleme çeviri stratejileri kullanılmıştır. Başlıkların aktarımında anlam bütünlüğüne ve erek metin okuru olan çocuğun dil evrenine uygunluk gözetilerek; yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımı bağlamında, “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamaları gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, felsefi problemlerin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları da önem arz etmektedir.

Metin içi unsurların aktarımında da genel olarak, ilgili felsefi problemlerin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimi ve sözcük seçimi bağlamında; açıklama, ekleme, çıkarma, doğrudan aktarım ve uyarlama çeviri stratejileri kullanılmıştır. “Anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanımıyla yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımı sağlanmıştır. Felsefi söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı bir yaklaşımla ancak yer yer dil ve anlatımda kaynak metne sadık kalınarak çeviri gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak, kitaplardaki çizimlerin ve açıklamaların erek metindeki etkisi sağlanarak erek okur odaklı bir tutum sergilenmiştir. Sonuç olarak örneklerde, felsefi söylemin aktarımında; anlam aktarımı ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımı söz konusudur.

Felsefi kavramların ve temaların aktarımı açısından çevirilerin incelenmesi sonucunda, felsefi kavramların ve temaların aktarımında dilsel ve kültürel farklılıkların önemli rol oynadığı görülmüştür. Fransızca ve Türkçe metinler arasında, felsefi söylemin özellikle felsefi kavramların bazı örneklerde anlam kayıplarına uğradığı ve bu aktarılan kavramların erek kültürde aynı etkiyi yaratamayabileceği tespit edilmiştir. Bu durum, çevirmenin yaklaşımına ve çeviri yöntemlerine bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Ayrıca kültürel unsurların aktarımından da bahsetmek gerekmektedir. Felsefi söylemin etkilediği kültürel unsurların çevirisi, çocuk okurlar için özel bir öneme sahiptir. Çevirilerde, dil oyunları, soyut dil kullanımı

ve kültürel referansların aktarımında zorluklar yaşandığı gözlemlenmiştir. Çevirmenin, bu unsurları erek dil ve kültürde anlaşılır kılmak için çeşitli çeviri stratejileri kullandığı, bazı durumlarda felsefi ve kültürel değerlerin kaybolduğu tespit edilse de genel olarak bu değerler bağlamında erek metne etkili aktarımlar gerçekleştirilmiştir.

Değinilmesi gereken başka bir konu da çeviri sürecinde karşılaşılan zorluklardır. Çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisi, diğer çocuk yazını türlerine göre daha zorlu bir süreç olabilmektedir. Çevirmen bu süreçte, kavramsal, düşünsel, dilsel ve biçimsel zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bu zorluklar, çeviri sürecinde ve çeviri metnin yayımlandığı dizgede farklılıklar yaratmakta, bazı durumlarda sansürlenme veya muzır ilan edilme gibi durumlarla ortaya çıkabilmektedir. İnceleme sonucunda, çevirmenin dizide yer alan felsefi söylemi aktarırken; düşünsel, kültürel, kavramsal ve dilsel bazı tercihlerde bulunduğu saptanmıştır. Çevirmen bu tercihlerini gerçekleştirirken bazı çeviri stratejilerine başvurmuş, “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarını uyguladığı görülmüştür. Ayrıca dizinin felsefi söylemin aktarımı bağlamında hem genelinde, başka bir ifadeyle 33 kitabında, ortaya çıkan yayımlanma sıralaması, yanmetinsel unsurlar, başlıklar ve kişi adlarının aktarımında hem de 11 kitabın özelinde felsefi tema ve kavramların aktarımında çoğunlukla anlama sadakat gösterilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın sonuçları, kaynak metnin anlamına, içeriğine ve felsefi arka planına odaklanan ve erek metinde anlamın aktarımına ve erek okur olan çocuğa göre, onun gerçekliğine ve bakış açısına yönelik kararların olduğunu ortaya çıkarmıştır. Söz konusu çevirmen tercihlerinin, erek dizgenin okur kitlesine ve çocuklar için felsefe yaklaşımına bağlı olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Çalışmanın varsayımları, çocuk yazını çevirisinin sınırları ve engelleri metinlerle ortadan kaldıran önemli bir alan olduğunu ve çocuklar için felsefe metnlerinin, eleştirel düşünme ve sorgulama becerilerini geliştirmek amacıyla okurları üzerinde etkili olduğunu öne sürmektedir. Elde edilen bulgular, bu varsayımları büyük ölçüde desteklemektedir. Felsefi kavramların ve temaların çevirisinde yaşanan zorluklar, dilsel ve kültürel unsurların aktarımındaki farklılıklar çevirinin erek okur üzerindeki etkisini belirlemektedir.

Elde edilen bulgular ışığında, çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisinde bazı yöntemlerin benimsenmesi ve geliştirilmesi önerilmektedir:

- **Felsefi problemin ve kavramların açıklanması:** Felsefi problemin, kavramların ve temaların erek kültürde anlaşılır kılınması için, çevirmenlerin bu kavramları açıklayıcı notlarla ya da metin içi aktarım yöntemleriyle desteklemesi faydalı olabilir.
- **Kültürel referansların aktarımı:** Kültürel referansların erek kültürde anlaşılır hâle getirilmesi için sadece yerleleştirme yöntemi değil yabancılaştırma yönteminin de dâhil olduğu yöntemler kullanılabilir.
- **Soyut dil kullanımının aktarımı:** Erek metinde soyut dil kullanımının erek okur olan çocuk için anlaşılabilir olması, gerektiğinde açıklama ve ekleme gibi çeviri stratejileriyle sözcüklerinden sıyrılarak yeniden ifade edilmesi önemlidir. Bu bağlamda, anlamın aktarımına odaklanmak yerinde olacaktır.

Bu önerilerin, çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisinde karşılaşılan zorlukların aşılmasına ve çeviri metnlerin erek okur üzerinde beklenen etkiyi yaratmasına katkı sağlayacağı ön görülmektedir.

Bu çalışmanın önemi, Türkiye’de çocuklar için felsefe metinleri çevirileri ve bu çevirilerin incelenmesi konusunda hem araştırmannın inceleme nesnesi bağlamında hem de yöntemsel olarak alana katkı sağlayan bir çalışma olmasıdır. Ulusal ve uluslararası alan yazınında bu konudaki çalışmaların “çocuklar için felsefe metinleri ve bu metinlerin çevirilerinin incelenmesi” hususundaki algısında ve uygulamaya dönüştürülmesinde kısıtlılıklar dikkat çekmektedir. Çocuk yazınında ve bu alanın çevirisinde, özel bir metin türü olarak ele alınması gereken bu metinlere ve bu metinlerin çevirilerinin incelenmesine yönelik genellikle alanda öncelikli olarak beliren kuramsal ve uygulamalı yaklaşımlardır. Ancak çocuklar için felsefe metinleri soyut kavramları barındırması ve anlama, eleştirel ve felsefi düşünmeye odaklanmasından dolayı alandaki diğer metin türlerinden ayrılmaktadır. Dolayısıyla bu metinlerin çevirilerinin incelenmesine yönelik olarak çocuk yazını çevirisindeki genel geçer kuramsal çerçeveler ve yöntemler yetersiz kalmakta veya derinlemesine incelemeye olanak sağlamamaktadır. Bu çalışmanın bir diğer önem arz eden tarafı ve özgün niteliği de çocuk yazınında yazınsal bir metin türü olarak çocuklar için felsefe metnlerinin çevirisi incelendiğinden, Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın önemli

kavramlarının detaylandırılmasında felsefi açılımların izlerinin sürülmüş olmasıdır. Çalışmanın temel kuramsal çerçevesini oluşturan bu kuramın ve kavramlarının felsefi yönüne odaklanması, çalışmanın hem inceleme nesnesi, kuramsal çerçevesi ve yöntemi bakımından alan yazınında farklılaşmasını sağlamakta hem de çalışmanın önemini ve özgün niteliğini ortaya çıkarmaktadır. Kuramın felsefi olanaklarının açıklanması, felsefi bir bakış açısına odaklanarak uygulama alanı olan “çocuklar için felsefe metni” ve bu metnin çevirisine, “anlama, sözcüklerden sıyırma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarına felsefi yönden ve felsefi metin odağından yaklaşılmaları ve tartışılması bu çalışmayı alandaki diğer çalışmalardan kuramsal ve yöntemsel olarak farklılaştırmaktadır.

Çocuklar için felsefe metinleri başta olmak üzere, kuramsal boyutta bu metinlerin çeviribilim odağıyla çeviri incelemesinin bulunmaması ve Yorumlayıcı Anlam Kuramı’nın çocuklar için felsefe metinleri çevirisinin incelenmesinde uygulamalı olarak daha önce ele alınmaması dikkat çekmektedir. Bu çalışma, çeviri incelemesi odağında çocuklar için felsefe metinleri çevirisini bütüncül ve işlevsel bir bakış açısıyla değerlendiren yeni bir yöntem önerisiyle ve bu yöntemin uygulanmasıyla alana katkı sağlamaktadır. Çalışmanın alan yazınındaki söz konusu boşluğa dikkat çekmesi ve bu konudaki gelecek çalışmalara ışık tutması beklenmektedir. Araştırmanın özgün niteliği kapsamında bu iki yönlü boşluğa, çocuklar için felsefe metinleri çevirilerinin Yorumlayıcı Anlam Kuramı çerçevesinde incelenmesine yönelik bir yöntem önerisi ile dikkat çekmesi ve bu konudaki gelecek çalışmalara öncülük etmesi umulmaktadır.

KAYNAKLAR

- Ackermann, E. (2004). *The Whole Child Development Guide*. Lego Company.
- Adorno, T. W. (2012). *Ahlak Felsefesinin Sorunları* (T. Birkan, Çev.). Metis Yayınları.
- Ağildere, S. T. (2000). *L'Analyse de la traduction du langage humoristique d'après la théorie interprétative de la série de petit Nicolas de Goscinnny*. [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2022, Ağustos 15). Koruyu ve Önleyici Hizmetler Daire Başkanlığı: <https://www.aile.gov.tr/chgm/teskilat-yapisi/baskanliklarimiz/koruyucu-ve-onleyici-hizmetler-daire-baskan> adresinden alındı
- Akarsu, B. (2001). Felsefe Dili Olarak Türkçe. B. Çotuksöken (Dü.), *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Öğretim ve Araştırma Alanı Olarak Felsefe* içinde (ss. 104-118). Türkiye Felsefe Kurumu.
- Akarsu, B. (2019). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İnkılap Kitabevi.
- Akdemir, S. & Saban, A. (2020). İlkokul dördüncü sınıfta felsefe-temelli çocuk kitapları aracılığıyla değer öğretimine ilişkin bir eylem araştırması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 8(2), 431-461. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-624.1.8c.2s.2m>
- Akkocaoğlu Çayır, N. (2015). *Çocuklar İçin Felsefe*. Cito Eğitim: Kuram ve Uygulama.
- Akkocaoğlu Çayır, N. (2015). *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi Üzerine Nitel bir Araştırma*. [Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Hacettepe Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. <https://openaccess.hacettepe.edu.tr/xmlui/handle/11655/1897>
- Akkocaoğlu Çayır, N. & Akkoyunlu, B. (2016). Çocuklar için felsefe eğitimi üzerine nitel bir araştırma. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, 7(2), 97-133. <https://doi.org/10.17569/tojqi.91449>
- Aksoy, N. B. (2002). *Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi*. İmge Kitabevi.
- Alaylıoğlu, R. & Oğuzkan, A. F. (1976). *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*. İnkılap ve Aka Kitapevleri.
- Altuğ, T. (2013). *Dile gelen felsefe*. Yapı Kredi Yayınları.
- Alvstad, C. (2010). Children's Literature and Translation. Y. Gambier, & L. V. Doorslaer (Dü.), *Handbook of Translation Studies* içinde (ss. 22-27). John Benjamins Publishing Company.
- Alvstad, C. (2018). Children's Literature. K. Washbourne, & B. Van Wyke (Dü.), *The Routledge Handbook of Literary Translation* içinde (ss. 159-180). Routledge.
- Alvstad, C. (2020). Çocuk edebiyatı ve çeviri. *Sözelti*, 1(1), 66-74.
- Arı, S. (2016). *Çeviri ve Kültürel Semboller*. Değişim Yayınları.
- Ariès, P. (1962). *Centuries of Childhood. A Social History of Family Life* (R. Baldick, Çev.). Penguin.
- Ariès, P. (2014). *L'Enfant et la Vie familiale sous l'Ancien Régime*. Média Diffusion.
- Aristoteles. (2002). *Yorum Üzerine* (S. Babür, Çev.). İmge Kitabevi Yayınları.
- Arka Kapak Dergisi. (2016, Aralık 1). *Editör Masası - Editör Omuz Perisidir Desek!* Haziran 12, 2021 tarihinde Günışığı Kitaplığı: <https://gunisigikitapligi.com/haberler/editor-omuz-perisidir-desek/> adresinden alındı
- Arsalan, A. (2013). *Felsefeye giriş*. Adres Yayınları.

- ATILF - CNRS; Université de Lorraine. (2023). *TLFi : Trésor de la langue Française informatisé*. Haziran 2023 tarihinde ATILF: Analyse et Traitement Informatique de la Langue Française: <http://www.atilf.fr/tlfi> adresinden alındı
- Baç, M. (2009). Felsefe Nedir? D. Taşdelen (Dü.), *Felsefe içinde* (ss. 3-21). Açıköğretim Yayınları.
- Bakır, O. (2018, Şubat). Çocuklar İçin Felsefe. *Varlık Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi* (1325), 10-16.
- Baker, M. & Saldanha, G. (2009). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Routledge.
- Bakhtin, M. (1975/1990). *The dialogic imagination: four essays* (C. Emerson, & M. Holquist, Çev.). University of Texas Press.
- Bakhtin, M. (2001). *Karnavaldan romana* (C. Soydemir, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Bakhtin, M. (2016). *Söylem türleri ve başka yazılar*. Metis Yayınları.
- Barthes, R. (2012). Metinsel Çözümleme. *Göstergebilimsel Serüven içinde* (S. Rifat, & M. Rifat, Çev.), (ss. 170-175). Yapı Kredi Yayınları.
- Beckett, S. (2009). *Crossover Fiction: Global and historical perspectives*. Routledge.
- Beckett, S. (2012). *Crossover Picturebooks: A genre for all ages*. Routledge.
- Bee, H. & Boyd, D. (2009). *Çocuk Gelişim Psikolojisi* (O. Gündüz, Çev.). Kaknüs Yayınları.
- Bell, A. & O'Sullivan, E. (2005). *Comparative children's literature*. Routledge.
- Benjamin, W. (2004). Çevirmenin Görevi. M. Rifat (Dü.), *Çeviri seçkisi II. Çeviri (bilim) nedir?* içinde (A. Cemal, Çev.), (ss. 25-35). Sel Yayıncılık.
- Benson, N. (2011). *Psikoloji* (A. Yavuz, Çev.). NTV Yayınları.
- Berman, A. (2004). Çeviri ve Çeviri Üstüne Söylemler. M. Rifat (Dü.), *Çeviri seçkisi II. Çeviri (bilim) nedir?* içinde (M. Rifat, Çev.), (ss. 13-23). Sel Yayıncılık.
- Beykan, M. (2011). Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yayıncılığında Çeviri Sorunları. S. Sever (Dü.), 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (ss. 991 – 995). Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Bianet.org. (2013, Aralık 7). *Kültür Sanat - Müren Beykan Anlattı - Çıtır Çıtır Felsefe: Yetişkinleri Sarsan Çocuk Kitapları*. Nisan 14, 2021 tarihinde Bianet.org: <https://bianet.org/haber/citir-citir-felsefe-yetiskinleri-sarsan-cocuk-kitapları-151879> adresinden alındı
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi. (1990, Eylül 2). *Unicef Türkiye Milli Komitesi - Çocuklar İçin Bilgi*. Haziran 2, 2023 tarihinde unicefturk.org: https://www.unicefturk.org/yazi/cocuklar-icin-bilgi?gclid=CjwKCAjwpuajBhBpEiwA_ZtfhdZM3MDIAj8eM8gTnKOJzEIzd b2CSTtX4oNmp_sWFl53HuykBNhgphoCUrAQAvD_BwE adresinden alındı
- Borodo, M. (2006). Children's literature translation studies?– zarys badań nad literaturą dziecięcą w przekładzie [Çocuk edebiyatı çeviri çalışmaları? - Çeviride çocuk edebiyatı üzerine yapılan araştırmaların bir özeti]. *Przekład literatury dziecięcej, Przekładaniec [Çocuk Edebiyatı Çevirisi]*, 16(1), 12-23.
- Borodo, M. (2017). Translation for younger audiences - The CLTS survey (2007). M. Borodo (Dü.), *Translation, globalization and younger audiences. The situation in Poland* içinde (ss. 40-43). Peter Lang Limited International Academic Publishers.
- Bravo-Villasante, C. (1978). Children's Books in Translation: The Situation and the Problems. G. Klingberg, & M. Orvig (Dü.), *Proceedings of the Third Symposium of the International Research Society for Children's Literature* içinde (s. 45-50). Stockholm.

- Burman, E. (2015). A necessary struggle-in-relation? *Feminisms and the politics of childhood*. Institute of Education.
- Burman, E. & Stacey, J. (2010). The child and childhood in feminist theory. *Feminist Theory*, 3(11), 227-240.
- Bush, P. (1998/2001). Literary Translation, Practices. M. Baker (Dü.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* içinde (ss. 127–130). Routledge.
- Cam, P. (2023). *20 Düşünme Aracı - Sınıfta Nasıl İş Birliği Sağlanır, Sorup Soruşturulur* (B. Balcan, Çev.). Say Yayınları.
- Can Yayınları. (2022). *Can Yayınları*. Mayıs 12, 2022 tarihinde Can Yayınları - Mehmet Erkurt: <https://www.canyayinlari.com/mehmet-erkurt> adresinden alındı
- Canbaz, B. & Kaplan, A. (2022). Çıtır Çıtır Felsefe Kitap Serisinin Eleştirel Düşünme Becerileri Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim*, 51(236), 3081-3106. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.953935>
- Canlı, S. (2012). Okuma Alışkanlığı Kazandırma Bağlamında Felsefe Temelli Çocuk Yayınlarının İşlevi. S. Sever (Dü.), 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (ss. 809-815). Ankara Üniversitesi Basımevi - Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Canlı, S. & Bozkurt, B. Ü. (2019). Çocuklar için felsefe dizilerinde metin yapısı görünüşleri. S. Karagül (Dü.), *Prof. Dr. Sedat SEVER'e Armağan - Türkçe Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Kurultayı* içinde (ss. 523-531). Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Cary, E. (1996). *Çeviri Nasıl Yapılmalı?* (M. Çamdereli, Çev.). İnsan Yayınları.
- Cevizci, A. (2002). *Felsefe Sözlüğü*. Paradigma Yayınları.
- Chirouter, E. (2008). Philosophie et littérature de jeunesse: la vérité, la fiction et la vie. *Nouveaux cahiers de la recherche en éducation*, 11(2), 161–168. <https://doi.org/10.7202/1017500ar>
- Chirouter, E. (2015, Julio-diciembre). L'Enfant, La Littérature et La Philosophie. *Childhood & Philosophy*, 11(22), 377-393, E-ISSN: 1984-5987.
- Choron, J. (1969). *La mort et La pensée occidentale* (M. Manin, Çev.). Payot.
- Cockburn, T. (2011). Children, the feminist ethic of care and childhood studies: Is this the way to the good life? *Children and the good life: New challenges for research on children*, 4, 29-39.
- Costello, P. R. (2011). *Philosophy in children's literature*. Lexington Books.
- Craig, I. (2001). *Children's Classics Under Franco: Censorship of the "William" Books and the Adventures of Tom Sawyer*. Peter Lang.
- Çelebi, C. D. (2017). Çocuk felsefesi ve Küçük Prens'in çocuk felsefesi açısından incelenmesi. *Çocuk Felsefesi* içinde (ss. 1-18).
- Çer, E. (2014). *Edebiyatta Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik İlkelerinin İncelenmesi*. [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çer, E. (2016). *Çocuk Edebiyatı - 0-6 Yaş Çocuk Kitaplarında Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik*. Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çevikbaş, S. (2010). Bir Şeyin, Başka Her Şeyden Ayırt Edilebilirliğini Sağlayan İlke: Bireyleşim (Aristoteles, A. Thomas, D. Scotus, Leibniz). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 1-20.
- Çiner, H. & Erginer, E. (2023). Çocuklar için felsefe (P4C) üzerine odaklanmış çocuk edebiyatı eserlerinin analizi üzerine bir sistematik derleme. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 93-118.
- Çotuksöken, B. (2000). *Felsefi Söylem Nedir?*. İnkılâp Kitabevi.

- Çotuksöken, B. (2013). *Felsefe: Özne-Söylem*. Notos Kitap Yayınevi.
- Çotuksöken, B. (2015). Düşünme eğitiminin güncel durumu ve sorunları. B. Çotuksöken, & H. Tepe (Dü.), *Çocuklar için felsefe eğitimi içinde* (ss. 113-118). Türkiye Felsefe Kurumu.
- Dünder, B. (2018, Şubat). Çocuklar için felsefe mi, felsefe için çocuk mu? *Varlık Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi* (1325), 4-6.
- Debèse, B. & Deforges, L.-P. *Qui sommes-nous ?* Eylül 15, 2021 tarihinde Editions Milan web sitesi: <https://www.editionsmilan.com/qui-sommes-nous/> adresinden alındı
- Delisle, J. (1982). *Analyse du discours comme méthode de traduction. Initiation à la traduction française de texte pragmatiques anglais, Théorie et pratique*. l'Université d'Ottawa.
- Delisle, J. (1982/2001). *Çeviri Yöntemleri İçin Söylem Çözümlemesi* (J. U. Derkunt, Çev.). Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Delisle, J. (1999). *Terminologie de la traduction* (Cilt I). L.-J. Hannelore, & C. C. Monique (Dü.), John Benjamins Publishing.
- Demiral, S. (2022). Çocukluk Konumunu Politik Bir Pratik Olarak Düşünmek. *Cogito - Çocuk Düşüncesi* (108), 52-67.
- Demiral, S. (2022, Haziran 30). Erken çocukluk döneminde felsefe aracılığıyla yeni pedagoji. *Antropoloji* (43), 50-62.
- Demiray, K. (1975). *Türkçe Çocuk Edebiyatı*. MEB Yayınları.
- Di Giovanni, E., Elefante, C. & Pederzoli, R. (2010). *Écrire et traduire pour les enfants. Writing and Translating for Children*. Peter Lang.
- Dilidüzgün, S. (2007). Çocuk Edebiyatı Eleştirisinin Temelleri ve Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Eleştirisi. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri) 4-6 Ekim 2006, Bildiriler Kitabı içinde* (ss. 159-164). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını - Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. Tudem.
- Dilthey, W. (1999). *Hermeneutik ve Tin Bilimleri* (O. Doğan, Çev.). Paradigma Yayınları.
- Direk, N. (2006). Düşleri Düşünceye Çevirmek. Y. Çotuksöken & N. Neydim (Dü.), *Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultayı içinde* (ss. 117-122). T.C Maltepe Üniversitesi Yayınları.
- Direk, N. (2008). *Küçük Prens Üzerine Düşünmek*. Pan Yayıncılık.
- Direk, N. (2011). Çocuklar için Felsefe ve Etik . M. R. Şirin (Dü.), *Çocuk ve Çocukluk Deneme Kitabı, Dünyadan Büyüktür Çocuk içinde* (ss. 50-62). Çocuk Vakfı Yayınları.
- Direk, N. (2011). *Çocuklarla Felsefe*. Pan Yayıncılık.
- Direk, N. (2015). Çocuklar için Felsefe Kitapları Üzerine. B. Çotuksöken & H. Tepe (Dü.), *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi içinde* (ss. 97-99). Şen Matbaa.
- Direk, N. (2018, Şubat). Duvarlar örülmeden. *Varlık Aylık Kültür ve Edebiyat Dergisi* (1325), 7-9.
- Direk, N. (2019). *Küçük Prens Üzerine Düşünmek*. Pan Yayıncılık.
- Direk, N. (2020). *Filozof çocuk*. Pan Yayıncılık.
- Direk, N. & Tepe, H. (2013). UNESCO verileri Işığında Dünya'da Çocuklar İçin Felsefe. B. Çotuksöken & H. Tepe (Dü.), *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi içinde* (ss. 77-94). Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Doumenec, E. (2010). *Travailler avec des albums en maternelle: activités d'expression langagière et artistique*. Hachette Éducation.

- Doğan, S. S. (2017, Temmuz 11). “*Farklı alfabe, merakımı gıdıklıyor*” diyen Azade Aslan Oğlak Sohbetleri’nde :). Oğlaklara Kitaplar: <https://www.oglaklarakitaplar.com/2017/07/farkli-alfabe-merakimi-gidikliyor-diyen-azade-aslan-oglak-sohbetlerinde/> adresinden alındı
- Dresang, E. (1999). *Radical Change: Books for Youth in an Digital Age*. H. W. Wilson Company.
- Droit, R.-P. (2014). *Doslar arasında küçük felsefe deneyimleri* (İ. Yerguz, Çev.). Say Yayınları.
- Droit, R.-P. (2016). *Felsefeyle saadet olmaz* (İ. Yerguz, Çev.). Say Yayınları.
- Droit, R.-P. (2021). *Kızıma felsefe öğretiyorum* (İ. Yerguz, Çev.). Say Yayınları.
- Duralı, T. (2018). *Hayatın Anatomisi/ Canlılar Bilim Felsefesi/ Evrim ve Ötesi*. Dergah Yayınları.
- Edebiyathaber.net. (2012, Kasım 19). *Mine Soysal ile çeviri çocuk kitapları üzerine bir söyleşi*. Mart 7, 2023 tarihinde edebiyathaber.net: <https://www.edebiyathaber.net/mine-soysal-ile-ceviri-cocuk-kitaplari-uzerine-bir-soylesi/> adresinden alındı
- Edebiyathaber.net. (2014, Mart 3). *Müren Beykan: “Çıtır Çıtır Felsefe dizisini çocuklarıyla birlikte okuyanlar çok!”*. Mart 7, 2023 tarihinde edebiyathaber.net: <https://www.edebiyathaber.net/muren-beykan-citir-citir-felsefe-dizisini-cocuklariyla-birlikte-okuyanlar-cok-ki-bizler-de-bunu-oneriyoruz/> adresinden alındı
- Éditions Milan. (2020). *Les Goûters Philo*. Haziran 12, 2023 tarihinde www.editionsmilan.com: <https://www.editionsmilan.com/livres/collections/68-les-gouters-philo/> adresinden alındı
- Éditions Milan. (2020). *Trois questions à Brigitte Labbé*. Ocak 5, 2021 tarihinde www.editionsmilan.com: <https://www.editionsmilan.com/actualites/gouters-philo/les-actus-de-brigitte-labbe/trois-questions-a-brigitte-labbe/> adresinden alındı
- Éditions Milan. (2022). *40 Ans A Lire Ensemble*. Nisan 15, 2023 tarihinde [editionmilan.com](http://www.editionsmilan.com): https://www.editionsmilan.com/wp-content/uploads/sites/3/2022/08/Mook_40ans_historique-Milan.pdf adresinden alındı
- Éditions Milan. (2024). *AUTEUR Pierre-François Dupont-Beurier*. Editions Milan Web Sitesi: <https://www.editionsmilan.com/livres/intervenants/2995-pierre-francois-dupont-beurier/> adresinden alındı
- Éditions Milan. (2024). *ILLUSTRATEUR Jacques Azam*. Editions Milan Web Sitesi: <https://www.editionsmilan.com/livres/intervenants/2492-jacques-azam/> adresinden alındı
- Elkind, D. (2001). Değişen Dünyada Çocuk Yetiştirme ve Eğitim. *Dünyada ve Türkiye’de Değişen Çocukluk - 3. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri (16-18 Ekim 2000)* içinde (ss. 15-25). Ankara Üniversitesi Çokaum Yayınları.
- Erdem, H. H. (2011). Türkiye’de Çocuklar İçin Felsefe Kitapları. *Özne - Felsefe Bilim ve Sanat Yazıları* (15), 155-162.
- Eren, Z. (2013). Brigitte Labbé ve Michel Puech’in Aşk ve Dostluk, Şiddet ve Şiddetsizlik Başlıklı Kitapları. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(10), 265-272. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5122>
- Erkurt, M. (2019). Çocuk edebiyatında çeviri kararları. *Notos* (74), 46-48.
- Erten, A. (2011). *Çocuk Yazını Çevirisine Yaklaşımlar*. Hacettepe Yayıncılık.

- Even-Zohar, I. (2008). Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazının Durumu. *Çeviri Seçkisi II: Çeviri (bilim) Nedir?* içinde (S. Paker, Çev.), (ss. 125-132). Sel Yayıncılık.
- Falconer, R. (2008). *The Crossover Novel: Contemporary Children's Fiction and Its Adult Readership*. Routledge.
- Foulquié, P. (1994). *Dictionnaire de la Langue Pédagogique (Pedagoji Sözlüğü)* (C. Karakaya, Çev.). Sosyal Yayınları.
- Frege, G. (1956). The Thought: A Logical Inquiry. *Mind, New Series*, (65).
- Gökçen, E. N. (1980). Çocuk Yayınlarının Nitelikleri. *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız* içinde (ss. 30-34). Remzi Kitabevi.
- Gökberk, M. (2008). *Değişen Dünya Değişen Dil*. Yapı Kredi Yayınları.
- Göktürk, A. (2016). *Çeviri: Dillerin Dili*. Yapı Kredi Yayınları.
- Göktürk, A. (2016). *Okuma Uğraşı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Günışığı Kitaplığı. (2020). *Çocuk Kitaplar (8-12 Yaş) • Diziler Çıtır Çıtır Felsefe Dizisi*. Haziran 12, 2020 tarihinde gunisigikitapligi.com: <https://gunisigikitapligi.com/kitaplar/citir-citir-felsefe-dizisi/> adresinden alındı
- Günışığı Kitaplığı. (2020, Haziran 16). *Editörün Odası - Müren Beykan'la Azade Aslan sohbeti*. [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=60R5tGWxYmo&t=589s>
- Günışığı Kitaplığı [@Gunisigi]. (2022, Haziran 24). *Kamuoyuna Duyuru: İki kitabımız için gerçek dışı suçlamalar !*. [Görsel ektedir] [Post]. X. https://x.com/_Gunisigi/status/1539551166538870784
- Günışığı Kitaplığı [@Gunisigi]. (2022, Haziran 24). *Kamuoyuna Duyuru: İki kitabımız için gerçek dışı suçlamalar ! Klinik Psikolog-Pedagog İnci Vural'ın "Küçükler ve Büyükler" kitabına ilişkin görüş yazısından*. [Görsel ektedir] [Post]. X. https://x.com/_Gunisigi/status/1539551188433133568
- Günışığı Kitaplığı. (2024, Ocak 12). *Yazar Brigitte Labbé*. Günışığı Kitaplığı Web Sitesi: <https://gunisigikitapligi.com/kisiler/brigitte-labbe/> adresinden alındı
- Günay, V. D. (2013). *Metin Bilgisi/Hem Metin Çözümleme Hem De Yaratıcı Yazma*. Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Günay, V. D. (2018). *Söylem Çözümlemesi*. Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Güneş, Z. (2002). Çocuk Kitaplarında Uyulması Gereken Eğitim İlkeleri. *Çocuk Edebiyatı* içinde (ss. 25-26).
- Güneş, Z. (2007). Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Temel Özellikler. *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı* içinde (ss. 39-64).
- Gür, C. (2010). Çocuklarla Felsefe. *Civilacademy Journal of Social Sciences/ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 43-54.
- Gadamer, H.-G. (1995). Hermeneutik. D. Özlem (Dü.), *Hermeneutik (Yorumbilgisi) Üzerine Yazılar* içinde (D. Özlem, Çev.), (ss. 9-28). Ark Yayınları.
- Galichet, F. (2007). *La philosophie à l'école*. Editions Milan.
- Gander, M. J. & Gardiner, H. W. (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. İmge Kitapevi.
- Genette, G. (1987). *Seuils*. Editions du Seuil.
- Gillham, B. (2000). *Case Study Research Methods*. Continuum.
- Godart, M. (1904, Juillet-Décembre). *La Littérature Enfantine. La Revue Pédagogique, tome 45* içinde (ss. 464-474). Publication Mensuelle.
- Gregory, M. (2011). Philosophy for Children and Its Critics: a Mendhan Dialogue. *Journal of Philosophy of Education*, 45(2), 199-219.
- Gudière, M. (2011). *Intrduction à La Traductologie*. Groupe de Boeck.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. Suny Press.

- Haynes, J. & Murriss, K. (2012). *Picturebooks, pedagogy, and philosophy*. Routledge.
- Heidegger, M. (2018). *Varlık ve Zaman* (K. H. Ökten, Çev.). Alfa Yayınları.
- Heimsoeth, H. (2020). *Felsefenin Temel Disiplinleri* (T. Mengüşoğlu, Çev.). Doğu Batı Yayınları.
- Hilav, S. (2021). *Felsefe El Kitabı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Hobbes, T. (2014). *Leviathan* (S. Lim, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Holmes, J. S. (2012). Çeviribilimin Adı ve Doğası. M. Rifat (Dü.), *Çeviri Seçkisi II: Çeviri (bilim) Nedir ?* içinde (A. Koş, Çev.), (ss. 107-119). Sel Yayıncılık.
- Horner, C. & Westacott, E. (2011). *Felsefe aracılığıyla düşünme* (A. Arslan, Çev.). Phoenix.
- Hunt, P. (1990). *Children's Literature: The Development of Criticism*. Routledge.
- Hunt, P. (1991). *Criticism, Theory & Children's Literature*. Basil Blackwell.
- Hunt, P. (1992). *Literature For Children*. Routledge.
- Hunt, P. (1994). *Introduction to Children's Literature*. Oxford University Press.
- Hunt, P. (1996). What the authors tell us?. P. Hunt (Dü.), *International Companion Encyclopedia of Children's Literature* içinde (ss. 548-563). Routledge.
- Hunt, P. (2006). Introduction : The expanding world of Children's Literature Studies. P. Hunt (Dü.), *Understanding Children's Literature* içinde (ss. 1-14). Routledge, Taylor & Francis e-Library.
- Hurtado Albir, A. (1990). *La notion de fidélité en traduction*. Didier Erudition.
- Hurtado Albir, A. (2005). La théorie interprétative de la traduction-sa place en traductologie. *La théorie interprétative de la traduction I - genèse et développement* içinde (ss. 163-193). Lettres modernes minard.
- Institut Français de Turquie. (2021, Ocak 5). *SALON littéraire : Goûters philo avec Brigitte Labbé - Conférence sur Zoom avec Brigitte Labbé, Yiğit Bener et Azade Aslan*. [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=BymNqj_CJvA
- İpşiroğlu, Z. (1992). *Eleştirinin Eleştirisi*. Cem Yayınevi.
- İpşiroğlu, Z. (1992). Nasıl Bir Çocuk Edebiyatı? *Milliyet Sanat* (301), 26-27.
- İpşiroğlu, Z. (2007). Çocuk Yazını Eleştirisi. S. Sever (Dü.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri) 4-6 Ekim 2006, Bildiriler Kitabı* içinde (ss. 173-176). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Israel, F. (1990). Traduction littéraire et théorie du sens. (M. Lederer, Dü.) *Études traductologiques en hommage à Danica Seleskovitch* içinde (ss.29-43). Lettres Modernes Minard.
- Jaspers, K. (1997). *Felsefe Nedir?* (İ. Z. Eyuboğlu, Çev.). Say Yayınları.
- Jones, E. (1994). *The Play's the Thing*. Teacher's College Press.
- Kıraathane İstanbul Edebiyat Evi. (2023, Ekim 14). *Sansürlenen Edebiyat mı, Çocuklar mı ?* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=-68Dbal1RN8&t=114s>
- Kadızoğlu, D. & Aslan, Y. (2019). “Çıtır Çıtır Felsefe” Adlı Telif Çocuk Edebiyatı Serisinin Jackson Konsepti Bağlamında İncelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 7(3), 14-30.
- Kaminski, W. (2016). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatına Giriş* (Y. Baş, Çev.). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kant, I. (2009). *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi* (I. Kuçuradi, Çev.). Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kant, I. (2009). *Pratik Aklın Eleştirisi* (I. Kuçuradi, Ü. Gökberk, Akatlı, & Füsün, Çev.). Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

- Karakaya, Z. (2005). *Çocuk Felsefesi ve Çocuk Edebiyatı*. Hece Yayınları.
- Karakaya, Z. (2006). Çocuk Felsefesi ve Çocuk Eğitimi. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(1), 23-37.
- Kennedy, D. (1999, Ağustos). Subversive Innocence. *Childhood*, 6(3), 389-399.
- Kennedy, D. (2022). Çocuk ve Postmodern Öznellik. *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi - Çocuk Düşüncesi* (108), 95-110.
- Klingberg, G. (1986). *Children's Fiction in the Hands of the Translators*. Liber/Gleerup.
- Koskinen, K. (2010). Agency and Causality: Towards Explaining by Mechanisms in Translation Studies. T. Kinnunen & K. Koskinen (Dü.), *Translators' Agency* içinde (ss. 165-187). Tampere University Press.
- Kuçuradi, I. (2015). Türkiye’de felsefe eğitimi. B. Çotuksöken & H. Tepe (Dü.), *Çocuklar için felsefe eğitimi* içinde (ss. 113-118). Türkiye Felsefe Kurumu.
- La Société Éditions Larousse. (2023, Haziran). *Larousse. Fr.* Larousse. Fr - Dictionnaire de Français: <https://www.larousse.fr> adresinden alındı
- Labbé, B. & Puech, M. (2000). *Les Goûters Philo*. Éditions Milan.
- Labbé, B. & Puech, M. (2000). *Les Goûters Philo - La guerre et la paix*. Éditions Milan.
- Labbé, B. & Puech, M. (2000). *Les Goûters Philo - La vie et la mort*. Éditions Milan.
- Labbé, B., & Puech, M. (2000). *Les Goûters Philo - Le travail et l'argent*. Éditions Milan.
- Labbé, B. & Puech, M. (2000). *Les Goûters Philo - Les garçons et les filles*. Éditions Milan.
- Labbé, B. & Puech, M. (2000). *Les Goûters Philo - Pour de vrai, pour de faux*. Éditions Milan.
- Labbé, B. & Puech, M. (2000). *Les Goûters Philo - Prendre son temps et perdre son temps*. Éditions Milan.
- Labbé, B. & Puech, M. (2001). *Les Goûters Philo - Le bien et le mal*. Éditions Milan.
- Labbé, B. & Puech, M. (2001). *Les Goûters Philo - Libre et pas libre*. Éditions Milan.
- Labbé, B. & Puech, M. (2005). *Les Goûters Philo - L'amour et l'amitié*. Éditions Milan.
- Labbé, B. & Puech, M. (2006). *Çıtır Çıtır Felsefe* (Cilt 1-32). (M. Beykan, Dü. & A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı Yayınevi.
- Labbé, B. & Puech, M. (2006). *Çıtır Çıtır Felsefe - İyi ve Kötü* (A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı Yayınevi.
- Labbé, B. & Puech, M. (2006). *Çıtır Çıtır Felsefe- Oğlanlar ve Kızlar* (A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı Yayınevi.
- Labbé, B. & Puech, M. (2006). *Les Goûters Philo - Gerçekten ve Yalancıkdan* (A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı Yayınevi.
- Labbé, B. & Puech, M. (2007). *Çıtır Çıtır Felsefe - Özgür Olan ve Olmayan* (A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı Yayınevi.
- Labbé, B. & Puech, M. (2007). *Çıtır Çıtır Felsefe - İş ve Para* (A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı Yayınevi.
- Labbé, B. & Puech, M. (2007). *Çıtır Çıtır Felsefe - Savaş ve Barış* (A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı Yayınevi.
- Labbé, B. & Puech, M. (2008). *Les Goûters Philo - Moi et les autres*. Éditions Milan.
- Labbé, B. & Puech, M. (2010). *Çıtır Çıtır Felsefe - Ben ve Başkaları* (A. Azade, Çev.). Güneşli Kitaplığı Yayınevi.

- Labbé, B. & Puech, M. (2010). *Çıtır Çıtır Felsefe - Yaşam ve Ölüm* (A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı.
- Labbé, B. & Puech, M. (2010). *Les Goûters Philo - Croire et savoir*. Éditions Milan .
- Labbé, B. & Puech, M. (2011). *Çıtır Çıtır Felsefe - Zaman Çok ve Zaman Yok* (A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı Yayınevi.
- Labbé, B. & Puech, M. (2012). *Çıtır Çıtır Felsefe - Aşk ve Dostluk* (A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı.
- Labbé, B. & Puech, M. (2013). *Çıtır Çıtır Felsefe - Küçükler ve Büyükler* (A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı.
- Labbé, B. & Puech, M. (2014). *Çıtır Çıtır Felsefe - İnanmak ve Bilmek* (A. Aslan, Çev.). Güneşli Kitaplığı Yayınevi.
- Ladmiral, J.-R. (1979). *Traduire: Théorèmes pour la traduction*. Petite Bibliotheque Payot.
- Laplace, C. (2005). *La genèse de la théorie Interprétative de la traduction*. F. Israël & M.
- Lathey, G. (2006). *The Translation of Children's Literature. A Reader*. Multilingual Matters.
- Lathey, G. (2006). The Translator Revealed: Didacticism, Cultural Mediation and Visions of the Child Reader in Translators' Prefaces. J. Van Coillie, & W. P. Verschueren (Dü.), *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies* içinde (ss. 1-18). St. Jerome Publishing.
- Lathey, G. (2016). *Translating Children's Literature*. Routledge.
- Lederer, M. (1981). *La traduction simultanée-fondements théoriques*. Minard - Lettres Modernes.
- Lederer, M. (1994). *La traduction aujourd'hui. Le modèle interprétatif*. Hachette.
- Lesnik-Oberstein, K. (1996). Defining Children's Literature and Childhood. P. Hunt (Dü.), *International Companion Encyclopedia of Children's Literature* içinde (ss. 15-29). Routledge.
- Lipman, M. (1982). Philosophy for children. *Thinking: The Journal of Philosophy For Children*, 3(3/4), 35-44.
- Lipman, M., Sharp, A. M. & Oscanyan, F. S. (2023). *Felsefe Sınıfta* (M. Kerem, Çev.). Usturlab Kitaplığı.
- Locke, J. (2000). *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme* (Cilt I-II) (M. Delikara Topçu, Çev.). Öteki Yayınları.
- Lukens, R. J., Smith, J. J. & Miller Coffel, C. (2021). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış* (C. Pamay, Çev.). Erdem Yayınları.
- Marcel, G. (1952). Philosophy. *Metaphysical Journal*, 298-320.
- Maslow, A. (1943). *A theory of human motivation*. Harper and Row.
- Maslow, A. (1954). *Motivation and personality*. Harper and Row.
- Maslow, A. (1962). *Toward a psychology of being*. Harper and Row.
- Matthews, G. B. (1999). *The Philosopher's Child*. Harvard University Press.
- Matthews, G. B. (2000). *Çocukluk Felsefesi* (E. Çakmak, Çev.). Gendaş Kültür.
- Merleau-Ponty, M. (1964). Hegel's Existentialism. *Sense and Non-Sense*, 63-70.
- Merriam, S. B. & Grenier, R. S. (2019). *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*. Jossey-Bass Publishers.
- Mikroscope. (2024, Nisan). *Mikroscope - Dosya Konusu: Türkiye'deki Çocuk Edebiyatı - Ayna*. Mayıs 2024 tarihinde Mikroscope: <https://www.mikro-scope.com/ayna/dosya-konusu-turkiyedeki-cocuk-edebiyati/> adresinden alındı
- Miller, P. H. (2008). *Gelişim Psikolojisi Kuramları* (Z. Gültekin, Çev.). İmge Kitapevi.

- Mounin, G. (1963). *Les problèmes théoriques de la traduction*. Gallimard.
- Nandy, A. (1987). Reconstructing Childhood: A Critique of the Ideology of Adulthood. *Traditions, Tyranny and Utopias* içinde (ss. 70-92). Oxford University Press.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Neveu, E. (1999). Pour en finir avec l'«enfantisme» Retours sur enquêtes. *Réseaux*, 17(92), 175-201.
- Newmark, P. (1998). *A Textbook of Translation*. Prentice Hall.
- Neydim, N. (2003). *80 Sonrası Paradigma Değişimi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı*. Bu Yayınevi.
- Neydim, N. (2005). Küçük Prens Çevirilerindeki Çevirmen Kararlarına Erek Odaklı Bakışla Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 17(17), 99-110.
- Neydim, N. (2006). *Çeviri Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Edebiyatı Çevirisi Üzerine*. Eylül 12, 2021 tarihinde Çeviribilim: <https://ceviribilim.com/2006/06/01/ceviri-cocuk-edebiyati-ve-cocuk-edebiyati-cevirisi-uzerine/> adresinden alındı
- Neydim, N. (2006, Ağustos 30). *Masumiyetini Tamamen Kaybeden Seçki*. Eylül 12, 2021 tarihinde Çeviribilim: <https://ceviribilim.com/2006/08/30/masumiyetini-tamamen-kaybeden-secki-100-temel-eser/> adresinden alındı
- Neydim, N. (2022). *Çocuk Edebiyatı | Araştırma - İnceleme - Eleştiri*. Bilgiyolu Kültür Yayınları.
- Nikolajeva, M. (1995). Children's Literature as a Cultural Code: A Semiotic Approach to History. M. Nikolajeva (Dü.), *Aspects and Issues in the History of Children's Literature* içinde (ss. 39-52). Greenwood Press.
- Nikolajeva, M. (1998). Exit Children's Literature. M. Nikolajeva (Dü.), *The Lion and the Unicorn* içinde (ss. 221-236). Greenwood Press.
- Nodelman, P. (1992). *The Pleasures of Children's Literature*. Longman Publisher, The University of Winnipeg.
- Nord, C. (1995). Text-functions in translation: Titles and headings as a case in point. *Target*, 7(2), 261-184.
- O'Connell, E. (2006). Translating for Children. G. Lathey (Dü.), *The Translation of Children's Literature: A Reader* içinde (ss. 15-24). Multilingual Matters.
- O'Sullivan, E. (2000). *Kinderliterarische Komparatistik*. Winter.
- O'Sullivan, E. (2006). Translating Pictures. G. Lathey (Dü.), *The Translation of Children's Literature. A Reader* içinde (ss. 113-121). Multilingual Matters.
- O'Sullivan, E. (2013). Children's Literature and Translation Studies. C. Millán, & F. Bartrina (Dü.), *The Routledge Handbook of Translation Studies* içinde (ss. 451-463). Routledge.
- O'Sullivan, E. & Immel, A. (2017). *Imagining Sameness and Difference in Children's Literature: From the Enlightenment to the Present Day*. (E. O'Sullivan, & A. Immel, Dü.). Palgrave Macmillan.
- Oittinen, R. (1993). *I Am Me – I Am Other: On the Dialogics of Translating for Children*. University of Tampere.
- Oittinen, R. (2000). *Translating for Children*. Garland Publishing.
- Oğuzkan, A. F. (1979). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Kadioğlu Matbaası.
- Oğuzkan, A. F. (2006). *Çocuk Edebiyatı*. Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, A. F. & Alaylıoğlu, R. (1976). *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*. İnkılap ve Ata Kitapevleri.

- Oseki-Dépré, I. (1999). *Théories et pratiques de la traduction littéraire*. Armand Colin.
- Özcan, O. (2019). Yazın çevirisi incelemelerinde yorumlayıcı çeviri kuramı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*(16), 587-603. DOI: [10.29000/rumelide.619082](https://doi.org/10.29000/rumelide.619082)
- Özdemir, Ö. (2021). *Felsefe Sınıfı - İlkokul Öğretim Programıyla Bütünleştirilmiş Çocuklarla Felsefe Uygulamaları*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özturan, M. (2013, Aralık 7). *Müren Beykan Anlattı Çıtır Çıtır Felsefe: Yetişkinleri Sarsan Çocuk Kitapları*. (Bia Haber Merkezi) Aralık 4, 2022 tarihinde bianet.org: <https://m.bianet.org/biamag/sanat/151879-citir-citir-felsefe-yetiskinleri-sarsan-cocuk-kitaplari> adresinden alındı
- Pera Müzesi. (2020, Ekim 20). *Pablo Picasso Kimdir?* Haziran 15, 2023 tarihinde Pera Müzesi: https://www.peramuzesi.org.tr/blog/pablo-picasso-kimdir/1541?gclid=Cj0KCQjw9rSoBhCiARIsAFOiplmXSKP7BiLj-CnhKUbhVU-Pk8ql0BJ8ubh1gAlpz8e7iqeKtVg9S5AaAuDVEALw_wcB adresinden alındı
- Piaget, J. (2001). *The Psychology of Intelligence*. Littlefield Adams.
- Piaget, J. (2004). *Çocukta Zihinsel Gelişim* (H. Portakal, Çev.). Cem Yayınevi.
- Piaget, J. (2007). *Çocukta Dil ve Düşünme* (S. E. Siyavuşgil, Çev.). Palme Yayıncılık.
- Piaget, J. (2010). *Çocuğun Gözüyle Dünya* (I. Yergüz, Çev.). Dost Kitapevi.
- Platon. (2011). *Diyaloglar (Sokrates'in Savunması)* (T. Aktürel, Çev.). Remzi Kitabevi.
- Pokorn, N. K. (2012). *Post-Socialist Translation Practices: Ideological Struggle in Children's Literature*. John Benjamins.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu* (K. İnal, Çev.). İmge Kitabevi.
- Puech, M. (2006). *Livres pour enfants | Brigitte Labbé, Michel Puech, Les Goûters Philo, illustrations Jacques Azam, éditions Milan*. Ocak 15, 2022 tarihinde michel.puech.free.fr: <http://michel.puech.free.fr/pages/gouters.html> adresinden alındı
- Puurttinen, T. (1995). *Linguistic Acceptability in Translated Children's Literature*. University of Joensuu.
- Puurttinen, T. (1998). Translating Linguistic Markers of Ideology. A. Chesterman, N. G. Salvador & Y. Gambier (Dü.), *Translation In Context* içinde (ss. 177-186). John Benjamins Publishing Company.
- Rakova, Z. (2016, Ekim). *Çeviri Kuramları* (Y. Polat, Çev.). Delta Kültür Yayınevi.
- Ravoux, J. P. (2015). *Küçük Prens ve felsefe* (A. Yalınız, Çev.). Kafekültür Yayıncılık.
- Reiss, K. (2000). Type, kind and individuality of text: Decision making in translation. L. Venuti (Dü.), *The translation studies reader* içinde (S. Kitron, Çev.), (ss. 160-171). Routledge.
- Resmî Gazete. (2018, Nisan 11). Tebliğ Meslekî Yeterlilik Kurumu. *Ulusal Meslek Standartlarına Dair Tebliğ*. 30388 (Mükerrer). (Tebliğ No: 2018/9).
- Ricœur, P. (1975). *La métaphore vive*. Seuil.
- Rifat, M. (2012). *Açıklamalı Göstergebilim Sözlüğü-kavramlar, yöntemler, kuramcılar, okullar*. (R. Kızıler, Dü.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Roig, B. A. & Kenfel, V. (2014). *The Representations of the Spanish Civil War in European Children's Literature (1975-2008)*. Peter Lang.
- Rosen, R. & Katherine, T. (2018). Introduction: The woman-child question: A dialogue in the borderlands. *Feminism and the politics of childhood: Friends or foes?*, 1-20.

- Rousseau, J.-J. (2023). *Émile ou de l'éducation*. Classiques Garnier.
- Sözeri, M. (2020). *Johann Wolfgang von Goethe'nin 'Reineke Fuchs' Adlı Eserinden Hareketle Dil İçi ve Diller Arası Uyarlama Çevirilerde Kazançlar ve Kayıplar*. [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Saint-Exupéry, A. (2022). *Küçük Prenses*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Saldanha, G. & O'Brien, S. (2014). *Research Methodologies in Translation Studies*. Routledge.
- Sale, R. (1982). The Audience in Children's Literature. G. E. Slusser, E. S. Rabkin & R. Scholes (Dü.), *Bridges to Fantasy* içinde (ss. 78-84). Southern Illinois UP.
- Salerno, J. (2011). *Frege'ye Dair* (A. Dereko, Çev.). Birleşik Yayınevi.
- Saraç, T. (2005). *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*. Adam Yayınları.
- Schleiermacher, F. (1963/1813). *Ueber die verschiedenen Methoden des Uebersetzens. Das Problem des Übersetzens*. H. J. Störig (Dü.), Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Schleiermacher, F. (2004). On Different Methods of Translating. L. Venuti (Dü.), *The Translation Studies Reader*, 43-63.
- Seleskovitch, D. & Lederer, M. (1993). *Interpréter pour Traduire*. Didier Érudition.
- Sever, S. (2004). Anadili Öğretiminin Temel Bir Aracı: Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitapları Disiplinlerarası Bakışla Türkiye'de Çocuk. 4. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi* içinde (ss. 223-236). Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 11.
- Sever, S. (2021). *Çocuk ve Edebiyat*. Tudem Yayınevi.
- Shavit, Z. (1986). *Poetics of Children's Literature*. University of Georgia Press.
- Shavit, Z. (1991). Çocuk Yazını Çevirisinin Yazınsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi. *Metis Çeviri Dergisi*, 19-24.
- Shavit, Z. (1995). The Historical Model of the Development of Children's Literature. M. Nikolajeva (Dü.), *Aspects and Issues in the History of Children's Literature* içinde (ss. 19-32). Greenwood Press.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. Çocuk Vakfı Yayını.
- Şirin, M. R. (2012). *Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Ders Notları*. Marmara Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü.
- Şirin, M. R. (2016). *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*. Kapı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2021). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış - Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?* - Uçan At Yayınları.
- T.C. Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu. (Kabul Tarihi: 21/6/1927; Resmi Gazete: Tarih: 7/7/1927; ulaşıldığı yıl: 2022).
- Türk Ansiklopedisi. (1982). Çocuk Maddesi. (Cilt. 12, s. 43). Milli Eğitim Basımevi.
- Türk Dil Kurumu. (2023). Mart 23, 2020 tarihinde Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Taşdelen, V. (2005, Ağustos-Eylül). Çocuğunu Anlayan Edebiyat. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105.
- Taşdelen, V. (2014). Felsefenin Gülümseyen Yüzü: Çocuklarla Felsefe. *Türk Dili Dergisi*, 562-568.
- Tabbert, R. (2002). Approaches to the translation of children's literature: A review of critical studies since 1960. *Target*, 14(2), 303-305.
- Tahir-Gürçağlar, Ş. (2008). Çoğuldizge Kuramı, Uygulamalar Eleştiriler. M. Rifat (Dü.), *Çeviri Seçkisi I, Çeviriyi Düşünenler* içinde (ss. 193-209). Sel Yayıncılık.

- Tellioğlu, B. (1998). Hans Vermeer'in Skopos Kuramında Görecelik Kavramının yeri ve Bu Kavramın Çeviri Eleştirisine Yansımaları 'Görece Görecelik'. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi* (8), 159-166.
- Tepe, H. (2015). UNESCO verileri ışığında dünyada çocuklar için felsefe. B. Çotuksöken, & H. Tepe (Dü.), *Çocuklar için felsefe eğitimi* içinde (ss. 77-94). Türkiye Felsefe Kurumu.
- Thomson-Wohlgemuth, G. (1998). *Children's Literature and its Translation. An overview*. Surrey University.
- TÜBA. (2021). *Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü*. Yeni Reform Matbaacılık.
- Toury, G. (2012). Çeviri Normlarının Doğası ve Çevirideki Rolü. M. Rifat (Dü.), *Çeviri seçkisi II Çeviri (bilim) nedir ?* içinde (A. Eker, Çev.), (ss. 149-164). Sel Yayıncılık.
- Townsend, J. R. (1971). *A Sense of Story: Essays on Contemporary Writers for Children*. Longman.
- Turgut, İ. (1998). *Felsefenin Temel Sorunları*. Akademi kitabevi.
- Turin, J. (2008). *Ces livres qui font grandir les enfants*. Didier Jeunesse.
- Tymoczko, M. & Gentzler, E. (2002). *Translation and Power*. University of Massachusetts Press.
- UNESCO. (2007). *La Philosophie, une École de la Liberté. Enseignement de la philosophie et apprentissage du philosophe : État des lieux et regards pour l'avenir*. M. Goucha (Dü.), UNESCO.
- Uygur, N. (1960). Bir Felsefe Sorusu Nedir? *Felsefe Arkivi*, 1(1).
- Uygur, N. (1962). *Dilin gücü: denemeler*. Kitap.
- Uygur, N. (2007). *Felsefenin Çağrısı*. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Uygur, N. (2008). Dil ve Çeviri. M. Rifat (Dü.), *Çeviri Seçkisi I : Çeviriyi Düşünenler* içinde (ss. 104-108). Sel Yayıncılık.
- Van Coillie, J. & Verschueren, W. P. (2006). *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies*. St. Jerome.
- Vansielegheem, N. & Kennedy, D. (2012). Introduction: What is philosophy for children, what is philosophy with children-after Matthew Lipman. N. Vansielegheem & K. D. (Dü.), *Philosophy for children in transition problem and prospects* içinde (ss. 1- 12). Wiley-Blackwell Publication.
- Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge.
- Vermeer, H. J. (1989). Scopos an Commission in Translational Action. A. Chesterman (Dü.), *Readings in Translation Theory* içinde (ss. 173-187). Finn Lectura.
- Wartenberg, T. E. (2020). *Küçük çocuklar için büyük fikirler: Çocuk edebiyatıyla felsefe öğretimi* (S. Kurtar & A. K. Gülen, Çev.). Sentez Yayıncılık.
- Winnicott, D. W. (1971). *Playing and Reality*. Basic Books.
- Wittgenstein, L. (2020). *Felsefi Soruşturmalar* (H. Barışcan, Çev.). Metis Yayınları.
- Worley, P. (2019). *Felsefe Makinesi: Bir Yol Haritası: Çocuklar için Felsefe (P4C) Nasıl Yapılır?* (T. Büyükuğurlu, Çev.). Paraşüt Kitap.
- Worley, P. (2023). *Felsefe Gemisi: Odysseia İle Çocuklar İçin Felsefe* (T. Büyükuğurlu, Çev.). Paraşüt Kitap.
- Yılmaz, N. & Bilican, Y. M. (2021). *Çocuk Edebiyatı ve Felsefe*. Ayrıntı Yayınları - Dinozor Çocuk.
- Yalçın, A. & Aytas, G. (2017). *Çocuk Edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Yarkın, Ö. (2018, Şubat). Çocuklar için felsefe yazını üzerine. *Varlık Aylık Kültür ve Edebiyat Dergisi* (1325), 17-19.
- Yin, R. K. (2009). *Case Study Research: Design and Methods*. Sage.

Zivtçi, N. (2007). Çocuk Edebiyatı Çevirisinde Kültürel Değerlerin Aktarılması. S. Sever (Dü.), 2. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (ss. 357-360). Ankara Üniversitesi Yayınları.

EKLER

EK-1. Les Goûters Philo [Çıtır Çıtır Felsefe] dizisi için hızlı tablo⁷¹

<u>Kaynak</u> <u>Kitap Adı</u>	<u>Kaynak</u> <u>Dizgede</u> <u>Yayımlanma</u> <u>Sırası - Yılı</u>	<u>Erek Kitap Adı</u>	<u>Erek</u> <u>Dizgede</u> <u>Yayımlanma</u> <u>Sırası - Yılı</u>	<u>Konu</u>	<u>Felsefi</u> <u>Problemler,</u> <u>Temalar ve</u> <u>Temel</u> <u>Kavramlar</u>
<i>La vie et la mort</i>	1 - 2000	<i>Yaşam ve Ölüm</i>	17 - 2010	Yaşam ve ölüm döngüsü, her canlının değeri ve önemi ve ölümle olan ilişkiler üzerine öyküler	Yaşam ve ölüm problemi, yaşam, ölüm, dünyanın işleyişi, evrim, doğal yaşam, yaşam döngüsü, roller
<i>La guerre et la paix</i>	2 - 2000	<i>Savaş ve Barış</i>	7 - 2007	Yaşamı derinden etkileyen savaş ve barış gerçeği üzerine öyküler	Yaşam ve ölüm problemi haklara saygı, güvenlik gücü, kurallar-yasalar Birleşmiş Milletler, güç kullanmak, barış, toplum yaşamı, iletişim, birey ve toplum, hak ve özgürlükler
<i>Le travail et l'argent</i>	4 - 2000	<i>İş ve Para</i>	8 - 2007	Yaşamda önemli yer tutan iş ve para konuları üzerine öyküler	Kendine saygı, iş yaşamı, değiş tokuş, başarı, para kazanmak, sorumluluk, birey ve toplum, kişisel gelişim, hak ve özgürlükler
<i>Prendre son temps et perdre son temps</i>	5 - 2000	<i>Zaman Çok ve Zaman Yok</i>	19 - 2011	Yaşamda sıkça sorgulanan zaman kavramı üzerinden boş zaman ve zaman	Zaman problemi, hayal kurmak, zamanı planlamak,

⁷¹ Tabloda koyu olarak işaretli olan kitaplar, bu çalışmada inceleme bölümünde yer verilen kitaplardır.

				yitirmek üzerine öyküler	geçmiş-gelecek, para, değişim, pişmanlık, acele etmek, birey ve toplum, hak ve özgürlükler, zaman ve mekân
<i>Pour de vrai, pour de faux</i>	6 - 2000	<i>Gerçekten ve Yalancılıktan</i>	3 - 2006	Yaşamda sıkça karşılaşılan olaylardan yola çıkan gerçek ve yalan kavramları üzerine öyküler	İlişkiler, yalan, doğru-yanlış, yaşam, suç-ceza, güven, gerçekler, hak ve özgürlükler, birey ve toplum, erdemler
<i>Les garçons et les filles</i>	7 - 2000	<i>Oğlanlar ve Kızlar</i>	4 - 2006	Sıklıkla merak edilen cinsiyet konusu üzerine öyküler	Varlık ve benlik problemi, ayrımcılık, farklılıklar, ilişkiler, kendini tanımak, hoşgörü, sosyal gelişim, aile, hak ve özgürlükler, birey ve toplum, kişisel gelişim
<i>Le bien et le mal</i>	8 - 2001	<i>İyi ve Kötü</i>	1 - 2006	Temel iki kavram olan iyi ve kötü üzerine öyküler	Duygular, toplum yaşamı, iyi-kötü, mutluluk, yalan, üzüntü, doğru-yanlış, kurallar, birey ve toplum, erdemler, hak ve özgürlükler
<i>La justice et l'injustice</i>	9 - 2001	<i>Adalet ve Haksızlık</i>	2 - 2006	Temel iki kavram olan adalet ve haksızlık üzerine öyküler	Uygarlık, özgürlükler, adalet, eşitlik, haklı-haksız, haklara saygı,

					toplum yaşamı, birey ve toplum, vatandaşlık, hak ve özgürlükler
<i>Ce qu'on sait et ce qu'on ne sait pas</i>	10 - 2001	<i>Bildiklerimiz ve Bilmediklerimiz</i>	6 - 2007	Yaşamda sıkça karşılaşılan olaylardan yola çıkan bilinen-bilinmeyen kavramları üzerine öyküler	Bilgi, seçimler, teknoloji, karar vermek, merak, gerçekler, kuşku, hak ve özgürlükler, birey ve toplum, bilim ve teknoloji
<i>Les chefs et les autres</i>	11 - 2001	<i>Liderler ve Diğerleri</i>	13 - 2009	Sıkça sorgulanan liderlik kavramı üzerine öyküler	Risk almak, eşitlik, sorumluluk, toplumsal yaşam, ekip çalışması, demokrasi, yönetmek, kurallar, hak ve özgürlükler, birey ve toplum, kişisel gelişim
<i>Les petits et les grands</i>	12 - 2001	<i>Küçükler ve Büyükler</i>	24 - 2013	Küçüklerin haklarını ve büyüklerin sınırlarını tartışan öyküler	Güç, büyükler-küçükler, şiddet, kendini kanıtlamak, taciz, büyümek, iletişim, yasalar, çocuk hakları, idealler, hak ve özgürlükler, birey ve toplum, duygular
<i>Libre et Pas libre</i>	13 - 2001	<i>Özgür olan ve Olmayan</i>	9 - 2007	Yaşamın içindeki olaylarla özgürlük kavramı üzerine öyküler	Özgürlük, sorumluluk, karar vermek, mutluluk, zararlı alışkanlıklar, haklara saygı, fedakârlık, seçimler,

					birey ve toplum, erdemler, hak ve özgürlükler
<i>Le bonheur et le malheur</i>	14 - 2001	<i>Mutluluk ve Mutsuzluk</i>	12 - 2008	Karmaşık duygulardan yola çıkan ve mutluluk kavramını tartışan öyküler	Duygular, umut, paylaşmak, mutlu olmak, yetinmek, çaba göstermek, birey ve toplum, duygular, hak ve özgürlükler
<i>La nature et la pollution</i>	15 - 2002	<i>Doğa ve Kirlilik</i>	10 - 2007	Gelecek için önemli olan doğa ve kirlilik üzerine öyküler	Doğa sevgisi, çevre, beslenme, atıklar, Dünya, geri dönüşüm, genetiği değiştirilmiş organizma (GDO), korumak, doğal yaşam, kibir, icatlar, birey ve toplum, doğa ve evren, hak ve özgürlükler
<i>La violence et la non-violence</i>	18 - 2002	<i>Şiddet ve Şiddetsizlik</i>	22 - 2012	Şiddet kavramını ve şiddetin şiddetle çözülemeyeceğini tartışan öyküler	İletişim, şiddet karşıtlığı, çatışmak, fanatizm, öfke, haksızlık, kaba güç, duygusal şiddet, duyarlılık, birey ve toplum, duygular, hak ve özgürlükler
<i>La beauté et laideur</i>	19 - 2002	<i>Güzellik ve Çirkinlik</i>	5 - 2007	Yaşamdan ve duygulardan yola çıkan güzellik ve çirkinlik kavramlarını tartışan öyküler	Dış görünüş, güzellik, güzel-çirkin, değerler, iyi-kötü, hoşgörü, kendine saygı, estetik,

					birey ve toplum, hak ve özgürlükler, duygular, erdemler
<i>Le rire et les armes</i>	20 - 2002	<i>Kahkaha ve Gözyaşları</i>	32 - 2020	Yaşamda önemli bir yer tutan gülme ve ağlamam kavramlarını tartışan öyküler	İletişim, okul, arkadaşlık, fıkra, cesaret, şaka, saygı, duygular, mutluluk, farklılıklar, duygular, birey ve toplum, çocuk dünyası, kişisel gelişim
<i>Le courage et la peur</i>	21 - 2002	<i>Cesaret ve Korku</i>	11 - 2008	Sıkça karşılaşılan duygulardan yolan cesaret ve korku kavramlarını tartışan öyküler	Duygular, cesaret, anlayış göstermek, utanmak, fobiler, korkmak, özgüven, korkuyu yenmek, birey ve toplum, duygular, hak ve özgürlükler
<i>Le succès et l'échec</i>	22 - 2005	<i>Başarı ve Başarısızlık</i>	14 - 2008	Sıkça karşılaşılan duygulardan yolan başarı ve başarısızlık kavramlarını tartışan öyküler	Cesaret, anlayış göstermek, kararlılık, özgüven, mutluluk, başarı, kendini tanımak, kaygılar, birey ve toplum, kişisel gelişim, hak ve özgürlükler, iletişim
<i>L'amour et l'amitié</i>	23 - 2005	<i>Aşk ve Dostluk</i>	21 - 2012	Sevginin iki farklı biçimi olan aşk ve dostluk kavramlarını tartışan öyküler	Arkadaşlık, fedakarlık, kıskançlık, duygular, sevgi, kendini

					tanımak, ayrılık, hak ve özgürlükler, birey ve toplum, duygular
<i>La parole et le silence</i>	25 - 2005	<i>Söz ve Sessizlik</i>	20 - 2011	Düşünceyi ve iletişimi biçimleyen, sıkça sorgulanan söz ve sessizlik kavramlarını tartışan öyküler	Sessizlik, düşünce, konuşmak, iletişim, haklar, dil, sözcükler, birey ve toplum, hak ve özgürlükler, iletişim
<i>Le corps et l'esprit</i>	26 - 2006	<i>Beden ve Akıl</i>	18 - 2010	Sıklıkla sorgulanan iki gerçek kavram bedeni ve aklı tartışan öyküler	Dış görünüş, seçimler, nezaket, hayal-gerçek, düşünmek, farklılıklar, kişilik, var olmak, beden, güzellik, soyut-somut, birey ve toplum, hak ve özgürlükler, sağlık, çevre, spor
<i>D'accord et pas d'accord</i>	27 - 2007	<i>Anlaşmak ve Anlaşmamamak</i>	30 - 2017	Karşılaşılan farklı görüşlerden ve deneyimlerden örneklerle anlaşmak ve anlaşmamamak konularını tartışan öyküler	İletişim, tartışmak, görüş ayrılığı, kurnazlık, haklı-haksız, sorgulama, araştırmak, uzlaşmak, ifade özgürlüğü, birey ve toplum, hak ve özgürlükler, iletişim
<i>La mémoire et l'oubli</i>	28 - 2007	<i>Hatırlamak ve Unutmak</i>	29 - 2016	Belleğin gizemiyle hatırlamak ve unutmak kavramlarını tartışan öyküler	Farklılıklar, çağrışımlar, anılar, yaşlılık, bellek, geçmiş- gelecek, pişmanlık,

					toplumsal bellek, hak ve özgürlükler, birey ve toplum, duygular
<i>Les droits et les devoirs</i>	30 - 2008	<i>Haklar ve Ödevler</i>	15 - 20010	Yaşamda sıklıkla karşılaşılan haklar ve ödevler konusunu tartışan öyküler	insan hakları, ödev, haklara saygı, çocuk hakları, sorumluluk, eşitlik, toplum yaşamı, özgürlükler, kurallar-yasalar, birey ve toplum, vatandaşlık, hak ve özgürlükler
<i>Moi et les autres</i>	31 - 2008	<i>Ben ve Başkaları</i>	16 - 2010	Yaşanılan karmaşık duygulardan yolan çıkan ben kimim? Başkalarına neden ihtiyaç duyarız? gibi soruları tartışan öyküler	Farklı kültürler, kültür, ayrımcılık, farklılıklar, değerler, kişilik, kendini tanımak, insan olmak, birey ve toplum, kişisel gelişim, hak ve özgürlükler
<i>Croire et savoir</i>	34 - 2010	<i>İnanmak ve Bilmek</i>	25 - 2014	Düşünme ve yaşama biçimlerini etkileyen inanmak ve bilmek kavramlarını tartışan öyküler	Güven, cesaret, bağnazlık, gerçekler, özgürlükler, Darwin, bilim, inançlar, kuşku, birey ve toplum, hak ve özgürlükler, bilim ve teknoloji
<i>La dictature et la démocratie</i>	38 - 2012	<i>Diktatör ve Demokrasi</i>	23 - 2013	Karşıt iki yönetim biçimi olan diktatörlük ve demokrasi kavramlarını tartışan öyküler	Toplum yaşamı, seçme – seçilme hakkı, düşünce özgürlüğü,

					kurallar- yasalar, yönetim biçimleri, eşitlik, özgürlük, özel hayat, demokrasi, birey ve toplum, vatandaşlık, hak ve özgürlükler
<i>Être et avoir</i>	39 - 2012	<i>Olmak ve Sahip Olmak</i>	27 - 2015	Nasıl biri olmak ve nelere sahip olmak üzerine tartışan ve farklı bakış açıları sunan öyküler	Roller, kendini tanımak, değişim, karakter, seçimler, bağlanmak, var olmak, özgürlük, duygular, hak ve özgürlükler, birey ve toplum, kişisel gelişim
<i>Les machines et les hommes</i>	40 - 2013	<i>Makineler ve İnsanlar</i>	28 - 2015	Yaşamda önemli bir yeri olan makinenin etkileri üzerine tartışan öyküler	İcatlar, verimlilik, işsizlik, zaman, nükleer enerji, meslekler, teknoloji, ekran bağımlılığı, çevre kirliliği, birey ve toplum, bilim ve teknoloji, doğa ve evren
<i>Moral et pas moral</i>	41 - 2013	<i>Ahlaki Olan ve Olmayan</i>	26- 2014	Birlikte ve özgürce yaşayabilmek için önemli olan ahlak ve vicdan kavramlarını tartışan öyküler	İyi-kötü, erdem, yasaklar, haklar, ahlak, özgürlükler, farklılıklar, toplum, vicdan, inançlar, hak ve özgürlükler, birey ve toplum,

					erdemler
<i>La chance et la malchance</i>	42 - 2014	<i>Şans ve Şanssızlık</i>	31 - 2019	Günlük hayatta sıklıkla sorgulanan şans ve şanssızlık kavramlarını tartışan öyküler	Aile, iletişim, kaza, çaba göstermek, kader, arkadaşlık, sorumluluk, kaygı, sürpriz, risk, birey ve toplum, kişisel gelişim, hak ve özgürlükler, duygular
<i>Les artistes et le monde</i>	48 - 2020	<i>Sanatçılar ve Dünya</i>	33 - 2023	Sanatın gücünü, sınırları aşarak insanları ve dünyayı nasıl etkileyip dönüştürdüğümü tartışan öyküler	Sanat, meslekler, ressamlar, sinema, şiir, heykel, yetenekler, yazarlık, dans, fotoğrafçılık, hayal gücü, sergi, yaratıcılık, duygular, gözlem, icatlar, kitaplar, müze, felsefe, sanat, bilim ve teknoloji, okuma kültürü, birey ve toplum, kişisel gelişim

EK-2. Dizideki felsefi tema ve kavramların aktarımına ilişkin bulgular

Kitabın Adı	“İçindekiler” bölümündeki başlıkların aktarımı	Metin içi unsurların aktarımı
<i>La vie et La mort</i> [Yaşam ve Ölüm]	- Açıklama ve ekleme çeviri stratejisinin kullanılması - İlgili başlıkların anlamına, yazarın niyetine, kaynak ve erek dildeki kullanımına ve erek okura yönelik kararlar - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, (çocuk) okura sadakat yaklaşımı ve “anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanımı - Anlam bütünlüğüne ve erek metin okuru olan çocuğun dil evrenine uygunluk	- “Yaşam” ve “ölüm” kavramları ve felsefi arka planının dikkate alınarak aktarımın sağlanması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları - “Anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanımı - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımının sağlanması
<i>La guerre et la paix</i> [Savaş ve Barış]		- Açıklama ve uyarlama çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları - Felsefi söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı yaklaşımın bulunması - “Anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanılması - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımının sağlanması
<i>Le travail et l'argent</i> [İş ve Para]		- Açıklama, ekleme ve çıkarma çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları - Felsefi söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı yaklaşımın bulunması - Çizimlerin ve açıklamaların erek metindeki etkisinin sağlanması

		- “Anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanılması - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımının sağlanması
<i>Prendre son temps et perdre son temps</i> [Zaman Çok ve Zaman Yok]	- Ekleme ve açıklama çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansması - Anlama, yazarın niyetine, kaynak ve erek dildeki kullanımına ve erek okura yönelik kararlar - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, (çocuk) okura sadakat yaklaşımı ve “anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” aşamalarının kullanımı - Anlam bütünlüğüne ve erek metin okuru olan çocuğun dil evrenine uygunluk	- Doğrudan aktarımın, çıkarma çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansması - Felsefi söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı yaklaşımın bulunması - Dil ve anlatımda kaynak metne sadık kalınması - Çizimlerin ve açıklamaların erek metindeki etkisinin sağlanması - “Anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanılması - Anlamın aktarımına ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımının sağlanması
<i>Pour de vrai, pour de faux</i> [Gerçekten ve Yalancıktan]		- Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansması - Felsefi söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı yaklaşımın bulunması - Dil ve anlatımda kaynak metne sadık kalınması - Çizimlerin ve açıklamaların erek metindeki etkisinin sağlanması - “Anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanılması - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımının sağlanması

<i>Les garçons et les filles [Oğlanlar ve Kızlar]</i>	- Ekleme ve açıklama çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları - Anlama, yazarın niyetine, kaynak ve erek dildeki kullanımına ve erek okura yönelik kararlar - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, (çocuk) okura sadakat yaklaşımı ve “anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” aşamalarının kullanımı - Anlam bütünlüğüne ve erek metin okuru olan çocuğun dil evrenine uygunluk	- Uyarılma, açıklama çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları - Felsefi söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı yaklaşımın bulunması - Dil ve anlatımda kaynak metne sadık kalınması - Çizimlerin ve açıklamaların erek metindeki etkisinin sağlanması - “Anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanılması - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımının sağlanması
<i>Le bien et le mal [İyi ve Kötü]</i>	- Açıklama çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları - Anlama, yazarın niyetine, kaynak ve erek dildeki kullanımına ve erek okura yönelik kararlar - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, (çocuk) okura sadakat yaklaşımı ve “anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” aşamalarının kullanımı - Anlam bütünlüğüne ve erek metin okuru olan çocuğun dil evrenine uygunluk	- Ekleme ve açıklama çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları - Felsefi söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı yaklaşımın bulunması - Dil ve anlatımda kaynak metne sadık kalınması - Çizimlerin ve açıklamaların erek metindeki etkisinin sağlanması - “Anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” aşamalarının kullanılması - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımının sağlanması
<i>Libre et pas libre [Özgür Olan ve Olmayan]</i>		- Ekleme ve açıklama çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları - Felsefi söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve

		aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı yaklaşımın bulunması - Dil ve anlatımda kaynak metne sadık kalınması - Çizimlerin ve açıklamaların erek metindeki etkisinin sağlanması - “Anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanılması - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımının sağlanması
<i>L’amour et l’amitié</i> [Aşk ve Dostluk]		- Ekleme, açıklama ve birebir çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları - Felsefi söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı yaklaşımın bulunması - Dil ve anlatımda kaynak metne sadık kalınması - Çizimlerin ve açıklamaların erek metindeki etkisinin sağlanması - “Anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanılması - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımının sağlanması
<i>Moi et les autres</i> [Ben ve Başkaları],		- Ekleme, açıklama ve birebir çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefi problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansımaları - Felsefi söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı yaklaşımın bulunması - Dil ve anlatımda kaynak metne sadık kalınması

		- Çizimlerin ve açıklamaların erek metindeki etkisinin sağlanması - “Anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanılması - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımının sağlanması
<i>Croire et savoir</i> [İnanmak ve Bilmek]	- Felsefî problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansması - Anlama, yazarın niyetine, kaynak ve erek dildeki kullanımına ve erek okura yönelik kararlar - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, (çocuk) okura sadakat yaklaşımı ve “anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” aşamalarının kullanımı - Anlam bütünlüğüne ve erek metin okuru olan çocuğun dil evrenine uygunluk	- Ekleme, açıklama ve birebir çeviri stratejisinin kullanılması - Felsefî problemin anlatımında kullanılan kavramların çeviri metinde ifade edilme biçimine ve sözcük seçimine yansması - Felsefî söylemin ve kültürel unsurların ilişkisi ve aktarımındaki erek dizge, kültür ve okur odaklı yaklaşımın bulunması - Dil ve anlatımda kaynak metne sadık kalınması - Çizimlerin ve açıklamaların erek metindeki etkisinin sağlanması - “Anlama, sözcüklerden sıyrılma ve yeniden ifade etme” çeviri aşamalarının kullanılması - Yazarın niyetine, anlama ve erek dile, kültüre, çocuk okura sadakat yaklaşımının sağlanması

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Pınarbaşı, Dilara
Uyruğu : TC

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi – Çeviri ve Kültürel Çalışmalar Yüksek Lisans Programı	2019
Lisans	Kırıkkale Üniversitesi – Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Bölümü	2011

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2016 -	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

Fransızca, İngilizce

Yayınlar

Tekin Çetin, N., Süverdem, F. B., Olgun, G. M., Pınarbaşı, D., vd. (2023). Erken Cumhuriyet Döneminde Claude Farrère’in Gözünden Türkler. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (Cumhuriyetin Yüzüncü Yılı Özel Sayısı)*, 73-85. <https://doi.org/10.56387/ahbvedebiyat.1192656>

Olgun, G. M. & Pınarbaşı, D. (2022). Çeviri eşikleri: Yan metinsel unsurlarda çeviri süreçleri ve çevirmenin sesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 1748-1779. DOI: 10.29000/rumelide.1222087.

